

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

การออกแบบนวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุแบบบูรณาการบนความร่วมมือของชุมชนวัด

ประชากระปือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

Integrated Innovative Design for Elderly Professions towards Public

Participation: A Case Study of Wat Pracharabuedham Community,

Dusit District, Bangkok.

รองศาสตราจารย์ ดร.ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ภายใต้แผนงานการวิจัยและพัฒนาวิชาการรับใช้สังคมและท้องถิ่น

เพื่อลดความเหลื่อมล้ำโดยมหาวิทยาลัยในพื้นที่

สนับสนุนทุนวิจัยโดยสำนักงานวิจัยแห่งชาติ (วช.)

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

การออกแบบนวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุแบบบูรณาการบนความร่วมมือของชุมชนวัด

ประชากระปือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

Integrated Innovative Design for Elderly Professions towards Public

Participation: A Case Study of Wat Pracharabuedham Community,

Dusit District, Bangkok.

รองศาสตราจารย์ ดร.ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ภายใต้แผนงานการวิจัยและพัฒนาวิชาการรับใช้สังคมและท้องถิ่น

เพื่อลดความเหลื่อมล้ำโดยมหาวิทยาลัยในพื้นที่

สนับสนุนทุนวิจัยโดยสำนักงานวิจัยแห่งชาติ (วช.)

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่อง การออกแบบนวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุแบบบูรณาการบนความร่วมมือของชุมชนวัดประชากระปือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ได้ประสบความสำเร็จเกิดด้วยการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา อยู่ภายใต้ภายใต้แผนงานการวิจัยและพัฒนาวิชาการรับใช้สังคม และท้องถิ่นเพื่อลดความเหลื่อมล้ำโดยมหาวิทยาลัยในพื้นที่ โดยมีมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง เป็นหัวหน้าแผนวิจัย และยังมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนแนวทางการพัฒนาการวิจัยและงบประมาณที่เป็นงบประมาณแผ่นดินผ่านการพิจารณาจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และทีมวิจัยภาคกลางในการพัฒนาการวิจัยของคณาจารย์เป็นอย่างดี

คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณทีมงานนักวิจัยภาคกลางนำโดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวรรีย์ ยอดฉิม และผู้ทรงคุณวุฒิ (1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัชริน ดำรงกิตติกุล (2) รองศาสตราจารย์ ดร.วรรณดี สุทธิธรรม (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์) และ (3) รองศาสตราจารย์ ดร.สิทธิพันธุ์ ประพุทธ นิตินสาร (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่) นอกจากนี้ยังมีคณาจารย์ที่เป็นวิทยากรในด้านการพัฒนาหลักสูตรอาชีพ และผลิตภัณฑ์สมุนไพร ได้แก่ 1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ว่าที่ร้อยตรีหญิงเพ็ญภา ปาละปิ่น คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ 2) อาจารย์ ดร.พท.ป.วรรณิ พรมด้าว วิทยาลัยสหเวชศาสตร์ และขอขอบคุณนักวิจัยท้องถิ่นโดยมีคุณอุดม ศรีมงคล คุณเพชรปวีณ์ ธรธัญวงศ์ และคุณเทียบ ชัยศรีมาวงศ์ นักวิจัยท้องถิ่นศูนย์วิจัยพัฒนาวัดประชากระปือธรรม รวมถึงผู้นำชุมชนที่ร่วมวิจัยตลอด 1 ปี คือนายสิทธิชัย เลิศอนันต์ และทีมงานฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร คือ คุณขวัญเรือน สุขสวัสดิ์ นอกจากนี้คณะผู้ช่วยนักวิจัยที่ได้ลงพื้นที่ ได้แก่ นางสาวสิริวรรณ สมเพาะ ผู้ช่วยนักวิจัย นางสาวรวงคณา หาญบัวคำ นางสาวภรกรินทร์ สว่างศรี นางสาวพิมพ์ภัส กันทะ นางสาวพิมพ์ภัส กันทะ นางสาวสุภัค ธาณิรัตน์ นางสาวปรีติพร ศิริพันธุ์ นางสาวธัญญรัตน์ สมานจิต และนางสาวญาณิศา วาริน นักศึกษาแขนงวิชาการจัดการพัฒนาสังคม กลุ่มสาขาวิชาการจัดการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม ภาคสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา เป็นผู้ทำป้าความรู้ในการเก็บข้อมูลและจัดกิจกรรมวิจัยในครั้งนี้

ท้ายสุดนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ และขอขอบคุณความสำเร็จทั้งหมดจากการทำงานวิจัยในครั้งนี้ แต่คุณภูค่าน้อย ภูค้ำชะโนดและเด็กหญิงภูพลอยฟ้า ภูค้ำชะโนด ผู้ซึ่งเป็นกำลังใจและคอยเสริมสร้างกำลังใจในการทำงานวิจัยให้กับผู้วิจัยอย่างดียิ่งมาโดยตลอด

ภูสิทธิ์ ภูค้ำชะโนด

2565

บทสรุปผู้บริหาร

การวิจัยเรื่องการออกแบบนวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุแบบบูรณาการบนความร่วมมือของชุมชนวัดประชากระปิอธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร (Integrated Innovative Design for Elderly Professions towards Public Participation: A Case Study of Wat Pracharabuedham Community, Dusit District, Bangkok.)

ผู้วิจัย: รองศาสตราจารย์ ดร.ภูสิต ภูคำชะโนด

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา; โทร. 083-177-5973;
e-mail: phusit.ph@ssru.ac.th

งบประมาณประจำปี พ.ศ. 2565 จำนวน 300,000 บาท

ระยะเวลาดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2565 - เดือนเมษายน 2566

ปรากฏการณ์ที่สร้างช่องว่างความเหลื่อมล้ำในทางสังคมชี้ให้เห็นการดำรงชีวิตอยู่ในระหว่างวันของผู้คนในชุมชนวัดประชากระปิอธรรมจะพบเจอ “ผู้สูงอายุ” ในการออกมาพัฒนาชุมชนเป็นจิตอาสา เป็นกรรมการชุมชน เป็นอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) เป็นกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กทบ.) เป็นอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) กลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มอาชีพภักดีพัฒนา ส่วนคนหนุ่มสาวที่เป็นวัยแรงงานที่เป็นกำลังสำคัญของบ้านจะออกไปทำงาน “นอกชุมชน” ทำให้ “ภาระหน้าที่หลักในการดูแลชุมชน” กลายเป็นหน้าที่หลักของผู้สูงอายุที่มีบทบาทพัฒนาชุมชนมีภาระมาก กลับพบว่า “มีรายได้น้อย” ซึ่งย้อนแย้งกับภาระหน้าที่ที่สมควรได้รับ “ความเหลื่อมล้ำทางรายได้กับบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาชุมชนไม่สอดคล้องกัน” จนเกิดช่องว่างที่เกิดขึ้นยังไม่มีหน่วยงานใด เพราะส่วนใหญ่จะไม่มองค้ำความรู้เฉพาะและเหมาะสมตามที่ชาวบ้านต้องการ แม้จะทำอาชีพแต่ไม่ยั่งยืน หลายหน่วยงานที่ทำตามตัวชี้วัดของหน่วยงานก็จบไปรายประจำปีทำให้ผู้สูงอายุจำนวนมากในชุมชนไม่มีรายได้หลัก ยกเว้นรับสวัสดิการของรัฐ เบี้ยผู้สูงอายุ รายได้น้อย แต่ต้องรับภาระหน้าที่หลักในการพัฒนาชุมชน “จิตอาสา” ทำให้ “ขาดโอกาส” ที่จะทำงานสร้างรายได้เสริมของตนเองและเติมรายได้หลักของครอบครัว ภาพลักษณ์ศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุน้อยลงไปในสายตาของลูกหลานที่พึ่งตนเองไม่ได้ในทางเศรษฐกิจ การวิจัยกำหนดวัตถุประสงค์ 3 ประการ ที่ต้องการออกแบบนวัตกรรมอาชีพสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนวัดประชากระปิอธรรมที่เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่อาศัยความร่วมมือกับภาคีหน่วยงานในพื้นที่ออกแบบพัฒนากลไกสนับสนุนกลุ่มอาชีพรวมถึงการพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ โดยกำหนดพื้นที่วิจัย คือ ชุมชนวัดประชากระปิอธรรม มีอยู่ 4 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนวัดประชากระปิอธรรม 1 ชุมชนวัดประชากระปิอธรรม 2 ชุมชนวัดประชากระปิอธรรม 3 และชุมชนวัดประชากระปิอธรรม 4 ตั้งอยู่ถนนพระราม 5 แขวงถนนนครไชยศรี เขต

ดุสิต กรุงเทพมหานคร มีกลุ่มปฏิบัติการวิจัย ได้แก่ (1) กลุ่มผู้สูงอายุ 20 คน (2) อาสาสมัครสาธารณสุข 5 คน (3) ผู้นำชุมชน 4 คน (4) กลุ่มคณะกรรมการชุมชนเมืองในตำแหน่งรองประธานชุมชน และเลขานุการทั้ง 4 ชุมชน จำนวน 8 คน และ (5) กลุ่มอาชีพนวดกดจุดฝ่าเท้าวัดประหาระปือธรรม 3 คน รวม 40 คน และยังมีภาคีเครือข่ายในพื้นที่ ได้แก่ (1) ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร (2) โรงเรียนวัดประหาระปือธรรม (3) อาสาสมัครสาธารณสุข (ออส.) ผู้สูงอายุ (4) ผู้นำชุมชนวัดประหาระปือธรรม 1-4 (5) กลุ่มอาชีพภูมิพัฒน์วัดประหาระปือธรรม (6) ชมรมผู้สูงอายุวัดประหาระปือธรรม 43 ชุมชน (7) วัดประหาระปือธรรม (8) สาขาการจัดการพัฒนาสังคม ภาคสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มรภ.สวนสุนันทา จำนวน 17 คน

กำหนดการวิจัยด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมชุมชน (CBR: Community base Research) ที่มีเครื่องมือในการเก็บข้อมูลที่หลากหลาย ได้แก่ การลงพื้นที่สำรวจ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสนทนากลุ่มย่อย การสัมภาษณ์ การจัดกิจกรรมออกบูธทดลองตลาด จัดอบรมทำผลิตภัณฑ์สมุนไพรใหม่ ต่อยอดจากอาชีพนวดเพื่อสุขภาพ จัดอบรมกลุ่มอาชีพอย่างเป็นทางการ และจัดประชุมเพื่อถ่ายทอดความรู้สู่เครือข่ายวิชาการรับใช้สังคม (Social Engagement) โดยมีเป้าหมายเมื่อสิ้นสุดโครงการของการวิจัย คือ ผู้สูงอายุขับเคลื่อนกิจกรรมพัฒนาชุมชนด้วยการตระหนักในการพึ่งตนเอง เกิดนวัตกรรมอาชีพให้ผู้สูงอายุเป็นผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่สร้างรายได้เสริมให้กลุ่มอาชีพ เพิ่มศักดิ์ศรี และการลดความเหลื่อมล้ำในมิติสังคมในชุมชนวัดประหาระปือธรรม

สังคมที่มีผู้คนอยู่ร่วมกันจนกลายเป็นชุมชนวัดประหาระปือธรรม มีรากเหง้าจากพื้นที่เครือญาติ และมีบางคนได้ยกพื้นที่บางส่วนให้สร้างวัด สร้างโรงเรียน เปิดพื้นที่ให้ชาวบ้านได้เช่าอยู่อาศัย จากครัวเรือนที่อกสวนผลไม้ ลานเลี้ยงกระบือสู่ความเป็นชุมชนเมือง ที่มีลักษณะแบบ “บวร” คือ บ้าน วัด โรงเรียน ที่มีระยะเวลาการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันกว่า 126 ปี จนมีการเรียกขานว่า หมู่บ้านบางกระบือ มีวัดบางกระบือ มีคลองบางกระบือ มีตลาดบางกระบือ และเมื่อพื้นที่ได้รับการพัฒนาจึงมีการเปลี่ยนชื่อเป็น “ชุมชนวัดประหาระปือธรรม” ความเจริญเกิดขึ้นเนื่องจากอยู่ในย่านเศรษฐกิจ ใกล้หน่วยทหาร ติดถนนใหญ่ การคมนาคมสะดวกสบายมากขึ้นอาชีพผู้คนมีหลากหลายจากชาวสวน มีการค้าขายมาทำธุรกิจในชุมชน ต่อมา มีการสร้างบ้านพักที่อยู่อาศัยมากขึ้น อาชีพในชุมชนมีเฉพาะที่จำเป็น อาทิ ร้านของของชำ ขายผัก รถเข็นขายอาหาร พื้นที่ชุมชนกลายเป็นที่อยู่อาศัยกว่า ร้อยละ 95 ทำให้คนที่เป็นวัยแรงงานต้องออกไปทำงานนอกชุมชน คนที่อยู่ทำงานสังคมจึงเหลือเฉพาะผู้สูงอายุที่ดูแลบ้าน ลูกหลานที่ไปเรียน งานกิจกรรมพัฒนาจิตอาสาในชุมชน ด้วยความผูกพันกันมานาน ความเอื้ออาทร นำใจความเชื่อใจจึงมีให้กับผู้สูงอายุที่ทำจิตอาสาพัฒนาชุมชนมาด้วยกันดี “ช่องว่าง” ที่เกิดขึ้นในขณะที่ทำจิตอาสาช่วยเหลือสังคม แต่ตนเองยังไม่มั่นคงในอาชีพและการเงินยังต้องมีค่าใช้จ่ายมากมายที่จำเป็น รัฐสวัสดิการที่มีแต่ละเดือนไม่เพียงพอ ด้วยความผูกพันของผู้สูงอายุใน

ชุมชนวัดประหารระบือธรรม จึงมีความรักและผูกพันต่อคนและชุมชน จึงจำเป็นต้องมีนวัตกรรมอาชีพ เพื่อสร้างรายได้เสริมให้กับผู้สูงอายุเพื่อให้มีแรงพลังในการช่วยเหลือสังคมได้อย่างยั่งยืน สร้างศักดิ์ศรี ให้ผู้สูงอายุมากขึ้นยกฐานะจากชาวบ้านทั่วไปเป็นวิทยากร เป็นภูมิปัญญาผู้สูงอายุของชุมชนวัด ประหารระบือธรรม ในฐานะการเงินยังเป็นการหารายได้เองไม่ต้อง “เผื่อรอ” รับจากลูกหลานหรือ ภาครัฐจึงได้ทำการ “ต่อยอด” การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่เพิ่มเติมจากงานวิจัยปีที่ 1 ของกลุ่มดุสิต ระบือธรรม คือ “น้ำมันเขียวพญาวานพญาญอ” ต่อยอดเพิ่มเติมให้มีความหลากหลายมากขึ้น ดังมี ผลผลิตตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

(1) สร้างผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้องกับสภาวะของผู้สูงอายุที่ทำ 1 อย่างได้ผลลัพธ์ 4 อย่าง คือ ทำ 1 ผลิตภัณฑ์ ได้ 3 อย่างคือ ได้ผลิตภัณฑ์ ได้รายได้เสริม ได้กลุ่มอาชีพ ได้ศักดิ์ศรี โดยปีที่ 2 ได้ต่อยอดผลิตภัณฑ์จากอาชีพนวดไทย (องค์ความรู้แรกจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา) ที่ได้ใบประกอบวิชาชีพจากกระทรวงสาธารณสุขแล้ว 3 คน สามารถเป็นวิทยากรให้ความรู้คนในชุมชนได้ พร้อมกับประกอบอาชีพสร้างรายได้แล้ว ต่อยอดด้วยการสร้างผลิตภัณฑ์สมุนไพรเพิ่มเติมให้เกิดความหลากหลาย (องค์ความรู้เพิ่มเติมจากนักวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา) ยาหม่อง ยาตม ยอดน้ำมันเขียว น้ำมันเขียวพญาวานพญาญอ (ปีที่ 1) น้ำมันมหาจักรดำรับโอสถพระนารายณ์ (โบราณ) น้ำมันเหลืองเสนหานางคำ (งานวิจัย) และอีก 1 ผลิตภัณฑ์ (ภูมิปัญญาที่ใช้ “ต้นกระบือเจ็ดตัว” มาเป็นส่วนผสม/อยู่ระหว่างศึกษาข้อมูล) กำหนดไว้เดือนมีนาคม 2566 (ปีที่ 2) โดยองค์ความรู้ นี้นำไปอุดช่องว่าง “การขาดโอกาสทำงานเพื่อสร้างรายได้” ให้กับกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชน และสามารถ ออกแบบให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างอาชีพแบบครบวงจรจากปีที่ 1 นำมาใช้ด้วย ได้แก่ กระบวนการ 8 ขั้นตอน ได้แก่ (1) ขั้นตอนที่ 1 พุดคุยอบรมสูตรการผลิต ผลิตภัณฑ์สมุนไพร (2) ขั้นตอนที่ 2 ทำบัญชีรายการและการไปซื้อวัตถุดิบ (3) ขั้นตอนที่ 3 การเตรียมวัตถุดิบ (4) ขั้นตอนที่ 4 การผลิต (5) ขั้นตอนที่ 5 การบรรจุภัณฑ์ (บรรจุใส่ขวด) (6) ขั้นตอนที่ 6 การออกแบบฉลากติดบรรจุภัณฑ์ (อาจารย์สร้างไฟล์ต้นแบบ) (7) ขั้นตอนที่ 7 การจัดจำหน่ายและตลาด (วัดเป็นพื้นที่ตลาดนัดวันพุธ และอาทิตย์) และ(8) ขั้นตอนที่ 8 การทำบัญชีครัวเรือน รายรับจ่ายแบบง่าย ๆ

การจัดการกลุ่มอาชีพ ต้องสามารถบริหารจัดการตนเองได้พึ่งพาตนเองได้ พึ่งพารัฐให้น้อยลง มีส่วนประกอบ 3 ส่วนสำคัญ ได้แก่ 1) การจัดการคน (1) ตั้งทีมงาน ได้แก่ คนทำงาน (ประชาชนในชุมชนที่เป็นสมาชิกกลุ่ม) ผู้นำชุมชน ที่ปรึกษาเป็นนักวิชาการกับฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม (2) จัดตั้งกลุ่มอาชีพกับสำนักงานเขตดุสิตอย่างเป็นทางการ 2) การจัดการความรู้ และกระบวนการกลุ่ม นำ 8 กระบวนการที่วิจัยในปีที่ 1 มาใช้ในการจัดการความรู้กระบวนการ 8 ขั้นตอน ได้แก่ (1) ขั้นตอนที่ 1 พุดคุยอบรมสูตรการผลิต ผลิตภัณฑ์สมุนไพร (2) ขั้นตอนที่ 2 ทำบัญชีรายการและการไปซื้อวัตถุดิบ (3) ขั้นตอนที่ 3 การเตรียมวัตถุดิบ (4) ขั้นตอนที่ 4 การผลิต (5) ขั้นตอนที่ 5 การบรรจุภัณฑ์ (บรรจุใส่ขวด) (6) ขั้นตอนที่ 6 การออกแบบฉลากติดบรรจุภัณฑ์

(อาจารย์สร้างไฟล์ต้นแบบ) (7) ขั้นตอนที่ 7 การจัดจำหน่ายและตลาด (วัดเป็นพื้นที่ตลาดนัดวันพุธ และอาทิตย์) และ(8) ขั้นตอนที่ 8 การทำบัญชีครัวเรือน รายรับจ่ายแบบง่าย ๆ และ 3) การพัฒนา กลุ่มที่ยั่งยืน ต้องพึ่งพาตนเองได้ กลุ่มต้องมี “เงินออม” และมีการ “แบ่งปันชุมชน” เวลาที่ชุมชนวัด ประชาชนบิณฑบาตมีกิจกรรมเช่น ให้ทุนกิจกรรมวันเด็ก ช่วยเหลือชุมชนที่เปิดรับบริจาคช่วยคนไฟไหม้ บ้าน ทำบุญกับวันในงานบุญหลวงพ่อดอกกฐิน ช่วยผู้นำชุมชนในการออกโรงทานทำบุญในกิจกรรม สาธารณะของชุมชน ซึ่งเมื่อตัวเองอยู่ได้ กลุ่มอยู่รอด เมื่อการได้รายได้มาของกลุ่มอาชีพส่วนหนึ่ง เฉพาะที่จำเป็นต้องดำเนินกิจการเพื่อสังคมไปพร้อมด้วย

ผู้วิจัยได้กำหนดนิยามคำว่า “นวัตกรรมอาชีพ หมายถึง อาชีพที่ก่อให้เกิดรายได้จริงเพื่อให้ ผู้คนได้ทำหน้าที่ทางสังคม พัฒนาชุมชนพร้อมกับเกื้อหนุนให้เกิดสุขภาวะชุมชนให้คนเปลี่ยนพฤติกรรม สร้างมิตรภาพก่อให้เกิดคุณค่าในความเป็นมนุษย์สร้างสัมพันธ์ภาพกับความเป็นเมือง” และคำว่า “นวัตกรรม” ในการวิจัยนอกจากผลิตภัณฑ์ใหม่ที่เกิดขึ้นในการสร้างอาชีพที่ต่อยอดจากความรู้เดิม ยังเป็นการสร้างกระบวนการจัดการตนเองบนความรู้เดิมที่เติมความรู้ใหม่ พร้อมกับเกิดระบบความรู้ ใหม่บนฐานความรู้ของเหตุผล การมีส่วนร่วม การผสมผสาน จนเกิดความยั่งยืน

กลไกความร่วมมือและการเรียนรู้ “เด่นชัด” ได้แก่ (1) **ความร่วมมือของชุมชน** ที่เป็นกลุ่ม อาชีพอุตสาหกรรม (ผู้สูงอายุ, ออส.) และกลุ่มผู้นำชุมชน (คุณสิทธิชัย เลิศอนันต์) พร้อมกับทีมงาน เป็นกลุ่มที่ “**เปิดพื้นที่พร้อมรับการเรียนรู้**” (2) **ความร่วมมือทางวิชาการ** ซึ่งเป็นการบูรณาการ เรียนการสอน การวิจัยและบริการวิชาการแก่สังคมในพื้นที่เดียว ให้เกิดเป็นปรากฏการณ์ในเรื่องการ เรียนการสอนของแขนงวิชาการจัดการพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ ซึ่งพื้นที่ชุมชนวัดประชาธาตบิณฑบาตและ 3 ป่า (ป่าตม ป่าเทียบ ป่าอ้อด) เป็น “วิทยากร ท้องถิ่น” ให้กับนักศึกษาในเรื่อง “การจัดการกลุ่มอาชีพชุมชนเมืองอย่างยั่งยืน” และทางสาขาวิชา SDM ให้พื้นที่ว่า “**Social Lab**” หรือเรียกอีกอย่างว่า “**ห้องเรียนชุมชน**” สำหรับนักศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักศึกษาที่เป็น Net Idol หรือ วัยรุ่นที่มีคนติดตามหลายหมื่นคนของสาขาวิชา ได้นำผลิตภัณฑ์ไปช่วย “ขายในออนไลน์” ให้กับกลุ่มอาชีพด้วย (3) **ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ** ชุมชนแห่งนี้เป็นลักษณะ “บวร” ดังนั้น “ร” นี้คือ โรงเรียน ผู้อำนวยการและคณะครูโรงเรียนวัด ประชาธาตบิณฑบาตได้นำนักเรียน “**เข้ามาเรียนรู้**” กลุ่มอาชีพอุตสาหกรรม ทั้งด้านการนวดไทย การผลิตภัณฑ์สมุนไพร และศึกษาชุมชนเมือง พร้อมกับใช้ห้องเรียนดิจิทัลชุมชนด้วย ส่วน “ร” อีกนัย หนึ่งคือ รัฐ ที่หมายถึงสำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร โดยมอบหมายให้ฝ่ายพัฒนาชุมชนและ สวัสดิการสังคม “**เข้ามาเรียนร่วมพัฒนาอาชีพ**” และนำไปเผยแพร่ช่วยเหลือให้กับกลุ่มอาชีพอุตสาหกรรม บิณฑบาตและผลิตภัณฑ์สมุนไพรได้นำไปสู่การ “เปิดตลาด” ที่สำนักงานเขตดุสิตมีพันธมิตรร่วมกัน

บทคัดย่อ

ชื่อรายงานการวิจัย : การออกแบบนวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุแบบบูรณาการ
บนความร่วมมือของชุมชนวัดประชาระบือธรรม เขตดุสิต
กรุงเทพมหานคร

ชื่อผู้วิจัย : รองศาสตราจารย์ ดร.ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด

ปีที่ทำการวิจัย : 2565

การวิจัยในครั้งนี้กำหนดวัตถุประสงค์(1) เพื่อออกแบบนวัตกรรมอาชีพสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนวัดประชาระบือธรรม (2) เพื่อร่วมมือกับภาคีหน่วยงานในพื้นที่ออกแบบพัฒนาหลักสูตรกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในชุมชนวัดประชาระบือธรรม (3) เพื่อพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้การบริหารจัดการกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุในชุมชนวัดประชาระบือธรรม ซึ่งกำหนดพื้นที่วิจัย คือ ชุมชนวัดประชาระบือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมชุมชน (CBR) เก็บข้อมูลในเชิงคุณภาพ วิเคราะห์เชิงเหตุ-ผลด้วยผังต้นไม้เจ้าปัญหา ผังภาพผังก้างปลา (Fishbone Diagram) อริยสัจ 4 การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การสร้างสรรค์ร่วม (Co-creation) และวิเคราะห์ด้วยกรอบระบบนิเวศวิทยา (Ecological Model) กับกลุ่มปฏิบัติการวิจัยกลุ่มผู้สูงอายุ 20 คน อาสาสมัครสาธารณสุข 5 คน ผู้นำชุมชน 4 คน กลุ่มคณะกรรมการชุมชนเมืองในตำแหน่งรองประธานชุมชน และเลขานุการทั้ง 4 ชุมชน จำนวน 8 คน และกลุ่มอาชีพนวดกดจุดฝ่าเท้าวัดประชาระบือธรรม 3 คน รวม 40 คน พบผลการวิจัยดังนี้

นับจากอดีตเมื่อ 126 ปีที่แล้วมีวิถีชีวิตอยู่กับสวน ร่องน้ำ คูคลอง เลี้ยงกระบือ อยู่ร่วมกันเป็นเครือญาติ และมีครอบครัวภักษุคง ได้แบ่งพื้นที่บางส่วนยกให้สร้างวัด สร้างโรงเรียน เปิดพื้นที่ให้ชาวบ้านได้เช่าอยู่อาศัย ต่อมาผู้คนได้อพยพเข้ามาทำงานในเมืองหลวงทำให้ผู้คนเข้ามาอยู่ในพื้นที่มากขึ้นจนชาวบ้านเรียกกันว่า “หมู่บ้านบางกระบือ” ยึดตามชื่อของเอกลักษณ์ที่เป็นทุ่งหญ้าเลี้ยงกระบือและจุดค้าขายกระบือนอกพระนคร ที่แห่งนี้จึงมีลักษณะแบบ “บวร” คือ บ้าน วัด โรงเรียน ที่มีชื่อเกี่ยวกับกระบือไว้จนปัจจุบัน อาทิ คลองบางกระบือ ตลาดบางกระบือ วัดประชาระบือธรรม ชุมชนส่วนใหญ่เป็นที่อยู่อาศัยร้อยละ 95 ช่วงกลางวันของวันทำงานจะเห็นวิถีคนทำงานต้องออกไปทำงานนอกชุมชนแต่เช้าและกลับบ้านดึก

ปรากฏการณ์ที่เห็นผ่านอายตนะทั้ง 6 ของผู้วิจัยพบว่าผู้สูงอายุที่มีจิตอาสาออกจากบ้านมาทำกิจกรรมพัฒนาชุมชน ทำกิจกรรมดูแลชุมชนให้ส่วนรวม อาทิ การเป็นคณะกรรมการชมรมกรรมการวัดประชาระบือธรรม อาสาสมัครสาธารณสุข (ออส.) อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความ

มั่นคงมนุษย์ (อพม.) ทำให้ “ภาระหน้าที่หลักในการดูแลชุมชน” กลายเป็นหน้าที่หลักของผู้สูงอายุที่มีบทบาทกับชุมชนมากขึ้น ภาระย่อมมากขึ้น แต่เมื่อตรวจสอบรายได้กลับพบว่า “มีรายได้น้อย” ซึ่งย้อนแย้งกับภาระหน้าที่ที่สมควรได้รับ “ความเหลื่อมล้ำทางรายได้กับบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาชุมชนไม่สอดคล้องกัน” ทำให้เกิดช่องว่าง “ขาดโอกาส” ที่จะทำงานสร้างรายได้เพิ่มขึ้นไม่ต้องเป็นภาระ ไม่อยู่ในฐานะผู้ขอ รอรับจากลูกหลาน ครอบครัวหรือรัฐสวัสดิการเพียงอย่างเดียวเพราะคนที่มีจิตอาสาทำงานให้กับชุมชน คือคนที่มีพลังในการขับเคลื่อนอาชีพได้ จึงสร้างผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้องกับสุขภาวะของผู้สูงอายุที่ทำ 1 อย่างได้ผลลัพธ์ 4 อย่าง คือ ได้ผลิตภัณฑ์ ได้รายได้เสริม ได้กลุ่มอาชีพ ได้ศักดิ์ศรี มีผลิตภัณฑ์ต่อยอด คือ ยาหม่อง ยาตมสมุนไพร ยอดน้ำมันเขียว น้ำมันเขียวพญาวานพญาญอ เพิ่มเติมอีก 2 ชนิด ได้แก่ น้ำมันมหาจักรตำรับโอสถพระนารายณ์ (โบราณ) และน้ำมันเหลืองเสน่หานางคำ อนึ่งเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในชุมชนได้มีการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพ ต้องสามารถบริหารจัดการตนเองได้ พึ่งพาตนเองได้ พึ่งพารัฐให้น้อยลง มีส่วนประกอบ 3 ส่วนสำคัญ ได้แก่ (1) ตั้งทีมทำงาน (2) จัดตั้งกลุ่มอาชีพ (3) การจัดการความรู้และกระบวนการกลุ่ม 8 ขั้นตอน ได้แก่ พุดคุยอบรมสูตรการผลิต ผลิตภัณฑ์สมุนไพร ทำบัญชีรายการและการไปซื้อวัตถุดิบ การเตรียมวัตถุดิบ การผลิต การบรรจุภัณฑ์ (บรรจุใส่ขวด) การออกแบบฉลากติดบรรจุภัณฑ์ (อาจารย์สร้างไฟล์ต้นแบบ) การจัดจำหน่ายและตลาด (วัดเป็นพื้นที่ตลาดนัดวันพุธ และอาทิตย์) และ การทำบัญชีครัวเรือน รายรับจ่ายแบบง่าย ๆ (4) การพัฒนาทีมที่ยั่งยืน ต้องพึ่งพาตนเองได้ กลุ่มต้องมี “เงินออม” และมีการ “แบ่งปันชุมชน” เมื่อมีกิจกรรมทางสังคม

นวัตกรรมอาชีพ หมายถึง อาชีพที่ก่อให้เกิดรายได้จริงเพื่อให้ผู้คนได้ทำหน้าที่ทางสังคม พัฒนาชุมชนพร้อมกับเกื้อหนุนให้เกิดสุขภาวะชุมชนให้คนเปลี่ยนพฤติกรรม สร้างมิตรภาพก่อให้เกิดคุณค่าในความเป็นมนุษย์สร้างสัมพันธ์ภาพกับความเป็นเมือง

กลไกความร่วมมือและการเรียนรู้ “เด่นชัดที่สุด” ได้แก่ (1) ความร่วมมือของชุมชน เป็นการเปิดพื้นที่พร้อมรับการเรียนรู้ (2) ความร่วมมือทางวิชาการ ใช้เป็นพื้นที่ว่า “Social Lab” หรือเรียกอีกอย่างว่า “ห้องเรียนชุมชน” สำหรับนักศึกษา (3) ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ ได้เข้ามาส่งเสริมและเรียนรู้ร่วมพัฒนาอาชีพ จนพบกระบวนการเรียนรู้สร้างสรรค์ร่วมกัน 7 กระบวนการต้องก่อให้เกิดความรู้ ทักษะ ทักษะ ทักษะ ทักษะ จาเป็นเริ่มต้นที่ (1) รู้จักชุมชน (2) รวมคนสร้างทีม (3) คิดร่วมรวมกัน (4) รวมแรงรวมใจร่วมทำ (5) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ (6) นำสู่การเปลี่ยนแปลง (7) แบ่งปันชุมชน ก่อให้เกิดผลลัพธ์เป็นศักยภาพของผู้สูงอายุในการเรียนรู้ร่วมกันให้องค์ความรู้แบบจับต้องได้ มีแนวทางที่จะสร้างอาชีพสร้างรายได้ “ได้จริง” จนเกิด “การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม” ให้ผู้สูงอายุเกิดการพึ่งตนเอง มีรายได้เสริม เพิ่มศักดิ์ศรี มีภาคีเครือข่าย

ABSTRACT

Research Title : Integrated Innovative Design for Elderly Professions
towards Public Participation: A Case Study of
Wat Pracharabuedham Community, Dusit District, Bangkok.

Researchers : Assoc. Prof. Dr. Phusit Phukamchanoad

Year of research : 2023

This research aims to design innovative professions for elderly people living in Wat Pracharabuedham communities, located in the Dusit District of Bangkok. It is a collaborative effort among local stakeholders to develop a supporting mechanism for occupational groups among the elderly residents, with the purpose of mitigating social inequality. By adopting a community-based rehabilitation (CBR) approach, this study attempts to enhance learning capabilities and occupational management among elderly residents in the four Wat Pracharabuedham communities. To gather data and conduct causal analysis, qualitative research methods were employed, including the use of a fishbone diagram, content analysis, co-creation, and ecological modeling. The research involved 20 elderly action researchers, 5 public health volunteers, 4 community leaders, 8 community committee members (consisting of 4 vice presidents and 4 secretaries), and 3 representatives from the Wat Pracharabuedham foot massage occupational group, making up a total of 40 participants.

The findings revealed that, over the past 126 year, the community residents have been living in an environment surrounded by gardens, water channels, canals, and buffalos. Within the communities, some portions of land were generously donated to establish temples and schools. Additionally, certain areas were designated for affordable rentals to assist those in need of housing. Consequently, the community residential areas were intertwined with temples and schools. Over time, an increasing number of outsiders migrated to these areas in the capital city, resulting in the formation of "Bang

Krabue Village," named after its distinctive characteristics such as buffalo farms and buffalo trading markets located on the outskirts of town. Numerous local landmarks were named in relation to buffalos, including Bang Krabue Canal, Bang Krabue Market, and Pracharabuedham Temple. Residential purposes accounted for 95% of the community areas, while the working population primarily engaged in occupations outside the communities, starting early in the morning and continuing until late at night.

Through the researcher's observations, which encompassed the six senses, it was evident that elderly volunteers wholeheartedly devoted their time to various community development and management activities. These included active involvement in community committees, Wat Pracharabuedham committees, village health volunteer (VHV) initiatives, and Social Development and Human Security Volunteer (SDHSV) programs. While this fostered a culture of active participation among elderly residents in community management, it also imposed additional burdens on them. Despite their crucial roles, responsibilities, and voluntary enthusiasm, it was discovered that elderly residents earned relatively low incomes. Therefore, it is important to provide them with opportunities to increase their incomes and achieve greater independence from both their families and state subsidies.

In pursuit of the well-being of these elderly individuals, several innovative products were introduced, resulting in four major outcomes: 1) the development of new products, 2) additional income generation, 3) the establishment of an occupational group, and 4) an enhanced sense of dignity. The range of products included ointment, herbal inhalants, and green oil. Notably, two types of Phaya Yor green oil were created, namely the ancient Narayana-style Mahajak Oil and Madame Kam's Charming Yellow Oil. Moreover, support was provided to enable the elderly occupational group to become more self-reliant and independent through the following processes: 1) formation of a working group, 2) registration of the occupational group, 3) knowledge acquisition and group management, and 4) development of a sustainable group. The knowledge and group management stage comprised eight steps, which encompassed training on herbal

products and recipes, procurement of ingredients and materials, preparation of ingredients and materials, production, packaging, logo design and prototyping, selling and marketing (including on-site sales at Wednesday and Sunday flea markets), and household accounting. Additionally, the sustainability of the group necessitated the implementation of "savings" and "contributions to the community."

Innovative professions refer to careers that not only generate substantial incomes but also enable individuals to actively contribute to social development and community well-being. Such professions facilitate positive behavioral changes and foster meaningful connections, even in the face of ongoing urbanization processes. The most notable mechanisms facilitating the development of innovative professions included: 1) social collaboration and community learning spaces, 2) academic collaboration through "social labs/community classrooms" for college students, and 3) collaboration with governmental agencies. The latter mechanism played a significant role in promoting occupational development, progressing through the following stages: 1) gaining familiarity with the community, 2) fostering teamwork, 3) engaging in brainstorming sessions, 4) executing collective operations, 5) sharing knowledge, 6) driving transformative changes, and 7) providing community services. The aforementioned factors collectively contributed to tangible collective learning and elevated performance within the elderly population. They were able to generate their own incomes, leading to increased independence and a sense of dignity, alongside other local stakeholders.

คำสำคัญ

ชื่อรายงานการวิจัย : การออกแบบนวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุแบบบูรณาการ
บนความร่วมมือของชุมชนวัดประชาระบือธรรม เขตดุสิต
กรุงเทพมหานคร

ชื่อผู้วิจัย : รองศาสตราจารย์ ดร.ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด

ปีที่ทำการวิจัย : 2565

การวิจัยในครั้งนี้มีคำสำคัญ ดังนี้

- (1) นวัตกรรมอาชีพผู้สูงอายุ (Innovative Design for Elderly Professions)
- (2) ทุนชุมชน (Community Capital)
- (3) การมีส่วนร่วมของชุมชน (Public Participation)
- (4) ชุมชนเมือง (Urban Community)

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	(1)
บทสรุปผู้บริหาร	(2)
บทคัดย่อ	(7)
ABSTRACT	(9)
คำสำคัญ	(12)
สารบัญ	(13)
สารบัญตาราง	(16)
สารบัญภาพ	(17)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	11
1.3 ขอบเขตของการวิจัย	11
1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ	13
1.5 ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย	17
1.6 ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการวิจัย	18
1.7 การวิจัยบนฐานความเข้าใจร่วมกันเชิงพื้นที่ (MOU)	19
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	21
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับทุนชุมชน (Community Capital)	21
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ (Elderly)	25
2.3 แนวคิดการวิจัยในการลดความเหลื่อมล้ำในชุมชนวัดประหาระบือธรรม (Research for Wat Pracharabuedham Equality)	27
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมเชิงพื้นที่ (CBR) ในการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำ	55
2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบ (Design)	65
2.6 แนวคิดเกี่ยวกับนวัตกรรมอาชีพ (Innovative Occupations)	66
2.7 แนวคิดเกี่ยวกับวิศวกรสังคม (Social Engineers)	67
2.8 แนวคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ชุมชน (Community Product)	72

2.9 แนวคิดเกี่ยวกับการเสริมพลังชุมชน (Community Empowerment)	75
	หน้า
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (ต่อ)	
2.10 แนวคิดเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Philosophy)	77
2.11 กลไกพลังความร่วมมือในการขับเคลื่อนชุมชน (Community Collaborative Mechanism)	88
2.12 วิชาการรับใช้ท้องถิ่นและสังคม (Social Engagement)	93
บทที่ 3 กรอบแนวคิดและวิธีการวิจัย	96
3.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย	97
3.2 ขอบเขตด้านประชากรเป้าหมาย กลุ่มปฏิบัติการและภาคีเครือข่าย	105
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล	111
3.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบอริยสัจ 4 - CBR - Design Thinking	112
3.5 การวิเคราะห์และการประมวลผลข้อมูล	118
3.6 รูปแบบการเขียนรายงานการวิจัย	119
บทที่ 4 ผลการวิจัย: การออกแบบนวัตกรรมอาชีพสำหรับผู้สูงอายุ	120
4.1 สถานการณ์ปัญหา ช่องว่างความรู้ ในชุมชนวัดประชาระบือธรรม	120
4.2 ยุทธศาสตร์เชิงพื้นที่และกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน	131
4.3 นิยาม “นวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุ”	134
4.4 ฐานข้อมูล ทรัพยากรและทุนทางสังคม	135
4.5 ศักยภาพที่เป็นจุดเด่นของชุมชนวัดประชาระบือธรรม	143
บทที่ 5 ผลการวิจัย: การออกแบบพัฒนากลไกสนับสนุนกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุ	151
5.1 กลไกความร่วมมือสนับสนุนกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุในชุมชนวัดประชาระบือธรรม	151
5.2 การสนับสนุนกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ	169
5.3 กรอบดำเนินการแผนปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนวัดประชาระบือธรรม	189
บทที่ 6 ผลการวิจัย: กระบวนการเรียนรู้ลดความเหลื่อมล้ำ	194
6.1 การสร้างกระบวนการเรียนรู้ในพื้นที่วิจัยชุมชนวัดประชาระบือธรรม	194
6.2 ศักยภาพการเรียนรู้การบริหารจัดการกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุ ในชุมชนวัดประชาระบือธรรม	199
6.3 การผสมผสานภูมิปัญญากับวิชาการสวนสุนันทา	201

	หน้า
บทที่ 6 ผลการวิจัย: กระบวนการเรียนรู้ลดความเหลื่อมล้ำ (ต่อ)	
6.4 การวิเคราะห์ตัวแบบกระบวนการสร้างสรรค์ร่วมกัน (Co-creation Process) และทฤษฎีระบบนิเวศ (Ecological Systems Theory) กับมิติชุมชนวัดพระธาตูปือธรรม	215
บทที่ 7 สรุป และอภิปรายผลการวิจัยด้วยแนวคิดวิชาการรับใช้ท้องถิ่นและสังคม (Social Engagement) และข้อเสนอแนะ	218
7.1 การมีส่วนร่วมและการยอมรับของท้องถิ่นและสังคมเป้าหมาย	218
7.2 สภาพการณ์ของท้องถิ่นและสังคมก่อนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น	221
7.3 กระบวนการที่ทำให้ท้องถิ่นและสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น	225
7.4 ความรู้หรือความเชี่ยวชาญที่ใช้ในการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง	232
7.5 การคาดการณ์สิ่งที่จะตามมาหลังจากการเปลี่ยนแปลงได้เกิดขึ้นแล้ว	234
7.6 การประเมินผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากความรู้	236
7.7 แนวทางการติดตามและธำรงรักษาพัฒนาการที่เกิดขึ้นให้คงอยู่	240
7.8 ข้อเสนอแนะ	242
บรรณานุกรม	243
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก เอกสารหนังสือเชิญและกำหนดการกิจกรรมอบรมผลิตภัณฑ์	257
ภาคผนวก ข เอกสาร COE และหนังสือสัญญาวิจัย	277
ภาคผนวก ค อักษรวิสุทธิ และภาพกิจกรรมการประชุม	286
ภาคผนวก ง สรุปการวิจัย 1 หน้า 5 บรรทัด เพื่อประชาสัมพันธ์	290
ประวัติผู้เขียนวิจัย	302

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1.1	การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์	17
1.2	ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบ	18
2.1	ค่าเฉลี่ยต้นทุนคุณภาพชีวิตความเหลื่อมล้ำทางสังคม	47
2.2	Log Frame ของชุมชนวัดพระธาตูปือธรรม	56
2.3	ร่องรอยในอดีตของ 4 ชุมชน	69
3.1	เหตุผลสัมพันธ์ (Logical Framework- Log Frame) การวิจัยปีที่ 2 วิจัยชุมชนวัดพระธาตูปือธรรม	98
3.2	บทบาทภาคีหน่วยงาน (Stakeholder Analysis)	108
4.1	Gap Analysis: ชุมชนวัดพระธาตูปือธรรม	127
4.2	กลุ่มปฏิบัติการวิจัยมีพื้นฐานในมิติเศรษฐกิจ	149
5.1	กรอบการทำงานทางการแก้ปัญหา พัฒนาพื้นที่เข้าสู่แผนปฏิบัติการระดับยุทธศาสตร์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	167
5.2	ส่วนผสมน้ำมันมหาจักร	178
5.3	แผนปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระธาตูปือธรรม	190
6.1	โครงการ Seed Money	206

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1.1	คืนผลงานวิจัยสู่ชุมชนวัดประหารระบือธรรม 1-4 ปี พ.ศ. 2564	3
1.2	สถานการณ์โรคระบาดโควิด 19 ยังมีอยู่และการใช้ประโยชน์ของพื้นที่	5
1.3	ผังภาพต้นไม้ปัญหา (Problem Tree) ชุมชนวัดประหารระบือธรรม ปี 2564	7
1.4	ผังภาพต้นไม้ปัญหา (Problem Tree) ชุมชนวัดประหารระบือธรรม ปี 2565	10
1.5	การทำความร่วมมือทางวิชาการระหว่างมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทากับสำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร	19
1.6	บันทึกความเข้าใจระหว่างมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทากับสำนักงานเขตดุสิต	20
2.1	แสดงระดับคะแนนคุณภาพชีวิตด้านการแก้ไขปัญหาความยากจนและสร้างคามเข้มแข็งแก่ชุมชนของประชาชนชุมชนวัดประหารระบือธรรม 1-4	44
2.2	ภาพรวมบันไดคุณภาพชีวิตความเหลื่อมล้ำทางสังคมของชุมชนวัดประหารระบือธรรม1-4	47
2.3	แสดงการพึ่งตนเองของกลุ่มเป้าหมาย	50
2.4	แสดงลดปัญหาความยากจน	52
2.5	แสดงการเปลี่ยนแปลงผลของโครงการการนวดแผนไทยประยุกต์	54
2.6	IPOO: ชุมชนวัดประหารระบือธรรม ระยะที่ 2	62
2.7	กระบวนการเกิดขึ้นของผลิตภัณฑ์ชุมชน	75
2.8	สรุปปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	84
2.9	การดำรงชีวิตให้อยู่เย็นเป็นสุขตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง “บ้านโมเดล”	85
2.10	ABC (Area-Based Collaborative Concept)	90
2.11	Socio- ecological model adopted from Bronfenbrenner’s ecological model of human development.	93
3.1	แสดงความสัมพันธ์ของกรอบแนวคิดในการวิจัยเรื่อง “การออกแบบนวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุแบบบูรณาการบนความร่วมมือของชุมชนวัดประหารระบือธรรมเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร”	97
3.2	แสดงแผนที่ผลลัพธ์ (Outcome Mapping) ของชุมชนวัดประหารระบือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร”	103

ภาพที่		หน้า
3.3	กรอบการสังเคราะห์ระบบและกลไกขับเคลื่อนลดความเหลื่อมล้ำสู่คุณภาพชีวิตของชุมชน (แผนวิจัย)	104
3.4	รูปแบบ อริสัจ 4 , CBR, Design Thinking, เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา ในการวิเคราะห์ชุมชนวัดประชาระบือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร	107
3.5	The steps in a co-creation process	117
4.1	ผังภาพต้นไม้ปัญหา (Problem Tree) ชุมชนวัดประชาระบือธรรม ปีที่ 1	121
4.2	การวิเคราะห์ผังต้นไม้ปัญหาของชุมชนวัดประชาระบือธรรม	124
4.3	การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัญหาและสาเหตุ (Fishbone Diagram) ของชุมชนวัดประชาระบือธรรม	126
4.4	เวทีพูดคุย ถ่ายทอดความรู้วิจัยรับใช้สังคมและชุมชนภาคีเครือข่าย	133
4.5	อาชีวฐานเดิมสู่ “นวัตกรรมอาชีพการสร้างผลิตภัณฑ์สมุนไพรดำรับดุสิตระบือธรรม”	135
4.6	พื้นที่สำคัญในชุมชนวัดประชาระบือธรรม 1 - 4	138
4.7	ตลาดนัดวัดประชาระบือธรรม เปิดวันพุธและวัดอาทิตย์	139
4.8	แผนที่ชุมชนวัดประชาระบือธรรม 1 พื้นที่ปฏิบัติการวิจัย	141
4.9	ไต่ดาวชุมชนวัดประชาระบือธรรม	143
4.10	บูรณาภาพแห่งการสร้างพลังผู้สูงอายุ	147
5.1	บันทึกความเข้าใจระหว่างมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาและสำนักงานเขตดุสิต	153
5.2	ถอดบทเรียนในพื้นที่วิจัยของ Node CBR: ชุมชนก้าวหน้า เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร	154
5.3	ถอดบทเรียน “เวทีพูดคุย ถ่ายทอดความรู้วิจัยรับใช้สังคมและชุมชนภาคีเครือข่าย”	157
5.4	นักศึกษาทีมยุวชนภัฏพัฒน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา	158
5.5	ภาพสรุปการออกแบบนวัตกรรมกลุ่มอาชีพของผู้สูงอายุแบบบูรณาการความร่วมมือของชุมชนวัดประชาระบือธรรม	159
5.6	ผังภาพกลไกทางสังคมกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในชุมชนวัดประชาระบือธรรม	160
5.7	กลไกการขับเคลื่อนงานพัฒนาชุมชนวัดประชาระบือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร	161

ภาพที่	หน้า	
5.8	แผนที่ผลกระทบทางสังคมการวิจัยการออกแบบนวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุของ ชุมชนวัดประหาระปือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร	166
5.9	การทำความร่วมมือ MOU และการทำงานร่วมกันในพื้นที่เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร	170
5.10	การค้นหาประเด็นปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและการต่อยอดอาชีพ ใหม่	171
5.11	วิชาการเป็นการต่อยอดเพื่อการเพิ่มช่องทางการตลาดอีกช่องทางให้กับกลุ่ม อาชีพดุสิตระปือธรรม และกลุ่มอาชีพภักพัฒน์วัดประหาระปือธรรมเพื่อ “เศรษฐกิจดี” ร่วมกับผู้อำนวยการเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร	172
5.12	การปรับปรุงและผลิตซ้ำสูตรน้ำมันเขียวพญาว่านพญาญอ และยาหม่องเจล เพื่อเตรียมการนำจำหน่ายในงานตลาดย้อนยุคบริเวณรอบศูนย์การค้าสุพรีม	173
5.13	จุดคานงัดของชุมชนวัดประหาระปือธรรม	174
5.14	การลงพื้นที่เก็บข้อมูล 3 ฝ่าย คือ นักวิจัยนักศึกษา เจ้าหน้าที่รัฐ และชุมชน	175
5.15	กลุ่มปฏิบัติการวิจัยได้รางวัลการเชิดชูเกียรติ “ภูมิปัญญาผู้สูงอายุ กรุงเทพมหานคร”	176
5.16	การออกบูธเพื่อทดลองตลาด “ผลิตภัณฑ์สมุนไพรดุสิตระปือธรรม”	177
5.17	กิจกรรมเพิ่มผลิตภัณฑ์ใหม่สมุนไพร “น้ำมันมหาจักรสูตรโอสถพระนารายณ์”	179
5.18	ผู้นำและคณะกรรมการชุมชน “เขียนเอง” โดยผลักดันแผนชุมชนสร้างอาชีพใหม่	180
5.19	ลงพื้นที่เพื่อร่วมนำเงินจากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์สมุนไพรไป “แบ่งปันชุมชน” โดยร่วมทำบุญงานกุศลของวัดประหาระปือธรรม และมอบให้ชุมชนผลักดันเรื่อง “สมุนไพรกระป๋องเจ็ดตัว”	181
5.20	ดำเนินการต่อ “อายุ” กลุ่มอาชีพดุสิตระปือธรรม	182
5.21	สัมภาษณ์ผู้จัดการตลาดนัดวัดประหาระปือธรรม	183
5.22	กิจกรรมเพิ่มผลิตภัณฑ์ใหม่สมุนไพร “เสน่หานางคำ”	185
5.23	พื้นที่ “ศึกษาดูงาน” Best Practice ในการเป็นห้องเรียนชุมชน หรือ Social Lab	186
5.24	กลุ่มอาชีพดุสิตระปือธรรม ออกบูธจำหน่ายผลิตภัณฑ์สมุนไพรดุสิตระปือธรรม	187
5.25	กลุ่มอาชีพภักพัฒน์วัดประหาระปือธรรม ออกบูธการนวดผ่อนคลาย กอดจุดฝ่าเท้า	187
5.26	ลงพื้นที่ศึกษาดูงานและนำเสนอข้อมูลปลายน้ำวิจัยที่จังหวัดเชียงใหม่	189

ภาพที่	หน้า	
6.1	ผังภาพเส้นทางการเปลี่ยนแปลงด้วยพลังความรู้สู่ชุมชนวัดประหาระปือธรรม	198
6.2	แสดงการพึ่งตนเองของกลุ่มเป้าหมาย	208
6.3	การผลิตแบบครบวงจรชุมชนวัดประหาระปือธรรม	212
6.4	ห่วงโซ่กระบวนการวิจัยฐานชุมชนวัดประหาระปือธรรม	214
6.5	The steps in a co-creation process	215
6.6	กระบวนการสร้างสรรค์ร่วมกันของผลิตภัณฑ์ดุสิตระปือธรรม (Dusitrabuedham Co-creation Process)	216
6.7	รูปแบบระบบนิเวศสัมพันธ์บุคคลกับบริบทสังคมแวดล้อมชุมชนวัดประหาระปือธรรม	217
7.1	การมีส่วนร่วมระดมปัญหาและความต้องการของพื้นที่ชุมชนวัดประหาระปือธรรม	219
7.2	การทำบันทึกความเข้าใจ (MOU) ระหว่างมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทากับสำนักงานเขตดุสิต	220
7.3	แผนที่จากคำบอกเล่าของผู้อาวุโสในชุมชนวัดประหาระปือธรรมเมื่อ 100 ปีที่แล้ว	221
7.4	ศูนย์การเรียนรู้ วิจัย บริการวิชาการและถ่ายทอดนวัตกรรมสู่การพัฒนาชุมชนเมือง	224
7.5	7 กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนวัดประหาระปือธรรม	229
7.6	5 ระบบนิเวศการใช้ความรู้ (knowledge ecosystem)	231
7.7	ผังภาพกลไกทางสังคมกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในชุมชนวัดประหาระปือธรรม	235
7.8	แผนที่ผลกระทบทางสังคมการวิจัยการออกแบบนวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุของชุมชนวัดประหาระปือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร	237
7.9	(ร่าง) ตัวแบบร้านแบบรถเข็นขายของ “ผลิตภัณฑ์สมุนไพร”	238
7.10	ใยแมงมุมหุ้มชุมชน (Community Spiderweb)	241
7.11	VALUE CHAIN ดุสิตระปือธรรม	242

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย

1.1.1 รากชุมชน

ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การยกระดับศักยภาพกลุ่มอาชีพในชุมชนวัดประหาระบือธรรมตามบริบทชุมชนเมือง กรุงเทพมหานคร” ได้อธิบายสรุปรากชุมชนไว้ว่า ย้อนเวลา 100 กว่าปีที่แล้ว “พื้นที่ทุ่งสามเสน” ชุมชนวัดประหาระบือธรรม เป็นชุมชนเดียวกันโดยมีสภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม ทุ่งหญ้า และสวนผลไม้ มีลำคลองสายสำคัญในการดำรงชีวิต ชื่อว่า “คลองบางกระบือ” เป็นสายน้ำที่ประชาชนใช้ทั้งอุปโภคและบริโภค ซึ่งในขณะนั้นประชาชนประกอบอาชีพทำนา และทำการเกษตรกรรมเป็นหลัก ซึ่งรวมถึงการทำสวนผลไม้ ประเภททุเรียน มะพร้าว กระท้อน เป็นต้นและยังมีการเลี้ยงสัตว์ จำพวกวัว และกระบือมากมาย จนทำให้ชุมชนนี้มีชื่อเสียงในเรื่องการเลี้ยงกระบือที่มีพันธุ์ดีและแข็งแรง ประชาชนทั่วไปจึงเรียกกันว่า “หมู่บ้านบางกระบือ” ต่อมาชาวบ้านได้ร่วมกันสร้าง “วัดประหาระบือธรรม” ขึ้น และมีโรงเรียนวัดประหาระบือธรรมตามมา จนในที่สุดประชาชนได้ประสานกับหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง ให้มีการดำเนินการจัดตั้งเป็นชุมชนขึ้น โดยใช้ชื่อว่า “ชุมชนวัดประหาระบือธรรม” ตามชื่อของวัด และโรงเรียนที่มีอยู่เดิม เมื่อประชากรมากขึ้นพื้นที่ขยายเพิ่มขึ้นจนก่อให้เกิดการแบ่งชุมชนย่อยเพื่อสะดวกในการบริหารจัดการและสามารถดูแลกันได้อย่างทั่วถึงเป็น 4 ชุมชน ครั้งแรกแบ่งเป็น ชุมชนวัดประหาระบือธรรม 1-3 และต่อมาจึงเกิดชุมชนวัดประหาระบือธรรม 4 ตามมา จนในที่สุดในปี พ.ศ. 2564 มีการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ประเด็นปัญหาของความเหลื่อมล้ำทางสังคมและเศรษฐกิจโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มที่เป็นแม่บ้าน ว่างงานในชุมชนหรือคนที่ต้องเสียสละดูแลบ้านในขณะที่ผู้นำครอบครัวหรือลูกหลานออกไปทำงานนอกชุมชน ซึ่งสะท้อน “ความเหลื่อมล้ำทางอายุ” ของกลุ่มคนที่เข้าถึงการมีชีวิตของคนในชุมชนเมืองวัดประหาระบือธรรมแห่งนี้ เชื่อมโยงไปยังสิ่งที่สำคัญที่กล่าวถึงของความเหลื่อมล้ำคือ ขณะที่กลุ่มแม่บ้าน ว่างงานอยู่บ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนทหาร ชุมชนตลาดศรีย่านยังสามารถสร้างรายได้เสริมให้กับตนเองช่วยครอบครัวอีกแรงหนึ่งด้วย กับพบว่าในระนาบคนที่อยู่ในชุมชนระหว่างวันเช่นกันของชุมชนวัดประหาระบือธรรมขาดรายได้เสริมที่ควรจะมีทำให้หลายครัวเรือนแม่บ้านต้องรอรับรายได้จากพ่อบ้านหรือลูกหลานที่หยิบจับให้ทั้งที่ยังมีศักยภาพและความสามารถหาเลี้ยงตนเองและพึ่งพาตนเองได้

1.1.2 ความเป็นมาของโครงการ

พุทธศักราช 2564 การวิจัยปีที่ 1 กำหนดเป้าหมายในการลดความเหลื่อมล้ำในชุมชนเมือง โดยการยกระดับคุณภาพกลุ่มอาชีพในชุมชนวัดประหาระปือธรรมตามบริบทชุมชนเมือง กรุงเทพมหานคร เพื่อชี้ให้เห็นภาพรวมจนบรรลุผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นพบว่า ในชุมชนมีมิติหลักของความเหลื่อมล้ำที่ต้องลดช่องว่างลง ได้แก่ ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ ความเหลื่อมล้ำด้านความรู้ด้านสมุนไพร การลดช่องว่างระหว่างประชาชนกับรัฐ และมีมิติรอง ได้แก่ ความเหลื่อมล้ำทางสังคม ความเหลื่อมล้ำในด้านสวัสดิการ/สุขภาพแบบพึ่งตนเอง (สมุนไพร) ผ่านกระบวนการที่มีต้นทุนสำคัญ คือ “การมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายในชุมชน” ด้วยต้นทุนเดิมที่มีลักษณะชุมชนเป็นแบบ “บวร” บ้าน วัด โรงเรียน นำไปสู่การสร้างเครือข่าย “บวรรม” คือ บ้าน วัด โรงเรียน รัฐ มหาวิทยาลัย โดยมีภาคีเครือข่ายเป็นกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ (1) ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร (2) โรงเรียนวัดประหาระปือธรรม (3) ผู้นำชุมชนวัดประหาระปือธรรม 1-4 (4) อาสาสมัครสาธารณสุข (ออสส.) (5) เครือข่ายชุมชนเขตดุสิต (6) ทีมยุวชนภักดิ์พัฒนา มรภ.สวนสุนันทา และ (7) กลุ่มอาชีพภักดิ์พัฒนาวัดประหาระปือธรรม

ผลการวิจัยที่เป็นต้นทุนสำคัญในปีที่ 1 มี “การจัดตั้งกลุ่มอาชีพอุตสาหกรรม” ในการผลิตภัณฑ์ต้นแบบในการผลิตสมุนไพรที่เกิดขึ้นร่วมกัน คือ “น้ำมันเขียวพญาญอ” ผ่านกระบวนการ 8 ขั้นตอน ได้แก่ (1) ขั้นตอนที่ 1 พุดคุยอบรมสูตรการผลิต ผลิตภัณฑ์สมุนไพร (2) ขั้นตอนที่ 2 ทำบัญชีรายการและการไปซื้อวัตถุดิบ (3) ขั้นตอนที่ 3 การเตรียมวัตถุดิบ (4) ขั้นตอนที่ 4 การผลิต (5) ขั้นตอนที่ 5 การบรรจุภัณฑ์ (บรรจุใส่ขวด) (6) ขั้นตอนที่ 6 การออกแบบฉลากติดบรรจุภัณฑ์ (อาจารย์สร้างไฟล์ต้นแบบ) (7) ขั้นตอนที่ 7 การจัดจำหน่ายและตลาด (วัดเป็นพื้นที่ตลาดนัดวันพุธและอาทิตย์) และ(8) ขั้นตอนที่ 8 การทำบัญชีครัวเรือน รายรับจ่ายแบบง่าย ๆ ทั้งนี้ผลผลิตเป็นการสร้างองค์ความรู้ให้กับประชาชนพร้อมกันนั้นผลผลิตสามารถนำไปสร้างรายได้เสริม เชื่อมโยงการมีส่วนร่วมของภาครัฐในท้องถิ่นมาร่วมผลักดันให้เกิดกิจกรรมที่มั่นคงในชุมชนวัดประหาระปือธรรมด้วย

อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะมีองค์ความรู้ด้านสมุนไพรเพิ่มขึ้น มีผลิตภัณฑ์ที่ชัดเจนและกลุ่มอาชีพที่จัดตั้งจากสำนักงานเขตดุสิตแล้ว แต่ทั้งหมดเป็นกระบวนการลดความเหลื่อมล้ำที่เป็นการต่อยอดจากความเหลื่อมล้ำด้านเศรษฐกิจที่มีกลุ่มอาชีพภักดิ์พัฒนาวัดประหาระปือธรรมที่มีองค์ความรู้ด้านการนวดกดจุดฝ่าเท้ามาก่อนแล้วยังเป็นทำงานแบบคู่นาน แยกงานและกลุ่มอาชีพ โดยมีการบูรณาการ “คน องค์ความรู้ พื้นที่” ร่วมกัน แต่ยังขาดการบูรณาการ “ระบบกลไก” ร่วมกันเพื่อความยั่งยืนให้กับกลุ่มอาชีพ (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2564) จนในที่สุดได้มอบผลการวิจัยไว้ให้กับชุมชนเพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์และถ่ายทอดความรู้ให้กับองค์กรและหน่วยงานอื่น ๆ ที่สนใจ

ภาพที่ 1.1 คืบผลงานวิจัยสู่ชุมชนวัดประหาระบือธรรม 1-4 ปี พ.ศ. 2564

1.1.3 ปราบกฏการณ้ปัจจุบัน (พ.ศ.2565)

ก่อนการเริ่มวิจัยในปีที่ 2 ต่อเนื่อง นักวิจัย กลุ่มอาชีพ ทีมผู้นำชุมชนวัดประหาระบือธรรม และฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคมได้ทำการเก็บข้อมูลปัจจุบันของชุมชนวัดประหาระบือธรรม 1-4 เป็นพื้นที่วิจัยเมื่อปีพ.ศ. 2564 ซึ่งมีฐานข้อมูลที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยคือ กลุ่มผู้สูงอายุ 30 คน อาสาสมัครสาธารณสุข 4 คน ผู้นำชุมชน 4 ชุมชน โดยในปีที่สองต่อเนื่อง พ.ศ. 2565 ทั้ง 4 ชุมชน ขยายจำนวนกลุ่มผู้สูงอายุ 248 คน อาสาสมัครสาธารณสุข 4 คน กลุ่มคณะกรรมการชุมชนเมืองใน ตำแหน่งประธานชุมชน รองประธานชุมชน และเลขานุการทั้ง 4 ชุมชน จำนวน 12 คน และเพิ่ม ผู้สูงอายุจากแรงงานแฝง จำนวน 4 คนตัวแทนใน 4 ชุมชนได้มีโอกาสเข้าร่วมเรียนรู้กิจกรรมของ ชุมชน (เพชรปวีณ์ ธรันยวงค์, สมมิตร ศรีประเสริฐและฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม เขต ดุสิต, 2565) เข้าร่วมกิจกรรมวิจัยภายใต้สถานการณ์โรคระบาดโควิด 19 ที่กำลังเฟื่องฟูขึ้นในชุมชน โดยมีการตรวจ ATK ในชุมชนกับผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง

มาตรการของหน่วยราชการที่พึงปฏิบัติต่อการรวมกลุ่มของประชาชนในชุมชนในการทำ กิจกรรมร่วมกันจะมีเกณฑ์กติกามาไม่เกิน 30-50 คน ในการขับเคลื่อนกิจกรรมกลุ่มอาชีพและ ผลิตภัณฑ์สมุนไพร “พญาญอ” กลุ่มอาชีพนวดกดจุดฝ่าเท้า ภูมิพัฒน์ และดุสิตระบือธรรม มี

กิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชุมชนที่เกี่ยวกับเครือข่าย อาทิ (1) การเปิดนวดและจำหน่ายผลิตภัณฑ์สมุนไพรของกลุ่มป่าอุดม ป่าเทียบ ป่าเพชรปวีณ์ (2) นักศึกษา คณาจารย์ลงพื้นที่กิจกรรมห้องเรียนชุมชน ของแขนงวิชาการจัดการพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา (3) การเรียนการสอน การวิจัย การบริการวิชาการของอาจารย์สาขาวิชาการจัดการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา และข้ามศาสตร์ในเรื่องการออกแบบลวดลายบรรจุภัณฑ์ ของวิทยาลัยสถาปัตยกรรมศาสตร์ มรภ.สวนสุนันทา (4) เป็นพื้นที่วิจัยหนึ่งของ “การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากบนวิถีความหลากหลายของทุนทางปัญญาเพื่อยกระดับผลิตผลชุมชนเมืองเชิงคุณค่าสู่การสร้างมูลค่าของผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์ดุสิตแบรนด์” โดยบูรณาการศาสตร์สังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และสหเวชศาสตร์ (5) มีการตรวจ ATK จากสำนักงานเขตดุสิต และข้าราชการการเมืองในเขตดุสิต กรุงเทพมหานครโดยผู้นำชุมชนเป็นผู้ประสานงานให้มีการดำเนินการเพื่อปกป้องประชาชนในชุมชนวัดประหารระบือธรรมโดยใช้บริเวณวัดประหารระบือธรรม

ทั้งนี้เศรษฐกิจในชุมชนในวันเวลาปกติเสาร์อาทิตย์ เปิดบริการทุกวันเช่น ร้านขายของชำ ร้านขายอาหาร และตลาดริมคลองกลางชุมชนทั้ง 4 ชุมชน และในวันพุธ และวันอาทิตย์ยังมีการเปิดตลาดนัดวัดประหารระบือธรรมที่บริเวณวัดประหารระบือธรรมตามปกติ นอกจากนี้ยังมีการติดตั้งศูนย์ดิจิทัลชุมชนวัดประหารระบือธรรมเพื่อให้นักเรียน เยาวชนในชุมชนวัดประหารระบือธรรมทั้ง 4 เข้ามาร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่องแต่ผู้นำชุมชนวัดประหารระบือธรรม 1 คุณสิทธิชัย เลิศอนันต์แจ้งว่า ภาครัฐยังตั้งรับอยู่กับหน่วยงานที่ถูกกำกับไว้ที่ตัวชี้วัดเฉพาะองค์กร ยังขาดการพัฒนาเชิงรุกกับพื้นที่ ทางชุมชนต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายเรื่องค่าไฟฟ้า ซึ่งในช่วงของการเชื่อมต่อการวิจัยจากปีที่ 1 สู่ปีที่ 2 สถานการณ์โรคระบาดโควิด 19 ยังระบอบหนักอยู่ในพื้นที่ ซึ่งใช้ผู้สูงอายุที่เป็นเป้าหมายการวิจัยทำงานอาสาสมัครสาธารณสุข (ออส.) ไปพร้อมกับการใช้พื้นที่วิจัยเป็นพื้นที่ตรวจคัดกรอง ในขณะเดียวกันโดยในพื้นที่ที่มีการปรับปรุงให้ห้องประชุมชั้น 2 อาคารที่ใช้ประโยชน์ของกลุ่มพัฒนาวัดประหารระบือธรรมและกลุ่มดุสิตระบือธรรมเป็น “ศูนย์ดิจิทัลชุมชน” เช่นเดียวกัน

ภาพที่ 1.2 สถานการณ์โรคระบาดโควิด 19 ยังมีอยู่และการใช้ประโยชน์ของพื้นที่

เมื่อสำรวจและสัมภาษณ์กับผู้นำชุมชนและฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตดุสิตเพื่ออธิบายสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนพร้อมกับผลการวิจัยจากปีที่ 1 ที่เป็นต้นทุนวิจัยสำคัญดังนี้

- 1) กลุ่มอาชีพดุสิตระปือธรรม
- 2) ผลิตภัณฑ์น้ำมันเขียวพญาญามีการบริหารแบบครบวงจร 8 ขั้นตอน
- 3) คนต้นแบบวัดประชาระปือธรรม ได้แก่ (1) นางอุดม ศรีมงคล (2) นางเทียบ ชัยศรีมา วงษ์ (3) นางเพชรวิณี ธรธัญวงศ์ (4) นางสาว พลุ (5) คุณนิต สุดสวาท (6) นางคำจันทร์ สอนกระสินธุ์ (7) นายสิทธิชัย เลิศอนันต์ ผู้นำชุมชนวัดประชาระปือธรรม 1 (8) นางประดับศรี ดาราสิขมน์ ผู้นำชุมชนวัดประชาระปือธรรม 3 (9) นางอุไรวรรณ ศรีประเสริฐ (10) นางชุตินา ศาสตรสาระ หัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร (11) นางนัยนา ยลจจอหอ (เครือข่ายชุมชนเขตดุสิต) (12) ครูกิ่ง และครูอุ๋น โรงเรียนวัดประชาระปือธรรม
- 4) ศูนย์การเรียนรู้แบบผสมผสานองค์ความรู้ด้านอาชีพและศูนย์ดิจิทัลชุมชนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่วัดประชาระปือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

5) กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ (1) ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร (2) โรงเรียนวัดประหาระปือธรรม (3) ผู้นำชุมชนวัดประหาระปือธรรม 1-4 (4) อาสาสมัครสาธารณสุข (ออส.) (5) เครือข่ายชุมชนเขตดุสิต (6) ทีมเยาวชนนักพัฒนา มรภ.สวนสุนันทา และ (7) กลุ่มอาชีพนักพัฒนาวัดประหาระปือธรรม

6) การเป็นพื้นที่เขตบริการวิชาการแก่สังคมของมหาวิทยาลัยราชภัฏ และมีความเชื่อมโยงการมีส่วนร่วมระหว่าง “บวรธรรม” คือ บ้าน วัด โรงเรียน รัฐ มหาวิทยาลัย

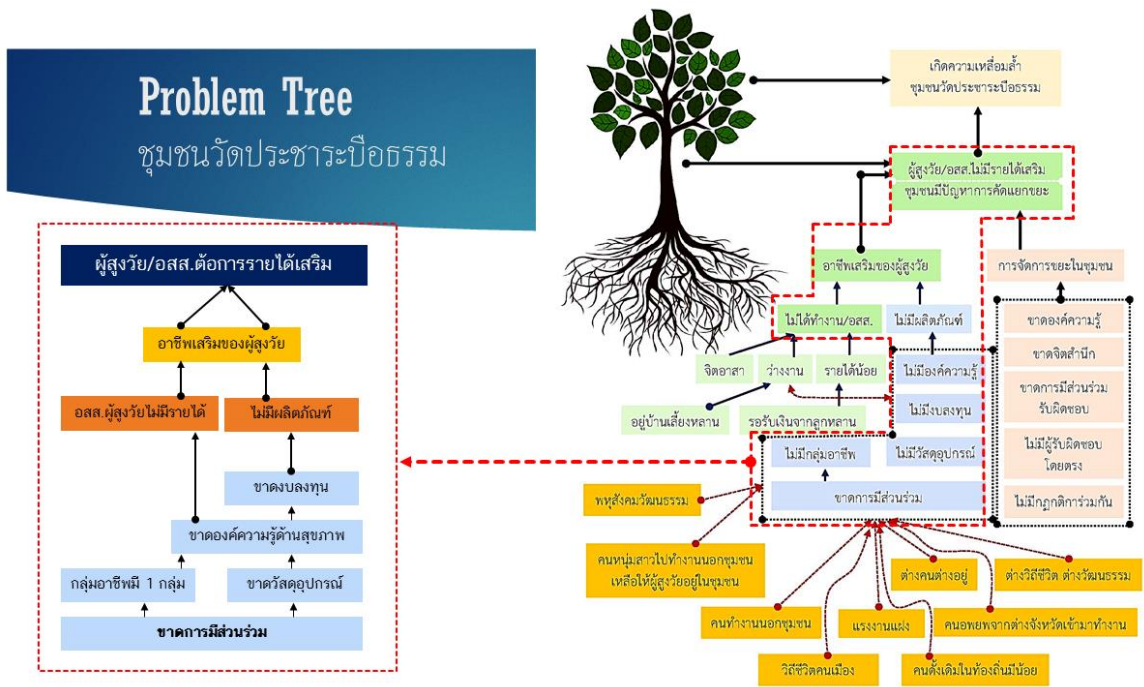
การวิจัยในปีที่ 2 ต่อเนื่องโดยการเชื่อมโยงยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ในด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม เชื่อมต่อในยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ 20 ปี การพัฒนาท้องถิ่น เชื่อมประสานกับยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 สร้างผลงานวิชาการสู่การยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน และประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 สร้างความสัมพันธ์เชื่อมโยงเครือข่ายและท้องถิ่น โดยการเชื่อมงานบูรณาการกับท้องถิ่นตามพื้นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยคือเขตดุสิต กรุงเทพมหานครด้วยยุทธศาสตร์กรุงเทพมหานครด้านที่ 6 มหานครเศรษฐกิจและการเรียนรู้ ในประเด็นศักยภาพในการส่งเสริมอาชีพ ผ่านกระบวนการวิจัย (Design Thinking) เพื่อยกระดับกลไก (Mechanism Design) ในการสนับสนุนกลุ่มอาชีพชุมชนเมืองเป็นแหล่งเรียนรู้ที่เป็นการสร้างอาชีพจากสังคมฐานรากให้เป็นต้นแบบชุมชนด้านการเรียนรู้ สร้าง ถ่ายทอดและฝึกอบรมโดยมุ่งเน้นการทำงานร่วมกันกับภาคประชาชน ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการแบบบูรณาการจนเกิดความเข้มแข็งให้กับประชาชน

ชุมชนเคยมีปัญหาและความต้องการร่วมกันคือ ความต้องการของเยาวชนการสร้างรายได้เสริม ต้องการเพิ่มองค์ความรู้ด้านสมุนไพรผลิตภัณฑ์ครบวงจร และอยากให้มีการลดช่องว่างการเข้าถึงระหว่างรัฐและประชาชนในชุมชน ทั้งนี้ยังมีการขับเคลื่อนในกลุ่มอาชีพและการทำผลิตภัณฑ์สมุนไพรพร้อมกับการประสานงานกับหน่วยงานรัฐอยู่ในปัจจุบัน แต่ที่น่าสนใจที่สุดจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนวัดประหาระปือธรรม 1-4 และรักษาการหัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคมพบว่า ชุมชนมีผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่มีชื่อเสียงในเขตดุสิต ซึ่งสำนักงานเขตดุสิตได้เลือกกว่าเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยมีการวางเป้าหมายและความต้องการร่วมกันในปีที่ 2 ออกแบบนวัตกรรมอาชีพให้ผู้สูงอายุสร้างรายได้เสริม สนับสนุนและพัฒนากลุ่มอาชีพผู้สูงอายุพึ่งตนเองในด้านเศรษฐกิจ ลดความเหลื่อมล้ำในด้านเศรษฐกิจและโอกาสในการสร้างอาชีพของชุมชน พร้อมกับการเรียนรู้บริหารจัดการกลุ่มอาชีพ จนเกิดผลการตั้งเป็น 1 ศูนย์ต้นแบบคือ การนวดกดจุดฝ่าเท้า การผลิตผลิตภัณฑ์สมุนไพร และศูนย์ดิจิทัลชุมชนในอนาคต

1.1.4 การวิเคราะห์ต้นไม้ปัญหา (Problem tree)

การลงพื้นที่เก็บประเด็นเพิ่มเติมในปีที่ 2 ต้องวิเคราะห์ซ้ำปัญหาแท้เพื่อแก้ปัญหาให้ตรงจุดเจ็บปวด (Pain point) หรือปัญหาแท้จริงและจำเป็นต่อการทำวิจัยในปีที่ 2 เพื่อยังผลให้เกิดคานงัดพัฒนาชุมชนไปในทิศทางที่สอดคล้องกับความต้องการปัญหาของชุมชน แก้อไขที่ละจุดเพราะหากละเลยปัญหาแท้แม้มีขนาดเล็ก อาจสร้างความเจ็บปวดที่ใหญ่หลวงให้ในอนาคตกลายเป็นความเหลื่อมล้ำขั้นในชุมชนหรือสังคมต่อไปได้ ด้วยการใช้กระบวนการวิจัยแบบ CBR ที่ทำด้วยประชาชนกลุ่มผู้คนในชุมชนเอง ซึ่งต้องอาศัยภาคีเครือข่ายมาร่วมเป็นผู้ขับเคลื่อน แก้ปัญหา พัฒนาไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับเงื่อนไขสำคัญของการวิจัยแบบ CBR ในการใช้ภาคีหุ้นส่วนในการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมที่มีแนวคิดรองรับคือ นิเวศแห่งความเหลื่อมล้ำที่มีผู้เล่นจริงอยู่หลายกลุ่ม คน CBR จึงไม่อาจจะทำงานตามลำพังได้ หรือไม่อาจแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำได้เพียงกลุ่มเดียวหากกลุ่มอื่นๆ “ไม่เล่นด้วย” (กาญจนา แก้วเทพ, 2563) การนำข้อมูลพื้นฐานชุมชนมาวิเคราะห์ต้นไม้ปัญหาเป็นการวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมายในชุมชนวิจัยเพื่อตั้งเป็นคำถามวิจัย

1.1.4.1 (ปีที่ 1) พื้นที่วัดประชาระบือธรรม ได้วิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย พบว่า มีรูปแบบและข้อมูลของต้นไม้ปัญหา (Problem Tree Analysis) ซึ่งเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ปัญหาเจาะถึงรากเหง้า ก่อนเริ่มทำการวางแผนงาน ทำโครงการที่เน้นการมีส่วนร่วม โดยมีภาพของพื้นที่ชุมชนวัดประชาระบือธรรม 1-4 ดังนี้ (Phukamchanoad, 2023)

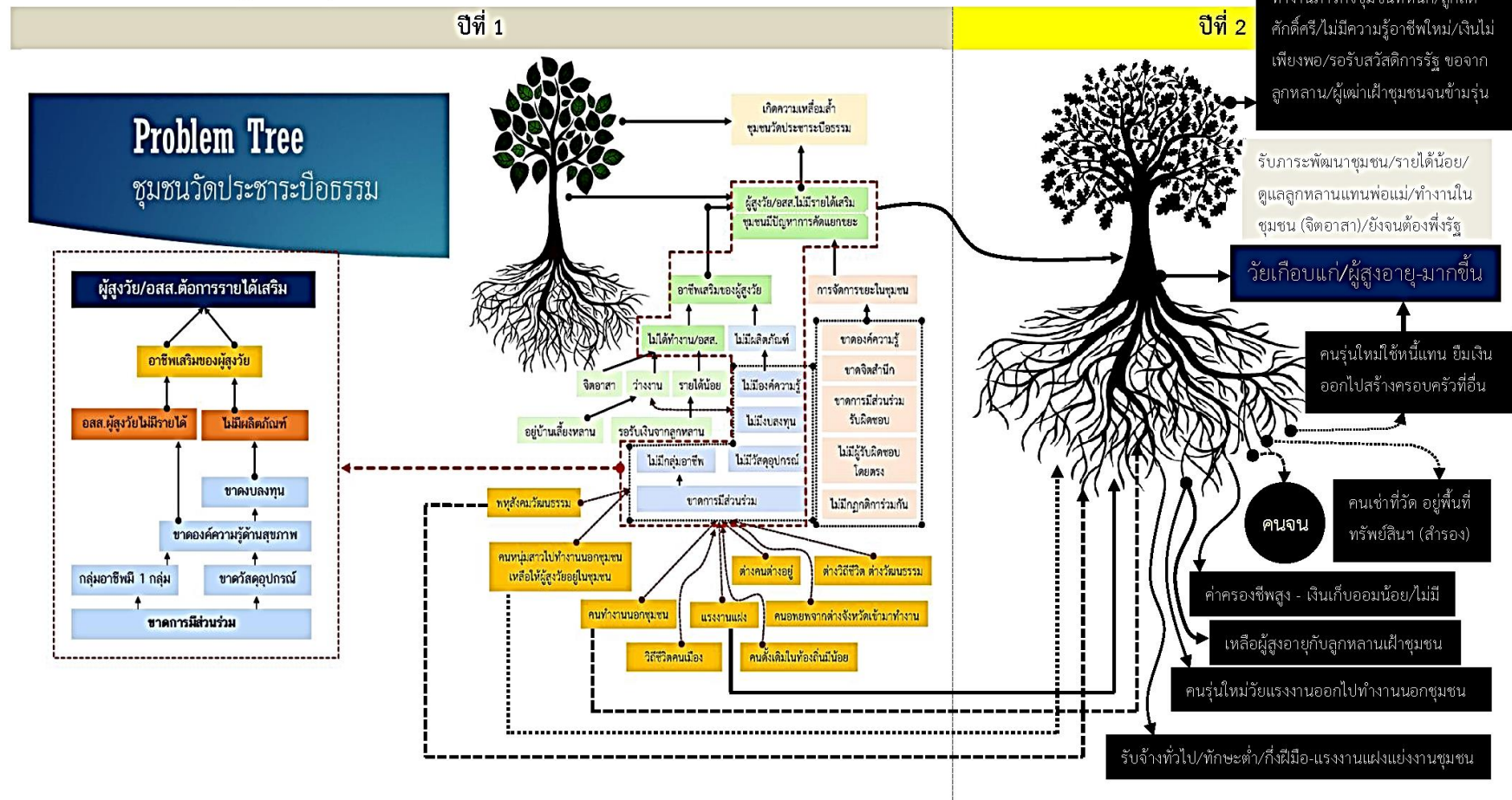
ภาพที่ 1.3 ผังภาพต้นไม้ปัญหา (Problem Tree) ชุมชนวัดประชาระบือธรรม ปี 2564
ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2564)

1.1.4.2 (ปีที่ 2) สถานการณ์ปัญหาและความต้องการเพิ่มเติมจากการวิจัยปีที่ 1 ได้มาซึ่งคำถามสำคัญที่ว่า ปัญหาที่ต้องลด แก้ไขความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ การสร้างรายได้เสริมให้กับผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน และกลุ่มอาชีพกึ่งพัฒนาชนบทประชาระบือธรรม ต่อยอดให้กับกลุ่มอาชีพอุตสาหกรรม คือ การออกแบบอาชีพใหม่สำหรับผู้สูงอายุในชุมชนวัดประชาระบือธรรม อย่างไรก็ตาม ในปรากฏการณ์ที่มีติเหลื่อมซ้อนแอบอยู่ในสังคมพบว่า ปรากฏการณ์การเคลื่อนย้ายคนในชุมชนเมือง (แรงงานแฝง) สร้างความเหลื่อมล้ำหลายชั้น จนเกิดคำถามซ้ำว่า ทำไมผู้สูงอายุมีบทบาทภารกิจมาก ในการพัฒนาชุมชนจึงมีรายได้น้อย? สร้างผลพวงของ “การจนข้ามรุ่น” ที่ซ่อนตัวอยู่ในชุมชนเมืองทุก ชุมชนเมืองจะพบการที่บุคคลย้ายจากถิ่นที่อยู่เดิมไปที่อยู่ใหม่ อาจเป็นชั่วคราวหรือถาวรก็ได้ ซึ่งเห็น ได้ชัดจากที่ประชากรย้ายจากสังคมชนบทสู่สังคมเมืองด้วยหลายเหตุผลทั้งย้ายมาเพื่อทำมาหากิน ย้ายเพราะสภาพแวดล้อมที่แห้งแล้งไม่สามารถทำมาหากินในถิ่นเดิมได้ ย้ายเพราะการติดตามบุคคล ในครัวเรือนมาทำงาน แรงงานทักษะต่ำ กึ่งฝีมือ เรียนหนังสือ ต้องการความก้าวหน้าในชีวิต รวมถึง ย้ายเพราะความขัดแย้งทางการเมืองในพื้นที่มีสงคราม ทั้งนี้ผู้คนที่เคลื่อนย้ายเข้ามาในเมืองย่อม ต้องการเปลี่ยนสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ การเลื่อนชั้นทางสังคม และการเปลี่ยนแปลง ของวิถีชีวิต (วสวัตต์ สุตินญามณี, 2558; ปังปอนด์ รักอำนวยกิจและศิริพงศ์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา, 2562; ปราโมทย์ ประสาทกุล และคณะ, 2562; ศุภย์มานุษยวิทยาสรีนธร (องค์การมหาชน), 2565) ซึ่งประชากรย้ายถิ่นที่สำรวจแบบสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนวัดประชาระบือธรรม 1-4 จะพบว่า เป็นแรงงาน แฝงกลางวันเข้ามาทำงาน และพักอยู่ในชุมชนเป็นแรงงานแฝงกลางคืนก็มีเช่นเดียวกัน โดยจะมี แรงงานที่พบบ่อยที่ชุมชนวัดประชาระบือธรรม 4 เป็นหลักเนื่องจากมีอาคารพาณิชย์ที่ใช้เปิดเป็นบริษัท โรงพิมพ์และโรงงานขนาดเล็กพร้อมเป็นที่พักอาศัยไปในตัวด้วย เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมในปี พ.ศ. 2563 ของกรุงเทพมหานครมีแรงงานแฝงกลางวันเข้ามาทำงาน มีจำนวน 440,000 คน แต่กลับมี แรงงานแฝงกลางคืน จำนวน 2,350,000 คน โดยกระจายอยู่ทั่วทุกเขตทุกชุมชนของกรุงเทพมหานคร (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564) ปัญหาที่เกิดขึ้นจากแรงงานแฝงที่เกิดขึ้น “งานรับจ้างในชุมชนถูกจ้าง งานจากแรงงานแฝงเพราะค่าแรงถูก งานกึ่งฝีมือถูกจ้างแรงงานแฝงด้วยเช่นกัน ที่เรียกว่า แย่งงานทำ แยกที่อยู่อาศัย เมื่อโครงสร้างสังคมที่มีจำนวนประชากรมากขึ้นที่ไม่มีทะเบียนบ้าน พักอาศัย เพียงชั่วคราวย่อมสร้างปัญหาที่หลากหลาย ซับซ้อนหลายชั้นมากขึ้นทั้งอาชญากรรม การพนัน ยา เสพติด อบายมุข เสียงดัง ขยะ การบริการสาธารณะ สุขภาวะที่ตามมากับบุคคลนอกพื้นที่ และความ ปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน ยังมีสุขภาพกาย จิต มีความเครียดของคนในชุมชนมากขึ้น ” (นายสรารุช กลิ่นกุสม และไพบูลย์ ช่างเรียน, 2559; อธิภัทร สินทรโก, อัดติยาพร ไชยฤทธิ์ และนพพร ขุนคำ, 2563) ท้ายที่สุดการดำรงชีวิตอยู่ในระหว่างวันของผู้คนในชุมชนวัดประชาระบือธรรมจะพบเจอ “ผู้สูงอายุ” ในการออกมาพัฒนาชุมชนเป็นจิตอาสา เป็นกรรมการชุมชน เป็นอาสาสมัครสาธารณะ สุข (อสส.) เป็นกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กทบ.) เป็นอาสาสมัครพัฒนาสังคมและ

ความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) กลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มอาชีพกัญพัฒนา ส่วนคนหนุ่มสาวที่เป็นวัยแรงงานที่เป็นกำลังสำคัญของบ้านจะออกไปทำงาน “นอกชุมชน” ทำให้ “ภาระหน้าที่หลักในการดูแลชุมชน” กลายเป็นหน้าที่หลักของผู้สูงอายุที่มีบทบาทพัฒนาชุมชนมีภาระมาก กลับพบว่า “มีรายได้น้อย” ซึ่งย้อนแย้งกับภาระหน้าที่ที่สมควรได้รับ “ความเหลื่อมล้ำทางรายได้กับบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาชุมชนไม่สอดคล้องกัน” ทำให้เห็นภาพของ “คนจนเมือง” เกิดขึ้นอยู่กับครอบครัวผู้สูงอายุในชุมชนวัดพระธาตุน้อยอยู่เป็นจำนวนมาก เห็นภาพการดิ้นรนในการประกอบอาชีพที่เพียงมีรายได้รายวันและรายเดือนให้เกิดขึ้น แต่ยังไม่มียกยัดออมเท่าที่ควรในแต่ละปี มีหนี้สินเกิดขึ้นในครัวเรือนอยู่จำนวนมากเช่นเดียวกัน ปู่ย่าตายายเป็นคนดูแลลูกหลานในชุมชนแทนพ่อแม่ที่ออกไปทำงานนอกชุมชน ถ้าไม่มีการวางแผนชีวิตที่ดีจะมีโอกาสที่ก่อให้เกิดคนจนข้ามรุ่นในหลายครอบครัวในชุมชนวัดพระธาตุน้อยได้เช่นกัน

โดยคำว่า “จนข้ามรุ่น” ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ซึ่งความยากจนข้ามรุ่นเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่เรื้อรังมาตั้งแต่อดีต สืบเนื่องถึงปัจจุบัน และมีแนวโน้ม ทวีความรุนแรงขึ้นในอนาคต ลักษณะของครัวเรือนยากจนข้ามรุ่นพบว่า ครัวเรือนยากจนข้ามรุ่นส่วนใหญ่ไม่มีเงินออม การศึกษาต่ำ และอัตราการพึ่งพิงสูง โดยปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่ทำให้ครัวเรือนเข้าข่ายเป็นครัวเรือนยากจนข้ามรุ่น คือ การขาดความมั่นคงทางการเงินเนื่องจากไม่มีเงินออม อาชีพของหัวหน้าครัวเรือนยากจนข้ามรุ่นส่วนใหญ่ คือ อาชีพเกษตรกรรม รองลงมา คือ รับจ้างทั่วไป เมื่อพิจารณาเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุยังขาดสวัสดิการทางสังคมที่จำเป็นต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยในปี 2563 มีผู้สูงอายุที่ตกอยู่ในความยากจนซึ่งผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้หรือหลักประกันในรูปแบบอื่น รองรับ จะมีเพียงเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุเดือนละ 600-1,000 บาท เพื่อใช้สำหรับการดำรงชีพเท่านั้น (ราชกิจจานุเบกษา, 2565, 1 พฤศจิกายน) เมื่อวิเคราะห์บริบทเพิ่มเติมจากการวิจัยปีที่ 1 กลับพบโครงสร้างที่มีปัญหาหลายชั้นของชุมชนเมือง และเกิดคำถามผลผลิตซ้ำว่า ทำไมผู้สูงอายุมีบทบาทภารกิจมากในการพัฒนาชุมชนจึงมีรายได้น้อย? อาจจะเป็นสาเหตุสร้างผลพวงของ “การจนข้ามรุ่น” ในครอบครัวชุมชนเมืองก็เป็นได้ **ทำให้ผู้วิจัยวิเคราะห์ปัญหาที่เป็นผลพวงของหน่อต้นไม้ที่เป็นปัญหาอีก 1 ต้นในชุมชนวัดพระธาตุน้อย ดังภาพต่อไปนี้**

การวิเคราะห์ผังต้นไม้ปัญหาของชุมชนวัดประหาระบือธรรม

วัยเกือบแก่ หมายถึง คนที่มีช่วงอายุ 50-60 ปีที่มีที่อยู่ประจำในชุมชน มีกำลังสามารถทำงานได้แต่ว่างงาน และจิตอาสาเข้ามาทำงานพัฒนาชุมชนวัดประหาระบือธรรม

ภาพที่ 1.4 ผังภาพต้นไม้ปัญหา (Problem Tree) ชุมชนวัดประหาระบือธรรม ปี 2565

ดังนั้นผู้วิจัยค้นพบเบื้องต้นว่าที่เป็นการตั้งเป็นโจทย์วิจัยในการกำหนดทิศทางการวิจัยเพื่อมุ่งเป้าหมายให้ตรงปัญหาที่แท้จริง หรือวิธีทางสังคมเรียกว่า “เกาให้ถูกที่คันสำคัญอยู่ที่วิธีการเกา” เหมือนกับวิจัยเมื่อเจอจุดที่เป็นปัญหาแล้วจะหาวิธีการวิจัยใดเข้าไปแก้ไขได้ ซึ่งอาจต้องใช้พหุวิธีพหุวิธีตามบริบททางสังคมนั้น ๆ โจทย์ในปีที่ 2 ของชุมชนวัดประหารระบือธรรมเกิดขึ้นจากปัญหาที่เป็นช่องว่างของการพัฒนาสังคม ความรู้ รายได้ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ที่ต้องสร้างรายได้บนฐานอาชีพใหม่ ๆ ที่แตกต่างออกไปจากชุมชนอื่น ๆ ใน 43 ชุมชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร และสอดคล้องกับศักยภาพของผู้สูงอายุและฐานอาชีพเดิมที่มีอยู่เป็นการต่อยอดให้นำไปสู่การนวัตกรรมอาชีพที่สร้างรายได้จริงโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีเครือข่ายเข้ามาบูรณาการด้วยกระบวนการวิจัยแบบ CBR ในชุมชนวัดประหารระบือธรรมให้เกิดมิติของการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมเศรษฐกิจรวมถึงการเกิดความคิดให้ชุมชนเคลื่อนที่ไปในทิศทางที่มีแบบแผนต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- (1) เพื่อออกแบบนวัตกรรมอาชีพสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนวัดประหารระบือธรรม
- (2) เพื่อร่วมมือกับภาคีหน่วยงานในพื้นที่ออกแบบพัฒนากลไกสนับสนุนกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในชุมชนวัดประหารระบือธรรม
- (3) เพื่อพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้การบริหารจัดการกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุในชุมชนวัดประหารระบือธรรม

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตเพื่อให้กระบวนการวิจัยครอบคลุม ครบถ้วนมีความสมบูรณ์สามารถคาดการณ์แผนความสำเร็จไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ประกอบด้วย การรวบรวมแนวคิด วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดดังต่อไปนี้

- 1.1 แนวคิดเกี่ยวกับทุนชุมชน (Community Capital)
- 1.2 แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ (Elderly)
- 1.3 แนวคิดการวิจัยในการลดความเหลื่อมล้ำในชุมชนวัดประหารระบือธรรม
- 1.4 แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมเชิงพื้นที่ (CBR)
- 1.5 แนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบ (Design)
- 1.6 แนวคิดเกี่ยวกับนวัตกรรมอาชีพ (Innovative Occupations)
- 1.7 แนวคิดเกี่ยวกับวิศวกรสังคม (Social Engineers)

1.8 แนวคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ชุมชน (Community Product)
 1.9 แนวคิดเกี่ยวกับการเสริมพลังชุมชน (Community Empowerment)
 1.10 แนวคิดเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (SEP)
 1.11 กลไกและกระบวนการพลังความร่วมมือในการขับเคลื่อนชุมชน
 1.12 วิชาการรับใช้ท้องถิ่นและสังคม โดยการศึกษาในรูปแบบของการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed research) ระหว่างการศึกษาเอกสาร (Documentary research) และการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative research)

2. ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ในการศึกษา

พื้นที่วิจัย คือ ชุมชนวัดพระธาระปือธรรม มีอยู่ 4 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนวัดพระธาระปือธรรม 1 ชุมชนวัดพระธาระปือธรรม 2 ชุมชนวัดพระธาระปือธรรม 3 และชุมชนวัดพระธาระปือธรรม 4 ตั้งอยู่ถนนพระราม 5 แขวงถนนนครไชยศรี เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

3. ขอบเขตด้านประชากรเป้าหมาย กลุ่มปฏิบัติการและภาคีเครือข่าย

3.1 ประชากรเป้าหมาย ได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุ จำนวน 359 คน ที่อาศัยอยู่ในชุมชนวัดพระธาระปือธรรม 1-4 (ข้อมูล ณ วันที่ 25 มิถุนายน 2565)

3.2 กลุ่มปฏิบัติการวิจัย ได้แก่ (1) กลุ่มผู้สูงอายุ 20 คน (2) อาสาสมัครสาธารณสุข 5 คน (3) ผู้นำชุมชน 4 คน (4) กลุ่มคณะกรรมการชุมชนเมืองในตำแหน่งรองประธานชุมชน และเลขานุการทั้ง 4 ชุมชน จำนวน 8 คน และ (5) กลุ่มอาชีพนวดกดจุดฝ่าเท้าวัดพระธาระปือธรรม 3 คน รวม 40 คน

3.3 ภาคีเครือข่ายในพื้นที่ ได้แก่ (1) ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร (2) โรงเรียนวัดพระธาระปือธรรม (3) อาสาสมัครสาธารณสุข (ออส.) ผู้สูงวัย (4) ผู้นำชุมชนวัดพระธาระปือธรรม 1-4 (5) กลุ่มอาชีพกัญพัฒนาวัดพระธาระปือธรรม (6) ชมรมผู้สูงอายุวัดพระธาระปือธรรม 43 ชุมชน (7) วัดพระธาระปือธรรม (8) สาขาการจัดการพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ม.สวนสุนันทา จำนวน 17 คน

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ผู้วิจัยกำหนดระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยตามกรอบปฏิทินปฏิบัติของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา 1 ปีงบประมาณ ปีงบประมาณ 2565 (ตั้งแต่พฤษภาคม 2565 - เมษายน 2566)

1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ

การวิจัยครั้งนี้มีการกำหนดคำสำคัญ (Keys word) ที่นำมาเป็นองค์ประกอบในการวิจัยตั้งแต่ต้นน้ำไปถึงปลายน้ำการวิจัยที่ผู้วิจัยหยิบประเด็นบางประการมาใช้ในการวิจัยดังนี้

1.4.1 ศัพท์เฉพาะต้นน้ำการวิจัย

ทุนชุมชน (Community Capital) หมายถึง สรรพสิ่งที่เป็นทรัพยากรของชุมชนเกิดขึ้นเองก็มี เป็นลักษณะเฉพาะมนุษย์ที่สั่งสมจากสมอง ภูมิปัญญา ความเชื่อ ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี และเงินก็มีสร้างทั้งความสำเร็จและความยั่งยืนของชุมชนรวมทั้งต้องสร้างให้เกิดศักยภาพสู่การสร้างทุนทางเศรษฐกิจให้มีมูลค่าและคุณค่าทางทุนสังคมได้ทุนชุมชนวัดประชากระปือธรรม มี 5 ทุนชุมชนได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนเศรษฐกิจ ทุนสังคม ทุนวัฒนธรรมความรู้ ประสบการณ์ และทุนกายภาพและเครือข่าย (วัฒนาพร อิมสุรธรรม และคณะ, 2553; สำนักสนับสนุนขบวนการองค์กรชุมชน สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน), 2558; Yvonne (Bonnie) Wichtner-Zoia, 2013)

ผู้สูงอายุ (Elderly) หมายถึง บุคคลซึ่งมีอายุเกินกว่าหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย (Government Gazette, 2003) ตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ในมาตรา 3 โดยชุมชนวัดประชากระปือธรรมที่เป็นผู้สูงอายุมาร่วมกิจกรรมวิจัยจึงเป็นผู้มีวัยตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปทุกคน

การวิจัยในการลดความเหลื่อมล้ำในชุมชนวัดประชากระปือธรรม หมายถึง กระบวนการและผลการวิจัยลดเหลื่อมล้ำในปี พ.ศ. 2555 จากวิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำทางสังคม มิติด้านการแก้ไขปัญหาความยากจนและสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน ซึ่งเป็นไปตามผลการวิจัยโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาและแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกรุงเทพมหานคร ชุมชนวัดประชากระปือธรรม 1-4 เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนดและไพรินทร์ ชัดธิพงษ์, 2555)

1.4.2 ศัพท์เฉพาะกลางน้ำการวิจัย

กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมเชิงพื้นที่ (CBR) หมายถึง วิธีการที่เกิดขึ้นจากจิต โจทย์วิจัยปัญหาแท้เป็นของชุมชน ลงมือ แก้ไขและติดตามทำโดยชุมชนตลอดจนการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นเป็นของชุมชนที่มีนักวิจัย นักวิชาการเป็นผู้ร่วมทำงาน ร่วมออกแบบการวิจัย เป็นที่ปรึกษา หรือเป็นกลไกขับเคลื่อนเชื่อมต่อพลังให้คน ทุน ความรู้ ได้ทำงานร่วมกันไปสู่เป้าหมายในการแก้ปัญหา สร้าง พัฒนา ต่อยอด ส่งเสริมภาคีเครือข่ายให้ชุมชนเกิดความยั่งยืน ทั้งนี้การวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR) ในการแก้ปัญหาค่าความเหลื่อมล้ำ ยังหมายถึง เครื่องมือขนาดจิ๋วที่เข้าถึงการทำงานกับชุมชนที่เป็นองค์ประกอบขนาดเล็กโดยคนในชุมชนร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหาของตนเองเป็นลักษณะห่วงโซ่ของกระบวนการแก้ไขปัญหาที่ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมกับบริบทของคน สังคม เศรษฐกิจ

ของชุมชนวัดประหารระบือธรรม อย่างไรก็ตามต้องคำนึงถึงคำสำคัญที่ซ่อนอยู่คือคำว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation)” หมายถึง พฤติกรรมแห่งการทำงานร่วมกันของคน (ประชาชน) หรือสมาชิกในครอบครัว โดยมีกลุ่มผู้นำชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุข (ออสส.) และผู้สูงวัยมาร่วมทำกิจกรรมทางสังคมร่วมกันด้วยกระบวนการร่วมมือ ร่วมใจกันทำงานในด้านการร่วมรับรู้ และเข้าใจ ด้านการร่วมคิดค้นหาปัญหา ด้านการร่วมวิเคราะห์วางแผน ด้านการร่วมทำลงมือปฏิบัติ ด้านการร่วมกันรับผลประโยชน์ ด้านการร่วมรับผิดชอบ ด้านการร่วมติดตาม ตรวจสอบและประเมินผล ในการเก็บข้อมูลวิจัยร่วมกันในชุมชนวัดประหารระบือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2564)

การออกแบบ (Design) หมายถึง การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ปรับปรุง ดัดแปลงสิ่งที่มีอยู่ให้ดีขึ้น เปลี่ยนรูปแบบไปจากเดิม การถ่ายทอดความคิดออกมาเป็นรูปแบบผลงาน ที่ผู้คนสามารถมองเห็น รับรู้ หรือสัมผัสได้ ซึ่งการออกแบบครอบคลุมถึงการออกแบบวัตถุ ระบบหรือปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ การคิดเชิงออกแบบ (design thinking) ต้องพิจารณาด้าน สุนทรียศาสตร์ ประโยชน์ใช้สอย หลักเศรษฐศาสตร์ และมุมมองสังคมการเมือง ทั้งในสิ่งที่ออกแบบและขั้นตอนการออกแบบ การออกแบบอาจเกี่ยวข้องกับการค้นหาข้อมูล ความคิด การทำแบบจำลอง การปรับแก้แบบแบบมีปฏิสัมพันธ์ และการรีออกแบบใหม่ (re-design) (Brinkemper, 1996) นอกจากนี้การออกแบบคือการเลือกและการจัดสิ่งต่าง ๆ ให้มีระเบียบและความงาม การรวบรวมส่วนต่าง ๆ ที่สัมพันธ์เข้าด้วยกัน (Golestein, 1968; Bevlin, 1980) แต่การวิจัยครั้งนี้คำว่าออกแบบอาชีพในชุมชนวัดประหารระบือธรรมจึงเป็นการวางแผนเพื่อสร้างรูปแบบอาชีพให้กับผู้สูงอายุด้วยความต้องการของชุมชน ภูมิสังคมของชุมชนเมือง ความสามารถของผู้สูงอายุ และปฏิสัมพันธ์ของผู้คนตามโครงสร้างจริงของบริบทชุมชนวัดประหารระบือธรรมเพื่อให้เกิดสร้างรายได้เสริมเติมรายได้หลักให้กับครอบครัวของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองภายใต้การคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking)

นวัตกรรมอาชีพ (Innovative Occupations) หมายถึง อาชีพที่ก่อให้เกิดรายได้จริงเพื่อให้ผู้คนได้ทำหน้าที่ทางสังคม พัฒนาชุมชนพร้อมกับเกื้อหนุนให้เกิดสุขภาวะชุมชนให้คนเปลี่ยนพฤติกรรม สร้างมิตรภาพก่อให้เกิดคุณค่าในความเป็นมนุษย์สร้างสัมพันธ์ภาพกับความเป็นเมือง

วิศวกรสังคม (Social Engineers) หมายถึง ผู้ที่มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ เป็นเหตุเป็นผล เชื่อมโยงอย่างบูรณาการแบบข้ามศาสตร์ ละครศาสตร์ ผสมศาสตร์มีความรู้การใช้เครื่องมือ เทคนิควิธี กระบวนการ ขั้นตอนในการพัฒนานคนในชุมชนท้องถิ่น มีความสามารถในการสื่อสารประสานงานกับกลุ่มคน ภาคีเครือข่าย หุ้นส่วนทางสังคมได้อย่างมีกัลยาณมิตร และถนัดชำนาญในการสร้างนวัตกรรมทางสังคมเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน สังคมและประเทศไทย (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนดและเพ็ญญา ปาละปิ่น, 2564)

ผลิตภัณฑ์ชุมชน (Community Product) หมายถึง ผลิตภัณฑ์ของชุมชนที่เกิดขึ้นจากทุนทางปัญญา ทุนมนุษย์ ทุนสังคมวัฒนธรรม ทุนทรัพยากรในชุมชนท้องถิ่นโดยนำมาสู่การสร้างผลิตภัณฑ์หรือผลิตภัณฑ์ให้เกิดขึ้น และพัฒนาไปสู่การสร้างมูลค่าและคุณค่าให้สูงขึ้นได้ประโยชน์เป็นของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน เมื่อนำมาใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนเขตอุตสาหกรรม ที่เป็นชุมชนเมืองต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ต้องอาศัยศักยภาพของความหลากหลายของทุนปัญญาและทุนมนุษย์เชื่อมโยงกับองค์ความรู้ของมหาวิทยาลัยมาช่วยในการออกแบบในการสร้างผลิตภัณฑ์หรือผลิตภัณฑ์ให้เกิดขึ้นด้วยอัตลักษณ์ของชุมชนเมืองแต่ละพื้นที่ตามบริบทสังคม (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด และคณะ, 2565)

การเสริมพลังชุมชน (Community Empowerment) หมายถึง กระบวนการทำงานร่วมกันของบุคคลที่มีอำนาจ ความสามารถเหนือกว่าบุคคลในชุมชนเกิดการปฏิสัมพันธ์ทางเชิงอำนาจของบุคคลและชุมชนจนเกิดเป็นศักยภาพให้บุคคลสามารถพึ่งตนเอง มีคุณค่า มีความภาคภูมิใจ รู้สึกรักหวงแหน หวังดีต่อชุมชน พัฒนาทางเศรษฐกิจสังคมให้เข้มแข็งส่งผลดีต่อชุมชน (Zimmerman; & Rappaport. 1988) กระทำการปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างนักพัฒนากับชาวบ้านจาก “อำนาจจากภายใน” (Power-from-within) จะนำไปสู่ “อำนาจร่วม” (Power-with) อย่างดุลยภาพ ซึ่งหมายถึง การใช้อำนาจร่วมกันระหว่างภาคีต่างๆ อย่างเสมอภาคและเป็นธรรม ซึ่งองค์ประกอบหลักของแนวคิด กลอน แลฟเวอแรค (Glenn Laverack) “การเสริมพลังชุมชน” มี 9 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ การมีส่วนร่วม (Participation) ภาวะผู้นำท้องถิ่น (Local Leadership) โครงสร้างองค์การ (Organizational Structures) การประเมินปัญหา (Assessment of Problems) การถามว่า “ทำไม” (Asking ‘why’) การระดมทรัพยากร (Resource mobilization) เชื่อมโยงกับเครือข่าย (Links with Other People and Organization) บทบาทของภายนอก (Role of Outside Agents) การจัดการโครงการ (Programme Management) ซึ่งจะต้องทำการประเมินผลการดำเนินงานด้านการเสริมพลังชุมชนนั้น วิธีการที่เหมาะสมที่สุด ก็คือการประเมินเป็นระยะๆ เพื่อให้เห็นการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นพลวัต ทั้งนี้อำนาจ (Power) ในทางสังคมศาสตร์มักได้รับอิทธิพลจากแนวคิดของ Max Weber (Laverack, G. (2007a; 2007b; สมศักดิ์ สามัคคีธรรม, 2554; 2564)

1.4.3 ศัพท์เฉพาะปลายน้ำการวิจัย

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Philosophy of Sufficiency Economy) หมายถึง “เศรษฐกิจพอเพียง” ได้ประมวลและกลั่นกรองจากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งพระราชทานในวโรกาสต่าง ๆ รวมทั้งพระราชดำรัสอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำไปเผยแพร่ เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2542 เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของทุกฝ่ายและประชาชนโดยทั่วไป ดังมีใจความว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็น

ปรัชญาซึ่งถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในภายนอก ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการ ทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2544, 2550, มูลนิธิชัยพัฒนา, 2550; 2557) ความพอเพียงที่มุ่งหมายต่อการวิจัยในกลุ่มอาชีพชุมชนวัดประหาระปิธรรมจะเน้นไปเรื่องความประหยัดในการใช้ทรัพยากรเกี่ยวกับสมุนไพรรพประมาณกับกำลังทรัพย์และกลุ่มคนที่ต้องผลิตเอง การบริหารจัดการให้ครบวงจร ความซื่อสัตย์สุจริต และการจัดทำบัญชีครัวเรือนของกลุ่มไว้เพื่อสามารถแบ่งปันประโยชน์ร่วมกันอย่างเท่าเทียม (กุลสิทธิ์ กุคำชะโนด, 2564) ซึ่งแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงถูกนำมาใช้กับกลุ่มคุณวิเศษปิธรรมที่เกี่ยวกับการมีเหตุผลและการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวของกลุ่มคนที่เป็นคนสำคัญผู้ขับเคลื่อนกลุ่มอาชีพในชุมชนวัดประหาระปิธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

กลไกความร่วมมือและภาคีเครือข่ายพลังขับเคลื่อนชุมชน หมายถึง “กลไก” ที่กล่าวถึง ตัวบุคคลที่ทำงานประสาน ความร่วมมือสอดคล้องกัน เพื่อให้เกิดการพัฒนาอาชีพใหม่ การลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างศักดิ์ศรีให้ผู้สูงอายุได้ทำงานให้กับสังคม แบ่งปันรายได้ให้กับสังคมจนเกิดการพัฒนาย่างยั่งยืน ส่วนพลังความร่วมมือที่เกี่ยวข้องกับ “การมีส่วนร่วมของกลไกทำงานร่วมกัน” เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันต่างทำหน้าที่หลักของตนเองให้ชัดเจน

วิชาการรับใช้ท้องถิ่นและสังคม หมายถึง องค์ความรู้ที่นักวิชาการเชี่ยวชาญในสาขาวิชาการจัดการพัฒนาสังคมโดยนำองค์ความรู้สูงสู่พื้นที่ ชุมชนท้องถิ่น นำไปใช้ประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นและสังคมที่ต้องให้ผลเกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นในด้านชุมชน วิถีชีวิต อาชีพ คุณภาพชีวิต สุขภาพ การเมืองการปกครอง ศิลปวัฒนธรรม การศึกษา สังคมและเศรษฐกิจ จนนำไปสามารถใช้แก้ปัญหาหรือพัฒนาสังคมและก่อให้เกิดประโยชน์อย่างชัดเจน หรือเป็นการเปลี่ยนแปลงในความตระหนักและการรับรู้ในปัญหาและแนวทางแก้ไขของชุมชนตามกรอบทั้ง 7 ข้อ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมและการยอมรับของท้องถิ่นและสังคมเป้าหมาย 2) สภาพการณ์ของท้องถิ่นและสังคมก่อนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น 3) กระบวนการที่ทำให้ท้องถิ่นและสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น

4) ความรู้หรือความเชี่ยวชาญที่ใช้ในการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง 5) การคาดการณ์สิ่งที่จะตามมาหลังจากการเปลี่ยนแปลงได้เกิดขึ้นแล้ว 6) การประเมินผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากความรู้หรือความเชี่ยวชาญจากสาขาของผู้ยื่นขอ และ 7) แนวทางการติดตามและธำรงรักษาพัฒนาการที่เกิดขึ้นให้คงอยู่ต่อไป (ราชกิจจานุเบกษา, 2565)

1.5 ประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การออกแบบนวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุแบบบูรณาการบนความร่วมมือของชุมชนวัดประหารระบือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ” เมื่อสิ้นสุดการวิจัยประโยชน์สุขย่อมเกิดแก่ประชาชนในชุมชนวัดประหารระบือธรรมที่เข้าร่วมโครงการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยคาดประโยชน์จะเกิดขึ้นดังนี้

การนำไปใช้ประโยชน์โดยตรง (1) ด้านสังคมและชุมชน และ (2) การใช้ประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจ โอกาสในการเข้าถึงอาชีพในชุมชน ความเท่าเทียมเชิงสังคม

ผู้ที่นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ มีกลุ่มผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1.1 การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผู้ใช้	การใช้ประโยชน์
ประชาชน	1) สร้างรายได้เสริมให้กับประชาชนกลุ่มพัฒนาชุมชนเมือง หรือกลุ่มแม่บ้าน ว่างาน ทำงานในชุมชนระหว่างวัน 2) ประชาชนมีนวัตกรรมอาชีพสำหรับผู้สูงอายุ 3) ประชาชนได้เรียนรู้การบริหารจัดการกลุ่มอาชีพใหม่ของกลุ่มผู้สูงอายุ
ชุมชน	4) ชุมชนมีข้อมูลกลุ่มผู้สูงวัยครบทั้ง 4 ชุมชนเป็นข้อมูลปัจจุบัน 5) ชุมชนมีนวัตกรรมอาชีพชุมชนเมืองและมีภาคีเครือข่ายสนับสนุนกลไกช่วยเหลือชุมชนวัดประหารระบือธรรมให้มีความยั่งยืน
หน่วยงานรัฐ	6) ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม ได้มีส่วนร่วมพัฒนากลุ่มอาชีพชุมชนเมือง และสามารถนำไปสู่การกำหนดนโยบายการพัฒนา กลุ่มอาชีพเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในชุมชนอื่น ๆ ได้ 7) ได้ภาคีหุ้นส่วนในการร่วมกันแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมและเศรษฐกิจ อีกทั้งได้ร่วมพัฒนากลไกสนับสนุนกลุ่มอาชีพ การเรียนรู้ร่วมกันเพื่อสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืน

ตารางที่ 1.1 (ต่อ)

ผู้ใช้	การใช้ประโยชน์
มหาวิทยาลัย	8) งานวิจัยนี้ไปตีพิมพ์ในวารสารระดับชาติ หรือ นานาชาติ
สาขาวิชา/ภาควิชา/คณะ	9) เป็นพื้นที่ Social Lab ให้นักศึกษาสาขาวิชาการจัดการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
นักวิจัย	10) ผลการวิจัยและบทความวิจัย

1.6 ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การออกแบบนวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุแบบบูรณาการบนความร่วมมือของชุมชนวัดประหารระบือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ” เมื่อสิ้นสุดการวิจัยกำหนดผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการวิจัย ดังนี้

ตารางที่ 1.2 ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบ

ผลที่	ผลผลิต	ผลลัพธ์	ผลกระทบ
1	ผลิตภัณฑ์สมุนไพร 5 ตำรับดุสิตระบือธรรม	เพิ่มศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุได้รับการยอมรับนับถือมากขึ้น	ชุมชนมีชื่อเสียงด้านการผลิตสมุนไพร “ยาหม่อง ยาตม น้ำมันเขียว”
2	นวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุ “การสร้างผลิตภัณฑ์สมุนไพรตำรับดุสิตระบือธรรม”	- พัฒนาให้องค์ความรู้ด้านการผลิตผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่อยู่กับกลุ่มอาชีพนวดกดจุดฝ่าเท้า ให้ผลักดันเป็นอาชีพหลักของผู้สูงอายุอีก 1 อาชีพใหม่ของชุมชนวัดประหารระบือธรรม - เกิดอาชีพใหม่ “การสร้างผลิตภัณฑ์สมุนไพรตำรับดุสิตระบือธรรม”	- ชุมชนได้รับการช่วยเหลือเงินจากกลุ่มอาชีพดุสิตระบือธรรม ในงานช่วยเหลือ ทำบุญให้วัด - สำนักงานเขตยกเป็น “ตัวแบบกลุ่มอาชีพ” ของเขตดุสิต
3	ร้านแบบรถเข็นขายของ “ผลิตภัณฑ์สมุนไพร”	- ฟังตนเองได้ - สร้างรายได้ ผลิตภัณฑ์ขายได้	เอกชน “สนใจ” มาสนับสนุน โพรโมทช่วยเหลือ

1.7 การวิจัยบนฐานความเข้าใจร่วมกันเชิงพื้นที่ (MOU)

งานวิจัยเรื่อง “การออกแบบนวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุแบบบูรณาการบนความร่วมมือของชุมชนวัดประชากระปิอธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร” มีกรอบในการทำงานในเชิงพื้นที่ที่จะเป็นไปด้วยความสะดวกมากขึ้นเนื่องจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาได้ทำความร่วมมือกับสำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 7 มิถุนายน 2565 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา นำโดย รองศาสตราจารย์ ดร.ชุตินาถ ตรีวิบูลย์ อธิการบดี ร่วมลงนามบันทึกความเข้าใจกับสำนักงานเขตดุสิต นำโดย นายธานี นียมหอม ผู้อำนวยการเขต โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนนักศึกษาของมหาวิทยาลัยให้ศึกษาเรียนรู้และฝึกปฏิบัติงานร่วมกับสำนักงาน ช่วยเหลือและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านวิชาการ การเรียนการสอน การวิจัย บริการวิชาการ และภารกิจงาน ระหว่างมหาวิทยาลัยกับสำนักงาน

ภาพที่ 1.5 การทำความร่วมมือทางวิชาการระหว่างมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทากับสำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

บันทึกความเข้าใจ (MOU) ระหว่างมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา กับสำนักงานเขตดุสิต ที่ระบุไว้อย่างชัดเจนในกรอบและแนวทางความร่วมมือข้อที่ (2.1) ว่า **“มหาวิทยาลัยและสำนักงาน จะให้ความร่วมมือด้านงานวิชาการ การบริการวิชาการและความร่วมมือในการปฏิบัติงานร่วมกัน อาทิ การทำโครงการ งานวิจัย การฝึกอบรม การจัดการทางวิชาการกับสำนักงาน”** ลงนามในวันที่ 6 มิถุนายน 2565 ภายหลังการทำสัญญาวิจัย ปีที่ 2 กับมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง 18 วัน (สัญญาวิจัย ลงวันที่ 18 พฤษภาคม 2565)

บันทึกความเข้าใจ

ระหว่าง

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

กับ

สำนักงานเขตคูสิต

บันทึกความเข้าใจนี้ทำขึ้นระหว่าง มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ โดย รองศาสตราจารย์ ดร.จุติกาญจน์ ศรีวิบูลย์ ตำแหน่ง อธิการบดี ซึ่งต่อไปในบันทึกความเข้าใจนี้ เรียกว่า "มหาวิทยาลัย" ฝ่ายหนึ่ง กับ สำนักงานเขตคูสิต โดย นายธนาินทร์ เนียมหอม ตำแหน่ง ผู้อำนวยการ ซึ่งต่อไปในบันทึกความเข้าใจนี้ เรียกว่า "สำนักงาน" อีกฝ่ายหนึ่ง ทั้งสองฝ่ายมีเจตนารมณ์ร่วมกันที่จะทำบันทึกความเข้าใจ โดยมีข้อกำหนดและเงื่อนไข ดังต่อไปนี้

๑. วัตถุประสงค์
 - ๑.๑ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนนักศึกษาของมหาวิทยาลัยให้ศึกษาเรียนรู้และฝึกปฏิบัติงาน ร่วมกับสำนักงาน
 - ๑.๒ เพื่อส่งเสริมความร่วมมือ ช่วยเหลือและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านวิชาการ การเรียนการสอน การวิจัย บริการวิชาการ และการปฏิบัติงาน ระหว่างมหาวิทยาลัยกับสำนักงาน
๒. กรอบและแนวความร่วมมือ
 - ๒.๑ มหาวิทยาลัยและสำนักงานจะให้ความร่วมมือด้านงานวิชาการ การบริการวิชาการและความร่วมมือในการปฏิบัติงานร่วมกัน อาทิ การทำโครงการ งานวิจัย การฝึกอบรม การจัดการทางวิชาการกับสำนักงาน
 - ๒.๒ สำนักงานให้ความร่วมมือด้านการจัดการศึกษา การฝึกประสบการณ์วิชาชีพ และหรือ การปฏิบัติงานในโครงการหรือกิจกรรมของนักศึกษาให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับความต้องการของมหาวิทยาลัย
 - ๒.๓ สำนักงานจะสนับสนุนผู้ช่วยครูเพื่อเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการวิพากษ์หลักสูตร เพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุงหลักสูตรที่มีคุณภาพ และผลิตบัณฑิตที่มีคุณลักษณะตรงกับความต้องการของสาขาอาชีพ

ลงนาม วันที่ ๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๕

ลงชื่อ
(รองศาสตราจารย์ ดร.จุติกาญจน์ ศรีวิบูลย์)
อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ลงชื่อ
(รองศาสตราจารย์ ดร.นิพนธ์ ศศิธรเสาวภา)
คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

๒

ดำเนินการได้โดยต้องแจ้งให้อีกฝ่ายหนึ่งทราบเป็นลายลักษณ์อักษรล่วงหน้าไม่น้อยกว่า ๓๐ วัน หากได้รับความเห็นชอบทั้งสองฝ่ายแล้วให้ทำเป็นข้อตกลงเพิ่มเติมต่อท้ายบันทึกความเข้าใจนี้และให้ถือเป็นส่วนหนึ่งของบันทึกความเข้าใจนี้ แต่ทั้งนี้ ต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายใน ๙๐ วันก่อนครบกำหนดระยะเวลาตามบันทึกความเข้าใจนี้

การดำเนินการตามบันทึกความเข้าใจนี้ ตลอดจนการดำเนินกิจกรรม การบริหารโครงการ ข้อมูลที่เป็นความลับ การรักษาความลับ การตีพิมพ์ผลงาน ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการตามโครงการ ให้คณะกรรมการบริหารโครงการทั้งสองฝ่ายเป็นผู้แต่งตั้งพิจารณาในรายละเอียดโครงการที่จัดขึ้นเป็นรายกรณี และบันทึกความเข้าใจนี้มิใช่สัญญา ไม่มีผลทางกฎหมายที่จะก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องระหว่างทั้งสองหน่วยงาน

บันทึกความเข้าใจนี้จัดทำขึ้นสองฉบับ ซึ่งมีเนื้อหาดังกล่าวและถูกต้องตามเจตนารมณ์ของทั้งสองฝ่าย ทั้งสองฝ่ายได้อ่านและเข้าใจข้อความข้างต้นโดยตลอดแล้ว จึงได้ลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญต่อหน้าพยาน

ลงชื่อ
(นายธนาินทร์ เนียมหอม)
ผู้อำนวยการเขตคูสิต

ลงชื่อ
(นายธนาินทร์ เนียมหอม)
ผู้อำนวยการในตำแหน่งหัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชน
และสวัสดิการสังคม

ภาพที่ 1.6 บันทึกความเข้าใจระหว่างมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์กับสำนักงานเขตคูสิต

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษานี้ได้ค้นคว้า รวบรวมแนวคิดทฤษฎี วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่สอดคล้องเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย “การออกแบบนวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุแบบบูรณาการบนความร่วมมือของชุมชนวัดประชาระบือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร” โดยผู้วิจัยนำเสนอตามประเด็นดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับทุนชุมชน (Community Capital)
2. แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ (Elderly)
3. แนวคิดการวิจัยในการลดความเหลื่อมล้ำในชุมชนวัดประชาระบือธรรม (Research for Wat Pracharabuedham Equality)
4. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมเชิงพื้นที่ (CBR)
5. แนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบ (Design)
6. แนวคิดเกี่ยวกับนวัตกรรมอาชีพ (Innovative Occupations)
7. แนวคิดเกี่ยวกับวิศวกรสังคม (Social Engineers)
8. แนวคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ชุมชน (Community Product)
9. แนวคิดเกี่ยวกับการเสริมพลังชุมชน (Community Empowerment)
10. แนวคิดเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (SEP)
11. กลไกพลังความร่วมมือในขับเคลื่อนชุมชน (Community Collaborative Mechanism)
12. วิชาการรับใช้ท้องถิ่นและสังคม (Social Engagement)

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับทุนชุมชน (Community Capital)

“ทุนชุมชน” มีหลากหลายรูปแบบของทุนในสังคมจะมีทุนเศรษฐกิจ ทุนสังคม ทุนวัฒนธรรม สัญลักษณ์ ความรู้และทุนประสบการณ์ (Bourdieu, 1986) ซึ่งเป็นแนวคิดตั้งต้นให้กับหลายการวิจัย อาทิ การวิจัยเรื่อง ทุนชุมชนและศักยภาพในการจัดการตนเอง เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนท้องถิ่น มีการกล่าวถึงทุนชุมชนไว้ว่า ทุนชุมชนที่มีผลต่อการจัดการตนเองเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนท้องถิ่น ประกอบด้วย (1) ทุนมนุษย์ ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน และแรงงานในชุมชน (2) ทุนสังคม มีลักษณะความสัมพันธ์แบบเครือญาติ (3) ทุนกายภาพ เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกที่เกิดจากความร่วมมือระหว่างภาครัฐและประชาชนจัดสร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการในลักษณะของ

โครงสร้างพื้นฐาน (4) ทุนธรรมชาติ ที่ดิน น้ำ ป่า อากาศ ที่สมบูรณ์ (5) ทุนการเงิน และ (6) ทุนทางวัฒนธรรม ความรู้ ภูมิปัญญา ประเพณี (วันชัย ธรรมจักร และคณะ, 2565) ทั้งนี้ทุนชุมชนยังมีความสัมพันธ์ที่สะสมในรูปของความไว้วางใจ (trust) ความเข้าใจซึ่งกันและกัน (mutual understanding) การให้คุณค่าร่วม (shared value) และพฤติกรรมที่เชื่อมโยงสมาชิกของเครือข่าย และชุมชน เข้าด้วยกัน (Cohen & Prusak, 2001) นอกจากนี้ทุนชุมชนยังมีนิยามว่า พลังอำนาจของมนุษย์ที่เกิดจากการรวมตัวกัน มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันและกันในลักษณะของเครือข่าย โดยการจัดการทรัพยากรทั้งในมิตินามธรรม อาทิ ชุดความคิด ความรู้ ความเชื่อ และมิติที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ วัตถุ อาคาร สถานที่ ดังนั้นทุนชุมชนจึงจำแนกได้เป็น 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ทุนมนุษย์ (human capital) 2) ทุนสังคม (social capital) 3) ทุนกายภาพ (physical capital) 4) ทุนธรรมชาติ (natural capital) 5) ทุนการเงิน (financial capital) และ 6) ทุนวัฒนธรรม (cultural capital) (Akkaraseranee, 2012) มีความสอดคล้องกันกับการวิจัยด้านทุนชุมชนในหลายพื้นที่ อาทิ ทุนชุมชนกับกระบวนการมีส่วนร่วมสู่การเป็นชุมชนพึ่งตนเอง: ศึกษาเปรียบเทียบระหว่าง ชุมชนราชวายุ และหนองสาหร่าย อําเภอมพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า ทั้งสองชุมชนมีทุนชุมชนครบทุกด้าน ทั้งทุนการเงิน ทุนมนุษย์ ทุนทางสังคม และทุนธรรมชาติ (ฟ้าลั่น กระสังข์, 2562; สุมาลี สันติพลวุฒิ และคณะ, 2550) นอกจากนี้ยังทุนชุมชนยังสะท้อนความเป็นทุนทางสังคมด้วย อาทิ ทุนทางสังคมหรือ Social Capital ปรากฏขึ้นครั้งแรกในการอภิปรายของ Lyda Judson Hanifan Rural School Community Centers ซึ่งได้อธิบายถึงปรากฏการณ์ต่างๆ ที่สามารถพบเห็นได้ในชีวิตประจำวันของคน เช่น สิ่งที่เกี่ยวข้องกับการสร้างภาพลักษณ์ที่ดี (Good Will) การสร้างมิตรภาพ (Fellowship) ความเห็นอกเห็นใจ (Sympathy) และการติดต่อสัมพันธ์กันทางสังคม (Social Relationships) ระหว่างบุคคล ครอบครัว และเครือญาติ แต่สำหรับประเทศไทยปรากฏขึ้นในปี พ.ศ. 2532 บทความชื่อ ทุนสังคมกับความเจริญ ที่กล่าวถึงทุนสังคมที่ดำรงอยู่เดิมและค้นหาวิธีการสร้างให้เข้มแข็ง (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2539) ต่อมาปรากฏขึ้นภายหลังวิกฤติเศรษฐกิจ ปี พ.ศ. 2540 ในเรื่องการพัฒนาประเทศโดยให้มีโครงการเพื่อการลงทุนทางสังคม (Social Investment Program: SIP) นั่นเอง ทั้งนี้ World Bank (1999) ระบุว่า สถาบัน ระบบความสัมพันธ์และบรรทัดฐานที่ช่วยหล่อหลอม การมีปฏิสัมพันธ์กันในสังคม ส่งผมให้เกิดการเพิ่มขึ้นของความยึดเหนี่ยวกันในสังคม สามารถนำไปพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาที่ยั่งยืนในชุมชนและสังคมถือเป็นทุนทางสังคม ส่วนแนวคิดของ Putnam (1993) ใต้นิยามทุนทางสังคมว่าลักษณะเด่นขององค์กรทางสังคม อาทิ ความไว้วางใจ (Trust) บรรทัดฐาน (Norms) และเครือข่าย (Networks) ส่วนในประเทศไทยนั้น สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ(สศช.) ได้มีการระบุไว้ในรูปแบบ เชิงวิธีการคิด (Cognitive) หมายถึง บรรทัดฐาน (Norms) คุณค่า (Value) ความไว้วางใจ (Trust) ทศนคติ (Attitudes) และความเชื่อ (Belief) และคำว่าทุนทางสังคมเกิดจากการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำ บนฐาน

ของความไว้วางใจ เชื่อใจ สายใยผูกพันและวัฒนธรรมที่ดีงามของสังคมไทยผ่านระบบความสัมพันธ์ที่มีการสะสมในลักษณะเครือข่ายขององค์ประกอบหลักได้แก่ คน สถาบัน วัฒนธรรม และองค์ความรู้ซึ่งจะเกิดเป็นพลังในชุมชนและสังคม (สุวรรณีย์ คำมั่น และคณะ, 2551) นอกจากนี้คำว่า ทูทางสังคมคือชีวิตประจำวันของคน เช่น การสร้างภาพลักษณ์ที่ดี การสร้างมิตรภาพ และการติดต่อ สัมพันธ์กันทางสังคม การสร้างทุนทางสังคมในชุมชนจะต้องมีการสะสมทุนก่อน คนในชุมชนต้องมีมิตรภาพที่ดีต่อกัน เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม มีการติดต่อสัมพันธ์อันญาติมิตรกับเพื่อนบ้าน การสะสม ความสัมพันธ์ทางสังคมให้ คนบรรลุถึงความต้องการทางสังคม และชุมชนจะได้รับประโยชน์จากความร่วมมือของสมาชิกทุกคน สมาชิกก็ ได้รับประโยชน์ซึ่งกันและกัน อันจะนำมาซึ่งมิตรภาพ ความช่วยเหลือเกื้อกูล และความเห็นอกเห็นใจกันในสังคม ทุนทางสังคม จึงประกอบด้วย ความมีน้ำใจ ความเอื้ออาทร ความช่วยเหลือเกื้อกูล ความเป็นชุมชน และภูมิปัญญาชาวบ้าน วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ ศาสนาศักยภาพในชุมชน ซึ่งเป็นมรดกของสังคมไทยมาโดยตลอด เป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวสังคมไทยผูกพันกันมาช้านาน (ไมตรี อินเดรียะ, 2560) ทุนทางสังคมเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน กิจกรรมร่วมมือกัน ยิ่งมีมากเท่าไรก็อาจเป็นผลดีในแง่ที่ว่า เกิดการเรียนรู้ รับรู้ และส่งผ่านข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน ทำให้เกิดคุณค่าบางอย่างที่สามารถยืดหยุ่นและยอมรับร่วมกัน ทุนทางสังคม จึงหมายถึง ความสัมพันธ์ทางสังคมหรือโครงสร้างทางสังคมที่เราสามารถเรียกเอาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ อาชีพ ความเชื่อถือไว้วางใจกัน (Trust) เครือข่าย (Network) สถาบัน (Institution) (Treevanchai, 2003) ทั้งนี้ อานันท์ กาญจนพันธ์ (2541) อธิบายถึงทุนทางสังคม คือ วิธีคิด ระบบความรู้ในการจัดการวิถีของความเป็นชุมชน อาชีพ การจัดระบบความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกันในสังคม ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติหรือมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ ที่ต้องอาศัยวิธีคิดเชิงซ้อนและเกี่ยวข้องกับระบบความรู้ ภูมิปัญญา จารีต ประเพณีกฎหมาย หรือกฎเกณฑ์ทางสังคม รวมถึงการเมืองการเข้ามาทำหน้าที่จัดการเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับทุนเหล่านั้น นอกจากนี้คำว่า “เครือข่ายความร่วมมือ” เป็นทุนทางสังคมในรูปแบบหนึ่ง (บัวพันธ์ พรหมพักพิง, 2546) อย่างในชุมชนเกษตรกรรมที่ปรากฏรูปแบบของทุนทางสังคมในลักษณะของ “การลงแขก” ในบริบทสังคมไทยปัจจุบันที่ค่านิยมแบบทุนนิยมเข้ามามีบทบาทแทนที่หลักคำสอนในพุทธศาสนา และปรากฏเพิ่มมากขึ้นการเสื่อมสลายลงของความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ทั้งนี้การด้อยประสิทธิภาพในการบังคับให้เป็นไปตามบรรทัดฐาน (efficiency of norm enforcement) ถือเป็นการเสื่อมสลายของทุนทางสังคมในชุมชนเกษตรกรรมชนบทของไทย (บัวพันธ์ พรหมพักพิง และสุวิทย์ ธีรศาวัต, 2546)

คำว่า “ทุนทางสังคม” ยังมีนิยามน่าสนใจที่เชื่อมเข้าสู่ทุนชุมชนเมืองดังนิยามที่กล่าวว่า ทุนทางสังคมของไทยมีลักษณะเป็นระบบและซับซ้อนจนสามารถเอื้อประโยชน์ต่อการเสริมสร้างทุนมนุษย์ วิธีการเสริมสร้างทุนทางสังคมของไทยใช้ทั้งแบบตามจารีตประเพณี เช่น การอิงคำสอนศาสนา เน้นร่วมกิจกรรมตามประเพณี และใช้ความเป็นเครือญาติ และแบบสมัยใหม่ เช่น การกำหนดแนว

ปฏิบัติ/กฎกติกา ระเบียบร่วมกัน ที่สำคัญคือ การพาทำและการทำเป็นแบบอย่าง ตัวแบบการนำทุนทางสังคมมาใช้เสริมสร้างทุนมนุษย์ของไทย เน้นใช้การขัดเกลาทางสังคม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การถ่ายทอด/ศึกษา การฝึกปฏิบัติ และการต่อยอด ผ่านสถาบันหลัก คือ ครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนาและรัฐ สรุปได้ว่าทุนสังคม เกี่ยวข้องกับเครือข่ายการช่วยเหลือ/การร่วมมือ กฎระเบียบ/แนวปฏิบัติร่วมกัน ผูกพัน/พันธะสังคม และความไว้วางใจ (สุพรรณิ ไชยอำพร, 2560) บางแนวคิดคำว่า ทุนทางสังคม เป็นสินทรัพย์สาธารณะที่มีค่าของสังคมอันเกิดจากการที่มนุษย์ได้หล่อหลอมสั่งสมขึ้นมาเกิดเป็นบรรทัดฐาน วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งถือได้ว่าเป็นทุนขั้นพื้นฐานของสังคมที่ช่วยเชื่อมโยงให้เกิดการพัฒนาทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมการเมือง และสิ่งแวดล้อม อย่างยั่งยืน (ปิ่นพงษ์ วงศ์ณาศรี, 2559) ยังมีความเป็นเหตุและผลต่อกัน ทั้งการมีเครือข่าย ทุนทางสังคม และความไว้วางใจ สัมพันธใกล้ชิด ความไว้วางใจเป็นฐานทุนทางสังคม ทุนทางสังคมเกิดจากเครือข่ายที่มีค่านิยม ร่วมและความไว้วางใจ (จิรพรรณ นฤภัทร, 2559) ทุนสังคมส่งผลต่อการพัฒนาประเทศด้วยการที่ความไว้วางใจมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการดำเนินการร่วมเพื่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหาและเมื่อความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นทั้งในระดับบุคคล กลุ่ม องค์กร และเครือข่ายจะส่งผลให้คนในชุมชนเข้ามาร่วมกันพัฒนาและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน (พัฒน์พงษ์ สุกิจปาณินิจ, 2552) และในทุนทางสังคมสามารถนำไปสู่การพัฒนาชุมชนได้ อาทิ ชุมชนบางนางลี่ อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดมหาสารคาม พบว่า มีทุนทางสังคมประกอบด้วย ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ทุนทางวัฒนธรรม ทุนบุคคล ทุนองค์กร ทุนเครือข่ายและเครือข่าย (สัคพัศ แสงฉาย, 2557) เมื่อพิจารณาตามความหมายของทุนสังคมจะพบว่า มีบริบทของทุนซ่อนอยู่ในความเป็นส่วนหนึ่งของทุนชุมชน ซึ่งมีหน่วยงานรัฐที่ทำงานเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทยได้สรุปนิยามของคำว่า “ทุนชุมชน” หมายถึงสรรพสิ่งใดๆ ก็ตามที่มีอยู่ในชุมชน ทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และเกิดขึ้นจากฝีมือหรือมันสมองภูมิปัญญาที่มีมูลค่า หรือคุณค่าของมนุษย์ ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม คน วัฒนธรรม ประเพณี หรือปัจจัยบริการด้านโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ รวมถึง “เงิน” ที่เป็นปัจจัยทางเศรษฐศาสตร์ที่มีมูลค่าต่อการดำเนินวิถีชีวิตของคนในสังคมปัจจุบัน (วัฒนาพร อิมสุธรรม และคณะ, 2553) ซึ่งทุนที่อยู่ในชุมชนเป็นทั้งทุนที่เป็นเงินตรา ประเภทเงินกองทุน เงินทุนที่เกิดขึ้นจากการออม การสะสมทรัพย์ งบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ และทุนที่มีใช้เงินตรา ได้แก่ (1) ทุนมนุษย์ (Human Capital) หมายถึง ความรู้ความชำนาญด้านต่างๆ ของคนทุกเพศทุกวัยในชุมชน (2) ทุนสังคม (Social Capital) หมายถึง ทรัพยากรทางสังคมที่ประชาชนใช้เพื่อการดำรงชีพรวมทั้งความไว้วางใจ การยอมรับซึ่งกันและกันของคนในชุมชน กลุ่มองค์กร เครือข่ายภาคประชาชน ภาคประชาสังคมที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน ตลอดจนความเชื่อถือศรัทธา และวัฒนธรรมที่สืบทอดมายาวนาน (3) ทุนกายภาพ (Physical Capital) หมายถึง สิ่งที่มนุษย์ได้สร้างขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกต่อการดำเนินชีวิต หรือเป็นปัจจัยพื้นฐานในการผลิตที่สนับสนุนการดำรงชีพของประชาชน

และ (4) ทุนธรรมชาติ (Natural Capital) หมายถึง ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่เป็นตัวกำหนดศักยภาพในการดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพของประชาชนในชุมชน (สำนักสนับสนุนขบวนการองค์กรชุมชน สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน), 2558) และ “ทุนทางวัฒนธรรม ความรู้ ภูมิปัญญา ประเพณี” ซึ่งมีวัฒนธรรมรอบชีวิต และวัฒนธรรมรอบปีในชุมชน (วันชัย ธรรมสักการ และคณะ, 2565) เพื่อแยกให้ชัดเจนสำหรับบริบทพื้นที่ที่มุ่งการใช้รูปแบบวิถีชีวิตเกี่ยวกับศาสนาที่เป็นรากของทุนวัฒนธรรม ชี้ให้เห็นว่า ทุนชุมชน (Community Capital) เป็นทรัพยากรของชุมชนเกิดขึ้นเองก็มี เป็นลักษณะเฉพาะมนุษย์ที่สั่งสมสร้างทั้งความสำเร็จและความยั่งยืนของชุมชน (Yvonne (Bonnie) Wichtner-Zoia, 2013) เมื่อประมวลแนวคิดผสมผสานระหว่างทุนชุมชนต่างประเทศและแนวคิดในประเทศไทยแล้วทำให้ผู้วิจัยสรุปนิยามคำว่า “ทุนชุมชน (Community Capital)” หมายถึง สรรพสิ่งที่เป็นทรัพยากรของชุมชนเกิดขึ้นเองก็มี เป็นลักษณะเฉพาะมนุษย์ที่สั่งสมจากสมอง ภูมิปัญญา ความเชื่อศาสนา วัฒนธรรมประเพณี และเงินตราที่มีสร้างทั้งความสำเร็จและความยั่งยืนของชุมชนรวมทั้งต้องสร้างให้เกิดศักยภาพนำไปสู่การสร้างมูลค่าทางทุนทางเศรษฐกิจและคุณค่าทางทุนสังคมได้ทุนชุมชนวัดประชากระปือธรรมที่ชัดเจนมี 5 ทุนชุมชน ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนเศรษฐกิจ ทุนสังคม ทุนวัฒนธรรมความรู้ ประสบการณ์ และทุนกายภาพและเครือข่าย

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ (Elderly)

องค์การอนามัยโลกและองค์การสหประชาชาติใช้คำว่า Older person มากกว่า Elderly person องค์การสหประชาชาติ ได้ให้นิยามว่า "ผู้สูงอายุ" คือ ประชากรทั้งเพศชายและเพศหญิงซึ่งมีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป สำหรับประเทศไทย ได้กล่าวถึง “ผู้สูงอายุ” ตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ระบุไว้ชัดเจนในมาตรา 3 ว่า บุคคลซึ่งมีอายุเกินกว่าหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย (Government Gazette, 2003) ที่ปรากฏอยู่ในรายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2562 “ผู้สูงอายุ” หมายถึง ผู้มีอายุ 60 ปีขึ้นไป “ประชากรสูงอายุ” หมายถึง ประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป “อัตราผู้สูงอายุ” หมายถึง ร้อยละของผู้สูงอายุต่อประชากรทั้งหมด นอกจากนี้ “การสูงวัยอย่างมีพลัง” (Active ageing) เป็นแนวคิดที่แสดงกระบวนการที่เราจะสร้างโอกาสให้กับตนเอง หรือประชากร ทุกเพศทุกวัยที่จะเติบโตเจริญวัยขึ้นอย่างมีสุขภาพดี มีส่วนร่วมในทางเศรษฐกิจ และสังคม และมีความมั่นคงในชีวิต เพื่อเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของ แต่ละบุคคล หรือของกลุ่มประชากรให้สูงขึ้นตั้งแต่เกิดจนตาย ซึ่งในปี 2562 มีประชากรอาศัยอยู่ในประเทศไทย รวมทั้งหมดประมาณ 69.3 ล้านคน ประเทศไทยมีประชากรสูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) มากถึง 11.6 ล้านคน คิดเป็น ร้อยละ 17.5 ของ

ประชากรทั้งหมด และมีประชากรสูงอายุวัยต้น อายุระหว่าง 60-69 ปี มีจำนวน 7 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 60.4 ของผู้สูงอายุทั้งหมด (Foundation of Thai Gerontology Research and Development Institute (TGRI), 2020)

ผู้สูงอายุปัจจุบันอยู่ในฐานะพลังพัฒนาสังคมซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่ในชนชั้นนำทางความคิด การปฏิบัติ การนำประเทศยังไม่เห็นพลังใหม่ที่เป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่เกิดมีศักยภาพในการขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมเพราะกลุ่มคนรุ่นใหม่จะอยู่ในช่วงของการสร้างตนเอง สร้างครอบครัว การดูแลสังคม การพัฒนาสังคม การจัดการชุมชนจึงต้องอาศัยคนที่อยู่ในวัยผู้ใหญ่ผู้สูงอายุที่มีเวลา จิตอาสาเข้ามาพัฒนาอย่างเต็มกำลังสำคัญ ดังนั้นจำเป็นต้องอาศัยผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ มีพลังปัญญาเข้ามาร่วมการพัฒนาสังคมต่อเนื่องไปจึงจำเป็นต้องจัดสวัสดิการสังคมให้ผู้สูงอายุเป็นตาข่ายรองรับกลุ่มคนเหล่านี้ด้วย ซึ่งให้เห็นว่าผู้สูงอายุก็ต้องมาคู่กันกับการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ (Social Welfare for Elderly) ที่ต้องยังอาศัยทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาชน เพื่อคุ้มครองและเสริมสร้างความอยู่ดีมีสุขของผู้สูงอายุ (Yodphet, 2006) ทั้งนี้ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีความรู้ ประสบการณ์ และได้สร้างคุณูปการต่อการพัฒนาสังคมมาอย่างยาวนาน ควรได้รับการเคารพและสามารถมีส่วนร่วมเป็นพลังพัฒนาสังคม ตลอดจนได้รับการส่งเสริมและเกื้อกูลจากครอบครัว ชุมชน สังคม และรัฐ อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม (National Board of Elders and the Ministry of Social Development and Human Security, 2010) ในประเทศไทยถือเป็นหัวใจที่ต้องส่งเสริมให้ทุกคนทั้งผู้สูงอายุให้สามารถดำรงไว้ซึ่งศักดิ์ศรี คุณค่า และคุณภาพที่ดีของชีวิต ตลอดจนเป็นเครื่องมือส่งเสริมให้เกิดความเป็นธรรมสำหรับผู้สูงอายุในฐานะที่เป็นหนึ่งในสมาชิกของสังคม ดังนั้นการจัดสวัสดิการต้องคำนึงถึง 4 เสาหลัก ได้แก่ (1) Social services (2) Social insurance (3) Social assistance (4) (Social support partnership promotion และควรอยู่ภายใต้ขอบเขตสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุทั้ง 7 ด้าน ได้แก่ (1) การศึกษา (2) สุขภาพอนามัย (3) ที่อยู่อาศัย (4) การทำงานและมีรายได้ (5) กระบวนการยุติธรรม (6) นันทนาการ และ (7) บริการสังคมทั่วไป (Foundation of Thai Gerontology Research and Development Institute (TGRI), 2020) ยังมีการวิจัยเกี่ยวกับความสุขของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ เขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุเขตกรุงเทพมหานคร มีความสุขในด้านความสุขอันเกิดจากการเข้าร่วมกิจกรรม ด้านความสุขอันเกิดจากการได้ช่วยเหลือผู้อื่น ด้านความสุข อันเกิดจากการตระหนักถึงคุณค่าในตนเอง และความสุขอันเกิดจากการมีสุขภาพกายและจิตใจที่ดีอยู่ ในระดับมาก และยังมีแนวทางการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขคือการดูแลตนเองทั้งร่างกายและจิตใจ การมีความหวังและมีการวางแผนในชีวิต การบริหารจัดการกับความทุกข์การได้อยู่ร่วมกันหรือทำกิจกรรมกับครอบครัว การเป็นที่พึ่งของครอบครัว การเข้า

ร่วมทำกิจกรรมทางศาสนาหรือทางวัฒนธรรมประเพณีการได้ถ่ายทอดประสบการณ์ความรู้การทำกิจกรรมที่ชอบหรืองานอดิเรก การได้พัฒนาตนเองด้วยการเรียนรู้มีการเตรียมตัวเพื่อวัยผู้สูงอายุ การตระหนักถึงคุณค่าในตนเอง การได้ช่วยเหลือผู้อื่นหรือทำประโยชน์ต่อสังคม (Cheytim, 2017) ซึ่งในพื้นที่ชุมชนเมืองโดยเฉพาะชุมชนวัดประชากระปือธรรมมีคณะกรรมการชุมชนเป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่เป็นตัวแทนประชาชนจึงมีความสำคัญต่อการผลักดันสนับสนุนกลุ่มสูงอายุในชุมชน (phukamchanoad, 2009) ซึ่งในการวิจัยปี พ.ศ. 2564 มุ่งเป้าหมายไปที่ผู้สูงอายุในชุมชนเมืองเข้ามาร่วมกิจกรรมวิจัยจึงเป็นผู้มีวัยตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปทุกคนเป็นผู้ที่มีต้องการมีงานทำและสร้างรายได้ พร้อมทั้งการพัฒนาตนเองและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม การรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายหรือชุมชนที่อยู่ในขอบเขตของสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุในด้านนันทนาการอีกด้วย (phukamchanoad, 2023) ดังนั้นการวิจัยในชุมชนวัดประชากระปือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานครที่ผู้สูงอายุมาร่วมกิจกรรมวิจัยจึงเป็นผู้มีวัยเกือบแก่ หมายถึง คนที่มีช่วงอายุ 50-60 ปีที่มีที่อยู่ประจำในชุมชน มีกำลังสามารถทำงานได้แต่ว่างงาน และจิตอาสาเข้ามาทำงานพัฒนาชุมชนวัดประชากระปือธรรม และวัยผู้สูงอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปที่ยังมีพลังกาย จิตอาสา ความสามารถ ศักยภาพและปัญญา

2.3 แนวคิดการวิจัยในการลดความเหลื่อมล้ำในชุมชนวัดประชากระปือธรรม

วรรณกรรมจากแนวคิดการวิจัยในการลดความเหลื่อมล้ำในชุมชนวัดประชากระปือธรรมนี้เป็นการหยิบข้อมูลสำคัญบางส่วนที่อธิบายถึงความเหลื่อมล้ำในชุมชนเมื่อ 11 ปีช่วงทศวรรษที่แล้ว (พ.ศ. 2555) ที่ข้าพเจ้า (รศ.ดร.ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนดและทีมนักวิจัย) ได้ลงพื้นที่ทำโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาและแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกรุงเทพมหานคร ชุมชนวัดประชากระปือธรรม 1-4 เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนดและไพรินทร์ ชัดธิพงษ์, 2555) มีใจความสำคัญรายละเอียดดังนี้

2.3.1 ไทม์ไลน์การพัฒนาชุมชนวัดประชากระปือธรรม

ก่อน พ.ศ. 2440 พื้นที่แห่งนี้ยังเป็นพื้นที่ราบลุ่มและเป็นทุ่งหญ้า มีลำคลอง 1 ลำคลอง เรียกว่า “คลองบางกระบือ” และยังมีหมู่บ้านเล็กๆ อีก 1 หมู่บ้านมีเพียงไม่กี่สิบ หลังคาเรือนเป็นเหล่าญาติพี่น้องกัน มีอาชีพทำการเกษตร เช่น ทำนา ทำสวนผลไม้ เช่น ทุเรียน มะพร้าว และเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ วัว และกระบือ สัตว์เลี้ยงประเภทวัวและกระบือมีพันธุ์ดีและแข็งแรง มีชื่อเสียงมาก จึงได้ชื่อว่า “หมู่บ้านบางกระบือ”

พ.ศ. 2440 บิดาของพระภิกษุคง และหมู่ญาติมิตร ได้อุทิศที่ดินและสร้างวัดขึ้น เรียนขานกันตามชื่อคลองน้ำและหมู่บ้านว่า “วัดบางกระบือ” ครั้นต่อมาอีก 50 ปี วัดประชากระปือธรรมได้รับ

พระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2490 เขตวิสุงคามสีมา กว้าง 21 เมตร ยาว 30 เมตร ได้ประกอบพิธีผูกพัทธสีมา เมื่อวันที่ 3 มีนาคม พ.ศ. 2501

เมื่อวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2475 โดยขุนสำราญราชบุรุษ นายอำเภอเขตคูสิต และนายบรรณกิจ ท้าวสัน ซึ่งได้ขออนุญาตต่อเจ้าอาวาสวัดประหาระปือธรรม เพื่อจัดตั้งโรงเรียนในเนื้อที่ 4 ไร่ 1 งาน 12 ตารางวา ใช้ชื่อโรงเรียนประชาบาล

พ.ศ. 2480 ได้โอนให้แก่เทศบาลนครกรุงเทพ ได้ชื่อว่า โรงเรียนเทศบาล

พ.ศ. 2486 วัดประหาระปือธรรมได้จัดเป็นศูนย์การศึกษาให้แก่พระภิกษุ สามเณรในการเรียน ธรรมะ บาลี โดยจัดให้เป็นการสอนพระปริยัติธรรมขึ้น และยังได้จัดให้มีมูลนิธิสำหรับคนยากจน โดยให้สถานที่ปลูกสร้างอาคาร เนื้อที่ 2 ไร่เศษอีกด้วย

พ.ศ. 2496 เทศบาลนครกรุงเทพได้โอนโรงเรียนให้กับกรมสามัญศึกษา มีสภาพเป็นโรงเรียนประชาบาล และได้เปลี่ยนชื่อว่า โรงเรียนวัดประหาระปือธรรม จนถึงปัจจุบัน มีอาคาร 3 หลัง อาคารละ 3 ชั้น อาคารสำนักงาน 1 หลัง อาคารอเนกประสงค์ 2 ชั้น 1 หลัง โรงอาหาร 1 หลัง บ้านพักภารโรง 2 หลัง หอสมุดกาญจนาภิเษก 1 หลัง จัดการเรียนการสอนตั้งแต่อนุบาล ถึงระดับประถมศึกษาปีที่ 6 มีจำนวนนักเรียนประมาณ 763 คน

พ.ศ. 2516 ภาครัฐและประชาชนได้ร่วมกันสร้างสะพานข้ามคลองจากถนนพระราม 5 กับถนนเชื่อมทางเข้าวัดประหาระปือธรรม โดยชื่อว่า “สะพานวัดประหาระปือธรรม”

พ.ศ. 2518 บริษัทอาคารพัฒนาจำกัด ได้ถมที่และตอกเสาเข็มในที่ดินแปลงนี้เพื่อปลูกสร้างอาคารพาณิชย์ในเนื้อที่ 8 ไร่ จำนวน 120 คูหา สร้างเสร็จประมาณ พ.ศ. 2520 ผู้คนที่ต่างเข้ามาจับจองเป็นที่อยู่อาศัยบ้าง ได้แก่งำไรบ้าง ราคาสมัยนั้นประมาณสองแสนถึงสามแสนกว่าบาท ต่างคนต่างทยอยเข้ามาอยู่ ต่างคนต่างอยู่ไม่รู้จักกัน ไม่ค่อยคุยกัน ตึกแถวขายไปเปลี่ยนเจ้าของซื้อขายกันอยู่ตลอด ซึ่งส่วนใหญ่จะซื้อเพื่อเป็นที่พักอาศัย ทำธุรกิจ และห้องเช่า (ชุมชนวัดประหาระปือธรรม 4)

เมื่อกล่าวถึงการเกิดขึ้นของชุมชนวัดประหาระปือธรรมแม้ไม่ปรากฏชัดเจนว่าเกิดขึ้นเมื่อไร แต่ชาวบ้านสันนิษฐานว่า เกิดขึ้นมาพร้อมกับวัดประหาระปือธรรม โดยเริ่มต้นจากชุมชนที่เป็นบ้านในสวนผลไม้ก่อน แล้วชาวบ้านได้อพยพเข้ามาเช่าพื้นที่วัดโดยการเช่ากับกรมการศาสนาและปลูกสร้างบ้านเรือนกันเพิ่มมากขึ้นจนกลายเป็นชุมชน จากหมู่บ้าน “บางกระปือ” จนมาสู่การเป็นชุมชนวัดประหาระปือธรรมโดยส่วนการบริหารจัดการของชุมชนมีการดำเนินการจัดตั้งกรรมการชุมชนขึ้นเพื่อทำการบริหารชุมชนตามระเบียบกรุงเทพมหานครว่าด้วยกรรมการชุมชน พ.ศ. 2534 ปรับปรุงระเบียบกรุงเทพมหานครว่าด้วยกรรมการชุมชน พ.ศ. 2528 และเมื่อขนาดพื้นที่ของชุมชนใหญ่ขึ้นประชาชนมากขึ้น เมื่อพ.ศ. 2532 ชุมชนจึงร่วมกันเสนอกกรุงเทพมหานครให้มีการจดทะเบียนจัดตั้งชุมชนที่ชัดเจน โดยตั้งให้เป็น “ชุมชนวัดประหาระปือธรรม” ขึ้นอย่างเป็นทางการครั้งแรกภายใต้ชื่อ

เดียวกัน โดยมีกรรมการจำนวน 19 คน โดยมีประธานชุมชนคนแรก คือ พันเอกวิน ศรแก้ว บ้านเลขที่ 151/6 ซอยวัดประหารระบือธรรม 1 ถนนพระราม 5 แขวงนครไชยศรี 10300

การบริหารจัดการชุมชนที่ใหญ่ขึ้นจึงมีความขัดแย้งในการบริหารจัดการชุมชนและการดูแลให้ทั่วถึงจึงเป็นเรื่องยาก ปัญหาเสพติด อบายมุข การโจรขโมย ความขัดแย้งระหว่างเพื่อนบ้าน ขยะ ความสะอาดของชุมชน การพนัน ผู้มีอิทธิพล รวมถึงปัญหาการทะเลาะวิวาท เป็นต้น ทำให้ผู้นำชุมชนและคณะกรรมการชุมชนจึงได้ปรึกษารัฐหรือร่วมกัน และได้ตัดสินใจจัดแบ่งเขตชุมชนกันใหม่ เมื่อ พ.ศ. 2538 (ประกาศ 2539 อย่างเป็นทางการ) ได้แบ่งแยกออกเป็น 4 ชุมชน คือ ครั้งแรกแบ่งเป็น 3 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนวัดประหารระบือธรรม 1-3 และเมื่อ พ.ศ. 2540 จึงได้มีการตั้งอาคารพาณิชย์ 120 คูหา เป็นชุมชนวัดประหารระบือธรรม 4 มาจนถึงปัจจุบัน (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนดและไพรินทร์ ชัดิพงษ์, 2555)

2.3.2 ความเหลื่อมล้ำในชุมชนวัดประหารระบือธรรม

ความเป็นรูปธรรมของความเหลื่อมล้ำและเป็นปัญหาาร่วมของชุมชนใน 6 มิติ ดังต่อไปนี้ (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนดและไพรินทร์ ชัดิพงษ์, 2555)

มิติที่ 1 ความเหลื่อมล้ำด้านการพัฒนาทางกายภาพของชุมชน

ปัญหาาร่วมของชาวบ้านชุมชนวัดประหารระบือธรรม ได้แก่ น้ำในคลองสกปรก ถนนทั้งแคบและสกปรก ไฟฟ้าตามถนนไม่ทั่วถึง ซึ่งหลายจุดในชุมชนตอนกลางคืนมีความเสี่ยงในการสัญจรของชาวบ้านอย่างยิ่ง

ระดับของปัญหา พบว่า เป็นปัญหาที่ชาวบ้านต้องการให้หน่วยงานภาครัฐช่วยดำเนินการแก้ไขอย่างเร่งด่วน เนื่องจากมีผลต่อสุขภาพและความปลอดภัยในชีวิตของคนในชุมชนและนอกชุมชนได้

ลักษณะของปัญหา พบว่า ชุมชนวัดประหารระบือธรรม 1-4 มีความเกี่ยวข้องกับสายน้ำ โดยมีคลองบางกระบือ และคลองวัดน้อยนพคุณไหลผ่าน ซึ่งขณะปัจจุบันนี้ น้ำในคลองทั้งสองสายมีความสกปรกอย่างมาก ซึ่งสภาพน้ำดำและมีขยะมาก เมื่อถึงเวลาน้ำลง สามารถมองเห็นดินโคลน ที่ดำมาก ส่งกลิ่นเหม็นตลอดเวลา และไม่พบว่ามีพืชชนิดใดขึ้นให้เห็นภายในลำคลองเลย ส่วนเส้นทางที่แยกจากถนนพระราม 5 เข้าสู่ชุมชนจะเป็นถนนสองเลนมีทางเดินเท้า (ฟุตบอล) ประมาณ 500 เมตร พอผ่านหน้าวัดประหารระบือธรรมจะไม่มีทางเดินเท้า แต่ยังมีสองเลนเช่นเดิม และมีลักษณะที่แคบเป็นถนนติดกำแพงโรงเรียน บ้านและวัดตลอดภายในชุมชนประมาณ 800 เมตร คนที่จะขับรถสัญจรเข้า-ออก จะเคยชินและเข้าใจที่จะหลีกเลี่ยงกันเอง ส่วนคนที่ไม่เคยสัญจรผ่านถนนเส้นนี้จะมีอันตรายอย่างมากต้องทำความระมัดระวังเอง อีกประเด็นหนึ่งของปัญหาาร่วมกันของชุมชนคือไฟฟ้ารายทางในตรอกซอยต่าง ๆ ไม่มีไฟฟ้าหลายจุด แต่ตามถนนหลักในชุมชนจะมีไฟฟ้าแต่ชำรุด ทั้งหลอดไฟขาด

กล่องเสีย สายไฟชำรุด ขณะนี้ยังไม่ได้รับการซ่อมแซมจากเขต ทำให้ตอนกลางคืนถนนภายในชุมชน ทั้งถนนหลัก และตรอก ซอยมืดมากและเกิดอุบัติเหตุต่อคนในชุมชนบ่อยครั้ง

ทั้งนี้โดยลักษณะของชุมชนแห่งนี้จะเป็นชุมชนเมืองแออัด ซึ่งเขตชุมชนใดที่ติดถนน หลังของชุมชนจะเป็นลักษณะบ้านเดี่ยว ตึก ทาวน์เฮ้าส์หรือลักษณะเป็นชุมชนเมือง เมื่อเดินลึกเข้าไป ภายในชุมชนจะเป็นชุมชนแออัด ทางเดินในตรอกจะพอให้เดินส่วนกันได้เท่านั้นมีระยะประมาณไม่เกิน 1 เมตร จะเห็นชัดเจนในชุมชนวัดประหาระปือธรรม 1-3

สาเหตุหรือปัจจัยเงื่อนไขที่ทำให้เกิดปัญหา ดังนี้

(1) ลำคลองที่ไหลผ่านชุมชนจะรับน้ำทิ้งจากครัวเรือนและร้านค้า รวมถึงค่ายทหาร ที่ติดกับชุมชนเป็นส่วนใหญ่

(2) การเข้าถึงชุมชนของเขตมีน้อย เขตยังไม่มีแผนในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้กับชุมชนอย่างชัดเจน

(3) การได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่น ๆ ภายนอกชุมชนไม่ตรงกับความต้องการของชุมชน และส่วนที่ตรงกับความต้องการของชุมชนไม่ได้รับการตอบสนอง

(4) สิ่งสำคัญที่เป็นปัญหาอย่างหนึ่งมาจากปัจจัยภายในชุมชนเอง คือความกลมเกลียวเหนียวแน่น ความสามัคคี ความเข้มแข็งของชุมชนมีน้อยมาก หลายคนหลายกลุ่มในชุมชนยังมีความคิดเห็นที่ขัดแย้งกัน อย่างมากแต่ไม่แสดงมากนัก จะสะท้อนในการขาดความร่วมมือของคนชุมชน จนทำให้เกิดภาระในการพัฒนาชุมชนมักจะถูกปล่อยเพียงกลุ่มเดียว คือกรรมการชุมชน (กระจุกไม่กระจาย) และไม่มีระบบการตรวจสอบกันเองของชุมชนเลย

(2) มิติที่ 2 ความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงระบบการศึกษาและการพัฒนาเด็กและเยาวชน

ปัญหาของชาวบ้านชุมชนวัดประหาระปือธรรม ได้แก่ การเรียนพิเศษที่โรงเรียนจัดขึ้นมักจะเป็นไปสำหรับนักเรียนที่มีฐานะการเงินดีเท่านั้น โรงเรียนไม่มีหลักสูตรทางด้านวิชาชีพ สื่อการเรียนการสอนไม่เพียงพอ และชุมชนไม่มีกิจกรรมที่จะส่งเสริมเยาวชนอย่างจริงจัง

ลักษณะของปัญหา พบว่า ชุมชนวัดประหาระปือธรรม 1-4 มีโรงเรียนวัดประหาระปือธรรม สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่เปิดสอนในระดับประถมศึกษาปีที่ 1-6 ปัญหาที่พบอย่างชัดเจนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันพบว่าสื่อการเรียนการสอนไม่เพียงพอ การเข้าถึงการเรียนการสอนที่พิเศษของโรงเรียนที่จัดขึ้นผู้ที่มิสิทธิ์ในการเรียนมีเฉพาะนักเรียนที่มีฐานะการเงินเท่านั้น เมื่อพิจารณาผ่านชุมชนต่อการสนับสนุนให้เด็ก/เยาวชนในชุมชนได้มีโอกาสร่วมกิจกรรมของชุมชนนั้นพบว่า ไม่มีกิจกรรมที่ได้สนับสนุนแก่เด็กและเยาวชนอย่างจริงจัง ในระยะเวลาหนึ่งปีจะมีกิจกรรมเพียง 1-2 กิจกรรมเท่านั้น และเป็นกิจกรรมเฉพาะกิจที่มีการจัดไปร่วมกับหน่วยงานอื่นนั่นเอง แต่สิ่งหนึ่งที่เยาวชนไม่ให้ความร่วมมือในกิจกรรมจะเป็นปัจจัยส่วนบุคคล(ความไม่สนใจของเด็กเอง) และครอบครัว (มุ่ง

อาชีพมากเกินไป) มีผลมากต่อการเข้าถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนเช่นกัน นอกจากนี้โรงเรียนและชุมชนยังไม่มีหลักสูตรการเรียนการสอนทางด้านอาชีพอย่างจริงจัง ๆ หรือสามารถนำไปสร้างรายได้ในชีวิตได้

สาเหตุหรือปัจจัยเงื่อนไขที่ทำให้เกิดปัญหา ดังนี้

- (1) เด็กเยาวชนอยู่ในฐานะผู้รับอย่างเดียว ไม่ใช่ผู้มีส่วนร่วม
- (2) โรงเรียนและชุมชนยังขาดแผนพัฒนาและโครงการ/กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนอย่างชัดเจนและต่อเนื่อง
- (3) การมุ่งทำงานหนักของพ่อแม่ ผู้ปกครองจนเกินไป ทำให้การดูแลอย่างใกล้ชิดกับลูกหลานน้อยลงทำให้เด็ก เยาวชนขาดที่ปรึกษาเมื่อมีปัญหาจริง ๆ ทำให้เกิดผลทางลบมากกว่าทางบวก

(3) มิติที่ 3 ความเหลื่อมล้ำด้านการแก้ไขปัญหาความยากจน และสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน

ปัญหาาร่วมของชาวบ้านชุมชนวัดประหาระบือธรรม ได้แก่ ผู้สูงอายุมีจำนวนมากไม่มีอาชีพเสริม คนว่างงานมากกว่ามีงานทำ ความแตกแยกภายในชุมชน (แบ่งพรรคแบ่งพวก) และส่วนใหญ่คนมีงานทำนอกชุมชนเป็นสำคัญ

ลักษณะของปัญหา พบว่า ชุมชนวัดประหาระบือธรรม 1-4 มิใช่มีเพียงปัญหาเดียวที่มีผลต่อการแก้ไขปัญหาความยากจนและการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งปัจจุบันปัญหาชัดเจนมากขึ้นเรื่อย ๆ คือการพัฒนาชุมชนมักติดอยู่กับผู้สูงอายุของชุมชน และท่านเหล่านั้นไม่มีอาชีพเสริมในชุมชนมีคนว่างงานมากขึ้นเรื่อยโดยเฉพาะเยาวชนหรือคนวัยทำงานที่ไร้ฝีมือ ส่วนคนที่มีงานทำก็จะออกไปทำงานนอกชุมชนเป็นหลักแต่เช้า ๆ พอช่วงบ่ายจะไม่พบคนวัยทำงานในชุมชนเลย แต่ในความเป็นจริงที่เป็นปัญหารากเหง้าของชุมชนที่ส่งผลทำให้ความเข้มแข็งของชุมชนน้อยลงคือ ความแตกแยกแบ่งพรรคแบ่งพวกอย่างชัดเจน

สาเหตุหรือปัจจัยเงื่อนไขที่ทำให้เกิดปัญหา ดังนี้

- (1) ความสนิทสนมคุ้นเคยของคนในชุมชน และการพูดคุยสนทนากันน้อยลง ต่างคนต่างอยู่โอกาสได้เจอกันมีเพียงเฉพาะกิจกรรมใหญ่ เช่น วันปีใหม่ วันสงกรานต์ หรือการทำบุญใหญ่ที่ชุมชนและวัดจัดขึ้นเท่านั้น
- (2) ประชาชนมีความคิดเห็นทางการเมืองที่ฝักใฝ่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดที่ชัดเจน ก่อให้เกิดความแตกแยกทางคิดทางการเมือง ขาดความสามัคคีที่จะทำงานพัฒนาชุมชนร่วมกันอย่างชัดเจน โดยสิ่งหนึ่งบ่งชี้คือความเมินเฉยไม่ให้ความร่วมมือนั่นเอง

(4) มิติที่ 4 ความเหลื่อมล้ำด้านการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ

ปัญหาาร่วมของชาวบ้านชุมชนวัดประหารระบือธรรม ได้แก่ ตำรวจมีความลำเอียงในการปฏิบัติหน้าที่ การปฏิบัติที่ไม่เท่าเทียมกันของเจ้าหน้าที่รัฐ เช่น ลูกหลานของเจ้าหน้าที่ที่ได้รับการดูแลดีกว่าลูกหลานชาวบ้านทั่วไป

ลักษณะของปัญหา พบว่า ชุมชนวัดประหารระบือธรรม 1-4 ได้รับการติดต่อกับเจ้าหน้าที่รัฐอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากเป็นพื้นที่เขตบริการของสำนักงานเขตดุสิต และเป็นพื้นที่ใกล้กับหน่วยงานราชการ ทำให้เจ้าหน้าที่รัฐได้มีโอกาสช่วยเหลือ เอื้ออำนวยและการปฏิบัติที่ดีในหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะการแสดงถึงความแตกต่างในการให้ความช่วยเหลือหลาย ๆ อย่างให้กับลูกหลานหรือญาติพี่น้องของเจ้าหน้าที่รัฐด้วยกันเป็นอย่างดีอยู่เสมอ และมีหลาย ๆ ครั้งที่ประชาชนร้องเรียนไปกับเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ได้ตรวจสอบ หรือไม่ได้ได้รับความสนใจหรือใส่ใจดูแลเลย ซึ่งความไม่เป็นธรรมจากอำนาจรัฐจะเห็นได้จากการที่ประชาชนไปขอความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้มีหลายโครงการที่รัฐพยายามนำลงมาในพื้นที่แล้วสร้างความไม่พอใจกับประชาชนโดยเฉพาะโครงการเกี่ยวกับยาเสพติด เกี่ยวกับการแจกของช่วยเหลือ เป็นต้น

สาเหตุหรือปัจจัยเงื่อนไขที่ทำให้เกิดปัญหา ดังนี้

- (1) เกิดจากการเล่นพรรคเล่นพวกเพื่อผลประโยชน์ในชุมชน
- (2) เจ้าหน้าที่รัฐไม่จริงใจกับประชาชน ซึ่งการปฏิบัติหน้าที่ให้กับประชาชนมักแฝงผลประโยชน์ของตนเองมากกว่าส่วนรวม
- (3) ขาดความทุ่มเทในการทำงาน จะเข้ามาดูแลทุกข์สุขของประชาชนเมื่อร้องขอไปหรือมีประโยชน์กับประชาชนในชุมชนเท่านั้น

(5) มิติที่ 5 ความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงทรัพยากรของรัฐ

ปัญหาาร่วมของชาวบ้านชุมชนวัดประหารระบือธรรม ได้แก่ การรักษาความปลอดภัยจากภาครัฐไม่ทั่วถึง การเข้ารับการรักษาพยาบาลที่ได้รับยารักษาโรคที่คุณภาพต่ำโดยเฉพาะคนที่ใช้บัตรประกันสุขภาพ สวัสดิการด้านอื่น ๆ สำหรับผู้สูงอายุไม่มีนอกจากเบี้ยผู้สูงอายุเท่านั้นซึ่งทำให้ไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน (วิถิคนเมือง)

ลักษณะของปัญหา พบว่าชุมชนวัดประหารระบือธรรม 1-4 มีประชาชนหลายคนและหลายกลุ่มยังไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรของรัฐพอสมควร เป็นต้นว่า การเข้ามาตรวจตราดูแลความปลอดภัยให้กับประชาชนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐยังไม่ทั่วถึง (เพียงเฉพาะภายนอกตามถนนหลักเท่านั้นยังไม่เข้าไปในชุมชนจริง และบางครั้งมาเฉพาะจุดที่กำหนดเพียงบางจุดก็เดินทางกลับ) จนกลายเป็นเรื่องธรรมดา ชินชากับการทำหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐของคนในชุมชนแล้ว นอกจากนี้สิ่งหนึ่งที่ได้รับการสะท้อนอย่างชัดเจน ได้แก่ คนที่สูงอายุในชุมชน 1-3 ซึ่งจะอยู่ในชุมชนตลอดเวลาเป็นส่วนใหญ่ มี

ค่าเบี้ยผู้สูงอายุ 500 บาทต่อเดือนเท่ากับประชาชนที่อาศัยอยู่ต่างจังหวัดทั่วประเทศ ซึ่งในทัศนะของประชาชนพบว่า ยังไม่เพียงพอสำหรับค่าครองชีพในเมือง แถมยังไม่มีอาชีพที่สร้างรายได้เสริมให้ผู้สูงอายุอีกด้วย การเข้าถึงทรัพยากรของรัฐยังต้องรวมถึงเมื่อเวลาไปเข้ารับการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาลของภาครัฐพบว่า หลายคนได้รับการรักษาด้วยยาที่มีคุณภาพต่ำการป้องกันโรคก็น้อยลงไป ซึ่งกว่าจะหายต้องใช้เวลานานมากขึ้น ทั้งนี้ชุมชนได้สะท้อนกับนักวิจัยว่า ถ้าหากคนที่สนิทหรือเป็นญาติกับเจ้าหน้าที่รัฐก็มักจะได้รับการบริการที่ดีหรือได้ประโยชน์ที่แตกต่างกันออกไป

สาเหตุหรือปัจจัยเงื่อนไขที่ทำให้เกิดปัญหา ดังนี้

(1) เจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิบัติงานที่ไม่เป็นธรรมมักจะเอื้อประโยชน์ให้กับญาติพี่น้องก่อนเสมอ

(2) การร้องเรียนของประชาชนไม่ได้รับความสนใจในท้องถิ่นจริง ๆ การพิจารณาเรื่องทุกอย่างรัฐไม่ได้มองที่ภูมิสังคม เขียนจากบนโต๊ะหรือเพียงความคิดของบางคนเท่านั้น (ชุมชนสะท้อนว่า รัฐต้องทบทวนบทบาทในการพัฒนาชุมชนใหม่ อย่าคิดเอง ทำเองเมื่อยังไม่รู้จัก เข้าใจชุมชนอย่างถ่องแท้) นั่นหมายความว่า การตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนยังไม่ตรงตามที่ประชาชนต้องการ

(3) ประชาชนส่วนใหญ่ยังยากจน หลายครอบครัวที่หาเช้ากินค่ำ หลายคนที่อยู่ในวัยทำงานแต่ไม่มีงานทำ หลายครอบครัวที่เป็นหนี้มากกว่าเงินออม จึงเป็นเหตุผลสำคัญประการหนึ่งที่จะเข้าถึงทรัพยากรของรัฐที่ผูกติดไว้กับความรวยความจน (ขาดความเท่าเทียม)

(4) พลังของชุมชนยังไม่เข้มแข็งพอที่จะเข้าถึงทรัพยากรของรัฐ ซึ่งเกิดจากความเฉื่อยชาของประชาชนเองด้วย และเกิดจากการขาดความสามัคคี ต่างคนต่างอยู่ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม แบ่งฝักแบ่งฝ่ายของคนในชุมชนด้วย

(6) มติที่ 6 ความเหลื่อมล้ำด้านการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และการตอบสนองของรัฐต่อความคิดเห็นของชุมชน

ปัญหาาร่วมของชาวบ้านชุมชนวัดประหาระบือธรรม ได้แก่ ผู้ที่มีบทบาทในการแสดงความคิดเห็นมีเพียงบางกลุ่ม ผู้เข้าประชุมต่าง ๆ ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ คนว่างงาน และทำงานอยู่บ้าน ส่วนการตอบสนองของภาครัฐต่อความคิดเห็นของชุมชนมีน้อยมาก เช่นเสนอ 10 เรื่องได้แค่ 1 เรื่องเป็นต้น

ลักษณะของปัญหา พบว่าชุมชนวัดประหาระบือธรรม 1-4 การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นนั้นได้เปิดโอกาสให้กับทุกคน แต่มักจะตกอยู่กับเพียงคนที่มีอำนาจในชุมชนเพียงบางกลุ่ม ซึ่งมักจะเป็นกลุ่มที่มีพลังขับเคลื่อนชุมชนนั่นเอง และคนส่วนใหญ่ในชุมชนมักจะเลี่ยงการแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมเพื่อเลี่ยงความขัดแย้ง บางปัญหาจึงไม่ได้รับการแก้ไข และการประชุมของชุมชนแต่ละครั้งคนที่มาร่วมจะเป็นผู้สูงอายุ คนว่างงาน และทำงานที่บ้าน ซึ่งยังคงมีความคิดที่ว่า

ไม่ใช่เรื่องของคนที่ต้องรับผิดชอบ จึงไม่ค่อยมีจิตอาสา และหลายต่อหลายครั้งการเปิดโอกาสให้กับประชาชนที่จะแสดงความคิดเห็นของชุมชนที่มีต่อการพัฒนาชุมชนให้กับทางภาครัฐได้รับทราบ ก็มักจะไม่ได้รับการตอบสนองอย่างที่ตรงตามความต้องการจริง ๆ รวมถึงภาครัฐไม่ได้ตอบสนองตรงตามความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริงด้วย

สาเหตุหรือปัจจัยเงื่อนไขที่ทำให้เกิดปัญหา ดังนี้

- (1) การทำงานตกอยู่กับเพียงบางกลุ่ม (พวกใครพวกมัน) เลี่ยงความขัดแย้งดีกว่า แสดงความคิดเห็น
- (2) เยาวชน คนวัยทำงานขาดการมีส่วนร่วมกับชุมชน และไม่มีจิตอาสา
- (3) หน่วยงานภาครัฐยังไม่เข้าถึงชุมชนอย่างแท้จริง (ยังไม่สามารถสนองตอบตรงตามความต้องการของประชาชน)

2.3.3 การวิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำทางสังคม

การวิเคราะห์ปัญหา/สาเหตุของความเหลื่อมล้ำทางสังคมใน 6 มิติ เป็นการวิเคราะห์จากข้อมูลพื้นฐานและความคิดเห็นของประชาชนในชุมชน จากการสำรวจ สอบถาม สัมภาษณ์ สนทนากลุ่ม กระบวนการ AIC สามารถสรุปได้ดังนี้ (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนดและไพรินทร์ ชัดธิพงษ์, 2555)

(1) มิติด้านการพัฒนาทางกายภาพของชุมชน

ปัญหาเชิงประจักษ์จะพบว่าน้ำในคลองสกปรก ถนนแคบสกปรก ไฟฟ้าตามถนนไม่ทั่วถึง โดยมีสาเหตุมาจากคลองที่ไหลผ่านชุมชนจะรับน้ำจากครัวเรือนและร้านค้า รวมถึงค่ายทหารที่ติดกับชุมชน การเข้าถึงชุมชนของเขตมีน้อย ไม่มีแผนในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมอย่างชัดเจน ชุมชนมองว่าการได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่น ๆ ไม่ตรงกับความต้องการของชุมชน และส่วนที่ตรงกับความต้องการของชุมชนไม่ได้รับการตอบสนอง สิ่งสำคัญคือความเข้มแข็งของชุมชนมีน้อยมาก ยังมีคนหลายกลุ่มหลายความคิดเห็นที่ขัดแย้งกัน และภาระการพัฒนาชุมชนตกอยู่เพียงเฉพาะหน้าที่ของกรรมการชุมชนเท่านั้น (กระจุกไม่กระจาย) และไม่มีระบบการตรวจสอบกันเองของชุมชนเลย

(2) มิติด้านการเข้าถึงระบบการศึกษาและการพัฒนาเด็ก และเยาวชน

ปัญหาที่ประชาชนให้ความสำคัญร่วมกันคือการเรียนพิเศษที่โรงเรียนจัดขึ้นมีสำหรับคนมีฐานะการเงินดีเท่านั้น โรงเรียนไม่มีหลักสูตรทางด้านวิชาชีพ สื่อการเรียนการสอนไม่เพียงพอ และชุมชนไม่มีกิจกรรมที่จะส่งเสริมเยาวชนอย่างจริงจัง โดยมีสาเหตุมาจากการที่เด็กและเยาวชนมักจะอยู่ในฐานะผู้รับผลจากโรงเรียน/ชุมชนแต่เพียงฝ่ายเดียว ไม่ใช่ผู้มีส่วนร่วม โรงเรียนและชุมชนยังขาดแผนพัฒนาและโครงการ/กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนอย่างชัดเจนและต่อเนื่อง นอกจากนี้ต้องมุ่งทำงานหนักของพ่อแม่ทำให้การดูแลอย่างใกล้ชิดกับลูกหลานน้อยลงทำให้เด็ก เยาวชนขาดที่ปรึกษา เมื่อมีปัญหาจริง ๆ ทำให้เกิดผลทางลบมากกว่าทางบวก

(3) มิติด้านการแก้ไขปัญหาคะแนนความยากจนและสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน (เพิ่มรายละเอียดเนื่องจากส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนตาม Seed Money)

ปัญหาที่ประชาชนมีความต้องการที่จะแก้ไขอย่างเร่งด่วนสำหรับชุมชนวัดประหาระบือธรรมคือมิติด้านการแก้ไขปัญหาคะแนนความยากจนและสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน ภายใต้การสร้างอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ และการมีสุขภาพที่ดี ซึ่งปัญหาคะแนนความยากจนที่สามารถพบเห็นในชีวิตประจำวันคือค่าใช้จ่ายมีหลายช่องทาง ซึ่งแตกต่างจากรายได้ที่มีเพียงทางเดียวหรือไม่เกิน 2 ทาง ซึ่งรายจ่ายมากกว่ารายรับ การมีเงินออมน้อย ที่สำคัญการดำรงชีวิตในเมืองต้องมีค่าใช้จ่ายเกือบทุกวัน รายได้มีเพียงไม่กี่ครั้งใน 1 เดือน และยังไม่สอดคล้องกับค่าครองชีพ จึงทำให้ประชาชนหาช่องทางหยิบยืมเงินจากแหล่งทุนทั้งในระบบและนอกระบบ โดยเฉพาะนอกระบบจะมีการกู้ยืมมากกว่าในระบบ ซึ่งสามารถสรุปประเด็นสำคัญตามตัวชี้วัดดังนี้

1. โดยภาพรวมปัญหาคะแนนความยากจนและความเข้มแข็งของชุมชนมีความรุนแรงในระดับปานกลาง ปัญหาที่มีความมีความรุนแรงมากคือปัญหาค่าครองชีพสูง รายจ่ายมากกว่ารายรับ รองลงมาคือปัญหาเรื่องหนี้สิน หนี้นอกระบบและการเข้าถึงแหล่งเงินทุนกู้ยืม และปัญหาการว่างงานที่ทำให้ไม่มั่นคง ทำให้เกิดปัญหาของหนี้สินและหนี้นอกระบบ ซึ่งการฝึกอาชีพ การสร้างโอกาสของการทำงานทำให้แก่ผู้ยากไร้ในชุมชน การจัดกิจกรรมเพื่อฝึกฝนทักษะความเป็นผู้นำอย่างยั่งยืนรวมทั้งการสร้างและพัฒนาศักยภาพความเป็นผู้นำจะช่วยส่งเสริมและเรียกร้องความเหลื่อมล้ำที่พึงมีสู่ชุมชนได้ จะช่วยแก้ปัญหาในประเด็นนี้ได้

2. ภาวะการมีงานทำของประชาชนชุมชนวัดประหาระบือธรรม

- คนว่างงานจะมีอัตราส่วนน้อยกว่าคนมีงานทำมาก (คนวัยทำงานประมาณร้อยละ 70)

- คนว่างงานส่วนใหญ่จะเป็นแม่บ้าน ผู้สูงอายุ และเด็กนักเรียน แต่ถึงอย่างไรแม่บ้านบางรายก็พยายามสร้างรายได้ให้กับตนเองเช่น ค้าขายเล็ก ๆ น้อยอยู่ในชุมชน

- อาชีพที่คนส่วนใหญ่ทำคือค้าขาย (คิดเป็นร้อยละ 50) รองลงมาจะเป็นอาชีพรับจ้างทั้งในชุมชนและนอกชุมชน ทำงานบริษัท ห้างร้านและรับราชการ (โดยเฉพาะชุมชนวัดประหาระบือธรรม 4 จะมีอาชีพรับราชการและทำงานบริษัทมากกว่าชุมชนอื่น ๆ)

- อาชีพที่ทำงานเนื่องจากเป็นอาชีพค้าขายและรับจ้างเป็นส่วนใหญ่ความมั่นคงของชุมชนจึงน้อย

- หลายคนในชุมชนที่ทำอาชีพค้าขายและรับจ้างความพึงพอใจมีน้อยกว่าเนื่องจากรายได้ไม่สามารถกำหนดได้ขึ้นอยู่กับผู้มาใช้บริการ(ผู้ซื้อ) ส่วนคนที่ทำงานราชการและบริษัทมีความพึงพอใจในงานที่ทำแต่ในชุมชนคนจำพวกนี้จะมีอยู่น้อย

- ความต้องการมีรายได้เสริมของคนในชุมชนมีอยู่มากคนผู้ว่างงาน กลุ่มแม่บ้านและผู้สูงอายุในชุมชนวัดพระธาตุน้อยธรรม 1 และ 3 ต้องการมากกว่าชุมชนอื่น ๆ

- ประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชนมีความต้องการอย่างมากในการฝึกวิชาชีพต่าง ๆ และยังพบว่ามี การฝึกอาชีพ เช่น การทำดอกไม้ประดิษฐ์จากสบู การทำน้ำยาล้างจาน การทำซาลาเปา เป็นต้น หลายครั้งที่หน่วยงานราชการภาครัฐให้ความช่วยเหลือในการฝึกอาชีพให้แต่ที่ไม่ประสบผลสำเร็จอย่างแท้จริง เนื่องจากไม่ตรงกับความต้องการ นำไปใช้ประโยชน์น้อย ไม่ต่อเนื่อง และทำสำคัญไม่มีแหล่งรับซื้อผลิตภัณฑ์จากอาชีพที่มาถ่ายทอดตนเอง

3. ความเพียงพอของรายได้และค่าใช้จ่ายในครัวเรือน

- ค่าใช้จ่ายในหมวดอาหารหรือค่ากินเป็นค่าใช้จ่ายที่มีสัดส่วนมากที่สุด และมากกว่าในหมวดค่าใช้จ่ายอื่น เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าเดินทาง ค่าเครื่องใช้ในบ้าน ค่าซื้อของเบ็ดเตล็ด แต่ในชุมชนวัดพระธาตุน้อยธรรม 4 ค่าน้ำมันจะมากกว่าในหมวดค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เพราะคนส่วนใหญ่ทำงานนอกชุมชน

- ส่วนใหญ่ประชาชนในชุมชนจะมีเงินออมน้อย มีเพียงไม่กี่ครอบครัวเท่านั้นที่มีเงินออมที่ชัดเจน แต่จะออมน้อยกว่าค่าใช้จ่าย ซึ่งการออมมักจะนึกถึงอนาคตของตนเองและลูกหลาน เช่น ออมเพื่อยามฉุกเฉิน ออมเพื่อเป็นค่ารักษาพยาบาล ประกันสุขภาพ โดยมีลักษณะการออมเงินจะเป็นการฝากธนาคาร ฝากกองทุนหมู่บ้าน ซื้อประกันชีวิต ซื้อสลากออมสิน ออมกับสวัสดิการชุมชน (เหมือนออมวันละบาท)

4. ทรัพย์สินและหนี้สินของครัวเรือน

- ชุมชนวัดพระธาตุน้อยธรรม 1 บ้านส่วนใหญ่เป็นกรรมสิทธิ์ของตนเองแต่พื้นที่เป็นพื้นที่เช่าของกรมการศาสนา ซึ่งต้องจ่ายปีละไม่เกิน 1,200 บาท (ป่าพญา นาคเจริญ) หรือขึ้นอยู่กับขนาดของพื้นที่ ถ้าใครมีพื้นที่กว้างก็จ่ายเพิ่มขึ้นตามตารางที่กำหนด (มีการเปลี่ยนแปลงขึ้นอยู่กับนโยบายของกรมการศาสนา) ส่วนชุมชนที่ 2-4 ส่วนใหญ่จะเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ทั้งที่ดินและที่อยู่อาศัย (บ้าน) ทั้งนี้หลายครอบครัวเช่นที่มาเช่าบ้านหรืออพาร์ทเมนท์อยู่

- ประชาชนส่วนใหญ่มีหนี้สินไม่มากนัก ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นหนี้กองทุนหมู่บ้านจากการกู้ยืมมากใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน และบางครอบครัวมีหนี้สินที่กู้ยืมรัฐบาลมาเป็นค่าใช้จ่ายของลูกหลานที่เรียนหนังสือ ส่วนคนทำงานมักจะมีหนี้สินโดยการผ่านซื้อสิ่งอำนวยความสะดวกเช่นรถยนต์ เป็นต้น

- แหล่งทุนที่ประชาชนส่วนใหญ่กู้คือ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองประจำชุมชนวัดพระธาตุน้อยธรรม 1-4 รองลงมากู้นอกระบบจากคนในชุมชนนั่นเอง

- แนวทางในการแก้ไขปัญหาหนี้สินของสมาชิกในชุมชน คือเพิ่มรายได้ ลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นเน้นแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง หรือสร้างอาชีพเสริมที่ต้องพิจารณาสร้างงานตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำของอาชีพนั้น

5. อัตราส่วนที่พึงพิงของคนวัยแรงงานกับเด็กและคนชรา (ผู้สูงอายุ)

- เด็ก (ต่ำกว่า 18 ปี) มีสัดส่วนน้อยกว่าคนวัยแรงงาน (ประมาณร้อยละ 30)
- เช่นเดียวกับกลุ่มคนวัยแรงงานจะมีสัดส่วนมากกว่าผู้สูงอายุ (65 ปีขึ้นไป) (ประมาณร้อยละ 70) ดังนั้นสัดส่วนของเด็กและวัยผู้สูงอายุมีสัดส่วนเท่ากันเมื่อเทียบกับคนวัยแรงงาน แต่ถึงอย่างไรสัดส่วนผู้สูงอายุในชุมชนวัดพระธาระปีธรรม 1-2 จะมีมากกว่าชุมชนอื่น ๆ

- แหล่งรายได้ที่สำคัญของเด็กและผู้สูงอายุในชุมชน รายได้ที่เป็นตัวเงินไม่มีจากชุมชนแต่จะเป็นสวัสดิการจากชุมชนมากกว่า แต่เมื่อเป็นรายได้ที่เป็นตัวเงินมักจะมากจากลูกหลานที่อยู่ในวัยทำงานของแต่ละครอบครัวที่ให้แก่เดือนนั่นเอง

- ลักษณะการทำงานของเด็ก (เด็กสวนใหญ่ในชุมชนยังอยู่ในวัยเรียน ทำงานก็มักจะ เป็นงานบ้านช่วยเหลือพ่อแม่ทำงานบ้าน และบางคนก็ช่วยค้าขาย เป็นต้น) และผู้สูงอายุส่วนใหญ่ในชุมชนจะอยู่บ้านเฉย ๆ ส่วนบางคนจะเป็นจิตอาสาช่วยเหลืองานสังคม เช่น เป็นกรรมการชุมชน เป็นอาสาสมัครสาธารณสุข เป็นกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นต้น

6. ความเข้มแข็งของชุมชน

- กลุ่ม/องค์กรในชุมชนมีอยู่ไม่มากนัก ซึ่งมักจะเป็นกลุ่มหลัก ๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน เช่น ศูนย์สุขภาพชุมชน (กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข) กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กลุ่มสินค้าชุมชนวัดพระธาระปีธรรม 1 กลุ่มอาชีพ/แม่บ้าน กลุ่มอปพร. ศูนย์บริการครอบครัวชุมชนวัดพระธาระปีธรรม 2 สวัสดิการของชุมชนวัดพระธาระปีธรรม 4

- การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของประชาชนในชุมชนมีน้อยมาก เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ทำงานนอกชุมชน การพัฒนาหรือแก้ไขปัญหา มักจะตกอยู่กับกลุ่มผู้อาสาสมัครเข้ามาเป็นกรรมการชุมชนเป็นหลัก แต่จะมีส่วนร่วมเมื่อชุมชนจัดกิจกรรมหลัก ๆ เช่น ทำบุญตักบาตรวันขึ้นปีใหม่ เทศกาลวันสงกรานต์

- กลุ่มผู้นำหรือกรรมการชุมชน ประชาชนมีความเห็นตรงกันว่ามี ความเข้มแข็งในระดับมากในด้านการเสียสละเวลาและอุทิศตนในการทำงานให้กับชุมชน แต่ในชุมชนวัดพระธาระปีธรรม 3-4 ผู้นำ/ประธานมีความเข้มแข็งแต่กรรมการชุมชนไม่ค่อยมีบทบาทนัก แต่ชุมชนวัดพระธาระปีธรรม 1 ทั้งผู้นำและกรรมการชุมชนมีความเข้มแข็งมาก

- ชุมชนมีกิจกรรมชุมชนร่วมกันทั้ง 4 ชุมชนมาโดยตลอด ได้แก่ ทำบุญตักบาตรวันขึ้นปีใหม่ เทศกาลวันสงกรานต์

- การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนมีโอกาสรับฟังและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน และกันบ่อยครั้งโดยมีศูนย์สุขภาพที่วัดประชากระปือธรรม เป็นพื้นที่ในการพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่าง ๆ และยังเป็นพื้นที่จัดกิจกรรมของชุมชนอีกด้วย ชุมชนวัดประชากระปือธรรม 1 จะมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันบ่อยครั้งกว่าชุมชนอื่น ๆ และมีความเข้มแข็งมากกว่าชุมชนวัดประชากระปือธรรม 2-4

- สมาชิกในชุมชนวัดประชากระปือธรรม 1,3 จะมีความสามัคคีกันมากกว่าชุมชนวัดประชากระปือธรรม 2,4

(4) มิติด้านการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ

อำนาจรัฐนั้นประชาชนมักจะมองตรงกันที่การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งมักจะมีอาการลำเอียงในการปฏิบัติหน้าที่ การปฏิบัติที่ไม่เท่าเทียมกันของเจ้าหน้าที่รัฐ เช่นลูกหลานของเจ้าหน้าที่ได้รับการดูแลดีกว่าลูกหลานชาวบ้านทั่วไป โดยมีสาเหตุมาจากการเล่นพรรคเล่นพวก ผลประโยชน์ ความทุ่มเทของเจ้าหน้าที่ไม่จริงจังและไม่จริงจังกับประชาชน จะมาเมื่อร้องขอไปหรือมีประโยชน์กับประชาชนในชุมชนเท่านั้นเท่านั้น นั่นคือทัศนคติของประชาชนที่มีต่อผู้รักษาอำนาจรัฐ

(5) มิติด้านการเข้าถึงทรัพยากรของรัฐ

การเข้าถึงทรัพยากรของรัฐที่ประชาชนเห็นตรงกันคือ การรักษาความปลอดภัยจากภาครัฐไม่ทั่วถึง คุณภาพของยารักษาโรคมียุคคุณภาพต่ำโดยเฉพาะคนที่ใช้บัตรประกันสุขภาพ สวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุไม่มีนอกจากเบี้ยผู้สูงอายุและไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน (คนเมือง) ซึ่งปัญหาเหล่านี้มักจะมีสาเหตุจากการเอื้อประโยชน์ให้กับญาติพี่น้องเป็นส่วนใหญ่ การร้องเรียนของประชาชนไม่ได้รับความสนใจในท้องถิ่นจริง ๆ การพิจารณาเรื่องทุกอย่างรัฐไม่ได้มองที่ภูมิสังคม เขียนจากบนโต๊ะหรือเพียงความคิดของบางคนเท่านั้น (ชุมชนสะท้อนว่า รัฐต้องทบทวนบทบาทในการพัฒนาชุมชนใหม่ อย่าคิดเอง ทำเองเมื่อยังไม่รู้จัก เข้าใจชุมชนอย่างถ่องแท้)

(6) มิติด้านมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และการตอบสนองของรัฐต่อความคิดเห็นของชุมชน

การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ และการตอบสนองของรัฐต่อความคิดเห็นของประชาชนมักจะก่อปัญหาขึ้นว่า การแสดงความคิดเห็นมักจะตกอยู่กับผู้ที่มีบทบาทในการแสดงความคิดเห็นมีเพียงบางกลุ่ม ผู้เข้าประชุมส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ คนว่างงาน และทำงานอยู่บ้าน การตอบสนองของภาครัฐต่อความคิดเห็นของชุมชนมีน้อย เช่นเสนอ 10 เรื่องได้แค่ 1 เรื่องเป็นต้น โดยมีสาเหตุสำคัญมาจากการเล่นพรรคเล่นพวก (พวกใครพวกมัน) ประชาชนมักจะใช้วิธีการเลี่ยงความขัดแย้งดีกว่าแสดงความคิดเห็น เยาวชน คนวัยทำงานขาดการมีส่วนร่วมกับชุมชน และไม่ค่อยมีจิตอาสา นัก รัฐยังเข้าไม่ถึงชุมชนอย่างแท้จริง

2.3.4 การประเมินความเหลื่อมล้ำทางสังคมด้วยเทคนิคบันไดคุณภาพชีวิต

ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนดและไพรินทร์ ชัดธิพงษ์ (2555) ได้ทำการประเมินความเหลื่อมล้ำทางสังคม ด้วยเทคนิคบันไดคุณภาพชีวิตใน 6 ด้าน ได้แก่ 1) การเข้าถึงระบบการศึกษา และการพัฒนาเยาวชน 2) ด้านการพัฒนาด้านกายภาพของชุมชน 3) ด้านการแก้ไขปัญหาความยากจน และสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน 4) การปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ 5) การเข้าถึงทรัพยากรของรัฐ และ 6) การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และการตอบสนองของภาครัฐต่อความคิดเห็นของชุมชน วิธีการประเมินความเหลื่อมล้ำทางสังคมโดยเป็นการให้ชุมชนประเมินการให้คะแนนชุมชนของตนเองตาม 6 ด้านข้างต้น มีคะแนน 1-10 ตามขั้นบันไดคุณภาพชีวิต ผลปรากฏว่าภาพรวมบันไดคุณภาพชีวิตตั้งแต่อดีตจนถึงอนาคตมีค่าเฉลี่ยเพิ่มมากขึ้น ซึ่งถือได้ว่าเป็นเกณฑ์ที่ดีแก่ชาวบ้านผู้ร่วมประสบปัญหาในแต่ละด้านมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และจะร่วมกับพบกับเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยค่าเฉลี่ยในอดีตมีเพียง 5.73 และปัจจุบันกลับมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น 6.45 และในอนาคตจะมีค่าเฉลี่ยถึง 8.08 อันเป็นผลจากการประเมินและความคิดเห็นของคนในชุมชนว่าในอนาคตชุมชนต้องสามารถแก้ไขปัญหาและลดความเหลื่อมล้ำในด้านต่างๆ ลงได้

นอกจากนี้ผลการศึกษาในแต่ละด้านจะมีพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงสมัยตั้งแต่อดีต ปัจจุบันจนถึงอนาคตทั้งที่ได้รับการตอบสนองและเป็นปัญหาสำคัญที่ไม่สามารถเกิดการพัฒนาให้กับชุมชนได้ โดยเฉพาะด้านการแก้ไขปัญหาความยากจน และสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนถือว่าเป็นด้านที่คนในชุมชนต้องการให้เกิดการแก้ไขและให้ได้รับการตอบสนองมากที่สุดซึ่งนำมาสู่การจัดโครงการต้นแบบเพื่อชุมชน

จากผลการศึกษาและวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน ภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อแก้ไขความเหลื่อมล้ำ พบว่า ด้านการเข้าถึงระบบการศึกษา และการพัฒนาเยาวชนเป็นด้านหนึ่งที่คนส่วนใหญ่ในชุมชนให้ความสนใจโดยตลอด แต่ปัญหาในเรื่องของการเข้าถึงระบบการศึกษามีปัญหาน้อยมาก เนื่องจากภายในชุมชนวัดพระธาตุน้อยธรรมมีจำนวนโรงเรียนรายล้อมอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งเด็กทุกคนในชุมชนสามารถใช้สิทธิ์เข้าเรียนกันได้ทุกคน แต่ประเด็นสำคัญอยู่ที่ว่าเด็กไม่สนใจหรือไม่อยากเข้าเรียนในโรงเรียนมากกว่า ในกรณีเดียวกันอยู่ที่ตัวของผู้ปกครองที่ไม่สนใจในตัวของบุตรหลานไม่ยอมส่งเข้าเรียน ซึ่งปัญหาเหล่านี้ต้องมาแก้ไขในระดับบุคคลให้เห็นความสำคัญของการเรียนให้มากขึ้น นอกจากนี้แล้วยังมีเสียงสะท้อนหรือผลจากการศึกษา ได้แก่ นโยบายสำหรับการศึกษา เช่น การเรียนฟรีไม่มีความชัดเจนหรือไม่มีมาตรฐานในการนำไปใช้ เพราะเมื่อนำมาใช้จริงแล้วกลับไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของนโยบายที่แท้จริง ซึ่งข้อมูลเหล่านี้เป็นสิ่งที่ชุมชนสะท้อนออกมาต่อด้านการเข้าถึงระบบการศึกษา และการพัฒนาเยาวชน ซึ่งค่าเฉลี่ยของบันไดคุณภาพชีวิตในด้านนี้เพิ่มขึ้นไปตามลำดับจากอดีตมีค่าเฉลี่ย 6.35 จนถึงปัจจุบันการเข้าถึงระบบการศึกษาและการพัฒนาเยาวชนมีมากขึ้น มีค่าเฉลี่ย 7.75 และในอนาคตชุมชนเห็นว่าจะมีเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ค่าเฉลี่ย

8.32 ดังนั้นเราจะเห็นว่าทั้งค่าเฉลี่ยจากบันไดคุณภาพชีวิตของการเข้าถึงระบบการศึกษาและการพัฒนาเยาวชน รวมถึงผลการศึกษาดังกล่าวจากชุมชนกลับมีพัฒนาการดีขึ้นเรื่อย หากมีการแก้ไขปัญหาก็ได้ตรงกลุ่มเป้าหมายและตรงประเด็นซึ่งจะสามารถทำให้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเข้าถึงในระบบการศึกษาและการพัฒนาเยาวชนจัดไปได้

ผลการศึกษาด้านการพัฒนาด้านกายภาพของชุมชนวัดประหารระบือธรรม พบว่า ทางด้านกายภาพยังมีปัญหาอยู่พอสมควรซึ่งปัญหาดังกล่าวอาจเรียกไม่ได้ว่าเป็นความเหลื่อมล้ำ แต่หากเป็นการไม่ได้รับการตอบสนองอย่างจริงจังเท่าที่ควร ไม่ว่าจะเป็เพราะข้อจำกัดในด้านต่างๆ โดยเฉพาะสภาพพื้นที่ ซึ่งผลจากอดีตจนถึงปัจจุบันก็มีวิวัฒนาการของการเปลี่ยนแปลงภายในชุมชนมาตลอด แต่ที่สำคัญในด้านของกายภาพที่ชุมชนยังเป็นปัญหาสำคัญภายในชุมชน ได้แก่ ที่จอดรถภายในชุมชนไม่เพียงพอ ขาดลานกิจกรรมและลานกีฬา ห้องน้ำสาธารณะ รวมถึงศูนย์ฝึกอาชีพ จากปัญหาด้านการพัฒนาด้านกายภาพของชุมชนที่เกิดขึ้นจะเห็นได้ว่าส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับพื้นที่ของชุมชน เพราะอย่างเช่นลานกีฬาหรือลานกิจกรรมการดำเนินการยังเป็นไปในลักษณะรูปแบบของการเช่าที่เอกชน ทำให้ไม่สะดวก อีกทั้งยังอยู่ห่างไกลกับชุมชนมาก รวมไปถึงความจำเป็นในระบบต่างๆ ที่กล่าวมาก็จำเป็นอยู่มาก แต่เนื่องจากการจำกัดของพื้นที่ภายในชุมชนถือว่าเป็นประเด็นสำคัญของการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ซึ่งทางชุมชนยังรอหาทางออกและต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาร่วมกันระหว่างชุมชนและหน่วยงาน โดยเฉพาะเขตดุสิตและกรุงเทพมหานคร ซึ่งค่าเฉลี่ยจากบันไดคุณภาพชีวิตมีการปรับตัวสูงขึ้นเรื่อยๆ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัญหาเดิมๆ ได้รับการแก้ไขและทางชุมชนไว้วางใจและเชื่อมั่นต่อหน่วยงานว่าจะสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวต่อไปได้ โดยค่าเฉลี่ยในอดีตอยู่ที่ 5.24 ซึ่งเป็นค่าเฉลี่ยที่อยู่ในระดับค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับด้านอื่นๆ ทั้ง 6 ด้าน ปัจจุบันค่าเฉลี่ยปรับตัวสูงขึ้น 6.93 และในอนาคตชุมชนเชื่อมั่นว่าด้านพัฒนาทางกายภาพจะดีสามารถแก้ไขได้ ค่าเฉลี่ย 8.08

ดังนั้นจากผลการศึกษาของประเด็นดังกล่าวมีอาจสรุปได้ว่าทางชุมชนเกิดความเหลื่อมล้ำหรือความไม่เท่าเทียมกันของตัวชุมชนเอง แต่อาจเป็นเพราะการขาดในเรื่องของการตอบสนองที่แท้จริงระหว่างชุมชนกับหน่วยงานของรัฐมากกว่า ไม่ว่าจะเป็เพราะข้อจำกัดของสภาพพื้นที่ หรือข้อจำกัดในเรื่องของงบประมาณ ซึ่งประเด็นเหล่านี้ทางหน่วยงานผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยเฉพาะสำนักงานเขตควรตระหนักในบทบาทและร่วมกันในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวนี้ต่อไป

ผลการศึกษาความเหลื่อมล้ำทางสังคมในมิติด้านการแก้ไขปัญหาคความยากจนและสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนตามความต้องการของประชาชนเพื่อค้นหาสาเหตุในอดีต ปัจจุบัน และสิ่งที่อยากเห็นในอนาคต ซึ่งสามารถประเมินด้วยกระบวนการประชุมกลุ่มย่อย โดยมีสาระสำคัญดังนี้ (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนดและไพรินทร์ ชัดธิพงษ์, 2555)

1. อดีต สามารถจำแนกเป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ

1.1) ชุมชนในอดีตตามสภาพที่มีลักษณะพึ่งประสงค์ ได้แก่

- ชาวบ้านมีงานทำที่มั่นคง อาทิ รับจ้าง รับราชการ และธุรกิจส่วนตัว “แต่ส่วนใหญ่จะไปออกนอกพื้นที่” และอาชีพค้าขายทั่วไปมีรายได้ดี

- อายุของชาวบ้านในวัยทำงานส่วนใหญ่มีอายุ 20 ปีขึ้นไปมีความเหมาะสมถือว่าเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบได้

- ชาวบ้านในชุมชนมีความสามัคคี

- ชาวบ้านส่วนใหญ่รู้จักเก็บออม

- ไม่มีปัญหาเรื่องหนี้ในระบบ ถึงจะมีการกู้ยืมระบบบ้างแต่ถือว่าน้อยกว่าปัจจุบันมาก

- นักการเมืองมีบทบาทในชุมชนน้อยทำให้ชุมชนรู้จักพึ่งตนเอง มีความเข้มแข็งภายในของชุมชน

- ค่าครองชีพต่ำ

1.2) สภาพที่มีปัญหาของชุมชน ได้แก่

- ในความคิดเห็นทางการเมืองมีความแตกแยกระหว่างคนในชุมชนมากเห็นได้อย่างชัดเจน

- ผู้สูงอายุไม่ค่อยมีงานทำ ส่วนใหญ่จะอยู่กับบ้าน

- ชุมชนมีปัญหาเรื่องการว่างงานอยู่เป็นจำนวนมากพอสมควร

- ผู้สูงอายุมีจำนวนมาก

เห็นได้ว่า ประชาชนมีความคิดเห็นที่ตรงกันว่าในอดีตจะไม่ค่อยมีปัญหาเรื่องความยากจนนัก เพราะชาวบ้านมีหน้าที่การงานทำที่มั่นคง มีรายได้ที่เหมาะสมกับค่าครองชีพ การมีค่าครองชีพที่ไม่สูงมากนัก ทั้งนี้ชาวบ้านยังรู้จักจัดการเรื่องการเงิน จนเกิดการออมของตัวเองและครอบครัวไว้ด้วย ส่วนในชุมชนก็มีความเข้มแข็ง ชาวบ้านมีความสามัคคี รักใคร่กันดี ถึงอย่างไรก็ตามชุมชนก็ยังปัญหาที่เกี่ยวกับคนว่างงาน หรือส่วนใหญ่ในชุมชนเป็นผู้สูงอายุ และในส่วนลึก ๆ ของชุมชนยังมีความคิดเห็นที่ขัดแย้งกันอยู่ โดยเฉพาะทางการเมืองก็ยังเป็นสาเหตุที่ทำให้ชาวบ้านแตกแยกความสามัคคี และส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนด้วย แต่ยังไม่ชัดเจนอย่างเช่นปัจจุบัน

2. ปัจจุบัน สามารถจำแนกเป็น 2 ลักษณะใหญ่ คือ

2.1) ชุมชนมีสภาพที่พึงประสงค์ ได้แก่

- การมีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาส่งเสริมอาชีพให้กับชาวบ้านในชุมชน

- ชุมชนมีกิจกรรมร่วมกันทั้ง 4 ชุมชน เป็นการสร้างความเข้มแข็ง ความสามัคคีให้กับชาวบ้านด้วยกันได้ เช่นการทำบุญในวันขึ้นปีใหม่ทุกปี เทศกาลวันสงกรานต์

2.2) สภาพที่มีปัญหาของชุมชน ได้แก่

- การไม่เข้าถึงแหล่งทุนในระบบเนื่องจากเงื่อนไขไม่ชัดเจน (กองทุนหมู่บ้าน)

- ภาวะการมีงานทำของชาวบ้านเริ่มลดลง หางานยากขึ้น เกิดการว่างงานเพิ่มขึ้น
- รายได้มีไม่พอเพียง ค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำสูงขึ้น
- ไม่มีเงินออมไว้ใช้ในอนาคต
- วัยทำงานเริ่มมีอายุน้อยลง เช่น 15 ปีขึ้นไปเริ่มทำงานหาเลี้ยงครอบครัว
- อาชีพคนส่วนใหญ่มักทำงานนอกชุมชน โดยเฉพาะอาชีพรับจ้าง
- การมีปัญหาเงินกู้ยืมในระบบ
- ความร่วมมือในการช่วยเหลือกันและกันของคนในชุมชนมีน้อยลงอย่างมาก
- คนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นแม่บ้านและผู้สูงอายุมีจำนวนมาก
- คนยากจนกระจาย (ตกงาน รายรับไม่เพียงพอกับรายจ่าย) คนรวยกระจุก
- คนด้อยโอกาส คนพิการ ผู้สูงอายุ เข้าไม่ถึงสิทธิ และไม่ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับ

ตนเอง

- การแข่งขันในแรงงานสูงขึ้นทำให้มีการผลัดเปลี่ยนอาชีพบ่อยครั้ง
- กิจกรรมในชุมชนมีจำนวนมาก หลายกลุ่มและหลายเป้าหมาย
- สินค้าที่ผลิตขึ้นจากชุมชนไม่มีตลาดในการรองรับสินค้าจากผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม

อาชีพ

- เกิดความแตกแยกของชาวบ้านภายในชุมชน โดยเฉพาะเรื่องการเมือง (อุดมการณ์ทางการเมืองไม่ตรงกัน)

- ค่าครองชีพปรับตัวสูงขึ้น
- การมีรายได้เสริมน้อยลง หรือแทบจะไม่มีรายได้เสริมของคนในชุมชนเลย
- การเข้าถึงสวัสดิการของรัฐค่อนข้างยาก เป็นปัญหาสำหรับผู้ที่ยอพยพเข้ามาอาศัย

ชั่วคราว

- การมีคนต่างถิ่นเข้ามาในชุมชนในปริมาณมาก
- ในชุมชนเป็นบ้านเช่าเยอะ
- มีการแบ่งพรรคแบ่งพวกอย่างชัดเจนในการบริหารจัดการชุมชน
- การอบรมอาชีพเสริมให้กับผู้สูงอายุยังไม่ทั่วถึงทั้งชุมชน
- หน่วยงานภาครัฐไม่ได้เข้ามาช่วยเหลือการแก้ไขปัญหาหนี้สินของชาวบ้านอย่าง

จริงจัง

- การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนลดลง ส่วนหนึ่งอาจมาเนื่องจากการไม่มีเวลาเพียงพอกับกิจกรรมนั้น

- การสื่อสารในชุมชนยังไม่ทั่วถึง (ชุมชน 3 ยังไม่มีหอกระจายข่าว)

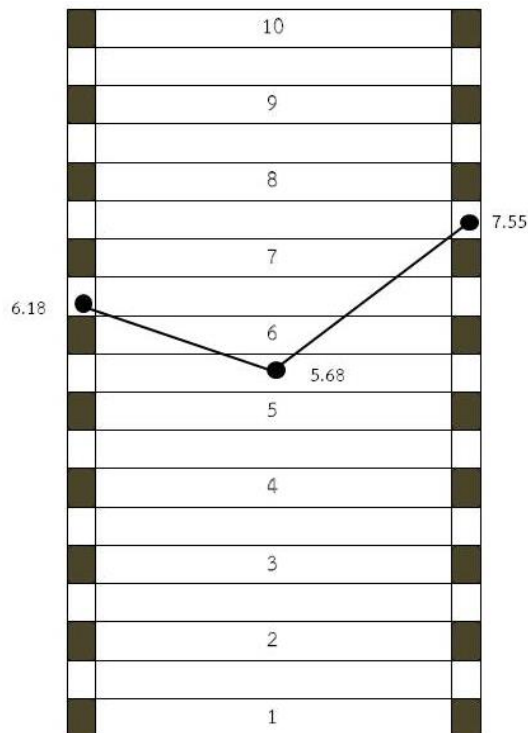
เห็นได้ว่า สภาพปัจจุบันประชาชนเริ่มให้ความสำคัญกับชุมชนมากขึ้นอาจเนื่องมาจากชาวบ้านได้พบกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชนนี้จนยากที่จะแก้ไขได้ จึงทำให้ชาวบ้านได้สะท้อนปัญหาออกมาได้อย่างกว้างขวาง ทั้งที่เป็นปัญหาที่มีผลกระทบต่อตัวเอง เช่น รายได้มีไม่พอเพียง การมีค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันสูงขึ้น การผลิตเปลี่ยนอาชีพบ่อยขาดความมั่นคง เป็นต้น แต่ส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาเชิงโครงสร้าง ยากที่ประชาชนจะแก้ไขกันตัวเอง ต้องอาศัยหน่วยงานภาครัฐถึงจะสามารถแก้ไขปัญหาได้ เช่น ความยากจนในชุมชน การเข้าไม่ถึงแหล่งทุน ค่าครองชีพที่สูงขึ้น สินค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชนไม่มีที่แหล่งจำหน่ายที่ชัดเจน เป็นต้น ส่วนปัญหาที่เป็นระดับบุคคลและชุมชน ยังสามารถลดความขัดแย้งได้ทราบเท่าที่ประชาชนได้มีโอกาสร่วมทำกิจกรรมของชุมชน ที่ชาวบ้านเรียกว่า **“หนึ่งวัดประชา”** (กิจกรรมที่ประชาชนทุก ๆ คนในชุมชนทั้ง 4 ร่วมมือกันทำกิจกรรมอย่างพร้อมเพรียง ซึ่งใน 1 ปีจะมี 2 กิจกรรม คือ วันขึ้นปีใหม่ และวันสงกรานต์)

3. อนาคต เป็นความต้องการที่จะให้ชุมชนวัดประชาระบือธรรมมีลักษณะที่พึงประสงค์ด้วยการลดความเหลื่อมล้ำในการแก้ไขความยากจนและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน มีลักษณะสำคัญดังนี้

- คนในชุมชนมีความเสมอภาคในการร่วมกิจกรรมต้องให้ทั่วถึงกับคนในทุกกลุ่ม
- ทุกคนในชุมชนมีงานทำ มีเงินเดือนเพิ่มขึ้น มีรายได้เสริม
- มีศูนย์ฝึกอาชีพภายในชุมชน
- มีที่อยู่อาศัยอย่างเท่าเทียมกัน
- มีแหล่งเงินทุนในการประกอบอาชีพสำหรับผู้มีรายได้น้อย เพื่อให้ประชาชนกู้เงินในอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำ
- เพิ่มแหล่งเงินทุนในระบบมากขึ้น และตรงกับกลุ่มเป้าหมาย
- มีตลาดรองรับสินค้า
- รัฐเข้ามาดูแลให้ความช่วยเหลือภายในชุมชนมากขึ้น
- นักการเมือง/ผู้นำมีความสามัคคีกันมากขึ้น
- การได้รับสวัสดิการอย่างเท่าเทียมกัน
- มีการจัดทำบัญชีครัวเรือนอย่างจริงจัง
- มีนโยบายเพื่อการออมเงินเพื่ออนาคต

ชี้เห็นว่าชาวบ้านต้องการให้คนวัยทำงานได้มีงานทำ มีเงินเดือนที่สามารถพอเลี้ยงตนเองหรือครอบครัวได้ ส่วนคนที่ว่างงานในวัยสูงอายุก็ควรจะได้มีอาชีพเสริมได้ ส่วนพ่อค้า แม่ค้าต้องการให้มีแหล่งทุนกู้ในระบบที่เป็นธรรม ตรงตามกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการ และชาวบ้านทุกคนในชุมชนต้องเข้าถึงสวัสดิการของรัฐจัดให้ได้อย่างเท่าเทียม รวมถึงต้องการให้นักการเมืองท้องถิ่น ผู้นำชุมชนมีความรู้รักสามัคคีกันเพื่อส่งผลต่อชาวบ้านทุกคนในชุมชนให้มีความสุข ไม่ต้องแตกแยกกันอีกต่อไป

4. ผลการประเมินความเหลื่อมล้ำทางสังคมในมิติด้านการแก้ไขปัญหาความยากจนและสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนของประชาชน พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันมีระดับที่น้อยลงเมื่อเทียบกับอดีต โดยมีค่าเฉลี่ยในอดีตเท่ากับ 6.18 ปัจจุบัน 5.68 และอนาคต 7.55 ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะสถานะเศรษฐกิจในปัจจุบัน ประกอบกับจำนวนประชากรที่มีมากขึ้น รวมถึงภาระค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพมีการปรับตัวสูงขึ้นทำให้เป็นปัจจัยสำคัญทางชุมชนเห็นว่าปัจจุบันในเรื่องของความยากจนเป็นประเด็นสำคัญที่ควรรับแก้ไข

ภาพที่ 2.1 แสดงระดับคะแนนคุณภาพชีวิตด้านการแก้ไขปัญหาความยากจนและสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนของประชาชนชุมชนวัดประหาระบือธรรม 1-4
ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนดและไพรินทร์ ชัดธิพงษ์ (2555)

ผลการศึกษาด้านการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ ซึ่งจากการระดมความคิดเห็นการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในชุมชน พบว่า การปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมของโดยอำนาจรัฐในปัจจุบันดีขึ้นเป็นอย่างมากเมื่อเทียบกับอดีต แต่ปัญหายังคงมีให้เห็นอยู่บ้าง อาทิเช่น การปล่อยปละละเลยในเรื่องยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ รวมถึงกระบวนการทำงานของหน่วยงานที่เข้ามาในพื้นที่ยังมีน้อยต้องเกิดจากการร้องเรียนหรือขอความช่วยเหลือมากกว่าที่จะเข้ามาดูแลเป็นกิจวัตรประจำวัน ซึ่งประเด็นดังกล่าวถือว่าเป็นเสียงสะท้อนจากชาวบ้านที่ต้องการความเห็นอกเห็นใจและช่วยเหลือกันบ้างในยามที่เกิดปัญหา เพราะเมื่อเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ไว้วางใจได้ รวมถึงผู้ปกครองไม่เหลียวแลแล้วชาวบ้านผู้ที่อยู่ใต้การ

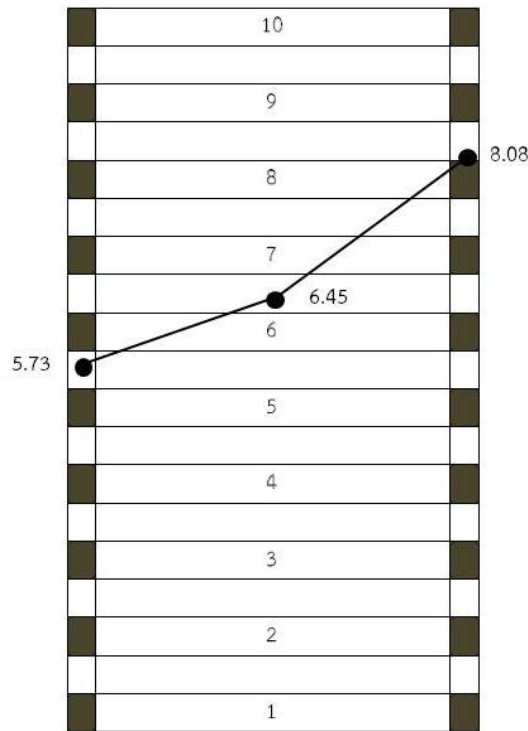
ปกครองจะยังคงอยู่ได้อย่างไร นอกจากนี้ในส่วนของการประเมินบันไดคุณภาพชีวิตก็เป็นอีกข้อมูลสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาด้านดังกล่าวตั้งแต่อดีตจนถึงอนาคต ซึ่งในอดีตมีค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐอยู่ที่ 5.98 และปัจจุบันมีการปรับตัวเพิ่มขึ้น 6.68 และเช่นเดียวกันในอนาคตชาวบ้านยังคงให้ความไว้วางใจว่าจะสามารถแก้ไขปัญหาความไม่เป็นธรรมที่ให้หมดไปได้ 7.46 จากข้อมูลทั้งที่เป็นเสียงสะท้อนจากชาวบ้านรวมถึงค่าเฉลี่ยจากการประเมินบันไดคุณภาพชีวิตและข้อมูลสำคัญที่จะยืนยันได้ว่าการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐยังคงมีให้เห็นอยู่ในสภาพการณ์ปัจจุบัน ที่ควรต้องเร่งดำเนินการแก้ไขให้หมดไปอย่างรวดเร็วที่สุดถ้าหากต้องการให้ชุมชนเกิดการพัฒนาต่อไปได้

ในส่วนของผลการศึกษาด้านการเข้าถึงทรัพยากรของรัฐก็เป็นอีกด้านหนึ่งที่ชุมชนวัดประหาระบือธรรมได้รับการตอบสนองมากขึ้นจากเดิม อาทิเช่น การมีศูนย์อาสาสมัครประจำชุมชน การมีกองทุนหมู่บ้าน การมีนโยบายเรียนฟรี และการได้รับเบี้ยยังชีพของผู้สูงอายุ แต่การตอบสนองดังกล่าวก็มีวายเป็นปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น เรื่องของนโยบายฟรีมีความไม่ชัดเจน รวมไปถึงการจัดสรรเบี้ยยังชีพสำหรับผู้สูงอายุไม่เหมาะสม นอกจากนี้ชุมชนยังคงเห็นว่าบางเรื่องที่ยังไม่ได้รับการตอบสนอง เช่น การใช้บริการจากโรงพยาบาลรัฐโดยใช้สิทธิรักษาสุขภาพฟรียังไม่เหมาะสมและดีไม่เพียงพอ และการใช้บัตรก็ยังคงจำกัดเฉพาะบางพื้นที่เท่านั้น รวมไปถึงการจัดสรรที่อยู่อาศัยราคาถูกให้กับชุมชน ซึ่งประเด็นเหล่านี้เป็นผลจากการศึกษาที่ได้รับจากชุมชนเพราะไม่ว่าการใช้บริการจากภาครัฐโดยอาศัยนโยบายรักษาพยาบาลฟรีก็ยังคงต้องเป็นไปตามกระบวนการหรือข้อจำกัดต่างๆ ของแต่ละโรงพยาบาล หรือแม้กระทั่ง โรงพยาบาลที่จะสามารถใช้บัตรนี้ได้ต้องเป็นโรงพยาบาลที่เจ้าของอยู่ในพื้นที่ใกล้หรืออยู่ในเขตบริการ หากเจ็บป่วยนอกพื้นที่ก็ยังคงมีปัญหาการใช้บัตรนี้อยู่อีกต่อไป นอกจากนี้ในเรื่องของการจัดสรรที่อยู่อาศัยราคาถูกให้กับคนในชุมชน เพราะคนส่วนใหญ่ในชุมชนมักอยู่โดยการเช่าที่ของกรมศาสนา รวมถึงเช่าที่ของเจ้าของที่เป็นเอกชนทำให้อำนาจในการครอบครองหรือการปรับเปลี่ยนสิ่งปลูกสร้างทำได้ ซึ่งชาวบ้านก็เห็นความสำคัญของการมีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่งหรือถาวร หรือแม้แต่การเข้ามาช่วยเหลือในการดูแลและแก้ไขปัญหาให้กับคนในชุมชน ซึ่งในส่วนของการเข้าถึงทรัพยากรของรัฐผลการประเมินบันไดคุณภาพชีวิตตั้งแต่อดีตจนถึงอนาคต ถือว่าการเข้าถึงอยู่ในระดับน้อยเมื่อเทียบกับด้านอื่นๆ โดยเฉพาะอดีตการเข้าถึงทรัพยากรมีน้อยมากค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 5.35 และปัจจุบันมีการเข้าถึงและได้รับการตอบสนองเพิ่มมากขึ้นโดยค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 6.64 และชุมชนก็ยังคงเห็นว่าในอนาคตจะสามารถเข้าถึงและตอบสนองได้มากที่สุด 8.60

เช่นเดียวกันหากจะมองว่าการเข้าถึงทรัพยากรของรัฐของชุมชนวัดประหาระบือธรรมเกิดความเหลื่อมล้ำขึ้นภายในชุมชนมากหรือน้อย คงจะตอบไม่ได้เพราะการเข้าถึงทุกอย่างชุมชนสามารถกระทำได้แต่อาจเป็นเพราะการนำมาใช้และการตอบสนองจากประเด็นต่างๆ ยังมีความเหมาะสมอย่างที่ได้อธิบายไปข้างต้น หากแต่ภาครัฐควรวางวิธีการแก้ไขหรือตรวจสอบว่าจริงหรือไม่ประการใด

หากแต่การพัฒนาของชุมชนด้านหนึ่งที่จะสามารถเป็นแรงเสริมและผลักดันให้เกิดการพัฒนาต่อไปได้นั้นคือการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และการตอบสนองของภาครัฐต่อความคิดเห็นของชุมชน เพราะถ้าหากไม่มีการแสดงความคิดเห็นใดๆ แล้วการตอบสนองหรือการพัฒนาอาจเกิดขึ้นไม่ได้ จากผลการศึกษาการระดมความคิดเห็นการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน พบว่า ในปัจจุบันมีเวทีในการแสดงความคิดเห็นสำหรับประชาชนมากขึ้น เปิดโอกาสให้มากขึ้น และที่สำคัญการแสดงความคิดเห็นของเด็กและเยาวชนมีมากขึ้น แต่ถึงกระนั้นก็ยังคงมีปัญหาที่เกิดขึ้นจากประเด็นดังกล่าว อาทิ เช่น หากแต่การแสดงความคิดเห็นไปแล้วกลับไม่ได้รับการตอบสนองกลับมา การแสดงความคิดเห็นเป็นไปในลักษณะของการรับฟังเพื่อชี้แจงแนวทางหรือนโยบายมากกว่าให้เป็นส่วนหนึ่งของผู้ที่ร่วมปฏิบัติ มีการรับฟังแต่ไม่ทั่วถึงกับคนที่ต้องการเสนอความคิดเห็น มีการรับฟังเฉพาะบางกลุ่มเท่านั้นที่รู้จักหรือสนิทกัน โครงการหรือกิจกรรมจากเขตส่วนใหญ่ผู้นำของชุมชนจะเป็นผู้ดูแลและประสานงาน และสุดท้ายมีส่วนร่วมน้อยเพราะเนื่องจากการประกอบอาชีพ จากประเด็นที่กล่าวมาทั้งหมดถือว่าเป็นปัญหาสำคัญของการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และการตอบสนองจากภาครัฐ โดยเฉพาะถ้าหากเสนอไปแล้วแต่ไม่ได้รับการตอบสนองกลับมาย่อมทำให้คนที่เสนอไปนั้นอาจไม่กล้าที่จะเสนอหรือดำเนินการใดๆ ต่ออีก หรือแม้แต่การทำกิจกรรมหรือโครงการใดๆ ก็ตามทางหน่วยงานหรือสำนักงานเขตควรเน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนทุกคนด้วย มากกว่าที่จะเจาะจงไปเฉพาะในส่วนของผู้นำเท่านั้น เพราะถ้าหากผู้นำที่ประสานด้วยสามารถกระจายงานให้สมาชิกในชุมชนได้อย่างเหมาะสมก็ถือว่าเป็นสิ่งที่ดี แต่ในทางกลับกันหากเกิดเป็นการแบ่งพรรคพวกภายในชุมชนกิจกรรมหรือเรื่องที่สำคัญคงจะจุกอยู่เฉพาะบางจุดเป็นแน่ นอกจากนี้การไม่สามารถมีส่วนร่วมได้เพราะเกิดจากอาชีพหรือการทำมาหากินในส่วนนี้คงต้องเป็นเรื่องในระดับบุคคลว่าจะเล็งเห็นถึงประโยชน์ของการเข้าร่วมหรือเสนอความคิดเห็นของแต่ละเรื่องได้มากน้อยแค่ไหน ซึ่งกระบวนการแสดงความคิดเห็นเหล่านี้ในชุมชนวัดพระธาระปือธรรมจะเรียกว่าถูกปิดกั้นหรือไม่ คงมิใช่แต่เป็นเพราะประเด็นต่างๆ ที่กล่าวมาทั้งหมดซึ่งทางหน่วยงานโดยเฉพาะสำนักงานเขตควรเข้ามามีบทบาทในการแก้ไขปัญหาตรงนี้อย่างจริงจังทั้งในเรื่องของการตอบสนองให้รวดเร็วและมากที่สุด การเพิ่มบทบาทเสนอความคิดเห็นของชุมชนมากขึ้น และที่สำคัญการร่วมพูดคุยหรือเยี่ยมพบปะชาวบ้านให้บ่อยครั้งก็จะเป็นการดีสำหรับหน่วยงานเพื่อเป็นการรับทราบปัญหาหรือความคิดเห็นของชุมชนได้เพิ่มมากขึ้น

จากการประเมินบันไดคุณภาพชีวิตด้านการมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นของชุมชน ตั้งแต่อดีตจนถึงอนาคตมีการปรับเปลี่ยนจำนวนขึ้นเช่นเดียวกับด้านอื่นๆ ทั้งนี้เพราะชุมชนเชื่อมั่นว่า ปัญหาต่างๆ ต้องสามารถแก้ไขไปได้ถ้าหากทุกฝ่ายหันหน้าเข้าหากันและมีส่วนร่วมรับรู้ประเด็นปัญหา และช่วยเหลือร่วมกัน

ภาพที่ 2.2 ภาพรวมบันไดคุณภาพชีวิตความเหลื่อมล้ำทางสังคมของชุมชนวัดประหาระปีธรรม1-4
ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนดและไพรินทร์ ชัดธิพงษ์ (2555)

ตารางที่ 2.1 ค่าเฉลี่ยบันไดคุณภาพชีวิตความเหลื่อมล้ำทางสังคม

มิติความเหลื่อมล้ำทางสังคม	อดีต	ปัจจุบัน	อนาคต
การพัฒนาทางกายภาพของชุมชน	5.24	6.93	8.08
การเข้าถึงระบบการศึกษาและการพัฒนาเด็กและเยาวชน	6.35	6.75	8.32
การแก้ไขปัญหาความยากจน และสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน	6.18	5.68	7.55
การปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ	5.98	6.34	7.46
การเข้าถึงทรัพยากรของรัฐ	5.35	6.64	8.60
ปัญหาการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และการ ตอบสนองของรัฐต่อความคิดเห็นของชุมชน	5.30	6.65	8.47
ภาพรวม	5.73	6.45	8.08

ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนดและไพรินทร์ ชัดธิพงษ์ (2555)

2.3.5 ผลการดำเนินโครงการส่งเสริมอาชีพการนวดแผนไทยประยุกต์ในชุมชนวัดประชาระบือธรรม 1-4 (การนวดกดจุดฝ่าเท้า)

ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนดและไพรินทร์ ชัดธิพงษ์ (2555) ได้อธิบายถึงผลของการดำเนินโครงการส่งเสริมอาชีพการนวดแผนไทยประยุกต์ในชุมชนวัดประชาระบือธรรม 1-4 (การนวดกดจุดฝ่าเท้า) โครงการต้นแบบ (เงินทุนต้นกล้า) ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ชุมชนสามารถใช้เงินทุนดังกล่าวในการแก้ไขปัญหาหรือการลดความเหลื่อมล้ำในด้านต่างๆ อันประกอบด้วย 6 ได้แก่ ด้านการเข้าถึงระบบการศึกษา และการพัฒนาเยาวชน ด้านการพัฒนาด้านกายภาพของชุมชน ด้านการแก้ไขปัญหาความยากจน และสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน ด้านการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ ด้านการเข้าถึงทรัพยากรของรัฐ และสุดท้ายด้านความเหลื่อมล้ำในการแสดงความคิดเห็น ซึ่งโครงการดังกล่าวเป็นประเด็นหนึ่งที่จะสามารถลดและแก้ไขปัญหาความยากจน และสร้างความเข้มแข็งภายในชุมชนวัดประชาระบือธรรมได้

นอกจากนั้นโครงการดังกล่าวเป็นโครงการที่เกิดขึ้นจากความต้องการของชาวบ้านโดยผ่านกระบวนการทำ AIC รวมถึงการสัมภาษณ์เจาะลึกของชาวบ้านในชุมชนนำมาซึ่งการก่อสร้างตัวของโครงการส่งเสริมอาชีพนวดแผนไทยประยุกต์ในชุมชนวัดประชาระบือธรรม 1-4 โดยเน้นหลักสูตรการนวดกดจุดฝ่าเท้า เนื่องจากเท้าถือได้ว่าเป็นอวัยวะที่อยู่ในระดับต่ำสุดของร่างกาย คนส่วนใหญ่ไม่ค่อยให้ความสำคัญกับเท้ามากนัก โดยหน้าที่สำคัญมีหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นหน้าที่รองรับน้ำหนักตัว หรือการสร้างสมดุลทั้งในขณะยืน เดินและวิ่ง อีกทั้งเท้ายังสามารถบ่งบอกได้ถึงสุขภาพของร่างกายเจ้าของเท้า เพราะเท้าเป็นศูนย์รวมปลายประสาทที่สำคัญจากหัวเรื้อนร่างของเรา ในเวลาที่เรเจ็บป่วยเราสามารถสังเกตจากลักษณะหลายๆประการที่เท้า จึงบอกได้แม่นยำไม่แพ้การตรวจวัดด้วยเครื่องมือทางการแพทย์อื่นๆ เปรียบได้กับเป็นสวิตซ์เปิดปิดหัวร่างกาย

ในการนวดนั้นไม่ว่าจะเป็นการ “นวดฝ่าเท้าหรือการกดจุดฝ่าเท้า” จำเป็นต้องอาศัยการสัมผัสอย่างมีศิลปะ มีหลักการและขั้นตอนการนวดให้ถ่องแท้เสียก่อน เพื่อให้ผู้ใช้บริการ “การนวดฝ่าเท้าและการกดจุดฝ่าเท้า” ได้รับประโยชน์ต่อสุขภาพและรักษาโรคได้มากที่สุด ทั้งทางร่างกายและจิตใจ เมื่อเรารู้สึกสบายเท้า จะทำให้จิตใจและการดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข ด้วยประโยชน์ของเท้ามีมากมายมหาศาลจึงเป็นข้อสรุปสำคัญในการจัดทำโครงการส่งเสริมอาชีพการนวดแผนไทยประยุกต์ในชุมชนวัดประชาระบือธรรม 1-4 (หลักสูตรการนวดกดจุดฝ่าเท้า)

2.3.5.1 ผลที่เกิดขึ้นทันทีต่อกลุ่มเป้าหมาย

จากการดำเนินโครงการส่งเสริมอาชีพการนวดแผนไทยประยุกต์ชุมชนวัดประชาระบือธรรม 1-4 (หลักสูตรการนวดกดจุดฝ่าเท้า) มีเป้าหมายหลักในการดำเนินงานประกอบด้วย 1) พัฒนาศักยภาพประชาชนในชุมชนวัดประชาระบือธรรม ให้เกิดความรู้ด้านการนวดกดจุดฝ่าเท้า) 2)

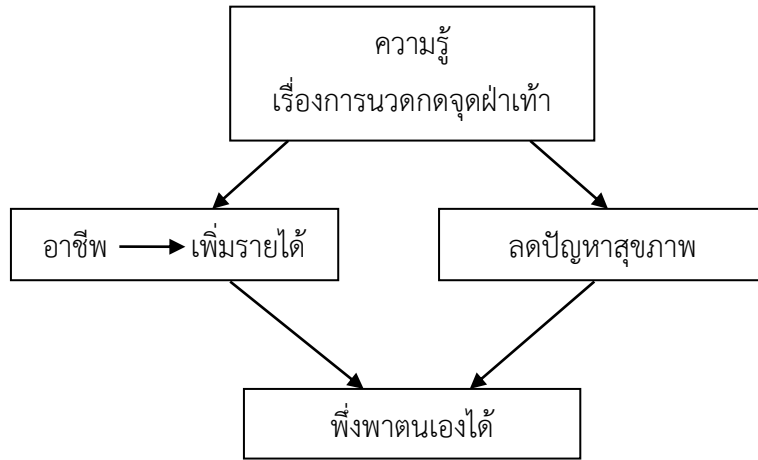
ประชาชนสามารถดูแลสุขภาพเบื้องต้น 3) ประชาชนในชุมชนวัดประชาระบือธรรมมีอาชีพและรายได้เสริม และสุดท้ายประชาชนในชุมชนวัดประชาระบือธรรมเกิดการพึ่งพาตนเองด้านสุขภาพ

หลังจากการดำเนินโครงการตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมายในชุมชนแล้วนั้น ผลที่เกิดขึ้นทันทีต่อกิจกรรมได้แก่ ความรู้ในการนวดกดจุดฝ่าเท้า เนื่องจากกระบวนการในการฝึกอบรมเน้นทั้งความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับเท้า การนวดกดจุดฝ่าเท้า ตลอดจนความรู้ในภาคปฏิบัติโดยผู้เข้าร่วมอบรมต้องเป็นผู้เรียนรู้และปฏิบัติด้วยตนเอง พร้อมกันนั้นผู้เข้าร่วมการอบรมทุกคนต้องมีการทดสอบการนวดกดจุดฝ่าเท้าตามที่วิทยากรกำหนดถึงจะผ่านเกณฑ์การฝึกอบรม เพื่อแสดงให้เห็นถึงความรู้ความเข้าใจตลอดการเข้าร่วมการอบรมที่ผ่านมา ซึ่งความรู้ที่กล่าวมาทั้งหมดทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติถือว่าเป็นผลที่เกิดขึ้นได้ทันทีต่อกิจกรรมซึ่งขึ้นอยู่กับผู้เข้าร่วมอบรมแต่ละคนว่าจะมีความรู้ในการนวดกดจุดฝ่าเท้ามากน้อยแค่ไหน แต่ผู้เข้าร่วมการอบรมทั้งหมด 12 คนถือได้ว่าเป็นกลุ่มเป้าหมายที่มาจากความสมัครใจและมีความต้องการอยากที่เข้าร่วมอบรม ซึ่งความสมัครใจ ความมุ่งมั่น รวมถึงความสมัครสมานสามัคคีพร้อมใจกันของคนในชุมชนวัดประชาระบือธรรมส่งผลให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ได้เป็นอย่างดี

2.3.5.2 ผลลัพธ์ต่อความสำคัญในการพึ่งตนเองของกลุ่มเป้าหมาย

การจัดโครงการส่งเสริมการนวดแผนไทยประยุกต์ ชุมชนวัดประชาระบือธรรม 1-4 ถือได้ว่าเป็นโครงการหนึ่งที่ต้องการเห็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมายได้แก่ 1) ความรู้ด้านการนวดกดจุดฝ่าเท้า 2) การดูแลสุขภาพเบื้องต้น 3) มีอาชีพและรายได้เสริม และสุดท้ายสิ่งที่ทางโครงการอยากให้เกิดผลลัพธ์มากที่สุด นั่นคือการพึ่งพาตนเองได้ ไม่ว่าจะเป็นความสามารถที่จะช่วยเหลือตนเองให้ได้มากที่สุด โดยไม่เป็นภาระคนอื่นมากเกินไป มีความสมดุล ความพอดีในชีวิต เป็นความสัมพันธ์กันระหว่างจิตใจและร่างกาย มีความพอใจในชีวิตที่เป็นอยู่ มีสิ่งจำเป็นปัจจัยสี่พอเพียง เป็นความพร้อมของชีวิตทั้งทางร่างกายและจิตใจ ซึ่งความสำคัญของการพึ่งพาตนเองในโครงการนี้จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยองค์ความรู้จากการฝึกอบรมทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติอย่างจริงจังของผู้เข้าร่วมอบรมทั้งหมด

อีกทั้งทางโครงการได้มีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพนวดกดจุดฝ่าเท้าสำหรับกลุ่มเป้าหมายชุมชนวัดประชาระบือธรรม โดยเน้นให้ทางชุมชนเกิดการรวมกลุ่มและเกิดการบริหารจัดการจัดการในกลุ่มกันเอง เพื่อเป็นการสานต่อและส่งเสริมอาชีพ ตลอดจนเพิ่มรายได้ ซึ่งทางชุมชนวัดประชาระบือธรรมถือได้ว่ามีโอกาสเป็นอย่างมากไม่ว่าจะมีศูนย์รองรับในการประกอบอาชีพการนวดกดจุดฝ่าเท้า รวมถึงที่ตั้งของศูนย์มีการจัดตลาดนัดทุกวันพุธและวันอาทิตย์ซึ่งกลุ่มเป้าหมายสามารถประกอบอาชีพ อันนำมาสู่การเพิ่มรายได้ให้กับกลุ่มเป้าหมายได้

ภาพที่ 2.3 แสดงการพึ่งตนเองของกลุ่มเป้าหมาย
ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนดและไพรินทร์ ชัดธิพงษ์ (2555)

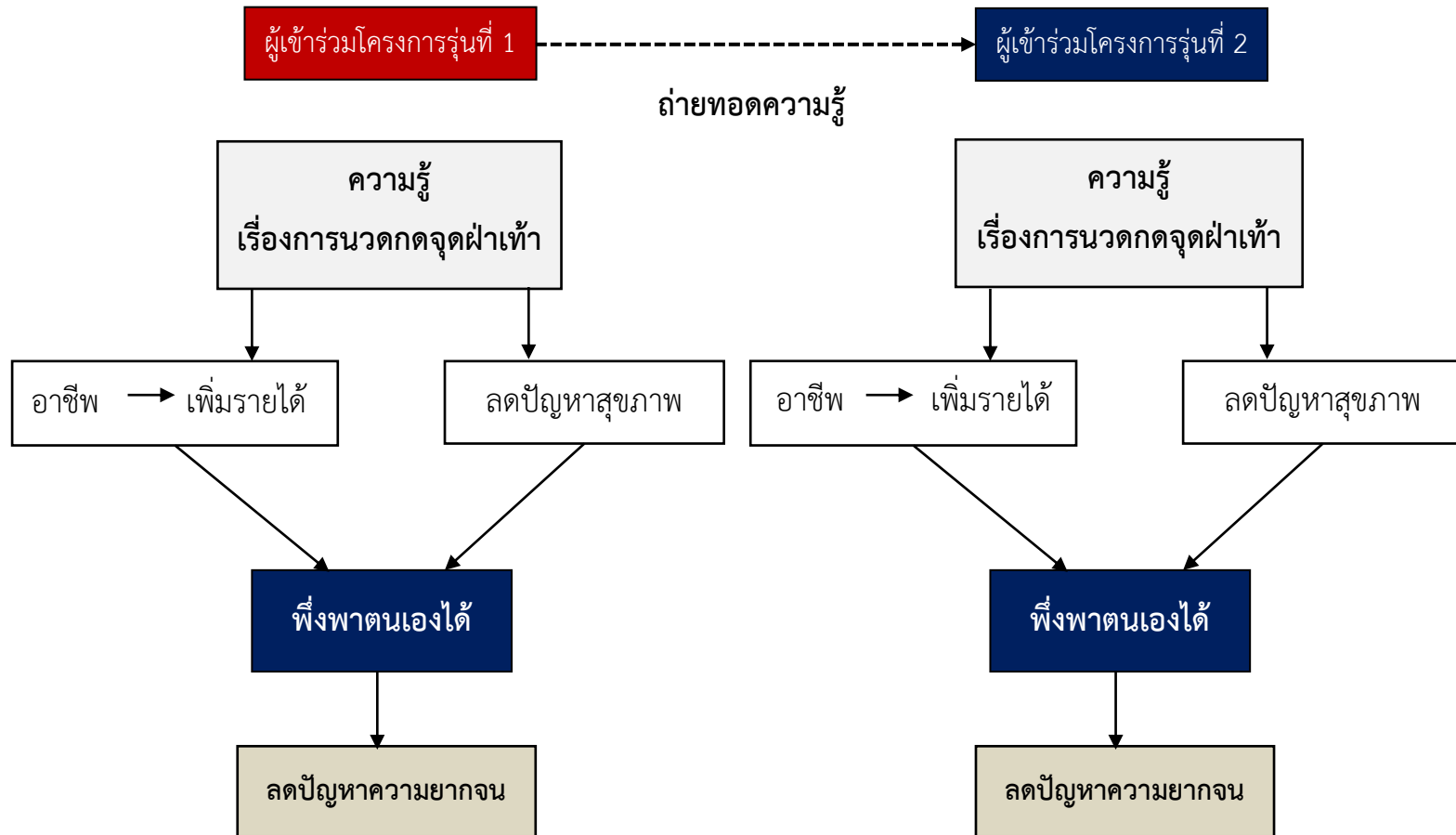
พร้อมกันนั้นแล้วการนวดกดจุดฝ่าเท้าถือได้ว่าเป็นการนวดที่สามารถรักษาสุขภาพเบื้องต้นได้ โดยมีคุณประโยชน์ดังต่อไปนี้ 1) สามารถจัดความกดดันและเมื่อยตึงของกล้ามเนื้อ 2) ช่วยให้เกิดการผ่อนคลาย และคลายเครียด 3) ช่วยล้างพิษทางผิวหนัง ช่วยกระตุ้นให้เกิดการขับของเสียออกทางผิวหนัง 4) ช่วยกระตุ้นให้เลือดมีการไหลเวียนได้ดีไปยังทั่วทุกส่วน 5) กระตุ้นการทำงานของระบบประสาท 6) ปรับความสมดุลให้เนื้อเยื่อต่างๆ 7) เพิ่มพลังงานและสมรรถภาพการทำงานภายในของอวัยวะต่างๆ 8) กระตุ้นเซลล์ผิวหนัง จึงมีผลให้ผิวพรรณแข็งแรงเปล่งปลั่งกระตุ้นการทำงานของต่อมไทรอยด์ มีผลต่อฮอร์โมนและอารมณ์ของคนเรา 9) ช่วยให้สมองคลายเครียด ทำให้อนอนหลับได้ง่ายขึ้น 10) เพิ่มพลังสมอง แก้ไขปัญหาความจำ 11) มีผลต่อข้อและเอ็นต่างๆ ทำให้เคลื่อนไหวดี มีความยืดหยุ่นพอเหมาะ 12) บำบัดหรือบรรเทาความเจ็บไขไม่สบายต่างๆ และ 13) ปรับความสมดุลของฮอร์โมน ซึ่งคุณประโยชน์ดังกล่าวสามารถช่วยในการรักษาสุขภาพเบื้องต้นให้กับกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมโครงการ และช่วยรักษาสุขภาพเบื้องต้นให้กับคนภายในชุมชนได้ เพราะการนวดกดจุดฝ่าเท้ามีเพียงแต่จะนวดให้ผู้อื่นได้เพียงอย่างเดียวแต่สามารถนวดให้กับตนเองได้อีกด้วย

ดังนั้นจากองค์ความรู้เพียงเรื่องเดียวนั้นคือ การนวดกดจุดฝ่าเท้า แต่มิได้หมายความว่า ประโยชน์ที่จะได้รับมีเพียงน้อยนิดตามไปด้วย แต่กลับมีคุณประโยชน์มากมายมหาศาล ประกอบกับความมุ่งมั่น ความตั้งใจ พลังสามัคคีของผู้เข้าร่วมอบรมส่วนใหญ่ที่มีอายุเกิน 60 ปี แต่ก็ไม่เป็นอุปสรรคในการอบรมก่อให้เกิดคุณค่าและเสริมสร้างอาชีพให้กับชาวบ้านในชุมชน ตลอดจนการลดปัญหาทางด้านสุขภาพของชาวบ้านลงได้ จนนำมาสู่การพึ่งพาตนเองโดยอาศัยความรู้ที่ได้จากการเรียน

2.3.5.3 ผลลัพธ์ต่อความสำคัญในการจัดการปัญหาของชุมชน

หากจะมองในส่วนของผลลัพธ์ต่อความสำคัญในการจัดการปัญหาของชุมชน อันเกิดจากการเข้าร่วมโครงการส่งเสริมการนวดแผนไทยประยุกต์ ชุมชนวัดประหาระปือธรรม 1-4 (การนวดกดจุดฝ่าเท้า) ผู้วิจัยขอมุ่งตรงไปที่การจัดการปัญหาของชุมชนในเรื่องของการลดปัญหาความยากจนในชุมชน เนื่องจากโครงการนี้เป็นโครงการที่เน้นในเรื่องของการส่งเสริมอาชีพและเพิ่มรายได้ รวมไปถึงการลดปัญหาสุขภาพเบื้องต้นของคนภายในชุมชนที่ต่อยอดมาจากโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางสังคมชุมชนวัดประหาระปือธรรม 1-4 โดยเน้นการศึกษาและวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนตามกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อแก้ไขความเหลื่อมล้ำ 6 ด้าน ได้แก่ การเข้าถึงระบบการศึกษา และการพัฒนาเยาวชน การพัฒนาด้านกายภาพของชุมชน การแก้ไขปัญหาความยากจน และสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ การเข้าถึงทรัพยากรของรัฐ และความเหลื่อมล้ำในการแสดงความคิดเห็น ซึ่งด้านหนึ่งที่เกิดขึ้นและเป็นปัญหาใหญ่ของชุมชน คือ ด้านการแก้ไขปัญหาความยากจน และสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน ซึ่งจากเสียงสะท้อนของชาวบ้าน พบว่ามีปัญหามากมาย อาทิเช่น ปัญหาเรื่องงานมีไม่ทั่วถึงกับจำนวนคน งานหายากขึ้น ความไม่พอเพียงของรายได้ ปัญหาเรื่องการกู้ยืมระบบ คนด้อยโอกาส คนพิการ ผู้สูงอายุเข้าไม่ถึงสิทธิ และไม่ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับตนเอง ปัญหาการว่างงาน ความร่วมมือกันในชุมชนมีน้อย และรายได้เสริมมีน้อย ซึ่งปัญหาทั้งหมดนี้เป็นเสียงสะท้อนจากการระดมความคิดเห็นที่เกิดขึ้นจากชาวบ้าน

ซึ่งผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นหลังจากการเข้าร่วมอบรมในโครงการนี้ผู้วิจัยจึงมุ่งไปที่ประเด็นการลดปัญหาความยากจน และเกิดการพึ่งพาตนเองของคนในชุมชนลงได้ โดยมีตัวแทนของชุมชนทั้ง 4 ชุมชนเข้าร่วม จนเกิดองค์ความรู้ นำมาประกอบอาชีพเพิ่มรายได้ และสามารถรักษาโรคเบื้องต้นได้ในขณะเดียวกันผู้เข้าร่วมการอบรมส่วนใหญ่จะเป็นอาสาสมัครชุมชน ซึ่งมีหน้าที่ในการบริการและดูแลสุขภาพเบื้องต้นให้กับชาวบ้านในชุมชนทั้ง 4 ชุมชน ซึ่งทางอาสาสมัครดังกล่าวได้นำเอาความรู้ที่ได้จากการเรียนและทดลองปฏิบัติจริงนำมาบริการให้กับคนในชุมชน

ภาพที่ 2.4 แสดงลดปัญหาความยากจน
ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนดและไพรินทร์ ชัดธิพงษ์ (2555)

แต่ถึงกระนั้นผลลัพธ์จากกลุ่มเป้าหมายดังกล่าวยังมีเพียงแต่กลุ่มเท่านั้น ยังมีการต่อยอดโครงการให้กับบุคคลที่สนใจ มีความมุ่งมั่นอยากมีอาชีพเสริมและต้องการรักษาสุขภาพเบื้องต้นได้ โดยเน้นการสอนจากกลุ่มเป้าหมายรุ่นแรกโดยถ่ายทอดรุ่นต่อรุ่น อาศัยความสัมพันธ์ ความสามัคคีระหว่างชาวบ้านภายในชุมชนในการสอน และฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง

ดังนั้นผลที่ได้มีเพียงแต่เฉพาะกลุ่มผู้ที่เข้าร่วมโครงการ แต่เป็นการขยายฐานผลลัพธ์ไปยังคนอื่นๆ ภายในชุมชนให้เกิดเป็นอาชีพมีรายได้เสริม และรับบริการนวดกดจุดฝ่าเท้าในศูนย์สาธารณสุขประจำชุมชนได้ ซึ่งจากผลจากสิ่งเหล่านี้ส่งผลให้ชุมชนลดปัญหาความยากจน และคนในชุมชนก็สามารถพึ่งพาตนเองได้ (ดังแผนภาพ 3)

2.3.5.4 ความต่อเนื่อง ยั่งยืนของโครงการส่งเสริมการนวดแผนไทยประยุกต์ชุมชนวัดพระธาตูปือธรรม 1-4 (หลักสูตรการนวดกดจุดฝ่าเท้า)

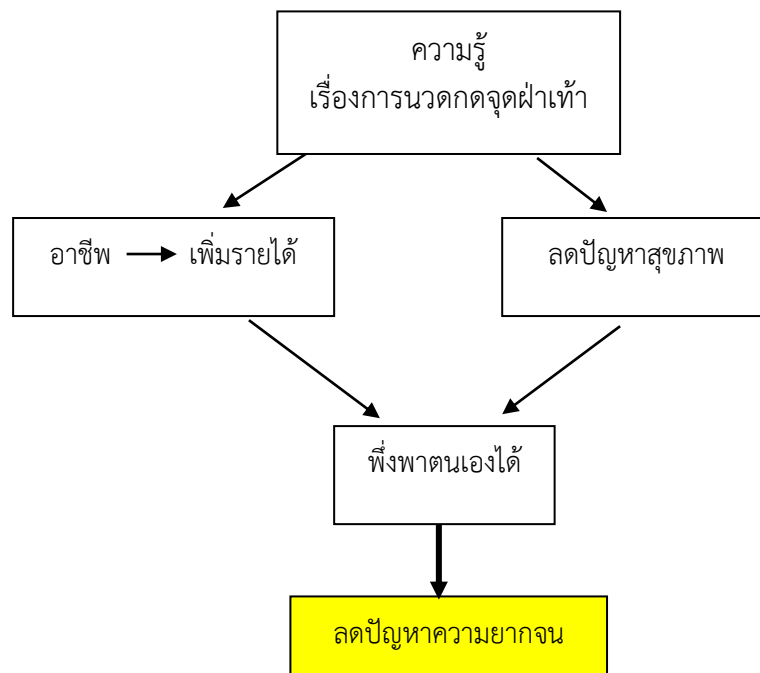
จากเป้าหมายของโครงการหลักสูตรการนวดกดจุดฝ่าเท้า อันดับแรกคือต้องการให้เกิดการพัฒนาศักยภาพของประชาชนในชุมชนวัดพระธาตูปือธรรมให้เกิดความรู้ในเรื่องของการนวดกดจุดฝ่าเท้าตั้งแต่ความรู้เบื้องต้นภาคทฤษฎี รวมไปถึงภาคปฏิบัติ ซึ่งผลออกมาปรากฏว่าประชาชนทั้งหมดมีความรู้ในการนวดกดจุดฝ่าเท้าได้เป็นอย่างดี โดยมีการทดสอบความรู้ของผู้เข้าร่วมอบรมโดยเกณฑ์การประเมินเป็นไปตามข้อกำหนดของวิทยากร อันดับที่สองผู้เข้าร่วมโครงการสามารถดูแลสุขภาพเบื้องต้นของตนเองได้ เนื่องจากการนวดกดจุดฝ่าเท้าสามารถช่วยดูแลรักษาอาการเบื้องต้นของสุขภาพได้มากมายดังผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งประโยชน์ต่างๆที่เกิดขึ้นจึงเป็นเครื่องยืนยันได้ว่าการนวดกดจุดฝ่าเท้ามิได้เป็นเพียงการนวดเพื่อผ่อนคลายเท่านั้นแต่สามารถรักษาและดูแลสุขภาพภายในร่างกายให้เป็นปกติได้ ในขณะที่เดียวกันเป้าหมายที่สามของโครงการคือการจัดตั้งกลุ่มอาชีพภายในชุมชนเพื่อให้มีอาชีพและรายได้เสริมจากการความรู้ที่ได้ร่ำเรียนมา และที่สำคัญการเกิดการพึ่งตนเองได้ทั้งทางด้านสุขภาพ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม

ดังนั้นหากชาวบ้านมุ่งมั่น มีการพัฒนาในอาชีพและกลุ่มของตนเองอยู่เสมอ ตลอดจนมีความสามัคคีกันภายในชุมชนแล้วย่อมก่อให้เกิดความยั่งยืนและต่อเนื่องของโครงการต่อไป

2.3.6 คนในชุมชนอยากเห็นความเปลี่ยนแปลงภายหลัง Seed Money

เป้าหมายของโครงการหลักสูตรการนวดกดจุดฝ่าเท้า อันดับแรกคือต้องการให้เกิดการพัฒนาศักยภาพของประชาชนในชุมชนวัดพระธาตูปือธรรมให้เกิดความรู้ในเรื่องของการนวดกดจุดฝ่าเท้าตั้งแต่ความรู้เบื้องต้นภาคทฤษฎี รวมไปถึงภาคปฏิบัติ ซึ่งผลออกมาปรากฏว่าประชาชนทั้งหมดมีความรู้ในการนวดกดจุดฝ่าเท้าได้เป็นอย่างดี โดยมีการทดสอบความรู้ของผู้เข้าร่วมอบรมโดยเกณฑ์การประเมินเป็นไปตามข้อกำหนดของวิทยากร อันดับที่สองผู้เข้าร่วมโครงการสามารถดูแลสุขภาพเบื้องต้นของตนเองได้ เนื่องจากการนวดกดจุดฝ่าเท้าสามารถช่วยดูแลรักษาอาการเบื้องต้นของสุขภาพได้มากมายดังผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งประโยชน์ต่างๆที่เกิดขึ้นจึงเป็นเครื่องยืนยันได้ว่าการ

นวดกดจุดฝ่าเท้ามิได้เป็นเพียงการนวดเพื่อผ่อนคลายเท่านั้นแต่สามารถรักษาและดูแลสุขภาพภายในร่างกายให้เป็นปกติได้ ในขณะที่เดียวกันเป้าหมายที่สามของโครงการคือการจัดตั้งกลุ่มอาชีพภายในชุมชนเพื่อให้มีอาชีพและรายได้เสริมจากการความรู้ที่ได้ร่ำเรียนมา และที่สำคัญการเกิดการพึ่งตนเองได้ทั้งทางด้านสุขภาพ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ดังนั้นหากชาวบ้านมุ่งมั่น มีการพัฒนาในอาชีพและกลุ่มของตนเองอยู่เสมอ ตลอดจนมีความสามัคคีกันภายในชุมชนแล้วย่อมก่อให้เกิดความยั่งยืนและต่อเนื่องของโครงการต่อไป (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนดและไพรินทร์ ชัดธิพงษ์, 2555)

ภาพที่ 2.5 แสดงการเปลี่ยนแปลงผลของโครงการการนวดแผนไทยประยุกต์

ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนดและไพรินทร์ ชัดธิพงษ์ (2555)

ดังนั้นการวิจัยในการลดความเหลื่อมล้ำในชุมชนวัดพระธาตุน้อย หมายถึง กระบวนการและผลการวิจัยลดเหลื่อมล้ำในปี พ.ศ. 2555 จากวิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำทางสังคม มิติด้านการแก้ไขปัญหาความยากจนและสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน ซึ่งมีเป้าหมายอยู่ที่ผู้สูงอายุสร้างความรู้ความอาชีพให้มีรายได้เสริมเติมรายได้หลัก พร้อมกับมีสุขภาพดีจนทำให้ผู้สูงอายุมีการพึ่งพาตนเองจนไปสู่ความยากจนด้วยอาชีพนวดกดจุดฝ่าเท้าและการผลิตสมุนไพร

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมเชิงพื้นที่ (CBR)

2.4.1 การวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR) ในการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำ

การวิจัยเพื่อท้องถิ่น(CBR) กับความเหลื่อมล้ำในสังคม (กาญจนา แก้วเทพ, 2563) ได้อธิบายความเหลื่อมล้ำว่า เป็นวิบากกรรมที่เกิดมาจากผลของการกระทำในหลายๆ ระดับที่เกิดมาตั้งแต่อดีตและสะสมพอกพูนมาจนถึงปัจจุบัน ในการแก้ไขวิบากกรรมนี้จึงต้องใช้เวลาพอสมควร มีกระบวนการเกิดปัญหานั้นค่อยๆ พัฒนามาเป็น “ห่วงโซ่” ที่ละเลาะๆ ซึ่งเงื่อนไขสำคัญใน “การใช้ภาคีหุ้นส่วนในการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคม” ที่มีแนวคิดรองรับคือ นิเวศแห่งความเหลื่อมล้ำที่มีผู้เล่นจริงอยู่หลายกลุ่ม คน CBR จึงไม่อาจจะเล่นลูกอยู่ตามลำพังได้ หรือไม่อาจแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำได้เพียงกลุ่มเดียวหากผู้เล่นกลุ่มอื่นๆ “ไม่เล่นด้วย” แนวคิดที่สองคือเรื่องห่วงโซ่ (chain) ทั้งในขั้นตอนของการเกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำและในขั้นตอนของการแก้ปัญหา ซึ่งต้องแก้แบบห่วงโซ่ เช่นกันชี้ให้เห็นว่าแนวคิดความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยปัจจุบันเกิดมานาน เป็นปัญหาแบบห่วงโซ่ มีผู้เกี่ยวข้องจำนวนมาก เป็นปรากฏการณ์ที่มีอยู่จริงในสังคมไทย ถ้าจะแก้ไขต้องอาศัยภาคีหุ้นส่วนหลายเหลื่อมล้ำกระทำจนชินชาจนทำให้อยู่ในวิถีชีวิตปกติจนไม่สามารถแยกแยะได้ อาทิ ในมิติชุมชนเมืองปัญหาสังคมและเศรษฐกิจแยกให้ชัดเจนยากเพราะวิถีคนเมืองต้องแข่งขันกันตั้งแต่เช้าจนเข้านอนทำให้ไม่มีเวลามานั่งสำรวจจนทำให้เพิกเฉยความเหลื่อมล้ำของตนเองและคนในชุมชน แต่ความเหลื่อมล้ำมีให้เห็นในสภาพจริงของชุมชนและประชาชนอยู่กับความเหลื่อมล้ำจนเคยชิน

7 คำถามหลักของโจทย์ “CBR กับปัญหาความเหลื่อมล้ำ” ได้แก่ (1) ระบุปัญหาความเหลื่อมล้ำ (ได้ข้อมูลมาด้วยวิธีการอะไร) (2) อธิบาย CBR ลดความเหลื่อมล้ำได้อย่างไร (เพิ่มทางเลือก เพิ่มการต่อรองเพิ่มการพึ่งตนเอง เพิ่มการจัดการ ฯลฯ) (3) แต่ละกิจกรรมเกิดห่วงโซ่ผลลัพธ์ (outcome chain) อะไรบ้าง สักกี่ห่วง (4) ตัวชี้วัดแต่ละห่วงโซ่คืออะไร (5) ในแต่ละห่วงโซ่มีใครเป็นPartner (Strategic - SP /Boundary - BP) (6) จะทำอะไรกับ BP (7) จะวัด change ที่เกิดขึ้นกับ BP อย่างไร นอกจากนี้ได้ฟังตระหนักไว้ในการตอบข้อคำถาม ดังนี้ (กาญจนา แก้วเทพ, 2563: 5-6)

(1) ปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยเป็นปัญหาที่เป็นวิบากกรรม ซึ่งหมายความว่า เป็นปัญหาที่เกิดมาจากผลของการกระทำในหลายๆ ระดับที่เกิดมาตั้งแต่อดีต และสะสมพอกพูนมาจนถึงปัจจุบัน ในการแก้ไขวิบากกรรมนี้จึงต้องใช้เวลาพอสมควร

(2) กระบวนการเกิดปัญหานั้นค่อยๆ พัฒนามาเป็น “ห่วงโซ่” ที่ละเลาะๆ ดังนั้น ในการ “ตัดบ่วงกรรม” จึงอาจจะ “ตัดทีเดียวให้ขาดหมดไม่ได้” แต่จะต้องค่อยๆ “แก้ไปที่ละเลาะ” เช่นกัน

(3) ในสนามแห่งการ “ตัดบ่วงกรรม/แก้ไขปัญหานั้น” มีผู้เล่น (player) อยู่หลายภาคส่วนที่พยายามแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำ (ดูรายละเอียดต่อไป) มีทั้งผู้เล่นหลัก/ขาใหญ่ เช่น ภาครัฐ ผู้เล่น

รอง และอื่นๆ สำหรับ CBR นั้นเป็นเพียง “ผู้เล่นขนาดจิ๋ว” เนื่องจากมีทรัพยากรทั้งจำนวนคนงบประมาณ วิธีการแก้ไข พื้นที่ ฯลฯ ที่ไม่มากเมื่อเทียบกับผู้เล่นหลัก อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนก็คาดหวังว่า “แม้ว่า CBR จะจิ๋ว” แต่ก็คงมีบางอย่างที่ “แจ๋วเหมือนกัน”

(4) ในการจัดการกับปัญหาความเหลื่อมล้ำนั้น CBR ก็คงมีหลักการ/วิธีการบางอย่างที่เป็น “จุดร่วม” เช่นเดียวกับ “ผู้เล่นกลุ่มอื่นๆ” เช่น พยายามจัดสวัสดิการให้ “ครอบคลุมและทั่วถึง” แต่ในเวลาเดียวกัน CBR ก็คงมี “ลักษณะและลีลาเฉพาะตัวที่เป็นเอกลักษณ์อันแตกต่างไปจากกลุ่มผู้เล่นกลุ่มอื่นๆ”

ในการวิจัยเรื่อง กระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประชาชน 3 จังหวัดยากจนชนภาคเหนือภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงพบว่า “ความเหลื่อมล้ำทางสังคม” สะท้อนความเป็นชนชั้นทางสังคม มีความเป็นเจ้านาย เป็นบ่าว คนรับใช้ สังคมอุปถัมภ์เกื้อกูลใช้อำนาจอย่างไม่เป็นธรรม สะท้อนความไม่เท่าเทียมของมนุษย์ แบ่งแยกศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ให้แตกต่างกัน สิ่งประเทศไทยมองความไม่เท่าเทียมและชอบดูหมิ่นดูแคลนมักมาพร้อมกับคำพูดที่ว่า “คนจน คนรวย คนไฮโซ คนบ้านนอก คนต่างจังหวัด คนอีสาน คนลาว คนชนบท คนหลังเขา ไกลปืนเที่ยง คนภูธร คนชั้นล่าง คนรากหญ้า คนรากแก้ว คนต่างด้าว คนชั้นแรงงาน” ดังนั้นทุกคนควรหลีกเลี่ยงคำเหล่านั้น เพราะ “ทุกคนเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกันมีศักดิ์ศรีอย่างเท่าเทียมกัน” (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2561) ในปี พ.ศ. 2564 ได้มีการวิจัยเพื่อท้องถิ่นกับการลดความเหลื่อมล้ำในชุมชนวัดประหาระบือธรรมจำเป็นต้องใช้แนวทางในการวิจัยแบบ CBR ซึ่งได้อธิบายและวิเคราะห์พื้นที่วิจัยด้วยการเขียนแบบ Log Frame ในการทำงานเพื่อนำไปสู่การสร้างเป็นตัวแบบในชุมชนเมืองได้แผนกิจกรรมนำไปสร้างนวัตกรรมสังคมที่เป็นอาชีพสร้างรายได้ของคนในชุมชนระหว่างวันไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำในครอบครัวในชุมชนได้อย่างยั่งยืน ซึ่งผู้วิจัยได้เขียน Log Frame ของ CBR ชุมชนวัดประหาระบือธรรมไว้ ดังตารางต่อไปนี้ (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2564)

ตารางที่ 2.2 Log Frame ของชุมชนวัดประหาระบือธรรม

พื้นที่ดำเนินการ:	มิติความเหลื่อมล้ำ:
ชุมชนวัดประหาระบือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร	การยกระดับคุณภาพชีวิตเพื่อลดความเหลื่อมล้ำสังคม และเศรษฐกิจของประชาชน
ต้นทุน CBR:	
1. เป็นพื้นที่ทำงานวิจัยและบริการวิชาการตลอดระยะเวลา 1 ทศวรรษในการทำงานร่วมกับประชาชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา	
2. ชุมชนวัดประหาระบือธรรมเป็นพื้นที่วิจัยโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาและแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกรุงเทพมหานคร ชุมชนวัดประหาระบือธรรม 1-4 เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร โดยพบว่าบริบทความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่เป็นประเด็นปัญหาร่วมกันคือ ประชาชนที่มีโอกาสเข้าประชุมมักเป็นคนทำงานอยู่กับบ้านหรือผู้สูงวัยและคนว่างงาน เมื่อเทียบกับชุมชนใกล้เคียงในเวลาในการจัดกิจกรรมจะพบว่ามักมีกลุ่มวัยหนุ่มสาว วัยทำงาน และเยาวชนเข้าร่วมเป็นส่วน	

ใหญ่ นอกจากนี้อาชีพของคนส่วนใหญ่ในชุมชนมักทำงานนอกชุมชน โดยเฉพาะอาชีพรับจ้าง ซึ่งเป็นเพราะต้องสร้างอาชีพเพิ่มอีก 1 อาชีพด้วยสาเหตุที่รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่ายภายในครัวเรือน เช่นเดียวกันเมื่อเทียบกับชุมชนใกล้เคียงผู้นำเป็นข้าราชการเกษียณอายุ หรือยังรับราชการรวมถึงมีอาชีพค้าขายอยู่ประจำหลักในชุมชน จึงทำให้การขับเคลื่อนของชุมชนช้ากว่าในชุมชนอื่น โครงการพัฒนาน้อยลงไปต้องใช้เวลาบางส่วนไปประกอบอาชีพหรือต้องสร้างรายได้เพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับชุมชนวัดสวัสดิ์วารีสีมาราม และชุมชนบ้านพักองค์การทอผ้า รวมถึงชุมชนทหารที่อยู่รอบชุมชนวัดประหาระบือธรรม

3. มหาวิทยาลัยมีศูนย์การเรียนรู้ วิจัยและบริการวิชาการแก่สังคม มีองค์ความรู้ด้านการนวดกดจุดฝ่าเท้าให้กับประชาชนมีกลุ่มอาชีพประจำเพื่อสร้างรายได้และเครือข่ายในการเชื่อมต่อระหว่างประชาชนและมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

4. ภาครัฐ สำนักงานเขตดุสิต และภาคประชาชน ผู้นำ 43 ชุมชนเขตดุสิต มีความสัมพันธ์ที่ดีกับสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ประเด็นการต่อยอด/ขยายผล และ Gap ทางวิชาการ และความเชี่ยวชาญของนักวิชาการ/วิจัย:

ประเด็นสำคัญในการขยายผลคือ การสร้างรายได้เสริมเติมรายได้หลักให้กับประชาชนที่อยู่บ้าน(ในชุมชน) ให้เป็นพลังบวกในการยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นสู่การเป็นแรงผลักดันในการพัฒนาชุมชนให้ทัดเทียมกับชุมชนอื่น ๆ อย่างมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนและดึงเครือข่ายชุมชนช่วยเหลือเชื่อมโยงเป็นพันธมิตรในการพัฒนาร่วมกัน

แนวทาง action เพื่อสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำ:	ตัวชี้วัด/ตัวบ่งชี้การเปลี่ยนแปลงเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ:
<ol style="list-style-type: none"> จัดกระบวนการ AIC ทหาความต้องการ ความปรารถนา แผนกิจกรรมโครงการที่สามารถเกิดขึ้นได้จาก 3 ทิศทาง คือ ชุมชนทำเองได้ ชุมชนทำงานร่วมกับรัฐ และรัฐทำได้อย่างเดียว จัดกระบวนการที่สามารถทำได้ด้วยงบประมาณ SEED Money จัดอบรมตามกระบวนการวิธีที่กำหนดรวมกันของชุมชน ติดตามและขับเคลื่อนในการสร้างรายได้เสริม “ลดเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ-สังคม” ปรับแก้ไข ย้อนผลกับสู่ชุมชนพัฒนาต่อเนื่อง 3 ปีให้เกิด “การพัฒนา” 5 ปีให้เกิดความพอเพียง 7 ปีให้เกิดความมั่นคง 10 ปีเกิดความมั่งคั่งและมากกว่า 10 ปีเกิดความยั่งยืนต่อไป ขยายผลในชุมชนใกล้เคียงเพื่อสร้างเครือข่าย 	<ol style="list-style-type: none"> การสร้างอาชีพใหม่เป็นกลุ่มนวัตกรรมสังคม 1 อาชีพ เกิดรายได้เสริมให้กับครัวเรือนร้อยละ 10 ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอยู่ในระดับมากที่สุด

Outcome จาก action:	Impact จาก project:
<ol style="list-style-type: none"> ประชาชนมีส่วนร่วมในการร่วมกิจกรรม AIC ร้อยละ 60 ของคนในชุมชน ชุมชนคัดเลือกคนที่มีศักยภาพในการเข้าร่วมกิจกรรม/อบรมเพื่อสร้างอาชีพใหม่และร่วมสร้างนวัตกรรมสังคมเพื่อแก้ไขลดความเหลื่อมล้ำของชุมชน กลุ่มคนที่ทำงานอยู่ในชุมชน ผู้สูงวัยและคนว่างงานที่เข้าร่วม 	<ol style="list-style-type: none"> ประชาชนมีรายได้เสริมขึ้นร้อยละ 10 เกิดศูนย์การเรียนรู้ วิจัยและพัฒนาที่ยั่งยืน 1 ศูนย์ มีผลิตภัณฑ์ชุมชนในการสร้างรายได้และกำหนดแนวทางในการจัดกลุ่มอาชีพให้กับชุมชนได้

โครงการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น (ร้อยละ 70)

4. ชุมชนมีเครือข่ายนอกชุมชนทั้งภาครัฐและผู้นำชุมชนเข้าร่วมเป็นพันธมิตรในการพัฒนาชุมชน

ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2564)

ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้อธิบายถึง ยุทธศาสตร์การวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR) ไว้อย่างน่าสนใจว่า มี 3 ส่วนสำคัญได้แก่ (1) วิธีการ (Means) เป็นการปฏิบัติการทางสังคม (Social Action) ที่โจทย์จากชุมชนท้องถิ่น ชุมชนเป็นนักวิจัยปฏิบัติการ การวิจัยเชิงปฏิบัติการที่ขับเคลื่อนบนฐานชุมชนท้องถิ่นนำไปสู่ (2) เป้าหมาย (Ends) สร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social Change) สร้างนักวิจัย สร้างองค์ความรู้ และสร้างการเปลี่ยนแปลงชุมชนท้องถิ่น ซึ่งปลายทางอยู่ที่ (3) อุดมการณ์ที่ต้องการก่อให้เกิดสังคมที่เป็นธรรม (Social Justice) โดยมีกระบวนการสู่ความยั่งยืนที่ต้องอาศัยกองทุนของพี่เลี้ยง และการมีส่วนร่วมของภาคีวิชาการ หน่วยงาน อปท. ธุรกิจเอกชน นักพัฒนาเอกชน ด้วยการคิดโจทย์และปัญหาของชุมชนอย่างมีส่วนร่วมอย่างเข้มข้นและกว้างขวางที่ต้องทำ 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ค้นหาความรู้พื้นฐาน (ทุกข์-สมุทัย) ประกอบด้วย บริบทสถานการณ์ ประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญาและ เข้าใจสถานการณ์ เหตุแห่งสถานการณ์ ระยะที่ 2 การปฏิบัติการ (นิโรธ-มรรค) มีการออกแบบปฏิบัติการ การปฏิบัติการร่วม และการสรุปผล ถอดบทเรียน ส่วนระยะสุดท้ายเป็นระยะยาวที่โครงการจบ/ชุมชนมี กิจกรรมต่อเนื่องเป็นการใช้ความรู้แก้ปัญหาใหม่ของชุมชน ขยายผลสู่พื้นที่อื่น/นโยบาย และเข้าถึงแหล่งทุน/ภาคี กว้างขวาง นำไปสู่ผลปลายทางคือ พลัง คุณค่าและความสุข (บัญญัติ แก้วส่อง, 2562) นอกจากนี้คุณค่าและมูลค่าจากการวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้ถูกอธิบายไว้ในนักวิจัยเชิงพื้นที่หลาย ๆ คนที่มุ่งเป้าหมายว่า การวิจัยเพื่อท้องถิ่นนี้เป็นการสร้างคนมากกว่าสร้างความรู้ ซึ่งพิจารณาจากนิยามที่กล่าวว่า งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น หรือ Community Based Research (CBR) เป็นวิธีวิทยา งานวิจัย (Methodology) โดยมีแนวคิดการวิจัยที่ต้องการ “สร้างคน สร้างองค์ความรู้ สร้างการเปลี่ยนแปลง” โดยมีคุณลักษณะ (Attribute) สำคัญ คือ โจทย์การวิจัยต้องมาจากชุมชน กล่าวคือ ชุมชนต้องเห็นพ้องตรงกันและร่วมทำ วิจัยชุมชนต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยและ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) งานวิจัย CBR จึงมีหลักคิงานวิจัยชุมชนต้องเป็นงานวิจัย โดยคนในชุมชน ของคนในชุมชน และเพื่อคนในชุมชน เสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) ของชุมชน นอกจากนี้ยังมีการประเมินคุณค่า และมูลค่าทางสังคมจากการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในวิธีคิดการประเมินผลตอบแทนทางสังคม (Social Return on Investment : SROI) โดยการใช้เครื่องมือในการวิจัยที่เรียกว่า Social Return on Investment (SROI) (จิตติ มงคลชัยอรัญญา, วีรบูรณ์ วิสารทสกุล, เกศกุล สระแก้ว และเศรษฐภูมิ บัวทอง, 2563) ซึ่งการแนวคิดการประเมินผลตอบแทนทางสังคม (Social Return

on Investment : SROI) จะประเมินมูลค่าทางสังคมที่เป็นตัวเงินและไม่ใช่ตัวเงิน เน้นจากตัวแปรเชิงคุณภาพที่องค์กรได้สร้างขึ้นมาแปลงค่าเป็นตัวเงิน (Monetized Value) และวัดตัวเงินแบบคิดลด (Discounted Monetized Measurement) ของมูลค่าทางสังคมที่โครงการดำเนินการและคำนวณหาเปรียบเทียบกับมูลค่าทางการเงินของต้นทุน ที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรมขององค์กร เพื่อดูว่าโครงการได้สร้างผลลัพธ์ทางสังคมเป็นมูลค่าเท่าไรต่อเงิน 1 บาท ที่ลงทุนไป แล้วพิจารณาความคุ้มค่าหรือไม่ (นาทพงศ์ หนูสวัสดิ์, 2560) ซึ่งแนวคิดการคำนวณผลทางสังคมยังมีวิธีการที่ต้องผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักในการดำเนินกิจกรรมและผลผลิต ผลลัพธ์ของแต่ละกิจกรรมนำผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมมาประเมินเป็นมูลค่าเงิน โดยมีการเทียบกับผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อผลลัพธ์จากการดำเนินกิจกรรม ประกอบด้วย ผลลัพธ์ส่วนเกิน (Deadweight) ที่เป็นผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นหากไม่มีการดำเนินกิจกรรม และ ปัจจัยอื่น (Attribution) เป็นสัดส่วนผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมเฉพาะที่เป็นผลจากหน่วยงานนั้นเท่านั้น) และ คำนวณอัตราส่วน SROI ของแต่ละโครงการ เทียบค่าเท่ากับ 1:10 หมายความว่า ถ้าลงทุนไปในโครงการ 1 บาท สามารถสร้างผลตอบแทนสังคมคิดเป็นมูลค่า 10 บาท (SROI Network, 2012; พชร ชำนาญไพร, 2560) ณ ปัจจุบันนี้ คือ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.) ได้สร้างผลกระทบทางสังคม (Social Impact) ทั้งในระดับชาติ ระดับจังหวัด และระดับชุมชน ทั้งด้านเศรษฐกิจชุมชน ความมั่นคงทางอาหาร ด้านการท่องเที่ยว มีกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายที่เป็นกลุ่มคนชายขอบของชุมชน ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และกลุ่มชาติพันธุ์ และกลุ่มเยาวชน จากงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR) สามารถพัฒนาฐานรากของสังคมไทยไปสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ต่อไปได้ในอนาคต (จิตติ มงคลชัยอรัญญา, วีรบูรณ์ วิสารทสกุล, เกศกุล สระกวี และเศรษฐภูมิ บัวทอง, 2563) ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงสรุปกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมเชิงพื้นที่ (CBR) ของชุมชนวัดประหาระปือธรรม ต้อง “สร้างคน สร้างความรู้ สร้างพลัง สร้างคุณค่า สร้างการเปลี่ยนแปลง สร้างความสุขที่ยั่งยืน” ซึ่งต้องใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเข้มข้นและการมีบทบาทร่วมของภาคีในชุมชนท้องถิ่นโดยเฉพาะฝ่ายวิชาการจะเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา พร้อมกับฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร และยังมีนักพัฒนาภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น CBR นี้ด้วย

2.4.2 ทฤษฎีและหลักการแก้ปัญหาเพื่อลด “ความเหลื่อมล้ำ”

1) ทฤษฎีไข่ดาว (Fried-egg Theory) ไข่ดาวประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ไข่แดง ไข่ขาว และขอบไข่ขาว เปรียบได้กับชุมชนจะมีส่วนคงที่มีอยู่ประจำชุมชนและกิจกรรมภายในชุมชน เป็นไข่แดง ส่วนที่ห่อหุ้มชุมชนขึ้นนอกรอกออกมาจากไข่แดงคือส่วนที่เป็นไข่ขาวคือ การบริหารจัดการของชุมชน เชื่อมโยงกับขอบไข่ขาว คือ เครือข่ายองค์กรภายนอก หน่วยงานที่มีบทบาทเกี่ยวข้อง รวมถึง

มหาวิทยาลัย ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ต้องคำนึงถึงปฏิสัมพันธ์ของสังคมแต่ละชั้น ซึ่งสามารถใช้ร่วมกับ ทฤษฎีระบบนิเวศวิทยา (Ecological System Theory)

การศึกษาของ กาญจนา แก้วเทพ ได้อธิบายถึงความเหลื่อมล้ำในสังคมและการวิจัยเพื่อ ท้องถิ่น (CBR) ว่าเป็นผลที่เกิดมาจากผลรวมของสะสมพอกพูนของการกระทำ (กรรม) หลายๆ ระดับ ที่เกิดมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การแก้ไขความเหลื่อมล้ำในสังคมต้องใช้เวลาที่จะปรับลดผลการ กระทำนั้นลงทีละขั้นตอน ทีละปัญหา โดยพิจารณาประเภทของความเหลื่อมล้ำเพื่อเป็นแนวทางนำไป ขจัด ปรับแก้ไข ซึ่งได้แก่ ความเหลื่อมล้ำด้านเศรษฐกิจ ความเหลื่อมล้ำด้านกฎหมาย/สิทธิ ความ เหลื่อมล้ำด้านการได้รับ/เข้าถึงสวัสดิการด้านต่างๆ ความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษา ความเหลื่อมล้ำ ด้านวัฒนธรรม ความเหลื่อมล้ำด้านศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นมนุษย์ การใช้ชุมชนเป็นพื้นฐาน (CBR) เป็นการแก้ปัญหาจากรากฐาน (กาญจนา แก้วเทพ, 2563) ในการศึกษาครั้งนี้จะเน้นการลด ความเหลื่อมล้ำในมิติสังคมในด้านการเข้าถึงบริการทางสุขภาพของผู้สูงอายุติดเตียงด้วยการพัฒนา ศักยภาพชุมชนและการเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายใน/นอกชุมชนและเครือข่ายบริการจากภาครัฐ ในการ ค้นหากลไก แนวปฏิบัติการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ซึ่งได้ใช้แนวคิดรองรับ 3 ทฤษฎี คือ ใช้ ทฤษฎีไข่ดาว (Fried-egg Theory) (Bronfenbrenner, 1994) ทฤษฎีระบบนิเวศวิทยา (Ecological systems theory) และทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

2) ทฤษฎีระบบนิเวศ (Ecological Systems Theory) โดย Bronfenbrenner (1994) ได้ พัฒนาทฤษฎีระบบนิเวศ (Bronfenbrenner's ecological system theory) ซึ่งคำนึงถึง ปัจจัยที่ ก่อให้เกิดพฤติกรรมของบุคคลนั้นเป็นความสัมพันธ์ที่ซับซ้อน ระหว่างปัจจัยภายในตัวบุคคลและ ปัจจัยด้าน สิ่งแวดล้อม โดยบุคคลจะมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวบุคคลมากที่สุด และ ขยายออกไป รอบ ๆ ตัวบุคคล Bronfenbrenner ได้แบ่งความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างระบบบุคคล กับสิ่งแวดล้อม แบ่งออกเป็น 4 ระดับ ดังนี้ (1) ระดับจุลภาคหรือระดับเล็ก (Microsystem) ประกอบด้วยตัวของบุคคล ได้แก่ ปัจจัยทางด้านชีวภาพ การเรียนรู้ อารมณ์ ความเชื่อและทัศนคติ ของบุคคล และบุคคลจะมีปฏิสัมพันธ์หรือมีความ สัมพันธ์กัน สิ่งแวดล้อมใกล้ ๆ ตัวบุคคล (2) ระดับกลาง (Mesosystem) เป็นความสัมพันธ์ที่อยู่ถัดออกมาจากตัวบุคคล เป็นความสัมพันธ์ระหว่าง ชุมชน (3) ระดับภายนอก (Exosystem) เป็นระดับของความสัมพันธ์ที่อยู่ถัดออกมาอีกชั้นหนึ่งได้แก่ หน่วยงานที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับชุมชน (4) ระดับมหภาคหรือระดับใหญ่ (Macrosystem) เป็น ความสัมพันธ์ที่อยู่นอกสุด ได้แก่ นโยบายรัฐ กฎหมาย การเมือง การปกครองของรัฐบาล เป็นต้น

การวิจัยต่อเนื่องปีที่ 2 ในชุมชนวัดประหารระบือธรรมยังคงมีความเหลื่อมล้ำด้านเศรษฐกิจ โอกาสในการเข้าถึงองค์ความรู้ทางการประกอบอาชีพของกลุ่มผู้สูงอายุ มีความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่ เกิดขึ้นกับคนในชุมชนไม่ถูกกีดกันของอุดมการณ์ทางความคิด พรรคพวก พวกพ้อง กลุ่ม ญาติพี่น้อง คนที่คุ้นเคยมักจะได้รับปฏิบัติในกิจกรรมชุมชนที่แตกต่างกันออกไป โดยได้แนวคิดการวิจัยเพื่อ

ท้องถิ่น (CBR) ในการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นการใช้เครื่องมือที่เรียกว่า ตารางเหตุผลสัมพันธ์ (Logical Framework- Log Frame) ในการ CBR แก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำ โดยมีเอกลักษณ์ที่ลีลาและเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่เป็นเพียงกลุ่มผู้เล่นในการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำกลุ่มหนึ่งในหลาย ๆ กลุ่มเท่านั้น โดยในการวิจัยปีที่ 2 ต่อเนื่องในพื้นที่ชุมชนเมืองวัดประชาระปิธธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ได้นำแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถวัดคุณภาพชีวิต วัดการเปลี่ยนแปลงของคนได้ที่เป็นแนวคิดของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (ในหลวงรัชกาลที่ 9) จึงกำหนดกรอบ IPOO ไว้ดังภาพต่อไปนี้

Input	Process	Output	Outcome
1) พื้นที่วิจัย: ชุมชนวัดประชาระปิธธรรม 1 ถนนพระรามที่ 5 แขวงถนนนครไชยศรี เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร	เครื่องมือการวิจัย: สัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การประชุม เครือข่ายและการจัดกิจกรรม อบรม/ออกแบบระบบกลไก	- กระบวนการจัดตั้งกลุ่ม อาชีพ	บทความตีพิมพ์วารสารนานาชาติ Scopus: การพัฒนากลไก สนับสนุนกลุ่มอาชีพชุมชนต้นแบบ และแหล่งเรียนรู้โดยความร่วมมือ จากภาคีเครือข่ายในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร
2) 3 กลุ่มอาชีพ ได้แก่ (1) กลุ่ม อาชีพภัฏพัฒน์นวดกดจุดฝ่าเท้าและผ่อนคลาย (2) กลุ่ม อาชีพภัฏพัฒน์ยาหม่อง (เจล) สมุนไพร ยาต้มสมุนไพรและลูกประคบสมุนไพรสดและแห้ง (3) กลุ่มอาชีพดุสิตระปิธธรรม ยาหม่องน้ำมันเขียว (พญาญอ)	<u>กิจกรรมที่ 1:</u> สัมภาษณ์กระบวนการกลุ่มอาชีพ และ เครือข่ายท้องถิ่น ประกอบด้วย (1) ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร (2) โรงเรียนวัดประชาระปิธธรรม (3) อาสาสมัครสาธารณสุข (อสส.) ผู้สูงวัย (4) ผู้นำชุมชนวัดประชาระปิธธรรม 1-4 (5) กลุ่มอาชีพภัฏพัฒน์วัดประชาระปิธธรรม (6) เครือข่ายชุมชนเขตดุสิต 43 ชุมชน (7) ภาคเอกชนที่เป็นร้านค้าในและใกล้ชุมชนวัดประชาระปิธธรรม (8) ทีมยุวชนภัฏพัฒน์ สาขาการจัดการพัฒนาสังคม ภาคสังคมศาสตร์ มรภ.สวนสุนันทา และ (9) หน่วยงานทหารที่อยู่ใกล้ชุมชน	- หลักสูตรบูรณาการองค์ความรู้ขนาด สมุนไพร ดิจิทัล - ระบบกลไกสนับสนุนกลุ่มอาชีพต้นแบบและแหล่งเรียนรู้โดยภาคีเครือข่ายในเขตดุสิต กทม.	ถ่ายทอดองค์ความรู้และร่วมกันถอดบทเรียนในกิจกรรมสู่เครือข่ายและนักศึกษา เพื่อขับเคลื่อนให้เกิดการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในชุมชนวัดประชาระปิธธรรม และเขตดุสิต
3) ศูนย์ดิจิทัลชุมชน	<u>กิจกรรมที่ 2:</u> สนทนากลุ่มย่อยกับกลุ่มอาชีพเพื่อจัดทำหลักสูตร 3 หลักสูตร		Impact
4) ผู้นำชุมชนวัดประชาระปิธธรรม	<u>กิจกรรมที่ 3:</u> สนทนากลุ่มย่อย		

Input	Process	Output	Outcome
ธรรม 1-4 5) โรงเรียนวัดประหาระปือ ธรรม และวัดประหาระปือ ธรรม 6) ฝ่ายพัฒนาชุมชนและ สวัสดิการสังคม สำนักงานเขต ดุสิต กรุงเทพมหานคร 7) สาขาวิชาการจัดการพัฒนา สังคม ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มรภ.สวนสุนันทา	“บวร” บ้าน วัด โรงเรียน รัฐ มหาวิทยาลัยเพื่อค้ำหระบบ กลไกที่มีอยู่เดิมเกี่ยวกับกลุ่ม อาชีพและแหล่งเรียนรู้ กิจกรรมที่ 4: การประชุม เครือข่ายและการจัดกิจกรรม อบรม/ออกแบบ พัฒนาระบบ กลไกสนับสนุนกับกลุ่มตั้งกลุ่ม อาชีพและแหล่งเรียนรู้		ได้รับการตอบรับลงตีพิมพ์ใน วารสารวิจัย/วิชาการในฐาน Scopus (2) การนำองค์ความรู้ไปใช้เป็น ส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนใน สาขาวิชาการจัดการพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และ วิทยานิพนธ์ วิทยานิพนธ์ของ สำนักการศึกษาทั่วไป (GE) มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ด้านสังคม เชิงพื้นที่และชุมชน: มี ระบบกลไกของหน่วยงานรัฐและ ภาควิชาเครือข่ายในท้องถิ่นเข้าร่วม สนับสนุนกลุ่มอาชีพและแหล่ง เรียนรู้ในชุมชนวัดประหาระปือ ธรรม และเป็นพื้นที่บูรณาการ ชุมชนต้นแบบในการเรียนรู้อาชีพ ของเขตดุสิตต่อไป

ภาพที่ 2.6 IPOO: ชุมชนวัดประหาระปือธรรม ระยะที่ 2

ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนดและคณะ (2564) วิจัยปีที่ 1 เรื่อง การยกระดับศักยภาพกลุ่มอาชีพในชุมชนวัดประหาระปือธรรมตามบริบทชุมชนเมือง กรุงเทพมหานคร ได้พบว่า ชุมชนวัดประหาระปือธรรม เป็นชุมชนเมืองที่มีลักษณะแบบ “บวร” บ้าน วัด โรงเรียน ซึ่งประชาชนมีรากเหง้าวิถีชีวิตอยู่ร่วมกันมากกว่า 124 ปีมีอาชีพดั้งเดิมเป็นชาวสวนผลไม้ มีลานเลี้ยงกระบือที่ติดคลองบางกระบือ เมื่อปี พ.ศ. 2440 สร้างวัดขึ้นชื่อว่า “วัดบางกระบือ” ต่อมาเปลี่ยนแปลงชื่อเป็น “วัดประหาระปือธรรม” ต่อมาปี พ.ศ. 2475 ตั้งโรงเรียนวัดประหาระปือธรรมขึ้น นับตั้งแต่นั้นพื้นที่ชุมชนได้มีโอกาสการพัฒนาทั้งสาธารณูปโภค สาธารณูปการทำให้มีผู้คนอพยพเข้ามาจากหลากหลายพื้นที่ทั้งในกรุงเทพฯ ปริมณฑล ต่างจังหวัด ทำให้เกิดเป็นชุมชนทางการขึ้นในปี พ.ศ. 2538 การดำรงชีวิตเป็นลักษณะวิถีชีวิตคนเมือง ตื่นเช้ากลับบ้านมีดในวัยแรงงาน วัยผู้ใหญ่ส่วนมากออกไปทำงานนอกชุมชนหาเลี้ยง

ครอบครัว ระหว่างวันปู่ตายายเป็นผู้รับภาระหน้าที่สำคัญในการดูแลบ้าน ดูแลลูกหลาน ดูแลชุมชน ทำให้เป็นเพียงผู้รับจากลูกหลานที่ทำงาน จึงต้องการสร้างรายได้เสริมแต่ขาดความรู้ที่จะนำไปสู่การสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชนที่จะนำไปสู่การสร้างรายได้เสริมเพิ่มรายได้หลักให้กับตนเองและครอบครัว ดังนั้นจึงมีผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการวิจัย 3 ประการ ได้แก่ (1) องค์ความรู้ด้านสมุนไพรผลิตภัณฑ์ครบวงจร (2) ผลิตภัณฑ์สมุนไพร ชื่อว่า “น้ำมันเขียวพญาญอ” และ (3) กลุ่มอาชีพที่ร่วมกันจัดตั้งขึ้นชื่อว่า “ดุสิตระบือธรรม” เป็นผลผลิตในชุมชนให้เกิด “การต่อยอด เพิ่มค่า หาจุดต่าง สร้างสรรค์” ให้กับผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์ชุมชนวัดพระขรรค์บือธรรมที่เป็นระบบนิเวศการพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนเมือง “การสร้างรายได้ พึ่งพาตนเอง มีชีวิตที่พอดี”

2.4.3 การมีส่วนร่วมของประชาชน

วิธีการปกครองที่สะท้อนคำว่า “การมีส่วนร่วม” เป็นคำที่สะท้อนความเป็นประชาธิปไตยมากที่สุด (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2562) ดังนั้นคำว่า “การมีส่วนร่วม” เป็นกระบวนการที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาของตัวเอง เน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแข็งขันกับประชาชน ใช้ความคิดสร้างสรรค์และความชำนาญของประชาชนแก้ไข ร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุน มีการพบปะสังสรรค์ทางสังคมของปัจเจกบุคคลและการมีส่วนร่วมของกลุ่ม (Reeder, W.W., 1974; Erwin, W., 1976) ซึ่งต้องมี 4 องค์ประกอบได้แก่ (1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (4) การมีส่วนร่วมประเมินผล เป็นกระบวนการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของผู้คนในชุมชน ผู้นำ เจ้าหน้าที่รัฐ และคนภายนอกด้วย (Cohen, J. & Uphoff, N., 1977; 1980)

การมีส่วนร่วมของประชาชนมีนัยสำคัญที่เป็นนิยามความหมายที่มุ่งไปที่ “คน” และ “การกระทำหรือพฤติกรรมที่แสดงออกร่วมกัน” ของผู้คนในชุมชนตามแต่ละเป้าหมายในกิจกรรมนั้น ๆ มีทั้งกระบวนการที่สมาชิกของชุมชนที่กระทำการออกมาในลักษณะของการทำงานร่วมกันที่จะแสดงให้เห็นถึงความต้องการร่วม (ดิเรก ฤกษ์หรัย, 2524) สิทธิและหน้าที่ที่จะเข้าร่วมในการแก้ปัญหา การระดมทรัพยากรท้องถิ่น และเสนอแนะแนวทางแก้ไขใหม่ ๆ (นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, 2533) การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ (ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, 2536) เป็นกระบวนการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ในชุมชนได้เข้ามามีบทบาทในการดำเนินการพัฒนาเพื่อเป็นการร่วมรับผลประโยชน์และร่วมลงทุนลงแรง (อรพินท์ ส孚โชคชัย, 2538) การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงจะต้องเป็นการมีส่วนร่วมที่ประชาชนเป็นผู้ดำเนินการตามรูปแบบและวิธีการที่ชาวบ้านคุ้นเคยตัดสินใจ การระดมความคิดในการแก้ปัญหาต้องมาจากชุมชน และชุมชนเป็นผู้แก้ไขข้อผิดพลาดหรือความขัดแย้งอันอาจจะเกิดขึ้นตามวิธีการของตัวเอง (กาญจนา แก้วเทพ, 2538) โดยอาจเริ่มตั้งแต่การเกิดจิตสำนึกในตนเอง ร่วมคิดด้วยกัน ร่วมกันวางแผนดำเนินงาน ร่วมดำเนินงาน ร่วมกันติดตามประเมินผล และร่วม

รับผลประโยชน์ ภายใต้เงื่อนไขความเต็มใจและความตั้งใจ ความเสมอภาคและขีดความสามารถของแต่ละบุคคล และเสรีภาพในการตัดสินใจ (อรรถัย กักพล, 2552) ซึ่งให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน ก็ขึ้นอยู่กับประชาชนจะแสดงบทบาทในการกระทำบางสิ่งบางอย่างร่วมกันตั้งแต่เริ่มแต่กระบวนการร่วมรับรู้ เข้าใจ ร่วมคิดวิเคราะห์ สังคมเคราะห์ ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจหาทางแก้ไข พัฒนา ปรับปรุง ร่วมลงมือทำปฏิบัติ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมรับผิดชอบในสิ่งที่เกิดขึ้นจากการทำงานร่วมมือ ร่วมใจ ร่วมทำ จนก่อให้เกิดความเข้มแข็ง หรือการเปลี่ยนแปลงทางหนึ่งทางใดได้ ซึ่งการมีส่วนร่วมนั้นเป็นพลังบางอย่างที่ทำให้เกิดการขับเคลื่อนงานได้ให้สำเร็จสมบูรณ์ (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2552; 2559; 2560; 2561; 2562) การวิเคราะห์กระบวนการการมีส่วนร่วม จึงต้องเริ่มที่ การมีความต้องการ(เรื่อง)ที่ตรงกัน กำหนดบทบาทโครงสร้างหน้าที่ที่ทุกคนต้องร่วมรับผิดชอบ (ประชาพิจารณ์) สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับผลโดยตรง มีกระบวนการร่วมมือ ร่วมทำ ร่วมใจกัน ร่วมรับสิ่งที่จะเกิดขึ้นทั้งดีและไม่ดีร่วมกัน และร่วมกันผ่าทางตันร่วมกัน (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2559) ซึ่งในความเป็นจริงรูปแบบการมีส่วนร่วม ก็คือ ทุกคนในพื้นที่เป้าหมายที่มีส่วนได้ส่วนเสียต้องร่วมมือร่วมใจ สอดประสานหรือเชื่อมต่อกันและกัน ส่วนระดับการมีส่วนร่วม หากพูดถึงความสำคัญที่สุด คือ การลงมือทำ สำคัญที่สุด ครั้นให้ระบุถึงระดับนั้นกำหนดได้เป็น 7 ระดับ ได้แก่ ระดับที่ 1 ร่วมรับรู้ เข้าใจ ระดับที่ 2 ร่วมค้นหา คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ระดับที่ 3 ร่วมวางแผน ตัดสินใจ ระดับที่ 4 ร่วมปฏิบัติ ลงมือทำ ระดับที่ 5 ร่วมติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล และแก้ไข ระดับที่ 6 ร่วมรับผลประโยชน์ร่วมกัน และระดับที่ 7 ร่วมรับผิดชอบร่วมกันซึ่งต้องมีการสอดประสานการทำงานที่แยกออกจากกันไม่ได้ (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2559) ซึ่งเป็น 7 กระบวนการในการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์เพื่อก้าวพ้นจากความยากจนสู่ “ระดับความพอเพียง: สบายดีอีสาน” ภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 ได้สรุปกระบวนการมีส่วนร่วมมี 7 กระบวนการสำคัญดังนี้ (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2562)

- 1) กระบวนการแรกร่วมคิด
- 2) กระบวนการที่สองร่วมออกแบบความคิด
- 3) กระบวนการที่สามร่วมวางแผน กำหนดเป้าหมาย เลือกคน
- 4) กระบวนการที่สี่ร่วมลงมือทำงาน
- 5) กระบวนการที่ห้าร่วมกันรับผลลัพธ์
- 6) กระบวนการที่หกประเมินผลและใช้ประโยชน์
- 7) กระบวนการสุดท้ายร่วมกันถอดบทเรียนและติดตามต่อเนื่อง

การวิจัยเรื่อง โครงการ “การยกระดับศักยภาพกลุ่มอาชีพในชุมชนวัดพระซาระบือธรรมตามบริบทชุมชนเมือง กรุงเทพมหานคร” จึงให้นิยามปฏิบัติการไว้กับคำว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) หมายถึง พฤติกรรมแห่งการทำงานร่วมกันของคน (ประชาชน) หรือสมาชิก

ในครอบครัว โดยมีกลุ่มผู้นำชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุข (ออส.) และผู้สูงวัยมาร่วมทำกิจกรรมทางสังคมร่วมกันด้วยกระบวนการร่วมมือ ร่วมใจกันทำงานในด้านการร่วมรับรู้และเข้าใจ ด้านการร่วมคิดค้นหาปัญหา ด้านการร่วมวิเคราะห์วางแผน ด้านการร่วมทำลงมือปฏิบัติ ด้านการร่วมกันรับผลประโยชน์ ด้านการร่วมรับผิดชอบ ด้านการร่วมติดตาม ตรวจสอบและประเมินผล ในการเก็บข้อมูลวิจัยร่วมกันในชุมชนวัดพระชาระปิอธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมแบบวิจัยเพื่อชุมชน (CBR) (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2564) เมื่อแนวคิดการวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR) ได้ถูกถ่ายทอดไปยังมหาวิทยาลัยราชภัฏในการทำวิจัยจึงมีลักษณะการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่นในระนาบเดียวกัน หรือมีฐานคติเดียวกัน ได้แก่ (1) โจทย์การวิจัยต้องมาจากชุมชน (2) ชุมชนทำวิจัย (3) การมีส่วนร่วมจากทุกส่วนที่เกี่ยวข้อง (4) คัดกิจกรรมบนฐานข้อมูล (5) การพัฒนาและยกระดับการใช้ความรู้ท้องถิ่น (6) การสร้างคนมากกว่าความรู้ (7) การเสริมพลังอำนาจของชุมชน เมื่อการวิจัยเน้นที่สร้างคน (ชุมชน) เป็นสำคัญ 7 กระบวนการจึงเริ่มต้นที่ (1) การแสวงหาคนทำวิจัย (2) การพัฒนาโจทย์วิจัย (3) การออกแบบงานวิจัย (4) การทำความเข้าใจในงานวิจัย CBR ทุกขั้นตอน (5) การจัดการข้อมูล (6) การใช้ประโยชน์จากงานวิจัยและข้อมูล และ (7) การถอดบทเรียนหรือการสรุปบทเรียน (สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 2559) ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมที่มุ่งสร้างคนในชุมชน ที่เป็นประชาชน ผู้นำ นำเครือข่ายที่เป็นทีมนักวิจัยวิชาการ และนักพัฒนาร่วมกันค้นหาปัญหา วิธีแก้ วิธีทำ ผลลัพธ์ในการสร้างนวัตกรรมอาชีพให้ผู้สูงอายุได้มีรายได้อย่างต่อเนื่อง มีศักดิ์ศรีและมีขวัญกำลังใจในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนบนพื้นฐาน “คิดทำโดยชุมชน เป็นของชุมชน เพื่อชุมชน” โดยร่วมกาย ร่วมคิด ร่วมแรง ร่วมมือ ร่วมใจ ร่วมทุน ร่วมรับผิดชอบ ร่วมเสี่ยง ร่วมแก้ปัญหา ร่วมสร้างสรรค์ ร่วมต่อสู้ฝ่าฟัน ร่วมอุดมการณ์

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบ (Design)

การออกแบบ (Design) หมายถึง การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ปรับปรุง ดัดแปลงสิ่งที่มีอยู่ให้ดีขึ้น เปลี่ยนรูปแบบไปจากเดิม การถ่ายทอดความคิดออกมาเป็นรูปแบบผลงาน ที่ผู้คนสามารถมองเห็นรับรู้ หรือสัมผัสได้ ซึ่งการออกแบบครอบคลุมถึงการออกแบบวัตถุ ระบบหรือปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ การคิดเชิงออกแบบ (design thinking) ต้องพิจารณาด้าน สุนทรียศาสตร์ ประโยชน์ใช้สอย หลักเศรษฐศาสตร์ และมุมมองสังคมการเมือง ทั้งในสิ่งที่ออกแบบและขั้นตอนการออกแบบ การออกแบบอาจเกี่ยวข้องกับการค้นหาข้อมูล ความคิด การทำแบบจำลอง การปรับแก้แบบแบบมีปฏิสัมพันธ์ และการรีออกแบบใหม่ (re-design) (Brinkkemper, 1996) นอกจากนี้การออกแบบคือการเลือกและการจัดสิ่งต่าง ๆ ให้มีระเบียบและความงาม การรวบรวมส่วนต่าง ๆ ที่สัมพันธ์เข้าด้วยกัน

(Goldstein, 1968; Bevin,1980) นอกจากนี้การออกแบบ ยังหมายถึงการรู้จักวางแผน เพื่อสร้างสรรค์รูปแบบ และลงมือทำตามที่ต้องการ การรู้จักเลือกวัสดุ วิธีการเพื่อทำตามที่ต้องการนั้น โดยให้สอดคล้องกับลักษณะรูปแบบ และคุณสมบัติของวัสดุแต่ละชนิดตามความคิดสร้างสรรค์ ส่วนประกอบให้มีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์ ยังบ่งชี้ถึงการปรับปรุงรูปแบบผลงานที่มีอยู่แล้ว หรือสิ่งต่างที่มีอยู่แล้วให้เหมาะสม ให้มีความแปลกความใหม่เพิ่มขึ้น ทั้งนี้ยังเป็นสิ่งที่มีอยู่ในความนึกคิด อันอาจจะเป็นโครงการหรือรูปแบบที่นำออกแบบกำหนดขึ้นด้วยการจัด ทำทาง ถ้อยคำ เส้น สี แสง เสียง รูปแบบ และวัสดุต่างๆ เป็นการสร้างสรรค์โดยมีแบบแผนตามความ ประสงค์ที่กำหนดไว้ (พาสนา ตันต์ลักษณ์, 2526; อารีย์ สุทธิพันธ์, 2527; สิทธิศักดิ์ ธัญศรีสวัสดิกุล, 2529; วิรุณ ตั้งเจริญ , 2545) รวมถึงลักษณะของ “โครงสร้าง” ในการออกแบบ เกิดจากการนำองค์ประกอบที่มองเห็นได้ ทุกชิ้น ที่มีขนาด (Size) สี (Color) และผิวสัมผัส (Texture) ที่ชัดเจน มาสร้างสรรค์รูปทรงต่าง ๆ (Form) ให้มีความสัมพันธ์กับอีกรูปทรงหนึ่งหรือหลายรูปทรง ด้วยวิธีการจัดเรียงที่ ค่อนข้างเป็นระบบระเบียบ โดยมีแนวเส้นจริงหรือแนวเส้นในความคิดเป็นสิ่งกำกับ องค์ประกอบให้เรียงกัน อย่างมีลำดับ (พรทิพย์ เรื่องธรรม, 2560) ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้คำว่า การออกแบบอาชีพในชุมชนวัด ประชาธิปไตยจึงเป็นการวางแผนเพื่อสร้างรูปแบบอาชีพให้กับผู้สูงอายุด้วยความต้องการของ ชุมชน ภูมิสังคมของชุมชนเมือง ความสามารถของผู้สูงอายุ และปฏิสัมพันธ์ของผู้คนตาม โครงสร้างจริงของบริบทชุมชนวัดประชาธิปไตยเพื่อให้เกิดสร้างรายได้เสริมเติมรายได้หลัก ให้กับครอบครัวของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองภายใต้การคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking)

2.6 แนวคิดเกี่ยวกับนวัตกรรมอาชีพ (Innovative Occupations)

นวัตกรรมอาชีพ ในการวิจัยครั้งนี้หมายถึงอาชีพที่เกิดขึ้นใหม่ ต่อยอด เพิ่มค่า หาจุด ต่าง สร้างสรรค์ ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมของกลุ่มผู้สูงอายุที่สามารถทำได้และเหมาะสมกับ บริบท หรือความต้องการของชุมชน และเป็นลักษณะ “สัมมาชีพ” ตามแนวคิดของกรมการ พัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทยที่กล่าวว่า “อาชีพที่ไม่เบียดเบียนตนเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่เบียดเบียน สิ่งแวดล้อม และมีรายได้มากกว่ารายจ่าย เป็นความพยายามที่จะปรับจากการทำ มาหากิน เป็นทำมา ค้าขาย โดยไม่ได้เอากำไรสูงสุดเป็นตัวตั้ง หรือเป้าหมายสุดท้าย และต้อง คำนึงถึงความเป็นธรรม ทางสังคม กล่าวคือ ความสุขของตนและคนทำงาน รวมถึงประโยชน์ ของผู้บริโภค และผู้รับบริการเป็นหลัก (กรมการพัฒนาชุมชน, 2561) ทั้งนี้ยังมุ่งเน้นที่การ พัฒนาอาชีพที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน ตามแนวคิดของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (2565) ที่กล่าวถึงนวัตกรรมชุมชนที่สร้างให้ประชาชนและชุมชนพึ่งตนเองได้จนนำไปสู่การ พัฒนาอาชีพที่ยั่งยืน โดยการใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-based) ยกระดับการประกอบ

อาชีพ ให้แก่กลุ่มเป้าหมาย โดยจัดให้มีกระบวนการ เสริมศักยภาพ และใช้ทุนของชุมชนในการพัฒนาอาชีพ มีการกำหนด แผนธุรกิจ และแผนกำลังคนที่เหมาะสม โดยขั้นแรกให้ชุมชนสามารถพึ่งพาภายในชุมชน (Self-Sufficient) ก่อนนำไปสู่การแลกเปลี่ยน ระหว่างชุมชน (Barter Trade) การส่งขายนอกชุมชน (Domestic Trade) และอาจนำไปสู่การส่งออก (Export) ได้ นอกจากนี้สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) จัด “งานประชุมวิชาการและนิทรรศการ สวทช.ภาคเหนือ ประจำปี 2560” กล่าวถึง “นวัตกรรมเพื่อชุมชน สู่อุตสาหกรรมอาชีพอย่างยั่งยืน” พบว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์และนวัตกรรมใหม่ ก่อให้เกิดการสร้างงานสร้างรายได้แก่ชุมชนท้องถิ่น เช่น ครีมบำรุงผิวจากเชียงใหม่ ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากมะขามป้อม เครื่องสำอางจากสมุนไพรไทย ผลิตภัณฑ์แชลแลคจากครึ่ง ผลิตภัณฑ์อาหาร และเครื่องดื่มจากน้ำผึ้ง ผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางจากสารสกัดเมลอน เป็นต้น (MGR Online, 2560, 24 กุมภาพันธ์) ดังนั้นจะเห็นได้ว่านวัตกรรมอาชีพที่จะเกิดขึ้นในชุมชนวัดพระหาระปือธรรมจะเป็นการต่อยอดจากอาชีพนวดกดจุดฝ่าเท้ามาสู่การสร้างผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่เป็นองค์ประกอบของการนวด จึงเพิ่มวิธีการให้มีลักษณะเป็น “ดม ทา ถู นวด” ทั้งครีมนวด น้ำมันนวด ยาต้ม ยาหม่อง และผลักดันให้เกิดการพึ่งตนเองให้มากขึ้นพร้อมกับรู้จักการบริหารจัดการการเงิน วัสดุ การแบ่งปันชุมชน และการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมมาสร้างเรื่องเล่า (storytelling) ทุนสังคมผสมการออกแบบเป็นอาชีพใหม่ขึ้นให้มีหน้าร้านแบบรถเข็นเปิดขายสร้างรายได้ทุกวัน ที่วัดพระหาระปือธรรม ดังนั้นผู้วิจัยได้นิยามคำว่า นวัตกรรมอาชีพ (Innovative Occupations) หมายถึง อาชีพที่ก่อให้เกิดรายได้จริงเพื่อให้ผู้คนได้ทำหน้าที่ทางสังคมพัฒนาชุมชนพร้อมกับเกื้อหนุนให้เกิดสุขภาวะชุมชนให้คนเปลี่ยนพฤติกรรม สร้างมิตรภาพ ก่อให้เกิดคุณค่าในความเป็นมนุษย์สร้างสัมพันธ์ภาพกับความเป็นเมือง

2.7 แนวคิดเกี่ยวกับวิศวกรสังคม (Social Engineers)

2.7.1 ความเป็นมาของวิศวกรสังคม

คำว่า “วิศวกรสังคม” (Social Engineers) เกิดขึ้นครั้งแรกจาก Jacques Van Marken นักอุตสาหกรรมชาวดัตช์ (1845-1906) เป็นผู้บัญญัติคำว่า "วิศวกรรมสังคม" และ "วิศวกรสังคม" ซึ่งมีร่องรอยของคำว่า วิศวกรสังคม ดังนี้

ในช่วงทศวรรษที่ 1890 ซึ่งเป็นคำเรียกที่มุ่งปรับปรุงสิ่งผิดปกติในโลกสังคม ซึ่งถือว่าเป็นศิลปะอันบริสุทธิ์ และประยุกต์ของการออกแบบ และการสร้างสังคมหนึ่งๆ แต่เมื่อย้อนกลับในสมัยกรีกพบว่า มีนักปรัชญาชาวกรีก อริสโตเติล ผู้ซึ่งมีอัจฉริยภาพสากลเข้าใจหลักการทางวิทยาศาสตร์ซึ่งเป็นอาจารย์ผู้สอนอเล็กซานเดอร์มหาราชให้เข้าสู่วิศวกรรมบริสุทธิ์และประยุกต์

ของการพิชิตที่ประสบความสำเร็จและการปฏิรูปสังคมรัฐอุดมคติเข้าสู่ระบบการเมืองการปกครองแบบโรมัน-กรีกตามอุดมการณ์ของอียิปต์ที่รัฐที่ดีเลิศต้องเป็นรัฐที่ส่งเสริมชีวิตที่ดีให้กับพลเมืองในรัฐต้องมีการแบ่งปันส่วนที่ยุติธรรมซึ่งแนวคิดนี้มีคนรู้จักมาจนปัจจุบัน (Reggiani, A.H., 2007)

โดยในปี 1894 นักอุตสาหกรรมชาวดัตช์ Jacques van Marken (1845-1906) ระบุคำว่า "วิศวกรสังคม" (sociale ingenieurs) ในบทความของเขาตามแนวคิดที่ว่านายจ้างสมัยใหม่ต้องการความช่วยเหลือจากผู้เชี่ยวชาญ "วิศวกรสังคม" ในการจัดการปัญหาของมนุษย์เช่นเดียวกันกับวิศวกรอุตสาหกรรมแบบพวกเขาต้องการความช่วยเหลือด้านเทคนิคเพื่อจัดการกับความท้าทายที่ไม่ใช่มนุษย์ (วัสดุ เครื่องจักร กระบวนการ) ซึ่งในปี 1899 ที่อเมริกามีการเปิดตัวแนวคิดของ "วิศวกรรมสังคม" ในวารสารขนาดเล็กและมีการเปลี่ยนชื่อเป็น "บริการสังคม" จากปี 1900 และ นักสังคมวิทยา Social Gospel Edwin L. Earp เรื่อง The Social Engineer ซึ่งตีพิมพ์ในช่วงปี 1911 ในสหรัฐอเมริกา "ความคลั่งไคล้ในประสิทธิภาพ" มีการใช้คำใหม่ซึ่งตั้งแต่นั้นมากลายเป็นมาตรฐานโดยใช้คำว่า "วิศวกรรมสังคม" ซึ่งอาศัย "วิธีการปฏิบัติต่อความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นเครื่องจักร" ในการขับเคลื่อนสังคม (Östlund, D., 2007)

ต่อมา Roscoe Pound (1870-1964) เป็นนักปรัชญากฎหมายชาวอเมริกันที่มีชื่อเสียงเป็นบุคคลสำคัญของคณะนิติศาสตร์สังคมวิทยา มีการสร้างทฤษฎีวิวิศวกรรมสังคม (Theory of Social Engineering) โดยมีพื้นฐานมาจากความเชื่อที่ว่ากฎหมายสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการออกแบบและจัดโครงสร้างสังคมเพื่อให้สมาชิกดีขึ้น ทฤษฎีนี้เสนอนักกฎหมายและผู้สนับสนุนเป็นวิศวกรทางสังคมที่ใช้ความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับกฎหมายเพื่อสร้างกรอบการทำงานสำหรับสังคมที่ดีขึ้น ซึ่งปอนด์ (Pound) กล่าวว่า "กฎหมายคือวิศวกรรมทางสังคม ที่สร้างความสมดุลระหว่างผลประโยชน์ที่แข่งขันกันในสังคม" ซึ่งวิทยาศาสตร์ประยุกต์ถูกนำมาใช้ในการแก้ปัญหาส่วนบุคคลและสังคม" และชี้ชัดว่า "กฎหมายควรใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุมสังคมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายแห่งความสุขสูงสุดและความขัดแย้งในสังคมน้อยที่สุด" โดยมีการแยกแยะไว้ว่าสังคมมนุษย์มีผลประโยชน์ทางกฎหมาย 3 ประเภทได้แก่ กลุ่มที่ 1 ผลประโยชน์ที่เกิดจากปัจเจกชน (Individual Interest) กลุ่มที่ 2 ผลประโยชน์สาธารณะ (Public Interest) และกลุ่มที่ 3 ผลประโยชน์ทางสังคม (Social interest) โดยจัดระบบผลประโยชน์ให้สมดุลด้วยกฎหมาย เพื่อให้ทุกคนมีความพึงพอใจในช่วงเวลา สถานการณ์ ด้วยกระบวนการวิศวกรรมทางสังคม (Social Engineering) เพื่อรักษาสมดุลของกลุ่มผลประโยชน์ทั้ง 3 กลุ่มให้สูญเสียขัดแย้งของคนในชุมชนน้อยที่สุด (Linus J. McManaman, 1958; Gochhayat, Sai., 2010; นงรัตน์ อิศโร, 2562; ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนดและเพ็ญนภา ปาละปิ่น, 2564) ซึ่งกรอบทฤษฎีวิวิศวกรรมสังคมของ Roscoe Pound เป็นกรอบสำหรับกฎหมายเพื่อปกป้องผลประโยชน์ที่หลากหลาย สร้าง

ความมั่นใจในความเป็นอยู่ที่ดีและความก้าวหน้าของสังคม แม้ว่าทฤษฎี Social Engineering ของ Roscoe Pound จะถูกเสนอในสังคมอเมริกัน แต่ปัจจุบันทฤษฎีนี้ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางทั่วโลกสำหรับการระงับข้อพิพาท ซึ่งประเทศอินเดียใช้แนวคิดนี้เพื่อรับรองสวัสดิการสังคม ยังมีการขยายขอบเขตไปสู่พื้นที่อื่น ๆ ทั้งการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม การปกป้องผู้บริโภค สิทธิของแรงงาน สาธารณสุข และสวัสดิการสังคม (Aryan Maurya, 2023; Shubham Krishna Tiwari, 2023)

ต่อมาในปี 1945 แนวคิดของ Karl Popper นักปรัชญาที่เสนอรูปแบบ "piecemeal social engineering" วิศวกรรมสังคมแบบสำเร็จทีละขั้น ซึ่งในหนังสือรัฐศาสตร์คลาสสิกของเขาชื่อ *The Open Society and Its Enemies, Volume I, The Spell of Plato* (1945) Karl Popper ได้ตรวจสอบการประยุกต์ใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์เชิงวิพากษ์และเหตุผลกับปัญหาของสังคมเปิด ในแง่นี้ที่ว่าเขาสร้างความแตกต่างที่สำคัญระหว่างหลักการของวิศวกรรมสังคมแบบประชาธิปไตย หรือที่เรียกว่า "วิศวกรรมสังคมแบบสำเร็จทีละขั้น" และวิศวกรรมสังคมแบบยูโทเปีย ซึ่งระบุว่า วิศวกรรมสังคมแบบสำเร็จทีละขั้น (piecemeal social engineering) จะใช้วิธีค้นหาและต่อสู้กับความชั่วร้ายที่ยิ่งใหญ่ที่สุดและแรงกดดันที่สุดของสังคม แทนที่จะค้นหาและต่อสู้เพื่อความดีสูงสุดที่ยิ่งใหญ่ที่สุด (Popper, K., 1971; Wikipedia, 2023)

ในประเทศไทยได้มีการได้มีการนำแนวคิดวิศวกรรมสังคมมาใช้ปลายปี พ.ศ. 2562 กลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏทั้ง 38 แห่งได้สร้างรูปแบบการพัฒนานักศึกษาภายใต้ชื่อโครงการว่า "วิศวกรสังคม" โดยใช้ชุมชนท้องถิ่นเป็นห้องเรียนสำหรับการทำกิจกรรมนักศึกษากระหว่างเรียนปกติในรั้วมหาวิทยาลัยเพื่อสร้าง "Soft Skills" ที่จำเป็นสำหรับการใช้ชีวิตในศตวรรษที่ 21 ทักษะแห่งอนาคต การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ปรับวิธีคิดเปลี่ยนวิธีสอน ปรับห้องเรียนสี่เหลี่ยมเป็นห้องเรียนชุมชน ให้ "ทักษะวิศวกรสังคม" ติดตัวนักศึกษาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตและทำงานในอนาคต (นงรัตน์ อัสโร, 2562) ซึ่งโครงการวิศวกรสังคม เป็นกระบวนการพัฒนานักศึกษาเพื่อการเป็นบัณฑิตที่มีคุณลักษณะและทักษะในศตวรรษที่ 21 ที่ตอบสนองต่อบทบาทการพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ภายใต้กรอบแนวคิดของการวิเคราะห์ศักยภาพชุมชน การยกระดับองค์ความรู้ของชุมชน การสร้างนวัตกรรม เพื่อแก้ปัญหาชุมชน และการสร้างความยั่งยืนในการแก้ปัญหาเชิงพื้นที่บนฐานข้อมูลชุมชน พัฒนานักศึกษาต้องนำไปใช้ในการจัดการกับปัญหาหรือความท้าทายในชีวิตที่มีความซับซ้อนมากขึ้น ได้แก่ การคิดอย่างมีวิจารณญาณเพื่อแก้ปัญหาให้ถูกจุด (Critical Thinking/Problem-solving) การสร้างวิธีการแก้ปัญหาหรือตอบโจทย์การพัฒนาอย่างสร้างสรรค์ (Creativity Thinking) การสื่อสาร (Communication) และ การทำงานร่วมกับผู้อื่น (Collaboration) สอดคล้องกับพระบรมรา

โอบายด้านการศึกษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในหลวงรัชกาลที่ 10 ใจความว่า “การศึกษาต้องสร้างให้คนมีทัศนคติที่ดีและถูกต้อง มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคงเข้มแข็ง มีอาชีพมีงานทำ และเป็นพลเมืองดีมีระเบียบวินัย” โดยมีกระบวนการพัฒนานักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏให้เป็นวิศวกรสังคมอยู่บนหลักการพื้นฐานด้านการศึกษาเพื่อจัดการเรียนรู้ 3 ประการ ได้แก่ จิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education) (ประเวศ วะสี, 2554) การทบทวนอย่างเป็นระบบ (Systematic Review) (Cook et al, 1997; Mulrow et al, 1997) การคิดเชิงระบบ (System Thinking) (Senge, 1990; มนตรี แยมกสิกร, 2546; เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2549; นงรัตน์ อีสโร, 2564) ดังนั้นคำว่า วิศวกรสังคม เป็นบุคคลผู้กระทำให้บทบาทวิศวกรรมสังคม ตามแนวคิดของนักปรัชญา นักวิศวกรอุตสาหกรรม นักกฎหมาย และนักรัฐศาสตร์มีเป้าหมายสำคัญจะอยู่ที่การสร้างเครื่องมือในวิชาชีพนั้นเพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาสังคมให้เกิดความสุขสูงสุด มีความขัดแย้งร้าวฉานกันน้อยที่สุด มีความปรองดองกันมากที่สุดของคนในสังคม ชุมชนท้องถิ่น ทำให้ในทุกสังคมอุดมคดีย่อมต้องการนักวิศวกรสังคมมาช่วยออกแบบสร้างสรรค์ทักษะของผู้คนให้สร้างความสุขของสังคมร่วมกันนั่นเอง

2.7.2 นิยามของวิศวกรสังคม

นิยามจากการประชุมผู้ที่เกี่ยวข้องกับวิศวกรสังคม ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา วันที่ 18 ตุลาคม 2564 จัดโดยสำนักวิชาการศึกษาทั่วไปและนวัตกรรมการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ (GE) โดยมี ดร.นงรัตน์ อีสโร เลขานุการประจำ พล.อ.ดาว์พงษ์ รัตนสุวรรณ องคมนตรี ผู้ทรงคุณวุฒิด้านยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น เป็นวิทยากร ได้อธิบายคำว่า “วิศวกรสังคม” เป็นกระบวนการพัฒนาทักษะวิศวกรสังคมให้กับนักศึกษาโดยการจัดการเรียนรู้ข้ามศาสตร์แบบลงมือปฏิบัติจริง (Multidisciplinary Active Learning) ที่ใช้ในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นเป็นฐาน (Social Lab Based) ผ่านการ Coaching ของคณาจารย์ต่างคณะต่างสาขา และปราชญ์ชาวบ้านเพื่อให้นักศึกษาต่างคณะต่างสาขาร่วมดำเนินกิจกรรมแก้โจทย์ปัญหาเชิงพื้นที่ (Area Based) ด้วยตัวนักศึกษาเองตลอดกระบวนการ โดยมีมุ่งเป้าที่การสร้างนักศึกษาให้กลายเป็นบัณฑิตนักคิด นักสื่อสาร นักประสาน และนักนวัตกรรม ซึ่งคำว่า “วิศวกรสังคม” ไม่มีนิยามตรงตัว แต่มีการอธิบายองค์ประกอบของวิศวกรสังคมไว้ว่าเป็นผู้มีทักษะความสามารถและความชำนาญการสังเกต การตั้งคำถาม การฟังอย่างไตร่ตรอง การสร้างกัลยาณมิตรที่สะท้อนลักษณะบุคคลออกมาเป็นคนที่มีความสามารถด้านการคิด การสื่อสาร การประสาน และการสร้างนวัตกรรม ดังนั้น ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2565) จึงให้นิยามคำว่า วิศวกรสังคม หมายถึง ผู้ที่มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ เป็นเหตุเป็นผล เชื่อมโยงอย่างบูรณาการแบบข้ามศาสตร์ ละครศาสตร์ ผสมศาสตร์มีความรู้การใช้เครื่องมือ

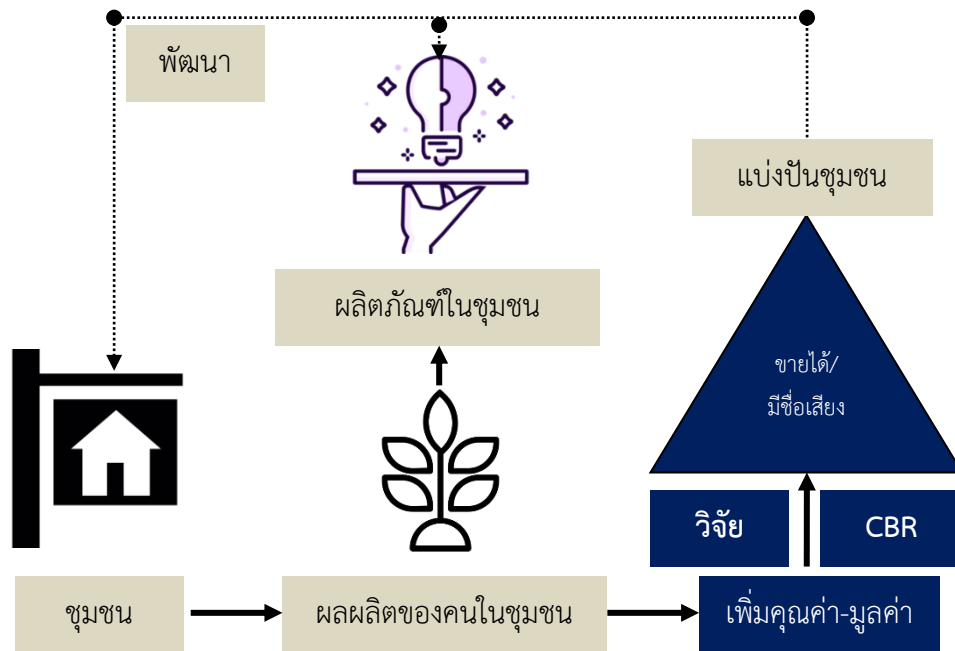
เทคนิควิธี กระบวนการ ขั้นตอนในการพัฒนาคนในชุมชนท้องถิ่น มีความสามารถในการสื่อสาร ประสานงานกับกลุ่มคน ภาคีเครือข่าย ทุนส่วนทางสังคมได้อย่างมีกลยุทธ์ และถนัดชำนาญ ในการสร้างนวัตกรรมทางสังคมเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน สังคมและประเทศไทย และได้ทำ การสรุปคำว่า “วิศวกรสังคม” เป็นทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ในการออกแบบเพื่อสอนให้กับ เหล่านักศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏทั่วประเทศทั้ง 38 แห่งที่ยึดโยงกับวิถีชีวิตของชุมชน ท้องถิ่นแต่ละภูมิภาค ตามบริบทที่แตกต่างของภูมิสังคมที่เป็นทั้งชุมชนเมืองและชุมชนชนบท โดยการฝึกฝนอบรม บ่มเพาะให้นักศึกษาราชภัฏเป็นผู้มีทักษะวิศวกรสังคมพร้อมกับการ พึ่งตนเอง และเป็นที่พึ่งพาให้กับสังคมที่กำลังเผชิญปัญหา การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยและ สังคมโลก ดังนั้นการสร้างให้นักศึกษาราชภัฏมีทักษะวิศวกรสังคม จึงต้องยึด “หลักปรัชญาวิถี วิถีวิศวกรสังคม” โดยมีองค์ประกอบด้วยวิธี 4 เสาที่ยึดเสาต้นมี 3 หลักการ คือ หลักการ ครอบครอง หลักการทรงงาน หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เสากลาง ประกอบด้วย 1 นโยบายการศึกษา 4 มิ คือ มีทัศนคติที่ดีและถูกต้อง มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคงเข้มแข็ง มีงานทำ มีอาชีพ และมีระเบียบวินัยเป็นพลเมืองดี เสาแกน ประกอบด้วย 4 ทักษะ คือ ทักษะการคิดเชิง เหตุผล ทักษะการสื่อสาร ทักษะการประสานงาน และทักษะการสร้างนวัตกรรม รวมทั้งเสาท้าย คือ 1 วิธีการ คือ เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา โดยอาศัยวิถีราชภัฏที่ประกอบด้วยหลักคิดโยนิโส มนสิการ 10 ประการ ได้แก่ วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ วิธี คิดแบบสามัญลักษณ์ วิธีคิดแบบอริยสัจ วิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ วิธีคิดแบบเห็นคุณโทษ และทางออก วิธีคิดแบบรู้คุณค่าแท้คุณค่าเทียม วิธีคิดแบบรู้เร้ากุศล วิธีคิดแบบปลุกเร้า คุณธรรม วิธีคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน และวิธีคิดแบบวิภาษวาท หลักวิชาการความรู้บูรณาการข้าม ศาสตร์ และหลักคุณธรรมมีความเพียร ซื่อสัตย์สุจริต ขยัน วินัย ใจแบ่งปัน จนนำไปสู่การ แก้ไขปัญหาที่ตรงจุดกับความต้องการของชุมชนท้องถิ่น พัฒนาแบบคนจนพึ่งตนเองจนแกร่ง จากภายในชุมชนท้องถิ่นให้มีภูมิความรู้ รู้รักสามัคคี เป็นคนเก่ง เป็นคนดีสร้างชุมชนให้อยู่ ดีมีสุข เข้มแข็งมั่นคงยั่งยืนและไม่ทิ้งถิ่นยืนหยัดอย่างสง่างามท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของ สังคมไทยและสังคมโลก (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2565) ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ได้ใช้ทักษะการคิดเชิง เหตุผล ทักษะการสื่อสาร ทักษะการประสานงาน และทักษะการสร้างนวัตกรรมทั้ง 4 มาใช้ กับกลุ่มผู้วิจัยที่เป็นกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนให้นำมาใช้ในกระบวนการวิจัยและกิจกรรมการ วิจัยที่เกิดขึ้นในชุมชนวัดประหาระปือธรรม

2.8 แนวคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ชุมชน (Community Product)

คำว่า “ผลิตภัณฑ์ชุมชน” มีการกล่าวถึงผลิตภัณฑ์ที่เกิดขึ้นของชุมชน หรือตำบลนั้น เป็นการเกิดขึ้นในความคิดสร้างสรรค์ของผู้คนที่อยู่ในชุมชน โดยผลผลิตใดที่เกิดขึ้นจากการปลูกขึ้น ทำขึ้น ออกแบบขึ้น สรรค์สร้างขึ้นที่อาศัยคนในชุมชนทำขึ้นเอง ผลิตขึ้นเอง หรือร่วมกันสร้างขึ้น เป็นสิ่งที่ทุกคนในชุมชนรู้จักหรือได้มีโอกาสใช้ผลผลิตนั้นเรียกว่า “ผลิตผลของชุมชน” และสร้างสรรค์ให้มีที่จับที่หุ้มห่อผลผลิตนั้นเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชนที่ต้องนำไปใช้ได้ หยิบถือ เคลื่อนย้ายติดตัว ถือซื้อขายเป็นของฝากได้มีขายในชุมชนนั้นๆ สร้างมาเพื่อเป็นของชุมชนนั้น เรียกว่า “ผลิตภัณฑ์ชุมชน” อาทิ ผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นจากจากทุนทรัพยากร ทุนปัญญา ทุนวัฒนธรรม ทุนทางสังคมของคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนได้คิดใหม่ ต่อยอด เพิ่มค่า หาจุดต่าง และสร้างสรรค์จนกลายเป็นผลิตภัณฑ์ที่สร้างสรรค์ของชุมชนสามารถสร้างคุณค่าทางสังคม และมูลค่าทางเศรษฐกิจไปพร้อมกันด้วย ซึ่งตลาดคลองลัดมะยมจึงเกิดการเพิ่มค่าด้วยการสร้างเรื่องเล่า (Storytelling) สอดคล้องกับผลิตภัณฑ์ของชุมชนและความต้องการของประชาชนให้เกิดขึ้นประจำแหล่งท่องเที่ยวตลาดน้ำคลองลัดมะยม (Phukamchanoad, 2022) คำว่า “ผลิตภัณฑ์ชุมชน” ณ ที่นี้ให้ชื่อว่า โอท็อป โดยมีกระบวนการขับเคลื่อนการดำเนินงานโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ มีจุดเริ่มต้นเมื่อ ปี พ.ศ. 2544 ได้มีการประกาศสงครามกับความยากจน โดยจัดให้มีโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์เป็นหนึ่งในนโยบายเศรษฐกิจชุมชนที่สำคัญของยุทธศาสตร์การสร้างรายได้ลดรายจ่าย และ ขยายโอกาส โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน สร้างงาน สร้างรายได้ในชุมชนและ ท้องถิ่น ซึ่งได้เชิญนายโมริฮิโกะ ฮิรามัทสึ (Morihiko Hiramatsu) ผู้ว่าราชการจังหวัดโออิตะ(Oita) ประเทศ ญี่ปุ่น ผู้ริเริ่มโครงการ One Village One Product หรือ OVOP ได้มาบรรยายให้แนวคิดและหลักการของ OVOP ของจังหวัดโออิตะ ประเทศญี่ปุ่น แก่ผู้บริหาร ข้าราชการ ทุกกรม กระทรวง เพื่อให้ทุกภาคส่วนได้ เข้าใจและเรียนรู้จากประเทศต้นแบบการดำเนินงาน OTOP โดยเฉพาะแนวคิดพื้นฐานปรัชญา OTOP ทั้ง 3 ประการ คือ (1) ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่สากล (Local yet Global : Think Globally, Act Locally) คือการผลิตสินค้าที่คงไว้ซึ่งวัฒนธรรมท้องถิ่น และอัตลักษณ์ของชุมชน ซึ่งไม่ใช่เพียงการผลิต ที่ตอบสนอง ความต้องการของชุมชนเท่านั้น แต่เป็นการผลิตที่สามารถ เข้าถึงรสนิยมของผู้บริโภคทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยพิจารณาความต้องการของตลาดเป็นสำคัญ ซึ่งหมายความว่า รวมถึงการมีคุณภาพและมาตรฐานที่เป็นที่ ยอมรับด้วยการที่สินค้ามีเอกลักษณ์เฉพาะ เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มอันนำไปสู่การมีรายได้ ที่เพิ่มขึ้น (2) การพึ่งพาตนเองและคิดอย่างสร้างสรรค์ (Self – reliance and Creativity) คือ การปลูกจิตสำนึกในการพึ่งพาตนเอง ให้ประชาชนในท้องถิ่นเป็น ผู้ตัดสินใจเพื่อพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง

กิจกรรมต่างๆ ต้องมาจากความต้องการของคนในชุมชน โดยคนใน ท้องถิ่นเป็นผู้ตัดสินใจว่าสิ่งใดของท้องถิ่นที่มีศักยภาพ และสิ่งใดที่มีเฉพาะในท้องถิ่น ชุมชนต้องร่วมกันใช้ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์คิดค้นผลิตสินค้าและบริการ ใหม่ ๆ จากทรัพยากรในท้องถิ่นโดยผสมผสานกับเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่น เพื่อสร้างความแตกต่างและ การสร้างมูลค่าในเชิงเศรษฐกิจอันเป็นการผลิตที่ไม่ได้แข่งขันด้านราคาที่มาจากการผลิตสินค้าตามกัน ในชุมชน หนึ่ง ๆ อาจมีหลายผลิตภัณฑ์ หากชุมชนเห็นชอบตกลงร่วมกันผลิต ความสำคัญ คือ ต้องอยู่บนพื้นฐานของการนำเสนอความเป็นตัวแทนของท้องถิ่น เป็นความภาคภูมิใจรวมถึงการมีตลาดรองรับ ภาครัฐควรมีบทบาท ในการสนับสนุนให้ชุมชนประสบความสำเร็จในสิ่งที่ชุมชนต้องการ (3) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development) คือการส่งเสริมพัฒนาบุคลากร ในท้องถิ่นให้สามารถเรียนรู้ค้นคว้า พัฒนาได้ด้วยตนเองกระตุ้นและส่งเสริมให้ทำในสิ่งใหม่ๆ ที่ท้าทายความสามารถ และมีความคิดสร้างสรรค์เพราะผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนให้ท้องถิ่นเกิดการพัฒนาย่าง ยั่งยืน คือ ผู้นำชุมชนและประชาชนในท้องถิ่น โดย “ผลิตภัณฑ์” ไม่ได้หมายถึงตัวสินค้าเพียงอย่างเดียว แต่เป็นกระบวนการทางความคิด รวมถึงการบริการ การดูแลการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม การรักษาภูมิปัญญาไทย การท่องเที่ยว ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี การต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้ กลายเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ มีจุดเด่น จุดขายที่รู้จักกันแพร่หลาย ทั่วประเทศและทั่วโลก (ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ, 2556; Jaiborisudhi, 2013; สำนักส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิสาหกิจชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2558) ซึ่งเป้าหมายสุดท้ายของแนวคิดนี้เป็นการสร้างความเจริญ สร้างรายได้ให้กับประชาชนที่อยู่ห่างไกล ได้มีโอกาสนำผลิตภัณฑ์ชุมชนของตนเองมาสู่การสร้างสรรค์ด้วยแนวคิด วิธีการ เทคโนโลยี การตลาดรูปแบบการขายใหม่ ๆ สุดตลาดในประเทศและต่างประเทศ จะได้นำเงินตราเข้ามาในประเทศไทยได้แล้วย้อนกลับมาพัฒนาชุมชนตนเองให้เจริญรุ่งเรืองจะทำให้เศรษฐกิจมีความสร้างสรรค์ไปด้วย ซึ่งคำว่า “เศรษฐกิจสร้างสรรค์” ที่ต้องพัฒนาเศรษฐกิจบนพื้นฐานองค์ความรู้ การสร้างสรรค์งาน และการใช้ทรัพย์สินทางปัญญาที่มีการเชื่อมโยงกับรากฐานวัฒนธรรม ความรู้ของสังคม และนวัตกรรมสมัยใหม่ นำไปสู่การผลิตสินค้าและบริการที่สร้าง “มูลค่าทางเศรษฐกิจ” “คุณค่าทางสังคม” หรือ “การสร้างมูลค่าที่เกิดจากความคิด” ซึ่งเรียกว่า ผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ เป็นผลผลิตที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์และทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มของสินค้าเป็นการพัฒนาต่อยอดจากผลิตภัณฑ์เดิมที่มีอยู่ นำมาปรับปรุงให้สอดคล้องกับยุคสมัยด้วยคุณค่าความเป็นไทยและเสน่ห์ที่สวยงาม ผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์จึงมีผลต่อปัจจัยความต้องการซื้อของลูกค้านักท่องเที่ยวในด้านจิตวิทยา วัฒนธรรมและสังคมอยู่ในระดับปานกลางเลยทีเดียว เพราะอย่างหนึ่งของความสร้างสรรค์เกิดขึ้นจากการปรับตัว สังคม ปรับเปลี่ยน และแลกเปลี่ยน

วัฒนธรรม สิ่งเหล่านี้จะเป็นภูมิปัญญาของไทยที่สืบทอดเป็นมรดก เพื่อใช้ในการดำเนินชีวิต จนถึงทุกวันนี้ และเป็นแนวคิดการสร้างผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์เกิดจากองค์ความรู้ด้านการออกแบบ เทคโนโลยีที่ก้าวหน้า การประยุกต์ และพัฒนาผลิตภัณฑ์ นับว่าเป็นทรัพย์สินทางปัญญา (Sangaimsak, 2018) ทั้งนี้ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, เพ็ญญา ปาละปิ่นและคณะ (2563) ได้ให้คำนิยามสรุปคำว่า “ผลิตภัณฑ์ชุมชน” มีความสอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับคำว่า หนึ่งผลิตภัณฑ์ หนึ่งตำบล ซึ่งมีนัยสำคัญว่า ผลิตภัณฑ์ของคนในชุมชนท้องถิ่นนำมาสร้างสรรค์ให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้นสามารถเป็นสินค้าประจำของชุมชนไว้ให้กับผู้มาเยือนได้ซื้อหาได้ โดยเป็นสิ่งของ อาหาร เสื้อผ้า ที่เกิดจากวิถีชีวิต ทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญาที่เกิดขึ้นในชุมชนท้องถิ่นโดยมีความเป็นเอกลักษณ์หรืออัตลักษณ์เฉพาะถิ่น ซึ่งสอดคล้องเช่นเดียวกับคำว่า “ผลิตภัณฑ์” (Product) หมายถึง สิ่งใดๆที่เสนอออกสู่ตลาดเพื่อการรู้จักการเป็นเจ้าของ การใช้หรือการบริโภค และสามารถตอบสนองความจำเป็นและความต้องการของตลาดได้ ประกอบด้วย สินค้า บริการ ความคิด สถานที่ องค์กรหรือบุคคลโดยผลิตภัณฑ์ต้องมีรรถประโยชน์ (Utility) มีคุณค่า (Value) ในสายตาของลูกค้าจึงจะมีผลทำให้ผลิตภัณฑ์สามารถขายได้ (Armstrong and Kotler, 2007) นอกจากนี้คำว่า ผลิตภัณฑ์ (Product) เป็นสินค้าอุปโภคบริโภคสินค้าอุตสาหกรรม สิ่งใดที่เสนอขายต่อตลาด และการบริการในการออกแบบรูปร่าง สี สัน ทึบ ห่อ การใช้ชื่อยี่ห้อ การบริการและสัญลักษณ์ ซึ่งมีทั้งลักษณะที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม สิ่งที่จับต้องได้ (Tangible) และสิ่งที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Product) หรือ บริการ (Service) รวมถึง (สุดาตวง เรืองรุจิระ, 2538; นพรัตน์ ภูมิวุฒิสาร, 2543) นอกจากนี้ในการวิจัยในพื้นที่เขตอุตสาหกรรมกรุงเทพมหานคร ได้สรุปนิยามคำว่า “ผลิตภัณฑ์ชุมชน” หมายถึง ผลิตภัณฑ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน จะออกมาเป็นผลผลิตที่ดั้งเดิม หรือพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ของประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชน จนเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนว่า “ในชุมชนนี้มีผลิตผล ผลิตภัณฑ์นี้จริง และเป็นของคนในชุมชนที่ผลิตขึ้นเอง มิได้รับมาจากภายนอก จึงจะเรียกว่า ผลิตภัณฑ์ของชุมชน โดยเมื่อได้ผลประโยชน์จากผลิตภัณฑ์ชุมชน สามารถย้อนกลับมาพัฒนาอีกครั้ง” ทั้งนี้ผลิตภัณฑ์ชุมชนเกิดขึ้นจากทุนทางปัญญา ทุนมนุษย์ ทุนสังคมวัฒนธรรม ทุนทรัพยากรในชุมชนท้องถิ่นโดยนำมาสู่การสร้างผลิตผลหรือผลิตภัณฑ์ให้เกิดขึ้น และพัฒนาไปสู่การสร้างมูลค่าและคุณค่าให้สูงขึ้นได้ประโยชน์เป็นของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน เมื่อนำมาใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนเขตอุตสาหกรรม ที่เป็นชุมชนเมืองต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ต้องอาศัยศักยภาพของความหลากหลายของทุนปัญญาและทุนมนุษย์เชื่อมโยงกับองค์ความรู้ของมหาวิทยาลัยมาช่วยในการออกแบบในการสร้างผลิตผลหรือผลิตภัณฑ์ให้เกิดขึ้นด้วยอัตลักษณ์ของชุมชนเมืองแต่ละพื้นที่ตามบริบทสังคม (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด และคณะ, 2565)

ภาพที่ 2.7 กระบวนการเกิดขึ้นของผลิตภัณฑ์ชุมชน

ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2565)

ดังนั้นผลิตภัณฑ์ชุมชนวัดประหารระบือในการวิจัยครั้งนี้จึงเป็น “ผลิตภัณฑ์ใหม่” ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพหมวดที่มีการต่อยอดมาจากการวิจัยที่มีอยู่ในชุมชนขึ้นมาเป็น “ตำรับผลิตภัณฑ์สมุนไพรเพื่อสุขภาพผู้สูงอายุ” ค้นหาสสมุนไพรมีชื่อใกล้เคียงท้องถิ่นดั้งเดิม

2.9 แนวคิดเกี่ยวกับการเสริมพลังชุมชน (Community Empowerment)

คำว่า พลังชุมชน หรือ การเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชน ซึ่งใช้ภาษาอังกฤษว่า community empowerment ซึ่งมีคำที่ใกล้เคียงกันคือ การเสริมสร้างพลังอำนาจมาจากภาษาละติน “passe” ซึ่งหมายถึง อำนาจ (Power) กับอิสรภาพ (Freedom) การมีพลังอำนาจจำเป็นต้องมีอิสรภาพไปพร้อมกันด้วย มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายว่า การเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชน เป็นกระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชน ที่มีการจัดการที่เข้าถึงกระบวนการของรัฐและการเข้าถึงแหล่งประโยชน์ของชุมชนภายนอก และมีผลลัพธ์ของการเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชน ที่เป็นพหุลักษณะของชุมชน ความร่วมมือขององค์กรต่างๆ ในชุมชน และการเข้าถึงแหล่งประโยชน์ภายในชุมชน (Perkins, & Zimmerman, 1995) ยังความถึงการเสริมสร้างพลังอำนาจในระดับชุมชน หมายถึงกระบวนการพัฒนาชุมชนที่พยายามส่งเสริมความตระหนักความเป็นชุมชน (sense of community awareness) แก่บุคคลที่อาศัย อันจะนำไปสู่การบรรลุชีวิตชุมชน (Edginton, et al,

1989, cited by Barnes, et al.,1997) เช่นเดียวกับคำว่า กระบวนการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน โดยสมาชิกในชุมชนนั่นเอง เพื่อควบคุมชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองและของชุมชน (อุมพร ทานรุ่งชโรทร, 2551) ซึ่งการเสริมสร้างพลังในชุมชนเป็นลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชน ที่มีระยะเวลายาวนาน หรือไม่อย่างน้อยก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและมีการเปลี่ยนแปลงนโยบาย โดยทั่วไปอยู่ที่ 7 ปี หรือมากกว่านั้น (Raeburn,1993 cite in Laverack and Labonte, 2000) นอกจากนี้ UNESCO (1998) ได้ให้ความหมายของการเสริมสร้างพลังอำนาจว่า การให้พลังอำนาจแก่บุคคล อันเป็นพลังในความหมายของความเข้มแข็งภายในและความเชื่อมั่นการกล้าเผชิญ สิทธิในการตัดสินใจกับทางเลือกในชีวิต ความสามารถอันมีอิทธิพลต่อกระบวนการทางสังคมที่จะ มีผลต่อชีวิตบุคคล และทิศทางการเปลี่ยนแปลงของสังคม ยังมีนิยามที่กล่าวว่า การเสริมสร้างพลังอำนาจก็คือ แนวคิดที่อธิบายกระบวนการทางสังคม การแสดงถึงการยอมรับและชื่นชมการส่งเสริมพัฒนาและเสริมสร้างความสามารถของบุคคลในการตอบสนอง ความต้องการของตนเอง และแก้ปัญหาด้วยตนเอง รวมถึงความสามารถในการใช้ทรัพยากรที่จำเป็นในการดำรงชีวิต เพื่อให้เกิดความรู้สึกเชื่อมั่นใน ตนเอง และความรู้สึกว่าตนเองมีอำนาจ สามารถควบคุมความเป็นอยู่หรือวิถีชีวิตของตนเองได้ (Gibson, 1991) นอกจากนี้การสร้างเสริมพลังอำนาจชุมชน เป็นกระบวนการที่ครอบคลุมไปถึงการเปลี่ยนแปลงระดับต่างๆ ทั้งปัจเจกบุคคล องค์กรและชุมชน เป็นการดูความสัมพันธ์ของระดับต่าง ๆ และการประยุกต์การสร้างพลังอำนาจในชุมชน มักทำคู่ไปกับการกระตุ้นการมีส่วนร่วมกับชุมชน โดยมีส่วนร่วมโดยมุ่งหวังให้เกิดการเรียนรู้ การมีความรู้สึกถึงความเป็นชุมชน โดยใช้กิจกรรมหลัก (1) การมีส่วนร่วม (2) การเรียนรู้ร่วมกัน (3) การสะท้อนความรู้สึก บทเรียนในเชิงวิเคราะห์วิจารณ์ด้วยเหตุด้วยผล (4) การทำกิจกรรมกระบวนการสร้างพลังอำนาจให้เกิดให้เกิดในระดับจิตวิทยาบุคคล องค์กรและกลุ่มหรือชุมชน (Israel, Checkoway, Schulz, Zimmerman, 1994) นอกจากนี้มีคำว่า อำนาจ (Power) ซึ่งทางสังคมศาสตร์มักได้รับอิทธิพลจากแนวคิดของ Max Weber ที่ใช้กับนัยของคำว่า การเสริมพลังชุมชน (Community Empowerment) ที่หมายถึง กระบวนการทำงานร่วมกันของบุคคลที่มีอำนาจความสามารถเหนือกว่าบุคคลในชุมชนเกิดการปฏิสัมพันธ์ทางเชิงอำนาจของบุคคลและชุมชนจนเกิดเป็นศักยภาพให้บุคคลสามารถพึ่งตนเอง มีคุณค่า มีความภาคภูมิใจ รู้สึกรักหวงแหน หวังดีต่อชุมชนพัฒนาทางเศรษฐกิจสังคมให้เข้มแข็งส่งผลดีต่อชุมชน (Zimmerman; & Rappaport. 1988) กระทำการปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างนักพัฒนากับชาวบ้านจาก “อำนาจจากภายใน” (Power-from-within) จะนำไปสู่ “อำนาจร่วม” (Power-with) อย่างมีดุลยภาพ ซึ่งหมายถึง การใช้อำนาจร่วมกันระหว่างภาคีต่างๆ อย่างเสมอภาคและเป็นธรรม ซึ่งองค์ประกอบหลักของแนวคิด เกลน แลฟเวอแรค (Glenn Laverack) “การเสริมพลังชุมชน” มี 9 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ (1) การมีส่วนร่วม (Participation) (2) ภาวะผู้นำท้องถิ่น (Local Leadership) (3) โครงสร้างองค์การ

(Organizational Structures) (4) การประเมินปัญหา (Assessment of Problems) (5) การถามว่า “ทำไม” (Asking ‘why’) (6) การระดมทรัพยากร (Resource mobilization) (7) เชื่อมโยงกับเครือข่าย (Links with Other People and Organization) (8) บทบาทของภายนอก (Role of Outside Agents) (9) การจัดการโครงการ (Programme Management) ซึ่งจะต้องทำการประเมินผลการดำเนินงานด้านการเสริมพลังชุมชนนั้น วิธีการที่เหมาะสมที่สุด ก็คือการประเมินเป็นระยะๆ เพื่อให้เห็นการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นพลวัต (Laverack, 2007a; 2007b; สมศักดิ์ สามัคคีธรรม, 2554; 2564) ในการวิจัยเรื่อง การสร้างพลังชุมชนวัฒนธรรมแห่งความดีสู่การเชื่อมวิถีชีวิตคนสองนามหานครแห่งการท่องเที่ยวอีสานตอนบน ได้สรุปคำว่า “การสร้างพลังชุมชน” มีความเป็นกระบวนการที่มีลำดับความสำคัญของการกระทำที่มีประสิทธิภาพ บูรณาการสอดประสานแต่ละขั้นตอนให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการเพิ่มพลังความแข็งแกร่ง ศักยภาพ ประสิทธิภาพของทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดผลลัพธ์ที่ดี หรือแก้ไขปัญหาที่ชุมชนกำลังเผชิญอยู่ทั้งภายในและภายนอก ดังนั้นเมื่อต้องการความสำเร็จในการเสริมพลัง ต้องเสริมสร้างกระบวนการทุกขั้นตอนให้มีพลังอำนาจประจักษ์แก่ชุมชน แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดเพื่อให้เกิดพลังมากที่สุด คือ การมีส่วนร่วม เป็นปัจจัยสำคัญที่สุด (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2563) ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ได้นำแนวคิดการเสริมพลังชุมชนของ กลอน แลฟเวอแรค (Glenn Laverack) ที่มี 9 องค์ประกอบ และ 4 กิจกรรมของ อิสราเอลและคณะ (Israel, Checkoway, Schultz, Zimmerman) โดยใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมนำการสร้างพลังชุมชน คำว่า “การมีส่วนร่วม” เป็นปัจจัยหลักของการเสริมสร้างพลังชุมชนของนักวิชาการเป็นส่วนใหญ่

2.10 แนวคิดเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Philosophy)

2.10.1 ความเป็นมาของเศรษฐกิจพอเพียง

ประเทศไทยโชคดีเหลือเกินที่มีพระเจ้าแผ่นดินที่ทรงพระปรีชาญาณหาเครื่องมือ หลักคำสอน หลักปฏิบัติมา “ต่อสู้อันชั่ว” กับอริราชศัตรูของประชาชนนั่นคือ “ความยากจน” ด้วยศาสตราวุธที่เป็นอาวุธฆ่าความยากจนให้กับราษฎรของพระองค์ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง เมื่อถ่ายทอดวิชาฆ่าความจนยังให้หนทางสร้างชีวิตอย่างมีความสุขที่ยั่งยืนด้วย ผู้วิจัยมีจิตสำนึกอันลึกซึ้งนพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (ในหลวงรัชกาลที่ 9) ที่พระองค์ทรงพระราชทานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไว้เป็นแนวทางในการดำรงชีวิตเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ชาติให้พบความสุขแท้ของชีวิต

ครั้นถามเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ในระดับสากล จะมองว่า การลงทุนย่อมหวังกำไร ถ้ารู้ว่าขาดทุนไม่ได้กำไรจะไม่มีการลงทุนแน่นอน อדם สมิท (Adam Smith) ผู้แต่งหนังสือเศรษฐศาสตร์

การเมือง “An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations” (1776) ถือเป็นบิดาของนักเศรษฐศาสตร์ ที่มองเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่หวังผลกำไรผ่านกลไกตลาดที่มีมือที่มองไม่เห็น (Invisible hand) เชื่อมโยงส่วนต่าง ๆ ของสังคมเข้าด้วยกันอันจะนำพามาซึ่งความมั่งคั่งแก่สังคมด้านการผลิต การบริโภค และการค้า เพื่อให้ได้รับประโยชน์ของตนสูงสุด และรัฐบาลไม่จำเป็นต้องเข้ามาแทรกแซงกิจกรรมทางเศรษฐกิจของเอกชนซึ่งมองในมิติเชิงมูลค่าที่เกิดขึ้นกับคน

แต่เมื่อมองอีกฝั่งหนึ่งของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเช่นกันแต่เป็นมิติเชิงคุณค่า พระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (ในหลวงรัชกาลที่ 9) จึงเป็นบิดาของนักปรัชญาเศรษฐศาสตร์ที่เสนอแนวคิดที่แตกต่างครั้งแรกของโลก คือ “ขาดทุนคือกำไร” และยังเสนอ “เศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่” ไว้เป็นครั้งแรกของโลกที่เป็นงานหลักวิชาและหลักปฏิบัติคู่ขนานกัน จนเกิดคำว่า “ความพอมีพอกิน” หรือที่เรียกกันว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” ได้ปรากฏอย่างเป็นทางการครั้งแรกเมื่อวันพฤหัสบดี ที่ 18 กรกฎาคม 2517 ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ดังมีใจความพระบรมราโชวาทดังนี้ (ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา, 2552)

“...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐานคือ ความพอมีพอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไปหากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญยกเศรษฐกิจขึ้นให้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและของประชาชนโดยสอดคล้องกันด้วย ก็เกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่าง ๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวได้ในที่สุด ดังเห็นได้ที่อารยประเทศหลายประเทศกำลังประสบปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงอยู่ในเวลานี้...”

ดังนั้นความเป็นมาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงเกิดขึ้นจากความไม่พอดีของนโยบายของภาครัฐ เกิดจากตัวประชาชนที่ขาดความรู้ ขาดคุณธรรม จนไม่รู้จักคำว่า “พอดี” หรือ “ค่อยเป็นค่อยไปตามลำดับขั้นตอน” หรือ “พอเพียง” เกิดการเหลื่อมล้ำของคนขึ้นในทุกมิติ ความยากจน ความไม่เท่าเทียมของสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งคนรวยมีเอวสาวได้สาวเอา คนจนโอกาสน้อยมีอันยอมขนขวายได้น้อยไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ ทำให้ช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนจึงห่างกันมาก กลายเป็นชนชั้นทางสังคมที่มีคนจนเป็นฐานรากจำนวนมาก คนรวยยิ่งรวย คนจนยิ่งจนแทบไม่มีอันจะกิน ภาครัฐและเอกชนเอื้อต่อกันในการพัฒนาจนล้มรากเหง้าที่ติงาม ข้อมูลกับความเป็นจริงไม่ตรงกันในการพัฒนาประเทศ โดยปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้เป็นจุดเริ่มที่สำคัญที่อยู่ในสายพระเนตรของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ที่พระราชดำรัสเกี่ยวกับความพอเพียงให้กับราษฎรของพระองค์ทั่วราชอาณาจักรให้เกิดความอยู่ดีกินดีอย่างทั่วกัน (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2555; 2560; 2561; 2564)

2.10.2 ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง

เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2542 คำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” หรือภาษาอังกฤษว่า “Sufficiency Economy” ได้ถูกประมวลและกลั่นกรองจากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งพระราชทานในวโรกาสต่าง ๆ รวมทั้งพระราชดำรัสอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำไปเผยแพร่ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของทุกฝ่ายและประชาชนโดยทั่วไป ดังมีใจความว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ *ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล* รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในภายนอก ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการ ทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2544; 2550, มูลนิธิชัยพัฒนา, 2550) นั้นหมายความว่า แนวทางการพัฒนาประเทศควรต้องมีฐานคิดสำคัญคือการยึดมั่นแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียงที่ต้องประยุกต์ใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารประเทศของภาครัฐ เอกชนและประชาชนร่วมกันโดยตั้งอยู่บนทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรมของความเป็นไทย ซึ่งทั้งนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระบรมราโชวาทพระราชทานผ่านมูลนิธิชัยพัฒนา (ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา, 2552) ไว้ว่า

“...เศรษฐกิจพอเพียง เป็นเสมือนรากฐานของชีวิต รากฐานความมั่นคงของแผ่นดิน เปรียบเสมือนเสาเข็มที่ถูกต้องรองรับบ้านเรือนตัวอาคารไว้นั่นเอง สิ่งก่อสร้างจะมั่นคงได้ก็อยู่ที่เสาเข็ม แต่คนส่วนมากมองไม่เห็นเสาเข็ม และลืมเสาเข็มเสียด้วยซ้ำไป...”

ทั้งนี้เมื่อวันศุกร์ ที่ 4 ธันวาคม 2541 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายชัยมงคลเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต ไว้ดังนี้ (ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา, 2552)

“...คำว่าพอเพียงมีความหมายอีกอย่างหนึ่ง มีความหมายกว้างออกไปอีก ไม่ได้หมายถึงการมีพอสำหรับใช้เองเท่านั้นแต่มีความหมายว่าพอมีพอกิน พอมีพอกินนี้ ถ้าใครได้มาอยู่ที่นั่นในเวลานี้ เมื่อเท่าไร 20 24 ปี เมื่อปี 2517 2517 ถึง 2541 นี้ก็ 24 ปีใช้ไหม วันนั้นได้พูดว่าเราควรจะปฏิบัติให้พอมีพอกิน พอมีพอกินนี้ก็แปลว่าเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง ถ้าแต่ละคนพอมีพอกินก็ใช้ได้ ยิ่งถ้าทั้งประเทศพอมีพอกินก็ยิ่งดีและประเทศไทยเวลานั้น ก็เริ่มจะไม่พอมีพอกิน บางคนก็มีมากบางคนก็ไม่มีเลย สมัยก่อนนี้พอมีพอกิน มาสมัยนี้ซังกะไม่พอมีพอกิน จึงต้องมโนนโยบายที่จะทำเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อที่จะให้ทุกคนมีพอเพียงได้ ให้พอเพียงนี้ก็หมายความว่า มีกินมีอยู่ ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่หรูหราก็ได้ แต่ว่าพอ แม้บางอย่างอาจจะดูฟุ่มเฟือยแต่ถ้าทำให้มีความสุขถ้าทำได้ก็สมควรที่จะทำสมควรที่จะปฏิบัติ อันนี้ก็หมายความอีกอย่างของเศรษฐกิจ หรือระบบพอเพียง...

...อันนี้ก็มีความหมายอีกอย่างของเศรษฐกิจ หรือระบบพอเพียง เมื่อปีที่แล้ว ตอนที่พูดพอเพียง แปลในใจ แล้วก็ได้พูดออกมาด้วย ว่าจะแปลเป็น Self-sufficiency (พึ่งตนเอง) ถึงได้บอกว่าการพอเพียงแก่ตนเอง แต่ความจริง เศรษฐกิจพอเพียงนี้กว้างขวางกว่า Self-sufficiency คือ Self-sufficiency นั้นหมายความว่า ผลิตอะไร มีพอที่จะใช้ ไม่ต้องไปขอซื้อคนอื่น อยู่ได้ด้วยตนเอง (พึ่งตนเอง)...

...คนเราถ้าพอในความต้องการ ก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อย ก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าทุกประเทศมีความคิด อันนี้ไม่ใช่เศรษฐกิจ มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่า พอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข พอเพียงนี้อาจจะมีมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณตามอัตภาพ พูดจาก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติตนก็พอเพียง...”

ทรงย้ำเตือนอีกครั้งเมื่อวันที่ 17 มกราคม 2544 ณ พระตำหนักเปี่ยมสุข วังไกลกังวล จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ทรงมีพระราชดำรัส ไว้ดังนี้ (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2550)

“...ฉันพูดเศรษฐกิจพอเพียงความหมายคือ ทำอะไรให้เหมาะสมกับฐานะของตัวเอง คือทำจากรายได้ 200-300 บาท ขึ้นไปเป็นสองหมื่น สามหมื่นบาท คนชอบเอาคำพูดของฉัน เศรษฐกิจพอเพียงไปพูดกันเลอะเทอะ เศรษฐกิจพอเพียง คือทำเป็น Self-Sufficiency มันไม่ใช่ความหมายไม่ใช่แบบที่ฉันคิด ที่ฉันคิดคือเป็น Self-Sufficiency of Economy เช่น ถ้าเขาต้องการดูทีวี ก็ควรให้เขามีดู ไม่ใช่ไปจำกัดเขาไม่ให้ซื้อทีวีดู เขาต้องการดูเพื่อความสนุกสนาน ในหมู่บ้านไกล ๆ ที่ฉันไป เขามีทีวีดูแต่ใช้แบตเตอรี่ เขาไม่มีไฟฟ้า แต่ถ้า Sufficiency นั้น มีทีวีเขาฟุ่มเฟือย เปรียบเสมือนคนไม่มีสตางค์ไปตัดสุทใใส่ และยังใส่เนคไทเวอร์ซาเซ อันนี้ก็เกินไป...”

คำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” ยังหมายถึง ความสามารถของชุมชนเมือง รัฐ ประเทศ หรือภูมิภาคหนึ่ง ๆ ในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงสังคมนั้น ๆ ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยต่าง ๆ ที่คนไม่ได้เป็นเจ้าของ รวมถึงเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลนั้น คือความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน มีความเป็นอยู่อย่างประมาณตน ตามฐานะตามอัตภาพ และที่สำคัญไม่หลงไหลไป

ตามกระแสของวัตถุนิยม มีอิสรภาพ เสรีภาพ ไม่พันธนาการอยู่กับสิ่งใด โดยสรุปคือหันกลับมายึดเส้นทางสายกลางในการดำรงชีวิต ซึ่งการพึ่งตนเองยึดหลักสำคัญ 5 ประการ คือด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านเทคโนโลยี และด้านเศรษฐกิจ (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2541) การดำรงชีวิตอยู่บนทางสายกลางตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งสอนให้รู้จักมองให้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง มีความพึงพอใจในตนเอง ในสถานภาพที่เป็นอยู่อย่างมีความสุข ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่เบียดเบียนสังคม ไม่เบียดเบียนธรรมชาติ คำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ใช้ความรู้อย่างรอบคอบ ใช้คุณธรรมในการวางแผนดำเนินชีวิต การตัดสินใจ และการกระทำ (วรเดช จันทรศร, 2554) ส่วนราษฎรอาวุโสท่านได้อธิบายไว้ว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” หมายถึงพอเพียงในอย่างน้อย 7 ประการด้วยกัน ได้แก่ (ประเวศ วะสี, 2550)

1. พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัว ไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทอดทิ้งกัน
2. จิตใจพอเพียงทำให้รักและเอื้ออาทรคนอื่นได้
3. สิ่งแวดล้อมพอเพียง การอนุรักษ์ เพิ่มพูนสิ่งแวดล้อมทำให้ยังชีพและทำมาหากินได้
4. ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง
5. ปัญญาพอเพียง
6. อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง วัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิตของกลุ่มคนที่สัมพันธ์

อยู่กับสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย

7. มีความมั่นคงพอเพียง ไม่ใช่ুবวาบ เดียวจนเดียวรวยแบบกะทันหัน

ทั้งนี้ เกษม วัฒนชัยและจิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา (2555) ซึ่งศาสตราจารย์ นพ.เกษม วัฒนชัย องคมนตรี ท่านได้กล่าวถึงปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ก็คือ หลักคิด เพื่อให้เรารับมือกับการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคโลกาภิวัตน์ โดยเฉพาะในพระบรมราโชวาทที่กล่าวไว้อย่างชัดเจนคือ “การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น สร้างพื้นฐาน คือ ความพอมี พอกิน พอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน ใช้วิธีและอุปกรณ์ที่ประหยัด ถูกต้องตามหลักวิชา...” ชัดเส้นใต้ คำว่าประหยัด และถูกต้องตามหลักวิชา “...เมื่อได้พื้นฐานมั่นคง จึงค่อยสร้างความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นสูงขึ้นไป...”

การพัฒนาในแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเน้นพื้นฐานการพึ่งตัวเองเป็นสำคัญ โดยพยายามนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ขณะเดียวกันต้องไม่เป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมซึ่งสามารถวิเคราะห์เชิงระบบ (Systemic Analysis) ได้เช่นกัน (อภิชัย พันธเสน, 2555) ผู้วิจัยได้สรุปตามแนวคิดดังกล่าวข้างต้นเกี่ยวกับความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การครองชีวิตให้อยู่บนหลักธรรมของพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า ทางสายกลาง “มัชฌิมาปฏิปทา” ให้รู้ เข้าใจ เข้าถึงตัวเอง วิถีชีวิตของตนเอง รากเหง้าสังคม วัฒนธรรมของตนเอง รู้จักพึ่งตนเองเป็นลำดับแรก รู้จักเผื่อแผ่คนอื่นถ้ามีมากเกินไป และปรับตัวตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงให้ดำรงอยู่อย่างไม่เบียดเบียนคนอื่นนั่นเอง ให้รู้จักคำว่า “พอดี” ทุก

ครั้งที่คิด ทำ เท่านั้นที่เข้าถึงความเป็นหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2559) ซึ่งให้เห็นว่า นิยามของคำว่า เศรษฐกิจพอเพียง หรือ ความพอเพียง เป็นปรัชญาที่บอกถึงทฤษฎี และแนวปฏิบัติที่นำคนให้พ้นจากความยากจน พออยู่ พอกิน อิ่มชอุบตนเองได้ ไม่เบียดเบียนใคร แก้ปัญหาทั้งเฉพาะได้ดี บ่งชี้ความมั่นคง ยั่งยืน มีความสันติสุขและดำรงชีวิตอยู่ดีมีสุขอย่างแท้จริง (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2560) ผู้วิจัยชี้ให้เห็นว่า นิยามของคำว่า เศรษฐกิจพอเพียง หรือ ความพอเพียง คือ ความสุขความดีงามเดียวของชีวิต (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2561) อย่างไรก็ตามผู้วิจัยในยังคงยืนยัน เช่นเดิมว่า เศรษฐกิจพอเพียง คือการดำรงชีวิตที่มีสติพอดีกับตัวเองและครอบครัวเป็นพื้นฐาน ที่สุดของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงคือเข้าใจในการรู้จักใช้กับชีวิต ดังนั้นคำว่า ความพอเพียงที่มุ่งหมายต่อการวิจัยในกลุ่มอาชีพชุมชนวัดประหาระบือธรรมจะเน้นไปเรื่องความประหยัดในการใช้ทรัพยากรเกี่ยวกับสมุนไพรประมาณกับกำลังทรัพย์และกลุ่มคนที่ต้องผลิตเอง การบริหารจัดการให้ครบวงจร ความซื่อสัตย์สุจริต และการจัดทำบัญชีครัวเรือนของกลุ่มไว้เพื่อสามารถแบ่งปันประโยชน์ร่วมกันอย่างเท่าเทียม (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2564) ซึ่งแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงถูกนำมาใช้กับกลุ่มคุณวิเศษบือธรรมที่เกี่ยวกับการมีเหตุมีผลและการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวของกลุ่มคนที่เป็นคนสำคัญผู้ขับเคลื่อนกลุ่มอาชีพในชุมชนวัดประหาระบือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

2.10.3 สรุปภาพรวมหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การสรุปภาพรวมของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีหลักสำคัญอยู่ 5 ส่วนดังนี้ (ลีลาภรณ์ บัวสาย, 2549)

ส่วนที่ 1 กรอบแนวคิด ที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็นโดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤติ เพื่อความมั่นคง และความยั่งยืนของการพัฒนา

ส่วนที่ 2 คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

ส่วนที่ 3 คำนิยาม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะพร้อม ๆ กันดังนี้ (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2550)

- ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

- ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

- การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อม กับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

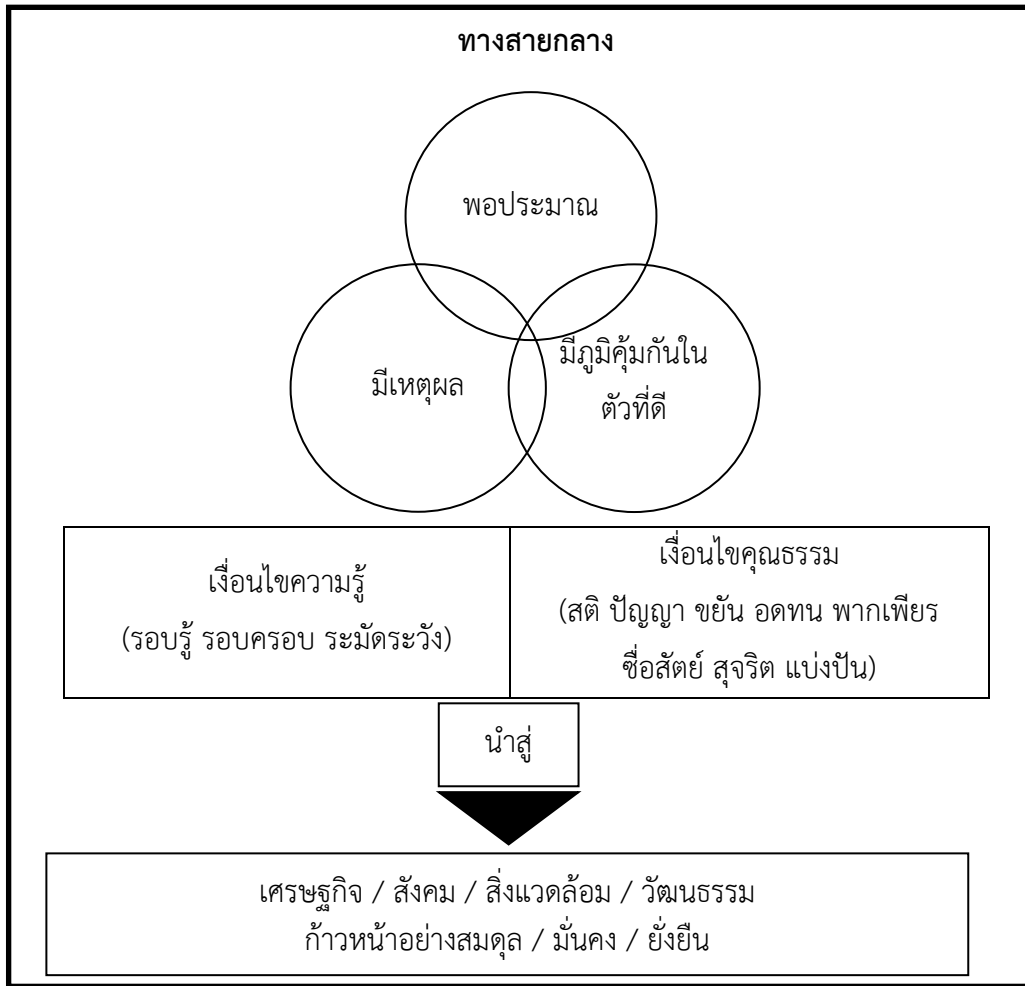
ส่วนที่ 4 เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

- เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบ ที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

- เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ไม่โลภ และไม่ตระหนี่

ส่วนที่ 5 แนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

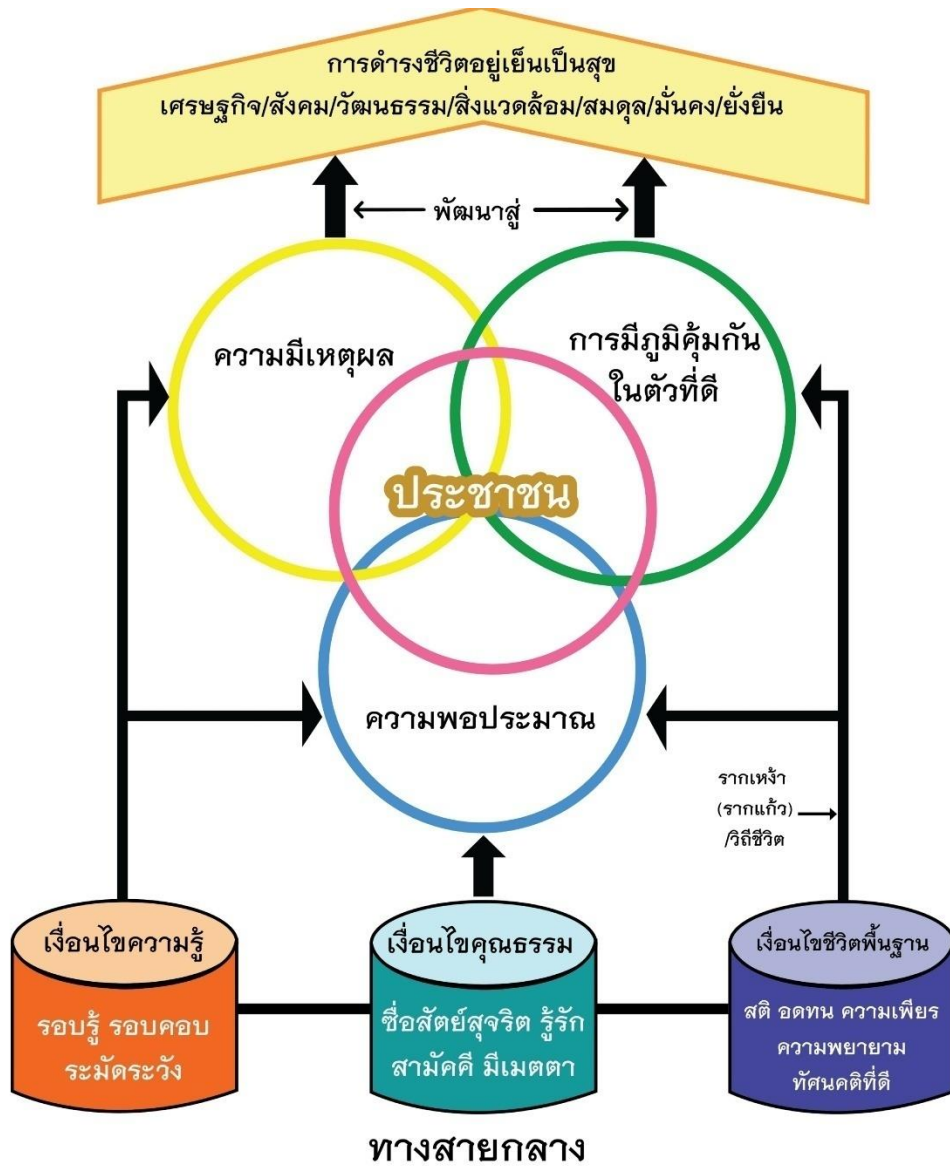
อย่างไรก็ตามผู้วิจัยวิเคราะห์แล้วพบว่าตามกรอบมีอยู่เพียง 4 ส่วนได้แก่ ส่วนที่ 1 คือหลักคิดในการดำรงชีวิตที่อยู่อย่างพอเพียง สอดคล้องกับวัฒนธรรมไทยตามหลักธรรมของพุทธศาสนาหรือที่เรียกว่า “ทางสายกลาง” ส่วนที่ 2 คือ คุณลักษณะ 3 ห่วง ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ส่วนที่ 3 ประกอบด้วย 2 เงื่อนไขพื้นฐานสำคัญ ได้แก่ ความรู้ และคุณธรรม ส่วนที่ 4 ผลที่จะเกิดขึ้นในปัจจุบันและอนาคตเมื่อดำเนินการได้ครบ คือ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและทรัพยากรสิ่งแวดล้อมจะมีความเจริญก้าวหน้าอย่างสมดุล ประชาชนมีความสุขร่มเย็น ครอบคลุม ชุมชนสังคม ประเทศมีความมั่นคงและยั่งยืน จึงสรุปเป็นภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 2.8 สรุปปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ที่มา: คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550)

นอกจากนี้ ญูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2555) ได้สรุปไว้ว่าหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป้าหมายอยู่ที่ “คน” เมื่อคนได้ครองชีวิตด้วยหลักปรัชญานี้แล้วย่อมส่งผลดีต่อ คนรอบข้าง ครอบครัว ชุมชน สังคม ประเทศชาติด้วย นอกจากนี้การนำไปใช้ต้องเข้าใจอย่างถ่องแท้ว่าหลักปรัชญามีอยู่ 3 ห่วง ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตน 2 เงื่อนไขหลัก ได้แก่ ความรู้ และคุณธรรม 1 เงื่อนไขเสริม ได้แก่เงื่อนไขชีวิต (ความอดทน ความเพียร ความพยายาม การออม ทักษะที่ดี การบริหารจัดการการใช้ชีวิตอย่างสมดุล) เพื่อพัฒนาสู่การดำรงชีวิตอยู่เย็นเป็นสุขสร้าง ความสมดุล ยั่งยืน และมั่นคงให้กับเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมของชาติต่อไป ซึ่งผู้เขียน ได้ประยุกต์และเปลี่ยนแปลงรูปแบบการสรุปใหม่ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 2.9 การดำรงชีวิตให้อยู่เย็นเป็นสุขตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง“บ้านโมเดล”
ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2555)

2.10.4 การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสังคมเมือง

นฤมล นิราทร และคณะ (2550) ได้อธิบายแต่ละประเด็นต่าง ๆ ว่า การประยุกต์ใช้เกี่ยวข้องกับมิติด้านเศรษฐกิจที่ต้องก้าวข้ามความขัดสนและจะต้องมีวิถีคิดแบบเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐานด้วย ดังคำพูดที่ว่า “ถ้าไม่มีงานก็เป็นเศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้” และ “ถ้าไม่โลก ก็จะไม่มีความทุกข์ไม่จำเป็นที่จะต้องมั่งมีเงินมากมายเพื่อที่จะมีความสุข” ทั้งนี้วิธีการประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ ได้แก่ 1) ลดรายจ่าย 2) เพิ่มรายได้ 3) วางแผนในการใช้จ่าย 4) มีกลไกและวินัยในการออมเงิน 5) พึ่งตนเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น 6) ดำเนินชีวิตตามอัตภาพแบบพอประมาณ 7) ยึดหยุ่นกับ

การใช้ชีวิต และ 8) รักษาแหล่งสนับสนุนทางสังคม สร้างเครือข่ายทั้งนี้ปัจจัยเอื้อให้การประยุกต์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมีความเป็นไปได้ ดังนี้

1. เงื่อนไขเบื้องต้นคือต้องพ้นจากความขัดสน และหาเลี้ยงตนเองได้ “จะพอเพียงไม่ได้ถ้าไม่มีงานทำ”

2. สมาชิกในครอบครัวควรมีวิธีคิดแบบเศรษฐกิจพอเพียงเช่นเดียวกับผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม (กลุ่มสนทนาในการวิจัยเศรษฐกิจนอภาคทางการในเขตเมืองเพื่อการขับเคลื่อนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงกรณีศึกษาในเขตดินแดง กรุงเทพมหานคร)

3. การมีค่านิยมไม่เป็นหนี้ ไม่เป็น “ราชาเงินผ่อน”

4. มีสวัสดิการพื้นฐานจากรัฐ เช่น โครงการ 30 บาท อันจะช่วยในแง่การลดรายจ่ายในการรักษาพยาบาลตนเองและครอบครัวได้

สรุปได้ว่าการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนเมืองมักจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ การวางแผนการใช้จ่าย รู้จักการออม รู้จักพึ่งตนเองไม่เบียดเบียนคนอื่น ดำเนินชีวิตแบบพอประมาณ มีการยืดหยุ่นในการใช้ชีวิตและสร้างเครือข่ายใหม่ ๆ เพื่อสร้างความคุ้นเคยใกล้ชิด สามารถเกื้อกูลกันและกันได้ประสบพบกับปัญหาต่าง ๆ ได้ ถ้าหากการประยุกต์มีความเป็นไปได้จะสำเร็จในชุมชนเมืองต้องมีพื้นฐานชีวิตให้หลุดจากความขัดสนก่อน และฝึกกระบวนการคิด และปฏิบัติตามวิถีแบบคนพอเพียงทั้งตน ครอบครัวและชุมชนไปพร้อมกันด้วย (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2559) ซึ่งให้เห็นว่า คนเมืองทุกคนต้องทำงาน บางครั้งหลายคนต้องทำงานมากกว่า 2 อาชีพใน 1 วัน ดังนั้นต้องรู้จักการวางแผนการใช้จ่าย ต้องรู้จักอดออม ใช้ทรัพยากรที่มีให้เกิดประโยชน์มากที่สุด นานที่สุด ลดละเลิกสิ่งฟุ่มเฟือย และสิ่งที่เป็นอบายมุขทั้งหลาย สำคัญที่สุดต้องรู้จักคุณค่าของเงิน รักในเงินที่หามาได้ด้วยน้ำพักน้ำแรงแล้วใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัวอย่างรู้จักคุณค่าของเงินนั้น (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2560) ผู้วิจัยเชื่อมั่นว่า “คนเมืองหรือคนชนบทสามารถประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างเท่าเทียมตามแต่บริบทของตนเอง อะไรที่เกินความจำเป็นในชีวิตต้องปรับลงมาอย่าฟุ่มเฟือย ใช้จ่ายที่ไม่ลำบากตนและครอบครัว ไม่เบียดเบียนคนอื่นจนสุดท้ายพบความสบายกายและสบายใจนั่นเอง (เพียงใช้ฐานคิด ทำ เพื่อหมายถึง คิดดีมีเหตุผล ทำดีมีความพอประมาณไม่ประมาท เมื่อแผ่ดีเมื่อไว้ในอนาคต)” (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2561) สรุปได้ว่า การวิจัยในปี พ.ศ. 2562 คนเมืองต้องใช้เศรษฐกิจพอเพียงในเรื่องเดียวคือ “งดฟุ่มเฟือย ให้ประหยัด หักอดออม” (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2562)

2.10.5 การปฏิบัติตนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

แนวทางที่ประชาชนสามารถดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างชัดเจนโดยเป็นการเริ่มชีวิตแบบพอเพียงสามารถประเมินตัวเองได้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2560)

- 1) ยึดความประหยัด ลดความฟุ่มเฟือยอย่างจริงจัง
- 2) ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้องสุจริต แม้อยู่ในภาวะขาดแคลน
- 3) ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันกันในทางค้าขาย
- 4) ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยาก ต้องขวนขวายใฝ่หาความรู้ให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้น
- 5) ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ลดละสิ่งชั่วให้หมดสิ้นไป

ดังนั้นคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” คือ การดำรงชีวิตในความพอดีมีชีวิตใหม่ คือหวนกลับมาใช้ชีวิตวิถีชีวิตไทยเป็นการสร้างรากฐานหรือพื้นฐานของระบบเศรษฐกิจทั้งหมด แนวทางนี้ทำให้ชาติบ้านเมืองและตัวเราหลุดพ้นจากความทุกข์มีความสุขอย่างยั่งยืน จนกระทั่งองค์การสหประชาชาติได้ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์ เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2549 และประกาศราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ความว่า (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2560)

“สหประชาชาติมีความปลาบปลื้มยินดีในเกียรติยศอันยิ่งใหญ่ที่ได้พระราชทานพระบรมราชโองาสให้เข้าเฝ้าฯทูลเกล้าฯถวายรางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์ซึ่งเป็นรางวัลชิ้นแรกของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ(UNDP) จัดทำขึ้นเพื่อร่วมเฉลิมพระเกียรติในโอกาสแห่งการเฉลิมฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี

ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ทรงมุ่งมั่นบำเพ็ญพระราชกรณียกิจนานัปการ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของปวงชนชาวไทยอยู่เป็นนิจ เป็นที่ประจักษ์แก่สายตาชาวโลก จึงต่างกล่าวขานพระนามพระองค์ว่าทรงเป็นพระมหากษัตริย์นักพัฒนา ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาททรงมีพระราชหฤทัยเปี่ยมล้นด้วยพระเมตตาต่อพสกนิกรผู้ยากไร้ และผู้ด้อยโอกาส โดยไม่แบ่งแยกสถานะศาสนา ชาติพันธุ์ หรือหมู่เหล่า ทรงสดับรับฟังปัญหาความทุกข์ยากของราษฎร และพระราชทานแนวทางการดำรงชีวิตเพื่อให้ประชาชนของพระองค์สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน

โครงการในพระราชดำริต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชนบทมีจำนวนมากมายและมีอานับได้ส่งผลต่อการสร้างสรรคความรู้และนวัตกรรมที่เอื้อต่อความก้าวหน้าในการพัฒนา ยังประโยชน์ให้แก่พสกนิกรทั่วหล้า อาทิ โครงการที่มุ่งเน้นการเกษตรขนาดเล็กด้วยเทคโนโลยีที่เหมาะสม โครงการที่มีการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน รวมทั้งโครงการป้องกันและบรรเทาความเดือดร้อนจากน้ำท่วมและภัยแล้ง

ด้วยพระปรีชาสามารถในการเป็นนักคิดของใต้ฝ่าละอองธุรีพระบาท และคุณูปการต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ทำให้นานาประเทศตื่นตัวในการปรับปรุงการพัฒนาอย่างยั่งยืนภายใต้แนวคิดใหม่ ด้วยพระมหากรุณาธิคุณของใต้ฝ่าละอองธุรีพระบาท ที่มีต่อประชาราษฎร์ ที่ได้พระราชทานปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งชี้ถึงแนวทางการพัฒนาที่เน้นความสมดุล ความพอประมาณ ความมีเหตุผล สำนึกในคุณธรรมและการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี พอที่จะต้านทานและลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ จากกระแสโลกาภิวัตน์ ด้วยปรัชญาดังกล่าวนี้ องค์การสหประชาชาติ จึงมุ่งเน้นเพียรพยายามและส่งเสริมการพัฒนาคน ให้มีความสำคัญต่อความอยู่ดีมีสุขของประชาชนเป็นเป้าหมายศูนย์กลางในการพัฒนา

รางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์นี้ ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายมีปณิธานที่จะส่งเสริมประสพการณ์และนำแนวทางการปฏิบัติในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันทรงคุณค่าอย่างหาที่สุดมิได้ของพระองค์ท่านมาช่วยจุดประกายแนวความคิดในปรัชญาดังกล่าวสู่นานาประเทศต่อไป ในโอกาสนี้ ข้าพระพุทธเจ้ามีความปลื้มปิติ และภาคภูมิใจทูลเกล้าทูลกระหม่อม ถวายรางวัลความสำเร็จสูงสุด ด้านการพัฒนามนุษย์แด่ใต้ฝ่าละอองธุรีพระบาท”

นับเป็นความภาคภูมิใจของพสกนิกรทั้งประเทศที่มีพระมหากรุณาธิคุณสามารถสถิตอยู่ในดวงใจของประชาชนคนไทยทั้งประเทศและเป็นที่ยอมรับนับถือ เป็นต้นแบบของประชาชนทั่วโลก สมกับคำที่ได้รับยกย่องพระองค์ว่า “King of World” นั่นเอง

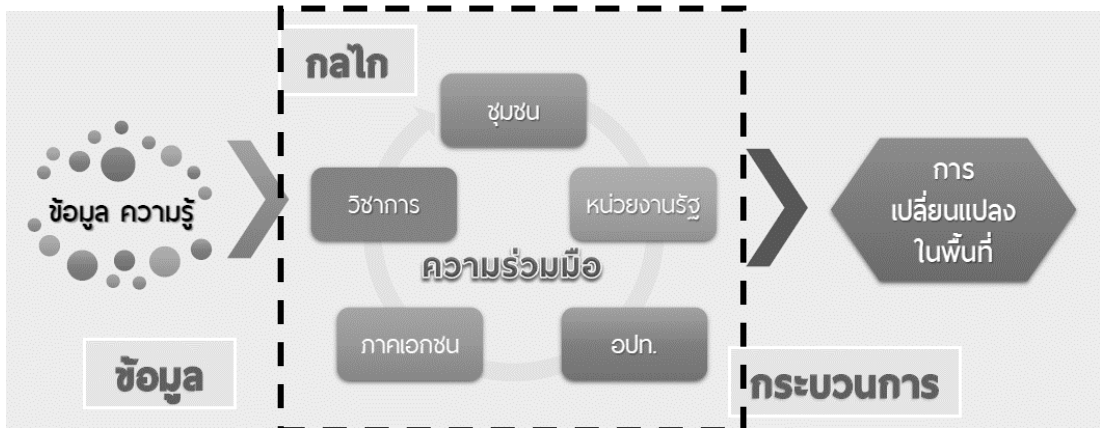
การวิจัยครั้งนี้ “หลักเศรษฐกิจพอเพียง” จะถูกนำไปใช้ตั้งแต่เริ่มกระบวนการคิดมีเหตุ ผล เป็นเหตุเป็นผล รู้จักค้นคว้าหาความรู้อยู่เสมอในทิศทางใหม่ ๆ มีรูปแบบวิจัยใหม่ ๆ เพื่อชุมชนจะได้เกิดการเรียนรู้อย่างเข้าใจ เข้าถึง และนำไปสู่การพัฒนาได้ เมื่อเข้าสู่การลงมือปฏิบัติจริงจะต้องรู้จักและประหยัดในวัตถุดิบที่ใช้ รู้จักประยุกต์แทนกันได้ ไม่ติดตำรา ทำแบบคนจน และรู้จักนำไปใช้แล้วถอดบทเรียนให้ได้ ทดลองตลาดได้ จำหน่ายผลิตภัณฑ์ได้ พอมีรายได้ต้องรู้จักการเก็บออม แบ่งจ่าย ให้มีความพอประมาณและสามารถเป็นภูมิคุ้มกันเราได้

2.11 กลไกพลังความร่วมมือในการขับเคลื่อนชุมชน (Community Collaborative Mechanism)

2.11.1 นิยามคำว่า “กลไกความร่วมมือ”

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา (2552) ได้อธิบายคำว่า “กลไก” หมายถึง (อ่านว่า กน-ไก) หมายถึง ตัวจักรต่าง ๆ ที่ทำงานประสานสอดคล้องกัน เพื่อให้เครื่องจักร เครื่องกล หรือเครื่องยนต์ทำงานได้สำเร็จ กลไกอาจจะซับซ้อนหรือไม่ซับซ้อนก็ได้ เช่น ตุ๊กตามีกลไกภายในทำให้เคลื่อนไหวได้ กลไกในเครื่องยนต์ทำให้รถวิ่งไปได้ หุ่นยนต์มีกลไกหลายอย่าง นอกจากนี้กลไกใช้เปรียบเทียบกับบุคคลผู้ อยู่ในตำแหน่งต่าง ๆ ซึ่งสัมพันธ์กันเป็นระบบ เช่น พนักงานทุกระดับเป็นกลไกสำคัญในการ

ดำเนินงานของบริษัท. การบริหารงานจะไม่ใช่ปัญหา หากกลไกทุกภาคส่วนทำหน้าที่ของตนอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้นิยมในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (2566) ซึ่งชี้ว่า (1) [กน-] น. ตัวจักรต่าง ๆ, โดยปริยายหมายความว่าบุคคลผู้เป็นเจ้าของหน้าที่ปฏิบัติงานในระดับต่าง ๆ, ระบบหรือองค์การที่บุคคลผู้เป็นเจ้าของหน้าที่ในระดับต่าง ๆ ปฏิบัติงานร่วมกันตงเครื่องจักร, ระบบที่จะให้งานสำเร็จตามประสงค์, เช่น กลไกการปกครอง (อ. mechanism). (2) (วิทยา) กระบวนการต่อเนื่องที่ก่อให้เกิดปฏิกิริยา เช่น กลไกการย่อยอาหาร กลไกของการสร้างอาหารของพืชโดยการสังเคราะห์ด้วยแสง. (อ. mechanism). และคำว่า “mechanism” หมายถึง (1) ชิ้นส่วนของเครื่องจักร (2) กระบวนการ เทคนิค หรือระบบเพื่อให้บรรลุผล เช่น กลไกแห่งสันติภาพ (Merriam-Webster Dictionary, 2023) ในการวิจัยระบบการศึกษาได้ให้นิยามคำว่า กลไก หมายถึง สิ่งที่ทำให้ระบบมีการดำเนินการหรือเคลื่อนไหวหรือขับเคลื่อนอยู่ได้โดยต้องมีการกำหนดหรือจัดสรรทรัพยากรในองค์กร ไม่ว่าจะเป็นคน เงิน วิธีการ อุปกรณ์ การจัดองค์กร หน่วยงานหรือกลุ่มบุคคลเป็นผู้ดำเนินงานให้ระบบขับเคลื่อน (สุบรรณ เอี่ยมวิจารณ์, 2561) แต่ในระบบการวิจัยที่ทางหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (สอวช.) โดย ดร. กิตติ สัจจาวัฒนา (2565) ได้สะท้อน “กลไกความร่วมมือ” ไว้ในการอธิบายเกี่ยวกับสถานการณ์ความยากจนในระดับพื้นที่และกลไกการพัฒนาระดับพื้นที่ ระบุแนวคิดของกรอบการวิจัยแบบ ABC (Area-Based Collaborative Concept) ไว้ว่า มุ่งสร้างการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่จังหวัดให้เกิดการบูรณาการความร่วมมือ โดยใช้ข้อมูลความรู้ และเสริมสร้างขีดความสามารถของมหาวิทยาลัยในการสร้างความรู้เพื่อตอบโจทย์การพัฒนาของพื้นที่สู่การสร้าง Sustainable Growth ภายใต้ความท้าทายใหม่ อย่างไรก็ตามยังมีการสื่อสารถึง “ระดับทุนคนจน” ไว้ 4 ระดับอย่างชัดเจน ได้แก่ ระดับที่ 1 อยู่ลำบาก (ขาดแคลน) ระดับที่ 2 อยู่ยาก (มีเพียงพอสำหรับดำรงชีพ) ระดับที่ 3 พออยู่ได้ (มีทุนพอดำรงชีพแต่ไม่เพียงพอที่จะอยู่รอดปลอดภัย) ระดับที่ 4 อยู่ดี (มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงหรือความเสี่ยงต่างๆ) ถึงอย่างไรก็ตามต้องมีกลไกความร่วมมือ เชื่อมข้อมูล เข้ากระบวนการ สู่การเปลี่ยนแปลง ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 2.10 ABC (Area-Based Collaborative Concept)

ที่มา: กิตติ สัจจาวัฒนา. (2565)

จากภาพที่ 2.10 กรอบแนวคิดแบบ ABC ที่มีกลไกความร่วมมือของภาคส่วนต่าง ๆ ในพื้นที่ทำการขับเคลื่อนเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ต้องอาศัยชุมชน หน่วยงานรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ภาคเอกชน และภาควิชาการนำไปสู่กระบวนการการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ต่อไป และการเกิดกลไกความร่วมมือจะต้อง “ชัดเจนที่บทบาทหน้าที่ความร่วมมือติดขอบร่วมกัน”

ดังนั้นคำว่า “กลไกพลังความร่วมมือในการขับเคลื่อนชุมชน” หมายถึง “กลไก” ที่กล่าวถึงตัวบุคคล ชุมชน วิชาการ หน่วยงานรัฐเขตอุตสาหกรรม โรงเรียน วัด ประชาธิปไตย กลุ่มอาชีพ สภาองค์กรชุมชนเขตอุตสาหกรรม อาสาพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) อาสาสมัครสาธารณสุข (ออส.) ภาคเอกชนที่เป็นตลาดนัดวัดประชาธิปไตย และบริษัทเอกชนที่ทำงานประสานความร่วมมือสอดคล้องกัน เพื่อให้เกิดการพัฒนาอาชีพใหม่ การลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างศักดิ์ศรีให้ผู้สูงอายุได้ทำงานให้กับสังคม แบ่งปันรายได้ให้กับสังคมจนเกิดการพัฒนายั่งยืน ส่วนพลังความร่วมมือที่เกี่ยวข้องกับ “การมีส่วนร่วมของกลไกทำงานร่วมกัน” เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันต่างทำหน้าที่หลักของตนเองให้ชัดเจน

2.11.2 เครือข่ายชุมชนและภาคีหุ้นส่วน

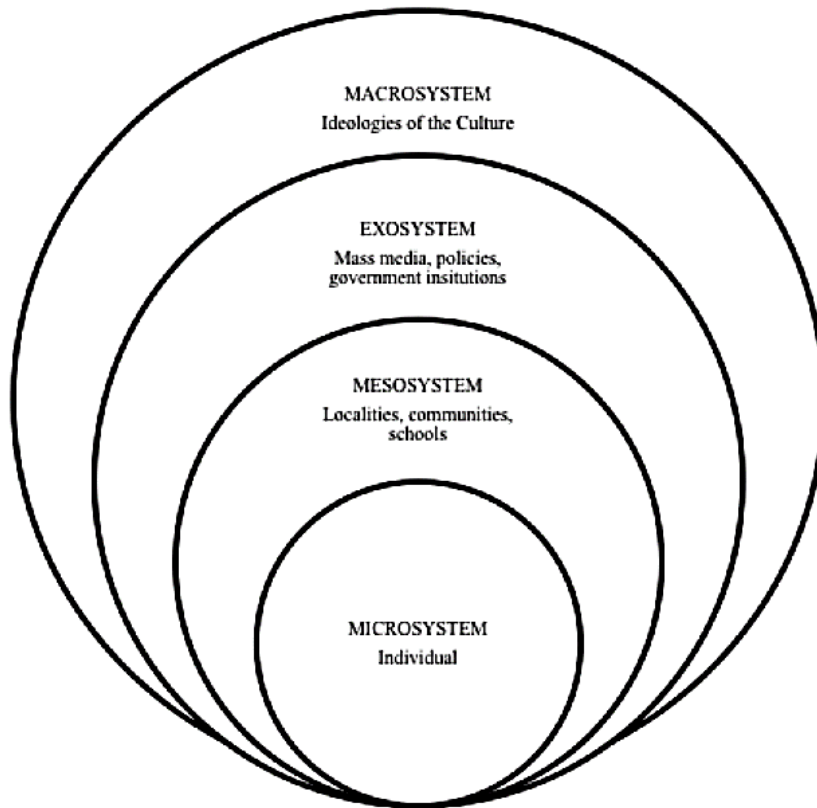
การวิจัยนวัตกรรมการบริหารจัดการการมีส่วนร่วมเครือข่ายชุมชนเมืองกรุงเทพมหานครเพื่อการท่องเที่ยวระดับโลก (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2564) ได้อธิบายคำว่า “เครือข่ายชุมชน” หมายถึง ขบวนการสังคมที่เกิดขึ้นจากชุมชน หรือกลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์ต่อกันระหว่างกลุ่มทางสังคมที่สะท้อนภาคส่วนร่วมต่างๆ ทั้งภาคประชาชน ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคมและภาควิชาการ ร่วมกันในการสร้างแนวทางการบริหารจัดการในการมีส่วนร่วมที่เป็นนวัตกรรม แนวคิด รูปแบบกระบวนการวิธี ขั้นตอน ต่าง ๆ ให้เอื้อต่อการพัฒนาหรือยกระดับเส้นทางการท่องเที่ยวทางอาหาร (สตรีทฟู้ด) ใน 3 เส้นทางอาหารของมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ ซึ่งบางครั้ง “เครือข่ายชุมชน” จะอยู่ในฐานะพันธมิตรที่มีเป้าหมายในการพัฒนาพื้นที่ที่มีผลกระทบกว้างขวางจำเป็นต้องมีเครือข่าย

เป็นเพื่อนร่วมงาน ซึ่งจะมีรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมอย่างหนึ่งที่แตกต่างไปจากกลุ่ม การเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกเครือข่ายอาจมองเห็นและมองไม่เห็นเป็นรูปธรรมก็ได้ สารระของการเชื่อมโยงระหว่างกันสามารถมองเห็นรูปธรรมของเครือข่ายได้มี 3 ลักษณะ คือ เครือข่ายการแลกเปลี่ยน เครือข่ายการติดต่อสื่อสาร และเครือข่ายความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกัน ดังนั้นรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมของเครือข่ายจึงมีความซับซ้อนกว่ากลุ่ม องค์กรมานัก (Boissevain & Mitchell, 1973)

ในมิติการวิจัยเพื่อลดความเหลื่อมล้ำจากแนวคิดการวิจัยแบบ CBR (Community base Research) ระบุว่า “เครือข่าย” ยังมีคำหนึ่งที่เกี่ยวข้องด้วยในการวิจัย CBR คือ “ภาคีหุ้นส่วน” ซึ่งภาคีหุ้นส่วนในแนวคิดของ “แผนที่ผลลัพธ์” จึงได้จัดแบ่งประเภทของภาคีเอาไว้ 2 ประเภทคือ (1) ภาคีหุ้นส่วนเชิงกลยุทธ์ (Strategic Partner - SP) เป็นบุคคล กลุ่ม หน่วยงาน หรือองค์กรที่งาน CBR จำเป็นต้องทำงานด้วย หรือจำเป็นต้องขอความร่วมมือ แต่ไม่ได้หวังผลที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไม่ว่า จะเป็นพฤติกรรม ทักษะ ทักษะเปียบของภาคีเหล่านี้ (2) ภาคีหุ้นส่วนที่หวังผล (Boundary Partner - BP) ได้แก่ บุคคล กลุ่ม หน่วยงานหรือองค์กรที่งาน CBR จะทำงานด้วยโดยตรง และคาดหวังจะให้ภาคีกลุ่มนี้เกิดการเปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรม ทักษะ ทักษะเปียบ วิธีการทำงาน ทักษะเปียบ ฯลฯ โดยชาวบ้านจะสามารถนำสิ่งใดมาร่วมกับงาน CBR ได้คือ ร่วมกาย ร่วมความคิด ร่วมแรง ร่วมใจ ร่วมมือ ร่วมทุนทรัพย์ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมแก้ปัญหา ร่วมสร้างสรรค์ และร่วมเสี่ยง นอกจากนี้ยังพบว่า มี 3 เหตุผลที่มีความจำเป็นที่ต้องทำงานร่วมกับภาคีหุ้นส่วน ได้แก่ (1) เหตุผลเชิงปฏิบัติ (Practical reason) (2) เหตุผลเชิงความยั่งยืน โดยก่อนที่คนทำงานเช่น พี่เลี้ยง CBR จะถอนตัวออกมา หากมีการถ่ายโอน “วิธีคิด/วิธีการทำงานแบบ CBR” ให้กับภาคีก็เท่ากับได้ติดตั้ง “กลไกการจัดการกับปัญหาเอาไว้อีกส่วนหนึ่งของชุมชน” (3) เหตุผลเชิงทฤษฎี (Theoretical reason) ตามหลักแนวคิดทางสังคมศาสตร์ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้น มักจะมีสาเหตุ “เกินกว่าระดับชุมชน” หรือมาจากภายนอกชุมชน ด้วยเหตุนี้ ในการจัดการเพื่อแก้ไขปัญหาก็จะอาศัยแต่กำลังของชุมชนหรือจัดการเพียงในขอบเขตของชุมชนเท่านั้นไม่เพียงพอ จึงจำเป็นต้องทำงาน “เกินกว่าระดับชุมชน” ซึ่งหมายถึงการทำงานร่วมกับภาคี เช่น หน่วยงานกลไกรัฐ สถาบันวิชาการท้องถิ่น วัด โรงเรียน องค์กรท้องถิ่น (กาญจนา แก้วเทพ, 2563) ในการวิจัยในชุมชนวัดประหาระบือธรรมจึงมีภาคีหุ้นส่วนในการทำงานร่วมกันเป็นลักษณะของการมีส่วนร่วมด้วย ได้แก่ ผู้นำชุมชน กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข กลุ่มผู้สูงอายุ ศูนย์ภูมิต้านทานวัดประหาระบือธรรม โรงเรียนวัดประหาระบือธรรม และฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร (ภูสิทธิ์ ภูคำชนะโนด, 2564) ดังนั้นคำว่า ภาคีเครือข่าย ต้องอยู่ในพื้นที่หรือมีบทบาทหน้าที่เชื่อมโยงในการทำงานการพัฒนาพื้นที่เดียวกันไปสู่เป้าหมายความสำเร็จร่วมกัน หรือเรียกว่า “หลายองค์กร ต่างหน้าที่ มีเป้าหมายเดียวกัน”

2.11.3 กลไกเชิงทฤษฎีและหลักการในการแก้ปัญหา “ความเหลื่อมล้ำ” ในชุมชน

การแก้ไขความเหลื่อมล้ำในสังคมต้องใช้เวลาที่จะปรับลดผลการกระทำนั้นลงทีละขั้นตอนที่ ละปัญหา โดยการใช้ชุมชนเป็นพื้นฐาน (CBR) เป็นการแก้ปัญหาจากรากฐาน (กาญจนา แก้วเทพ, 2563) ต้องอาศัย (1) ทฤษฎีไข่ดาว (Fried-egg Theory) ไข่ดาวประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ไข่แดง ไข่ขาว และขอบไข่ขาว เปรียบได้กับชุมชนจะมีส่วนคั้งที่มีอยู่ประจำชุมชนและกิจกรรมภายในชุมชน เป็นไข่แดง ส่วนที่ห่อหุ้มชุมชนชั้นนอกออกมาจากไข่แดงคือส่วนที่เป็นไข่ขาวคือ การบริหารจัดการ ของชุมชน เชื่อมโยงกับขอบไข่ขาว คือ เครือข่ายองค์กรภายนอก หน่วยงานที่มีบทบาทเกี่ยวข้อง รวมถึงมหาวิทยาลัย ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ต้องคำนึงถึงปฏิสัมพันธ์ของสังคมแต่ละชั้น ซึ่งสามารถใช้ ร่วมกับ (2) ทฤษฎีระบบนิเวศ (Ecological Systems Theory) โดย Bronfenbrenner (1994) ได้ พัฒนาทฤษฎีระบบนิเวศ (Bronfenbrenner’s ecological system theory) ซึ่งคำนึงถึง ปัจจัยที่ ก่อให้เกิดพฤติกรรมของบุคคลนั้นเป็นความสัมพันธ์ที่ซับซ้อน ระหว่างปัจจัยภายในตัวบุคคลและ ปัจจัยด้าน สิ่งแวดล้อม โดยบุคคลจะมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวบุคคลมากที่สุด และ ขยายออกไป รอบ ๆ ตัวบุคคล Bronfenbrenner ได้แบ่งความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างระบบบุคคล กับสิ่งแวดล้อม แบ่งออกเป็น 4 ระดับ ดังนี้ (1) ระดับจุลภาคหรือระดับเล็ก (Microsystem) ประกอบด้วยตัวของบุคคล ได้แก่ ปัจจัยทางด้านชีวภาพ การเรียนรู้ อารมณ์ ความเชื่อและทัศนคติ ของบุคคล และบุคคลจะมีปฏิสัมพันธ์หรือมีความ สัมพันธ์กัน สิ่งแวดล้อมใกล้ ๆตัวบุคคล (2) ระดับกลาง (Mesosystem) เป็นความสัมพันธ์ที่อยู่ถัดออกมาจากตัวบุคคล เป็นความสัมพันธ์ระหว่าง ชุมชน (3) ระดับภายนอก (Exosystem) เป็นระดับของความสัมพันธ์ที่อยู่ถัดออกมาอีกชั้นหนึ่งได้แก่ หน่วยงานที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับชุมชน (4) ระดับมหภาคหรือระดับใหญ่ (Macrosystem) เป็น ความสัมพันธ์ที่อยู่นอกสุด ได้แก่ นโยบายรัฐ กฎหมาย การเมือง การปกครองของรัฐบาลเป็นต้น ทั้ง 4 วงแสดงถึงระดับของโลกทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมหรือพัฒนาการของบุคคลที่ใหญ่ขึ้นและ หลากหลายมากขึ้นดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 2.11 Socio- ecological model adopted from Bronfenbrenner's ecological model of human development.

ที่มา: Bronfenbrenner (1994)

2.12 วิชาการรับใช้ท้องถิ่นและสังคม (Social Engagement)

คำว่า “บริการวิชาการรับใช้สังคม” หรือ “วิชาการรับใช้สังคม” มีการกล่าวถึงในงานที่ สกอ. โดยโครงการ HERP – NRU จัดการประชุมสุดยอดมหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ ครั้งที่ 1 ในวันที่ 29 - 30 เมษายน 2555 ที่ศูนย์ประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ เรื่อง การผลิตผลงานวิจัยเพื่อรับใช้สังคม และตำแหน่งทางวิชาการร่วมกับผู้อภิปรายอีก 4 ท่าน คือ ศาสตราจารย์ ดร. ปิยะวัตติ บุญ-หลง, รองศาสตราจารย์ ดร. เป็รื่อง กิจรัตน์ภร, ดร. สว่าง ภูพัฒน์วิบูลย์, รองศาสตราจารย์ ดร. นำยุทธ สงค์ธนาพิทักษ์ และศาสตราจารย์ ดร. เกตุ กรุดพันธ์ ได้ระบุไว้ว่า “ผลงานวิชาการสายรับใช้สังคม ว่าต้องมี 2 ส่วน คือ (1) มีการใช้ความรู้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดีขึ้น และ (2) เห็นผลเป็นที่ประจักษ์แก่สาธารณะ” นอกจากนี้ ศาสตราจารย์ นายแพทย์วิจารณ์ พานิช ได้กล่าวไว้เมื่อวันที่ 29 เมษายน 2555 ว่า การทำงานวิชาการรับใช้สังคมไม่ควรใช้ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์หรือช่วยเหลือ แต่ควรใช้ท่าทีของความร่วมมือ และความสัมพันธ์แบบเท่าเทียมกัน และเคารพซึ่งกันและกัน นักวิชาการต้อง

เข้าไปร่วมทำงาน และร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ไม่ใช่เข้าไปถ่ายทอดความรู้แก่ชาวบ้าน โดยต้องตระหนักว่า มีหลายเรื่องที่ชาวบ้านรู้ดีกว่าเรา และเราควรเรียนรู้สิ่งเหล่านั้นจากชาวบ้าน ทั้งนี้นิยามที่ใกล้เคียงกันมีระบุไว้ในประกาศ ก.พ.อ. เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์ พ.ศ. 2560 ระบุไว้ว่า “ผลงานวิชาการที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ส่งผลให้เกิดประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรมโดยประจักษ์ต่อสาธารณะ ผลงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมนี้ต้องเป็นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ทางด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้านเกี่ยวกับ ชุมชน วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม อาชีพ เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง คุณภาพชีวิต หรือสุขภาพ หรือเป็นผลงานที่นำไปสู่การจดทะเบียนสิทธิบัตรหรือทรัพย์สินทางปัญญาในรูปแบบอื่นที่สามารถแสดงได้เป็นที่ประจักษ์ว่าสามารถใช้แก้ปัญหา หรือพัฒนาสังคม และก่อให้เกิดประโยชน์อย่างชัดเจนหรือสร้างการเปลี่ยนแปลงจากการตระหนักและการรับรู้ปัญหา และแนวทางแก้ไขของชุมชน” (ราชกิจจานุเบกษา, 2560) โดยในปี พ.ศ. 2566 วิชาการรับใช้สังคมที่ถูกระบุไว้ในประกาศ ก.พ.อ. เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์ พ.ศ. 2564. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 139 ตอนพิเศษ 4 ง ได้กำหนดคำนิยามว่า “วิชาการรับใช้ท้องถิ่นและสังคม” หมายถึง องค์ความรู้ที่นักวิชาการเชี่ยวชาญในสาขาวิชาการจัดการพัฒนาสังคมโดยนำองค์ความรู้ลงสู่พื้นที่ ชุมชนท้องถิ่น นำไปใช้ประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นและสังคมที่ต้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นในด้านชุมชน วิถีชีวิต อาชีพ คุณภาพชีวิต สุขภาพ การเมืองการปกครอง ศิลปวัฒนธรรม การศึกษา สังคมและเศรษฐกิจ จนนำไปสามารถใช้แก้ปัญหาหรือพัฒนาสังคมและก่อให้เกิดประโยชน์อย่างชัดเจน หรือเป็นการเปลี่ยนแปลงในความตระหนักและการรับรู้ในปัญหาและแนวทางแก้ไขของชุมชนตามกรอบทั้ง 7 ข้อ ดังนี้ (ราชกิจจานุเบกษา, 2565)

- 1) การมีส่วนร่วมและการยอมรับของท้องถิ่นและสังคมเป้าหมาย
- 2) สภาพการณ์ของท้องถิ่นและสังคมก่อนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น
- 3) กระบวนการที่ทำให้ท้องถิ่นและสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น
- 4) ความรู้หรือความเชี่ยวชาญที่ใช้ในการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง
- 5) การคาดการณ์สิ่งที่จะตามมาหลังจากการเปลี่ยนแปลงได้เกิดขึ้นแล้ว
- 6) การประเมินผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากความรู้หรือความเชี่ยวชาญจากสาขาของผู้ยื่นขอ

7) แนวทางการติดตามและธำรงรักษาพัฒนาการที่เกิดขึ้นให้คงอยู่ต่อไป

ครั้นย้อนอดีตเมื่อ 7 ปีที่แล้ว (พ.ศ.2556) คำว่า “บริการวิชาการรับใช้สังคม” คือ ภาระสำคัญของคณาจารย์ที่ต้องนำองค์ความรู้ไปถ่ายทอดให้กับคน ชุมชนท้องถิ่น และสังคมที่สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายนั้น นั่นจึงหมายความว่า การนำวิชาการไปรับใช้สังคมเช่นเดียวกัน

เพราะเกิดขึ้นจากความต้องการและให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ ยังสอดคล้องกับเป้าหมายหลักตามกฎหมายที่ระบุ “...ให้มหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่เสริมสร้างพลังปัญญาของแผ่นดิน ฟื้นฟูพลังการเรียนรู้ เชิดชูภูมิปัญญาของท้องถิ่น สร้างสรรค์ศิลปวิทยาเพื่อความเจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคงและยั่งยืนของปวงชน...” ใจความตอนหนึ่งในพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัย พ.ศ.2547 มาตรา 7 นำพาสู่ปณิธานอันแน่วแน่ของสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา โดยรองศาสตราจารย์ ดร.ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด รองผู้อำนวยการกำกับดูแลฝ่ายบริการวิชาการ เพื่อนำนโยบายสู่การปฏิบัติให้คณาจารย์นำองค์ความรู้ไปสร้างคุณประโยชน์แก่แผ่นดินโดยเป็นที่พึงทางวิชาการและการวิจัยแก่ชุมชน สังคม และประเทศชาติด้วยการรับใช้ ถวายทอด ผลักดัน บูรณาการองค์ความรู้ไปสู่การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้ถึงที่หมายปลายทางในรูปแบบต่างๆ จึงได้ชี้ชัดว่า คำนิยามไว้ว่า “บริการวิชาการรับใช้สังคม” หมายถึง การใช้องค์ความรู้ผนึกกำลังกับภูมิปัญญาของท้องถิ่นลงสู่พื้นที่พัฒนาคน อาชีพ คุณภาพชีวิต ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีและมีความเป็นประโยชน์เชิงประจักษ์ด้วยตระหนักรู้ เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา ร่วมกัน ไม่ทิ้งกัน (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2562) วิชาการรับใช้สังคมยังคงอยู่ในช่วงเริ่มก้าวเดินอย่างเต็มกำลังที่มีประกาศของกระทรวงรับ และยังมีมหาวิทยาลัยที่ขับเคลื่อนงานวิชาการรับใช้สังคมที่เป็นหน่วยงานขับเคลื่อนที่โดดเด่นคือ หน่วยสนับสนุนวิชาการรับใช้สังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่ต้องการขับเคลื่อนนโยบายหลักสำคัญได้แก่ CMU Social Engagement Platform (พัฒนาระบบ) ซึ่งเป็นการมุ่งเน้น การเข้าถึงและสร้างประโยชน์ให้แก่สังคม ชุมชน และประชาชนในพื้นที่ โดยใช้องค์ความรู้ งานวิจัย และทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดโดยนำการมีส่วนร่วมทางสังคม (Social Engagement) มาต่อยอดพัฒนาระบบงานสนับสนุนงานวิชาการรับใช้สังคม (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2566) ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้ได้นำองค์ความรู้ทางการพัฒนาสังคมนำไปใช้ประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น และสังคมที่ต้องให้ผลเกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นในด้านชุมชน วิถีชีวิต อาชีพ คุณภาพชีวิต สุขภาพ สังคมและเศรษฐกิจ จนนำไปสามารถใช้แก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำในชุมชนอย่างชัดเจน หรือเป็นการเปลี่ยนแปลงของชุมชนตามกรอบทั้ง 7 ข้อตามที่ กพอ. กำหนดไว้ เริ่มจาก การมีส่วนร่วมและการยอมรับของท้องถิ่นและสังคม สภาพการณ์ของท้องถิ่นและสังคมก่อนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น กระบวนการที่ทำให้ท้องถิ่นและสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ความรู้หรือความเชี่ยวชาญที่ใช้ในการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง การคาดการณ์สิ่งที่จะตามมาหลังจากการเปลี่ยนแปลงได้เกิดขึ้น การประเมินผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากความรู้หรือความเชี่ยวชาญ และแนวทางการติดตามและธำรงรักษาพัฒนาการที่เกิดขึ้นให้คงอยู่ต่อไป

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การออกแบบนวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุแบบบูรณาการบนความร่วมมือของชุมชนวัดประชากระปือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร” การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mix research) ทั้งวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) และวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งได้กำหนดไว้เป็น 3 ส่วนใหญ่ ๆ ได้แก่

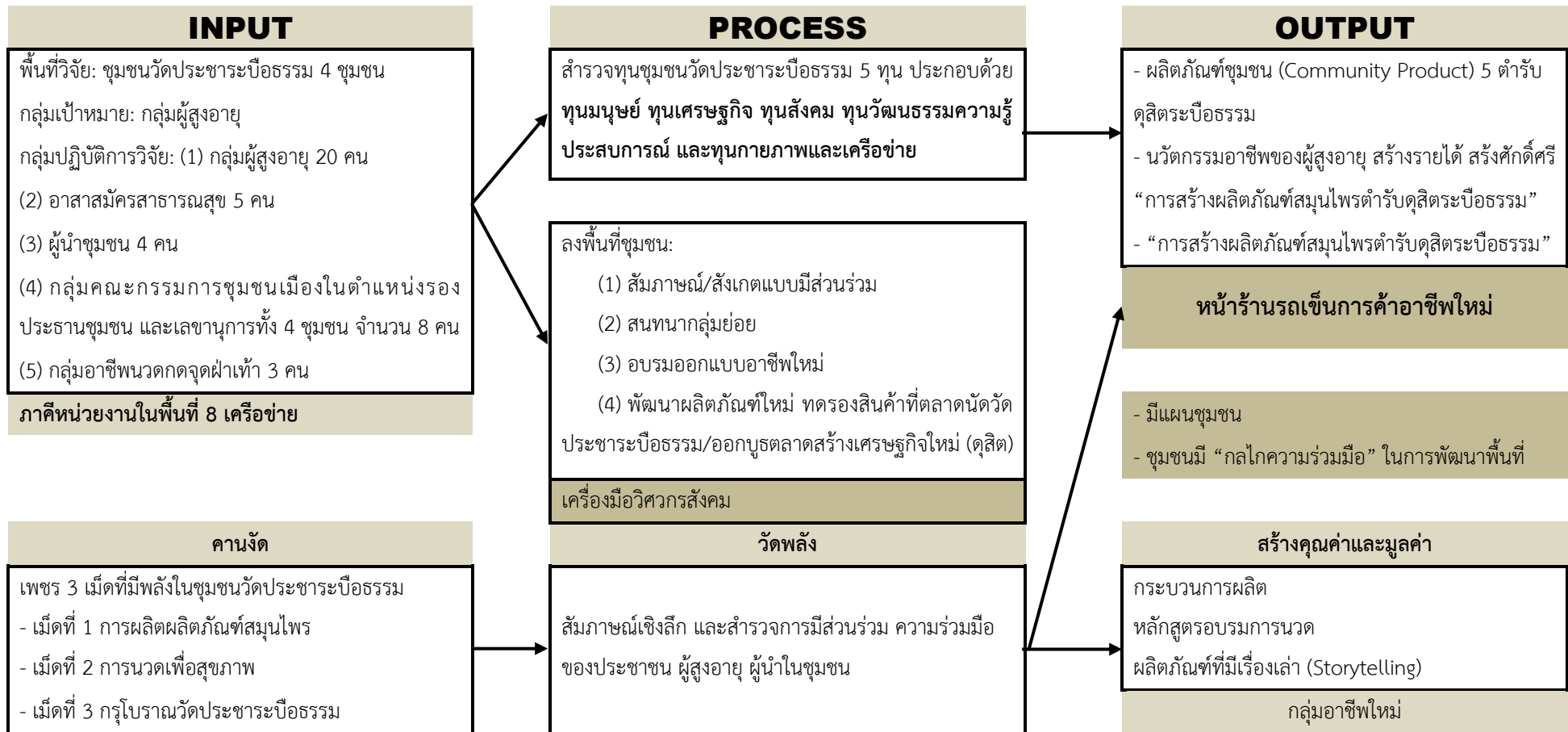
1. การศึกษาข้อมูลจากการวิจัยเอกสาร (Documentary research) โดยการรวบรวมแนวคิดวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องทุนชุมชน (Community Capital) ผู้สูงอายุ (Elderly) การลดความเหลื่อมล้ำในชุมชนวัดประชากระปือธรรม (Research for Wat Pracharabuedham Equality) กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมเชิงพื้นที่ (CBR) การออกแบบ (Design) นวัตกรรมอาชีพ (Innovative Occupations) วิศวกรสังคม (Social Engineers) ผลิตภัณฑ์ชุมชน (Community Product) การเสริมพลังชุมชน (Community Empowerment) หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (SEP) กลไกพลังความร่วมมือในขับเคลื่อนชุมชน (Community Collaborative Mechanism) วิชาการรับใช้ท้องถิ่นและสังคม (Social Engagement) เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบการวิจัยและกำหนดตัวแปร

2. การศึกษาข้อมูลจากการวิจัยภาคสนาม (Field research) โดยทำการเก็บข้อมูลจากการสำรวจด้วยแบบสอบถาม (Questionnaire) การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Non-Structured Interview) มีกิจกรรมสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) และการถอดบทเรียนหลังปฏิบัติการ (After Action Review: AAR) เพื่อนำมาเป็นข้อมูลประกอบให้ข้อมูลเชิงปริมาณมีน้ำหนักความน่าเชื่อถือมากขึ้น

3. การเก็บข้อมูลจากกิจกรรมการวิจัย CBR ที่มีกิจกรรม CBR: สร้างคน สร้างความรู้ สร้างการเปลี่ยนแปลง ใช้ Design Thinking ใช้เครื่องมือวิศวกรสังคม และกิจกรรมอบรมกลุ่มอาชีพในชุมชนวัดประชากระปือธรรมที่เกี่ยวกับ “การสร้างตำรับผลิตภัณฑ์สมุนไพรดุสิตระปือธรรม” โดยการดำเนินการวิจัยในบทนี้จะนำเสนอหลักการและแนวทางในการดำเนินการวิจัยอย่างเป็นขั้นตอนต่อเนื่องไป ได้แก่ 1) กรอบแนวคิดในการวิจัย 2) ขอบเขตด้านประชากรเป้าหมาย กลุ่มปฏิบัติการและภาคีเครือข่าย 3) เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล 4) วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบอริยสัจ 4 - CBR - Design Thinking 5) การวิเคราะห์และการประมวลผลข้อมูล และ 6) รูปแบบการเขียนรายงานการวิจัย

3.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้สังเคราะห์กรอบแนวคิดแนวคิดจากปัญหาที่เกิดขึ้นกับประชาชนในชุมชนวัดประหาระปือธรรมปีที่ 2 สู่การตื่นตัวของกลุ่มผู้สูงอายุที่เป็นเป้าหมายของการวิจัยจนสร้างการเปลี่ยนแปลงชุมชนวัดประหาระปือธรรมในอนาคต ดังมีกรอบแนวคิดการวิจัยเชิงระบบ ดังนี้ ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 3.1 แสดงความสัมพันธ์ของกรอบแนวคิดในการวิจัยเรื่อง “การออกแบบนวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุแบบบูรณาการบนความร่วมมือของชุมชนวัดประหาระปือธรรม เขตดูสิต กรุงเทพมหานคร”

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลจากปีที่ 1 สู่การวิจัยปีที่ 2 ในตารางเหตุผลสัมพันธ์ (Logical Framework- Log Frame) ได้กำหนดกรอบ IPOO ไว้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3.1 เหตุผลสัมพันธ์ (Logical Framework- Log Frame) การวิจัยปีที่ 2 วิจัยชุมชนวัดประชากระปือธรรม

Input	Process	Output	Outcome
1) พื้นที่วิจัย: ชุมชนวัดประชากระปือธรรม 1 ถนนพระรามที่ 5 แขวงถนนนครไชยศรี เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 2) 3 กลุ่มอาชีพ ได้แก่ (1) กลุ่มอาชีพภักดิ์พัฒน์นวดกดจุดฝ่าเท้าและผ่อนคลาย (2) กลุ่มอาชีพภักดิ์พัฒน์ยาหม่อง (เจล) สมุนไพร ยาต้มสมุนไพรและลูกประคบสมุนไพรสดและแห้ง (3) กลุ่มอาชีพตุลิตระปือธรรม ยาหม่องน้ำมันเขียว (พญาญอ)	เครื่องมือการวิจัย (1) การประชุมเครือข่ายวิจัยภาคกลาง (2) การสำรวจบริบทสังคมชุมชนเมือง (3) การสัมภาษณ์ผู้นำ ผู้สูงอายุ กลุ่มอาสาปฏิบัติการวิจัย (4) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (5) การสนทนากลุ่มย่อย (6) การจัดกิจกรรมอบรม/อบรม ออกแบบอาชีพใหม่/ศึกษาดูงาน/ออกบูธ (7) เครื่องมือวิศวกรสังคม (8) การถอดบทเรียน (AAR)	- ผลิตภัณฑ์ชุมชน (Community Product) 5 ตำรับตุลิตระปือธรรม - นวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุ สร้างรายได้ สร้างศักดิ์ศรี “การสร้างผลิตภัณฑ์สมุนไพรตำรับตุลิตระปือธรรม” - “การสร้างผลิตภัณฑ์สมุนไพรตำรับตุลิตระปือธรรม” - หน้าร้านรถเข็นการค้าอาชีพใหม่ - ชุมชนมีแผนชุมชน - ชุมชนมี “กลไกความร่วมมือ” ในการพัฒนาพื้นที่	- ฟังตนเองได้ - สร้างรายได้ ผลิตภัณฑ์ขายได้ - เกิดอาชีพใหม่ “การสร้างผลิตภัณฑ์สมุนไพรตำรับตุลิตระปือธรรม” - เพิ่มศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุ ได้รับการยอมรับนับถือมากขึ้น - บทความตีพิมพ์วารสารนานาชาติ Scopus - พื้นที่ Social Lab / ศูนย์ดิจิทัลชุมชน เป็นพื้นที่ถ่ายทอดองค์ความรู้และร่วมกันถอดบทเรียนในกิจกรรมสู่เครือข่ายและนักศึกษา เพื่อขับเคลื่อนให้เกิดการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในชุมชนวัดประชากระปือธรรม และเขตดุสิต
3) กลุ่มอาสา 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) (2) กลุ่มอาสาพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) (3) กลุ่มชมรมผู้สูงอายุเขตดุสิต	กิจกรรมการวิจัยต้นน้ำ (1) ถ่ายทอดองค์ความรู้คืนสู่ชุมชน และส่งรายงานการวิจัยคืนชุมชน (2) การประชุมเครือข่ายวิจัยภาคกลาง (3) ยื่นขอจริยธรรมในมนุษย์เพื่อ		

Input	Process	Output	Outcome
<p>4) ศูนย์ดิจิทัลชุมชน</p> <p>5) ผู้นำชุมชนวัดประชากระปือธรรม 1-4</p> <p>6) โรงเรียนวัดประชากระปือธรรม และวัดประชากระปือธรรม</p> <p>7) ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร</p> <p>8) สาขาวิชาการจัดการพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มรภ.สวนสุนันทา</p>	<p>ดำเนินการวิจัย</p> <p>(4) สนทนากลุ่มย่อยกลุ่มปฏิบัติการวิจัย</p> <p>[สร้างคน ตามแนวคิด CBR]</p> <p>(5) ประชุมระดมความคิดเห็นวิเคราะห์ปัญหา problem tree-อชีกว่า ไต่อะแกรมปีที่ 1 สู่ปีที่ 2</p> <p>กิจกรรมการวิจัยกลางน้ำ</p> <p>(6) กิจกรรมโปรโมทกลุ่มอาชีพและผลิตภัณฑ์สมุนไพร</p> <p>(7) สัมภาษณ์การระบวนการกลุ่มอาชีพและเครือข่ายท้องถิ่น ผู้นำชุมชนหน่วยงานรัฐ ท้องถิ่น (ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตดุสิต) ร้านค้าในชุมชน ตลาดนัดวัดประชาฯ และภาควิชาการ (มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา)</p> <p>(8) ประชุมเครือข่ายภาคกลางค้นหาคนจัด และออกแบบเครื่องมือวิจัย</p>		

Input	Process	Output	Outcome
	<p>(9) กิจกรรม Social Lab นักศึกษาการจัดการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา</p> <p>(10) สนทนากลุ่มย่อย “บวรรม” บ้าน วัด โรงเรียน รัฐ มหาวิทยาลัยเพื่อค้นหาระบบกลไกที่มีอยู่เดิมเกี่ยวกับกลุ่มอาชีพ และแหล่งเรียนรู้ [จัดทำแผนชุมชน]</p> <p>[สร้างความรู้ ตามแนวคิด CBR]</p> <p>(11) การจัดอบรมผลิตภัณฑ์ยาหม่อง ยาต้ม น้ำมันเขียว (ผลิตซ้ำยาเตือนความรู้เดิม)</p> <p>(12) การจัดอบรมผลิตภัณฑ์น้ำมันมหาจักรสุตรโอสถพระนารายณ์</p> <p>(13) การจัดอบรมผลิตภัณฑ์น้ำมันเสน่หานางคำ</p> <p>กิจกรรมการวิจัยปลายน้ำ</p> <p>[สร้างการเปลี่ยนแปลง ตามแนวคิด</p>		
			Impact

Input	Process	Output	Outcome
	<p>CBR)</p> <p>(1) การออกบุตรทดลองชายผลิตภัณฑ์สมุนไพรร่วมกับสำนักงานเขตดุสิตสัปดาห์ที่ 1 (30 ก.ค. - 8 ส.ค. 2565)</p> <p>(2) สัมภาษณ์ผู้จัดการตลาดนัดวัดพระธาตุนครบ่อธรรม</p> <p>(3) ศึกษาดูงาน Best Practice โหนดชุมชนก้าวหน้า เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ</p> <p>(4) สัมภาษณ์สมุนไพรใหม่ในชุมชนที่มีชื่อตรงตามท้องถิ่น “กระป๋อง 7 ตัว”</p> <p>(5) ประชุมกลุ่มอาชีพเพื่อนำเครื่องมือวิศวกรสังคมมาร่วมออกแบบอาชีพในชุมชนเพื่อสร้างธุรกิจ</p> <p>(6) การออกบุตรทดลองชายผลิตภัณฑ์สมุนไพรร่วมกับสำนักงานเขตดุสิตสัปดาห์ที่ 2 (17 - 20 ม.ค. 2566)</p> <p>(7) วิพากษ์ผลการวิจัย 2 ครั้งกับเครือข่ายภาคกลาง (อยุธยา/เชียงใหม่)</p>		<p>ด้านวิชาการ: (1) บทความวิจัยได้รับการตอบรับลงตีพิมพ์ในวารสารวิจัย/วิชาการในฐาน Scopus</p> <p>(2) การนำองค์ความรู้ไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนในสาขาวิชาการจัดการพัฒนาสังคมภาคสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ และ รายวิชา วิศวกรสังคม ของสำนักการศึกษาทั่วไป (GE) มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา</p> <p>ด้านสังคม เชิงพื้นที่และชุมชน: มีระบบกลไกของหน่วยงานรัฐและภาคีเครือข่ายในท้องถิ่นเข้ามาร่วมสนับสนุนกลุ่มอาชีพและแหล่งเรียนรู้ในชุมชนวัดพระธาตุนครบ่อธรรม และเป็นพื้นที่บูรณาการชุมชนต้นแบบในการเรียนรู้อาชีพของเขตดุสิตต่อไป</p>

Input	Process	Output	Outcome
	<p>(8) <u>การประชุมเครือข่าย</u> กิจกรรม “เวทีพูดคุย ถ่ายทอดความรู้วิจัยรับใช้สังคม และชุมชนภาคีเครือข่าย” และ “กลไกขับเคลื่อนเครือข่าย วิจัย พัฒนาอาชีพ ชุมชนสู่เศรษฐกิจดี ชีวิตพอเพียง ฐานรากมั่นคง ชุมชนยั่งยืน”</p> <p>(9) ประชุมเครือข่ายภาคกลางสรุปการเขียนรายงานการวิจัย</p> <p>(10) ประชุมเครือข่ายภาคกลาง: ถอดบทเรียนการวิจัย และปิดการวิจัยปีที่ 2</p>		<ul style="list-style-type: none"> - ชุมชนมีชื่อเสียงด้านการผลิตสมุนไพร “ยาหม่อง ยาดม น้ำมันเจียว” - ชุมชนได้รับการช่วยเหลือเงินจากกลุ่มอาชีพดุสิตระบือธรรมในงานช่วยเหลือ ทำบุญให้วัด ทุนการศึกษาวันเด็กฯ - เอกชน “สนใจ” มาสนับสนุนไปรษณีย์ช่วยเหลือ - สำนักงานเขตยกเป็น “ตัวแบบกลุ่มอาชีพ” ของเขตดุสิต

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้รับจากชุมชนวัดประหารระบือธรรม นำมาทำออกแบบแผนที่ผลลัพธ์ (Outcome Mapping) ได้ผลดังภาพต่อไปนี้

Outcome Mapping : แผนที่ผลลัพธ์

โครงการ: การออกแบบนวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุแบบบูรณาการบนความร่วมมือของชุมชนวัดประชากระบือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

Outcome หรือ ผลลัพธ์ : ผลลัพธ์ คือ ผลจากการนำผลผลิตจากงานวิจัย ไปใช้ประโยชน์โดยกลุ่มเป้าหมาย (User) ทำให้มีการเปลี่ยนแปลง (Change) พฤติกรรม การยอมรับด้านความรู้ ทัศนคติ และทักษะ

Input : ปัจจัยนำเข้า	Process: กระบวนการ	Output: ผลผลิต	Outcome: ผลลัพธ์		Impact
			Partner/User/ Beneficiaries	Change	
ปัจจัยที่ขับเคลื่อนให้งานวิจัยดำเนินการสำเร็จและสร้างผลกระทบต่อสังคม	กระบวนการทำงานวิจัยตั้งแต่เริ่มต้นหาโจทย์ จนกระทั่งเสร็จสิ้นการวิจัย	ผลที่เกิดขึ้นจากโครงการวิจัย โดยตอบวัตถุประสงค์การวิจัยที่ตั้งไว้	ภาคีร่วมทำงาน/ผู้ใช้/ผู้ได้รับประโยชน์	ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นพิจารณาตาม Partner/User/Beneficiaries	การเปลี่ยนแปลงจากผลผลิตเป็นวงกว้าง มีทั้ง ทางตรง/ทางอ้อม, เชิงบวก/เชิงลบ, ดีใจ/ไม่ตั้งใจให้เกิด
1. ผู้นำทั้ง 4 ชุมชนเข้มแข็งร่วมทำงานวิจัย/ องค์ความรู้ด้าน การนวด/ กลุ่มอาชีพตุลิตระบือธรรม/ บ้าน วัด โรงเรียนเข้มแข็ง/ ตลาดนัดวัดประชากระบือธรรม/ ชมรมผู้สูงอายุ มีความเข้มแข็ง / สำนักงานเขตดุสิตให้ความร่วมมืออย่างดี 2. ผลผลิตกลุ่มที่มีน้าเงินเชี่ยวชาญมีการบริหารครบวงจร 8 ขั้นตอน/มีกลุ่มอาชีพตุลิตระบือธรรม/มีองค์ความรู้ด้านการนวด และผลิตภัณฑ์แบบสมุนไพร 3. งบประมาณการวิจัย: 300,000 บาท 4. บุคลากร : นักวิจัย 1 ท่าน มรภ.สวนสุนันทา 5. ระยะเวลาการวิจัย: 1 ปี	<ul style="list-style-type: none"> (1) ถ่ายทอดองค์ความรู้คืนสู่ชุมชน และส่งรายงานการวิจัยคืนชุมชน (2) การประชุมเครือข่ายวิจัยภาคกลาง (3) ยื่นขอจริยธรรมในมนุษย์เพื่อดำเนินการวิจัย (4) สันทนาการกลุ่มย่อยกลุ่มปฏิบัติการวิจัย [สร้างคน ตามแนวคิด CBR] (5) ประชุมระดมความคิดเห็นวิเคราะห์ปัญหา problem tree-อิชิกาวาโดยแกนนำที่ 1 สู่ปีที่ 2 (6) สัมภาษณ์การระดมความคิดกลุ่มอาชีพ และเครือข่ายท้องถิ่น ผู้นำชุมชน หน่วยงานรัฐ ท้องถิ่น (ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตดุสิต) ร้านค้าในชุมชน ตลาดนัดวัดประชากระบือธรรม และภาคีวิชาการ (มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา) (7) สันทนาการกลุ่มย่อย “บวรชม” บ้าน วัด โรงเรียน รัฐ มหาวิทยาลัย เพื่อค้นหาระบบกลไกที่มีอยู่เดิมเกี่ยวกับกลุ่มอาชีพและแหล่งเรียนรู้ [จัดทำแผนชุมชน] (8) การจัดอบรมผลิตภัณ์ยาหอมลง ยารวม น้ำฉวีฉวย (ผลิตซ้ำอีกเดือนความรู้เดิม) (9) การจัดอบรมผลิตภัณ์ทำน้มน้ำมันทานากาจักรสุตระ โอสถพระนารายณ์ (10) การจัดอบรมผลิตภัณ์ทำน้มน้ำมันทานากาจักร 	<ul style="list-style-type: none"> - ผลิตภัณ์ชุมชน (Community Product) 5 ตัวรับตุลิตระบือธรรม - นวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุ สร้างรายได้ สร้างศักดิ์ศรี “การสร้างผลิตภัณ์สมุนไพรตำรับตุลิตระบือธรรม” - “การสร้างผลิตภัณ์สมุนไพรตำรับตุลิตระบือธรรม” - หน้าร้านรถเข็นการค้าอาชีพใหม่ - ชุมชนมีแผนชุมชน - ชุมชนมี “กลไกความร่วมมือ” ในการพัฒนาพื้นที่ 	ผู้ใช้ประโยชน์ 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุ/ออส. อพม. /ผู้นำชุมชน/ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตดุสิต ทานม./กลุ่มอาชีพพัฒนา วัดประชากระบือธรรม ทีมวิจัยชุมชน 5 คน คนในชุมชน 20 คน BP (1) นักวิชาการ มรภ.สวนสุนันทา จำนวน 1 คน BP (2) อาสาสมัครสาธารณสุข 5 คน BP (3) กลุ่มอาชีพนวดกดจุดฝ่าเท้าวัดประชากระบือธรรม 3 คน SP (1) ฝ่ายพัฒนา เขตดุสิต	การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมีหลายรูปแบบ เช่น ความรู้/ ความตระหนัก/ทัศนคติ/พฤติกรรม/รายได้/ กระบวนการทำงาน/ การได้รับการยอมรับ/ แรงบันดาลใจ เป็นต้น และอาจเกิดขึ้นในระยะเวลาที่แตกต่างกัน ฟังตนเองได้เพิ่มศักดิ์ศรี มีรายได้เสริมให้ครอบครัว สร้างรายได้ลดเหลือสัมภาระ เศรษฐกิจพึ่งพาตนเองยั่งยืน BP (1) การสร้างอาชีพ สร้างอัตลักษณ์ ผลิตภัณ์ใหม่ ได้ภาคี BP (2) เกิดองค์ความรู้การผลิตสมุนไพรใหม่เพิ่มขึ้น BP (3) ต่อยอดอาชีพใหม่ได้ SP (1) ภาคีภาครัฐ	ผลกระทบ 2 ประเภทได้แก่ (1) ผลกระทบทางเศรษฐกิจ สมาชิกกลุ่มอาชีพตุลิตระบือธรรมที่ประกอบอาชีพ “ทำผลิตภัณ์สมุนไพร” อาชีพใหม่ของชุมชนวัดประชากระบือธรรม เกิดรายได้ ขายส่งปลีก ขายได้เดือนและรายปี (ทำบุญแล้ว) สามารถพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจ (2) ผลกระทบทางสังคม เกิดการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่เป็นโอกาสในการเข้าถึงองค์ความรู้ในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุได้อย่างเท่าเทียมกัน โดยลดการกีดกันหรือแบ่งพรรคแบ่งพวก และประเด็นสำคัญคือหน่วยงานรัฐ สำนักงานเขตดุสิตให้ความสำคัญในการเข้ามาเป็นภาคีในการขับเคลื่อนอาชีพของผู้สูงอายุในชุมชนวัดประชากระบือธรรมต่อยอดจากงานวิจัย
2565		2565	2566	2568	2574

กำหนดช่วงเวลาของงานวิจัยตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงช่วงเวลาที่คาดว่าจะเกิดผลกระทบ (กรณี Ex-ante) หรือ ถึงช่วงเวลาที่พิจารณาศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นจริงหลังจากโครงการเสร็จสิ้น (ex-post)

ภาพที่ 3.2 แสดงแผนที่ผลลัพธ์ (Outcome Mapping) ของชุมชนวัดประชากระบือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

นอกจากนี้การวิจัยครั้งนี้ได้นำกรอบของแผนวิจัยมาเป็นเข็มทิศในการลงพื้นที่วิจัยชุมชนวัดประหารระบือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 3.3 กรอบการสังเคราะห์ระบบและกลไกขับเคลื่อนลดความเหลื่อมล้ำสู่คุณภาพชีวิตของชุมชน (แผนวิจัย)

3.2 ขอบเขตด้านประชากรเป้าหมาย กลุ่มปฏิบัติการและภาคีเครือข่าย

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดหน่วยในการวิเคราะห์ คือ ผู้วิจัยกำหนดหน่วยในการวิจัยเป็นกลุ่มประชากรของผู้สูงอายุในชุมชนวัดพระหาระปือธรรมทั้ง 4 ชุมชนโดยคัดกลุ่มที่มีศักยภาพจาก “ผู้นำชุมชนและประธานกลุ่มอาชีพดุสิตระปือธรรม” จากการวิจัยปีที่ 1 (พ.ศ. 2464) กลุ่มเป้าหมายหลักยินดีมีฉันทะอยากทำงานสร้างรายได้เสริมเติมรายได้หลักให้ครอบครัวและต้องการขับเคลื่อนไปสู่นวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุให้เกิดขึ้นจึงมีขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมายไว้ดังนี้

3.2.1 ประชากรเป้าหมาย ได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุ จำนวน 359 คน ที่อาศัยอยู่ในชุมชนวัดพระหาระปือธรรม 1-4 (ข้อมูล ณ วันที่ 25 มิถุนายน 2565)

3.2.2 กลุ่มปฏิบัติการวิจัย ได้แก่

2.1) กลุ่มผู้สูงอายุ 20 คน

2.2) อาสาสมัครสาธารณสุข 5 คน

2.3) ผู้นำชุมชน 4 คน

2.4) กลุ่มคณะกรรมการชุมชนเมืองในตำแหน่งรองประธานชุมชน และเลขานุการทั้ง 4 ชุมชน จำนวน 8 คน

2.5) กลุ่มอาชีพนวดกดจุดฝ่าเท้าวัดพระหาระปือธรรม 3 คน รวม 40 คน

3.2.3 ภาคีเครือข่ายในพื้นที่ ได้แก่

3.1) ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

3.2) โรงเรียนวัดพระหาระปือธรรม

3.3) อาสาสมัครสาธารณสุข (ออส.) ผู้สูงอายุ

3.4) ผู้นำชุมชนวัดพระหาระปือธรรม 1-4

3.5) กลุ่มอาชีพกัญพัฒนาวัดพระหาระปือธรรม

3.6) ชมรมผู้สูงอายุวัดพระหาระปือธรรม 43 ชุมชน

3.7) วัดพระหาระปือธรรม

3.8) สาขาการจัดการพัฒนาสังคม ภาคสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา รวมจำนวน 17 คน

3.2.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา โดยการศึกษาวิจัยกำหนดระยะเวลา 1 ปีงบประมาณ 2565 (ตั้งแต่เดือน 1 พฤษภาคม 2565 - 30 เมษายน 2566)

3.2.5 พื้นที่วิจัย คือ ชุมชนวัดพระหาระปือธรรม มีอยู่ 4 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนวัดพระหาระปือธรรม 1 ชุมชนวัดพระหาระปือธรรม 2 ชุมชนวัดพระหาระปือธรรม 3 และชุมชนวัดพระหาระปือธรรม 4 ตั้งอยู่บนถนนพระราม 5 แขวงถนนนครไชยศรี เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร โดยมีการเก็บข้อมูลตามกิจกรรมของวัดอุปประสงค์ ด้วยการวิเคราะห์ตามรูปแบบ Human Centered Design Thinking ซึ่ง

ด้วยการทำความเข้าใจในปัญหาต่าง ๆ อย่างลึกซึ้ง โดยมีคนในชุมชนเป็นศูนย์กลาง และนำเอาความคิดสร้างสรรค์และมุมมองจากคนหลาย ๆ ฝ่าย มาค้นหาแนวทางการแก้ไข และนำเอาแนวทางต่าง ๆ ที่คิดร่วมกันมาออกแบบ ปฏิบัติการพัฒนาร่วมกัน เพื่อให้ได้แนวทางหรือนวัตกรรมที่ตอบโจทย์ของชุมชนในสถานการณ์ที่เป็นจริง ทั้งนี้ รูปแบบ Human Centered Design Thinking มีหลักการเดียวกับกระบวนการวิจัย (Scientific Method) และหลักอริยสัจ 4 มี 4 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

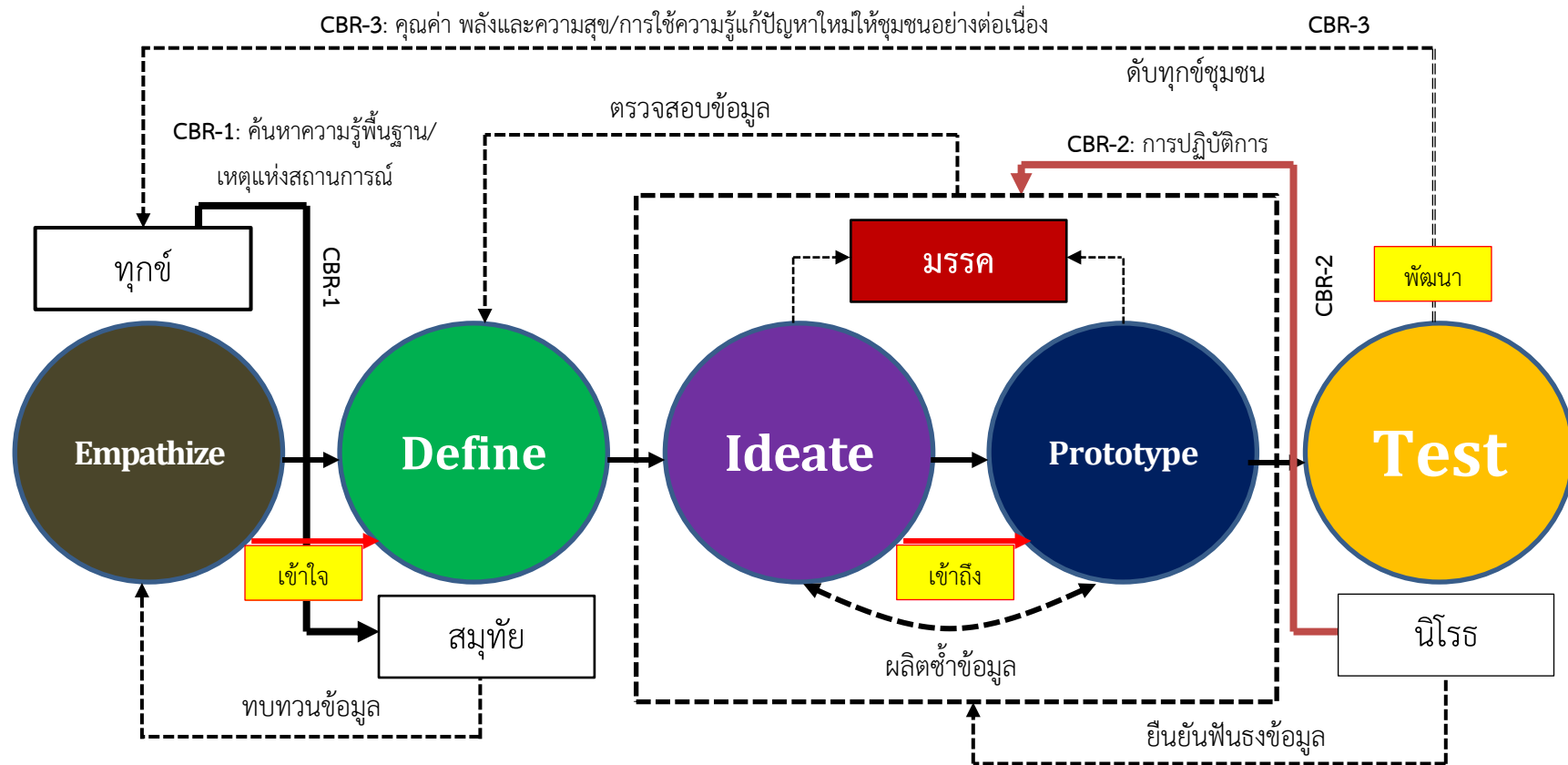
ขั้นตอนที่ 1 ทุภข์ เห็นปัญหาสัมผัสความทุกข์ เมื่อเทียบกับ Design Thinking คือ Empathize: เข้าใจปัญหา ผ่านกระบวนการวิจัยสำรวจพื้นที่ สัมภาษณ์ สอบถาม จัดพื้นที่สนทนากลุ่มย่อยเพื่อเก็บข้อมูลปัญหา ความต้องการ จุดเด่น ศักยภาพ ทรัพยากร ที่มีอยู่ในชุมชนทั้งรูปธรรม และนามธรรม

ขั้นตอนที่ 2 สมุทัย เหตุแห่งทุกข์ เมื่อเทียบกับ Design Thinking คือ Define: วิเคราะห์สาเหตุของปัญหา หรือกำหนดนิยามทุกข์ให้ได้ วิเคราะห์ข้อมูลผ่านเครื่องมือ Problem Tree, Logical Framework, Outcome Mapping นำไปสู่การวิเคราะห์ช่องว่าง (Gap Analysis) ที่เกิดขึ้นจริงในชุมชนวัดประชาระบือธรรม

ขั้นตอนที่ 3 มรรค เห็นทางดับทุกข์ เมื่อเทียบกับ Design Thinking ได้แก่
(1) Ideate: ระดมความคิด (ตั้งสมมติฐาน) ระดมสมองเพื่อค้นหาแนวทาง รูปแบบ และออกแบบตัวแบบที่เหมาะสมจากพหุสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องให้ “เห็นทาง” ไปสู่การแก้ไขปัญหาของคนในชุมชนวัดประชาระบือธรรม

(2) Prototype: สร้างต้นแบบกิจกรรม สร้างผลผลิต สร้างนวัตกรรมอาชีพ สร้างผลิตภัณฑ์ สร้างรูปแบบกิจกรรม สร้างกลไกความร่วมมือ กำหนดบทบาทหน้าที่ กิจกรรม หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ที่ดำเนินการอยู่ในพื้นที่วิจัยให้มีความเหมาะสมและสมบูรณ์พร้อมสู่การทดลองใช้เพื่อแก้ไขปัญหาหรือดับความทุกข์แท้ให้ตรงจุด ออกแบบต้นแบบให้ถูกจุด เหมือน “เก้าอี้ที่ถูกที่คัน”

ขั้นตอนที่ 4 นิโรธ ความดับทุกข์ เมื่อเทียบกับ Design Thinking คือ Test: นำไปปฏิบัติจริง เป็นการนำเอาต้นแบบไปแก้ปัญหาลงมือที่เกิดขึ้นในชุมชนวัดประชาระบือธรรม แก้ปัญหาคน ความรู้ สู่ การเปลี่ยนแปลง อย่างไรก็ตามมีเงื่อนไขสำคัญ คือ บริบททางสังคมมีความเป็นพลวัตเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาอาจจะเร็วหรือช้าขึ้นอยู่กับคน สภาวะทางเศรษฐกิจ (งาน) การเปลี่ยนแปลงทางสังคม (ย้ายถิ่น) นโยบายการพัฒนา ความก้าวหน้าของความรู้และเทคโนโลยี และโรคอุบัติใหม่ (โควิด 19) ดังนั้นการแก้ปัญหาลงมือของคนในชุมชนถ้านำไปสู่การทดลองใช้แล้วแต่มีผลไม่สมบูรณ์สามารถย้อนกลับไปสู่การวิเคราะห์ปัญหา ระดมความคิดสร้างตัวแบบ สร้างต้นแบบใหม่ได้เสมอตามความสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 3.4 รูปแบบ อริสัจ 4 , CBR, Design Thinking, เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา ในการวิเคราะห์ชุมชนวัดประจักษ์ศิลปาคม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร
ที่มา: Stanford d.school (2021); Phukamchanoad (2023); บัญชร แก้วส่อง (2562); ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2564)

3.2.6 บทบาทภาคีหน่วยงาน (Stakeholder Analysis)

การวิจัยได้กำหนดบทบาทของภาคีเครือข่ายเพื่อเป็น “พี่เลี้ยง” ในการวิจัยแบบ CBR ดังนี้

ตารางที่ 3.2 บทบาทภาคีหน่วยงาน (Stakeholder Analysis)

ภาคีหน่วยงาน	บทบาทการทำงานร่วมเพื่อเป้าหมายการวิจัย
(1) ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร	เป็นผู้ร่วมวิจัย เป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ด้านการพัฒนาอาชีพ และสร้างรายได้ เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการพัฒนากลุ่มผู้สูงอายุ ร่วมทำงานขับเคลื่อนกลุ่มอาชีพใหม่และผลักดัน ผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ให้มีชื่อเสียงในระดับเขตดุสิต
(2) โรงเรียนวัดประหาระปิอธรรม	ร่วมให้ข้อมูลสำคัญ และนำการพัฒนาเยาวชน นักเรียน มาร่วมกิจกรรมพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ และใช้เครื่องมือการสื่อสารประชาสัมพันธ์กลุ่ม อาชีพและผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ เพื่อสร้างช่องทางให้ เกิดการสร้างรายได้
(3) อาสาสมัครสาธารณสุข (ออส.) ผู้สูงวัย	เป็นผู้ขับเคลื่อนปฏิบัติการวิจัยหลักในการ ออกแบบอาชีพใหม่ และทำผลิตภัณฑ์ใหม่แบบ ครบวงจร
(4) ผู้นำชุมชนวัดประหาระปิอธรรม 1-4	เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และร่วมวิจัยในการปฏิบัติ การวิจัยในชุมชน (ผู้นำสำคัญมากในชุมชนวัด ประหาระปิอธรรม) เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับผลการวิจัยตั้งแต่ต้นน้ำสู่ ปลายน้ำจนเกิดอาชีพใหม่และเกิดรายได้ ร่วมกับ กลุ่มอาชีพภักพัฒนาวัดประหาระปิอธรรม สร้าง ร้านแบบรถเข็นขายของ “ผลิตภัณฑ์สมุนไพร”
(5) กลุ่มอาชีพภักพัฒนาวัดประหาระปิอธรรม	ปฏิบัติการวิจัยทำอาชีพใหม่เป็นกลุ่มทีมต้นแบบที่ เริ่มทำอาชีพใหม่ ในรูปแบบร้านแบบรถเข็นขาย ของ “ผลิตภัณฑ์สมุนไพร” อยู่ประจำตลาดนัดวัด ประหาระปิอธรรม
(6) ชมรมผู้สูงอายุวัดประหาระปิอธรรม 43 ชุมชน	เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อน องค์ความรู้แต่ละกิจกรรมไปสู่ผู้สูงอายุในชุมชนทั้ง

ภาคีหน่วยงาน	บทบาทการทำงานร่วมเพื่อเป้าหมายการวิจัย
(7) วัดประหาระปือธรรม	43 ชุมชน เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านผู้สูงอายุ และค้นหาผู้สูงอายุ อาหารที่มีกำลังและกล้าตัดสินใจร่วมสร้างอาชีพ ใหม่ในชุมชนวัดประหาระปือธรรม เป็นพื้นที่ทดลองขายและตั้งรถเข็นขายผลิตภัณฑ์ สมุนไพร
(8) สาขาการจัดการพัฒนาสังคม ภาค สังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์มจร. สวนสุนันทา	เข้าร่วมเป็นทีมภาคสนามและกลไกทำงานวิจัย เชื่อมโยงระหว่างนักวิจัย ภาครัฐ และประชาชน และใช้เป็นพื้นที่ห้องเรียนชุมชน ช่วยผู้สูงอายุใน การทำผลิตภัณฑ์และร่วมออกแบบอาชีพใหม่ที่ เหมาะสมกับผู้สูงอายุตามความต้องการของชุมชน
(9) การทำงานร่วมกับโหนด CBR	ที่ปรึกษาในการแก้ไขปัญหาเชิงพื้นที่ เฉพาะกรณี ที่แก้ไขปัญหาในระยะยาว

นอกจากนี้การวิจัยยังได้ออกแบบกิจกรรมเพื่อค้นหาข้อมูลการวิจัยที่เป็นข้อมูลสำคัญในการวิจัยแบบ PAR (Participatory Action Research) ไปสู่ความเป็นวิจัยรูปแบบ CBR (Community Base Research) ที่มีนักวิชาการเป็นผู้ร่วมสร้างสรรค์ความรู้ (Co-creation of Knowledge) กับคนภาคีเครือข่ายหน่วยงานในชุมชนวัดประหาระปือธรรม ดังต่อไปนี้

[สร้างคน ตามแนวคิด CBR]

1. กิจกรรมการวิจัยต้นน้ำ

- 1.1) ถ่ายทอดองค์ความรู้คืนสู่ชุมชน และส่งรายงานการวิจัยคืนชุมชน
- 1.2) การประชุมเครือข่ายวิจัยภาคกลาง
- 1.3) ยื่นขอจริยธรรมในมนุษย์เพื่อดำเนินการวิจัย
- 1.4) สนทนากลุ่มย่อยกลุ่มปฏิบัติการวิจัย
- 1.5) ประชุมระดมความคิดเห็นวิเคราะห์ปัญหา problem tree-อืงกว่าไดอะแกรม

ปีที่ 1 สู่ปีที่ 2

[สร้างความรู้ ตามแนวคิด CBR]

2. กิจกรรมการวิจัยกลางน้ำ

- 2.1) กิจกรรมโปรโมทกลุ่มอาชีพและผลิตภัณฑ์สมุนไพร

2.2) **สัมภาษณ์** การระบวนการกลุ่มอาชีพ และเครือข่ายท้องถิ่น ผู้นำชุมชน หน่วยงานรัฐ ท้องถิ่น (ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตดุสิต) ร้านค้าในชุมชน ตลาดนัดวัดประชาว และภาควิชาการ (มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา)

2.3) ประชุมเครือข่ายภาคกลางค้นหาคนจัด และออกแบบเครื่องมือวิจัย

2.4) กิจกรรม Social Lab นักศึกษาการจัดการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

2.5) **สนทนากลุ่มย่อย** “บวรรม” บ้าน วัด โรงเรียน รัฐ มหาวิทยาลัยเพื่อค้นหา ระบบกลไกที่มีอยู่เดิมเกี่ยวกับกลุ่มอาชีพและแหล่งเรียนรู้ [จัดทำแผนชุมชน]

2.6) **การจัดอบรม**ผลิตภัณฑ์ยาหม่อง ยาดม น้ำมันเขียว (ผลิตซ้ำ้าเดือนความรู้ เดิม)

2.7) **การจัดอบรม**ผลิตภัณฑ์น้ำมันมหาจักรสุตรโอสถพระนารายณ์

2.8) **การจัดอบรม**ผลิตภัณฑ์น้ำมันเสน่หานางคำ

[สร้างการเปลี่ยนแปลง ตามแนวคิด CBR)

3. กิจกรรมการวิจัยปลายทาง

3.1) **การออกบูชทดลอง**ขายผลิตภัณฑ์สมุนไพรร่วมกับสำนักงานเขตดุสิต 1 ครั้ง ที่ 1 (30 ก.ค. - 8 ส.ค. 2565)

3.2) **สัมภาษณ์**ผู้จัดการตลาดนัดวัดประชาวระบือธรรม

3.3) ศึกษาดูงาน Best Practice โหนดชุมชนก้าวหน้า เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ

3.4) สสำรวจสมุนไพรใหม่ในชุมชนที่มีชื่อตรงตามท้องถิ่น “กระปือ 7 ตัว”

3.5) ประชุมกลุ่มอาชีพเพื่อนำเครื่องมือวิศวกรสังคมมาร่วมออกแบบอาชีพในชุมชน เพื่อสร้างธุรกิจ

3.6) **การออกบูชทดลอง**ขายผลิตภัณฑ์สมุนไพรร่วมกับสำนักงานเขตดุสิต 1 ครั้ง ที่ 2 (17 - 20 ม.ค. 2566)

3.7) วิชาภรณ์ผลการวิจัย 2 ครั้งกับเครือข่ายภาคกลาง (อยุธยา/เชียงใหม่)

3.8) **การประชุมเครือข่าย** กิจกรรม “เวทีพูดคุย ถ่ายทอดความรู้วิจัยรับใช้สังคม และชุมชนภาคีเครือข่าย” และ “กลไกขับเคลื่อนเครือข่าย วิจัย พัฒนาอาชีพชุมชนสู่เศรษฐกิจดี ชีวิตพอเพียง ฐานรากมั่นคง ชุมชนยั่งยืน”

3.9) ประชุมเครือข่ายภาคกลางสรุปการเขียนรายงานการวิจัย

3.10) ประชุมเครือข่ายภาคกลาง: ถอดบทเรียนการวิจัย และปิดการวิจัยปีที่ 2

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ มี 5 เครื่องมือ ได้แก่

3.3.1 การประชุมเครือข่ายวิจัยภาคกลาง

1.1) การเขียนข้อเสนอโครงการวิจัยด้วยการกำหนดโจทย์ปัญหาจากชุมชน (CBR-1) ปรับแก้ไขข้อเสนอ ออกแบบเครื่องมือวิจัย ลงพื้นที่เก็บข้อมูล และรายงานการวิจัยรอบ 2 เดือน (Inception Report)

1.2) วิพากษ์ข้อมูลโดยพบผู้ทรงคุณวุฒิด้วยการประชุมออนไลน์ (Online Meeting) และประชุมรับฟังแนวทางจากการประชุมกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1.3) ศึกษาดูงานจาก Best Practice และวิพากษ์ข้อมูลโดยพบผู้ทรงคุณวุฒิด้วยการประชุมออฟไลน์ (Offline Meeting)

1.4) ประชุมเครือข่ายภาคกลางสรุปการเขียนรายงานการวิจัย วันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2566 ที่โรงแรมเอปี่น่า เฮ้าส์ กรุงเทพมหานคร

1.5) ประชุมเครือข่ายภาคกลาง: ถอดบทเรียนการวิจัย และปิดการวิจัยปีที่ 2 วันที่ 16 พฤษภาคม พ.ศ. 2566 ที่มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

3.3.2 การสำรวจบริบทสังคมชุมชนเมือง ด้วยการสอบถามกับผู้สูงอายุ ประชาชนที่อยู่ในชุมชนวัดประหารระบือธรรม เก็บภาพถ่ายพูดคุยกับผู้นำชุมชนที่อธิบายถึงวิถีชุมชนเมืองแบบ “บวร” และดูแผนที่ชุมชนปฏิบัติการวิจัย

3.3.3 การสัมภาษณ์ผู้นำ ผู้สูงอายุ กลุ่มอาสาปฏิบัติการวิจัย ด้วยการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Non-Structured Interview) เพื่อ “เตรียมคน” ให้คน “รู้จักชุมชน” เข้าสู่กระบวนการวิจัยใน “การสร้างองค์ความรู้” และสัมภาษณ์ภาคเอกชนที่เป็นผู้จัดการตลาดนัดวัดประหารระบือธรรม

3.3.4 การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) กับภาคีเครือข่ายเพื่อออกแบบกลไกความร่วมมือ และจัดทำแผนชุมชน

3.3.5 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม เป็นการสังเกตพฤติกรรมของกลุ่มปฏิบัติการในการสร้างความรู้ด้วยตนเอง

3.3.6 การจัดกิจกรรมอบรม/อบรมออกแบบอาชีพใหม่/ศึกษาดูงาน/ออกบูธ เป็นการอบรมปฏิบัติการของกลุ่มปฏิบัติการวิจัยจำนวน 3 กิจกรรมสร้างผลิตภัณฑ์สมุนไพรใหม่จาก (1) ตำรับโบราณ (2) ผลผลิตจากการวิจัย “ดุษิตแบรนต์” (3) ผลิตซ้ำผลิตภัณฑ์เดิมเสริมสมุนไพรท้องถิ่น (กระป๋องเจ็ดตัว) พร้อมกับ “ออกแบบอาชีพใหม่” ที่ง่ายขึ้นในการสร้างองค์ความรู้ และมีการออกไป

ศึกษาดูงาน พร้อมกับทดลองตลาดของผลิตภัณฑ์ใหม่ร่วมกับฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

3.3.7 เครื่องมือวิศวกรสังคม ที่จะวิเคราะห์เชิงเหตุ-ผล (ผังก้างปลา) ไทม์ไลน์กระบวนการ (Process Timeline) กระบวนการสร้างสรรค์ร่วม (Co-creation Process) และ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน (Community Product M-I-C Model)

(7) การถอดบทเรียนหลังปฏิบัติการ (After Action Review: AAR) และประชุมเครือข่ายเพื่อการสะท้อนกลับข้อมูล ปัญหา แนวทางแก้ไข กิจกรรมอนาคตเพื่อขับเคลื่อนชุมชนให้เป็นห่วงโซ่การพัฒนาที่ยั่งยืน

3.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบอริยสัจ 4 - CBR - Design Thinking

ในปี พ.ศ. 2565-2566 สถานการณ์โรคระบาดโควิด 19 ได้ถูกประกาศเป็นโรคประจำถิ่นในประเทศไทย การแพร่ระบาดน้อยลงไปมากอยู่ในสถานการณ์ที่หน่วยงานรัฐสาธารณสุขสามารถทำการควบคุมได้ และประชาชนยังคงมีความตระหนักในวิถีชีวิตด้วยการใส่หน้ากากอนามัยเป็นประจำ เวลาออกเดินทางไปทำงาน ทำธุระนอกบ้าน หรือไปในที่สาธารณะต่าง ๆ กระทั่งในที่ทำงานของหน่วยงานรัฐ เอกชน สถาบันการศึกษา ประชาชนคนไทยมีความตระหนักในการปฏิบัติตนอย่างมีวิถีชีวิตใหม่ รมัลดระวังตนเองและคนรอบข้างมากขึ้น

อย่างไรก็ตามแม้สถานการณ์จะดีขึ้นแต่ความกังวลใจมิได้ตั้งนั้น การลงพื้นที่จัดกิจกรรมและเก็บรวบรวมข้อมูลกับชุมชนตลอดระยะเวลา 1 ปีงบประมาณ ช่วงเดือนมีนาคม-พฤษภาคม 2565 ที่ชุมชนวัดประหาระบือธรรมยังมีการตรวจ ATK ให้กับประชาชนผู้สูงอายุและบุคคลทั่วไปอยู่อย่างต่อเนื่อง ทำให้ทีมนักวิจัยจึงขอเสนอกระบวนการจัดประชุมร่วมกับชุมชนโดยมีการจัดการป้องกันการติดเชื้อ COVID 19 ดังต่อไปนี้ (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2564)

- (1) ทุกคนใส่หน้ากาก 2 ชั้น ชั้นในเป็นหน้ากากอนามัย ชั้นนอกเป็นหน้ากากผ้า
- (2) ไม่เปิดหน้ากอกในขณะประชุมและทำกิจกรรมร่วมกัน
- (3) เว้นระยะห่าง 2 เมตร
- (4) เมื่อดื่ม น้ำ หรือรับประทานอาหารให้ออกจากกลุ่มไปอยู่ในที่โล่งเว้นระยะห่าง 2-3 เมตร
- (5) ไม่พูดคุยกันในขณะเปิดหน้ากอก
- (6) ล้างมือทุกครั้ง เมื่อจับสิ่งของภายนอก
- (7) ใช้ปากกาส่วนตัว
- (8) จำกัดจำนวนคนตามสัดส่วนของห้องประชุมและสถานที่ทำกิจกรรม
- (9) เมื่อไอหรือจาม ไม่เปิดหน้ากอก

(10) ก่อนเข้าประชุม แจ้งผลตรวจ ATK ให้ทราบ (ถ้ามี)

3.4.1 เก็บรวบรวมข้อมูลภาคเอกสาร

การวิจัยครั้งนี้เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารในรูปแบบเอกสารราชการ หนังสือรายงานการวิจัย บทความและเอกสารที่มีความเกี่ยวข้องกับทุนชุมชน (Community Capital) ผู้สูงอายุ (Elderly) แนวคิดการวิจัยในการลดความเหลื่อมล้ำในชุมชนวัดพระอาราม (Research for Wat Pracharabuedham Equality) กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมเชิงพื้นที่ (CBR) การออกแบบ (Design) นวัตกรรมอาชีพ (Innovative Occupations) วิศวกรสังคม (Social Engineers) ผลิตภัณฑ์ชุมชน (Community Product) การเสริมพลังชุมชน (Community Empowerment) หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (SEP) กลไกพลังความร่วมมือในขับเคลื่อนชุมชน (Community Collaborative Mechanism) และวิชาการรับใช้ท้องถิ่นและสังคม (Social Engagement)

3.4.2 เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

- ประสานผู้นำชุมชนวัดพระอาราม
- แจ้งกลุ่มอาชีพพัฒนาวัดพระอารามและกลุ่มดุสิตระบือธรรม
- ลงพื้นที่สำรวจชุมชนวัดพระอาราม โดยทางรถยนต์ส่วนบุคคล
- การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสอบถามปัญหา จุดเด่น ศักยภาพกลุ่มอาชีพของชุมชน ผู้สูงอายุและพื้นที่สำคัญในชุมชนวัดพระอาราม
- การสนทนากลุ่มย่อยรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนวัดพระอาราม 4 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนวัดพระอาราม 1 ชุมชนวัดพระอาราม 2 ชุมชนวัดพระอาราม 3 และชุมชนวัดพระอาราม 4 และหรือผู้อำนวยการโรงเรียนวัดพระอาราม อาสาพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) อาสาสมัครสาธารณสุข (ออส.) และเจ้าหน้าที่ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานครที่มีส่วนได้ส่วนเสียและมีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชนวัดพระอารามโดยตรง
- จัดกิจกรรมอบรมการผลิตผลิตภัณฑ์สมุนไพร จำนวน 3 กิจกรรม ได้แก่ (1) อบรมทำผลิตภัณฑ์สมุนไพรพญาวานพญาอู (ผลิตขี้ผึ้งองค์ความรู้เดิม) (2) อบรมทำผลิตภัณฑ์สมุนไพรตำรับโบราณน้ำมันมหาจักร (3) อบรมผลิตภัณฑ์สมุนไพรเสน่หานางคำ (ตำรับจากการวิจัยดุสิตแบรนต์) พร้อมทั้งการเป็นห้องเรียนชุมชน (Social Lab) ให้กับนักศึกษาจำนวน 30 คน ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1-2-3 สาขาวิชาการจัดการพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
- ประชุมผู้นำชุมชนและกลุ่มอาชีพเพื่อทำแผนชุมชน

- สืบค้นหาสมุนไพรที่เป็นอัตลักษณ์ในชุมชนวัดประหารระบือธรรมที่สอดคล้องกับท้องถิ่นดั้งเดิมตามชื่อว่าระบือ พบว่ามีสมุนไพรชนิดหนึ่งถูกเรียกว่า “กระบือเจ็ดตัว” เพื่อนำมาวิจัยสร้างสรรค์ไว้เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนต่อยอดการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรต่อไป
- สัมภาษณ์พิเศษเฉพาะกับผู้จัดการตลาดนัดวัดประหารระบือธรรม (ป่าป้อม)
- ออกบูชทดลองตลาดขายผลิตภัณฑ์สมุนไพรผสมผสานการออกบูชนวนเพื่อสุขภาพร่วมกับฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร
- สังเกตแบบมีส่วนร่วมกับกิจกรรมทางพุทธศาสนาของประชาชนในชุมชนวัดประหารระบือธรรม อาทิ วันธรรมสวนะ (วันพระ) วันทอดกฐินประจำปีวัดประหารระบือธรรม
- จัดประชุมเพื่อออกแบบร้านค้าแบบรถเข็นขายผลิตภัณฑ์สมุนไพร และจัดประชุมเครือข่าย กิจกรรม “เวทีพูดคุย ถ่ายทอดความรู้วิจัยรับใช้สังคมและชุมชนภาคีเครือข่าย” และ “กลไกขับเคลื่อนเครือข่าย วิจัย พัฒนาอาชีพชุมชนสู่เศรษฐกิจดี ชีวิตพอเพียง ฐานรากมั่นคง ชุมชนยั่งยืน”

- วิธีการและขั้นตอนการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามมีขั้นตอนดังนี้

- 1) เนื่องจากการวิจัยต่อเนื่องปีที่ 2 จึงสามารถโทรศัพท์ประสานกับผู้นำชุมชนวัดประหารระบือธรรม ทั้ง 4 ชุมชนในพื้นที่อย่างเป็นทางการ โดยตรงได้เลย (ไม่ต้องทำหนังสืออย่างเป็นทางการ) พร้อมกำหนดให้ผู้ช่วยนักวิจัยท้องถิ่นทั้ง 3 คน เป็นผู้รับผิดชอบหลักในการเก็บข้อมูลสัมภาษณ์ สํารวจ และถ่ายภาพในวิถีชีวิตประจำวันของคนในชุมชนวัดประหารระบือธรรม ซึ่งก่อนจะลงเก็บข้อมูลทุกครั้งพร้อมต้องโทรศัพท์ประสานงานก่อนล่วงหน้าทุกครั้ง ได้แก่ (1) คุณอุดม ศรีมงคล (ผู้จัดการศูนย์ภัฏพัฒน์วัดประหารระบือธรรม) (2) คุณเพชรปวีณ์ ธรธัญวงศ์ และ(3) คุณเทียบ ชัยศรีมาวงศ์ (ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ศูนย์ภัฏพัฒน์วัดประหารระบือธรรม)
- 2) นักวิจัยและทีมวิจัยลงพื้นที่ประสานชุมชนท้องถิ่นเพื่อลงพื้นที่เก็บข้อมูล
- 3) ผู้ช่วยนักวิจัยท้องถิ่นลงเก็บข้อมูลและจัดกิจกรรมทั้งหมดที่เกิดขึ้นกับชุมชน นักวิจัยเป็นเพียงผู้คอยออกแบบช่วงเวลาในการลงพื้นที่และกิจกรรมที่เกิดขึ้นตามแผนการวิจัย
- 4) กิจกรรมใดที่ชุมชนทำเองได้ให้ดำเนินการด้วยตัวของชุมชนเอง
- 5) กำหนดทีมนักวิจัยเชิงพื้นที่เป็นนักศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา “ทีมยุวชนภัฏพัฒน์” ที่ตั้งขึ้นมาเพื่อทำงานร่วมกันกับนักวิจัย และชุมชน พร้อมทั้งดูแลพื้นที่เก็บข้อมูลวิจัยประสานการทำงานกับนักวิจัยท้องถิ่น

3.4.3 การรวบรวมข้อมูลแบบอริยสัจ 4-CBR-Design Thinking

เทคนิควิธีการรวบรวมข้อมูลแบบอริยสัจ 4-CBR-Design Thinking มี 4 วิถีเภาให้ถูกที่ค้น “เจ้าปัญหา” ดังนี้

3.4.3.1 วิธีเผชิญหน้าจุดเจ้าปัญหา ซึ่งเป็นการลงพื้นที่เก็บข้อมูลปรากฏการณ์ที่ต้องการวิจัยเจอปัญหา ความทุกข์ (อริยสัจ) จุดเด่น ศักยภาพ ปรากฏการณ์ที่ต้องค้นหาความรู้พื้นฐานชุมชน เข้าใจสถานการณ์ (CBR ระยะที่ 1) เข้าใจปัญหาของคนในชุมชน (ศาสตร์พระราช-เข้าใจ) การสัมผัสกับข้อมูลที่เป็นจริง “ปัญหาที่เป็นจุดค้น หรือจุดเจ็บปวด (pain points)” เข้าใจปัญหาร่วมกันของคนในชุมชน (Empathize)

ซึ่งกระบวนการวิธีการสำรวจ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (ฟัง-จดบันทึก) การสอบถามคนทำงานในชุมชน คนอยู่อาศัยในชุมชน คนมีบทบาทหน้าที่อาสาทำงานช่วยเหลือชุมชน (Inside-In) สัมภาษณ์ผู้นำ ผู้อาวุโส หรือผู้สูงอายุในชุมชน สนทนากลุ่มย่อยเกี่ยวกับปัญหาความต้องการ ภูมิสังคม ประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญา ปรากฏการณ์ทางสังคมและวิถีชีวิต

วิธีการของนักวิจัย มีดังนี้

- แจก “ผู้นำชุมชน หรือ ประธานชุมชน” ให้เป็นผู้นำพาเข้าหาชุมชน และผู้คนที่อยู่อาศัยในชุมชน
- นักวิจัยและทีมงาน แบ่งหน้าที่เก็บข้อมูลในช่วงวันทำงาน (จันทร์-ศุกร์) และช่วงวันหยุด (เสาร์-อาทิตย์)
- มอบหมายนักวิจัยท้องถิ่น เพื่อเก็บข้อมูลการดำรงชีวิตเข้า-เย็น ของผู้คนที่เป็ “ปรากฏการณ์ซ้ำ ๆ ในชีวิตประจำวัน ที่เห็นช่วงวันทำงาน และวันหยุด”
- ขอความร่วมมือ “ให้ผู้นำชุมชนเป็นกลไกการประสานชุมชนและแจ้งข้อมูลที่เป็น ปรากฏการณ์ปัญหาและกิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชน”
- เก็บข้อมูลเฉพาะ “การเผชิญหน้าหาจุดค้น” กำหนดไว้ 1 เดือน
- ปริมาณข้อมูลต้องได้มากที่สุดทั้งข้อมูลเอกสารที่ผ่านมา ข้อเท็จจริง ภาพถ่าย ปรากฏการณ์ปัจจุบันและพฤติกรรมที่เกิดขึ้น

3.4.3.2 วิธีค้นหาเหตุเกิดเจ้าปัญหา ซึ่งเป็นการค้นหาสาเหตุแห่งทุกข์ (สมุทัย) เหตุแห่งสถานการณ์ (CBR ระยะที่ 1) ระบุนิยามกำหนดให้ชัดเจนของปัญหา (Define) และความต้องการของคนในชุมชน วิเคราะห์และสังเคราะห์ให้เห็นความสัมพันธ์ของปัญหา ต้องวิเคราะห์ย้อนหา “รากปัญหา” ของชุมชน เสมือนรากของต้นไม้ที่เป็นปัญหา “หนึ่งปัญหาของชุมชนจะมีหลายสาเหตุ” ต้องรู้จักการเข้าใจปัญหาของชุมชน (ศาสตร์พระราช-เข้าถึง) ดังนั้นต้องวิเคราะห์ให้เห็นสาเหตุแท้เพื่อแก้ไขให้ถูกจุดที่ค้น อธิบายให้ชัดใน “เหตุ” ที่เป็นบ่อเกิดของผล

วิธีการค้นหาของนักวิจัย มีดังนี้

- ประชุมทีมวิจัยวิเคราะห์ต้นไม้ปัญหา (Problem tree) ปีที่ 1 สู่ผลไม้เป็นพืชที่ต้องวิเคราะห์ต้นไม้ปัญหาเพื่อยืนยันเหตุเจ้าปัญหาเพื่ออธิบายเป็นเหตุ-ผล

- วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่เป็นปัจจัยคน องค์ความรู้ เครื่องมือ ทุน เครือข่าย เป็นฟังก์ชันปลา หรืออธิบายว่าไดอะแกรมเพื่อหาสาเหตุของเจ้าปัญหาให้เจอ หรือที่ผู้วิจัยเรียกว่า “สาเหตุอาการที่ทำให้เกิดการคัน” และวินิจฉัยให้ถูกเพื่อจะได้รักษาจ่ายยาให้ตรงกับปัญหานั้น ๆ

3.4.3.3 วิธีการแก้ไขเจ้าปัญหา ซึ่งเป็นการค้นหาหนทางแห่งความดับทุกข์ (มรรค) การออกแบบปฏิบัติการ การปฏิบัติกร่วม (CBR ระยะที่ 2) เป็นการระดมสมองรวมความคิดสร้าง วิชิตคิดไอเดียที่ทันสมัย หรือนวัตกรรม ด้วยการคิดนอกรอบ “think outside the box” จากข้อมูลที่เป็นความรู้พื้นฐานที่มั่นคง (Ideate) และต้องค้นหาวิธีการอื่น ๆ ที่เหมาะให้เกิดความหลากหลายต้องใช้พหุปัญหา สหวิทยาการในการหา “วิถีทางใหม่” (New Path Model) ที่จะนำไปสู่การสร้าง “ตัวแบบ” ที่เหมาะสมในการแก้ไขให้ตรงจุดเข้าถึงเจ้าปัญหา (ศาสตร์พระราชฯ-เข้าถึง)

จนนำไปสู่การสร้าง “ต้นแบบ” หรือกำหนดวิถีทางใหม่ หนทางให้ชัดเจน (มรรค) เป็นการการสรุปผล ถอดบทเรียนไปพร้อมกัน (CBR ระยะที่ 2) เป็นการระบุวิธีการแก้ไขปัญหาที่ดีที่สุด กำหนดวางภาพจำลองจากวิชิตคิดไอเดียนวัตกรรม (Prototype) เพื่อทดลองใช้หรือนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหา หากเป็นการเกาที่คิดจะเป็นการสร้างไม้เกา หรือเครื่องมือการเกาให้ถูกที่คัน เข้าถึงวิธีการ สถานการณ์ วิชิตคน (ศาสตร์พระราชฯ-เข้าถึง)

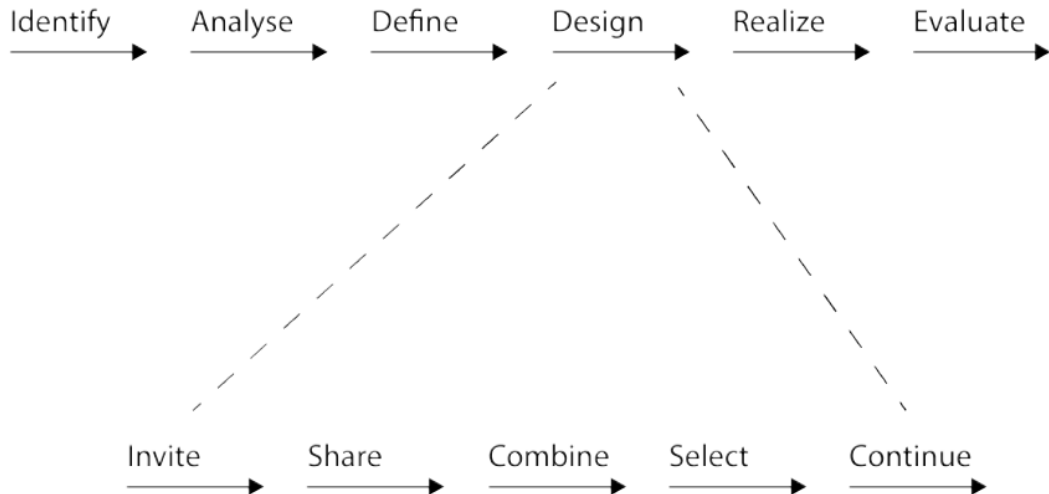
วิธีการของนักวิจัย มีดังนี้

- การประชุมเพื่อ “กระบวนการสร้างสรรค์ร่วม” (Co-creation Process)
- ประชุมทีมวิจัยระดมสมองหลอมรวมความคิด (Brainstorming) จากนักวิชาการ ผู้นำ ภูมิปัญญา ผู้อาวุโส จิตอาสาพัฒนาชุมชนเมือง ภาคเอกชนตลาดนัดวัดประชาระบือธรรม ตัวแทนเจ้าอาวาสวัดประชาระบือธรรม และฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม เพื่อหาหนทางแห่งความดับทุกข์ หาทางแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมสอดคล้องกับวิชิตคนในชุมชน หาแนวทางวิธีการเกาให้ถูกที่คันเป็น “ตัวแบบ” ที่เหมาะสมจนนำไปสู่การสร้าง “ต้นแบบ” ที่ดีที่สุดก่อนนำไป “ทดลองใช้”

- จัดอบรมกิจกรรมผลิตภัณฑ์ใหม่ 3 ตำรับผลิตภัณฑ์สมุนไพร ได้แก่ (1) อบรมทำผลิตภัณฑ์สมุนไพรเดิม (ผลิตซ้ำ) ยาหม่อง ยาต้ม น้ำมันเขียวพญาว่านพญาญอ (2) อบรมทำผลิตภัณฑ์สมุนไพรตำรับโบราณโอสถพระนารายณ์ น้ำมันมหาจักรกลินดอกบัวและโมกข์ (3) อบรมทำผลิตภัณฑ์ตำรับการวิจัยดุสิตแบรนต์ น้ำมันเหลืองเสน่หานางคำ ด้วยกระบวนการสร้างสรรค์ร่วมกัน (Co-creation Process) ดังภาพต่อไปนี้

STEPS OF CO-CREATION

Co-creation as an innovation approach

ภาพที่ 3.5 The steps in a co-creation process

ที่มา: Jotte I.J.C. De Koning, Marcel R.M. Crul, Renee Wever (2016)

- สืบค้นหา “สมุนไพรรักษาอาการตามข้อ กระบือ” พบว่า มีสมุนไพรรักษาข้อเจ็บตัว สอดคล้องกับชื่อหมู่บ้านบางกระบือ กว่า 126 ปีที่แล้ว

- ประชุมผู้นำ กรรมการชุมชน และกลุ่มอาชีพดุสิตระบือธรรมจัดทำแผนชุมชน

3.4.3.4 วิธีการดับเจ้าปัญหา ซึ่งเป็นการดับทุกข์ (นิโรธ) ซึ่งถือว่าการจบโครงการทำให้ชุมชนมีกิจกรรมต่อเนื่อง เป็นการใช้ความรู้แก้ปัญหาใหม่ของชุมชน ขยายผลสู่พื้นที่ อื่นๆ มีนโยบายและเข้าถึงแหล่งทุนและภาคีกว้างขวางจนนำไปสู่ผลปลายทางคือ พลัง คุณค่าและความสุข (CBR ระยะที่ 3) เป็นการนำเข้าไปทดสอบ (Test) และนำไปทดลองใช้แก้ให้ตรงจุดเจ้าปัญหาสู่ “ความสุขของชุมชน” และ “พัฒนาชุมชนให้ยั่งยืน (ศาสตร์พระราชา-พัฒนา)

วิธีการของนักวิจัย มีดังนี้

- ประชุมทีมวิจัยออกแบบ “กลไกความร่วมมือ” ของภาคีเครือข่ายเพื่อการพัฒนาชุมชนวัดพระธาตุดุสิตธรรมและออกแบบ “นวัตกรรมอาชีพผู้สูงอายุ”

- ประชุมออกแบบ “รถเข็นขายผลิตภัณฑ์สมุนไพรรักษาข้อเจ็บตัว”

- ออกบูชทดลองตลาดขายผลิตภัณฑ์สมุนไพรรักษาข้อเจ็บตัว เพื่อ “สร้างต้น สร้างรายได้ สร้างศักดิ์ศรี” ให้ผู้สูงอายุในชุมชนวัดพระธาตุดุสิตธรรมได้มีโอกาสพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

- กลุ่มอาชีพดุสิตระบือธรรม เป็นพื้นที่ “Social Lab” เป็นพื้นที่การเรียนการสอนของนักศึกษาสาขาการจัดการพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ที่เป็นภาคีสำคัญในการถ่ายทอดความรู้และยกระดับศักยภาพของชาวบ้านที่มีภูมิความรู้มาให้ความรู้แก่นักศึกษาระดับชั้นปีที่ 1-3 โดยเฉพาะในรายวิชาชุมชนศึกษา และกระบวนการทัศน์พัฒนาสังคมพื้นฐาน เป็นองค์ความรู้ที่นักศึกษาต้องได้มีโอกาสสัมผัสกับความเป็นบริบทเมืองจริง ๆ ที่ประชาชนอยู่ร่วมกันในชุมชนเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม วัตถุ เทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ดังนั้น Social Lab จึงเป็น “ห้องเรียนชุมชน” ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาอย่างแท้จริงมากกว่า 1 ทศวรรษ จนเกิดมีศูนย์ภูมิทัศน์พัฒนาเป็นต้นแบบในการพัฒนา ร่วมกันระหว่างการเรียนรู้การสอน การวิจัย และบริการวิชาการแก่สังคมในชุมชนเมืองที่สมบูรณ์ที่สุด ขับเคลื่อนการทำงานพัฒนาชุมชนเมือง (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2564)

3.5 การวิเคราะห์และการประมวลผลข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล ดังนี้

1) สืบค้นข้อมูลวิเคราะห์ข้อมูลให้ได้ข้อมูลสำคัญของชุมชนที่เป็นจุดเด่น ศักยภาพ ทรัพยากร สังคมที่มีพลังชุมชน หรือเป็นอัตลักษณ์ชุมชน

2) การสังเกตแบบมีส่วนร่วมใช้การวิเคราะห์ที่เป็นการตีความเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อให้เห็นพฤติกรรมซ้ำ ๆ ที่กลายเป็นวิถีชีวิตของผู้คนที่เป็นชุมชนเมือง และในส่วนที่เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากการจัดกิจกรรมอบรมการผลิตผลิตภัณฑ์สมุนไพร ด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ซึ่งอธิบายตามสิ่งที่สามารถสังเกตเห็นได้ในเชิงรูปธรรม กับมิตินามธรรม โดยการตีความสิ่งที่ซ่อนอยู่ในพฤติกรรมที่แสดงออกซึ่งเป็นทั้งความรู้สึกและความคิดเห็นของประชาชน

3) การสัมภาษณ์และสอบถามในเนื้อหาของแต่ละวัตถุประสงค์เป็นการอธิบายวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) เป็นกระบวนการใช้ข้อมูลปัจจุบันและอดีตเพื่ออธิบายแนวโน้มและความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น

4) การออกแบบนวัตกรรมอาชีพ และการออกแบบกลไกสนับสนุนกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในชุมชนวัดประชาระบือธรรม ใช้กระบวนการสร้างสรรค์ร่วม (co-creation process) ในการวิเคราะห์ข้อมูล และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ในการประเมินพฤติกรรมของผู้เข้าร่วมประชุมออกแบบด้วย

5) การอธิบายข้อมูลเชิงพรรณนาตามปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในศักยภาพการเรียนรู้การบริหารจัดการกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุในชุมชนวัดประชาระบือธรรม

6) การใช้เครื่องมือวิศวกรสังคมร่วมที่จะวิเคราะห์เชิงเหตุ-ผล (ผังก้างปลา) ไทม์ไลน์ กระบวนการ กระบวนการสร้างสรรค์ร่วม และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน

3.6 รูปแบบการเขียนรายงานการวิจัย

การเขียนรายงานวิจัยแบ่งออกเป็น 7 บท ดังนี้

1) บทที่ 1 บทนำ ได้แก่ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย นิยามศัพท์เฉพาะ ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการวิจัย และการวิจัยบนฐานความเข้าใจร่วมกันเชิงพื้นที่ (MOU)

2) บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับทุนชุมชน (Community Capital) ผู้สูงอายุ (Elderly) การลดความเหลื่อมล้ำในชุมชนวัดพระธาตุดงธรรม (Research for Wat Pracharabuedham Equality) กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมเชิงพื้นที่ (CBR) การออกแบบ (Design) นวัตกรรมอาชีพ (Innovative Occupations) วิศวกรสังคม (Social Engineers) ผลิตภัณฑ์ชุมชน (Community Product) การเสริมพลังชุมชน (Community Empowerment) หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (SEP) กลไกพลังความร่วมมือในขับเคลื่อนชุมชน (Community Collaborative Mechanism) วิชาการรับใช้ท้องถิ่นและสังคม (Social Engagement)

3) บทที่ 3 กรอบแนวคิดและวิธีการวิจัย ได้แก่ กรอบแนวคิดในการวิจัย ขอบเขตด้านประชากรเป้าหมาย กลุ่มปฏิบัติการและภาคีเครือข่าย เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบอริยสัจ 4 - CBR - Design Thinking การวิเคราะห์และการประมวลผลข้อมูล และรูปแบบการเขียนรายงานการวิจัย

4) บทที่ 4 ผลการวิจัย: การออกแบบนวัตกรรมอาชีพสำหรับผู้สูงอายุ

1. สถานการณ์ปัญหา ช่องว่างความรู้ ในชุมชนวัดพระธาตุดงธรรม
2. ยุทธศาสตร์เชิงพื้นที่และกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน
3. นิยาม “นวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุ”
4. ฐานข้อมูล ทรัพยากรและทุนทางสังคม
5. ศักยภาพที่เป็นจุดเด่นของชุมชนวัดพระธาตุดงธรรม

5) บทที่ 5 ผลการวิจัย: การออกแบบพัฒนากลไกสนับสนุนกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุ

1. กลไกความร่วมมือสนับสนุนกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุในชุมชนวัดพระธาตุดงธรรม
2. การสนับสนุนกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ
3. กรอบดำเนินการแผนปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระธาตุดงธรรม

6) บทที่ 6 ผลการวิจัย: กระบวนการเรียนรู้ลดความเหลื่อมล้ำ

7) บทที่ 7 สรุป และอภิปรายผลการวิจัยด้วยแนวคิดวิชาการรับใช้ท้องถิ่นและสังคม (Social Engagement) และข้อเสนอแนะ

บทที่ 4

ผลการวิจัย: การออกแบบนวัตกรรมอาชีพสำหรับผู้สูงอายุ

ผลการวิจัยเรื่อง การออกแบบนวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุแบบบูรณาการบนความร่วมมือของชุมชนวัดประชาระบือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ซึ่งในบทนี้ผู้วิจัยได้เสนอรายละเอียดของผลการวิเคราะห์ข้อมูลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อออกแบบนวัตกรรมอาชีพสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนวัดประชาระบือธรรม ตามลำดับดังต่อไปนี้

1. สถานการณ์ปัญหา ช่องว่างความรู้ ในชุมชนวัดประชาระบือธรรม
2. ยุทธศาสตร์เชิงพื้นที่และกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน
3. นิยาม “นวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุ”
4. ฐานข้อมูล ทรัพยากรและทุนทางสังคม
5. ศักยภาพที่เป็นจุดเด่นของชุมชนวัดประชาระบือธรรม

ผลการศึกษามีรายละเอียดสำคัญดังต่อไปนี้

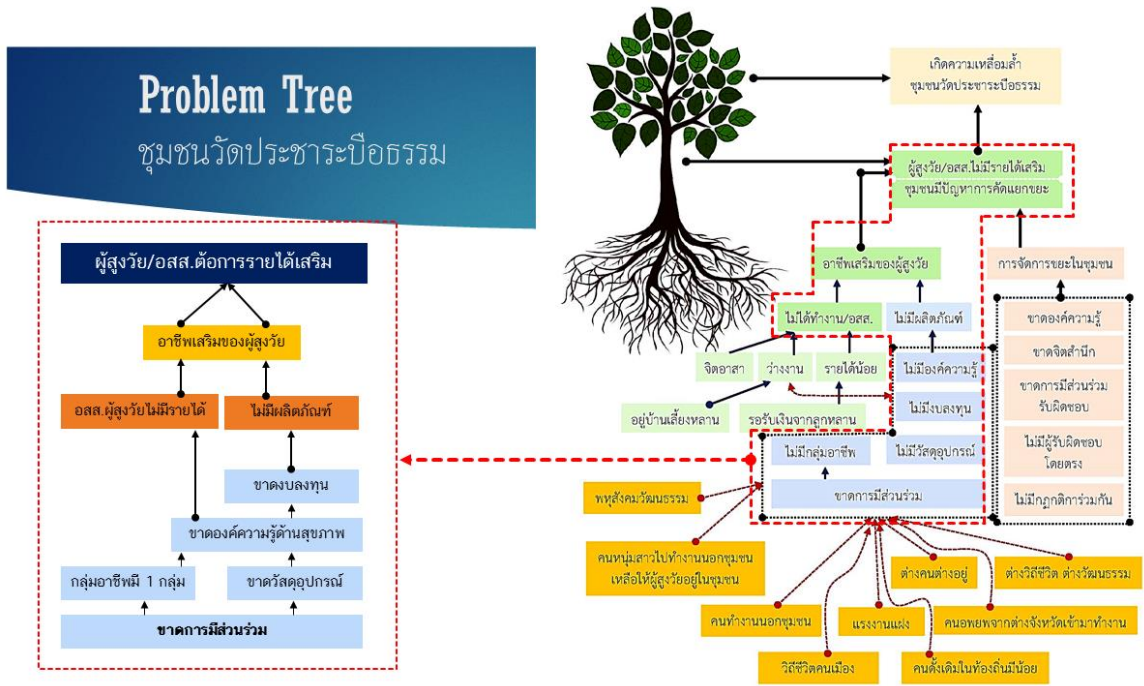
4.1 สถานการณ์ปัญหา ช่องว่างความรู้ ในชุมชนวัดประชาระบือธรรม

4.1.1 สถานการณ์ปัญหาที่เป็นปรากฏการณ์ในชุมชนวัดประชาระบือธรรม

กลุ่มเป้าหมายวิจัยส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุในชุมชนเมืองที่มีพลัง โดยในชุมชนวัดประชาระบือธรรมเป็นชุมชนเมืองมีภาวะการทำงานสูง เพราะการทำงานนำมาซึ่งรายได้ การครองชีพ ไม่ว่าจะเป็นวัยรุ่น (เรียนหนังสือก็ทำงานเสริมพิเศษ part-time ไปด้วย) วัยทำงานก็ต้องออกไปทำงานนอกชุมชนเพื่อเลี้ยงดูคนในครอบครัว รวมถึงผู้สูงอายุที่อยู่ในชุมชนวัดประชาระบือธรรมที่ไม่ใช่ผู้ป่วยติดเตียง ก็ “เอาแรง” ที่เหลืออยู่ กับ “แรงใจ” และ “แรงปรารถนา” ที่อยากสร้างรายได้เสริม เติมรายได้หลักให้กับครอบครัวช่วยเหลือลูกหลานเป็นการแบ่งเบาภาระในครอบครัว ซึ่งเมื่อสอบถามพบว่า ผู้สูงอายุที่มีพลังจะออกมาเป็น “กลุ่มผู้นำขับเคลื่อนชุมชน” ซึ่งจะอยู่ในรูปแบบคณะกรรมการชุมชน กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข (อสส.) กลุ่มอาชีพภักดีพัฒนาวัดประชาระบือธรรม กลุ่มอาชีพดุสิตระบือธรรม กลุ่มผู้สูงอายุในชุมชน อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) ของกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กลุ่มกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งการบทบาทหน้าที่เหล่านี้เป็น “จิตอาสา” พัฒนาชุมชนทำงานในระหว่างวัน ถ้ามีค่าตอบแทนจากรัฐจะได้รับน้อยมากซึ่งไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพในฐานะแบ่งเบา ดังนั้นในฐานะผู้สูงอายุในชุมชนวัดประชาระบือธรรม จะได้รับจากลูกหลานที่ทำงานแล้ว ก็จะมี “เงินผู้สูงอายุ” ที่เป็นสวัสดิการของรัฐจัดสรรให้ทุก

เดือน (ไม่เพียงพอ) บางครั้งในความรู้สึกจากอดีตผู้สูงอายุที่เคยทำงานมีรายได้ที่อุมชูครอบครัวได้แล้ว อยู่ในฐานะ “ผู้ให้” แต่วันนี้กลับเป็นต้องรอรับเงินรายจ่ายประจำเดือนจากลูกหลาน จากรัฐ อยู่ในฐานะ “ผู้ขอ-รอรับ” ทำให้ศักดิ์ศรีที่เคยมีหลายไป จึงมีแรงปรารถนาอยากเอาพลังที่เหลืออยู่ของตนที่มีข้อจำกัดเรื่องเวลาและพื้นที่ทำกิจกรรมในชุมชน “สร้างรายได้เสริม” ให้กับตนเองเพื่อ “สร้างศักดิ์ศรี” ให้กับตนเองกลับมาสู่ในฐานะ “ผู้แบ่งเบาภาระ” มิใช่เป็นภาระของครอบครัวหรือสังคมอีกต่อไป

ปีที่ 1 การวิจัยได้ทำการสำรวจปัญหาและวิเคราะห์ปัญหาด้วย Problem tree พบว่า ในชุมชนวัดประหาระปิอธรรมมีมิติหลักของความเหลื่อมล้ำที่ต้องลดช่องว่างลง ได้แก่ ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ ความเหลื่อมล้ำด้านความรู้ด้านสมุนไพร การลดช่องว่างระหว่างประชาชนกับรัฐ (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2564)

ภาพที่ 4.1 ผังภาพต้นไม้ปัญหา (Problem Tree) ชุมชนวัดประหาระปิอธรรม ปีที่ 1
ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2564)

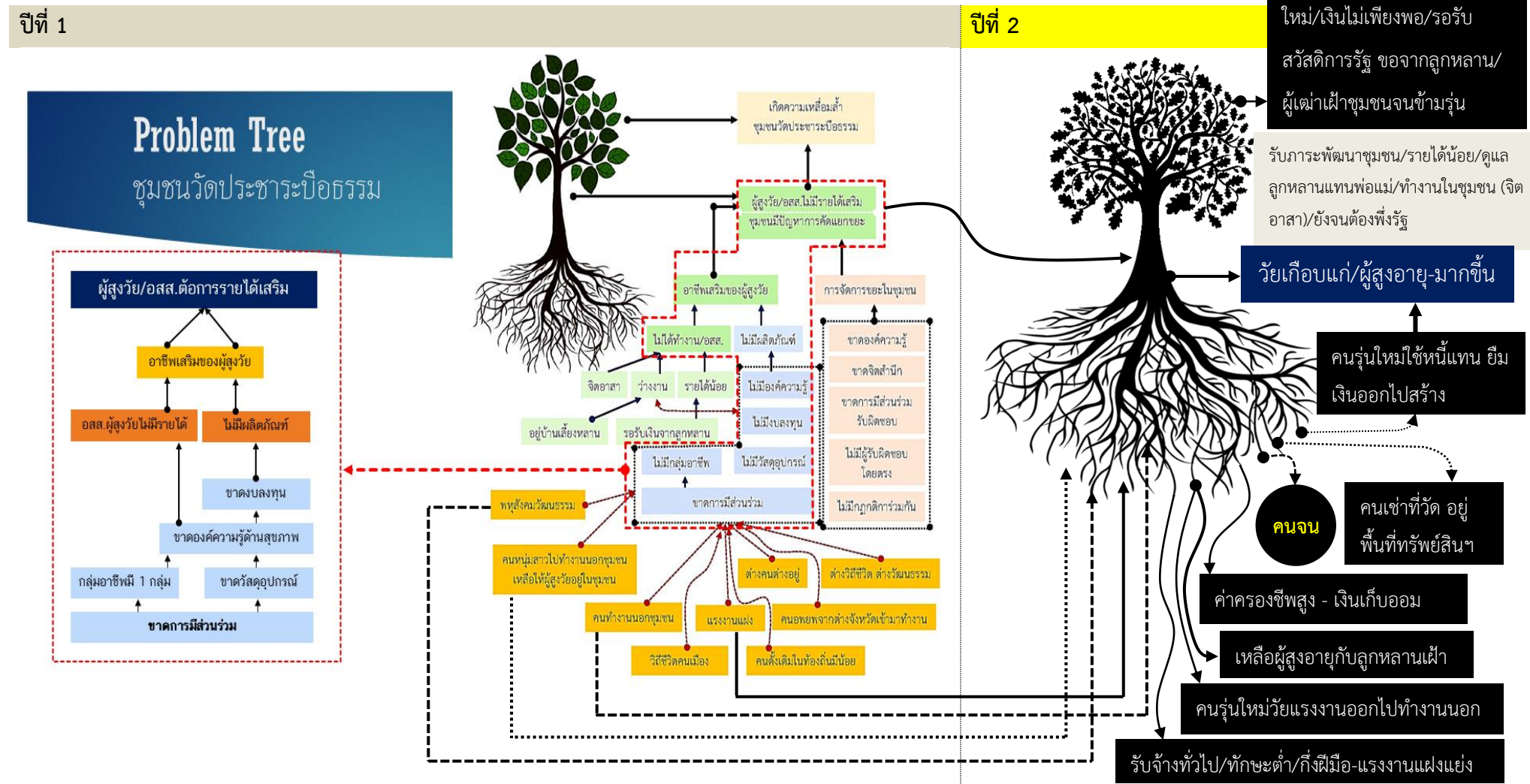
การวิจัยต่อเนื่งปีที 2 จำเป็นต้องศึกษาข้อมูลให้รอบด้านในความเป็นมิติเมือง การเคลื่อนย้ายคน แรงงานแฝงที่มีปรากฏอยู่ในชุมชนวัดประหาระปิอธรรม ซึ่งการลงพื้นที่และศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมพบว่า ปรากฏการณ์การเคลื่อนย้ายคนในชุมชนเมือง (แรงงานแฝง) สร้างความเหลื่อมล้ำหลายชั้น เมื่อย้อนทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวกับการอพยพ ย้ายถิ่น การเคลื่อนย้ายประชากร ชี้ชัดว่า การที่บุคคลย้ายจากถิ่นที่อยู่เดิมไปที่อยู่ใหม่ อาจเป็นชั่วคราวหรือถาวรก็ได้ ซึ่งเห็นได้ชัดจากที่ประชากรย้ายจากสังคมชนบทสู่สังคมเมืองด้วยหลายเหตุผลทั้งย้ายมาเพื่อทำมาหากิน ย้ายเพราะ

สภาพแวดล้อมที่แห้งแล้งไม่สามารถทำมาหากินในถิ่นเดิมได้ ย้ายเพราะการติดตามบุคคลในครัวเรือนมาทำงาน แรงงานทักษะต่ำ กึ่งฝีมือ เรียนหนังสือ ต้องการความก้าวหน้าในชีวิต รวมถึงย้ายเพราะความขัดแย้งทางการเมืองในพื้นที่มีสงคราม ทั้งนี้ผู้คนที่เคลื่อนย้ายเข้ามาในเมืองย่อมต้องการเปลี่ยนสภาพภาพทางเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ การเลื่อนชั้นทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิต (วสวัตดี สุตัญญาภรณ์, 2558; ปังปอนด์ รักอำนาจกิจและศิริพงศ์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา, 2562; ปราโมทย์ ประสาทกุล และคณะ, 2562; ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), 2565) ซึ่งประชากรย้ายถิ่นที่สำรวจแบบสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนวัดประหาระปือธรรม 1-4 จะพบว่า เป็นแรงงานแฝงกลางวันที่เข้ามาทำงาน และพักอยู่ในชุมชนเป็นแรงงานแฝงกลางคืนก็มีเช่นเดียวกัน โดยจะมีแรงงานที่พบอยู่ที่ชุมชนวัดประหาระปือธรรม 4 เป็นหลักเนื่องจากมีอาคารพาณิชย์ที่ใช้เปิดเป็นบริษัทโรงพิมพ์และโรงงานขนาดเล็กพร้อมเป็นที่พักอาศัยไปในตัวด้วย เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมในปี พ.ศ. 2563 ของกรุงเทพมหานครมีแรงงานแฝงกลางวันเข้ามาทำงาน มีจำนวน 440,000 คน แต่กลับมีแรงงานแฝงกลางคืน จำนวน 2,350,000 คน โดยกระจายอยู่ทั่วทุกเขตทุกชุมชนของกรุงเทพมหานคร (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564) ปัญหาที่เกิดขึ้นจากแรงงานแฝงที่เกิดขึ้น “งานรับจ้างในชุมชนถูกจ้างงานจากแรงงานแฝงเพราะค่าแรงถูก งานกึ่งฝีมือถูกจ้างแรงงานแฝงด้วยเช่นกัน ที่เรียกว่า แย่งงานทำ แย่งที่อยู่อาศัย เมื่อโครงสร้างสังคมที่มีจำนวนประชากรมากขึ้นที่ไม่มีทะเบียนบ้าน พักอาศัยเพียงชั่วคราว ย่อมสร้างปัญหาที่หลากหลาย ซับซ้อนหลายชั้นมากขึ้นทั้งอาชญากรรม การพนัน ยาเสพติด อบายมุข เสี่ยงดั่ง ขยะ การบริการสาธารณะ สุขภาวะที่ตามมากับบุคคลนอกพื้นที่ และความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน ยังมีสุขภาพกาย จิต มีความเครียดของคนในชุมชนมากขึ้น ” (นายสรารุช กลิ่นกุสม และไพบูลย์ ช่างเรียน, 2559; อธิภัทร สินทรโก, อติติยาพร ไชยฤทธิ์ และนพพร ชุนคำ, 2563) ท้ายที่สุดการดำรงชีวิตอยู่ในระหว่างวันของผู้คนในชุมชนวัดประหาระปือธรรมจะพบเจอ “ผู้สูงอายุ” ในการออกมาพัฒนาชุมชนเป็นจิตอาสา เป็นกรรมการชุมชน เป็นอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) เป็นกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กทบ.) เป็นอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) กลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มอาชีพภักพัฒนา ส่วนคนหนุ่มสาวที่เป็นวัยแรงงานที่เป็นกำลังสำคัญของบ้านจะออกไปทำงาน “นอกชุมชน” ทำให้ “ภาระหน้าที่หลักในการดูแลชุมชน” กลายเป็นหน้าที่หลักของผู้สูงอายุที่มีบทบาทพัฒนาชุมชนมีภาระมาก กลับพบว่า “มีรายได้น้อย” ซึ่งย้อนแย้งกับภาระหน้าที่ที่สมควรได้รับ “ความเหลื่อมล้ำทางรายได้กับบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาชุมชนไม่สอดคล้องกัน” ทำให้เห็นภาพของ “คนจนเมือง” เกิดขึ้นอยู่กับครอบครัวผู้สูงอายุในชุมชนวัดประหาระปือธรรมอยู่เป็นจำนวนมาก เห็นภาพการดิ้นรนในการประกอบอาชีพที่เพียงมีรายได้รายวันและรายเดือนให้เกิดขึ้น แต่ยังไม่มียกยอเท่าที่ควรในแต่ละปี มีหนี้สินเกิดขึ้นในครัวเรือนอยู่จำนวนมากเช่นเดียวกัน ปู่ย่าตายายเป็นคนดูแลลูกหลานในชุมชนแทนพ่อแม่ที่ออกไปทำงานนอก

ชุมชน ถ้าไม่มีการวางแผนชีวิตที่ดีจะมีโอกาสที่ก่อให้เกิดคนจนข้ามรุ่นในหลายครอบครัวในชุมชนวัด ประชาระบือธรรมได้เช่นกัน

โดยคำว่า “จนข้ามรุ่น” ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ซึ่งความยากจนข้ามรุ่นเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่เรื้อรังมาตั้งแต่อดีต สืบเนื่องถึงปัจจุบัน และมีแนวโน้ม ทวีความรุนแรงขึ้นในอนาคต ลักษณะของครัวเรือนยากจนข้ามรุ่นพบว่า ครัวเรือนยากจนข้ามรุ่นส่วนใหญ่ไม่มีเงินออม การศึกษาต่ำ และอัตราการพึ่งพิงสูง โดยปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่ทำให้ครัวเรือนเข้าข่ายเป็นครัวเรือนยากจนข้ามรุ่น คือ การขาดความมั่นคงทางการเงินเนื่องจากไม่มีเงินออม อาชีพของหัวหน้าครัวเรือนยากจนข้ามรุ่นส่วนใหญ่ คือ อาชีพเกษตรกรรม รองลงมา คือ รับจ้างทั่วไป เมื่อพิจารณาเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุยังขาดสวัสดิการทางสังคมที่จำเป็นต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยในปี 2563 มีผู้สูงอายุที่ตกอยู่ในความยากจนซึ่งผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้หรือหลักประกันในรูปแบบอื่น รองรับ จะมีเพียงเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุเดือนละ 600-1,000 บาท เพื่อใช้สำหรับการดำรงชีพเท่านั้น (ราชกิจจานุเบกษา, 2565, 1 พฤศจิกายน) เมื่อวิเคราะห์บริบทเพิ่มเติมจากการวิจัยปีที่ 1 กลับพบโครงสร้างที่มีปัญหาหลายชั้นของชุมชนเมือง และเกิดคำถามผลิดซ้ำว่า ทำไมผู้สูงอายุมีบทบาทภารกิจมากในการพัฒนาชุมชนจึงมีรายได้น้อย? อาจจะเป็นสาเหตุสร้างผลพวงของ “การจนข้ามรุ่น” ในครอบครัวชุมชนเมืองก็เป็นได้ ทำให้ผู้วิจัยวิเคราะห์ปัญหาที่เป็นผลพวงของหน่อต้นไม้ที่เป็นปัญหาอีก 1 ต้นในชุมชนวัดประชาระบือธรรม ดังภาพที่ 4.2 การวิเคราะห์ผังต้นไม้ปัญหาของชุมชนวัดประชาระบือธรรม ซึ่งได้ปรากฏอยู่ในบทที่ 1 บทนำแล้ว แต่เพื่อให้การอธิบายถึงปรากฏการณ์ให้ชัดเจนมากขึ้นจึงทำให้ผู้วิจัย หยิบมาเพื่อเป็นการวิเคราะห์สถานการณ์ในการวิจัยปีที่ 2 เชื่อมโยงปีที่ 1 ต่อไปนี้

การวิเคราะห์ผังต้นไม้ปัญหาของชุมชนวัดประหาระบือธรรม

วัยเกือบแก่ หมายถึง คนที่มีช่วงอายุ 50-60 ปีที่มีที่อยู่ประจำในชุมชน มีกำลังสามารถทำงานได้แต่ว่างงาน และจิตอาสาเข้ามาทำงานพัฒนาชุมชนวัดประหาระบือธรรม

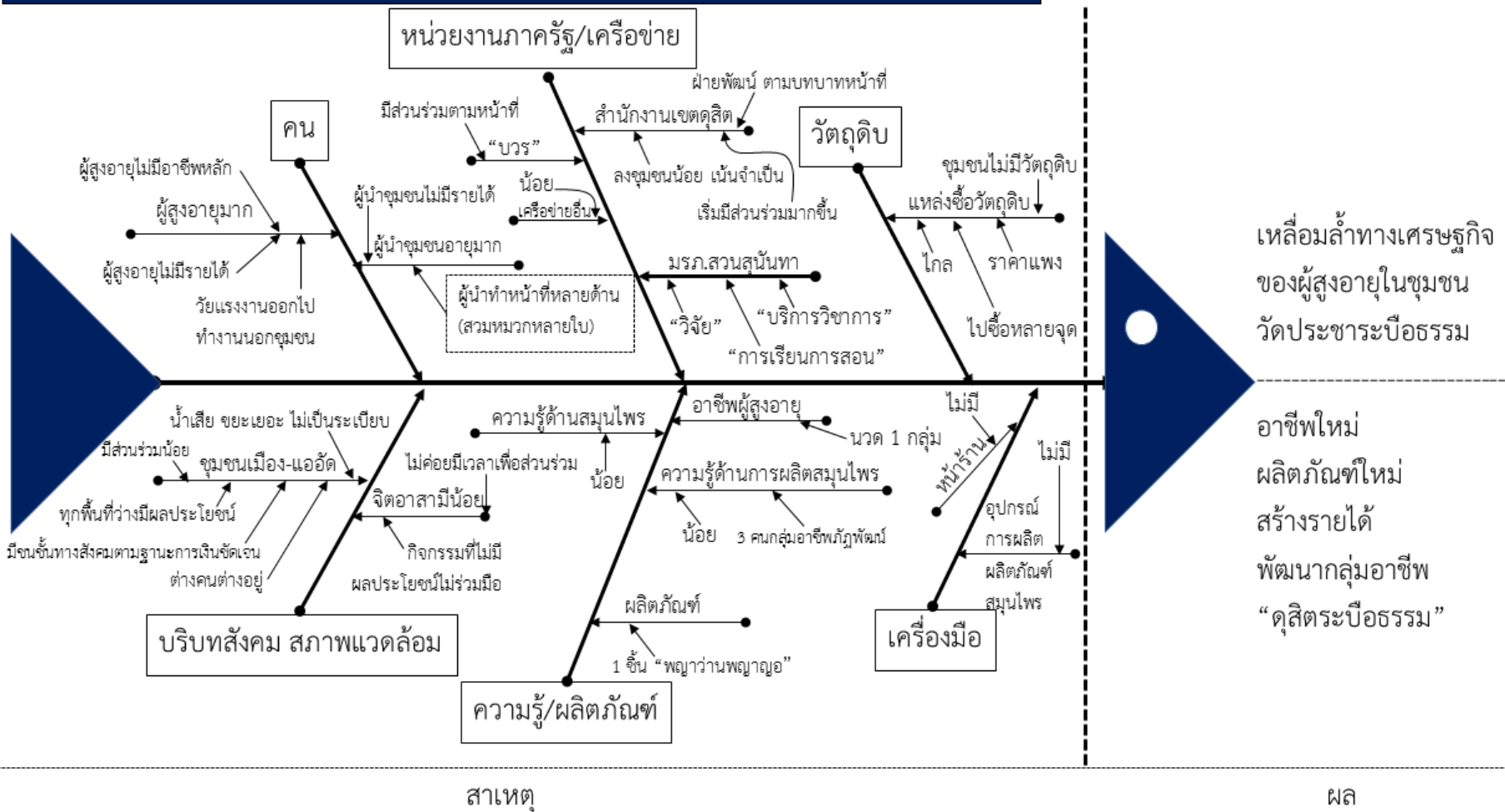
ภาพที่ 4.2 การวิเคราะห์ผังต้นไม้ปัญหาของชุมชนวัดประหาระบือธรรม

ปีที่ 2 (ปัจจุบัน) ได้สำรวจความต้องการเพื่อ “ต่อยอด” กับกลุ่มอาชีพอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นด้วยการจัดตั้งกลุ่มไว้กับทางสำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานครเรียบร้อยแล้ว และมีการต่ออายุเป็นที่ 2 แล้วนั้น จึงได้ “ประชุมกลุ่มผู้นำขับเคลื่อน หรือ กลุ่มเป้าหมายวิจัย” จากผลประชุมและนำมาสรุปได้ว่า

- 1) ให้มีการ “ต่อยอด” ให้กับกลุ่มอาชีพอุตสาหกรรม
- 2) การออกแบบอาชีพใหม่สำหรับผู้สูงอายุในชุมชนวัดประหารระบือธรรม เพื่อให้ “เพิ่มผลิตภัณฑ์ใหม่” สร้างจุดสนใจในความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ และกำหนดราคาที่เหมาะสม
- 3) สร้างรายได้เสริมต่อยอดให้กลุ่มภักุพัฒน์วัดประหารระบือธรรม (นวดไทย) พร้อมกับพัฒนาผลิตภัณฑ์เดิม เพิ่มเติมผลิตภัณฑ์ใหม่ต่อยอดไปพรางก่อน (ให้กลุ่มอาชีพและคนทำงานจริงอยู่ได้ก่อนแล้วค่อยขยายเปิดรับผู้สูงอายุเพิ่มตามความเหมาะสม)

ซึ่งจากการระดมสมองเพื่อค้นหาสาเหตุและผลของปัญหาปัญหาและความต้องการที่ได้เมื่อนำมาวิเคราะห์เพื่อสร้างอาชีพใหม่ทำผลิตภัณฑ์ใหม่ให้สอดคล้องกับความต้องการและให้เหมาะสมกับบริบทเดิมที่มีอาชีพนวดกดจุดฝ่าเท้าอยู่แล้วด้วยการใช้เครื่องมือฝั่งก้างปลา (Fish bone diagram) หรือ อิชิกาวา (Ishikawa diagram) เป็นผังโครงสร้างสาเหตุและผล เพื่อให้ค้นหาสาเหตุของปัญหาเข้าใจในกระบวนการ จัดลำดับความสำคัญ ให้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพให้กับผลิตภัณฑ์ในการออกแบบอาชีพใหม่ให้กับผู้สูงอายุในชุมชน ด้วยกลุ่มปฏิบัติการวิจัย ที่ประกอบด้วย (1) กลุ่มผู้สูงอายุ 20 คน (2) อาสาสมัครสาธารณสุข 5 คน (3) ผู้นำชุมชน 4 คน (4) กลุ่มคณะกรรมการชุมชนเมืองในตำแหน่งรองประธานชุมชน และเลขานุการทั้ง 4 ชุมชน จำนวน 8 คน และ(5) กลุ่มอาชีพนวดกดจุดฝ่าเท้าวัดประหารระบือธรรม 3 คน ดังภาพต่อไปนี้

วิเคราะห์โครงสร้างสาเหตุและผลตามแบบผังก้างปลา หรือ Ishikawa Diagram กรณี ชุมชนวัดประชาระบือธรรม

ภาพที่ 4.3 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัญหาและสาเหตุ (Fishbone Diagram) ของชุมชนวัดประชาระบือธรรม

4.1.2 Gap Analysis: ชุมชนวัดประหาระปือธรรม

ข้อมูลจากการวิจัยปีที่ 1 ข้อมูลชุมชน ปัญหา ความต้องการที่ได้จากผู้นำชุมชน กลุ่มปฏิบัติการวิจัย และข้อมูลจากฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ที่นำมาใช้วิเคราะห์ทั้ง Problem tree และ Fishbone Diagram นำมาสังเคราะห์เพื่อหา Gap Analysis: ชุมชนวัดประหาระปือธรรม พบว่า

ตารางที่ 4.1 Gap Analysis: ชุมชนวัดประหาระปือธรรม

ชุมชนวัดประหาระปือธรรม				
ศักยภาพ จุดเด่น ทรัพยากร ในชุมชน	บทบาทหน้าที่ กิจกรรม หน่วยงาน ที่ เกี่ยวข้องในพื้นที่วิจัย	ช่องว่าง (gap) ที่ หน่วยงานอื่นทำไม่ได้	บทบาทหน้าที่ ศักยภาพ ของนักวิชาการที่ไปเติม ในช่องว่าง	
ชุมชนเก่าแก่ 126 ปี	ผู้นำชุมชน และประชาชนส่วนใหญ่จะเป็นคนที่อยู่อาศัยรวมกันมากกว่า 30 ปีขึ้นไป (คนในชุมชน) กิจกรรมร่วมกัน ได้แก่ ทำบุญวันพระ, ทำบุญทอดกฐิน, กิจกรรมวันสงกรานต์ กิจกรรมวันเด็ก (จัดเป็นประจำ)	ข้อมูลที่ถูกรวบรวมในเชิงกระบวนการวิจัย และบริการวิชาการ	การวิจัยและบริการวิชาการ [เก็บเป็นฐานข้อมูลชุมชน]	
วัดเป็นศูนย์กลางชุมชน (บวร)	บ้าน วัด โรงเรียน และรัฐทำหน้าที่ เป็นสาธารณูปการให้กับชุมชน โดย “วัดประหาระปือธรรม” เป็นพื้นที่ในการทำกิจกรรมทุกอย่างในชุมชน อาทิ จัดประชุมชาวบ้าน จัดกิจกรรมอบรม การวิจัยและพัฒนา จัดตรวจสุขภาพ พื้นที่อบรมเยาวชนด้านดิจิทัลชุมชน ตั้งกลุ่มอาชีพ จัดกิจกรรมวันเด็กของชุมชน จัดการเลือกตั้ง จัดอบรม อพม.	การเอื้ออำนวยความสะดวกให้กับทุกองค์กร ที่ลงสู่ชุมชนอย่างไม่เป็นทางการ (ใครเข้ามาขอใช้พื้นที่ได้เสมอ เพียงแจ้งผู้นำชุมชน คือ คุณสิทธิชัย เลิศอนันต์)	การทำความร่วมมือให้เป็นที่ทางวิจัยและบริการวิชาการให้กับชุมชน วัด และโรงเรียนตลอดระยะเวลา 10 ปี (2556-2566)	
ตลาดนัดวัดประหาร (พ./อา.)	ตลาดตั้งอยู่มากกว่า 30 ปีแล้ว เป็นที่รู้จักของผู้คนในชุมชนละแวกใกล้เคียง เป็นตลาดที่มีราคาแพงและการเปิดแผงแบบชาวบ้านกันเอง มีป่าป้อม เป็นผู้ดูแลทั้งหมด นับเป็นพื้นที่เศรษฐกิจชุมชน (กระแสเงินหมุนเวียนเข้าพื้นที่ชุมชนหลายล้านบาทต่อปี)	การลงทุนแบบเอกชน ที่ใกล้ชิดกับวัดประหาระปือธรรมมาอย่างยาวนาน	ขอความร่วมมือ “เปิดแผงเพื่อชุมชน” [เป็นพื้นที่ที่รองรับตลาดของผลิตภัณฑ์จากกรวิจัย]	

ชุมชนวัดประหาระปือธรรม				
ศักยภาพ จุดเด่น ทรัพยากร ในชุมชน	บทบาทหน้าที่ กิจกรรม หน่วยงาน ที่ เกี่ยวข้องในพื้นที่วิจัย	ช่องว่าง (gap) ที่ หน่วยงานอื่นทำไม่ได้	ช่องว่าง (gap) ที่ หน่วยงานอื่นทำไม่ได้	บทบาทหน้าที่ ศักยภาพ ของนักวิชาการที่ไปเติม ในช่องว่าง
กลุ่มอาชีพ (นวด/ ผลิตภัณฑ์) - การผลิตผลิตภัณฑ์ สมุนไพร - การนวดเพื่อสุขภาพ	กลุ่มอาชีพ (นวด/ผลิตภัณฑ์) ได้รับ การสร้างให้ (เกิดใหม่) ให้กับชุมชนวัด ประหาระปือธรรม แบบครบวงจร ซึ่ง ในอดีตไม่เคยมีมาก่อน โดยใช้ฐานการ วิจัยและพัฒนา ต่อยอดซึ่งกันและกัน เป็นระยะเวลา 10 ปี (2556-2566)	ยังไม่มีหน่วยงานใด เพราะส่วนใหญ่จะไม่มี องค์ความรู้เฉพาะและ เหมาะสมตามที่ ชาวบ้านต้องการ (ทำ อาชีพแต่ไม่ยั่งยืน ทำ ตามตัวชี้วัดของ หน่วยงานก็จบไปราย ประจำปี)	องค์ความรู้ด้านการวิจัย และบริการวิชาการอย่าง ครบวงจร ได้แก่ ชาวบ้าน ร่วมคิด โจทย์ ปัญหา (สำรวจปัญหาและความ ต้องการก่อน) ลงมือทำ วิจัย และอบรมหลักสูตร นวด (Seed money) และ บริการวิชาการทำ ผลิตภัณฑ์ รวมถึงการให้ วัสดุอุปกรณ์สร้างอาชีพ (แทนการให้เงินทุน) ต่อมา ตั้งกลุ่ม ทำบัญชี เก็บออม บริหารจัดการตนเอง และ สอบใบประกอบวิชาชีพ จากกระทรวงสาธารณสุข (ได้ 3 คน)	
ผู้นำเข้มแข็ง*	คุณสิทธิชัย เลิศอนันต์ เป็นผู้นำชุมชน ที่ได้รับบทบาทในการประสานองค์กร และหน่วยงานทั้งหมดที่เข้าถึงชุมชน ทั้งเอกชน รัฐวิชาการ ทหาร ลงมือทำ กิจกรรมและมีส่วนร่วมทุกกิจกรรมที่ เกิดขึ้นในชุมชน	เป็นนักวิจัยท้องถิ่น		ให้บทบาทสำคัญในการ เก็บข้อมูล ตรวจสอบข้อมูล เบื้องต้นของชุมชน นำการ ประชุมเวทีชาวบ้าน ประสานงานเชิงพื้นที่ ตรวจสอบข้อมูลยืนยัน (Verify Data) และใช้ประโยชน์ จากการวิจัย (User)

*คำว่า ผู้นำเข้มแข็งในชุมชนวัดประหาระปือธรรม สิ่งที่สะท้อนความเข้มแข็งของผู้นำ ดังนี้

- (1) ได้รับการไว้วางใจจากประชาชน “ผ่านการเลือกตั้ง”
- (2) มีจิตอาสา ผู้นำชุมชนไม่มีเงินเดือน ต้องทำงานหลายบทบาทและต้องทนต่อแรงความ
ขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน

(3) **นักประสาน** ผู้นำชุมชนวัดประชาระบือธรรมประสานหน่วยงานต่าง ๆ ที่จะนำงบประมาณมาช่วยพัฒนาชุมชน เป็นตัวแทนทุกอย่างในการประสานสำนักงานเขตในการเข้าถึงชุมชน

(4) **เปิดรับโอกาส** ไม่ว่าจะเป็กิจกรรมหรือการเข้ามาช่วยเหลือชุมชนจะเล็กน้อย จะไม่งบประมาณมาหรือไม่มีงบประมาณมาก็ต้องเปิดรับโอกาสเสมอซึ่งเกิดขึ้นกับผู้นำชุมชนที่นี่

(5) **นึกถึงประโยชน์คนในชุมชนเป็นสำคัญ** ทุกครั้งที่ได้คุยกันกับผู้นำชุมชนจะพบว่ากิจกรรมใดที่มาแล้วถึงประชาชน ถึงชุมชน จะรีบรับดำเนินการเลย และถ้ามีใครจะภายในหรือภายนอกมาใช้อำนาจที่จะแซะให้คนในชุมชนเปลี่ยน หรือกลุ่มอาชีพไขว้เขว ตนเองจะออกมา “ปกป้อง” ทันที และที่สำคัญที่สุด

(6) **ลงมือทำกิจกรรมและมีส่วนร่วมทุกกิจกรรม** ที่เกิดขึ้นในชุมชนเสมอทุกกิจกรรม จะพบผู้นำอยู่ในเหตุการณ์ของกิจกรรมตลอด สะท้อนความใส่ใจ สนใจ เข้าใจ เข้าถึง พัฒนาไปพร้อมกับกิจกรรมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ของผู้นำต้องทำก่อนเสมอ

4.1.3 ช่องว่างของ “ความรู้” ที่เกิดขึ้นกับชุมชนวัดประชาระบือธรรม

ชุมชนวัดประชาระบือธรรม เกิดปัญหาชัดเจนที่เป็น “ช่องว่างของความรู้” ที่นักวิจัยต้องเติม “องค์ความรู้” หรือทำวิจัยให้สอดคล้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นหลุมดำที่สามารถเข้าถึงได้และเป็นความถนัดของนักวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ได้แก่ (1) ผู้ที่อยู่ในชุมชนวัดประชาระบือที่ทำงานระหว่างวันจำนวนมากมี “อายุมาก” ทำให้เกิดช่องว่าง “ขาดโอกาส” ที่จะทำงานสร้างรายได้ (2) หน่วยงานที่มีบทบาทส่งเสริมอาชีพในชุมชนวัดประชาระบือธรรมให้ความรู้ไม่ครบวงจร ไม่ผ่านกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมและเป็นความรู้ที่ขาดการสร้างนวัตกรรมให้ทันสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง มักจะเป็นอาชีพซ้ำ ๆ เดียวกันทั่วไป

ดังนั้นการวิจัยจึงต้องเติมความรู้สู่ช่องว่าง 2 องค์ความรู้ ดังนี้

1. สร้างผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้องกับสุขภาพของผู้สูงอายุที่ทำ 1 อย่างได้ผลลัพธ์ 4 อย่าง คือ ได้ผลิตภัณฑ์ ได้รายได้เสริม ได้กลุ่มอาชีพ ได้ศักดิ์ศรี โดยปีที่ 2 ได้ต่อยอดผลิตภัณฑ์จากอาชีพนวดไทย (องค์ความรู้แรกจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา) ที่ได้ไปประกอบวิชาชีพจากกระทรวงสาธารณสุขแล้ว 3 คน สามารถเป็นวิทยากรให้ความรู้คนในชุมชนได้พร้อมกับประกอบอาชีพสร้างรายได้แล้ว ต่อยอดด้วยการสร้างผลิตภัณฑ์สมุนไพรเพิ่มเติมให้เกิดความหลากหลาย (องค์ความรู้เพิ่มเติมจากนักวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา) ยาหม่อง ยาต้ม ยอดน้ำมันเขียว น้ำมันเขียว พญาวานพญาญอ (ปีที่ 1) น้ำมันมหาจักรตำรับโอสถพระนารายณ์ (โบราณ) น้ำมันเหลืองเสน่หานางคำ (งานวิจัย) และอีก 1 ผลิตภัณฑ์ (ภูมิปัญญาที่ใช้ “ต้นกระบือเจ็ดตัว” มาเป็นส่วนผสมกำลังศึกษาข้อมูล) กำหนดไว้เดือนมีนาคม 2566 (ปีที่ 2) โดยองค์ความรู้นี้นำไปอุดช่องว่าง “การขาดโอกาสทำงานเพื่อสร้างรายได้” ให้กับกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชน และสามารถออกแบบให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างอาชีพแบบครบวงจรจากปีที่ 1 นำมาใช้ด้วย ได้แก่ กระบวนการ 8 ขั้นตอน ได้แก่ (1)

ขั้นตอนที่ 1 พุดคุษอบบรมสูตรการผลิต ผลิตภัณฑ์สมุนไพร (2) ขั้นตอนที่ 2 ทำบัญชีรายการและการไปซื้อวัตถุดิบ (3) ขั้นตอนที่ 3 การเตรียมวัตถุดิบ (4) ขั้นตอนที่ 4 การผลิต (5) ขั้นตอนที่ 5 การบรรจุภัณฑ์ (บรรจุใส่ขวด) (6) ขั้นตอนที่ 6 การออกแบบฉลากติดบรรจุภัณฑ์ (อาจารย์สร้างไฟล์ต้นแบบ) (7) ขั้นตอนที่ 7 การจัดจำหน่ายและตลาด (วัดเป็นพื้นที่ตลาดนัดวันพุธ และอาทิตย์) และ(8) ขั้นตอนที่ 8 การทำบัญชีครัวเรือน รายรับจ่ายแบบง่าย ๆ

2. การจัดการกลุ่มอาชีพ ต้องสามารถบริหารจัดการตนเองได้ พึ่งพาตนเองได้ พึ่งพารัฐให้น้อยลง มีส่วนประกอบ 3 ส่วนสำคัญ ได้แก่

2.1 การจัดการคน (1) ตั้งทีมงาน ได้แก่ คนทำงาน (ประชาชนในชุมชนที่เป็นสมาชิกกลุ่ม) ผู้นำชุมชน ที่ปรึกษาเป็นนักวิชาการกับฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม (2) จัดตั้งกลุ่มอาชีพกับสำนักงานเขตคูสิดอย่างเป็นทางการ

2.2 การจัดการความรู้และกระบวนการกลุ่ม นำ 8 กระบวนการที่วิจัยในปีที่ 1 มาใช้ในการจัดการความรู้กระบวนการ 8 ขั้นตอน ได้แก่ (1) ขั้นตอนที่ 1 พุดคุษอบบรมสูตรการผลิต ผลิตภัณฑ์สมุนไพร (2) ขั้นตอนที่ 2 ทำบัญชีรายการและการไปซื้อวัตถุดิบ (3) ขั้นตอนที่ 3 การเตรียมวัตถุดิบ (4) ขั้นตอนที่ 4 การผลิต (5) ขั้นตอนที่ 5 การบรรจุภัณฑ์ (บรรจุใส่ขวด) (6) ขั้นตอนที่ 6 การออกแบบฉลากติดบรรจุภัณฑ์ (อาจารย์สร้างไฟล์ต้นแบบ) (7) ขั้นตอนที่ 7 การจัดจำหน่ายและตลาด (วัดเป็นพื้นที่ตลาดนัดวันพุธ และอาทิตย์) และ(8) ขั้นตอนที่ 8 การทำบัญชีครัวเรือน รายรับจ่ายแบบง่าย ๆ

2.3 การพัฒนาที่ยั่งยืน ต้องพึ่งพาตนเองได้ กลุ่มต้องมี “เงินออม” และมีการ “แบ่งปันชุมชน” เวลาที่ชุมชนวัดประชาระบือธรรมมีกิจกรรมเช่น ให้ทุนกิจกรรมวันเด็ก ช่วยเหลือชุมชนที่เปิดรับบริจาคช่วยคนไฟไหม้บ้าน ทำบุญกับวันในงานบุญหลวงพ่อ ทอดกฐิน ช่วยผู้นำชุมชนในการออกโรงทานทำบุญในกิจกรรมสาธารณะของชุมชน ซึ่งเมื่อตัวเองอยู่ได้ กลุ่มอยู่รอด เมื่อการได้รายได้มาของกลุ่มอาชีพส่วนหนึ่งเฉพาะที่จำเป็นต้องดำเนินกิจการเพื่อสังคมไปพร้อมด้วย

เมื่อปี พ.ศ. 2564 ชุมชนวัดประชาระบือธรรมมีสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 กลุ่มอาชีพไม่สามารถนัดหรือจำหน่ายผลิตภัณฑ์ได้เลย จึงได้มีการจัดสรร “เงินช่วยเหลือ” ให้กับสมาชิกที่ทำงานประจำกลุ่มอาชีพ จำนวน 3 ราย รายละ 4,000 บาท ใช้ทุนเงินออมที่เก็บสะสมมาตลอดตั้งกลุ่มอาชีพ ทำให้สมาชิกคงอยู่ได้กลุ่มยอมอยู่ได้ พึ่งตนเองได้ พึ่งกันเองได้

4.2 ยุทธศาสตร์เชิงพื้นที่และกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

4.2.1 ยุทธศาสตร์เชิงพื้นที่

การทำวิจัยครั้งนี้กำหนดบทบาทสำคัญที่ต้องให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์เชิงพื้นที่กับหน่วยงานรัฐในพื้นที่เป็นการเชื่อมโยงยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ในด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม เชื่อมต่อในยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ 20 ปี การพัฒนาท้องถิ่น เชื่อมประสานกับยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 สร้างผลงานวิชาการสู่การยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน และ ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 สร้างความสัมพันธ์ เชื่อมโยงเครือข่ายและท้องถิ่น โดยการเชื่อมงานบูรณาการกับท้องถิ่นตามพื้นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยคือ เขตดุสิต กรุงเทพมหานครด้วยยุทธศาสตร์กรุงเทพมหานครด้านที่ 6 มหานครเศรษฐกิจและการเรียนรู้ ในประเด็นศักยภาพในการส่งเสริมอาชีพ ผ่านกระบวนการวิจัย (Design Thinking) เพื่อยกระดับกลไก (Mechanism Design) ในการสนับสนุนกลุ่มอาชีพชุมชนเมืองเป็นแหล่งเรียนรู้ที่เป็นการสร้างอาชีพจากสังคมฐานรากให้เริ่มต้นแบบชุมชนด้านการเรียนรู้ สร้างความรู้ ใช้ความรู้ ถ่ายทอดและฝึกอบรม โดยมุ่งเน้นการทำงานร่วมกันกับภาคประชาชน ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการแบบบูรณาการจนเกิดความเข้มแข็งให้กับประชาชน โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เป็นภาคีเครือข่ายที่ร่วมประชุมในวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2566 ผู้เข้าร่วม “เวทีพูดคุย ถ่ายทอดความรู้วิจัยรับใช้สังคมและชุมชนภาคีเครือข่าย” ดังนี้

- (1) สำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร (MOU)
- (2) ผู้นำชุมชนวัดพระอาราม 1-4
- (3) กลุ่มผู้สูงอายุ (กลุ่มปฏิบัติการวิจัย)
- (4) โรงเรียนวัดพระอาราม
- (5) ศูนย์ภูมิพัฒน์วัดพระอาราม
- (6) ตลาดนัดวัดพระอาราม
- (7) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำชุมชน (อสม.) ทั้ง 4 ชุมชน
- (8) อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.)
- (9) คณะกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าตำบล
- (10) สภาองค์กรชุมชนเขตดุสิต
- (11) บริษัท ออล แดท วันซ์ จำกัด
- (12) ฝ่ายวิจัยและบริการวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
- (13) แขนงวิชาการจัดการพัฒนาสังคม ภาคสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

4.2.2 กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

กระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมของชุมชน มีอยู่ 3 ช่วงเวลา ดังนี้

(1) กระบวนการต้นน้ำ เป็นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยมีผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หรือกลุ่มที่เป็นหุ้นส่วนในการขับเคลื่อนชุมชนเป็นกลุ่มปฏิบัติการวิจัย ได้แก่ กลุ่มปฏิบัติการวิจัย ที่ประกอบด้วย กลุ่มผู้สูงอายุ อาสาสมัครสาธารณสุข ผู้นำชุมชน กลุ่มคณะกรรมการชุมชนเมืองในตำแหน่งรองประธานชุมชน และเลขานุการทั้ง 4 ชุมชน กลุ่มอาชีพกัญชพัฒนา และฝ่ายพัฒนาชุมชน และสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร เข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ (1) การสำรวจพื้นที่ชุมชน และพูดคุยกับกลุ่มปฏิบัติการวิจัย (2) สนทนากลุ่มย่อยในการค้นหาสาเหตุปัญหา กำหนดปัญหาที่แท้จริง (pain point) (3) สัมภาษณ์ผู้นำและกลุ่มอาชีพในการกำหนดหัวข้อการวิจัย

(2) กระบวนการกลางน้ำ กลุ่มปฏิบัติการวิจัยทั้งหมดเริ่มขับเคลื่อนกิจกรรมในการพัฒนาอาชีพใหม่ที่เป็นนวัตกรรมของผู้สูงอายุ ต่อเนื่องจากต้นน้ำ ได้แก่ (4) จัดประชุมวางแผนพัฒนาชุมชน (5) ลงมือปฏิบัติการในกิจกรรมพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ (6) ออกบูธ ทดลองตลาด และ(7) จัดทำบัญชีครัวเรือน

(3) กระบวนการปลายน้ำ กลุ่มปฏิบัติการวิจัย มีส่วนร่วมติดตามสอบถามการทำงานของกลุ่มอาชีพอุตสาหกรรม และยินดีต่ออายุกลุ่มอาชีพออกไปเมื่อแจ้งการต่ออายุของกลุ่มอาชีพ ปีต่อปี กับสำนักงานเขตดุสิต และขับเคลื่อนการจัดประชุมภาคีเครือข่ายเพื่อรับรองการใช้ประโยชน์จากการวิจัยและผลิตภัณฑ์ที่เป็นอาชีพใหม่ (นวัตกรรมอาชีพ) ของชุมชนวัดพระชาระปิธรรม ซึ่งได้รับการยืนยันว่า การวิจัยเกิดประโยชน์แท้จริงกับผู้สูงอายุ สร้างรายได้ สร้างศักดิ์ศรี สร้างความยั่งยืนในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในชุมชนฐานรากได้ โดยมีภาคีเครือข่ายที่ร่วมประชุมในวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2566 มี 13 ภาคีเครือข่ายที่เข้าร่วม “เวทีพูดคุย ถ่ายทอดความรู้วิจัยรับใช้สังคมและชุมชนภาคีเครือข่าย”

4.2.3 วิธีการเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ของหน่วยงานในพื้นที่

การวิจัยได้มีวิธีการเชื่อมโยงการทำงานกับหน่วยงานในพื้นที่ชุมชนวัดพระชาระปิธรรมเป็นกระบวนการทำงานใน “เวทีพูดคุย ถ่ายทอดความรู้วิจัยรับใช้สังคมและชุมชนภาคีเครือข่าย” ใช้ “กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการวิจัยกับบทบาทหน้าที่ของภาคีแต่ละหน่วยงานและชี้ถึงแนวทางในการสนับสนุนกลุ่มอาชีพผ่านการวิจัย CBR” พบผลดังนี้

สำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร มีบันทึกความเข้าใจ (MOU) ร่วมกันกับมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา โดยมีเป้าหมายร่วมกันคือ ใช้การวิจัยชุมชนสร้างเศรษฐกิจฐานรากให้มั่นคงยั่งยืน ซึ่งในการจัดเวทีครั้งนี้ เป็นการเปิดพื้นที่ให้หน่วยงานที่มียุทธศาสตร์เชิงพื้นที่ร่วมกันได้อธิบายถึง “กลไกขับเคลื่อนเครือข่าย วิจัย พัฒนาอาชีพชุมชนสู่เศรษฐกิจดี ชีวิตพอเพียง ฐานรากมั่นคง ชุมชนยั่งยืน”

การทำวิจัย CBR สอดคล้องกับการทำงานยุทธศาสตร์เศรษฐกิจดีของสำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร เป็นอย่างดี เพราะมีเป้าหมายร่วมกันคือ ความยั่งยืนแบบน่าเชื่อถือ ซึ่งหมายความว่า ประชาชนเชื่อมั่นในการวิจัยว่าสามารถสร้างอาชีพ พัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างรายได้จากการวิจัย CBR ที่ให้นำหนักของ “คน” ในชุมชนได้ขับเคลื่อนและเป็นกลไกในการพัฒนาให้ตรงจุดตรงเป้าหมาย “เกา ถูกที่คน” มากกว่า ยั่งยืนกว่า มีความเป็นรูปธรรมกว่านโยบายที่เป็นตัวชี้วัดของหน่วยงานท้องถิ่น แต่ยังคงตัดทิ้งความร่วมมือจากภาครัฐในมิติการพัฒนาที่ระดับกว้างได้ อาทิ พื้นที่ออกบูธ พื้นที่ทดลอง ตลาด การค้าขาย การสนับสนุนส่งเสริมกลุ่มอาชีพให้เกิดความต่อเนื่องได้

ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ได้กล่าวว่า การวิจัย CBR ที่มุ่งกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุให้เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่เป็นอาชีพใหม่ที่ทำให้ผู้สูงอายุที่มีพลังสามารถเข้าถึงได้ง่ายขึ้น สามารถสร้างรายได้ “ได้จริง” ผลิตภัณฑ์มีคุณภาพน่าเชื่อถือ มีกลุ่มอาชีพดุสิตระบือธรรมที่เป็นกลไกเชื่อมต่อกันสร้างความยั่งยืนร่วมกันได้ ขอขอบคุณรองศาสตราจารย์ ดร.ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด และทีมมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ที่ลงพื้นที่วิจัยขับเคลื่อนให้คนในชุมชนวัดประหารระบือธรรม “มีความรู้จริง ทำเป็น เห็นรายได้”

ผู้วิจัยเชื่อว่า กระบวนการทำงานร่วมกันเป็น “กลไกร่วม” ซึ่งมีใช่กลไกหลัก หรือรอง แต่เป็น “กลไกร่วม” ที่เข้ามาเชื่อมโยงระหว่างคนในชุมชน กลุ่มคนในชุมชน ภาควิชาการ(มหาวิทยาลัย) และภาครัฐท้องถิ่น (สำนักงานเขตดุสิต) และในการเปิดเวทียังพบว่ามี “กลไกเชื่อม” ต่อไปสู่ภาคเอกชน (บริษัท ออล แดท วันซ์ จำกัด)

ภาพที่ 4.4 เวทีพูดคุย ถ่ายทอดความรู้วิจัยรับใช้สังคมและชุมชนภาคีเครือข่าย

4.3 นิยาม “นวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุ”

การกำหนดนิยามคำว่า “นวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุ” ว่า “นวัตกรรมอาชีพ หมายถึง อาชีพที่ก่อให้เกิดรายได้จริงเพื่อให้ผู้คนได้ทำหน้าทางสังคม พัฒนาชุมชนพร้อมกับเกื้อหนุนให้เกิด สภาวะชุมชนให้คนเปลี่ยนพฤติกรรม สร้างมิตรภาพก่อให้เกิดคุณค่าในความเป็นมนุษย์สร้าง สัมพันธภาพกับความเป็นเมือง” และคำว่า “นวัตกรรม” ในการวิจัยนอกจากผลิตภัณฑ์ใหม่ที่เกิดขึ้นในการสร้างอาชีพที่ต่อยอดจากความรู้เดิม ยังเป็นการสร้างกระบวนการจัดการตนเองบน ความรู้เดิมที่เติมความรู้ใหม่ พร้อมกับเกิดระบบความรู้ใหม่บนฐานความรู้ของเหตุผล การมีส่วนร่วม การผสมผสาน จนเกิดความยั่งยืน

โดยการ “ใช้ฐานอาชีพเดิม” คือ อาชีพนวดกดจุดฝ่าเท้าที่ผู้สูงอายุในชุมชนวัด ประชาธิปไตยธรรม ได้รับใบอนุญาตให้ประกอบวิชาชีพผ่านการฝึกฝนจบหลักสูตรอบรมจาก วิทยาลัยสหเวชศาสตร์ที่รับรองการฝึกในการเป็นคลินิกการอบรมตามหลักสูตรให้ครบถ้วนตามที่ กระทรวงสาธารณสุขรับรองไว้จนสอบผ่านมี 3 ท่านได้แก่ (1) นางอุดม ศรีมงคล (2) นางเทียบ ชัยศรี มawang (3) นางเพชรปวีณ์ ธรธัญวงศ์ ดำเนินการผ่านกลุ่มอาชีพภักดิ์พัฒนาวัดประชาประชาธิปไตยมาแล้ว กว่า 10 ปี และได้รับรางวัลการเชิดชูเกียรติ “ภูมิปัญญาผู้สูงอายุกรุงเทพมหานคร” วันพฤหัสบดีที่ 21 กรกฎาคม 2565 ณ โรงแรมปรีซ์พาลเลซ กรุงเทพมหานคร โดยสำนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร

ส่วน “นวัตกรรมอาชีพ” จึงเป็นการต่อยอดการนวดไทยมาสู่ “การสร้างผลิตภัณฑ์สมุนไพร ตำรับตุลิตระปิธรรม” โดย “องค์ความรู้ด้านการนวดจะถูกผสมผสานกับองค์ความรู้ด้านการ ผลิตภัณฑ์สมุนไพรใช้ประกอบการนวดด้วย” ผลิตภัณฑ์สมุนไพร “ยาหม่องนวด” แบบครบวงจร คิด หา ทำ ขาย ใช้เอง ดังนั้นฐานเดิมทำให้นวดกับการผลิตภัณฑ์สมุนไพร “ยาหม่องนวด” เป็นอาชีพ คู่กัน ทำให้ “ผู้สูงอายุหลายคน” ที่สนใจ แต่ไม่มีเวลาทำอาชีพนวด เพราะต้องผ่านการอบรม การ สอบ การเก็บเคสการนวดจำนวนมาก ต้องผ่านหลักสูตรเฉพาะของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา และต้องได้ใบประกอบวิชาชีพจากกระทรวงสาธารณสุขด้วยทำให้หลายคนท้อแท้ ไม่กล้าที่จะมาร่วม ได้ตลอด และต้องพลาดการอบรมทำผลิตภัณฑ์สมุนไพรประกอบการวิชาชีพนวดไปด้วย ผู้วิจัยจึง “คิดออกแบบ” ใหม่ให้ “สร้างอาชีพใหม่ให้ผู้สูงอายุที่สนใจทำผลิตภัณฑ์สมุนไพรสร้างรายได้” ใน ชุมชนขึ้นมาใหม่ โดยตั้งเป็น “กลุ่มอาชีพตุลิตระปิธรรม” ตามชื่อ ผลิตภัณฑ์ที่ทำขึ้นมาตาม ที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุในชุมชนวัดประชาประชาธิปไตย โดยมีรูปแบบวิธีคิดอาชีพใหม่ดังภาพต่อไปนี้

อาชีพฐานเดิม “นวดไทย”

นวัตกรรมการอาชีพผู้สูงอายุ
“การสร้างผลิตภัณฑ์สมุนไพรตำรับดุสิตระบือธรรม”

 ป้าคม
 ป้าเทียบ
 ป้าอ้อด
 กลุ่มอาชีพ
 ผู้สูงอายุ
 ออส.
 ผู้นำชุมชน
 ตลาดนัดวัด
 ฝ่ายพัฒนา
 มรภ.สวน

ภูมิภาค
 ภูมิภาค
 ภูมิภาค
 ภูมิภาค
 ภูมิภาค
 ภูมิภาค
 ภูมิภาค
 ภูมิภาค
 ภูมิภาค
 ภูมิภาค
 ภูมิภาค

กลุ่มอาชีพภักพัฒนาวัดประหารระบือ
 ธรรม ดำเนินการมาแล้วกว่า 10 ปี
 ผลิตภัณฑ์ใช้ชื่อเดียว คือ “ดุสิตระบือธรรม” ได้จัดตั้งกลุ่มอาชีพดุสิตระบือธรรม เมื่อ ปี พ.ศ. 2564
 ดำเนินการแล้ว 2 ปี (วิจัย)

ภูมิปัญญาผู้สูงอายุกรุงเทพมหานคร
 2565
 บัญชีรายได้นวด
 ภาคีเครือข่ายทั้งประชาชน วิชาการ ประชาสังคม ภาครัฐและเอกชน
 บัญชีรายได้ผลิตภัณฑ์สมุนไพร

ภาพที่ 4.5 อาชีพฐานเดิมสู่ “นวัตกรรมการอาชีพการสร้างผลิตภัณฑ์สมุนไพรตำรับดุสิตระบือธรรม”

4.4 ฐานข้อมูล ทรัพยากรและทุนทางสังคม

4.4.1 ฐานข้อมูล และทรัพยากรชุมชนวัดประหารระบือธรรม 1-4

1) ประวัติชุมชนวัดประหารระบือธรรม

ก่อนปี พ.ศ. 2440 พื้นที่ราบลุ่มและเป็นทุ่งหญ้า มีลำคลอง 1 ลำคลองเรียกว่า “คลองบางกระบือ” และยังมีหมู่บ้านเล็กๆ อีก 1 หมู่บ้านชื่อว่า “หมู่บ้านบางกระบือ” เนื่องจากเป็นทุ่งหญ้า คลองน้ำใส อยู่นอกพระนครจึงมีนายฮ้อยนำกระบือมาเลี้ยง พ่อค้าแม่ค้ามาคัดเลือกซื้อขาย กระบือพันธุ์ดีมีร่างกายแข็งแรง กระบือถูกต้อนมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก และภาคตะวันตกบ้าง โดยผ่านสะพานข้ามคลองอีกที่หนึ่ง ซึ่งปัจจุบัน เรียกว่า สะพานควาย และต้อนมาที่บางกระบือ ซึ่งเป็นจุดศูนย์รวมแห่งแหล่งซื้อขาย จึงเรียกหมู่บ้านนี้ว่า หมู่บ้านบางกระบือ ณ ที่แห่งนี้ยังเป็นพื้นที่สวนผลไม้กล่องสูงส่วนใหญ่เป็นสวนทุเรียน มะพร้าว กระท้อน มะม่วง และหมาก มีบ้านไม่ถึง 20 หลัง จะใช้เส้นทางเรือเป็นหลัก ใช้คลองบางกระบือไปออกแม่น้ำเจ้าพระยาไปออกคลอง

เปรมประชากรได้ส่วนใหญ่เป็นการสัญจรทางเรือ ขึ้นตามซอยเข้าก็เป็นไม้กระดาน คนอาศัยอยู่กันห่าง ๆ ในสวนผลไม้ส่วนใหญ่เป็นญาติพี่น้องกัน

พ.ศ. 2440 บิดาของพระภิกษุคง และญาติๆ ได้อุทิศที่ดินเพื่อสร้างวัด

พ.ศ. 2450 สร้างวัดสำเร็จให้นามว่า “วัดบางกระบือ” ตามชื่อตามลักษณะเด่นที่มีคลองบางกระบือโดยรอบบริเวณวัด ชาวบ้านนำกระบือมาเลี้ยงกันมาก และเรียกคลองนี้ว่า “คลองบางกระบือ” เมื่อได้สร้างวัดขึ้นแล้วจึงเรียกนามวัดตามลักษณะภูมิประเทศที่ตั้งวัดไปด้วย ต่อมาประชาชนได้ร่วมกันบูรณะพัฒนาวัดจนเจริญรุ่งเรืองตามลำดับ จึงได้เปลี่ยนนามวัดใหม่ให้ความหมายไพเราะยิ่งขึ้นว่า “วัดประหารกระบือธรรม” ซึ่งพระภิกษุคง พ.ศ. 2460-2469 เป็นเจ้าอาวาสองค์แรกอย่างเป็นทางการ

พ.ศ. 2475 ขุนสำราญราษฎร์บริรักษ์ นายอำเภอเขตดุสิต และนายบรรณกิจ ท้าวสั้น ได้ขออนุญาตต่อเจ้าอาวาสวัดประหารกระบือธรรม เพื่อจัดตั้งโรงเรียนในเนื้อที่ 4 ไร่ 1 งาน 12 ตารางวา ใช้ชื่อโรงเรียนประชาบาล ถนนนครไชยศรี

พ.ศ. 2480 ได้โอนให้แก่เทศบาลนครกรุงเทพ ได้ชื่อว่า โรงเรียนเทศบาล

พ.ศ. 2496 เทศบาลนครกรุงเทพได้โอนโรงเรียนให้กับกรมสามัญศึกษา มีสภาพเป็นโรงเรียนประชาบาล และได้เปลี่ยนชื่อว่า โรงเรียนวัดประหารกระบือธรรม เป็นโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร จัดการเรียนการสอนตั้งแต่อนุบาลถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

พ.ศ. 2516 สร้างสะพานคอนกรีตถนนทางเข้าวัดประหารกระบือธรรม เมื่อก่อนเป็นสะพานไม้เล็กๆ ต่อมาก็ใช้ไม้ใหญ่ทำสะพาน

พ.ศ. 2538 จึงเกิดเป็นชุมชนอย่างเป็นทางการขึ้น โดยเริ่มแรกแบ่งออกเป็น 3 ชุมชนก่อน ได้แก่ ชุมชนวัดประหารกระบือธรรม 1 -3

พ.ศ. 2540 ก็เกิดขึ้นอีก 1 ชุมชนคือ ชุมชนวัดประหารกระบือธรรม 4

ทั้ง 4 ชุมชนใช้ชื่อว่า ชุมชนวัดประหารกระบือธรรม และมีวัดประหารกระบือธรรม เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชนมีความผูกพันกันมานานกว่า 126 ปีแล้ว

2) ที่ตั้งและบริบททางกายภาพ

ชุมชนวัดประหารกระบือธรรม 1 ตั้งอยู่ติดกับวัดประหารกระบือธรรม 161/29 ถนนพระราม 5 แขวงถนนนครไชยศรี เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร มีเนื้อที่ 25 ไร่ 1 งาน 22 ตารางวา ในชุมชนนี้มีซอยทั้งหมด 6 ซอย และประชาชนมีการปลูกสร้างบ้านเรือนอยู่บนพื้นที่ของวัดประหารกระบือธรรม แต่ดูแลจัดผลประโยชน์มอบให้กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม และมีสภาพทั่วไปของชุมชนเป็นชุมชนลักษณะของเมืองผสมกับชุมชนแออัดประชาชนอยู่กันหนาแน่นมากพอสมควร มีอาณาเขตของชุมชน ทิศเหนือ ติดต่อกับกรมทหารสื่อสาร สะพานแดง ทิศใต้ติดกับกองพันทหารราบ

ที่ 3 กรมทหารมหาดเล็กราชวัลลภรักษาพระองค์ที่ 1 ในพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว และชุมชนพระยาประสิทธิ์ ทิศตะวันออก ติดต่อกับคลองเปรมประชากร และถนนพระรามที่ 5 และทิศตะวันตก ติดต่อกับชุมชนวัดประหาระปือธรรม 3 และ 4 ส่วนการเข้าถึงชุมชนนั้นจะต้องข้ามสะพานวัดประหาระปือธรรม และมีป้ายวัดประหาระปือธรรมเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญในการบ่งบอก มีถนนคอนกรีต 2 เลน ชื่อว่า ซอยวัดประหาระปือธรรมขนานกับคลองบางกระบือในการเข้าถึงชุมชนโดยใช้เส้นทางเดียวกันกับวัดประหาระปือธรรม ก่อนถึงชุมชนวัดประหาระปือธรรม 1 มีศาลเจ้าแม่ไทรใหญ่สร้างขึ้นเมื่อพ.ศ.2540 ตั้งอยู่หน้าวัดประหาระปือธรรม

ชุมชนวัดประหาระปือธรรม 2 ตั้งอยู่ 99 ซอยวัดประหาระปือธรรม ถนนพระราม 5 แขวงถนนนครไชยศรี เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร มีเนื้อที่ชุมชนประมาณ 22 ไร่ 2 งาน 20 ตารางวา ประชาชนมีการปลูกสร้างบ้านเรือนอยู่บนพื้นที่กรรมสิทธิ์ของเอกชน และที่ส่วนบุคคล มีอาณาเขตของชุมชน ทิศเหนือ ติดคลองบางกระบือ ทิศใต้ ติดชุมชนวัดประหาระปือธรรม 3 ทิศตะวันออก ติดคลองบางกระบือ และทิศตะวันตก ติด ม.พัน 4

ชุมชนวัดประหาระปือธรรม 3 ตั้งอยู่ 87/29 ซอยวัดประหาระปือธรรม ถนนพระราม 5 แขวงถนนนครไชยศรี เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ประมาณ 25 ไร่ ในชุมชนนี้มี 3 ซอยหลัก ๆ ประชาชนมีการปลูกสร้างบ้านเรือนอยู่บนพื้นที่ของทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และพื้นที่เอกชน มีอาณาเขตของชุมชน ทิศเหนือ ติดชุมชนวัดประหาระปือธรรม 2 ทิศใต้ ติดชุมชนวัดประหาระปือธรรม 4 ทิศตะวันออก ติดชุมชนวัดประหาระปือธรรม 1 และทิศตะวันตก ติดคลองบางกระบือและ ม.พัน 4

ชุมชนวัดประหาระปือธรรม 4 ตั้งอยู่ 111/50 ซอยวัดประหาระปือธรรม ถนนพระราม 5 แขวงถนนนครไชยศรี เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ประมาณ 7 ไร่ ในชุมชนทั้งหมด 6 ซอย ประชาชนมีอาคารบ้านเรือนเป็นตึกแถว อาคารพาณิชย์ อยู่บนพื้นที่ของเอกชน มีอาณาเขตของชุมชน ทิศเหนือ ติดชุมชนวัดประหาระปือธรรม 3 ทิศใต้ ติดหมู่บ้านสยามนิเวศน์ ทิศตะวันออก ติดคลองบางกระบือเชื่อมคลองวัดน้อยนพคุณ และทิศตะวันตก ติดชุมชนวัดประหาระปือธรรม 3

ภาพที่ 4.6 พื้นที่สำคัญในชุมชนวัดประหาระปือธรรม 1 - 4

3) สิ่งอำนวยความสะดวกและหน่วยงานเครือข่าย

3.1 ชมรมผู้สูงอายุ ศูนย์สุขภาพชุมชนและศูนย์สุขภาพผู้สูงอายุ จัดตั้งเมื่อ 30 มกราคม 2540 เคยได้รับยกย่องว่าเป็นตัวอย่างของกรุงเทพมหานคร และทั้ง 4 ชุมชนมีศูนย์สุขภาพชุมชนเช่นกัน

3.2 โรงเรียนวัดประหาระปือธรรม สังกัดกรุงเทพมหานคร สอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

3.3 ศูนย์บริการครอบครัวชุมชนวัดประหาระปือธรรม

3.4 กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองวัดประหาระปือธรรม 1-4

3.5 กลุ่มออมทรัพย์ 100 ปี สมเด็จพระเจ้า

3.6 ศูนย์ช่วยเหลือสังคม อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.)

3.7 มีตลาดนัดเฉพาะวันพุธ กับวันอาทิตย์เท่านั้น จำนวน 1 แห่ง ตั้งอยู่ในวัดประจําพระบือธรรม มีผู้คนมาจับจ่ายซื้อสินค้าจำนวนมาก โดยเริ่มขายตั้งแต่เวลา 14.00-20.00 น. ชื่อตลาดว่า ตลาดนัดวัดประจํา และตรงสามแยกระหว่างชุมชนวัดประจําพระบือธรรม 1,3,4 มีตลาดริมเขื่อน

ภาพที่ 4.7 ตลาดนัดวัดประจําพระบือธรรม เปิดวันพุธและวันอาทิตย์

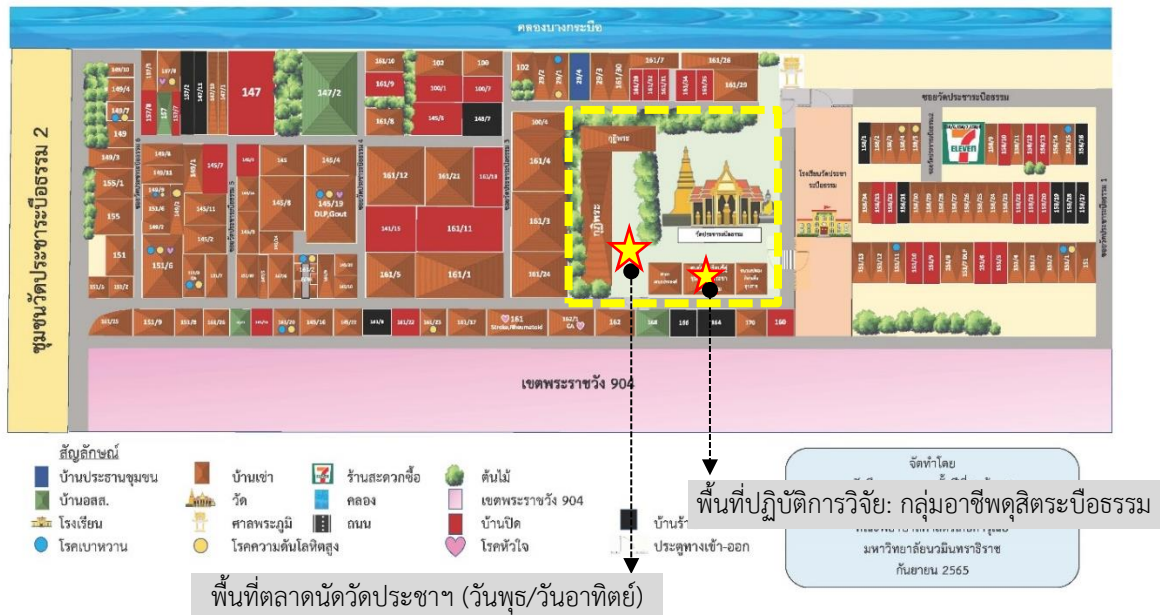
4) คณะกรรมการชุมชนวัดประจําพระบือธรรม

ราชกิจจานุเบกษา (2564) มีการออก “ระเบียบกรุงเทพมหานคร ว่าด้วยชุมชนและกรรมการชุมชน พ.ศ. 2564” เล่ม 138 ตอนพิเศษ 114 ง เมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ. 2564 ได้นิยามคำว่า “ชุมชนเมือง” หมายความว่า ชุมชนที่มีลักษณะของบ้านเรือนอยู่รวมกันค่อนข้างหนาแน่นแต่ไม่แออัด มีสาธารณูปโภค สาธารณูปการ และการคมนาคมสะดวก ทั้งนี้ยังได้นิยามคำว่า “คณะกรรมการชุมชน” หมายความว่า ตัวแทนของสมาชิกชุมชนซึ่งได้รับการเลือกตั้งจากสมาชิกชุมชน โดยมีนิยามเกี่ยวกับ “แผนพัฒนาชุมชน” หมายความว่า แนวทางในการพัฒนาและดำเนินงานของชุมชนอย่างมีทิศทางตามวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ เพื่อหาวิธีแก้ไขปัญหาให้เป็นไปตามความต้องการ และสามารถแก้ปัญหาที่ชุมชนได้ร่วมกันคิด กำหนดแนวทาง กิจกรรมการพัฒนาของชุมชน โดยยึด

หลักการพึ่งตนเอง ลดการพึ่งพิงภายนอกด้วย การคำนึงถึงศักยภาพทรัพยากร ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในชุมชน ประกอบด้วยตำแหน่งสำคัญดังนี้

- (1) ประธานกรรมการ
- (2) รองประธานกรรมการ
- (3) เลขานุการ
- (4) เภรัญญิก
- (5) นายทะเบียน
- (6) ประชาสัมพันธ์
- (7) ตำแหน่งอื่นใด ตามที่คณะกรรมการชุมชนเห็นสมควรแต่งตั้ง

โดยปัจจุบันมีผู้นำชุมชนวัดประหาระบือธรรม 1-4 ได้แก่ นายสิทธิชัย เลิศอนันต์ ประธานชุมชนวัดประหาระบือธรรม 1 จำสึบเอกมนัส สุวรรณพานิช ประธานชุมชนวัดประหาระบือธรรม 2 นางวนันสนันท์ เต็มวงศ์ ประธานชุมชนวัดประหาระบือธรรม 3 และนางศุภมาส รุกขชาติ ประธานชุมชนวัดประหาระบือธรรม 4 ซึ่งเป็นกลุ่มปฏิบัติการวิจัยที่สำคัญในการเป็น “กลไกขับเคลื่อนชุมชน” และพัฒนาชุมชนในปัจจุบัน ซึ่งพื้นที่ในการปฏิบัติการวิจัยอยู่ที่ “ชุมชนวัดประหาระบือธรรม 1” ตามแผนที่ชุมชนโดยผู้นำชุมชนวัดประหาระบือธรรม 1 ได้มอบแผนที่ชุมชนวัดประหาระบือธรรม 1 เป็นพื้นที่หลักของการวิจัยที่เกิดขึ้นจากการเขียนรายละเอียดมากกว่าแผนที่ของชุมชนที่ส่งให้ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม เนื่องจากต้องเก็บข้อมูลรายครัวเรือน โดยนักศึกษพยาบาล คณะพยาบาลศาสตร์เกื้อการุณย์ มหาวิทยาลัยนวมินทราชิราช เดือนกันยายน 2565 โดยมี 2 จุดสำคัญ ได้แก่ (1) จุดพื้นที่ปฏิบัติการวิจัยที่ตั้งกลุ่มอาชีพตุสึตระบือธรรม ที่จัดอบรมการผลิตผลิตภัณฑ์ การจัดประชุมสนทนากลุ่มย่อยวิจัย การสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน (2) พื้นที่ตลาดนัดประชา ทุกวันพุธ และวัดอาทิตย์ ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 4.8 แผนที่ชุมชนวัดประหาระบือธรรม 1 พื้นที่ปฏิบัติการวิจัย

4.4.2 ทูทางสังคมของชุมชนวัดประหาระบือธรรม 1-4

ทูทางสังคมในชุมชนวัดประหาระบือธรรม เกิดขึ้นด้วยการเป็นต้นทูทาง การเกษตรเป็นชาวสวนที่อยู่กับความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ อยู่ร่วมกันฉันท์เครือญาติมากกว่า 126 ปีแล้วและคนในชุมชนมีจิตใจงดงามที่ได้ถวายที่ดินสร้างวัด สร้างโรงเรียน แบ่งปันให้คนเช่าในราคาถูก และสร้างประโยชน์ตั้งศูนย์สุขภาพชุมชน สร้างอาคารเอนกประสงค์เพื่อคนในชุมชนวัดประหาระบือธรรม จนกลายเป็นศูนย์กลางจิตใจมีลักษณะเป็นชุมชนแบบบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) จึงเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดี (Good Will) ในมุมมองของคนนอกชุมชน องค์กรภายนอกมาตั้งแต่ในอดีต

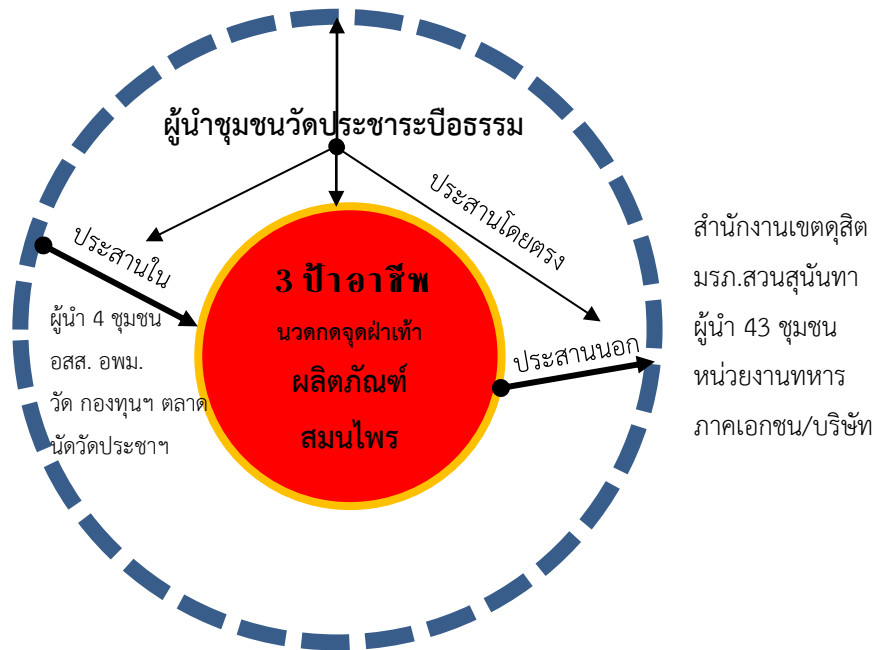
ครั้งต่อมามีการย้ายเข้ามาอยู่ของญาติพี่น้องจากต่างจังหวัด ไม่ได้มีการขับไล่ หรือสร้างความแตกต่างบาดหมาง ขัดแย้งกันมีการเชื่อมโยงกิจกรรมร่วมกัน มีการสร้างมิตรภาพ (Fellowship) ผ่านกิจกรรมของชุมชนร่วมกันทั้งวันเด็กแห่งชาติ วัดพระ หรือวันธรรมสวนะ วันปีใหม่ วันสงกรานต์ทุกคนเข้ามาร่วมกิจกรรมที่วัดประหาระบือธรรมทั้งกิจกรรมการทำบุญ และกิจกรรมละเล่น ทั้งนี้กิจกรรมที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งสร้างความเห็นอกเห็นใจ (Sympathy) ช่วยเหลือเกื้อกูลกันในยามมีกิจกรรมส่วนร่วมพัฒนาชุมชน กิจกรรมทางศาสนา อาทิ งานทอดกฐิน กิจกรรมป้องกันภัยชุมชน มีการช่วยบริจาคสิ่งของช่วยเหลือคนที่ได้รับภัยนั้น และการติดต่อสัมพันธ์กันทางสังคม (Social Relationships) ระหว่างผู้อาวุโสในชุมชนเพื่อสร้างอาชีพใหม่ ๆ สร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุ และผู้สูงอายุมีความเสียสละเพื่อส่วนร่วมในการเป็นจิตอาสาแม้ไม่มีรายได้แต่ตั้งแบกรับภาระสำคัญในการ

ช่วยเหลือคนในชุมชน ทั้งการเป็นประธานและกรรมการชุมชน เป็นอาสาสมัครสาธารณสุข (ออส.) เป็นอาสาพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.)

ชุมชนวัดประหาระปือธรรมมีเครือข่ายภายในและภายนอกชุมชนที่มีความแข็งแกร่ง และยั่งยืน โดยมี วัดประหาระปือธรรม โรงเรียนวัดประหาระปือธรรม กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กลุ่มอาชีพภักดิ์พัฒนาวัดประหาระปือธรรม หน่วยงานรัฐที่เป็นกองพันทหารราบที่ 3 กรมทหารมหาดเล็กราชวัลลภรักษาพระองค์ที่ 1 ในพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว และ ม.พัน 4 มีหน่วยงานที่เป็น สำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร กำกับดูแลในมิติการบริหารจัดการชุมชน และ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา เป็นพื้นที่วิจัยและห้องเรียนชุมชน (Social Lab)

องค์ความรู้ที่เป็นต้นทุนความรู้ในชุมชนที่เกิดขึ้นเมื่อ 10 ปีที่แล้ว คือ การนวดกดจุดฝ่าเท้า และมืองค์ความรู้เพิ่มเติมเป็นต้นทุนให้คนในชุมชนวัดประหาระปือธรรม คือ ผลิตภัณฑ์สมุนไพรหอม ยาดม น้ำมันเขียวพญาว่านพญาอุย ซึ่งเป็นองค์ความรู้การผลิตผลิตภัณฑ์สมุนไพรแบบครบวงจร 8 ขั้นตอนโดยการสอนให้ชาวบ้านลงมือทำด้วยชุมชนเอง ฟังตนเองได้เริ่มจากขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 พุดคุยอบรมสูตรการผลิต ผลิตภัณฑ์สมุนไพร ขั้นตอนที่ 2 ทำบัญชีรายการและการไปซื้อวัตถุดิบ ขั้นตอนที่ 3 การเตรียมวัตถุดิบ ขั้นตอนที่ 4 การผลิต ขั้นตอนที่ 5 การบรรจุภัณฑ์ (บรรจุใส่ขวด) ขั้นตอนที่ 6 การออกแบบฉลากติด (ใช้องค์ความรู้ของอาจารย์สร้างไฟล์ต้นแบบให้ไว้ที่กลุ่มอาชีพ) ขั้นตอนที่ 7 การจัดจำหน่ายและตลาด (ในวัดเป็นพื้นที่ตลาดนัดวัดประหารวันพุธ และอาทิตย์) และขั้นตอนที่ 8 การทำบัญชีครัวเรือน รายรับจ่ายแบบง่าย ๆ (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2564)

โดยมีทุนมนุษย์ที่เป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ได้คือ คุณอุดม ศรีมงคล คุณเพชรปวีณ์ ธรธันยวงศ์ และคุณเทียบ ชัยศรีมาวณิช หากพิจารณาตามทฤษฎีไข่ดาว จะพบว่า ทุนมนุษย์ที่เป็นผู้ขับเคลื่อนกิจกรรมอาชีพนวดกดจุดฝ่าเท้า และผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่สร้างรายได้ให้กลุ่มผู้สูงอายุภายในชุมชน เป็น “ไข่แดง” ส่วนนายสิทธิชัย เลิศอนันต์ ที่เป็นผู้นำการพัฒนาชุมชน และเป็นผู้ประสานประโยชน์จากภายนอกกับภายในชุมชนได้รับความไว้วางใจของชาวบ้านให้สามารถขับเคลื่อนชุมชนไปได้ประสานภายใน และภายนอกอย่างแข็งแกร่ง เทียบว่า เป็นไข่ขาว และมีโรงเรียนวัดประหาระปือธรรม มีสำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร และมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาเป็นขอบไข่ที่คอยให้ความร่วมมือช่วยเหลือเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสำคัญให้กับชุมชนวัดประหาระปือธรรม

ภาพที่ 4.9 ไขดาวชุมชนวัดประหาระบือธรรม

4.5 ศักยภาพที่เป็นจุดเด่นของชุมชนวัดประหาระบือธรรม

การสังเคราะห์ศักยภาพที่เป็นจุดเด่นของชุมชนวัดประหาระบือธรรมจนเกิดเป็นพลังขับเคลื่อนนวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุในชุมชนวัดประหาระบือธรรม มีใจความดังนี้

ชุมชนวัดประหาระบือธรรมทั้ง 4 ชุมชนมีปัจจัยและองค์ประกอบที่มีศักยภาพเป็นจุดเด่นที่สามารถนำมาสร้างพลังขับเคลื่อนให้เกิด “นวัตกรรม” ที่มีนิยามถึง “สิ่งใหม่ ต่อยอด เพิ่มค่า หาจุดต่าง สร้างสรรค์ แบ่งปันชุมชน” เป็นอาชีพให้กับกลุ่มผู้สูงอายุของชุมชนวัดประหาระบือธรรม มีปัจจัยและองค์ประกอบที่มีศักยภาพสูงเป็นทั้งความรู้ ความสามารถ คุณสมบัติที่แฝงอยู่ในชุมชนวัดประหาระบือธรรม ดังนี้

(1) ความเป็นชุมชนเก่าแก่ดั้งเดิมมากกว่า 126 ปี มี 3 เสาหลักค้ำชูชุมชน คือ บ้าน วัด โรงเรียน สร้างบริบทความสัมพันธ์เกื้อหนุนเสริมให้คน วัฒนธรรมประเพณีในชุมชน พิธีกรรมทางศาสนา กิจกรรมโรงเรียน ได้ “เชื่อมโยงเกื้อกูล” กันมาตลอด ทำให้มีความแน่นแฟ้นของ “สายสัมพันธ์ที่ดี” ถูกรักษาไว้ในชุมชนอย่างมั่นคง ส่งผ่านผู้สูงอายุหลายคนที่เราให้ฟังว่า พ่อแม่หลายคน “เกิด เรียน ทำงาน แก่ ตายอยู่ในชุมชนนี้” ไม่เคยคิดย้ายออกไปไหน เมื่อถึงวัยเกษียณอายุแต่ยังมีแรงมีศักยภาพในตัวเองจะออกมาช่วยกิจกรรมของชุมชนเสมอ ความเป็นจุดเด่นดั้งเดิมของพื้นที่แบบคลอง บ้านสวน พื้นที่ทุ่งเลี้ยงกระบือพันธุ์ดี มีสมุนไพรรักษาโรคแก้เจ็บตัวอยู่จำนวนมาก แม้ว่าปัจจุบันจะไม่มีให้เห็นแล้วในพื้นที่แล้วแต่จะมีชื่อตามสถานที่ที่อยู่ในชุมชน เช่น คลองบางกระบือ ตลาดบาง

กระป๋อง วัดประหาระปือธรรม (อดีตชื่อวัดบางกระป๋อง) ชุมชนวัดประหาระปือธรรม โรงเรียนวัดประหาระปือธรรม เป็นต้น ดังนั้น “ชื่อของพื้นที่” จึงเป็น “ที่รู้จัก” ของคนในเขตดุสิตมาโดยตลอดเป็น 100 ปี เมื่อกล่าวถึง ชื่อชุมชนวัดประหาระปือธรรม ทั้งหน่วยงานรัฐ เอกชน ประชาชนจะร้อง “อ้อ” และ “พยักหน้ารับรู้” ทุกครั้ง

(2) จากเด็กกลายเป็นผู้ใหญ่ จากวัยผู้ใหญ่สู่วัยชรา ทำให้ “คนในชุมชนวัดประหาระปือธรรม” ได้รับการบ่มเพาะการเรียนรู้ การทำงานจากผู้คนในชุมชน วัด โรงเรียน และหน่วยงานภายนอกที่นำความรู้ ความเจริญ การพัฒนาเข้าถึงชุมชนได้สะดวกสบาย ทำให้ผู้สูงอายุในชุมชนได้รับการเรียนรู้ทั้งในชุมชนและนอกชุมชนอย่างต่อเนื่อง นับว่า ทุกคนต้องดิ้นรนทำงานหาเลี้ยงตนเองและครอบครัว ต้องมีความรู้เป็นพื้นฐานและทำงานที่หลากหลายก็ต้องมีวิชาชีพมี “ต้นทุนทางการศึกษาที่ดี มีความรู้ที่หลากหลาย และมีความอดทนต่อการทำงานหนักเป็นพื้นฐาน”

บทบาทโรงเรียนวัดประหาระปือธรรม

โรงเรียนวัดประหาระปือธรรมตั้งมาแล้ว 91 ปี มีบทบาทสำคัญในการเป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่อยู่คู่กับชุมชนมากกว่าชั่วอายุคน ทำให้คนในชุมชนวัดประหาระปือธรรมและชุมชนใกล้เคียงมี “โอกาส” ทางการศึกษาที่ดีตั้งแต่พื้นฐาน อ่านออกเขียนได้มาตั้งแต่เด็ก ๆ เพราะเด็กทุกคนในชุมชนจะเข้าเรียนที่ชุมชนแห่งนี้ ทั้งนี้เด็กนักเรียนที่นี่จะศึกษาข้อมูล เรียนรู้กิจกรรม วัฒนธรรม ประเพณี ข้อตกลงกฎกติกาของชุมชนแห่งนี้เช่นเดียวกัน และใช้ห้องเรียนชุมชนที่เป็นกลุ่มอาชีพเข้าร่วมกิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” เสมอ ท่านผู้อำนวยการโรงเรียนและคุณครูจะเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มอาชีพนวดเพื่อสุขภาพและกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์สมุนไพรตลอดที่มีเวลาว่างและจะพานักเรียนที่ชุมชนมาร่วมเรียนรู้เป็นการปฏิบัติจริงกับป่า ๆ ที่ดูแลเสมอ

(3) “วัดเปิดโอกาสเชิงพื้นที่ให้คนในชุมชนมีส่วนร่วม” ไม่เพียงคนในชุมชนเท่านั้น หน่วยงานรัฐภายนอกที่เข้ามาทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนจะดำเนินกิจกรรมโดยใช้พื้นที่วัดจัดกิจกรรมเสมอ และภาคเอกชนคนทำธุรกิจยังใช้พื้นที่วัด มา “สร้างตลาดนัดวัดประหาระปือ” เป็นพื้นที่ให้พ่อค้า แม่ค้ามาเช่าร้านแผงลอยขายสินค้าทั่วไปมากกว่า 30 ปี โดยเก็บแผงลอยราคาถุก 10-40 บาท และมีประมาณ 100 แผงเท่านั้น และชุมชนวัดประหาระปือธรรมได้รับอนุญาตจากทางวัดให้สร้างอาคารเอนกประสงค์สำหรับจัดกิจกรรมของชุมชนและรัฐ ยังได้รับอนุญาตให้จัดสร้างศูนย์สุขภาพชุมชนเป็นที่รวมผู้สูงอายุที่มีจิตอาสาในการพัฒนาชุมชนด้วย

บทบาทวัดของชุมชนวัดประหาระปือธรรม

วัดแห่งนี้ชาวบ้านที่นี่บริจาคที่ดินให้เพื่อสร้างวัดมาตั้งแต่ 126 ปีที่แล้วเป็นศูนย์กลางทางจิตใจให้กับคนละแวกคลองบางกระป๋องมาตลอดทั้งการทำบุญ สวดมนต์พิธี มีการปลูกเสกจากพระเกจิต่าง ๆ เป็น “วัดแท้” ที่ไม่มีการพุทธพาณิชย์ใด ๆ เลย การให้พื้นที่ส่วนหนึ่งของวัดตั้งเป็น “กิจกรรมทางสังคมของชุมชนวัดประหาระปือธรรม อาทิ ศูนย์สุขภาพชุมชน ตั้งกลุ่มอาชีพภูมิปัญญาพัฒนา/นวดเพื่อ

สุขภาพ กลุ่มอาชีพผลิตกระป๋องธรรม ศูนย์ดิจิทัลชุมชน และอาคารเอนกประสงค์เพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกันของคนในชุมชน โดยมีการดูแลรับผิดชอบจากผู้นำชุมชนวัดพระซาระบือธรรม 1 ส่วนค่าบำรุงวัดจะมีการทำบุญจากพื้นที่ตลาดนัดวัดพระซาระ (ป่าป้อม) และกลุ่มอาชีพภักดิ์พัฒนาวัดพระซาระบือธรรม (ป่าดม) คอยให้การเกื้อหนุนค่าน้ำค่าไฟให้ที่ตั้งกลุ่มอาชีพเช่นกัน

(4) “กลุ่มอาชีพภักดิ์พัฒนาวัดพระซาระบือธรรม” หรือ กลุ่มอาชีพนวดไทย ได้รับการพัฒนาความรู้ ความสามารถให้กับผู้สูงอายุมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2556 จนปัจจุบันกว่า 10 ปีแล้ว จากมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ผู้สูงอายุมีจุดนวด มีการออมเงินเก็บส่วนรวม การทำบัญชี มีประกอบวิชาชีพจากกระทรวงสาธารณสุข มีอาชีพที่เด่นของเขตดุสิตที่นิยมนำไปออกบูธทุกครั้งที่มีกิจกรรมสร้างรายได้ สร้างอาชีพ เศรษฐกิจชุมชนถือเป็นอาชีพหลักที่สร้างรายได้เสริมให้กับผู้สูงอายุที่มีศักยภาพมีความรู้จนเป็น “วิทยากรถ่ายทอดความรู้” มีความรู้การจัดการกลุ่มอาชีพแบบครบวงจร 8 ขั้นตอน ได้แก่ (1) ขั้นตอนที่ 1 พุดคุยอบรมสูตรการผลิต ผลิตภัณฑ์สมุนไพร (2) ขั้นตอนที่ 2 ทำบัญชีรายการและการไปซื้อวัตถุดิบ (3) ขั้นตอนที่ 3 การเตรียมวัตถุดิบ (4) ขั้นตอนที่ 4 การผลิต (5) ขั้นตอนที่ 5 การบรรจุภัณฑ์ (บรรจุใส่ขวด) (6) ขั้นตอนที่ 6 การออกแบบฉลากติดบรรจุภัณฑ์ (อาจารย์สร้างไฟล์ต้นแบบ) (7) ขั้นตอนที่ 7 การจัดจำหน่ายและตลาด (วัดเป็นพื้นที่ตลาดนัดวันพุธ และอาทิตย์) และ(8) ขั้นตอนที่ 8 การทำบัญชีครัวเรือน รายรับจ่ายแบบง่าย ๆ จนทำให้ผู้สูงอายุในชุมชนได้รับการเชิดชูเกียรติจากกรุงเทพมหานครว่า “เป็นภูมิปัญญาผู้สูงอายุเขตดุสิต” โดย “นวดมีคุณภาพราคาถูก” ซึ่งมีลูกค้าประจำและมีชื่อเสียงที่คนในละแวกทั้งคนทำงานทั่วไป เหล่าทหาร ร้านตลาดพากันมานวดอย่างสม่ำเสมอ

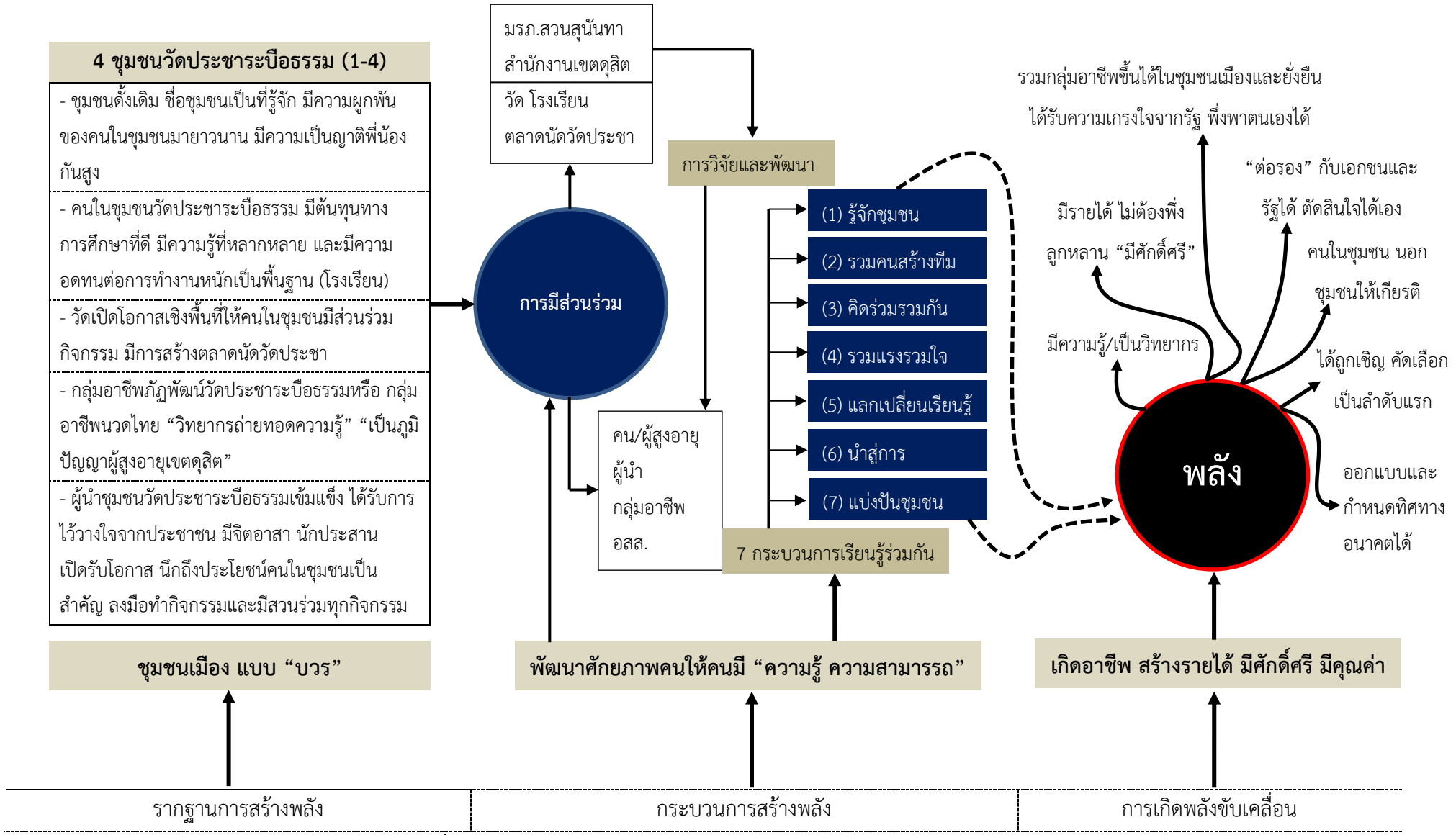
(5) “ผู้นำชุมชนวัดพระซาระบือธรรม” ไม่เคยปฏิเสธการทำกิจกรรมพัฒนาชุมชน พัฒนาอาชีพ ส่งเสริมสุขภาพ ทำวิจัยในชุมชน จัดประชุมชาวบ้าน จะได้รับความร่วมมือจาก “ผู้นำชุมชน” เสมอ โดยเฉพาะผู้นำชุมชนวัดพระซาระบือธรรม (นายสิทธิชัย เลิศอนันต์) ได้รับการยอมรับจากประชาชนด้วยเสียงเป็นประชาธิปไตยต่อเนื่อง 2 วาระ หรือ 6 ปี ถือเป็น “ผู้นำเข้มแข็ง” โดยมีตัวชี้วัดที่สะท้อนความเข้มแข็งของผู้นำ ได้แก่ (5.1) **ได้รับการไว้วางใจจากประชาชน** “ผ่านการเลือกตั้ง” (5.2) **มีจิตอาสา** ผู้นำชุมชนไม่มีเงินเดือน ต้องทำงานหลายบทบาทและต้องทนต่อแรงความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน (5.3) **นักประสาน** ผู้นำชุมชนวัดพระซาระบือธรรมประสานหน่วยงานต่าง ๆ ที่จะนำงบประมาณมาช่วยพัฒนาชุมชน เป็นตัวแทนทุกอย่างในการประสานสำนักงานเขตในการเข้าถึงชุมชน (5.4) **เปิดรับโอกาส** ไม่ว่าจะเป็กิจกรรมหรือการเข้ามาช่วยเหลือชุมชนจะเล็กน้อย จะไม่งบประมาณมาหรือไม่มีงบประมาณมาก็ต้องเปิดรับโอกาสเสมอซึ่งเกิดขึ้นกับผู้นำชุมชนที่นี่ (5.5) **นึกถึงประโยชน์คนในชุมชนเป็นสำคัญ** ทุกครั้งที่ได้คุยกันกับผู้นำชุมชนจะพบว่า กิจกรรมใดที่มาแล้วถึงประชาชน ถึงชุมชน จะรีบรับดำเนินการเลย และถ้ามีใครจะภายในหรือภายนอกมาใช้อำนาจที่จะแซะให้คนในชุมชนเปลี่ยน หรือกลุ่มอาชีพไขว้เขว ตนเองจะออกมา “ปกป้อง” ทันทที และที่สำคัญที่สุด (5.6) **ลง**

มีทำกิจกรรมและมีส่วนร่วมทุกกิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชนเสมอทุกกิจกรรม จะพบผู้นำอยู่ในเหตุการณ์ของกิจกรรมตลอด สะท้อนความใส่ใจ สนใจ เข้าใจ เข้าถึง พัฒนาไปพร้อมกับกิจกรรม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ของผู้นำต้องทำก่อนเสมอ

ดังนั้นทั้ง 5 ปัจจัยที่มีศักยภาพโดดเด่นมาหลอมรวมเป็น “บุรณภาพ” หรือความสมบูรณ์ครบถ้วนในการสร้างพลังขับเคลื่อนนวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุในชุมชนวัดประหาระปือธรรม ที่เป็น การต่อยอดจากอาชีพเดิม (อาชีพนวดไทย) มาเป็น “อาชีพสร้างผลิตภัณฑ์สมุนไพร” โดยได้เริ่มต้นเมื่อ ปี พ.ศ. 2564 การยกระดับศักยภาพกลุ่มอาชีพในชุมชนวัดประหาระปือธรรมตามบริบทชุมชนเมือง กรุงเทพมหานคร (งานวิจัยปีที่ 1) ซึ่งผู้วิจัยสังเคราะห์เป็น “บุรณภาพแห่งการสร้างพลังผู้สูงอายุ” ในการสร้างอาชีพ สร้างรายได้เสริม สร้างศักดิ์ศรีให้กับผู้สูงอายุในชุมชนวัดประหาระปือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

เมื่อผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนย่อม “เกิดพลัง” ขึ้นเพื่อใช้ในการขับเคลื่อนการสร้างอาชีพใหม่ของกลุ่มผู้สูงอายุได้ซึ่งการเกิดพลังจะชีวิตได้ดังนี้

- ผู้สูงอายุมีความรู้ เป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ที่ตนเองมีได้
- ผู้สูงอายุในชุมชนมีมีรายได้ ไม่ต้องพึ่งลูกหลาน “มีศักดิ์ศรี”
- ผู้สูงอายุ ผู้นำ กลุ่มอาชีพ กลุ่ม อสส. ได้พากัน “รวมกลุ่ม” อาชีพขึ้นได้ในชุมชนเมืองและยั่งยืน ได้รับความเกรงใจจากรัฐ พึ่งพาตนเองได้
- หลายครั้งมีพลังในการต่อรองกับเอกชน และรัฐ ในการตัดสินใจในการจะร่วมกิจกรรมหรือปฏิเสธได้ด้วยกลุ่มเอง
- คนในชุมชน นอกชุมชนให้เกียรติ และได้รับความชื่นชมจากผู้นำชุมชนอื่น ๆ อย่างสม่ำเสมอ และบางครั้งฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคมได้นำไปเป็นต้นแบบทุกครั้งเวลากล่าวถึงกลุ่มอาชีพของชุมชนที่ยั่งยืน
- เมื่อได้ทราบจากฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคมจะเชิญกลุ่มอาชีพมักจะได้รับได้ถูกเชิญ คัดเลือกเป็นลำดับแรก
- ชุมชนวัดประหาระปือธรรมสามารถออกแบบและกำหนดทิศทางอนาคตได้ด้วยตนเอง

ภาพที่ 4.10 บุรณาภาพแห่งการสร้างพลังผู้สูงอายุ (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2566)

ทั้งนี้ในชุมชนวัดประหารระบือธรรม ปี 2565 ข้อมูลจากฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร พบว่า ข้อมูลผู้สูงอายุทั้งเขตดุสิต 11,748 ราย แต่ผู้สูงอายุในชุมชนวัดประหารระบือธรรม 1 ที่ขึ้นทะเบียนไว้จำนวน จำนวน 72 ราย ชุมชนวัดประหารระบือธรรม 2 จำนวน 130 ราย ชุมชนวัดประหารระบือธรรม 3 จำนวน 100 ราย และชุมชนวัดประหารระบือธรรม 4 จำนวน 57 ราย รวม 359 ราย (ข้อมูล ณ วันที่ 25 มิถุนายน 2565) โดยมีการจัดสนทนากลุ่ม (Focus groups) กับผู้อำนวยการเขตดุสิต และฝ่ายพัฒนาชุมชนฯ ได้พบว่าผู้สูงอายุในชุมชนได้รับเบี้ยยังชีพประจำทุกเดือน โดยไปรับที่สำนักงานเขตดุสิตหรือโอนเข้าบัญชีก็ได้มีรายได้ต่อเดือนตั้งแต่ 600 -1,000 บาท นอกจากนี้ยังพบกลุ่มปฏิบัติการวิจัยมีรายละเอียดพื้นฐานโดยภาพรวมใน**มิติเศรษฐกิจ** ดังตารางที่ 4.2 นี้

ตารางที่ 4.2 กลุ่มปฏิบัติการวิจัยมีพื้นฐานในมิติเศรษฐกิจ

กลุ่มปฏิบัติการวิจัย	รายได้	ทรัพย์สิน/การออม	การประกอบอาชีพ	ความมั่นคงในการดำรงชีวิต
(1) กลุ่มผู้สูงอายุ 20 คน	เบี้ยยังชีพจากรัฐ 600-1,000 บาท	-บ้านเช่ามากกว่า บ้านส่วนตัว -ไม่มีเงินออมส่วนตัว เงินออมเป็น ของลูกหลานที่ทำงานนอกชุมชน	ไม่มีงานทำ	มีที่อยู่อาศัย และลูกหลานคอยจุน เจือ (ไม่เพียงพอในการดำรงชีพ) ต้องประหยัดให้มากที่สุด
(2) อาสาสมัครสาธารณสุข 5 คน	1000 บาทต่อเดือน (ค่าตอบแทน) จากศูนย์ 38 สาธารณสุข	-บ้านเช่าและบ้านส่วนตัว -ไม่ได้ออม ใช้จ่ายทุกเดือน (จ่ายที่ จำเป็น)	-จิตอาสา -เป็นแม่บ้าน	-มีที่อยู่อาศัยมั่นคง (แต่เป็นบ้าน เช่า) มีเพียงไม่กี่คนที่มีบ้านส่วนตัว -ลูกหลานดูแล
(3) ผู้นำชุมชน 4 คน	-ไม่มีเงินเดือนจากรัฐ -มีเงินเกษียณอายุ 1 คน (ชุมชน 3)	-บ้านเช่าที่มีเลขที่บ้านในชุมชนอยู่ อาศัยมากกว่า 50 ปีขึ้นไป -มีเงินออมเล็กน้อย ขึ้นต่ำเดือนละ 500 บาท (แต่ไม่แน่นอน)	การตั้งเบิกเงินสนับสนุน กิจกรรมชุมชน มีเกณฑ์ ได้แก่ -ชุมชนขนาดเล็ก 5,000 บาท -ชุมชนขนาดกลาง 7,500 บาท -ชุมชนขนาดใหญ่ 10,000 บาท (ดูแลชุมชนเป็นงานหลัก) ชุมชน ที่ 1 มีร้านค้าขายเล็กน้อย	-มีที่อยู่อาศัย (เช่าที่วัดระยะยาว) -มีบ้านส่วนตัว 3 คน (ปช.ชุมชน 2-3-4) -มีลูกหลานคอยดูแลและมีการเปิด ร้านค้า (ชุมชน 1) นอกนั้นไม่มี อาชีพที่สะท้อนความมั่นคง
(4) กลุ่มคณะกรรมการชุมชนเมืองใน ตำแหน่งรองประธานชุมชน และ เลขานุการทั้ง 4 ชุมชน จำนวน 8 คน	ไม่มีเงินเดือนจากรัฐ รายได้จากลูกหลานและ ร้านค้าขาย	-บ้านเช่า (ส่วนใหญ่) มีบ้านส่วนตัว เป็นส่วนน้อย	มีบางคนทำงานนอกชุมชน ส่วน ใหญ่ไม่มีงานทำเป็นหลัก เป็นจิต อาสาพัฒนาชุมชนระหว่างวัน	มีบ้านเช่า และบ้านส่วนตัว มีเพื่อนบ้านรู้จักกัน พึ่งพาอาศัยกัน ในชุมชนได้บ้าง

(5) กลุ่มอาชีพนวดกดจุดฝ่าเท้าวัด ประชากรบ่อธรรม 3 คน	รายได้เดือนละ 3,000- 5,000 บาทต่อ 1 คน ตามที่ตนเองได้เสนอนวด	-2 คนมีบ้านเช่าพื้นที่วัดประชา ระบือธรรม -1 คนมีบ้านเช่า และบ้านส่วนตัวใน พื้นที่อื่น (อำเภอบางใหญ่)	นวดไทย (กลุ่มอาชีพภักดิ์พัฒนวัด ประชากรบ่อธรรม) ผลิตภัณฑ์ (กลุ่มดุสิตระบือ ธรรม)	มั่นคง (ทำอาชีพมานานกว่า 10 ปี)
---	--	---	---	------------------------------------

บทที่ 5

ผลการวิจัย: การออกแบบพัฒนากลไกสนับสนุนกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุ

ผลการวิจัยเรื่อง การออกแบบนวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุแบบบูรณาการบนความร่วมมือของชุมชนวัดประชากระปือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ซึ่งในบทนี้ผู้วิจัยได้เสนอรายละเอียดของผลการวิเคราะห์ข้อมูลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อร่วมมือกับภาคีหน่วยงานในพื้นที่ ออกแบบพัฒนากลไกสนับสนุนกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในชุมชนวัดประชากระปือธรรม ตามลำดับดังต่อไปนี้

1. กลไกความร่วมมือสนับสนุนกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุในชุมชนวัดประชากระปือธรรม
 2. การสนับสนุนกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ
 3. กรอบดำเนินการแผนปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนวัดประชากระปือธรรม
- ผลการศึกษามีรายละเอียดสำคัญดังต่อไปนี้

5.1 กลไกความร่วมมือสนับสนุนกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุในชุมชนวัดประชากระปือธรรม

5.1.1 ปรัชญาการมีส่วนร่วมและผลที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ร่วมกันของเครือข่ายในพื้นที่วิจัยชุมชนวัดประชากระปือธรรม

5.1.1.1) ความร่วมมือและการเรียนรู้ “เด่นชัด”

- **ความร่วมมือของชุมชน** ที่เป็นกลุ่มอาชีพอุตสาหกรรม (ผู้สูงอายุ, อสส.) และกลุ่มผู้นำชุมชน (คุณสิทธิชัย เลิศอนันต์) พร้อมกับทีมงาน เป็นกลุ่มที่ “เปิดพื้นที่พร้อมรับการเรียนรู้” ย้ำว่า “ทุกครั้ง” ที่มีกิจกรรมการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ หรืออาชีพให้กับคนในชุมชนจะได้รับการ “ตอบรับตกลงใจ เห็นพร้อมกัน” เสมอ โดยผู้นำและทีมงานจะรับอาสาประสานงานกับกลุ่มผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกกลุ่มอุตสาหกรรม และคัดกรองคนเข้าร่วมกิจกรรมก่อน โดยพิจารณาจากศักยภาพที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนบ่อย ๆ สม่าเสมอ และมีส่วนร่วมในการสนับสนุนของว่างให้กับผู้เข้าร่วมกิจกรรมด้วย ประชาชนที่เป็นกลุ่มอาชีพจะประชุมเตรียมความพร้อมก่อนเสมอร่วมกับทิศทางการจัดกิจกรรมประชุมออนไลน์กับนักวิจัยเพื่อแสดงความมั่นใจว่า “กิจกรรมผลิตภัณฑ์ใหม่” จะเกิดขึ้นจริงในชุมชนและต้องการกลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มปฏิบัติการวิจัย

- **ความร่วมมือทางวิชาการ** ซึ่งเป็นการบูรณาการเรียนการสอน การวิจัยและบริการวิชาการแก่สังคมในพื้นที่เดียว ให้เกิดเป็นปรากฏการณ์ในเรื่องการเรียนการสอนของแขนงวิชาการจัดการพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ซึ่งพื้นที่ชุมชนวัด

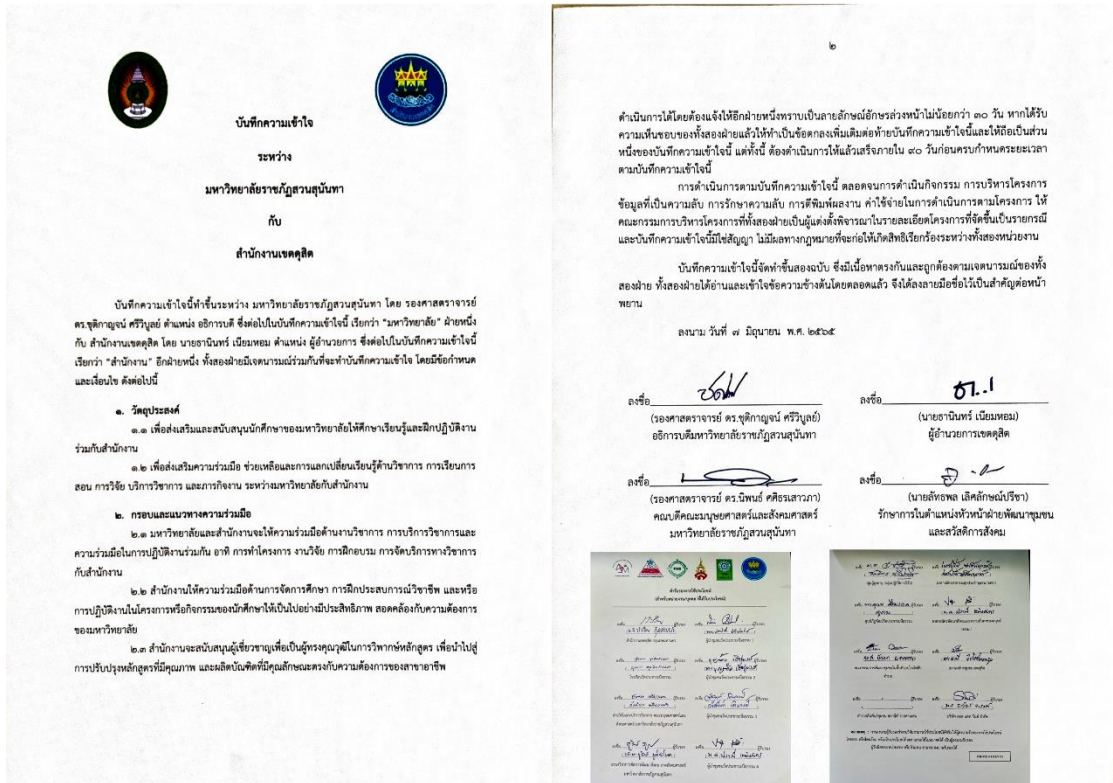
ประชากรเปื้อนธรรมและ 3 ป้า (ป้าตม ป้าเทียบ ป้าอ้อด) เป็น “วิทยากรท้องถิ่น” ให้กับนักศึกษาในเรื่อง “การจัดการกลุ่มอาชีพชุมชนเมืองอย่างยั่งยืน” และทางสาขาวิชา SDM ให้พื้นที่ว่า “Social Lab” หรือเรียกอีกอย่างว่า “ห้องเรียนชุมชน” สำหรับนักศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักศึกษาที่เป็น Net Idol หรือ วยรุ่นที่มีคนติดตามหลายหมื่นคนของสาขาวิชา ได้นำผลิตภัณฑ์ไปช่วย “ขายในออนไลน์” ให้กับกลุ่มอาชีพด้วย ส่วนการวิจัยเริ่มต้นมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 การศึกษาวิถีชีวิตชุมชนเมือง จนปัจจุบันเป็นการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน รวมถึงบริการวิชาการเป็นศูนย์ภูพัฒนาวิถึประชา ระเบือธรรม ที่เป็นพื้นที่ถ่ายทอดองค์ความรู้ของสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนัน ทา และจะยกเป็นพื้นที่ “พัฒนศาสตร์” ของภาคสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาต่อไปในอนาคต

- **ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ** ชุมชนแห่งนี้เป็นลักษณะ “บวร” ดังนั้น “ร” นี้คือ โรงเรียน ผู้อำนวยการและคณะครูโรงเรียนวัดประชากรระเบือธรรมได้นำนักเรียน “เข้ามาเรียนรู้” กลุ่มอาชีพอุตสาหกรรม ทั้งด้านการนวดไทย การผลิตภัณฑ์สมุนไพร และศึกษาชุมชนเมือง พร้อม กับใช้ห้องเรียนดิจิทัลชุมชนด้วย ส่วน “ร” อีกนัยหนึ่งคือ รัฐ ที่หมายถึงสำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร โดยมอบหมายให้ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม “เข้ามาเรียนร่วมพัฒนา อาชีพ” และนำไปเผยแพร่ช่วยเหลือให้กับกลุ่มอาชีพอุตสาหกรรมและผลิตภัณฑ์สมุนไพรได้นำไปสู่ การ “เปิดตลาด” ที่สำนักงานเขตดุสิตจัดกิจกรรม “ตลาดย้อนยุค” (30 สิงหาคม-8 กันยายน 2565) และ “สร้างงาน สร้างอาชีพ เขตดุสิต” (วันที่ 17-20 มกราคม 2566) ที่ห้างสุพริม ถนนสามเสน เขต ดุสิต กรุงเทพมหานคร ทั้งนี้เมื่อภาวะของการลงพื้นที่ให้มีการศึกษาดูงานของสำนักงานเขตดุสิต นิยม นำคณะศึกษาดูงานมาที่กลุ่มอาชีพอุตสาหกรรม ดูผลิตภัณฑ์ชุมชนและการนวดกดจุดฝ่าเท้าของ กลุ่มผู้สูงอายุ อนึ่งยังมีเจ้าหน้าที่ของสำนักงานเขตดุสิต มานำผลิตภัณฑ์สมุนไพรของกลุ่มไปจัด จำหน่ายให้โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายแต่จะ “สร้างรายได้” ช่วยกันอีก

ดังนั้นเป้าหมายร่วมกันระหว่างโครงการวิจัยย่อยและหน่วยงานในพื้นที่มุ่งเน้นหน่วยงานฝ่าย พัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ที่เป็นรูปธรรมไว้ 2 เอกสาร สำคัญ ดังนี้

(1) **บันทึกความเข้าใจ (MOU)** ระหว่างมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา กับ สำนักงานเขตดุสิต ที่ระบุไว้อย่างชัดเจนในกรอบและแนวทางความร่วมมือข้อที่ (2.1) ว่า **“มหาวิทยาลัยและสำนักงานจะให้ความร่วมมือด้านงานวิชาการ การบริการวิชาการและความ ร่วมมือในการปฏิบัติงานร่วมกัน** อาทิ การทำโครงการ **งานวิจัย** การฝึกอบรม การจัดการทาง วิชาการกับสำนักงาน” ลงนามในวันที่ 6 มิถุนายน 2565 ภายหลังการทำสัญญาวิจัย ปีที่ 2 กับ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง 18 วัน (สัญญาวิจัยลงวันที่ 18 พฤษภาคม 2565)

(2) เอกสารการรายงานผลงานวิจัย งานนวัตกรรม งานสร้างสรรค์หรืองานวิชาการที่นำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือสร้างรายได้ลดรายจ่ายหรือพัฒนาประชาชนและชุมชนให้เข้มแข็งและยั่งยืน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 ต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา โดยมีการระบุไว้ในส่วนที่ 2 ของเอกสารไว้ว่า ส่วนที่ 2 ข้อมูลการนำผลงานวิจัย งานนวัตกรรม งานสร้างสรรค์หรืองานวิชาการไปใช้ประโยชน์

ภาพที่ 5.1 บันทึกความเข้าใจระหว่างมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาและสำนักงานเขตดุสิต

5.1.1.2 ความร่วมมือและการเรียนรู้ “ร่วมกับโหนด CBR”

ประเด็น “ร่วมกับโหนด CBR” ซึ่งการวิจัยนี้ได้เชื่อมโยงไปสู่โหนด CBR ที่มหาวิทยาลัยเกริก เป็นผู้ขับเคลื่อน โดยผู้วิจัยได้เชื่อมโยงกับโหนดในการเดินทางไป “แลกเปลี่ยนเรียนรู้” ในพื้นที่ต้นแบบที่ดี (Best Practice) ที่ชุมชนก้าวหน้า เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร โดยพื้นที่เป็น CBR ที่คนได้รับการพัฒนา “จากกลัวกลายเป็นความกล้า เพราะมีความรู้ มีปัญญามากขึ้น... [เรียนรู้เอง ทำเอง เข้าใจเอง รู้แจ้งเอง แก้ปัญหาเอง] และได้นำเอาความรู้ด้านการทำบัญชีครัวเรือนมาถ่ายทอดให้กับกลุ่มอาชีพดุสิตระบือธรรม ได้เรียนรู้และประยุกต์ใช้ให้ง่ายขึ้น โดยเน้นที่ “ชุมชนทำกันเอง”

เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2565 กิจกรรมถอดบทเรียนในพื้นที่วิจัยของ Node CBR: ชุมชนก้าวหน้า เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร โดยมี ผศ.พัชรินทร์ พันธุ์แน่น และทีมนักวิจัยระบบ และกลไก ของมหาวิทยาลัยเกริก พร้อมกับทีมนักวิจัย “ลดเหลื่อมล้ำ” ภาคกลาง ซึ่งผลการสรุปจากมุมมองส่วนตัวในการเข้าร่วมจาก คำถามว่า อาจารย์ได้อะไรจากการแลกเปลี่ยนความรู้ในครั้งนี้? ซึ่งสรุปไว้เป็นภาพดังนี้

ภาพที่ 5.2 ถอดบทเรียนในพื้นที่วิจัยของ Node CBR: ชุมชนก้าวหน้า เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร

(1) เวทีพูดคุย

จริง ๆ วันนั้นผมไม่ได้ถูกมอบหมายใด ๆ ให้เป็นผู้ซักถาม แต่เห็นว่า “ไม่รู้ว่าจะใครจะเป็นคนเริ่ม ผมจึงถือโอกาสเริ่มในฐานะผู้มาเยือนและเป็นนักวิจัยด้วยจึงได้ “ชวนคุยคุยประเด็น”

จากที่ผมได้สัมผัสวิชาการในการแลกเปลี่ยนระหว่างผู้นำในชุมชน ผู้นำชุมชนที่เป็นภาคี ทีมคณาจารย์ผู้ขับเคลื่อนงานวิจัยสู่ชุมชนก้าวหน้า ได้ความรู้หลากหลายมากครับ แต่สิ่งที่สำคัญที่ “เห็นชัด” ในวันนั้น พบว่า “ผู้นำเข้มแข็ง”

(2) กลุ่มผู้นำ

(2.1) พลังชุมชนที่เกิดขึ้นจากการตอบคำถามของกลุ่มผู้นำที่มีการพูดด้วยข้อมูลที่เป็น Pain point จริง ๆ ที่เป็นปัญหาร้อนในชุมชน จนเห็นเป็นกระบวนการแก้ปัญหาตั้งแต่ เผชิญกับ

ปัญหา เรียนรู้ เข้าใจในสิ่งที่ตนเผชิญ ทำแบบต่อเนื่อง ก้นติดปัญหา และมีความพร้อมในการแก้ไข ปัญหาด้วยความรู้ใหม่ ๆ

(2.2) พลังของปัญญาจากการวิจัยที่สามารถดึงรัฐ (เขต) นักพัฒนา นักวิชาการ พอช. ผู้นำชุมชน กลุ่มในชุมชน และคนในชุมชน ร่วมเป็นเครือข่ายภาคีมีส่วนร่วมทำงานในการแก้ไขปัญหา ของชุมชน

(2.3) การพัฒนาศักยภาพให้คนรู้มากขึ้น สร้างความกล้ามากขึ้นในการปกป้องคน กลุ่ม และชุมชนของตนเอง (ผู้นำ กลไกวิจัย ความกล้า ปัญญาความรู้ คือปัจจัยความสำเร็จ)

จากกลัวกลายเป็นความกล้า เพราะมีความรู้ มีปัญญามากขึ้น...[เรียนรู้เอง ทำเอง เข้าใจเอง รู้แจ้งเอง แก้ปัญหาเอง]>>>[ขัดเรือขัดพายยังเงางาม ขัดแข้งขัดขาพาให้ปากแตก] [พื้ออด ชุมชนก้าวหน้า เขตหลักสี่ กล่าวไว้]

และสิ่งสำคัญที่ผมเห็นจากชุมชน คือ การเปิดใจรับความรู้จากนักวิจัยจาก ม.เกริก อย่างเต็มที่ แต่จะตระหนกอย่างถี่ถ้วนที่จะรับโครงการจากภาครัฐในท้องถิ่น เพราะความไว้วางใจ ในการทำงาน ระยะเวลาที่ทำงานร่วมกัน ความช่วยเหลือที่ได้จากทีมนักวิจัยเกริก ทำให้ชาวบ้าน พุดเป็นเสียงเดียวกันว่า ไม่มีทีมอาจารย์ในวันนั้น ไม่มีเค้าในวันนี้ ทีม ม.เกริกเป็นเหมือนญาติของ คนในชุมชน [พุดชัดเจนครับ]

(3) ทีมนักวิจัย และกลไก มหาวิทยาลัยเกริกกับชุมชน

(3.1) ผมสังเกตเห็นว่า อจ.และทีมกลไก พังคำถามผมตลอดที่ถามชาวบ้าน เพราะ เวลาผมกลับมาถามทีม อจ. ก็เชื่อมต่อไปได้อย่างลงตัวกับคำตอบของชาวบ้าน แสดงว่าการทำงาน ระหว่างกันบ่อย นาน ต่อเนื่องในเชิงพื้นที่ ผมเห็นความตั้งใจในแววตาของทีมนะครับ

(3.2) ผมเห็น “กระบวนการพัฒนาทุนมนุษย์” ชัดเจน ทุกส่วนในการพูดคุยในวันนั้น ผมจะเห็น อจ.จะกล่าวถึง “คนในชุมชนเป็นกลไกชีวิตที่สำคัญต่อความสำเร็จที่เกิดขึ้นแบบพร้อมกัน” หมายถึง ความสำเร็จจะเกิดขึ้น ผมว่า อจ.ม.เกริกจะนับความสำเร็จของชุมชนก่อน ค่อยย้อนกลับมา นับความสำเร็จของตนเอง และเห็นการสร้างคนธรรมดาให้เป็น “ผู้นำ” ได้

(3.3) กลไกที่สำคัญ คือ พี่เลี้ยง

(3.4) การเปลี่ยนแปลงชัดเจนที่ได้พูดคุย คือ ได้คนศักยภาพสูงในชุมชน ได้คนที่ มีทัศนคติที่ดี ได้ความเชื่อใจจากชาวบ้าน ได้ทีมที่ดี และได้นวัตกรรม (คู่มือ) ของการวิจัย

(3.5) ผมเห็นว่า ทางทีมกลไกนักวิจัยลงสู่ชุมชนนั้น ได้สร้างความกล้า เพราะมี ปัญหา ให้รู้จักคิดเป็นระบบ พร้อม “ปลุกให้เป็นนิสัย สร้างให้เป็นสันดาน”

(3.6) ปัจจัยความสำเร็จจากมุมมองของท่าน อจ.ในวันนั้น คือ 1) ความสำเร็จความ เข้มแข็งชุมชนที่จะตั้งใจแก้ปัญหา 2) ร่วม (ร่วมทุกกระบวนการ) 3) ภาคีเครือข่าย: เขต 4) การให้ คุณค่าในการทำงานชุมชนจากผู้บริหาร

(3.7) ถือเป็นประเด็นสุดท้ายครับที่เห็นจากคณาจารย์จาก ม. เกริก คือ การทำงานเป็นทีม (TEAM Work) สำคัญมาก เก่งแค่ไหนก็ทำงานวิจัย พัฒนาชุมชนเมืองที่มีปัญหาสลับซับซ้อนมาก ได้สำเร็จยาก แต่ถ้ามีทีมทำงานที่ดี “ยากแค่ไหนก็จะกลายเป็นเรื่องง่าย”

ทั้งนี้ในชุมชนเราพบปัญหาเหมือนกันคือ **ผู้สืบทอด** ที่เป็นเยาวชนขาดแรงจูงใจจะเข้ามาพัฒนาชุมชนที่ตนอยู่อาศัย

5.1.2 การประชุมภาคีเครือข่าย

การประชุมภาคีเครือข่ายเมื่อวันศุกร์ ที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2566 ณ กลุ่มอาชีพทอผ้าทอสีธรรมชาติชุมชนวัดประหาระบือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร “เวทีพูดคุย ถ่ายทอดความรู้วิจัยรับใช้สังคม และชุมชนภาคีเครือข่าย” โดยมีภาคีร่วมกัน 14 ภาคีเครือข่ายสัมพันธ์ชุมชน ได้แก่ (1) สำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร (MOU) (2) ผู้นำชุมชนวัดประหาระบือธรรม 1-4 (3) กลุ่มผู้สูงอายุ (กลุ่มปฏิบัติการวิจัย) (4) โรงเรียนวัดประหาระบือธรรม (5) ศูนย์ภูมิตัดประหาระบือธรรม (6) ตลาดนัดวัดประหาระบือธรรม (7) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำชุมชน (ออส.) ทั้ง 4 ชุมชน (8) อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) (9) คณะกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า ตำบล (10) สภาองค์กรชุมชนเขตดุสิต (11) บริษัท ออล แดท วันซ์ จำกัด (12) แขนงวิชาการจัดการพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมศาสตร์ และฝ่ายวิจัยและบริการวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา และ (14) วัดประหาระบือธรรม ซึ่งเป็นการเปิดเวทีพูดคุยเรื่อง “กลไกขับเคลื่อนเครือข่าย วิจัย พัฒนาอาชีพชุมชนสู่เศรษฐกิจดี ชีวิตพอเพียง ฐานรากมั่นคง ชุมชนยั่งยืน” สำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ทั้งยังเป็นการเปิดเวทีแลกเปลี่ยนและลงนามการรับรองผลการใช้ประโยชน์ของการวิจัยร่วมกัน ซึ่งในวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2566 ได้สรุปสั้น ๆ ของเวทีประชุมว่า “การวิจัยการออกแบบนวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุแบบบูรณาการบนความร่วมมือของชุมชนวัดประหาระบือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร สามารถใช้ลดความเหลื่อมล้ำในทางสังคมและเศรษฐกิจ พร้อมกับใช้ประโยชน์ในการขับเคลื่อนงานพัฒนาอาชีพเฉพาะของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองได้ อีกทั้งเหมาะสมที่จะขยายผลให้คนในชุมชนอื่น ๆ ได้ค้นหาอัตลักษณ์สร้างรายได้และศักดิ์ของผู้สูงอายุให้มีคุณค่ามากขึ้น”

ภาพที่ 5.3 ถอดบทเรียน “เวทีพูดคุย ถ่ายทอดความรู้วิจัยรับใช้สังคมและชุมชนภาคีเครือข่าย”

ทั้งนี้ได้กลไกความร่วมมือจากนักศึกษา “ยุวชนภักดิ์พัฒนา” แขนงวิชาการจัดการพัฒนาสังคม กลุ่มวิชาการจัดการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา มาร่วมการจัดการประชุมในครั้งนี้ใน “บทบาทหน้าที่การจัดการห้องประชุม ทำป้าย ต้อนรับภาคีเครือข่าย การลงทะเบียน การประสานผู้นำชุมชน การจัดสถานที่ การจัดบันทึก การบันทึกภาพ และการดูแลสมาชิกกลุ่มผู้สูงอายุตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำของงานจัดประชุมเป็นหน้าที่ทั้งหมดของนักศึกษาทีมยุวชนภักดิ์พัฒนา”

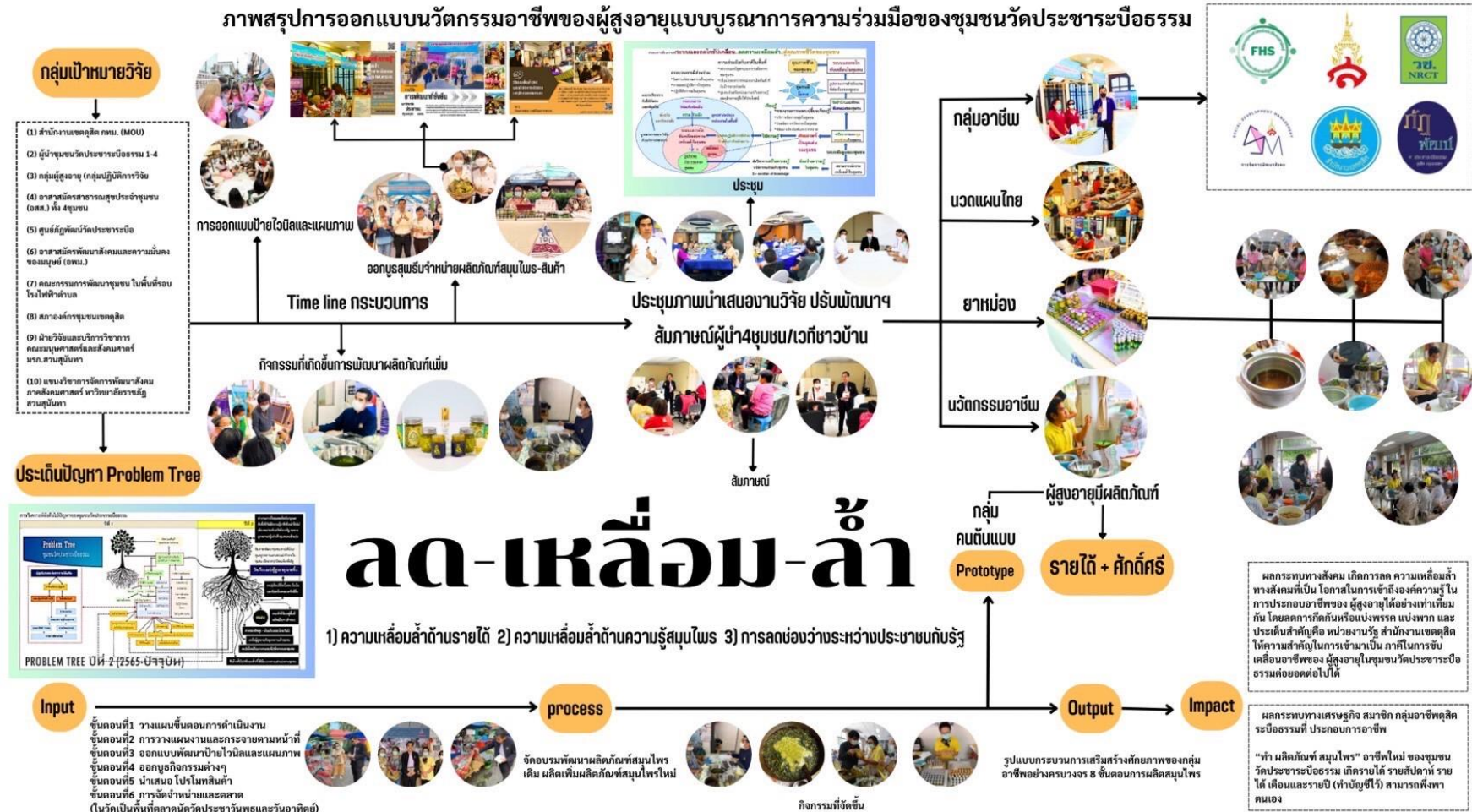
สิ่งที่ผู้วิจัยใช้กับนักศึกษา “ทักษะ CBR” นักศึกษาต้องมีสิ่งที่เรียกว่า “คิดทำเอง โดยตนเอง”

- (1) ต้อง “คิดโจทย์ร่วมกันในทีมยุวชนภักดิ์พัฒนา” คิดไม่ออก บอกไม่ถูก ให้ “ถาม”
- (2) ต้อง “ออกแบบเอง ร่างเอกสาร แผนภาพ ผังภาพมโนทัศน์” ทำเอง
- (3) ต้อง “ทำตัวแบบด้วยตนเอง ให้เกิดการเรียนรู้ สร้างความรู้ และรู้จักใช้ความรู้”
- (4) ต้อง “ประเมิน แก้ไข ยอมรับการวิจารณ์แบบตรงไปตรงมา”
- (5) ต้อง ทำขึ้นเป็น “ต้นแบบ”
- (6) ต้อง นำไปใช้จริงในพื้นที่และทวนข้อมูลกับชุมชน ด้วยตนเอง

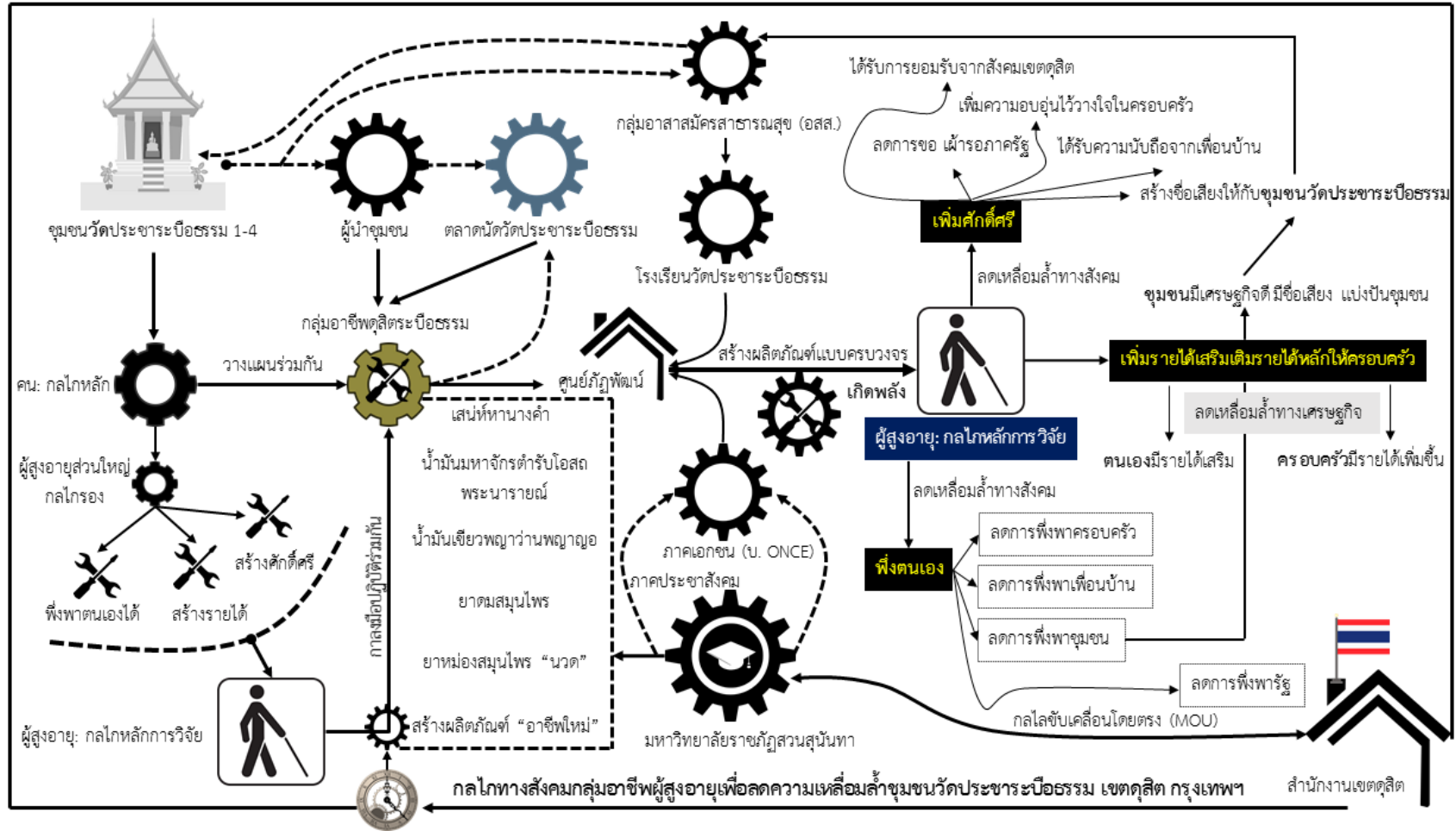

ภาพที่ 5.4 นักศึกษาทีมยุวชนภักดีพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ทั้งนี้ทีมผู้วิจัยได้สรุปผังภาพที่ให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้สามารถดูร่องรอยการทำงานพัฒนาผู้สูงอายุให้มี “โอกาส” สร้างรายได้ สร้างศักดิ์ศรี และพึ่งตนเองได้ ซึ่งมีฐานข้อมูลจากการรายงานผลการทำวิจัยตลอดระยะเวลา 10 เดือนมาทำการออกแบบผังภาพ ดังภาพที่ 5.4 อย่างไรก็ตามเมื่อการประชุมครั้งนี้เสร็จเรียบร้อย ผู้วิจัยจึงได้วิเคราะห์ “ผังภาพกลไกทางสังคมกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในชุมชนวัดประหาระปิธรรม” (ภาพที่ 5.5) ถอดจากข้อมูลที่เป็นพฤติกรรมและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริงในการประชุมของวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2566 ดังต่อไปนี้

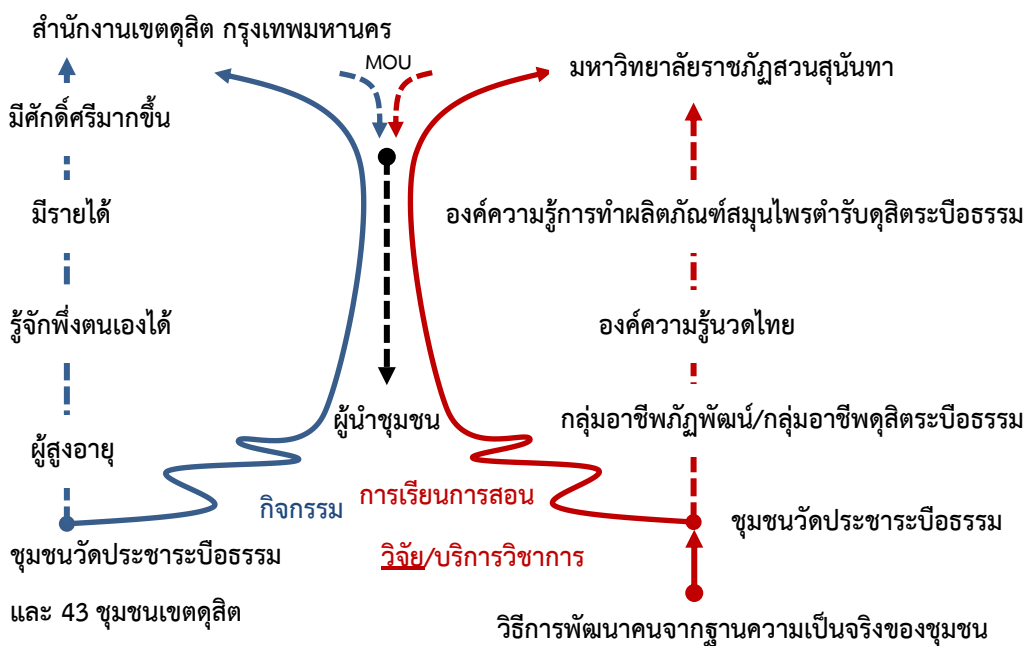
ภาพที่ 5.5 ภาพสรุปการออกแบบนวัตกรรมกลุ่มอาชีพของผู้สูงอายุแบบบูรณาการความร่วมมือของชุมชนวัดประชาระบือธรรม

ภาพที่ 5.6 ฟังภาพกลไกทางสังคมกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในชุมชนวัดประหาระบือธรรม

5.1.3 กลไกการขับเคลื่อนงานตามยุทธศาสตร์การพัฒนาของหน่วยงานในพื้นที่ ชุมชนวัดประหาระปือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

ระดับนโยบายที่ชัดเจนที่สุด กล่าวคือ ผู้วิจัยและทีมวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา องค์กรความรู้วิชาการมาทำงานวิจัยร่วมกับการเชื่อมโยงวิถีหน้าที่กับผู้นำชุมชน กลุ่มอาชีพพุทธศัตรีประปือธรรม และกลุ่มอาชีพภัฏพัฒน์วัดประหาระปือธรรม เป็นพื้นที่และกลุ่มวิจัยหลัก โดยมีฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร เป็นที่ปรึกษาและวิทยากรโดยมีเป้าหมายพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรให้สามารถมีเอกลักษณ์วัดประหาระปือธรรมได้ซึ่งพยายามใช้สมุนไพรกระปือเจ็ดตัวที่มีชื่อสอดคล้องกับทุนสังคมพื้นที่ อาทิ คลองบางกระปือ ตลาดบางกระปือ ชุมชนบางกระปือ วัดประหาระปือธรรม (วัดบางกระปือ-อดีต) แยกบางกระปือ ดังนั้นรูปแบบการทำงานวิจัย CBR จึงให้ความสำคัญไปที่ฐานรากชุมชนวิถีคนเมือง เนื้อหาวิชาการจึงเป็น “การเสริม เชื่อมต่อ ผสม ผสาน ประสาน สืบสาน ต่อยอด เปลี่ยนแปลง แบ่งปัน” มิใช่เป็นการรื้อ เปลี่ยนใหม่ โละทิ้ง

ภาพที่ 5.7 กลไกการขับเคลื่อนงานพัฒนาชุมชนวัดประหาระปือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

5.1.4 มิติความเหลื่อมล้ำกับการเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุในชุมชนวัดประหาระปือธรรม

5.1.4.1 มิติความเหลื่อมล้ำที่เป็นโจทย์ในการแก้ไขในชุมชน

พิจารณามิติหลักที่ทำงานแก้ปัญหาโจทย์ในพื้นที่ มีดังต่อไปนี้

(1) **ความเหลื่อมล้ำมิติทางสังคม** ในชุมชนวัดประหาระปือธรรม ซึ่งผู้วิจัยเข้าพื้นที่พบ “ปัญหาของผู้สูงอายุ” ที่ทำงานในระหว่างวันอยู่ในชุมชนจำนวนมากที่แบ่งภาระหนักนอกรอกจากดูแลลูกหลานที่ส่งไปโรงเรียนแล้วต้องมาดูแลคนในชุมชนเป็นอาสาสมัครสาธารณสุข เป็นผู้นำ และคณะกรรมการชุมชนดูแล

ลูกบ้านในชุมชนของตนเอง ซึ่งปฏิบัติหน้าที่แบบไม่มีรายได้หรือผลตอบแทนใด ๆ ให้กับกลุ่มผู้สูงอายุเหล่านี้เลย กลับซ้ำยังต้องกระเปียดกระเสียนเก็บเงินที่ลูกวัยแรงงานที่ออกไปทำงานนอกชุมชนให้ไว้ใช้จ่ายแต่ละเดือนไว้เพื่อให้หลานหรือใช้จ่ายในบ้านอื่น ๆ อีก หากพิจารณาด้วยการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุหลายคนที่ว่างานเป็น “ภาวะผู้เฒ่าเฝ้าชุมชน” มีเงินสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุจากรัฐเท่านั้น บางคนดิ้นรนมีลูกให้บ้าง บางคนเป็นข้าราชการบำนาญดีขึ้นไม่ต้องพึ่งพาลูกหลานได้แต่น้อยมาก และนักวิจัยยังพบว่าอีกว่า “ผู้สูงอายุที่เป็นกำลังหลักในการพัฒนาชุมชนที่ซ่อนตัวอยู่ในทุกกลุ่มทางสังคม (กลุ่ม อสส./กลุ่มอาชีพ/กลุ่มผู้นำ/ชมรมผู้สูงอายุ/กลุ่ม อพม.ฯ) ทำงานแบกภาระของชุมชนแทนกลุ่มคนหนุ่มสาวกลับไม่มีรายได้ตอบแทนเลย ซึ่งสิ่งบ่งชี้ คือ “จิตอาสา” คนเหล่านี้ยัง “มีพลัง” ที่จะเป็นกลไกในการขับเคลื่อนชุมชนอยู่ “คานงัดที่ดี” ต่อการเขยื้อนทางสังคมได้ กลุ่มผู้สูงอายุเหล่านี้จึงเป็นเป้าหมายของการวิจัยที่ต้องเปลี่ยนผู้สูงอายุ ให้มี “นวัตกรรมอาชีพสำหรับผู้สูงอายุ” ให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งตนเองได้ในด้านสังคมที่เชื่อมต่อกับความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจหรือการมีรายได้ที่สูงขึ้น จะเป็น “เพิ่มรายได้เสริมเติมรายได้หลัก” เข้าไปในระบบของครอบครัว และยังเพิ่มให้ผู้สูงอายุจากผู้ขอ รอสวัสดิการสังคมเป็นผู้มีศักยภาพสูงมีศักดิ์ศรีที่น่านับถือให้กับชุมชนและสังคมได้ หมายถึงการได้รับการยอมรับจากสังคมเป็น “ภูมิปัญญาผู้สูงอายุกรุงเทพมหานคร” นั่นเอง

(2) **มิติความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ** ผู้สูงอายุที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนวัดพระธาตุนครบ่อธรรมไม่มีรายได้ในบทบาทหน้าที่ที่เสียสละครั้งนี้ถือเป็น “จิตอาสา” แต่ภาวะการมีบทบาทเหล่านี้ไม่สอดคล้องกับสภาวะทางเศรษฐกิจที่มีค่าครองชีพสูงและการเดินทางต่าง ๆ ต้องใช้จ่ายเสมอในความเป็นชุมชนเมือง ทำให้ต้องเป็นกลุ่มเผื่อรอ “โอกาส” ในการยกระดับศักยภาพที่ตนมีในบทบาทหน้าที่ทางสังคมจะได้สร้างรายได้เสริมแล้วมีโอกาสเติมรายได้หลักให้กับครอบครัว ดังนั้น “การวิจัย CBR” ในครั้งนี้จึงเป็น “จังหวะและโอกาส” สำคัญที่จะได้สร้างรายได้ให้กับตนเองสามารถพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจได้ เมื่อเกิดการรวมกลุ่มทำผลิตภัณฑ์สมุนไพร ทำให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสออกมาพบปะพูดคุยสนทนา แสดงตัวเองต่อเพื่อนในชุมชน ที่สำคัญเกิด “ปฏิสัมพันธ์เชิงสังคม” ระหว่างกันในกลุ่ม สนทนา กลุ่ม ถ้อยทีถ้อยอาศัย แบ่งปันทำในการลงมือปฏิบัติร่วมกันทดลองและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ วิพากษ์วิจารณ์ผลผลิตร่วมกัน ตลอดจนประเมินผลร่วมกัน ความผูกพันค่อย ๆ เริ่มเกิดขึ้นในครั้งที่ 1 และสนิทกันมากขึ้นในกิจกรรมครั้งถัดไป ยิ่งมากขึ้นยิ่งทำให้คนในชุมชน (ผู้สูงอายุ) ผูกพันกัน และยังกระพือไปสู่การผูกพันทางสังคมของผู้คนต่อชุมชนมากขึ้น และ “รายได้” ที่เกิดขึ้นนอกจากจุนเจือตนเอง ครอบครัวแล้วยังมีการแบ่งปันให้กับชุมชนในด้านกิจกรรมทำบุญชุมชน กิจกรรมช่วยเหลือคนยากจนในชุมชน การทำบุญให้กับทางวัด การให้ทุนการศึกษาในวันเด็กของชุมชน ให้ค่าใช้จ่ายแบ่งเบาภาระค่าไฟให้กับชุมชนที่อาคารของกลุ่มอาชีพตั้งอยู่เป็นต้น

กระบวนการลดความเหลื่อมล้ำในชุมชนเป็นการสร้างโอกาสในการเข้าถึง “ทุนชุมชน” ที่มีส่วนผสมในการใช้รูปแบบการจัดการความเหลื่อมล้ำที่หลากหลายทั้ง (1) กระบวนการวิจัย CBR (2) ใช้รากทางสังคม (3) ทุนทางสังคมร่วม (4) ผลิตซ้ำ (5) เป็นหุ้นส่วนทางทุนทางสังคมที่ได้รับผล 5 ทางอายตนะที่เป็นศักยภาพ ที่เป็นจุดเด่น นำไปสู่การสร้างโอกาสในการเข้าถึงด้วยการขับเคลื่อนของชุมชน

รูปแบบการมีส่วนร่วมเชิงรุก ผสมผสานแนวคิดวิธีพระราชดำริ คือ “การเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” เป็นกระบวนการทำงานร่วมกันในการจัดการความเหลื่อมล้ำที่นักวิจัยสงทมิวิจัยเข้าถึงชุมชนและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

5.1.4.2 การเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุในชุมชนวัดประหารระบือธรรม

1) การเปลี่ยนแปลงตามมิติความเหลื่อมล้ำที่เป็นรูปธรรม

การวิจัยในชุมชนวัดประหารระบือธรรมเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร เกิดการเปลี่ยนแปลงตามผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ได้แก่ (1) ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ประกอบด้วย ผู้สูงอายุรู้จักการพึ่งตนเองได้ และเพิ่มศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุ ได้รับการยอมรับนับถือมากขึ้น (2) ลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์สมุนไพรสร้างมูลค่าได้ สร้างรายได้และขายได้ นอกจากนี้ยังเกิดกลุ่มอาชีพใหม่ “การสร้างผลิตภัณฑ์สมุนไพรตำรับดุสิตระบือธรรม” เพื่อรองรับการสร้างมูลค่าเพิ่มในการออกขายที่ตลาดนัดวัดประหารระบือธรรม ตลาดสินค้ากิจกรรมของสำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร รวมถึงร่วมจัดการออกแสดงสินค้ากับมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1) ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ประกอบด้วย ผู้สูงอายุรู้จักการพึ่งตนเองได้ และเพิ่มศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุ ได้รับการยอมรับนับถือมากขึ้น

1.1.1) ผู้สูงอายุรู้จักการพึ่งตนเองได้ จากการสัมภาษณ์ป้าตม และป้าอ้อต ทำให้ทราบว่า รายได้เสริมที่เกิดขึ้นจากการขายผลิตภัณฑ์หักจากต้นทุนแล้วจะเป็นค่าแรงที่สามารถนำไปใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตที่มีลักษณะจุนเจือของครอบครัว มีเงินให้ลูกหลานได้ในแต่ละเดือน ยิ่งรวมกับเงินที่ได้จากการนวดที่มีลูกค้าประจำแล้วยังทำให้สามารถเหลือนำมา “เลี้ยงโชค” ได้ (ป้าอ้อต) ส่วนป้าตมมีเงินเหลือพอให้หลานได้ไปโรงเรียนด้วยซ้ำ และสามารถทำบุญได้ด้วย และยังเป็นกำลังสำคัญของครอบครัวด้วยซ้ำ ซึ่งถือว่าพึ่งพาตนเองได้ ลดการพึ่งพาลูกหลาน พี่พาท่านบ้าน พี่พาท่านชุมชน และพี่พารัฐได้ด้วย

1.1.2) เพิ่มศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุ ได้รับการยอมรับนับถือมากขึ้น จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนจะพบว่า ผู้สูงอายุที่เป็นหลักให้กับกลุ่มดุสิตระบือธรรมได้เป็นตัวแทนชุมชนในการเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนโรงเรียนวัดประหารระบือธรรม ชุมชนทหาร ชุมชนวัดสวรรค์วารีสมาราม และยังได้เป็นวิทยากรสำคัญในการทำผลิตภัณฑ์สมุนไพรให้กับเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา จนได้รับการยอมรับในฐานะ “ผู้มีความรู้ด้านการทำผลิตภัณฑ์สมุนไพรและการนวด” และสำนักงานเขตดุสิต ได้เสนอชื่อเป็น “ภูมิปัญญาผู้สูงอายุเขตดุสิต” จนได้รับรางวัลการเชิดชูเกียรติ “ภูมิปัญญาผู้สูงอายุกรุงเทพมหานคร” ปี พ.ศ. 2565 นั้นเอง

ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์ผู้นำคณะกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าตำบล (คุณนัยนา ยลจ่อหอ) และประธานสภาองค์กรชุมชนเขตดุสิต (คุณมณี จิรโชติมงคลกุล) ได้ยืนยันว่า ป้าตม ป้า

เทียบ ป้าอ้อและผู้สูงอายุในชุมชนวัดประหารระบือธรรม เป็นผู้มีความรู้ในการนวดและทำผลิตภัณฑ์สมุนไพร เพื่อสร้างรายได้ด้วยตนเอง และผลิตภัณฑ์สมุนไพรของกลุ่มอาชีพดุสิตระบือธรรมเป็นที่รู้จักของทุกชุมชนใน เขตดุสิต กรุงเทพมหานครแล้ว

ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ได้ยืนยัน ในที่ประชุมภาคีเครือข่ายต่อหน้าทุกคนที่มาร่วมกว่า 50 คนในวันที่ 31 มีนาคม 2565 ว่า ผลิตภัณฑ์สมุนไพร และกลุ่มอาชีพดุสิตระบือธรรม พร้อมกับอาชีพนวด กลุ่มอาชีพภูมิพัฒน์ เป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนและเป็นอาชีพ ของชุมชนลำดับต้น ๆ ที่เวลาจัดกิจกรรมตลาดสินค้า จัดกิจกรรมสินค้า จะนึกถึงกลุ่มอาชีพที่วัดประหารระบือ ธรรมก่อนเสมอ เพราะถือว่าเป็นที่เข็ดหน้าชูตาและมีความยั่งยืนที่สำคัญผลิตภัณฑ์มีคุณภาพ มีประสิทธิภาพดี (ใช้ดีมาก) เป็นการยืนยันจากหลายคนที่สำนักงานเขตดุสิต และหลวงพ่ที่วัดประหารระบือธรรมนั่นเอง

1.2) ลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์สมุนไพรสร้างมูลค่าได้ สร้าง รายได้และขายได้ นอกจากนี้ยังเกิดกลุ่มอาชีพใหม่ “การสร้างผลิตภัณฑ์สมุนไพรตำรับดุสิตระบือธรรม” เพื่อ รองรับการสร้างมูลค่าเพิ่มในการออกขายที่ตลาดนัดวัดประหารระบือธรรม ตลาดสินค้ากิจกรรมของสำนักงาน เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร รวมถึงร่วมจัดการออกแสดงสินค้ากับมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

การสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ผู้สูงอายุในชุมชนวัดประหารระบือธรรมที่เป็นสมาชิกหลักในการ ขับเคลื่อนกลุ่มอาชีพดุสิตระบือธรรมนั้น พบว่า กลุ่มมีการขายผลิตภัณฑ์ไปเกือบหมดแล้ว และจะมีการสั่งยา หม่องและยาตามดุสิตระบือธรรม อีก 500 ขวดในอีก 3 เดือนข้างหน้าซึ่งได้รับการยืนยันจากผู้นำชุมชนและ เลขาธิการเจ้าอาวาสวัดประหารระบือธรรมเรียบร้อยแล้ว ที่สำคัญมี “บัญชีแบบง่ายรายรับจ่ายของกลุ่มอาชีพ ดุสิตระบือธรรม” กำกับการทำงานกลุ่มอย่างต่อเนื่องมา 2 ปีโดยมีคุณเพชรปวีณ์ ธรธัญวงศ์ เป็นผู้ดูแลบัญชี

2) กระบวนการวัดการเปลี่ยนแปลง

ถอดบทเรียน: สังเกตแบบมีส่วนร่วมและสัมภาษณ์ภาคีเครือข่าย

ต้องตั้งคำถามง่าย ๆ ไว้เป็นกรอบเบื้องต้นในการวิเคราะห์กระบวนการวัดการเปลี่ยนแปลง คือ “ถ้าไม่มีเราทำวิจัย จะไม่มีการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้”

1.1) ใคร คือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการเปลี่ยนแปลง?

กลุ่มผู้สูงอายุที่ทำงานพัฒนาชุมชนในระหว่างวันของชุมชนวัดประหารระบือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร กลุ่มผู้สูงอายุที่มีพลัง คือ กลุ่มผู้สูงอายุที่ “อาสา” เข้ามาพัฒนาชุมชนโดยไม่มี ค่าตอบแทน หรือมีค่าตอบแทนน้อยที่ไม่สามารถแบ่งเบาภาระของครอบครัวได้ ซึ่งผู้สูงอายุเหล่านี้ “ซ่อนตัว” อยู่ในกลุ่มต่าง ๆ ได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มอาชีพภูมิพัฒน์ กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข (ออส.) คณะกรรมการ ชุมชน กลุ่มอาสาพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) และชมรมผู้สูงอายุ

1.2) กำหนดขอบเขตและภาคีเครือข่ายในการวิจัย CBR ชุมชนวัดประหารระบือธรรม โดยยึดภาคีเครือข่ายที่เข้าร่วม “เวทีพูดคุย ถายทอดความรู้วิจัยรับใช้สังคมและชุมชนภาคีเครือข่าย” มี 14 ภาคีเครือข่าย แบ่งเป็นเครือข่ายภายในชุมชน และภายนอกชุมชน ดังนี้

เครือข่ายภายในชุมชน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชนวัดพระชาระปิอธรรม 1-4 กลุ่ม ผู้สูงอายุ (กลุ่มปฏิบัติการวิจัย) วัดพระชาระปิอธรรม โรงเรียนวัดพระชาระปิอธรรม ศูนย์ภูมิตำพัฒนวัดพระชาระปิอธรรม ตลาดนัดวัดพระชาระปิอธรรม อาสาสมัครสาธารณสุขประจำชุมชน (ออส.) ทั้ง 4 ชุมชน และ อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.)

เครือข่ายภายนอกชุมชน ประกอบด้วย สำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร (MOU) แขนงวิชาการจัดการพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมศาสตร์ ฝ่ายวิจัยและบริการวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา คณะกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าตำบล สภาองค์กรชุมชนเขตดุสิต และบริษัท ออล แดท วันซ์ จำกัด

1.3) การสร้างแผนที่ผลกระทบ (impact mapping) ประกอบด้วย(1) ปัจจัยนำเข้า (input) คือ ทรัพยากรที่ลงทุนในโครงการฝึกอบรม (2)กิจกรรม (activity) คือการดำเนินงานในโครงการฝึกอบรม (3) ผลผลิต (output) คือ ผลที่เกิดขึ้นจากโครงการฝึกอบรม (4) ผลลัพธ์(outcome) คือ ผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับผู้ได้รับประโยชน์จากโครงการฝึกอบรม และ (5) ผลกระทบ (impact) คือ ผู้ได้รับประโยชน์จากโครงการฝึกอบรมที่ส่งผลกระทบต่อสังคม เศรษฐกิจ และประเทศ โดยผู้ได้รับประโยชน์คือ กลุ่มนักลงทุน/องค์กร/ผู้ประกอบการที่เกิดขึ้น (โชติกา ภาชีผล, 2560; สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ, 2563)

โดยคำว่า ผลลัพธ์ทางสังคม (Social Impact) คือ คุณค่าทางสังคมที่เกิดจากการดำเนินโครงการวิจัย ซึ่งการสร้างผลลัพธ์ทางสังคมก็คือการสร้างการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตั้งแต่เริ่มต้นจนหลังดำเนินโครงการวิจัย ดังแผนที่ผลกระทบทางสังคมโครงการวิจัยการออกแบบนวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุแบบบูรณาการบนความร่วมมือของชุมชนวัดพระชาระปิอธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 5.8 แผนที่ผลกระทบทางสังคมการวิจัยการออกแบบนวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุของชุมชนวัดพระเชตุพน เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

ดังนั้นในการขับเคลื่อนแนวทางการแก้ปัญหา พัฒนาพื้นที่เข้าสู่แผนปฏิบัติการตามพันธกิจระดับยุทธศาสตร์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องระดับเขตคูสิต มีกรอบการทำงานไว้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5.1 กรอบการทำงานทางการแก้ปัญหา พัฒนาพื้นที่เข้าสู่แผนปฏิบัติการระดับยุทธศาสตร์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

พื้นที่โครงการวิจัย	การเชื่อมโยงยุทธศาสตร์ แผนพัฒนาจังหวัด/พื้นที่	หน่วยงาน	วิธีการเชื่อมโยงระหว่าง โครงการและหน่วยงาน
ชุมชนวัดประหารระปือ ธรรม เขตคูสิต กรุงเทพมหานคร	(1) ยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ 20 ปี: การพัฒนาท้องถิ่น (2) ยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ สวนสุนันทาในประเด็นยุทธศาสตร์ ที่ 2 สร้างผลงานวิชาการสู่การ ยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่าง ยั่งยืน (3) ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 สร้าง ความสัมพันธ์ เชื่อมโยงเครือข่าย และท้องถิ่น โดยการเชื่อมงาน บูรณาการกับท้องถิ่นตามพื้นที่ตั้ง ของมหาวิทยาลัยคือ เขตคูสิต กรุงเทพมหานครด้วยยุทธศาสตร์ กรุงเทพมหานครด้านที่ 6 มหานคร เศรษฐกิจและการเรียนรู้ ใน ประเด็นศักยภาพในการส่งเสริม อาชีพ (4) นโยบายของผู้ว่าฯ ชัชชาติ สิทธิ พันธุ์ เรื่อง “เศรษฐกิจดี” (สำนักงานเขตคูสิตกล่าวถึง ตลอดเวลาประชุมภาคีเครือข่าย)	(1) มหาวิทยาลัยราชภัฏ สวนสุนันทา (2) สำนักงานเขตคูสิต กรุงเทพมหานคร	ภาคี (Boundary Partners) (1) ผู้นำชุมชน (2) อาสาสมัครสาธารณสุข (ออส.) (3) กลุ่มอาชีพพัฒนาและกลุ่ม อาชีพคูสิตระปือธรรม (4) ฝ่ายพัฒนาชุมชนและ สวัสดิการสังคม สำนักงานเขต คูสิต กรุงเทพมหานคร แนวทางการทำงาน 1. เชิญเป็นที่ปรึกษาและวิทยากร 2. นักวิจัยท้องถิ่น 3. ผู้ประสานงานเชิงพื้นที่ ภาคี (Strategic Partners) สำนักงานเขตคูสิต กรุงเทพมหานคร แนวทางการทำงาน (1) ร่วมจัดทำแผนพัฒนาชุมชน (2) จัดหาพื้นที่ออกบูธ ทดลอง ตลาดให้กลุ่มอาชีพคูสิตระปือ ธรรม (3) ร่วมประเมินการออกแบบ กลไกทางสังคมกลุ่มอาชีพ ผู้สูงอายุเพื่อลดความเหลื่อมล้ำใน ชุมชนวัดประหารระปือธรรม

5.1.4.3 ผลที่เกิดขึ้นกับชุมชนตามตัวชี้วัดความเหลื่อมล้ำและพื้นที่ยุทธศาสตร์

1) ผลที่เกิดขึ้นเป็นรูปธรรม ชุมชน “มี” ดังนี้

1.1) มีผลิตภัณฑ์สมุนไพร 5 ตำรับคู่สิตระปือธรรม ได้แก่ ยาหม่อง ยาดม น้ำมันเขียวพญาว่านพญาญอ น้ำมันมหาจักร (ตำรับโบราณ) น้ำมันเสนหานางคำ (วิจัย) ยังมีการใช้นวัตกรรมดาวฤกษ์ (แสงสว่าง) คือนวดไทย และสมุนไพรกระป๋อง 7 ตัว (ยังอยู่ระหว่างการหาแนวทางการผสมให้เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ให้เป็น “เอกลักษณ์ชุมชนที่มีรากสังคมจากชื่อ กระป๋อง”)

1.2) นวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุ “การสร้างผลิตภัณฑ์สมุนไพรตำรับคู่สิตระปือธรรม” เป็นการต่อยอดอาชีพจากนวดไทย ออกมาเป็นการสร้างอาชีพให้คนส่วนใหญ่ที่มีศักยภาพเข้าถึงได้ง่ายโดยไม่ต้องใช้ใบประกอบวิชาชีพ โดยมีกลุ่มคู่สิตระปือธรรม เป็นฐานรองรับอาชีพใหม่นี้

1.3) ร้านแบบรถเข็นขายของ “ผลิตภัณฑ์สมุนไพร” เป็นการออกแบบเบื้องต้นไว้ให้กับชุมชนและจะมีการต่อยอดร่วมกับบริษัทเอกชน (บริษัท ออล แดท วันซ์ จำกัด)

2) ผลที่เกิดขึ้นกับผู้ใช้งานโดยตรง (User) คือ กลุ่มผู้สูงอายุ มีดังนี้

(1) พึ่งตนเองได้

(2) สร้างรายได้ ผลิตภัณฑ์ขายได้

(3) เกิดอาชีพใหม่ “การสร้างผลิตภัณฑ์สมุนไพรตำรับคู่สิตระปือธรรม”

(4) เพิ่มศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุ ได้รับการยอมรับนับถือมากขึ้น

3) ผลการใช้ประโยชน์จากหน่วยงานยุทธศาสตร์ในพื้นที่ ดังนี้

3.1) ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ได้ใช้พื้นที่กลุ่มอาชีพคู่สิตระปือธรรม และกลุ่มภักุพัฒน์วัดประชาระปือธรรมที่อยู่ภายใต้การเชื่อมโยง “งานวิจัย” นี้ให้เป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ในการศึกษาดูงานให้กับนักศึกษาและประชาชนทั่วไป และให้การคัดเลือกเป็นกลุ่มอาชีพ หรือผลิตภัณฑ์เสมือนของเขตดุสิต หรือที่ผู้วิจัยเรียกว่า “ดุสิตแบรนด์”

3.2) โรงเรียนวัดประชาระปือธรรม ได้ใช้พื้นที่วิจัยเป็น “ห้องเรียนท้องถิ่น” ในการเรียนการสร้างอาชีพของผู้สูงอายุในชุมชนวัดประชาระปือธรรม

3.3) บริษัทเอกชน ได้เล็งเห็นผลการวิจัยที่เป็นผลิตภัณฑ์สามารถนำไปต่อยอดและพร้อมที่จะให้ดาราในสังกัดมาช่วยเหลือในการโปรโมทให้กับชุมชน “ฟรี”

3.4) มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ได้ทำ MOU ไว้กับสำนักงานเขตดุสิต ในการใช้พื้นที่และผลการวิจัยให้นักศึกษาได้เข้าไปเรียนรู้ เป็น “ห้องเรียนชุมชน” ให้ผู้สูงอายุเป็น “วิทยากร” ถ่ายทอดความรู้ให้นักศึกษาสาขาวิชาการจัดการพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

4) แนวทางการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องโดยชุมชน ดังนี้

4.1) ชุมชนมี 5 องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์ในการดำเนินการในชุมชนวัดประชา
ระบือธรรมอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ (1) ด้านการนวดเพื่อสุขภาพ (2) องค์ความรู้ด้านการผลิตภัณฑ์
สมุนไพร (3) องค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการพัฒนากลุ่มอาชีพอุตสาหกรรมและภูมิพัฒน์วัดประชา
ระบือธรรม (4) องค์ความรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (พึ่งตนพอเพียง ก้าวหน้า พัฒนาที่
ยั่งยืน) (5) องค์ความรู้ชุมชนศึกษา ทุนชุมชน ที่มีเครื่องมือพัฒนา/แก้ไขปัญหา อาทิ Design
Thinking, เครื่องมือวิศวกรสังคมกลุ่มอาชีพ

4.2) “4 มี” แนวทางการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องโดยชุมชน ได้แก่ (1) “มี” กลุ่ม
อาชีพอุตสาหกรรม (ผลิตภัณฑ์สมุนไพร) และกลุ่มภูมิพัฒน์วัดประชาระบือธรรม (นวดไทย) (2)
“มี” คนขับเคลื่อนหลักในการสร้างรายได้จากการนวดและผลิตภัณฑ์สมุนไพร และทำบัญชีแบบง่าย
รายรับจ่ายของกลุ่มอาชีพอุตสาหกรรมอย่างต่อเนื่อง (3) “มี” ผู้นำที่เป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงใน
ฐานะ “กลไก” หลักในการขับเคลื่อนพัฒนาชุมชนด้วยฐานผลการวิจัย (4) “มี” ภาศึเครือข่ายร่วม
ขับเคลื่อนโดยเฉพาะกลุ่ม อสส. และฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม

5.2 การสนับสนุนกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ

การเก็บข้อมูลกระบวนการทำงานของกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุที่เกิดขึ้นในชุมชนวัดประชาระบือ
ธรรมเพื่อมุ่งเป้าหมายสู่การลดความเหลื่อมล้ำการเข้าใจกระบวนการต่าง ๆ ของวิธีการของกิจกรรม
ต่าง ๆ ก็กับการใช้เวลาที่สั้น ๆ ให้ได้ประโยชน์ครอบคลุมในช่วงเวลาที่อยู่ในชุมชน เพราะการลงพื้นที่
แต่ละครั้งถ้าไม่ถูกจังหวะของประชาชนในชุมชนเมือง “มักจะเป็นภาระ และการไม่รู้จักรากการ “อกาลิ
โก” ทำให้ประชาชนอยู่ร่วมการปฏิบัติการวิจัยในกระบวนการต่าง ๆ สั้นลงไปเรื่อย ๆ ผลสุดท้ายจะไม่
มั่นคงกับการทำงานของชุมชนนั่นเอง

ดังนั้นการสนับสนุนกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุต้อง “เข้าใจอย่างถ่องแท้ถึงกระบวนการ เข้าถึง
ความรู้สึกของประชาชน พัฒนาตามกาลเวลาที่เหมาะสม” ซึ่งแต่ละครั้งในการลงพื้นที่ ทำกิจกรรมกับ
ชุมชนถือเป็นการสนับสนุนกลุ่มอาชีพเพื่อลดความเหลื่อมล้ำจากที่ขาดโอกาส จะเป็นการ “เพิ่มโอกาส”
ให้กับผู้สูงอายุนั้นเอง มีกิจกรรม Timeline กระบวนการ ที่เกิดขึ้นเริ่มต้นดังต่อไปนี้

7 มิถุนายน 2565 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาได้ทำความร่วมมือ (MOU) กับ
สำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนนักศึกษาของ
มหาวิทยาลัยให้ศึกษาเรียนรู้และฝึกปฏิบัติงานร่วมกับสำนักงาน ช่วยเหลือและแลกเปลี่ยน
เรียนรู้ด้านวิชาการ การเรียนการสอน การวิจัย บริการวิชาการ และภารกิจงาน ระหว่าง
มหาวิทยาลัยกับสำนักงาน ทั้งนี้ได้สนทนากลุ่มย่อยกับฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม ของ

สำนักงานเขตดุสิต เพื่อทำงานพัฒนาอาชีพของชุมชนวัดประหารระบือธรรม และเก็บข้อมูลความต้องการและปัญหา “คิดต่างประสานประโยชน์ร่วมกัน”

ภาพที่ 5.9 การทำความร่วมมือ MOU และการทำงานร่วมกันในพื้นที่เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

23 มิถุนายน 2565 นำนักวิจัยลงพื้นที่จัดสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) ต่อยอดงานวิจัยและทำการค้นหาประเด็นปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและการต่อยอดอาชีพใหม่จากนวดไทยสู่การเปิดร้านผลิตภัณฑ์ขนาดเล็กประจำตลาดนัดวัดประหารระบือธรรม โดยมีตัวแทนผู้สูงอายุ อาสาสมัครสาธารณสุข กลุ่มอาชีพภูมิพัฒน์วัดประหารระบือธรรม (นวด) ผู้นำชุมชนทั้ง 4 ชุมชน และนักศึกษาสาขาวิชาการจัดการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ภาพที่ 5.10 การค้นหาประเด็นปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและการต่อยอดอาชีพใหม่

25 มิถุนายน 2565 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ได้ยกระดับการสื่อสารประชาสัมพันธ์ในข่าวกระแสหลักให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ วิจัยและบริการวิชาการเป็นการต่อยอดเพื่อการเพิ่มช่องทางการตลาดอีกช่องทางให้กับกลุ่มอาชีพอุตสาหกรรม และกลุ่มอาชีพภาคพัฒนาอุตสาหกรรม และทำการสนทนากลุ่มย่อยกับผู้บริหารเขตอุตสาหกรรมร่วมกับฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม รวมถึงผู้บริหารสถาบันวิจัยและพัฒนา (รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา ฝ่ายบริการวิชาการ) กับแนวทางการต่อยอดวิจัย และยกระดับผลิตภัณฑ์ให้เป็นอาชีพใหม่ของชุมชน ลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ด้วยการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสุขภาพของผู้สูงอายุ ผสานกับนโยบายของผู้ว่าฯ ชัชชาติ สิทธิพันธุ์ เรื่อง “เศรษฐกิจดี”

ภาพที่ 5.11 วิชาการเป็นการต่อยอดเพื่อการเพิ่มช่องทางการตลาดอีกช่องทางให้กับกลุ่มอาชีพดุสิตระบือธรรม และกลุ่มอาชีพภักพัฒนาวัดประชาระบือธรรมเพื่อ “เศรษฐกิจดี” ร่วมกับผู้อำนวยการเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

17 กรกฎาคม 2565 ได้ทำการปรับปรุงและผลิตเข้าสู่ตราน้ำมันเขียวพญาวานพญาอูและยาหม่องเจลเพื่อเตรียมการนำจำหน่ายในงานตลาดย้อนยุค เสริมสร้างเศรษฐกิจใหม่ ของสำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร โดยกลุ่มอาชีพดุสิตระบือธรรม นำผลิตภัณฑ์สมุนไพรไปร่วมในการออกบูธ ในบริเวณรอบศูนย์การค้าสุพริม และเตรียมไปจัดแสดงการได้รับรางวัลการเชิดชูเกียรติ “ภูมิปัญญาผู้สูงอายุกรุงเทพมหานคร”

ภาพที่ 5.12 การปรับปรุงและผลิตซ้ำสูตรน้ำมันเขียวพญาว่านพญาธูอ และยาหม่องเจลเพื่อเตรียมการนำจำหน่ายในงานตลาดย้อนยุคบริเวณรอบศูนย์การค้าสุพรีม

19 กรกฎาคม 2565 ได้ประชุมเครือข่ายภาคกลางหลังการรายงานเบื้องต้น (Inception Report) เพื่อนำ “กรณีศึกษาชุมชนวัดพระธาระปือธรรม” เป็นตัวแบบที่ดีในการค้นหาจุดเด่นชุมชนมาเป็น “จุดคานดีคานจืด” เป็นจุดที่ใช้แรงน้อยที่สุดแต่ได้ผลลัพธ์สูงสุดในชุมชน? จุดที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากเดิมไปสู่สถานะใหม่ในชุมชนวัดพระธาระปือธรรม? จุดที่เหมาะสมที่สุด จุดคานดีคานจืดที่ถูกจุดของชุมชน ดังนั้นจุดที่เป็นเพชรชุมชนวัดพระธาระปือธรรม มีดังนี้

ที่ตั้งชุมชน

- 1) ลักษณะชุมชนแบบ “บวร” สู่ “บวรม” (บ้าน วัด โรงเรียน รัฐท้องถิ่น มหาวิทยาลัย)
- 2) การเข้าออกของชุมชนสะดวกสบาย สามารถเข้าถึงชุมชนได้ 2 ทาง คือ ถนนพระรามที่ 5 และถนนสามเสน ตรงห้างสุพรีม
- 3) ใจกลางชุมชนมีตลาดนัดวัดพระธาระปือธรรม (วันพุธ กับ วันอาทิตย์) มีมานานมาก และมีตลาดริมคลองตรง แยกชุมชนวัดพระธาระปือธรรม 1,3,4
ทุนมนุษย์ หรือ คนในชุมชน

- 4) ผู้นำเข้มแข็ง มีส่วนร่วมทุกกิจกรรมและรักชุมชน (พิจารณาจากการขอความร่วมมือ ทั้งเล็ก กลาง ใหญ่ของกิจกรรมอาสาสมัครมีส่วนร่วมทุก และห่วงหาพันที่สำหรับคนในชุมชน)
- 5) ป้าตม (อุดม ศรีมงคล) เป็นคนซื่อสัตย์และมีใจเอื้ออาทร แบ่งปันให้ชุมชน และทำงานด้วยความมุ่งมั่น ศรัทธาในงานของตนเองอย่างยิ่ง (ทำงานจริง)
- 6) กลุ่มอาชีพภักพัฒนา กลุ่มอาชีพดุสิตระบือธรรม (มีหัวใจคือ ป้าตม ป้าเทียบ ป้าอ้ออด ประธานเล็ก และกลุ่มผู้สูงอายุที่จิตอาสา ทำงานระหว่างวัน)
มีของ (ผลิตภัณฑ์)
- 7) ผลิตภัณฑ์สมุนไพร (ยาหม่อง) เป็นเพชรเม็ดงามของชุมชนที่มี 3 ป้า ทำได้เอง (ผลิตภัณฑ์เป็นที่ยอมรับของสำนักงานเขตดุสิตอย่างมาก)
เครือข่าย
- 8) ชุมชนทำงานร่วมกับสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา มานานกว่า 1 ทศวรรษ

ภาพที่ 5.13 จุดคานงัดของชุมชนวัดประหาระบือธรรม

นอกจากนี้ยังมีการลงพื้นที่เก็บข้อมูลของนักวิจัย นักศึกษา เจ้าหน้าที่รัฐ ในพื้นที่ชุมชนวัดประหาระบือธรรมและชุมชนใกล้เคียงเพื่อนำข้อมูลมาเชื่อมโยงเข้าสู่การปฏิบัติสัมพันธ์ของชุมชนวัดประหาระบือธรรมกับชุมชนอื่นในส่วนใดซึ่งพบว่า มีการเชื่อมโยงของคนในชุมชนด้วยกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน เชื่อมโยงระหว่างผู้นำชุมชน ที่มีโครงการในการพัฒนาชุมชนในการเป็นที่เลี้ยงให้คำปรึกษาแก่กัน เชื่อมโยงในเรื่องจิตอาสา ซึ่งจะมีความเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน (อสส.) และอาสาพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) อีกประเด็นมีการ

เชื่อมโยงกันผลิตภัณฑ์สมุนไพร ซึ่งส่วนใหญ่คนจะมานวดและซื้อผลิตภัณฑ์สมุนไพรในชุมชนวัด
ประชากระปือธรรม

ภาพที่ 5.14 การลงพื้นที่เก็บข้อมูล 3 ฝ่าย คือ นักวิจัยนักศึกษา เจ้าหน้าที่รัฐ และชุมชน

21 กรกฎาคม 2565 ณ โรงแรมปรีณซ์พาเลซ กรุงเทพมหานคร โดยสำนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร กลุ่มอาชีพภักพัฒนาวัดประชากระปือธรรมและกลุ่มอาชีพดุสิตระปือธรรม ได้รับการเสนอชื่อจากสำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานครให้รับรางวัลการเชิดชูเกียรติ “ภูมิปัญญาผู้สูงอายุ กรุงเทพมหานคร” ของกลุ่มปฏิบัติการวิจัย “ผู้สูงอายุ” ในชุมชนวัดประชากระปือธรรม โดยความร่วมมือผลักดันขับเคลื่อนกลุ่มอาชีพร่วมกันของนักวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทากับฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 5.15 กลุ่มปฏิบัติการวิจัยได้รางวัลการเชิดชูเกียรติ “ภูมิปัญญาผู้สูงอายุกรุงเทพมหานคร”

30 สิงหาคม - 8 กันยายน 2565 กลุ่มผู้สูงอายุในการปฏิบัติการวิจัยได้เข้าร่วมกิจกรรมจำหน่ายผลิตภัณฑ์สมุนไพรของกลุ่มอาชีพดุสิตระบือธรรม การออกบูธเพื่อทดลองตลาด ถูกจัดขึ้นที่บริเวณรอบศูนย์การค้าสุพรีม ที่ออกแบบร่วมกันของสำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร และเครือข่าย โดยมีป่าดม ป่าเทียบ ป่าอ้อด เป็นตัวแทนของกลุ่มอาชีพมากิจกรรมทดลองตลาดในครั้งนี้ด้วย ซึ่งได้รับรายได้ทุกวัน โดยมีนักวิจัย นักศึกษายุวชนภักพัฒนา สาขาวิชาการจัดการพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม ซึ่งมีผู้อำนวยการเขตดุสิต มาอุดหนุนอย่างต่อเนื่องเพราะเคยใช้สมุนไพรนี้แล้วดีมาก

ภาพที่ 5.16 การออกบูธเพื่อทดลองตลาด “ผลิตภัณฑ์สมุนไพรดุสิตระบือธรรม”

15 กันยายน พ.ศ. 2565 กิจกรรมเพิ่มผลิตภัณฑ์ใหม่สมุนไพร “น้ำมันหาลจักรสูตรโอสถพระนารายณ์” ให้กลุ่มอาชีพดุสิตระบือธรรม ชุมชนวัดประหารระบือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยและกลุ่มย่อยที่มีพลังชุมชน คือ ผู้นำชุมชนวัดประหารระบือธรรม ประธานผู้สูงอายุในชุมชนวัดประหารระบือธรรม กลุ่มอาชีพดุสิตระบือธรรม ได้สนทนากลุ่มย่อยเพื่อ “ตกลงร่วมกันเพิ่มผลิตภัณฑ์ใหม่สมุนไพรที่เป็นน้ำมันให้กับกลุ่มอาชีพเพิ่มเติม โดยใช้สูตรโบราณ” ผู้วิจัยจึงได้ปรึกษากับทางวิทยากรที่วิทยาลัยสหเวชศาสตร์ จึงได้เชิญอาจารย์ ดร.พท.ป.นรินทร์ กากะทุม มาเป็นวิทยากรเชิงปฏิบัติการกลุ่มที่ให้ผู้สูงอายุสามารถทำเองได้ จึงได้ใช้สูตรโอสถพระนารายณ์ที่ 78 มีชื่อว่า “น้ำมันหาลจักร” หมอหลวงปรุงใช้ในราชสำนักมาไม่น้อยกว่า 360 ปี [ต้นแบบ] ซึ่งทางกลุ่มอาชีพได้ตกลงว่าให้ทำตามสูตรเป็นเบื้องต้น ครั้งต่อไปจะมีการใช้ “ใบกระบือ” เป็นส่วนผสมเฉพาะได้รับอนุญาตจากผู้เชี่ยวชาญแล้วเท่านั้น

สูตรน้ำมันหาลจักร องค์ประกอบสำคัญคือ น้ำมันงา และ ผิวมะกรูด

สูตรที่ทำวันที่ 15 กันยายน พ.ศ. 2565

1) กระบวนการที่ 1 นำส่วนผสมที่ประกอบด้วย (1) น้ำมันงา 1 ลิตร (2) ผิวมะกรูด 30 ลูก (3) เทียนทั้งห้า ประกอบด้วย คือ เทียนขาว เทียนดำ เทียนแดง เทียนขาวเปลือก และเทียน

ตาตึกแตน หน้ากิ่งละ 7.5 กรัม (4) ดิปลี 15 กรัม (5) การบูร 30 กรัม (6) ไพล 30 กรัม เข้าสู่กระบวนการทอดผิวมะกรูด 30 นาที กรองกากออก พร้อมกับทอดเทียนทั้งห้า 30 นาที กรองเอากากออก แล้วเติมการบูร [น้ำมันมหาจักร]

2) นำน้ำมันมหาจักร มาผสมกับส่วนต่าง ๆ ตามสูตรในตารางเพื่อสร้างกลิ่นและแต่งเติม ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5.2 ส่วนผสมน้ำมันมหาจักร

ส่วนผสม		100%	30 มล.	25 ขวด	50 ขวด
1. น้ำมันมหาจักร	240	19	6	140	279
2. เมณฑอล	264	20	6	153	307
3. การบูร	120	9	3	70	140
4. ลาเวนเดอร์	72	6	2	42	84
5. น้ำมันระกำ	300	23	7	174	349
6. ยูคาลิปตัส	180	14	4	105	209
7. ไวท์ออย	114	9	3	66	133
รวม	1290	100	30	750	1500

ซึ่งในครั้งนี้ได้ทดลองเติมกลิ่นดอกมะลิ และดอกบัวเข้าไปซึ่งทำการทดลองให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแสดงความพึงพอใจ พบว่า เสียงส่วนใหญ่ชอบกลิ่นดอกบัว ซึ่งมีความหอมละมุนมากกว่าดอกมะลิ นั่นเองจึงได้ผลิตภัณฑ์ใหม่ คือ “น้ำมันมหาจักรวัดพระขากลิ่นดอกบัว สูตรโอสถพระนารายณ์”

“กิจกรรมเพิ่มผลิตภัณฑ์ใหม่” มีผู้เข้าร่วมกิจกรรม (1) ผู้นำชุมชนวัดพระขาระบือธรรม 1-4 (2) กลุ่มผู้สูงอายุ (3) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำชุมชน (อสส.) ทั้ง 4 ชุมชน (4) กลุ่มคณะกรรมการชุมชนเมืองในตำแหน่งรองประธานชุมชน และเลขานุการ (5) ศูนย์ภูมิพัฒน์วัดพระขาระบือธรรม และ (6) ทีมนักวิจัยและทีมยุวชนภูมิพัฒน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ภาพที่ 5.17 กิจกรรมเพิ่มผลิตภัณฑ์ใหม่สมุนไพร “น้ำมันมหาจักรสูตรโอสถพระนารายณ์”

2 พฤศจิกายน พ.ศ. 2565 ที่ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยทำการรับข้อมูลที่เกิดขึ้นโดยเครื่องมือฝ่ายพัฒนาชุมชนที่ให้ชุมชนได้เขียนแผนพัฒนาชุมชนโดยชุมชน เป็นของชุมชน เพื่อชุมชน ซึ่งมีผู้นำและคณะกรรมการชุมชน “เขียนเอง” นำมาสรุปเป็นไฟล์เตรียมการสังเคราะห์แผนพัฒนาโดยมีการเริ่มทำมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 เพื่อผลักดันให้เป็น “ธรรมนูญพัฒนาอาชีพชุมชนเมือง: ชุมชนวัดประหาระปือธรรม” พ.ศ. 2566 [เริ่มวางแผนกับผู้นำชุมชนและฝ่ายพัฒนาฯ]

ภาพที่ 5.18 ผู้นำและคณะกรรมการชุมชน “เขียนเอง” โดยผลักดันแผนชุมชนสร้างอาชีพใหม่

4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2565 ณ วัดประหาระปือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ได้ทราบข่าวจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนวัดประหาระปือธรรม 1 ว่า วัดประหาระปือธรรมจะมีงานกฐินที่เป็นกิจกรรมทางศาสนาที่ทุกคนร่วมใจกันทำกฐินชุมชนมาโดยตลอดไม่เคยขาด ถือว่า “กิจกรรมที่ยังดำรงอยู่แบบมีส่วนร่วมทุกชุมชนไม่ว่าบริบทสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรก็ตาม” ทั้งนี้ทางกลุ่มอาชีพได้แบ่งปันสังคมด้วยเงินรายได้ส่วนหนึ่งของกลุ่มอาชีพภักพัฒนาวัดประหาระปือธรรม ไปร่วมทำบุญครั้งนี้ด้วย ประเด็นสำคัญอยู่ที่ “การแบ่งปันชุมชน” การที่กลุ่มอาชีพดุสิตระปือธรรมได้จำหน่ายผลิตภัณฑ์สมุนไพรแล้วเกิดรายได้จึงมีการแบ่งปันเงินรายได้ส่วนที่หักเข้ากลุ่มไปทำบุญแก่วัดและชุมชนวัดประหาระปือธรรมที่กลุ่มอาชีพตั้งอยู่ในปัจจุบัน

ภาพที่ 5.19 ลงพื้นที่เพื่อร่วมนำเงินจากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์สมุนไพรไป “แบ่งปันชุมชน” โดยร่วมทำบุญงานกุศลของวัดพระธาระปือธรรม และมอบให้ชุมชนผลักดันเรื่อง “สมุนไพรกระป๋องเจ็ดตัว”

และในวันเดียวกันได้ติดตามการต่ออายุกลุ่มอาชีพอุตสาหกรรม เพื่อขับเคลื่อนการทำกิจกรรมวิจัย ปีที่ 2 ต่อเนื่องเพื่อสร้างรายได้ดี ให้ชุมชนวัดพระธาระปือธรรมและสมาชิกกลุ่มอาชีพต่อไปโดยมีนางสาวเพชรปวีญ ธนธัญวงศ์ เป็นผู้ดำเนินการร่วมกับฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 5.20 ดำเนินการต่อ “อายุ” กลุ่มอาชีพอุตสาหกรรม

9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2565 ณ วัดประหาระปือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ได้เดินทางลงพื้นที่เพื่อนัดสัมภาษณ์ป้าป้อม “นางกรรณญา ทิมา” อายุ 68 ปี ซึ่งสรุปใจความสำคัญได้ดังนี้

- เมื่อ 30 กว่าปีที่แล้ว ช่วง 1-10 ปีแรก ลานวัดในขณะนั้นยังเป็นดิน ทางเดิน ร่องน้ำ เป็นยุ กบุกเบิกการทำตลาด ซึ่งครั้งแรกมีการชักชวนกันเพียง 10 ร้านเท่านั้น ชีวิตลุ่มลูกคลุกคลาน มีทั้งคำดู ถูกถากถาง มีมาเฟีย (นักเลงรีดไถ) มีการเปิดตลาดตั้งแต่ 14.00-19.00 น. มีของกินเก็บร้านละ 10 บาท แฉงเสื้อผ้า 40 บาท มีทั้งแผงขายพระ มีทั้งคนแก้หาบแร่ ไม่เกิน 20 บาท ซึ่งมีตลาดคู่ขนานคือตลาดนัด สามเสนมีเฉพาะวันอาทิตย์ ช่วงวันอาทิตย์คนที่ไม่ใช่ชาประจำก็จะไปที่นั่นซึ่งจะเก็บค่าแผงแผงกว่าถึง ประมาณ 100-200 บาทต่อแผง ซึ่งปัจจุบันที่ตลาดนัดวัดประหาร เป็นชื่อที่ถูกเรียกขานของชาวบ้านจน ติดปาก มีอยู่ร่วมกัน 50-100 ร้านค้า/แผง

- การแจ้งร้านค้าเข้ามาขาย สามารถแจ้งโดยวาจากับป้าป้อมได้เลย จะมีคนคอยดูแลจุดให้วาง แผงขาย

- การทำตลาดนัดยากมากกว่าจะให้คนมาติดตลาดได้ เพราะคนชอบของฟรี เหมือนที่ว่า “โรง ทานคู่งานวัด” หลายครั้งที่วันหนึ่งจะเหลือติดตักกลับบ้าน 500 บาท ยิ่งเมื่อ 30 ปีที่แล้วแทบจะไม่ได้ อะไรเลย อดทนทำมาจนทุกวันนี้ได้รับการการันตีจากกรุงเทพมหานครเกี่ยวกับอาหารในตลาดว่า

“ตลาดป้อมตลาดนัด (เขตดุสิต)” ได้รับรองมาตรฐานอาหารระดับ ดี มีคุณภาพปลอดภัย เมื่อปี พ.ศ. 2562 ทั้งนี้แม้จะเปลี่ยนชื่อใหม่แต่คนยังเรียกและชื่อเดิมติดหูแล้วว่า “ตลาดนัดวัดประซา” เป็นตลาดนัดวันพุธและวันอาทิตย์ นั่นเอง

- รายได้เฉลี่ยต่อวันต่ำที่สุด คือ วันละ 3,000 บาท (รับสุทธิ) หลังจากหักค่าใช้จ่ายอื่น ๆ แล้ว
- การตัดสินใจเก็บแผงละก็บาท ขึ้นอยู่กับป่าป้อม เจ้าของตลาดนัดวัดประซา แต่เพียงผู้เดียว
- ค่าใช้จ่ายที่ต้องเสีย คือ (1) ค่าทำบุญให้ทางวัด (2) ค่าน้ำ ไฟ (3) ค่าเจ้าหน้าที่ล้างวัด (4) ค่าคนโบกรถ (5) ค่าคนกวาดขยะ (6) ค่าคนเก็บขยะ (กทม.) และ (7) ค่าคนล้างห้องน้ำ
- ปัญหาที่พบบ่อยที่สุด รถชาวบ้านจอดขวางทางพ่อค้าแม่ค้า ชาวบ้านเอาขยะมาทิ้งรวมกับตลาด มอเตอร์ไซด์ สามล้อเอาน้ำไปล้างรถส่วนตัว และแอบใช้ไฟฟ้า ซึ่งสิ่งเหล่านี้เราก็ต้องรับผิดชอบ

-พื้นที่แห่งนี้มีพลังการขับเคลื่อนด้านอาชีพของชาวบ้าน ผู้วิจัยถามเป็นคำถามสุดท้ายว่า ถ้าอาชีพผลิตผลิตภัณฑ์สมุนไพร มาตั้งแผงขายในตลาดนัดวัดประซาจะขอความร่วมมือจัดหาสถานที่ที่เหมาะสมให้ได้ไหม? คำตอบยืนยันหลายรอบกับป่าตมที่เป็นกลุ่มอาชีพว่า “ยินดีจะจัดที่ให้อย่างดีเลย” (กรุณญา ทิมา, 2565)

ภาพที่ 5.21 สัมภาษณ์ผู้จัดการตลาดนัดวัดประซากระเปือยธรรม

2 ธันวาคม พ.ศ. 2565 กลุ่มปฏิบัติการวิจัยที่เป็นกลุ่มอาชีพดูสัตรีระบือธรรม ผู้สูงอายุ 3 คน ได้แก่ ป้าตม (อุดม ศรีมงคล) ป้าเทียบ (เทียบ ชัยศรีมาวงษ์) ป้าอ้อด (เพชรปวีณ์ ธรธัญวงศ์) ได้รับใบประกอบวิชาชีวด้านการนวดไทยที่สมาคมแพทย์แผนไทยแห่งประเทศไทย กระทรวงสาธารณสุข โดยทั้ง 3 ท่านพัฒนาตนเองสามารถเป็น “วิทยากร” ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการนวดและการผลิตผลิตภัณฑ์สมุนไพร (ลงมือทำเอง) ถ่ายทอดความรู้ให้คนอื่น ๆ ซึ่งเป็นวิทยากรให้ทั้งสำนักงานเขตคูสิต และกรมทหาร

18 ธันวาคม พ.ศ. 2565 กลุ่มอาชีพดูสัตรีระบือธรรม (ขายผลิตภัณฑ์สมุนไพร) พบว่า มีผู้นำชุมชนวัดสวัสดิ์วารีสีมาราม ได้มาทำการซื้อผลิตภัณฑ์ใหม่ “น้ำมันเขียวพญาวานพญานูอ” สมุนไพรไป 110 ขวด (ขวดเล็ก 25 บาท) โดยลดราคาให้ 5 บาท เนื่องจากรู้จักกันและซื้อเป็นในการมอบให้แขกที่มาร่วมงานฌาปนกิจคุณพ่อ เป็นจำนวนเงิน 2,200 บาท

22 ธันวาคม พ.ศ. 2565 กลุ่มอาชีพดูสัตรีระบือธรรม (ดำเนินการจัดกิจกรรมเพิ่มผลิตภัณฑ์ใหม่) โดยผู้วิจัยนำองค์ความรู้ในผลการวิจัยที่ได้รับการเผยแพร่ให้กับประชาชนในชุมชนวัดประหารระบือธรรม เนื่องจาก

- การประชุม “ตกลงเพิ่มผลิตภัณฑ์ใหม่” โดยชุมชนซึ่งในการกำหนดกิจกรรมร่วมกันว่าจะใช้ผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมใดเพิ่มขึ้นให้เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน ปรากฏว่า 3 ป้า 1 ผู้นำชุมชน 5 ผู้สูงอายุและอาสาสมัครสาธารณสุข ได้ลงความเห็นว่าเป็นผลิตภัณฑ์ 1 ใน 5 ของการวิจัยดูสัตรีแบบรงค์ของ ดร.พทป.วรรณิ พรหมด้าว ชนิดแบบหมัก เข้ามาเป็นผลิตภัณฑ์เพิ่มใหม่ ใช้เป็นสปรัดดีฟนชื่อ “เสน่หานางคำ”

- ประชาชนเป็นผู้กำหนดวันเวลาและสถานที่ คือ วันที่ 22 ธันวาคม 2565 เวลา 13.00-17.00 น. ซึ่งผู้สูงอายุ “ว่าง” พร้อมกันกับผู้นำชุมชน สถานที่ที่เป็นกลุ่มอาชีพดูสัตรีระบือธรรม

- ป้าตม (อุดม ศรีมงคล) และป้าอ้อด (เพชรปวีณ์ ธรธัญวงศ์) ได้รับมอบหมายจากกลุ่มให้เป็นผู้ประสานชุมชน และนักวิจัย กลุ่มเยาวชนภักพัฒนาให้ประสานวิทยากรกับวัสดุอุปกรณ์ พร้อมสูตรการผลิตเบื้องต้น

- ป้าอ้อด (เพชรปวีณ์ ธรธัญวงศ์) ได้รับมอบหมายจากกลุ่มและอาจารย์ให้เป็นผู้จัดบันทึกสูตร และขั้นตอนทั้งหมดในการผลิต พร้อมกับในการปรับปรุงกลิ่นด้วย

- การปฏิบัติการอบรมความรู้เป็นเชิงปฏิบัติการที่ทุกคน **“มีส่วนร่วมลงมือทำและทดลองกลิ่น”**

- ประชุม “ตกลงราคาขวดต่อ 1 ขวด” โดยสอบถามวิทยากรที่มีประสบการณ์ และให้โหวตกันซึ่งพิจารณาต้นทุนทั้งวัตถุดิบ ขวด การเดินทาง ความยากของกระบวนการผลิต จึงได้ในราคาขายขวดละ 100 บาท (ถ้ายังไม่ติดสติ๊กเกอร์ ให้ขายลดราคาลงมา 20 บาท เหลือ 80 บาท)

ภาพที่ 5.22 กิจกรรมเพิ่มผลิตภัณฑ์ใหม่สมุนไพร “เสนหานางคำ”

23 ธันวาคม พ.ศ. 2565 กลุ่มอาชีพดูสัตรีระบือธรรม (ดำเนินการจัดกิจกรรมเพิ่มผลิตภัณฑ์ใหม่) ได้รับให้การต้อนรับฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ได้พานักศึกษาจาก มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ลำปาง) มาดูงานการพัฒนาอาชีพที่ยั่งยืน (10 ปี) โดยใช้พื้นที่ชุมชนวัดประหารระบือธรรมเป็นพื้นที่ Best Practice ในการเป็นห้องเรียนชุมชน หรือ Social Lab ของสาขาวิชาการจัดการพัฒนาสังคม ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา นั่นเอง

ภาพที่ 5.23 พื้นที่ “ศึกษาดูงาน” Best Practice ในการเป็นห้องเรียนชุมชน หรือ Social Lab

17-20 มกราคม พ.ศ. 2566 สำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ได้เชิญกลุ่มอาชีพภักษ์พัฒน์ วัดพระชาระปิธธรรม และกลุ่มอาชีพดุสิตระปิธธรรม ออกบุงนวดและจำหน่ายผลิตภัณฑ์สมุนไพร ในงาน “สร้างงาน สร้างอาชีพ เขตดุสิต” โดยฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคมได้ใช้บทบาทการทำวิจัยร่วมกันมาสนับสนุนให้กลุ่มอาชีพมีพื้นที่ถ่ายทอดเทคโนโลยี และองค์ความรู้ รวมถึง “สร้างรายได้” ให้กับประชาชนในชุมชนวัดพระชาระปิธธรรม สิ่งที่ได้จากการออกบุงนวดกิจกรรมของกลุ่มอาชีพดุสิตระปิธธรรม หรือกลุ่มปฏิบัติการวิจัย พบว่า (1) เกิดรายได้แน่นอน (2) ได้ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้คนที่ยากขึ้นและหลากหลายวัยมากขึ้น เจอเพื่อน ๆ จากชุมชนอื่น ๆ ได้เล่าถ่ายทอดความรู้ “แลกเปลี่ยน” ระหว่างชุมชนที่มีผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย (3) ปักหมุดความมีชื่อเสียงให้กับสำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ได้รับรู้ว่ามีอาชีพที่มีความยั่งยืนและเกิดประโยชน์จากการวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา (4) มีส่วนร่วมกิจกรรมของเขตดุสิตที่เป็นการสร้างเศรษฐกิจให้กับชุมชน (5) การได้ออกจากพื้นที่ชุมชนและนำศักยภาพของตนเองมาในฐานะที่เป็นกลุ่มที่ได้รับการคัดเลือกระดับต้นของฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม ทำให้เกิด “ศักดิ์ศรี และคุณค่า” ให้กับตนเอง ครอบครัวและชุมชนวัดพระชาระปิธธรรม (6) นักศึกษาได้ “มีโอกาสน” เข้ามาเรียนรู้และพูดคุยสนทนา และช่วยโปรโมทผลิตภัณฑ์สมุนไพรในตลาดออนไลน์ด้วย

ภาพที่ 5.24 กลุ่มอาชีพตุสึตระบือธรรม ออกบูธจำหน่ายผลิตภัณฑ์สมุนไพรตุสึตระบือธรรม

2023
ออกบูธ
"ทดสอบตลาด"
RESEARCH

ชุมชน

ผลิตภัณฑ์สมุนไพร

วิจัยลดเหลื่อมล้ำ
"ตุสึตระบือธรรม"
ชุมชนวัดประชาระบือธรรม
เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 5.25 กลุ่มอาชีพภักฎพัฒนาวัดประชาระบือธรรม ออกบูธการนวดผ่อนคลาย กัดจุดฝ่าเท้า

16-17 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2566 ชุมชนวัดเกตการาม อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

การศึกษาชุมชนวัดเกตการาม “การจัดการคุณค่าวัฒนธรรมเป็นฐาน บนกระแสน้ำที่เปลี่ยนแปลง” ผ่านโครงการวิจัย “การพัฒนาคุณค่าของอัตลักษณ์ทางกายภาพ และสังคมวัฒนธรรม บนความร่วมมือเพื่อนำไปสู่พิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิตย่านวัดเกต เมืองเชียงใหม่” พบว่า พื้นที่ชุมชนวัดเกตได้ทำการขับเคลื่อนพัฒนาโดยการใช้หลักการของวิจัยเพื่อท้องถิ่น (ABC: Area-Based Collaborative Research for Development) ใช้ฐานคิด “การพัฒนาจากล่างสู่บน” เน้นการแก้ปัญหาที่ต้นตอ การแก้ปัญหาที่ตรงจุด และตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของชุมชนเป็นหลัก โดยใช้กระบวนการ “จุดระเบิดภายใน” ให้คนในชุมชนร่วมคิด ร่วมทำบนฐานของข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์ปัญหาชุมชนถือเป็นสิ่งสำคัญที่สุดของการขับเคลื่อนงานในพื้นที่ ผลจากการทำงานที่ผ่านมา 3 ปีพบทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่แข็งแกร่ง 4 มิติ ได้แก่ มิติที่ 1 ความเป็นล้านนาทางด้านกายภาพ ภูมิทัศน์ติดแม่น้ำปิง มี 4 ศาสนา วัดเกตการาม วัดซิกข์ มัสยิดฮัดดักวา และโบสถ์คริสต์ มิติที่ 2 ความเป็นล้านนาเชิงวัฒนธรรม มีพิพิธภัณฑ์วัดเกตการามรวบรวมสิ่งของสำคัญในอดีตของย่านวัดเกตไว้ มิติที่ 3 ความเป็นล้านนาเชิงวิถีชีวิตผูกพัน 4 ศาสนา 4 วิถีชีวิต มิติที่ 4 ความหลากหลายที่กลมกลืนระหว่างของใหม่กับของเก่า ที่สำคัญมีประเพณีที่น่าสนใจที่สูญหายไปเหลือไว้แต่ความจดจำคือ ประเพณีล่องสะเปา ซึ่งการลงพื้นที่นักวิจัยพบว่า การขับเคลื่อนชุมชนเกิดขึ้นจากมีพลังของผู้นำชุมชน ศาสนา โรงเรียน และผู้ประกอบการที่มีจิตอาสาทำงานให้กับชุมชน แต่ปัจจัยที่ทำให้ผู้นำเข้มแข็ง คือ รากฐานครอบครัวที่มีฐานะไม่ลำบากเรื่องเงิน ลูกหลานได้รับการศึกษาสูง ครอบครัวนี้เป็นคนมีฐานะทางสังคม เช่น นักการเมือง ครู อาจารย์ แพทย์ ทนายความ นักธุรกิจ เป็นต้น ชุมชนแห่งนี้จึงไม่ใช่ภาระของสังคมแต่จะเป็นผู้ชี้แนะทางสังคมนั่นเอง

ในบทคัดย่อของงานวิจัยชิ้นนี้ไว้อธิบายถึง “พลังในชุมชนวัดเกตการาม” มี (1) มีพลังของคนย่านวัดเกต ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา คณะกรรมการชุมชน นักวิชาการของย่าน ผู้รู้ ผู้อาวุโส และชาวบ้านในชุมชนทุกเพศ ทุกวัย ที่พร้อมที่จะให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ (2) มีของดีมากมายที่เป็นมรดกที่ทรงคุณค่า และมีนัยสำคัญของ “ความเป็นล้านนา” (3) มีนักวิชาการจากมหาวิทยาลัย และมีหน่วยงาน ต่างๆ รวมทั้งเทศบาลที่พร้อมสนับสนุน (4) มีข้อมูลเชิงคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรม จนเห็นเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ เห็นความเชื่อมโยงผูกพันกับบรรพบุรุษ และมีการรื้อฟื้นและต่อยอดให้เกิดเป็นมูลค่า (5) มีแผนการดำเนินงาน ทั้งระยะสั้นและระยะยาว และมีปฏิบัติการเชื่อมโยง โดยการร่วมกันเอา “พลัง” ของของดี จะเริ่มเห็นการเป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิตย่านวัดเกต แบบค่อยเป็นค่อยไป (6) มีการสนับสนุน เสริมพลังให้ย่านวัดเกตมีการบริหารจัดการขับเคลื่อนให้มีการพัฒนาทุกด้านที่เอื้อต่อการ เป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต (7) มีการบริหารจัดการโดยวิสาหกิจชุมชน ในที่สุดย่านวัดเกตก็จะถูกกล่าวขาน และเป็นความภาคภูมิใจของคนย่านวัดเกต คือ ล้านนาที่มีชีวิตย่านวัดเกตของเมืองเชียงใหม่ หรือพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิตทางธรรมชาติ (สิทธิณัฐ ประพุทธินิติสารและคณะ, 2559)

ภาพที่ 5.26 ลงพื้นที่ศึกษาดูงานและนำเสนอข้อมูลปลายน้ำวิจัยที่จังหวัดเชียงใหม่

5.3 กรอบดำเนินการแผนปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระชะปือธรรม

การวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดพื้นที่ คือ ชุมชนวัดพระชะปือธรรม มีกลุ่มเป้าหมาย: กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มปฏิบัติการวิจัย: (1) กลุ่มผู้สูงอายุ 20 คน (2) อาสาสมัครสาธารณสุข 5 คน (3) ผู้นำชุมชน 4 คน (4) กลุ่มคณะกรรมการชุมชนเมืองในตำแหน่งรองประธานชุมชน และเลขานุการทั้ง 4 ชุมชน จำนวน 8 คน (5) กลุ่มอาชีพนวดกดจุดฝ่าเท้า 3 คน ภายใต้เพชร 2 เม็ดที่มีพลังในชุมชนวัดพระชะปือธรรม ได้แก่ เม็ดที่ 1 การผลิตผลิตภัณฑ์สมุนไพร และเม็ดที่ 2 การนวดเพื่อสุขภาพ โดยมีศักยภาพชุมชนที่ชัดเจนคือ ชุมชนเก่าแก่ 100 กว่าปี วัดเป็นศูนย์กลางชุมชน (บวร) ตลาดนัดวัดพระชา (พ./อา.) กลุ่มอาชีพ (นวด/ผลิตภัณฑ์) และผู้นำเข้มแข็ง ที่สำคัญเป็นชุมชนที่ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคมให้เป็นชุมชนที่มีกลุ่มอาชีพและผลิตภัณฑ์โดดเด่นของเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร เมื่อวัดจากชุมชนที่เดินตามนโยบายของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร คือ “เศรษฐกิจดี” และกำหนดเป้าหมายของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาคือการวิชาการรับใช้สังคม โดยใช้วิจัยเป็นฐาน

ผู้วิจัย ผู้นำชุมชน ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม และกลุ่มอาชีพดุสิตระปือธรรม ได้ร่วมพูดคุย และกำหนดแผนปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระชะปือธรรม ดังนี้

ตารางที่ 5.3 แผนปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

ภายใต้การวิจัยเรื่อง: การออกแบบนวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุแบบบูรณาการบนความร่วมมือของชุมชนวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

ตัวชี้วัดความสำเร็จ: จำนวน 3 ผลิตภัณฑ์ใหม่เพิ่มขึ้นของกลุ่มอาชีพหัตถกรรมวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

ความสอดคล้อง: (1) นโยบายของสำนักงานเขตดุสิต “เศรษฐกิจดี” (2) วิจัยชุมชน วิชาการรับใช้สังคม

แหล่งงบประมาณ: สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ที่	กิจกรรมขับเคลื่อนวิจัยแบบมีส่วนร่วม	วัตถุประสงค์	ระยะเวลา ดำเนินการ	ตัวชี้วัดความสำเร็จ	ค่าเป้าหมาย	ผู้รับผิดชอบ	บทบาทความร่วมมือ
1	ประชุมกลุ่มปฏิบัติการวิจัย และวิเคราะห์ปัญหาเพื่อกำหนดแนวทางทาง การเพิ่มผลิตภัณฑ์ใหม่	วิเคราะห์ปัญหาด้วย เครื่องมือผังก้างปลา (Fish bone diagram)	23 มิถุนายน 2565	- ร้อยละผู้เข้าร่วมประชุมวิจัย เป็นกลุ่มปฏิบัติการวิจัย - จำนวนเครื่องมือวิเคราะห์ ปัญหาผังก้างปลา (Fish bone diagram) หรือ อิชิกาวา (Ishikawa diagram) - จำนวนเป้าหมายการเกิด ผลิตภัณฑ์ใหม่	- ร้อยละ 100 - 1 เครื่องมือ ผัง ก้างปลา (Fish bone diagram) - เป้าหมายตลอด วิจัย 3 ผลิตภัณฑ์ ใหม่ (โบราณ- งานวิจัย-ภูมิปัญญา)	นักวิจัย ผู้นำชุมชน กลุ่มอาชีพหัตถกรรม ะเชตุพนวิมลมังคลาราม	นักวิจัยทำการชี้แจงแนวทางการทำวิจัยปีที่ 2 โดยความร่วมมือพูดคุย วิเคราะห์ปัญหา ร่วมกันกับกลุ่มอาชีพพัฒนา วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม กลุ่มอาชีพหัตถกรรมและผู้นำชุมชน พร้อมกับฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม
2	อบรมเชิงปฏิบัติการกิจกรรมเพิ่มผลิตภัณฑ์ใหม่ ผลิตภัณฑ์สมุนไพร: สเปร์ยน้ำมันมหาจักรวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม	สร้าง 1 ผลิตภัณฑ์ใหม่ จากต้นตำรับโบราณ	15 กันยายน 2565	- จำนวนผลิตภัณฑ์ใหม่	1 ผลิตภัณฑ์ใหม่ (ต้นแบบ/ตัวทดลอง จำหน่าย)	กลุ่มอาชีพหัตถกรรม ะเชตุพนวิมลมังคลาราม	ตัวแทนหลักของกลุ่มอาชีพหัตถกรรม ะเชตุพนวิมลมังคลาราม คือ ป้าตม ป้าเทียบ ป้าอืด กับผู้นำชุมชน สิทธิชัย เลิศอนันต์ ดำเนินการประสาน และเตรียมวัสดุอุปกรณ์จัด กิจกรรม สถานที่ การมอบหมาย คนบันทึกข้อมูลความรู้ ส่วน นักวิจัยประสานวิทยากร และ

							สนับสนุนงบประมาณบางส่วน ทำกิจกรรม
3	การจัดทำแผนพัฒนาชุมชนวัดประชา ระบือธรรม	เพื่อจัดทำแผนพัฒนา ชุมชนวัดประชาระบือ ธรรม 1-4 โดยชุมชนลง มือทำด้วยตนเอง	7 พฤศจิกายน 2565	- จำนวนแผนพัฒนาชุมชน	1 (ร่าง) แผนพัฒนา ชุมชนวัดประชา ระบือธรรม 1-4	ผู้นำชุมชน	ผู้นำชุมชนและทีมกรรมการ ชุมชน ร่วมกับฝ่ายพัฒนาชุมชน และสวัสดิการสังคมจัดทำ แผนพัฒนาชุมชนวัดประชา ระบือธรรม 1-4 ชุมชนวัด ประชาระบือธรรม 1-4 โดยมี นายสิทธิชัย เลิศอนันต์ [ผู้นำ ชุมชนฯ 1 ประสานงาน] และฝ่ายพัฒนาชุมชนและ สวัสดิการสังคม สำนักงาน เขตดุสิต และกับทีมนักวิจัย [รศ.ดร.ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด]
4	สัมภาษณ์ผู้จัดทำตลาดนัดวัดประชา	เพื่อค้นหาข้อมูลที่เป็น พื้นที่สร้างพลังชุมชน [ตลาดนัดวัดประชา]	9 พฤศจิกายน 2565	- จำนวนจุดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ใหม่ กลุ่มอาชีพดุสิตระบือธรรม	1 บูธ (ทรองตลาด นัดวัดประชาระบือ ธรรม)	นางกรรณญา ทิมา (ป่า ป้อม)	ได้รับการอนุญาตให้เปิดบูธ หรือแผงขายได้ซึ่งจะได้รับ การจัดพื้นที่ที่เหมาะสม ตามที่กลุ่มอาชีพภูพัฒนา กลุ่มอาชีพดุสิตระบือธรรม และผู้นำต้องการสามารถแจ้ง ได้ตลอด [ฟรี]

5	อบรมเชิงปฏิบัติการกิจกรรมเพิ่ม ผลิตภัณฑ์ใหม่: เสน่ห์นางคำ	สร้าง 1 ผลิตภัณฑ์ใหม่ จากต้นตำรับการวิจัย “ดุสิตแบรนด์”	22 ธันวาคม 2565	- จำนวนผลิตภัณฑ์ใหม่	1 ผลิตภัณฑ์ใหม่ (ต้นแบบ/ตัวทดลอง จำหน่าย)	กลุ่มอาชีพ ดุสิตระบือ ธรรม	- ตัวแทนหลักของกลุ่มอาชีพ ดุสิตระบือธรรม คือป่าดม ป่า เทียบ ป่าอ้อด - ผู้นำชุมชน สิทธิชัย เลิศอนันต์ ดำเนินการประสานและเตรียม วัสดุอุปกรณ์จัดกิจกรรม สถานที่ การมอบหมายคน บันทึกข้อมูลความรู้ - นักวิจัยประสานวิทยากร และ สนับสนุนงบประมาณบางส่วน ทำกิจกรรม
6	กิจกรรมจำหน่ายผลิตภัณฑ์ “ออกบุง ขายผลิตภัณฑ์”	เปิดพื้นที่ร่วมกับฝ่าย พัฒนาชุมชนและ สวัสดิการสังคม สำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร	2 ครั้ง - ตลาดย้อนยุค (30 สิงหาคม-8 กันยายน 2565)] ที่ สุพรีม ถนน สามเสน - สร้างงาน สร้างอาชีพ เขต ดุสิต (17-20 มกราคม	ร้อยละความสำเร็จในการสร้าง รายได้ของกลุ่มอาชีพดุสิตระบือ ธรรม	ร้อยละ 100 สมาชิก กลุ่มที่ไปออกบุงเกิด มีรายได้บุคคลและ กลุ่มอาชีพ	- ฝ่ายพัฒนา ชุมชนและ สวัสดิการ สังคม - กลุ่มอาชีพ ดุสิตระบือ ธรรม	เปิด 1 บุงจำหน่ายผลิตภัณฑ์ สมุนไพร ได้จัดทำบัญชีการขายไว้อย่าง ชัดเจน โดยสำนักงานเขตดุสิต ให้เป็น ผลิตภัณฑ์ของเขตดุสิต เวลา จัดบุงออกจำหน่ายสินค้า ของชุมชน “กลุ่มอาชีพดุสิต ระบือธรรม” จะได้รับ 1 บุง เสมอ

2566) ที่ สุพรีม

ถนนสามเสน

*กิจกรรมในแผนอีก 1 กิจกรรมคือ กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการกิจกรรมเพิ่มผลิตภัณฑ์ใหม่: ภูมิปัญญาที่นำไปกระป๋องเจ็ดตัว หรือล้นกระป๋อง (สมุนไพรร) ที่สอดคล้องกับบริบทเชิงพื้นที่คลองบางกระป๋อง นำมาเป็นส่วนผสมของผลิตภัณฑ์สมุนไพรร (อยู่ระหว่างการทดลองให้ได้ความเหมาะสมกับสิ่งที่นำไปใช้ประโยชน์) และ รอ “งบประมาณวิจัย”

บทที่ 6

ผลการวิจัย: กระบวนการเรียนรู้ลดความเหลื่อมล้ำ

ผลการวิจัยเรื่อง การออกแบบนวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุแบบบูรณาการบนความร่วมมือของชุมชนวัดประชาระบือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ซึ่งในบทนี้ผู้วิจัยได้เสนอรายละเอียดของผลการวิเคราะห์ข้อมูลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้การบริหารจัดการกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุในชุมชนวัดประชาระบือธรรม ตามลำดับดังต่อไปนี้

1. การสร้างกระบวนการเรียนรู้ในพื้นที่วิจัยชุมชนวัดประชาระบือธรรม
2. ศักยภาพการเรียนรู้การบริหารจัดการกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุในชุมชนวัดประชาระบือธรรม
3. การผสมผสานภูมิปัญญากับวิชาการสวนสุนันทา
4. การวิเคราะห์ตัวแบบกระบวนการสร้างสรรค์ร่วมกัน (Co-creation Process) และทฤษฎีระบบนิเวศ (Ecological Systems Theory) กับมิติชุมชนวัดประชาระบือธรรม

ผลการศึกษามีรายละเอียดสำคัญดังต่อไปนี้

6.1 การสร้างกระบวนการเรียนรู้ในพื้นที่วิจัยชุมชนวัดประชาระบือธรรม

เมื่อพิจารณา “ศักยภาพ” มิติการเรียนรู้ในชุมชนเมืองที่เป็นชุมชนวัดประชาระบือธรรม ที่มีพลังแฝงอยู่ในภาวะความเป็นเมืองที่มีโครงสร้างชุมชน นับว่าเป็นชุมชนที่พร้อมพร้อมด้วยศักยภาพที่พร้อมปรากฏให้เห็นเด่นชัด คือ ความเจริญทางวัตถุทั้งสาธาณูปโภค สาธารณูปการ ความเจริญทางความรู้ที่หลากหลาย ความเจริญของความหลากหลายทางอาชีพ ความเจริญมั่งคั่งทางการเงิน แต่ในความเจริญยังมีช่องว่างของความเจริญอยู่เช่นกัน คือ การพัฒนาชุมชนระหว่างวันมีแต่ผู้สูงอายุ คนที่เป็นวัยผู้ใหญ่วัยทำงานนิยมออกไปทำงานนอกชุมชนวัดประชาระบือธรรม ผู้ที่เป็นแม่บ้านพ่อบ้านในชุมชนมักไม่มีเวลว่างเพื่อพัฒนาชุมชนแต่จะให้น้ำหนักกับการทำมาหากินให้กับครอบครัว ความขัดแย้งของประโยชน์ที่เกิดขึ้นในชุมชนของกลุ่มโครงสร้างอำนาจในชุมชน อาทิ ประธานคณะกรรมการชุมชน ประธานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นต้น ยังพบช่องว่างที่เป็นปัญหาสำคัญ คือ ผู้สูงอายุมีมากขึ้น ศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุน้อยลงถูกลดทอนลงมาเป็น “ผู้รับรายได้รอรายเดือน” ภายใต้ทัศนคติว่า “ทุกคนต้องทำงาน” “ต่างคนต่างอยู่” ผู้ป่วยติดเตียงมีเพิ่มขึ้น ปัญหาเสพติดในชุมชนวัดประชาระบือธรรม คนมาร่วมกิจกรรมต้องได้รับผลตอบแทนจิตอาสาหน่อย

ดังนั้น 7 กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนวัดประชาระบือธรรมต้องก่อให้เกิดความรู้ ทักษะ ทัศนคติ พฤติกรรม จำเป็นเริ่มต้นที่ (1) รู้จักชุมชน (2) รวมคนสร้างทีม (3) คิดร่วมรวมกัน (4) รวม

แรงรวมใจร่วมทำ (5) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ (6) นำสู่การเปลี่ยนแปลง (7) แบ่งปันชุมชน โดยสามารถอธิบายพอสังเขปดังนี้

(1) รู้จักชุมชน

“รู้จักชุมชน” ต้องเป็นการจุดประกายให้ชุมชนรู้จักตนเองให้มากขึ้น นั่นเพราะว่าความเป็นชุมชนเมือง ถือว่าเป็นชุมชนที่มีความเจริญ มีความพร้อม มีหน่วยงานต่าง ๆ พร้อมช่วยเหลือ ถ้าเกิดเหตุการณ์ใด ๆ ขึ้น คนในชุมชนแทบไม่จำเป็นต้องมีสิ่งพิเศษเหนือภาวะปกติที่จะสร้าง “ภาวะ” ให้กับเค้า ซึ่งปัจจุบันเค้าเป็นอยู่ตามวิถีคนเมือง แต่เมื่อถ้านักวิจัยต้องการวิจัยชุมชนเมืองเพื่อไปค้นหาโจทย์วิจัยต้อง “การรู้จักชุมชน” ให้ดีกว่าที่ชุมชนรู้จักตนเอง โดยการที่ “พาดตนเองเข้าถึงพื้นที่” โดยมักจะติดต่อผู้นำชุมชนก่อนในที่นี้คือ คุณสิทธิชัย เลิศอนันต์ หรือปัจจุบันผู้วิจัยรู้จักชุมชนดีอยู่แล้วสามารถเดินทางลงไปในกลุ่มอาชีพภักดิ์พัฒนวัตประชาระบือธรรมได้ และทุกครั้งจะ “เปิดเวทีเล็ก” คุยกันเรื่องของ “บริบทชุมชน ปัญหาชุมชน ผู้คนในชุมชน บ้านวัดโรงเรียน รัฐที่เกี่ยวข้องกับชุมชน และความพิเศษของชุมชน” กระบวนการนี้ “ชุมชนต้องพูด นักวิจัยต้องฟัง” “ชุมชนต้องเล่า เราต้องเป็นคนคิดตาม ตามจดจ้อง มองให้ครบถ้วน” สุดท้ายเราต้อง “บอกเป้าประสงค์ที่ลงพื้นที่มา รู้จักชุมชน” ต้องชัดเจน

(2) รวมคนสร้างทีม

ถ้าเป้าหมายคือชุมชน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มอาชีพ ผลิตรถยนต์ ทำคนเดียวไม่ได้ต้องมีคนร่วมทำงาน หรือ “ทีม” ไม่ว่าจะฝ่ายนักวิจัย หรือผู้ใช้ประโยชน์ที่เป็นชุมชนก็ตาม ต้องค้นหาแล้วรวมคนมาสร้างทีมทำงานให้ได้ ชุมชนวัดประชาระบือธรรม จึงเกิดการรวมคนสร้างทีมทำงานขึ้นมา “เรียนร่วมกัน คิดออกแบบร่วมกัน รู้ร่วมกัน ทำร่วมกัน แบ่งปันร่วมกัน” ผู้นำจึงเป็นกุญแจสำคัญที่จะเปิดพื้นที่ให้กับการรวมคนร่วมกัน ผู้นำจะทำการลงไปมีส่วนร่วมกับชุมชนก่อน นั่นเพราะว่าลูกบ้านมีศักยภาพ มีพลังความสามารถ หรือดูแลตนเองได้ไม่จำเป็นต้องเสาะแสวงหา ซึ่งคนในชุมชนเมืองส่วนใหญ่จะยึดมั่นว่าตนมีความคิด ความรู้ ความสามารถของตนเองสูงอยู่แล้ว (Ego) การไม่ให้ความร่วมมือจึงมีสูงมาก ดังนั้นผู้นำจึงต้องพยายามเสาะแสวงหา คนทำงาน โดยเริ่มต้นจากคนใกล้ชิด คนเข้าวัดประจำ คนมาร่วมกิจกรรมประจำ คนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนประจำ คนที่อยากจะทำพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ ดังนั้นผู้นำชุมชนวัดประชาระบือธรรม จึงเป็นคนเริ่มทำก่อนเสมอ สรุปว่า “ผู้นำต้องทำก่อนแล้วจึงสอนคนอื่นให้รู้ตาม” (Phukamchanoad, 2022) บ่อยครั้งที่ผู้นำปรึกษาหารือเกี่ยวกับการทำงานกิจกรรมของชุมชนวัดประชาระบือธรรมผ่านไลน์ โทรศัพท์ และผ่านกลุ่มอาชีพดุสิตระบือธรรม ดังนั้นกลุ่มคนที่เป็นศักยภาพให้กับชุมชนวัดประชาระบือธรรม ได้แก่ ผู้นำชุมชนทั้ง 4 ชุมชน กลุ่มอาชีพดุสิตระบือธรรม

(3) คิดรวมนวมกัน

การคิดรวมนวมกันเกิดขึ้นก่อนที่จะมีการดำเนินกิจกรรมของชุมชนหลายครั้งโดยผู้นำชุมชน จะเป็นผู้เริ่มกระบวนการคิดรวมนวมของประชาชนเสมอ และทุกครั้งที่มีกิจกรรมของการวิจัย ผู้นำชุมชน กลุ่มผู้สูงอายุ อาสาสมัครสาธารณสุข (ออส.) กลุ่มอาชีพดุษิตระบือธรรม กลุ่มอาชีพภักฎพัฒน์วัดประหาระบือธรรม ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม นักวิจัย ได้ “คิดรวมนวมกัน” ก่อนโดยทุกคนมีน้ำหนักการคิดได้เสมอกัน คิดจากข้อเท็จจริง พุดตามความเป็นจริง ออกแบบการคิดได้ อย่างหลากหลายตามสภาวะที่เป็นจริง

(4) รวมแรงรวมใจร่วมทำ

กลุ่มดุษิตระบือธรรม จะมีองค์ประกอบที่รวมกลุ่มกันคือ นักวิจัย และฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม เป็นที่ปรึกษา ผู้นำชุมชนวัดประหาระบือธรรม เป็นประธานกลุ่ม 3 ป่ากลุ่มอาชีพภักฎพัฒน์วัดประหาระบือธรรม (ป่าตม ป่าเทียบ ป่าอ้อด) เป็นผู้นำขับเคลื่อน และกลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข และกลุ่มคณะกรรมการชุมชน เป็นสมาชิกทั่วไป เมื่อกิจกรรมวิจัยลงสู่ชุมชนจะพบทุกองคคัพพะของกลุ่มอาชีพดุษิตระบือธรรมมารวมแรงร่วมใจกันทำงานตามที่ได้ ออกแบบกิจกรรมไว้ แม้บางครั้งความพร้อมไม่ตรงกัน แต่มี 3 ป่าที่คอยขับเคลื่อนงานกลุ่มอาชีพดุษิตระบือธรรมให้ขับเคลื่อนต่อไปได้อย่างสมบูรณ์ โดยป่าตม มีบทบาทดูแลรับผิดชอบ ดูแลความพร้อมของพื้นที่ขับเคลื่อน ป่าเทียบดูแลสถานที่และกิจกรรมปฏิบัติการของผู้ร่วมกิจกรรม ส่วนป่าอ้อด ดูแลเรื่องการทำบัญชีและเก็บองค์ความรู้ที่วิทยากรถ่ายทอดกระบวนการขั้นตอนต่าง ๆ ทำให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมแรงร่วมใจแบ่งเบาาร่วมกัน

(5) แลกเปลี่ยนเรียนรู้

เมื่อสิ้นสุดกิจกรรมทุกครั้งจะมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้ร่วมกิจกรรมเพื่อตอบคำถามว่า “พวกเราได้เรียนรู้ในกระบวนการกิจกรรมอย่างไร?” มีการแลกเปลี่ยนกลุ่มใหญ่ที่รวมทั้งผู้นำชุมชน กลุ่มผู้สูงอายุ อาสาสมัครสาธารณสุข (ออส.) กลุ่มอาชีพดุษิตระบือธรรม กลุ่มอาชีพภักฎพัฒน์วัดประหาระบือธรรม ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม นักวิจัย และมีการแลกเปลี่ยนกลุ่มกลางที่มีพลัง ที่ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน กลุ่มอาชีพดุษิตระบือธรรม และนักวิจัย พร้อมกับได้ทราบข้อมูลว่ามีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการขับเคลื่อนกิจกรรมออกบูธจากกลุ่มเล็ก คือ กลุ่มผู้นำขับเคลื่อนอาชีพดุษิตระบือธรรมและกลุ่มอาชีพภักฎพัฒน์วัดประหาระบือธรรม (ป่าตม ป่าเทียบ ป่าอ้อด)

(6) นำสู่การเปลี่ยนแปลง

นับแต่การขับเคลื่อนการวิจัยมาจากปีที่ 1 เข้าสู่ปีที่ 2 ผู้วิจัยเห็นที่แตกต่างจากอดีตเป็นภาพปัจจุบันที่เป็น “ภาพการเปลี่ยนแปลงที่ปรากฏ” ขึ้นในชุมชน (1) ชุมชนมีกลุ่มอาชีพที่เป็น การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน (2) ชุมชนมีผลิตภัณฑ์ที่คนนอกชุมชนรู้จัก “นวดไทย และยาหม่อง

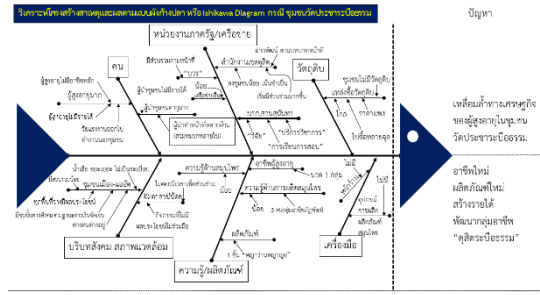
สมุนไพรร” (3) ผู้นำชุมชนหวงแหนกลุ่มอาชีพและผลผลิตที่เกิดขึ้นไว้ให้กับชุมชน (ออกตัวปกป้องเมื่อเกิดปัญหาจากคนที่อิจฉา) (4) ผู้นำมีส่วนร่วมกิจกรรมเสมอ ถ้าไม่ว่างจะส่งตัวแทนคณะกรรมการชุมชนมาร่วมทุกครั้ง (5) ประชาชนมีรายได้ทุกเดือน (6) ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคมสำนักงานเขตดุสิต ยกย่องกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนวัดพระอารามเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร (7) สำนักงานเขตดุสิตเลือกกลุ่มดุสิตระบือธรรมออกบุงแสดงผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างรายได้ให้ประชาชน ทั้งตลาดย้อนยุค และสร้างงาน ส่งเสริมอาชีพฟื้นฟูเศรษฐกิจชุมชนเขตดุสิต (8) เป็นพื้นที่เรียนรู้การพัฒนาอาชีพชุมชนให้นักศึกษาที่ฝึกงานเข้าเรียนรู้ของสำนักงานเขตดุสิต (9) เป็นห้องเรียนชุมชนในการสร้างกลุ่มอาชีพแบบครบวงจรสำหรับของนักศึกษา แขนงวิชาการจัดการพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา (10) ผู้นำขับเคลื่อนกลุ่มดุสิตระบือธรรมเป็น “วิทยากร” ถ่ายทอดความรู้ด้านการนวดไทย และการผลิตผลิตภัณฑ์สมุนไพรรให้กับนักศึกษา และประชาชนทั่วไป

(7) แบ่งปันชุมชน

เมื่อเกิดรายได้ขึ้นของบุคคลจะจัดสรรไว้เป็นส่วนกลางในกลุ่มอาชีพเพื่อไว้เป็น “ทุน” ในการบริหารจัดการกลุ่มให้เกิดความยั่งยืน และเมื่อถึงคราวกิจกรรมของชุมชนได้มีการแบ่งปันให้ชุมชนทั้งในรูปแบบผลิตภัณฑ์และรูปแบบเงินร่วมกิจกรรมส่วนรวม

มหาวิทยาลัย มรภ.สวนสุนันทา
- การจัดการพัฒนาสังคม
- การแพทย์แผนไทยประยุกต์

- 7 กระบวนการเรียนรู้
- (1) รู้จักชุมชน
 - (2) รวมคนสร้างทีม
 - (3) คิดร่วมรวมกัน
 - (4) รวมแรงรวมใจร่วมทำ
 - (5) แลกเปลี่ยนเรียนรู้
 - (6) นำสู่การเปลี่ยนแปลง
 - (7) แบ่งปันชุมชน

กลุ่มอาชีพคุณิตรีระปิ้อธรรม

ผลิตภัณฑ์สมุนไพร

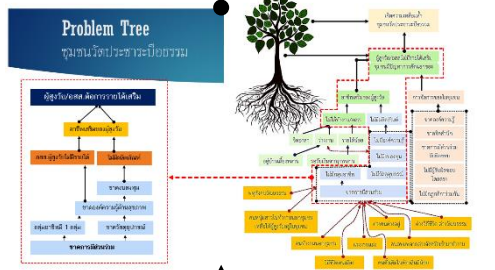
นวัตกรรม

- ผลิตภัณฑ์ชุมชน
- อาชีพผู้สูงอายุ
- สร้างรายได้เสริม
- มีกลุ่มอาชีพ
- เปลี่ยนจากผู้รับ
- กลายเป็นผู้ให้
- ได้รับยกย่องเป็น
- วิทยากร ภูมิปัญญา
- เขตดุสิต
- มีชื่อเสียงเป็นพื้นที่
- เรียนรู้ของนักศึกษา
- คนใน คนนอกชุมชน
- ยอมรับ

ที่ปรึกษา:
ถ่ายทอดโดยอ้อม

การวิจัย: ถ่ายทอด

ความร่วมมือและการเรียนรู้
"ร่วมกับโหนด CBR"

ความร่วมมือของชุมชน
ความร่วมมือวิชาการ

การมีส่วนร่วมมากขึ้น

กิจกรรมกลุ่ม

วิเคราะห์ปัญหา/ช่องว่าง → ขาดความรู้ที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุใน

วิเคราะห์บริบททุนสังคม เศรษฐกิจ ฯ → การสร้างรายได้

วิเคราะห์คน → ต่างคนต่างอยู่/ศักดิ์ศรี/สร้างรายได้เสริม

จุดประกายพลังชุมชน → ผู้สูงอายุมากขึ้น

ความรู้ด้านการสร้างอาชีพใหม่ (ซ้ำเดิม) → ต่างคนต่างคิด ต่างทำงาน (ร่วมกันน้อย)

ศักดิ์ศรีน้อยลงไป

รอรับรายได้จากลูกหลาน

ผู้นำ/ผู้สูงอายุที่มีพลัง/กลุ่ม
อาสาสมัครสาธารณสุข/ชุมชน
แบบ "บวร"/รัฐ (เขตดุสิต)

กิจกรรมเดี่ยว

กลุ่มอาชีพเดิม (ไม่มี)

ผลิตภัณฑ์เดิม (ไม่มี)

วิถีชีวิตเมือง
พัฒนาตามระเบียบ
รัฐ และกิจกรรม
เดิมของชุมชน

ชุมชนวัดประหารระปิ้อธรรม

ภาพที่ 6.1 ผังภาพเส้นทางการเปลี่ยนแปลงด้วยพลังความรู้สู่ชุมชนวัดประหารระปิ้อธรรม

6.2 ศักยภาพการเรียนรู้การบริหารจัดการกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุในชุมชนวัดประหาระบือธรรม

ศักยภาพของผู้สูงอายุในการเรียนรู้การบริหารจัดการกลุ่มอาชีพในชุมชนวัดประหาระบือธรรมได้รับการพัฒนาใน 3 ศักยภาพหลักที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพ ผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบผสมผ่านของ Passive Learning (ตั้งรับ) และ Active Learning (เชิงรุก) ซึ่งเป้าหมายสำคัญต้องเกิด “การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม” ดังนี้

Passive Learning (การเรียนรู้แบบตั้งรับ)

ส่งผ่านประสบการณ์เดิมที่เกิดขึ้นจากอ่าน ฟัง ศึกษา แสวงหาความรู้ จนเกิดเป็นทักษะชีวิต ความเชี่ยวชาญเฉพาะบุคคลขึ้น

(1) “ความเชี่ยวชาญเฉพาะบุคคล”

เป็นคุณสมบัติเดิมของผู้สูงอายุที่ติดตัวมาก่อนเข้าร่วมกลุ่มอาชีพ โดยมีคุณสมบัติเด่นชัดในด้านการทำสมุนไพรสด ลูกประคบในชุมชน ทำให้เชี่ยวชาญด้านสมุนไพร การผลิตแบบชาวบ้าน มีความความรอบคอบเป็นต้นทุนสูง (ป่าเทียบ) ด้านการทำบัญชีธนาคาร ทำงานตบเกษียณอายุมาจากธนาคารเอกชนทำให้เชี่ยวชาญด้านการบัญชีต้นทุน รายรับ รายจ่าย จึงทำให้มีความละเอียด รอบคอบมากที่สุด (ป่าอ้อด) ด้านการตัดเย็บผ้าที่ต่างประเทศ นอกจากความสามารถด้านเย็บผ้า ยังมีการทำบัญชีแบบส่วนตัวอย่างง่าย และการสรุปรงานในฐานะหัวหน้าที่รับผิดชอบงานด้วย (ป่าดม) ซึ่งผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกลุ่มในการขับเคลื่อนการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพ มีต้นทุนของการมีภูมิความรู้ ความสามารถ ความรับชอบและมีวินัยเฉพาะตน ส่งผลต่อการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพให้สามารถขับเคลื่อนได้ด้วย “เรียนรู้การแบ่งงานกันทำตามความถนัด” โดยจะมีการจัดประชุมแบ่งงานกัน และสอบถามปัญหาของกันและกันตลอดทุกเดือน

Active Learning (การเรียนรู้เชิงรุก)

ส่งผ่านการวิจัยแบบมีส่วนร่วมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ที่มีเป้าหมายเพื่อให้เกิดอาชีพใหม่ในการสร้างรายได้เสริม ไปเติมรายได้หลักของครอบครัว เป็นการเรียนรู้ร่วมกันในห้องค์ความรู้แบบจับต้องได้ มีแนวทางที่จะสร้างอาชีพสร้างรายได้ “ได้จริง”

(2) “วิชาการสู่วิชาชีพ”

การมีส่วนร่วมมี ร่วมใจในการทำวิจัยที่กลุ่มผู้สูงอายุต้องการ คือ “ยอมรับและจับต้องได้” จึงเกิดขึ้นด้วยการนำหลักวิธีการของพระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (ในหลวงรัชกาลที่ 9) “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” มาออกแบบให้ผู้สูงอายุทุกคนเข้าร่วมวิจัยจะต้องเข้าใจในกระบวนการทำวิจัย กระบวนการผลิตภัณฑ์ทำสมุนไพร การนำไปใช้ให้เหมาะสม การสร้างรายได้ การเรียนรู้ของผู้เข้าร่วมวิจัยจะต้องเริ่มต้นดังนี้

- ประชุมกลุ่มย่อยต้องแจ้งวัตถุประสงค์ ผู้เข้าร่วม ความรู้ที่จะได้ วิทยากร แบ่งหน้าที่ผู้สูงอายุ
- แบ่งกลุ่มย่อย ให้ผู้สูงอายุได้ใกล้ชิดกับวิทยากรและได้พูดคุยกันมากขึ้น
- แบ่งงานสำคัญ เก็บความรู้ขั้นตอน กระบวนการผลิตสมุนไพร วิธีการใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นจริงในทางปฏิบัติ โดยมีผู้เก็บความรู้เป็นของชุมชน (ป้าอ้อต เป็นผู้บันทึก) โดยอยู่ใกล้ชิดกับวิทยากร
- ทุกคนต้องเรียนรู้ด้วยการลงมือทำ Learning by Doing เน้น DOING เพื่อให้ทุกคนสัมผัสกับกระบวนการเรียนรู้ ทำ แก้ปัญหาาร่วมกัน ทุกคนมักจะทำ พูด บอก ขอ ดูไปพร้อมกัน
- ผู้วิจัยเป็นผู้สังเกตแบบมีส่วนร่วม เก็บภาพและเป็นที่ปรึกษากระบวนการกลุ่มเท่านั้น
- ทุกครั้งต้องถอดบทเรียน แลกเปลี่ยนเรียนรู้หลังกิจกรรมให้เกิดการเรียนรู้ ปัญหา ข้อบกพร่อง แนวทางการแก้ไข ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลที่บ้านทีก สิ่งที่จะต้องทำวางแผนพัฒนากลุ่มอาชีพ หรือผลิตภัณฑ์ต่อไปในอนาคต

(3) การตั้งกลุ่มอาชีพ

การตั้งกลุ่มอาชีพเป็นพื้นที่ “เครือข่ายเรียนรู้” ที่เชื่อมโยงไปถึงคณาจารย์ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ใช้เป็น “ห้องเรียนชุมชน” ที่มีผู้สูงอายุเป็นวิทยากรในการถ่ายทอดความรู้ และมีผู้นำชุมชนวัดประจักษ์ศิลปาคม เป็นผู้แจ้งข่าวสารให้กับชาวบ้านได้รับรู้ในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ในส่วนการตั้งกลุ่มอาชีพ มีการเชื่อมโยงกับหน่วยงานภาครัฐ (ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม) สำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร โดยมีป้าอ้อต ป้าตม ป้าเทียบ พี่เล็ก เป็นทีมงานหลักในการลงพื้นที่หาสมาชิกในการตั้งกลุ่มอาชีพดุสิตระบือธรรม และเก็บข้อมูล เขียนแบบฟอร์ม ประสานงานสำนักงานเขตดุสิต เป็นหน้าที่ของป้าอ้อต ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ทั้งหมดผู้สูงอายุเป็นผู้ดำเนินการเองทั้งหมด ทั้งนี้ “การออกบูธ” เป็นการไปแสดงศักยภาพและความสามารถในวิชาชีพไปสร้างคุณค่า และมูลค่า สร้างอาชีพ สร้างรายได้ ได้พูดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับอาชีพอื่น ๆ ในเขตดุสิตได้กว้างขวางมากขึ้น

6.3 การผสานภูมิปัญญากับวิชาการสวนสุนันทา

ร่องรอยความรู้เดิมสืบจากอาชีพของประชาชนในชุมชนวัดประหารระบือธรรม

การผสานการวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่นครั้งที่ 1 พ.ศ. 2552

เมื่อ 13 ปีที่แล้ว (ปี พ.ศ. 2552) ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิถีชีวิตของประชาชนในชุมชนวัดประหารระบือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2552) พบว่า ร่องรอยอดีตที่ปรากฏว่า พื้นที่บริเวณนี้เป็นที่ราบลุ่มและเป็นทุ่งหญ้า มีลำคลอง 1 ลำคลองเรียกว่า “คลองบางกระปือ” และมีหมู่บ้านเล็ก ๆ อีก 1 หมู่บ้าน มีอาชีพทำการเกษตร เช่น ทำนา ทำสวนผลไม้ เช่น ทุเรียน มะพร้าว และเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ วัว และกระปือ สัตว์เลี้ยงประเภทวัวและกระปือมีพันธุ์ดีและแข็งแรง มีชื่อเสียงมาก จึงได้ชื่อว่า “หมู่บ้านบางกระปือ” ต่อมาชาวบ้านได้ร่วมกันสร้างวัดขึ้น เมื่อ พ.ศ. 2440 โดยมีชื่อว่า “วัดบางกระปือ” ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น “วัดประหารระบือธรรม”

ต่อมาปี พ.ศ. 2516 มีการสร้างสะพานปูนคอนกรีตเข้ามาในชุมชนข้ามคลองเปรมประชากร จุดเชื่อมคลองบางกระปือ ทำให้การพัฒนาเชิงพื้นที่มากขึ้นมีการก่อสร้างอาคารพาณิชย์มากขึ้นจึงมีร้านค้าที่หลากหลายมากขึ้นดังเช่น ร้านขายของชำ ร้านอาหารตามสั่ง ร้านซ่อมและร้านซักรีด ร้านเสริมสวย/ความงาม มีร้านคาราโอเกะหรือสถานบันเทิง ร้านซ่อมโทรทัศน์ โรงน้ำแข็ง ร้านซ่อมรถจักรยานยนต์ ร้านทำเบาะรถยนต์ ร้านขายยา โรงงานทำกระเป่า โรงงานขนมปัง และร้านตัดเย็บเสื้อผ้า ร้านเกมส์และอินเทอร์เน็ต ตลาดนัดริมคลอง ตลาดนัดวัดประหารระบือธรรม โรงพิมพ์ นอกจากนี้ผู้นำชุมชนยังสรุปโดยส่วนอื่น ๆ ของอาชีพที่อาจจะเป็อาชีพรับจ้างทั่วไป ค้าขาย ทำธุรกิจส่วนตัว รับราชการ ลูกจ้างของรัฐ และพนักงานบริษัทเอกชน

ส่วนอาชีพดั้งเดิมสืบทอดกันมาแต่อดีต มีการทำดอกไม้ประดิษฐ์จากสบู่ การร่อนทอง และทำโม่บายหลอดกาแฟแต่ปัจจุบันผู้ทำดอกไม้ประดิษฐ์จากสบู่ และการร่อนทอง ไม่ได้ทำแล้วเนื่องจากอายุมาก และอาชีพทำโม่บายหลอดกาแฟ ซึ่งอายุมากขึ้นลูกหลานขอให้หยุดทำแล้วในปัจจุบันที่มีการวิจัย แต่สาธิตเป็นวิทยากรครั้งคราวได้ นอกจากนี้ในพื้นที่มีสมุนไพรในสวนสมุนไพรท้องถิ่นที่เป็นใบกระปือเจ็ดตัว เสดดพังพอนตัวเมีย(พญาขอ) ใบรางจืดแต่ไม่มีคนใส่ใจ เนื่องจากว่า การดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนเมืองทำให้ใกล้ชิดหมอและมีศูนย์สุขภาพชุมชนอยู่แล้วการเข้าถึงยา พยาบาล หรือหมอ ง่ายมาก “ใกล้ตัวคือ อาสาสมัครสาธารณสุข (ออส.) ในศูนย์สุขภาพชุมชน ระดับใกล้ชุมชนคือ ศูนย์บริการสาธารณสุข หรือเรียกว่า ศูนย์ 38 (เกียกกาย) และใกล้เขตแขวง คือ โรงพยาบาลวชิระ” ทำให้ประชาชนไม่สนใจเรื่องสมุนไพรในชุมชนนอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ปลูกสร้างบ้าน สร้างอาคารต่าง ๆ เต็มพื้นที่ยังไม่หลงเหลือสมุนไพรเลย จะขึ้นก็ปล่อยตามมีตามเกิดไปเช่นนั้นเอง

การเชื่อมองค์ความรู้สู่ชุมชนวัดประชารือธรรม (ครั้งที่ 2 พ.ศ. 2555)

โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาและแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกรุงเทพมหานคร ชุมชนวัดประชารือธรรม 1-4 เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนดและไพรินทร์ ชัดธิพงษ์, 2555) การวิจัยครั้งนั้นพบแรงปรารถนาในปี พ.ศ. 2555 สิ่งที่ประชาชนต้องการคือ อยากเห็นประชาชนในชุมชนวัดประชารือธรรม มีอาชีพเสริมที่สามารถเพิ่มรายได้ให้ตนเองกับครอบครัวลดปัญหาเสพติด และมีสุขภาพที่ดี และจากวิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำทางสังคม มิติด้านการแก้ไขปัญหาความยากจนและสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน (เพิ่มรายละเอียดเนื่องจากส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนตาม Seed Money) พบผลดังนี้

ปัญหาที่ประชาชนมีความต้องการที่จะแก้ไขอย่างเร่งด่วนสำหรับชุมชนวัดประชารือธรรม คือมิติด้านการแก้ไขปัญหาความยากจนและสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน ภายใต้การสร้างอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ และการมีสุขภาพที่ดี ซึ่งปัญหาความยากจนที่สามารถพบเห็นในชีวิตประจำวันคือ ค่าใช้จ่ายมีหลายช่องทาง ซึ่งแตกต่างจากรายได้ที่มีเพียงทางเดียวหรือไม่เกิน 2 ทาง ซึ่งรายจ่ายมากกว่ารายรับ การมีเงินออมน้อย ที่สำคัญการดำรงชีวิตในเมืองต้องมีค่าใช้จ่ายเกือบทุกวัน รายได้มีเพียงไม่กี่ครั้งใน 1 เดือน และยังไม่สมดุลงบกับค่าครองชีพ จึงทำให้ประชาชนหาช่องทางหีบยืมเงินจากแหล่งทุนทั้งในระบบและนอกระบบ โดยเฉพาะนอกระบบจะมีการกู้ยืมมากกว่าในระบบ ซึ่งสามารถสรุปประเด็นสำคัญตามตัวชี้วัดดังนี้

1. โดยภาพรวมปัญหาความยากจนและความเข้มแข็งของชุมชน มีความรุนแรงในระดับปานกลาง ปัญหาที่มีความมีความรุนแรงมากคือปัญหาค่าครองชีพสูง รายจ่ายมากกว่ารายรับ รองลงมาคือปัญหาเรื่องหนี้สิน หนี้นอกระบบและการเข้าถึงแหล่งเงินทุนกู้ยืม และปัญหาการว่างงาน ที่ทำไม่มั่นคง ทำให้เกิดปัญหาของหนี้สินและหนี้นอกระบบ ซึ่งการฝึกอาชีพ การสร้างโอกาสของการทำงานทำให้แก่ผู้ยากไร้ในชุมชน การจัดกิจกรรมเพื่อฝึกฝนทักษะความเป็นผู้นำอย่างยั่งยืนรวมทั้งการสร้างและพัฒนาศักยภาพความเป็นผู้นำจะช่วยส่งเสริมและเรียกร้องความเหลื่อมล้ำที่พึงมีสู่ชุมชนได้ จะช่วยแก้ปัญหาในประเด็นนี้ได้

2. ภาวะการมีงานทำของประชาชนชุมชนวัดประชารือธรรม

- คนว่างงานจะมีอัตราส่วนน้อยกว่าคนมีงานทำมาก (คนวัยทำงานประมาณร้อยละ 70)
- คนว่างงานส่วนใหญ่จะเป็นแม่บ้าน ผู้สูงอายุ และเด็กนักเรียน แต่ถึงอย่างไรแม่บ้านบางรายก็พยายามสร้างรายได้ให้กับตนเองเช่น ค้าขายเล็ก ๆ น้อยอยู่ในชุมชน
- อาชีพที่คนส่วนใหญ่ทำคือค้าขาย (คิดเป็นร้อยละ 50) รองลงมาจะเป็นอาชีพรับจ้างทั้งในชุมชนและนอกชุมชน ทำงานบริษัท ห้างร้านและรับราชการ (โดยเฉพาะชุมชนวัดประชารือธรรม 4 จะมีอาชีพรับราชการและทำงานบริษัทมากกว่าชุมชนอื่น ๆ)

- อาชีพที่ทำงานเนื่องจากเป็นอาชีพค้าขายและรับจ้างเป็นส่วนใหญ่มั่นคงของชุมชนจึงน้อย
- หลายคนในชุมชนที่ทำอาชีพค้าขายและรับจ้างความพึงพอใจมีน้อยกว่าเนื่องจากรายได้ไม่สามารถกำหนดได้ขึ้นอยู่กับผู้มาใช้บริการ(ผู้ซื้อ) ส่วนคนที่ทำงานราชการและบริษัทมีความพึงพอใจในงานที่ทำแต่ในชุมชนคนจำพวกนี้จะมีอยู่น้อย
- ความต้องการมีรายได้เสริมของคนในชุมชนมีอยู่มากคนผู้ว่างงาน กลุ่มแม่บ้านและผู้สูงอายุในชุมชนวัดพระซาระบือธรรม 1 และ 3 ต้องการมากกว่าชุมชนอื่น ๆ
- ประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชนมีความต้องการอย่างมากในการฝึกวิชาชีพต่าง ๆ และยังพบว่าการฝึกอาชีพ เช่น การทำดอกไม้ประดิษฐ์จากสบู่ การทำน้ำยาล้างจาน การทำซาลาเปา เป็นต้นหลายครั้งที่หน่วยงานราชการภาครัฐให้ความช่วยเหลือในการฝึกอาชีพให้แต่ที่ไม่ประสบผลสำเร็จอย่างแท้จริง เนื่องจากไม่ตรงกับความต้องการ นำไปใช้ประโยชน์น้อย ไม่ต่อเนื่อง และทำสำคัญไม่มีแหล่งรับซื้อผลิตภัณฑ์จากอาชีพที่มาถ่ายทอดตนเอง

3. ความเพียงพอของรายได้และค่าใช้จ่ายในครัวเรือน

- ค่าใช้จ่ายในหมวดอาหารหรือค่ากินเป็นค่าใช้จ่ายที่มีสัดส่วนมากที่สุด และมากกว่าในหมวดค่าใช้สอย เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าเดินทาง ค่าเครื่องใช้ในบ้าน ค่าซื้อของเบ็ดเตล็ด แต่ในชุมชนวัดพระซาระบือธรรม 4 ค่าน้ำมันจะมากกว่าในหมวดค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เพราะคนส่วนใหญ่ทำงานนอกชุมชน
- ส่วนใหญ่ประชาชนในชุมชนจะมีเงินออมน้อย มีเพียงไม่กี่ครอบครัวเท่านั้นที่มีเงินออมที่ชัดเจน แต่จะอมน้อยกว่าค่าใช้จ่าย ซึ่งการออมมักจะนึกถึงอนาคตของตนเองและลูกหลาน เช่น ออมเพื่อยามฉุกเฉิน ออมเพื่อเป็นค่ารักษาพยาบาล ประกันสุขภาพ โดยมีลักษณะการออมเงินจะเป็นการฝากธนาคาร ฝากกองทุนหมู่บ้าน ซื้อประกันชีวิต ซื้อสลากออมสิน ออมกับสวัสดิการชุมชน (เหมือนออมวันละบาท)

4. ทรัพย์สินและหนี้สินของครัวเรือน

- ชุมชนวัดพระซาระบือธรรม 1 บ้านส่วนใหญ่เป็นกรรมสิทธิ์ของตนเองแต่พื้นที่เป็นพื้นที่เช่าของกรมการศาสนา ซึ่งต้องจ่ายปีละไม่เกิน 1,200 บาท (ป่าพญา นาคเจริญ) หรือขึ้นอยู่กับขนาดของพื้นที่ ถ้าใครมีพื้นที่กว้างก็จ่ายเพิ่มขึ้นตามตารางที่กำหนด (มีการเปลี่ยนแปลงขึ้นอยู่กับนโยบายของกรมการศาสนา) ส่วนชุมชนที่ 2-4 ส่วนใหญ่จะเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ทั้งที่ดินและที่อยู่อาศัย (บ้าน) ทั้งนี้หลายครอบครัวเช่นที่มาเช่าบ้านหรือพาร์ตเมนท์อยู่
- ประชาชนส่วนใหญ่มีหนี้สินไม่มากนัก ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นหนี้กองทุนหมู่บ้านจากการกู้ยืมมากใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน และบางครอบครัวมีหนี้สินที่กู้ยืมรัฐบาลมาเป็นค่าใช้จ่ายของลูกหลานที่เรียนหนังสือ ส่วนคนทำงานมักจะมีหนี้สินโดยการผ่านซื้อสิ่งอำนวยความสะดวกเช่น รถยนต์ เป็นต้น

- แหล่งทุนที่ประชาชนส่วนใหญ่กู้คือ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองประจำชุมชนวัดประชา
ระบือธรรม 1-4 รองลงมากู้นอกระบบจากคนในชุมชนนั่นเอง

- แนวทางในการแก้ไขปัญหาหนี้สินของสมาชิกในชุมชน คือเพิ่มรายได้ ลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น
เน้นแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง หรือสร้างอาชีพเสริมที่ต้องพิจารณาสร้างงานตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ
และปลายน้ำของอาชีพนั้น

5. อัตราส่วนที่พึงพิงของคนวัยแรงงานกับเด็กและคนชรา (ผู้สูงอายุ)

- เด็ก (ต่ำกว่า 18 ปี) มีสัดส่วนน้อยกว่าคนวัยแรงงาน (ประมาณร้อยละ 30)

- เช่นเดียวกับกลุ่มคนวัยแรงงานจะมีสัดส่วนมากกว่าผู้สูงอายุ (65 ปีขึ้นไป) (ประมาณร้อยละ
70) ดังนั้นสัดส่วนของเด็กและวัยผู้สูงอายุมีสัดส่วนเท่ากันเมื่อเทียบกับคนวัยแรงงาน แต่ถึงอย่างไร
สัดส่วนผู้สูงอายุในชุมชนวัดประชาระบือธรรม 1-2 จะมีมากกว่าชุมชนอื่น ๆ

- แหล่งรายได้ที่สำคัญของเด็กและผู้สูงอายุในชุมชน รายได้ที่เป็นตัวเงินไม่มีจากชุมชนแต่จะ
เป็นสวัสดิการจากชุมชนมากกว่า แต่เมื่อเป็นรายได้ที่เป็นตัวเงินมักจะมากจากลูกหลานที่อยู่ในวัย
ทำงานของแต่ละครอบครัวที่ให้แก่ละเดือนนั่นเอง

- ลักษณะการทำงานของเด็ก (เด็กส่วนใหญ่ในชุมชนยังอยู่ในวัยเรียน ทำงานก็มักจะเป็นงาน
บ้านช่วยเหลือพ่อแม่ทำงานบ้าน และบางคนก็ช่วยค้าขาย เป็นต้น) และผู้สูงอายุส่วนใหญ่ในชุมชนจะ
อยู่บ้านเฉย ๆ ส่วนบางคนจะเป็นจิตอาสาช่วยเหลืองานสังคม เช่น เป็นกรรมการชุมชน เป็น
อาสาสมัครสาธารณสุข เป็นกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นต้น

6. ความเข้มแข็งของชุมชน

- กลุ่ม/องค์กรในชุมชนมีอยู่ไม่มากนัก ซึ่งมักจะเป็นกลุ่มหลัก ๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการ
ของชุมชน เช่น ศูนย์สุขภาพชุมชน (กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข) กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กลุ่ม
สินค้าชุมชนวัดประชาระบือธรรม 1 กลุ่มอาชีพ/แม่บ้าน กลุ่มอปพร. ศูนย์บริการครอบครัวชุมชนวัด
ประชาระบือธรรม 2 สวัสดิการของชุมชนวัดประชาระบือธรรม 4

- การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของประชาชนในชุมชนมีน้อยมาก เนื่องจากประชาชน
ส่วนใหญ่ทำงานนอกชุมชน การพัฒนาหรือแก้ไขปัญหา มักจะตกอยู่กับกลุ่มผู้อาสาสมัครเข้ามาเป็น
กรรมการชุมชนเป็นหลัก แต่จะมีส่วนร่วมเมื่อชุมชนจัดกิจกรรมหลัก ๆ เช่น ทำบุญตักบาตรวันขึ้นปี
ใหม่ เทศกาลวันสงกรานต์

- กลุ่มผู้นำหรือกรรมการชุมชน ประชาชนมีความเห็นตรงกันว่ามีความเข้มแข็งในระดับมาก
ในด้านการเสียสละเวลาและอุทิศตนในการทำงานให้กับชุมชน แต่ในชุมชนวัดประชาระบือธรรม 3-4
ผู้นำ/ประธานมีความเข้มแข็งแต่กรรมการชุมชนไม่ค่อยมีบทบาทนัก แต่ชุมชนวัดประชาระบือธรรม 1
ทั้งผู้นำและกรรมการชุมชนมีความเข้มแข็งมาก

- ชุมชนมีกิจกรรมชุมชนร่วมกันทั้ง 4 ชุมชนมาโดยตลอด ได้แก่ ทำบุญตักบาตรวันขึ้นปีใหม่ เทศกาลวันสงกรานต์

- การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนมีโอกาสรับฟังและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันและกัน บ่อยครั้งโดยมีศูนย์สุขภาพที่วัดประหาระปือธรรม เป็นพื้นที่ในการพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่าง ๆ และยังเป็นพื้นที่จัดกิจกรรมของชุมชนอีกด้วย ชุมชนวัดประหาระปือธรรม 1 จะมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันบ่อยครั้งกว่าชุมชนอื่น ๆ และมีความเข้มแข็งมากกว่าชุมชนวัดประหาระปือธรรม 2-4

- สมาชิกในชุมชนวัดประหาระปือธรรม 1,3 จะมีความสามัคคีกันมากกว่าชุมชนวัดประหาระปือธรรม 2,4

จนเกิดเป็นโครงการ Seed Money ที่ชุมชนร่วมดำเนินงานกับรัฐ (นักวิจัย มหาวิทยาลัย สำนักงานเขตดุสิต) ได้แก่ โครงการฝึกอาชีพ และโครงการส่งเสริมสุขภาพแบบแพทย์แผนไทย ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 6.1 โครงการ Seed Money

โครงการ/กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ขั้นตอน/วิธีการ	ระยะเวลาการดำเนินงาน	งบประมาณ	แหล่งงบประมาณ	ผู้รับผิดชอบ
1. โครงการฝึกอาชีพ	<ol style="list-style-type: none"> 1. ให้คนในชุมชนมีอาชีพที่มั่นคง 2. เป็นการเพิ่มรายได้ให้กับคนในชุมชน 3. เป็นการพัฒนาบุคลากรในชุมชนทางด้านทักษะอาชีพ 4. ชุมชนมีความเข้มแข็ง 5. เพื่อเสริมสร้างความสามัคคีในชุมชน 6. ให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ประชุมแต่งตั้งคณะกรรมการในการบริหารจัดการ 2. ประชุมหารืออาชีพที่ต้องการให้ฝึกอาชีพ 3. ให้หน่วยงานภาครัฐสนับสนุนในด้านบุคลากรผู้เชี่ยวชาญในอาชีพนั้นๆ 4. หาบุคคลในชุมชนที่มีความเชี่ยวชาญในแต่ละด้านมาพัฒนากลุ่ม 5. หาสถานที่ฝึกอาชีพในชุมชน (วัด) 6. ฝึกฝนอาชีพนั้นๆ และหาตลาดรองรับ 7. การติดตามประเมินผล 	3-6 เดือน	60,000 บาท	<ol style="list-style-type: none"> 1. ภาครัฐบาล 2. ชุมชน 3. กทม. 4. สำนักงานเขต 5. กรมแรงงาน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. คนในชุมชน 2. หน่วยงานรัฐที่สนับสนุน
2. โครงการส่งเสริมสุขภาพแบบแพทย์แผนไทย	<ol style="list-style-type: none"> 1. ได้รับความรู้เกี่ยวกับแพทย์แผนไทย 2. สามารถนำไปประกอบอาชีพ 3. สุขภาพคนในชุมชนดีขึ้น สุขภาพแข็งแรง 4. เกิดการรวมกลุ่มของคนในชุมชน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. แคนนำประชุมแบ่งบทบาทหน้าที่ 2. ประสานหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง (ขอรับการสนับสนุนวิทยากรผู้เชี่ยวชาญ) 3. เปิดการอบรมให้แก่อาสาสมัครในชุมชนหรือผู้สนใจ 4. การฝึกปฏิบัติเพื่อให้ได้รับความเชี่ยวชาญและได้รับใบประกาศประกอบวิชาชีพ 	6 เดือน	50,000 บาท	<ol style="list-style-type: none"> 1. สำนักงานกองทุนสร้างเสริมสุขภาพ 2. สำนักงานเขต 3. สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. คณะกรรมการในชุมชน 2. กลุ่มพ่อบ้านและกลุ่มแม่บ้าน

ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนดและไพรินทร์ ชัดิพงษ์ (2555)

ผลจากการวิจัยภายหลังการเชื่อมกลุ่มคนที่เป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพมีพหุผลงในการเข้าร่วมโครงการวิจัยในครั้งนี้ มีดังนี้ (หยิบยกผลลัพธ์การเขียนวิจัยมาทั้ง 3 ประเด็นของผลลัพธ์)

(1) ผลที่เกิดขึ้นทันทีต่อกลุ่มเป้าหมาย

จากการดำเนินโครงการส่งเสริมอาชีพการนวดแผนไทยประยุกต์ชุมชนวัดประหาระบือธรรม 1-4 (หลักสูตรการนวดกดจุดฝ่าเท้า) มีเป้าหมายหลักในการดำเนินงานประกอบด้วย

- 1) พัฒนาศักยภาพประชาชนในชุมชนวัดประหาระบือธรรม ให้เกิดความรู้ด้านการนวดกดจุดฝ่าเท้า)
- 2) ประชาชนสามารถดูแลรักษาสุขภาพเบื้องต้น
- 3) ประชาชนในชุมชนวัดประหาระบือธรรมมีอาชีพและรายได้เสริม และสุดท้ายประชาชนในชุมชนวัดประหาระบือธรรมเกิดการพึ่งพาตนเองด้านสุขภาพ

หลังจากการดำเนินโครงการตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมายในชุมชนแล้วนั้น ผลที่เกิดขึ้นทันทีต่อกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ความรู้ในการนวดกดจุดฝ่าเท้า เนื่องจากกระบวนการในการฝึกอบรมเน้นทั้งความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับเท้า การนวดกดจุดฝ่าเท้า ตลอดจนความรู้ในภาคปฏิบัติโดยผู้เข้าร่วมอบรมต้องเป็นผู้เรียนรู้และปฏิบัติด้วยตนเอง พร้อมกันนั้นผู้เข้าร่วมการอบรมทุกคนต้องมีการทดสอบการนวดกดจุดฝ่าเท้าตามที่วิทยากรกำหนดถึงจะผ่านเกณฑ์การฝึกอบรม เพื่อแสดงให้เห็นถึงความรู้ความเข้าใจตลอดการเข้าร่วมการอบรมที่ผ่านมา ซึ่งความรู้ที่กล่าวมาทั้งหมดทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติถือว่าเป็นผลที่เกิดขึ้นได้ทันทีต่อกลุ่มเป้าหมายซึ่งขึ้นอยู่กับผู้เข้าร่วมอบรมแต่ละคนว่าจะมีความรู้ในการนวดกดจุดฝ่าเท้ามากน้อยแค่ไหน แต่ผู้เข้าร่วมการอบรมทั้งหมด 12 คนถือได้ว่าเป็นกลุ่มเป้าหมายที่มาจากความสมัครใจและมีความต้องการอยากที่เข้าร่วมอบรม ซึ่งความสมัครใจ ความมุ่งมั่น รวมถึงความสมัครสมานสามัคคีพร้อมใจกันของคนในชุมชนวัดประหาระบือธรรมส่งผลให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ได้เป็นอย่างดี

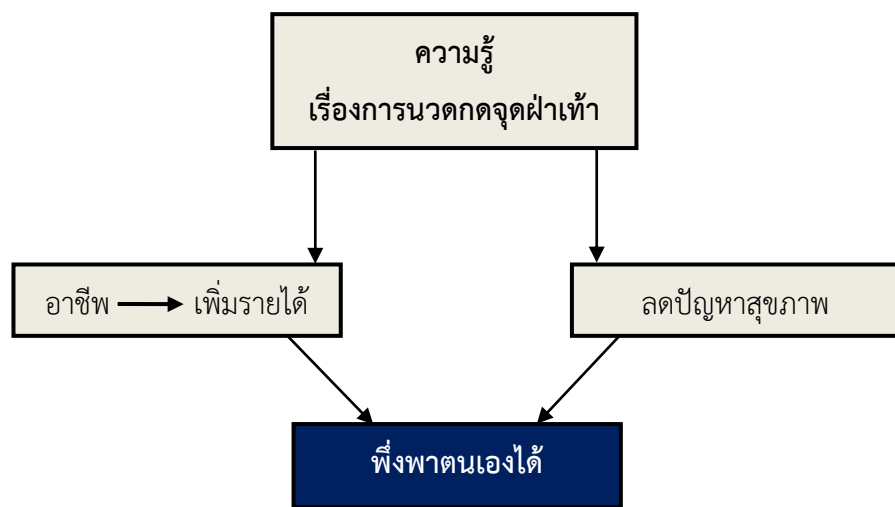
(2) ผลลัพธ์ต่อความสำคัญในการพึ่งตนเองของกลุ่มเป้าหมาย

ในการจัดโครงการส่งเสริมการนวดแผนไทยประยุกต์ ชุมชนวัดประหาระบือธรรม 1-4 ถือได้ว่าเป็นโครงการหนึ่งที่ต้องการเห็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมายได้แก่

- 1) ความรู้ด้านการนวดกดจุดฝ่าเท้า)
- 2) การรักษาสุขภาพเบื้องต้น
- 3) มีอาชีพและรายได้เสริม และสุดท้ายสิ่งที่ทางโครงการอยากให้เกิดผลลัพธ์มากที่สุด นั่นคือการพึ่งพาตนเองได้ ไม่ว่าจะเป็นความสามารถที่จะช่วยเหลือตนเองให้ได้มากที่สุด โดยไม่เป็นภาระคนอื่นมากเกินไป มีความสมดุล ความพอดีในชีวิต เป็นความสัมพันธ์กันระหว่างจิตใจและร่างกาย มีความพอใจในชีวิตที่เป็นอยู่ มีสิ่งจำเป็นปัจจัยสี่พอเพียง เป็นความพร้อมของชีวิตทั้งทางร่างกายและจิตใจ

ซึ่งความสำคัญของการพึ่งพาตนเองในโครงการนี้จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยองค์ความรู้จากการฝึกอบรม ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติอย่างจริงจังของผู้เข้าร่วมอบรมทั้งหมด

อีกทั้งทางโครงการได้มีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพนวดกดจุดฝ่าเท้าสำหรับกลุ่มเป้าหมายชุมชนวัด ประชาชนบิณฑบาต โดยเน้นให้ทางชุมชนเกิดการรวมกลุ่มและเกิดการบริหารจัดการจัดการในกลุ่มกันเอง เพื่อเป็นการสานต่อและส่งเสริมอาชีพ ตลอดจนเพิ่มรายได้ ซึ่งทางชุมชนวัดประชาชนบิณฑบาตถือได้ว่า มีโอกาสเป็นอย่างมากไม่ว่าจะมีศูนย์รองรับในการประกอบอาชีพการนวดกดจุดฝ่าเท้า รวมถึงที่ตั้ง ของศูนย์มีการจัดตลาดนัดทุกวันพุธและวันอาทิตย์ซึ่งกลุ่มเป้าหมายสามารถประกอบอาชีพ อันนำมาสู่ การเพิ่มรายได้ให้กับกลุ่มเป้าหมายได้

ภาพที่ 6.2 แสดงการพึ่งตนเองของกลุ่มเป้าหมาย

ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนดและไพรินทร์ ชัดธิพงษ์ (2555)

พร้อมกันนั้นแล้วการนวดกดจุดฝ่าเท้าถือได้ว่าเป็นการนวดที่สามารถรักษาสุขภาพเบื้องต้นได้ โดยมีคุณประโยชน์ดังต่อไปนี้

- 1) สามารถจัดความกดดันและเมื่อยตึงของกล้ามเนื้อ
- 2) ช่วยให้เกิดการผ่อนคลาย และคลายเครียด
- 3) ช่วยล้างพิษทางผิวหนัง ช่วยกระตุ้นให้เกิดการขับของเสียออกมาทางผิวหนัง
- 4) ช่วยกระตุ้นให้เลือดมีการไหลเวียนได้ดีไปยังทั่วทุกส่วน
- 5) กระตุ้นการทำงานของระบบประสาท
- 6) ปรับความสมดุลให้เนื้อเยื่อต่างๆ
- 7) เพิ่มพลังงานและสมรรถภาพการทำงานภายในของอวัยวะต่างๆ

- 8) กระตุ้นเซลล์ผิวหนัง จึงมีผลให้ผิวพรรณแข็งแรงเปลี่ยนแปลงปลั่งกระตุนการทำงานของต่อมไทรอยด์ มีผลต่อฮอร์โมนและอารมณ์ของเรา
- 9) ช่วยให้สมองคลายเครียด ทำให้อนอนหลับได้ง่ายขึ้น
- 10) เพิ่มพลังสมอง แก้ไขปัญหาความจำ
- 11) มีผลต่อข้อและเอ็นต่างๆ ทำให้เคลื่อนไหวดี มีความยืดหยุ่นพอเหมาะ
- 12) บำบัดหรือบรรเทาความเจ็บไขไม่สบายต่างๆ
- 13) ปรับความสมดุลของฮอร์โมน ซึ่งคุณประโยชน์ดังกล่าวสามารถช่วยในการรักษาสุขภาพเบื้องต้นให้กับกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมโครงการ และช่วยรักษาสุขภาพเบื้องต้นให้กับคนภายในชุมชนได้ เพราะการนวดกดจุดฝ่าเท้ามีเพียงแต่จะนวดให้ผู้อื่นได้เพียงอย่างเดียวแต่สามารถนวดให้กับตนเองได้อีกด้วย

ดังนั้นจากองค์ความรู้เพียงเรื่องเดียวนั้นคือ การนวดกดจุดฝ่าเท้า แต่มิได้หมายความว่าประโยชน์ที่จะได้รับมีเพียงน้อยนิดตามไปด้วย แต่กลับมีคุณประโยชน์มากมายมหาศาล ประกอบกับความมุ่งมั่น ความตั้งใจ พลังสามัคคีของผู้เข้าร่วมอบรมส่วนใหญ่ที่มีอายุเกิน 60 ปี แต่ก็ไม่เป็นอุปสรรคในการอบรมก่อให้เกิดคุณค่าและเสริมสร้างอาชีพให้กับชาวบ้านในชุมชน ตลอดจนการลดปัญหาทางด้านสุขภาพของชาวบ้านลงได้ จนนำมาสู่การพึ่งพาตนเองโดยอาศัยความรู้ที่ได้จากการเรียน

(3) ผลลัพธ์ต่อความสำคัญในการจัดการปัญหาของชุมชน

หากจะมองในส่วนของผลลัพธ์ต่อความสำคัญในการจัดการปัญหาของชุมชน อันเกิดจากการเข้าร่วมโครงการส่งเสริมการนวดแผนไทยประยุกต์ ชุมชนวัดประหาระบือธรรม 1-4 (การนวดกดจุดฝ่าเท้า) ผู้วิจัยขอมุ่งตรงไปที่การจัดการปัญหาของชุมชนในเรื่องของการลดปัญหาความยากจนในชุมชน เนื่องจากโครงการนี้เป็นโครงการที่เน้นในเรื่องของการส่งเสริมอาชีพและเพิ่มรายได้ รวมไปถึงการลดปัญหาสุขภาพเบื้องต้นของคนภายในชุมชนที่ต่อยอดมาจากโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางสังคมชุมชนวัดประหาระบือธรรม 1-4 โดยเน้นการศึกษาและวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนตามกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อแก้ไขความเหลื่อมล้ำ 6 ด้าน ได้แก่ การเข้าถึงระบบการศึกษา และการพัฒนาเยาวชน การพัฒนาด้านกายภาพของชุมชน การแก้ไขปัญหาความยากจน และสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ การเข้าถึงทรัพยากรของรัฐ และความเหลื่อมล้ำในการแสดงความคิดเห็น ซึ่งด้านหนึ่งที่เกิดขึ้นและเป็นปัญหาใหญ่ของชุมชน คือ ด้านการแก้ไขปัญหาความยากจน และสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน ซึ่งจากเสียงสะท้อนของชาวบ้าน พบว่ามีปัญหามากมาย อาทิเช่น ปัญหาเรื่องงานมีไม่ทั่วถึงกับจำนวนคน งานหายากขึ้น ความไม่พอเพียงของรายได้ ปัญหาเรื่องการกัณฑ์ระบบ คนด้อยโอกาส คนพิการ ผู้สูงอายุเข้าไม่ถึงสิทธิ และไม่ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับตนเอง ปัญหาการว่างงาน ความร่วมมือกันภายในชุมชนมีน้อย และ

รายได้เสริมมีน้อย ซึ่งปัญหาทั้งหมดนี้เป็นเสียงสะท้อนจากการระดมความคิดเห็นที่เกิดขึ้นจากชาวบ้าน

ซึ่งผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นหลังจากการเข้าร่วมอบรมในโครงการนี้ผู้วิจัยจึงมุ่งไปที่ประเด็นการลดปัญหาความยากจน และเกิดการพึ่งพาตนเองของคนในชุมชนลงได้ โดยมีตัวแทนของชุมชนทั้ง 4 ชุมชนเข้าร่วม จนเกิดองค์ความรู้ นำมาประกอบอาชีพเพิ่มรายได้ และสามารถรักษาโรคเบื้องต้นได้ในขณะเดียวกันผู้เข้าร่วมการอบรมส่วนใหญ่จะเป็นอาสาสมัครชุมชน ซึ่งมีหน้าที่ในการบริการและดูแลสุขภาพเบื้องต้นให้กับชาวบ้านในชุมชนทั้ง 4 ชุมชน ซึ่งทางอาสาสมัครดังกล่าวได้นำเอาความรู้ที่ได้จากการเรียนและทดลองปฏิบัติจริงนำมาบริการให้กับคนในชุมชน

แต่ถึงกระนั้นผลลัพธ์จากกลุ่มเป้าหมายดังกล่าวยังมีเพียงแต่กลุ่มเท่านั้น ยังมีการต่อยอดโครงการให้กับบุคคลที่สนใจ มีความมุ่งมั่นอยากมีอาชีพเสริมและต้องการรักษาสุขภาพเบื้องต้นได้ โดยเน้นการสอนจากกลุ่มเป้าหมายรุ่นแรกโดยถ่ายทอดรุ่นต่อรุ่น อาศัยความสัมพันธ์ ความสามัคคีระหว่างชาวบ้านภายในชุมชนในการสอน และฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง (CBR) ดังนั้นผลที่ได้มีเพียงแต่เฉพาะกลุ่มผู้ที่เข้าร่วมโครงการ แต่เป็นการขยายฐานผลลัพธ์ไปยังคนอื่นๆ ภายในชุมชนให้เกิดเป็นอาชีพมีรายได้เสริม และรับบริการนวดกดจุดฝ่าเท้าในศูนย์สาธารณสุขประจำชุมชนได้ ซึ่งจากผลจากสิ่งเหล่านี้ส่งผลให้ชุมชนลดปัญหาความยากจน และคนในชุมชนก็สามารถพึ่งพาตนเองได้

การเชื่อมต่อศักยภาพของชุมชนที่เป็นของกลุ่มผู้สูงอายุที่มีพลังครั้งนี้ภายหลังการวิจัย สิ้นสุดทำให้เกิดอาชีพใหม่ของชุมชนวัดพระซำปะระบือธรรมขึ้น คือ อาชีพนวดกดจุดฝ่าเท้า และในปี พ.ศ. 2556 ต่อยอดเป็นการตั้งกลุ่มภักุพัฒนาวัดพระซำปะระบือธรรมในลำดับถัดมาโดยเริ่มปฏิบัติการ กลุ่มกัน 12 คน จนปัจจุบัน ปีพ.ศ. 2565 ตลอดระยะเวลา 9 ปีผู้สูงอายุเริ่มถอนตัวเพราะเรี่ยวแรงเริ่ม หายและมีภาระกิจของครอบครัวจึงทำให้เหลือผู้รักษาอาชีพและการบริหารจัดการแบบพึ่งตนเอง เพียง 3 คน คือ ป้าตม ป้าเทียบ ป้าออด นับเป็นการผสมผสานความรู้เดิมเดิมความรู้ใหม่ที่เป็นวิชาการ สอนสุนันทาที่ปึกหมุดหยั่งรากลึกกลงสู่ชุมชนเมืองเป็นครั้งแรกที่ประชาชนได้รับประโยชน์และสามารถ ดำเนินการด้วยตนเองได้อย่างยั่งยืน

...9 ปีต่อมา...

เกิดการต่อยอดความรู้ใหม่ในชุมชนวัดพระซำปะระบือธรรม (ครั้งที่ 2 พ.ศ.2564)

ปี พ.ศ. 2564 เกิดการต่อยอดด้วยการวิจัยเรื่อง การยกระดับศักยภาพกลุ่มอาชีพในชุมชนวัด พระซำปะระบือธรรมตามบริบทชุมชนเมือง กรุงเทพมหานคร (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2564) เป็นพัฒนาต่อ ยอดจากการนวดกดจุดฝ่าเท้า เป็น “ผลิตภัณฑ์น้ำมันเชียวพญาวานพญายอ” สร้างกลุ่มอาชีพใหม่ที่ จัดจัดตั้งกับสำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานครคู่ขนานกลุ่มภักุพัฒนาวัดพระซำปะระบือธรรม (นวดกด จุดฝ่าเท้า) ชื่อว่า “ดุสิตระบือธรรม” ตรงกับชื่อผลิตภัณฑ์ใหม่ที่เกิดขึ้น และมีการสังเคราะห์ศักยภาพ ในการทำงานในกลุ่มอาชีพเพื่อจัด “กระบวนการจัดการกลุ่มอาชีพแบบพึ่งตนเองอย่างครบวงจร 8 ขั้นตอน” โดยมีองค์ประกอบดังนี้

(1) ก่อนการเริ่มกระบวนการผลิตที่เป็นขั้นตอนสำคัญนักวิจัยและกลุ่มเป้าหมายได้เริ่มพูดคุย ถึงสูตรการผลิต ผลิตภัณฑ์สมุนไพรเพื่อสร้างความเข้าใจให้ตรงกันถึงจำนวนวัตถุดิบ และรายการบัญชี ที่ต้องซื้อวัตถุดิบ วัสดุอุปกรณ์ การเดินทางแหล่งที่ต้องไปซื้อ และทบทวนกระบวนการสูตรการผลิต แต่ละสูตรให้ได้จำนวนผลิตไม่เท่ากัน จึงต้องหาสูตรเหมาะสมกับงบประมาณ รวมถึงแบ่งหน้าที่ให้ ชัดเจน

(2) ต่อมาเป็นการจตรายการทำบัญชีและเตรียมตัวเดินทางไปตลาดปากคลอง โดยไปซื้อ วัตถุดิบสมุนไพรสด และไปที่แยกวัดตึกซื้อสมุนไพรแห้ง และวัตถุดิบเคมีผสมสารที่เจียวเป็นน้ำมันเชียว รวมถึงการซื้อวัสดุบรรจุภัณฑ์จากแยกสะพานขาว

(3) รวมกลุ่มวิจัย นักเรียน นักศึกษาเยาวชนภักุพัฒนา มาร่วมกันเตรียมวัตถุดิบ ตัด หั่น ผาน สับ ตาก ทอด กวน ซึ่งมีป้าตม ป้าเทียบ ป้าออด ป้าสอน พี่นิต สุดสวาท และป้าคำจันทร์ สอนกระสุนธุ์

(4) เริ่มผลิตด้วยการทอดสมุนไพรสด กวนจนเชียว เป็นน้ำมันเชียวและผสมสารเคมี

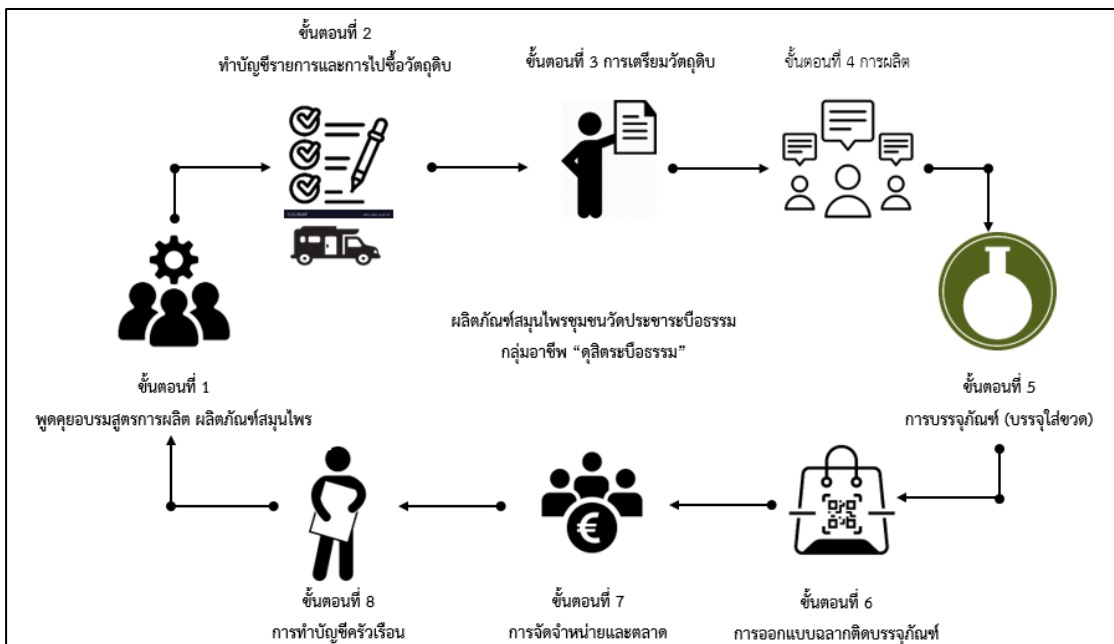
(5) รอให้เย็นเพื่อเตรียมการบรรจุภัณฑ์

(6) การออกแบบฉลากติดบรรจุภัณฑ์ และติดฉลากให้เรียบร้อย

(7) การจัดจำหน่ายและตลาด ใช้ตลาดนัดวัดพระชะเอือธรรม ในวันพุธ และวันอาทิตย์ รวมถึงผู้คนที่มาใช้บริการนัดจุดผ้าเท้ากับกลุ่มนวด

(8) การทำบัญชีครัวเรือนเพื่อเก็บรายรับรายจ่ายอย่างง่าย

ทั้งนี้ การบริหารจัดการกลุ่มจะมีประโยชน์ที่ได้รับด้วยกันคือการมีโบนัสสิ้นปีตามยอดเงินที่เก็บออมและให้ใช้เงินที่เกินจาก 30,000 บาทมาเป็นการปันผลให้สมาชิกที่ปฏิบัติงานจริงในกลุ่ม อาชีพภูมิตำวัดพระชะเอือธรรม

ภาพที่ 6.3 การผลิตแบบครบวงจรชุมชนวัดพระชะเอือธรรม

ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2564)

การสร้างนวัตกรรมอาชีพผู้สูงอายุให้เกิดรายได้จริงที่ยั่งยืน (การผสานองค์ความรู้ครั้งที่ 3)

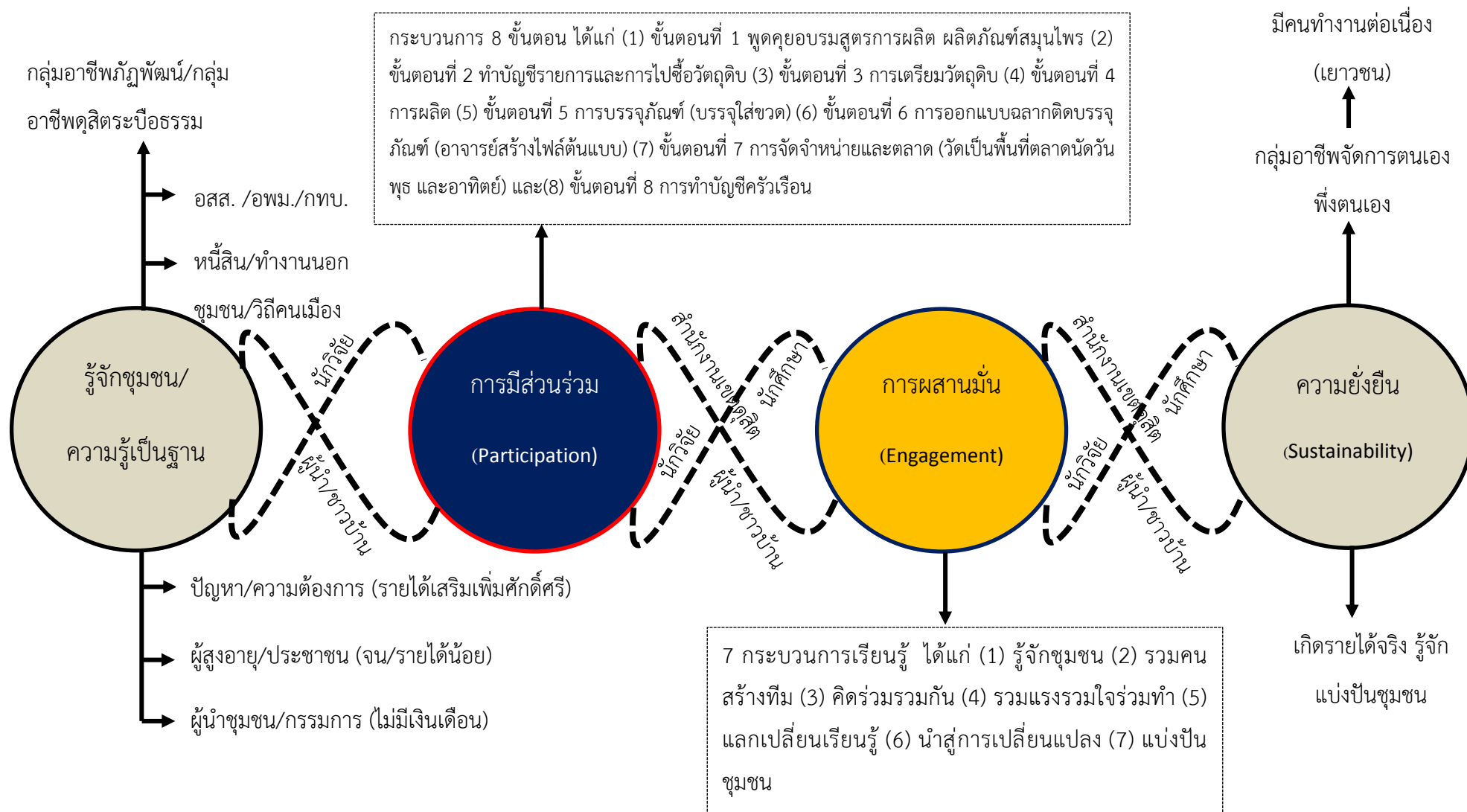
การทำผลิตภัณฑ์ตัวใหม่เพิ่มประเภทผลิตภัณฑ์สมุนไพรให้มีจำนวนที่หลากหลายมากขึ้นตามกำลังและศักยภาพที่กลุ่มคูสิตระปือธรรมจะสามารถทำได้ เพื่อ “เปิดโอกาส” ให้กลุ่มผู้สูงอายุอื่น ๆ ที่ต้องการทำอาชีพใหม่ สร้างรายได้เสริม เดิมรายได้หลัก เข้ามา “มีส่วนร่วม” ทำอาชีพใหม่ให้เกิดความมั่นคง ยั่งยืนของคนในชุมชนวัดพระชะเอือธรรม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมเพิ่มศักดิ์ศรี สร้างการศักยภาพการพึ่งตนเองด้วยการสร้างรายได้เสริม สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน

ปรากฏการณ์เดิม คือ ผู้สูงอายุในชุมชนมีจำนวนมากขึ้น ไม่มีเงินเดือนประจำ มีรายได้น้อย โดยได้รับจากสวัสดิการของรัฐรายเดือน (เงินผู้สูงอายุ) ไม่เพียงพอกับการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน แต่ต้องดูแลลูกหลาน และทำหน้าที่พัฒนาชุมชนแทนผู้ใหญ่วัยแรงงานที่ส่วนใหญ่ออกไปทำงานนอกชุมชน ซึ่งต้องแบกภาระหน้าที่การเป็นกรรมการชุมชน (ไม่มีเงินเดือน) การเป็นอาสาสมัครสาธารณสุข

(อสส.) (เดือนละ 1,000 บาท) อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) ในฐานะ “จิตอาสา” ซึ่งด้วยสถานะเศรษฐกิจค่าครองชีพสูงขึ้นเรื่อย ๆ นับเป็น “สถานะที่ทนได้ยาก” จำเป็นต้อง “หาวิธีสร้างอาชีพใหม่เพื่อสร้างรายได้เสริม เต็มรายได้หลัก” ช่วยครอบครัวในวันเวลาที่เหมาะสม

ดังนั้นจึงนิยามคำว่า นวัตกรรมอาชีพ หมายถึง อาชีพที่ก่อให้เกิดรายได้จริงเพื่อให้ผู้คนได้ทำหน้าทางสังคม พัฒนาชุมชนพร้อมกับเกื้อหนุนให้เกิดสุขภาวะชุมชนให้คนเปลี่ยนพฤติกรรม สร้างมิตรภาพก่อให้เกิดคุณค่าในความเป็นมนุษย์สร้างสัมพันธ์ภาพกับความเป็นเมือง

โดยผู้วิจัยดำเนินการผลักดัน “กลุ่มคหบดีระบือธรรม” ในฐานะเป็นที่ปรึกษา พี่เลี้ยง ผู้สนับสนุน และผู้คอยกระตุ้น ให้กลุ่มปฏิบัติการวิจัยเป็นผู้ขับเคลื่อนการทำงานโดยการร่วมกันออกแบบกิจกรรมเพื่อสร้างนวัตกรรมอาชีพในรูปแบบที่หลากหลายทั้งการเพิ่มผลิตภัณฑ์ใหม่ ออกบูธร่วมกับสำนักงานเขตดุสิต ทำจุดขายสร้างรายได้เสริมที่ตลาดนัดวัดประหารระบือธรรม และเป็นพื้นที่การถ่ายทอดความรู้ คู่มือ และห้องเรียนชุมชน ผู้วิจัยตระหนักว่า การทำงานวิจัยต้องให้ประชาชนและชุมชนเดินทางไปสู่เป้าหมายอย่างเหตุผลมีความรู้ ทำให้กระบวนการวิจัย CBR ทำงานร่วมกับชุมชนเป็นแบบ “ห่วงโซ่กระบวนการวิจัยฐานชุมชนวัดประหารระบือธรรม” (นวัตกรรมกระบวนการ) ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 6.4 ห่วงโซ่กระบวนการวิจัยฐานชุมชนวัดประหาระปิธรรม

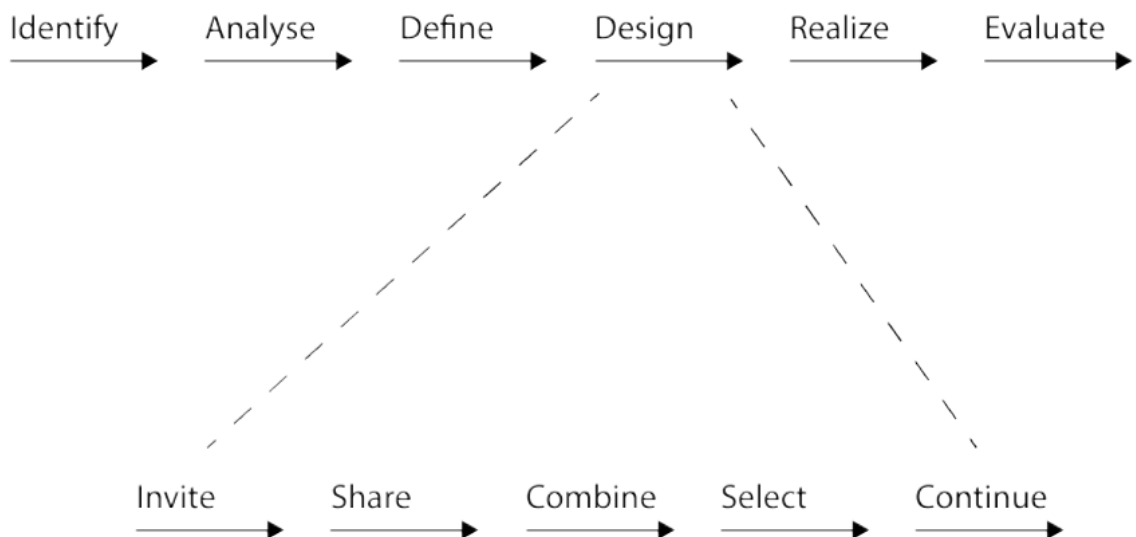
6.4 การวิเคราะห์ที่ตัวแบบกระบวนการสร้างสรรค์ร่วมกัน (Co-creation Process) และทฤษฎีระบบนิเวศ (Ecological Systems Theory) กับมิติชุมชนวัดพระธาตุนคร

6.4.1 กระบวนการสร้างสรรค์ร่วมกัน (Co-creation Process)

การวิจัยครั้งนี้ได้ใช้กระบวนการสร้างสรรค์ร่วมกันของประชาชนในชุมชนวัดพระธาตุนคร ใช้ประกอบกิจกรรมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ให้กับกลุ่มอุตสาหกรรม (1) อบรมทำผลิตภัณฑ์สมุนไพรพรีเมียม (ผลิตซ้ำ) ยาหม่อง ยาต้ม น้ำมันเขียวพญาวานพญาญอ (2) อบรมทำผลิตภัณฑ์สมุนไพรตำรับโบราณโอสถพระนารายณ์ น้ำมันมหาจักรกลินดอกบัวและโมกซ์ (3) อบรมทำผลิตภัณฑ์ตำรับการวิจัยดุสิตแบรนด์ น้ำมันเหลืองเสน่หานางคำ โดยอาศัยกระบวนการสร้างสรรค์ร่วมกัน (Co-creation Process) ที่พัฒนาจาก The steps in a co-creation process of Jotte I.J.C. De Koning, Marcel R.M. Crul, Renee Wever (2016) ถือว่าเป็นนวัตกรรมสร้างสรรค์ร่วมกันที่เป็น การผสมผสานเครื่องมือมีหัวใจหลักอยู่ที่ “วิธีการที่ผสมผสาน” ดังภาพต่อไปนี้

STEPS OF CO-CREATION

Co-creation as an innovation approach

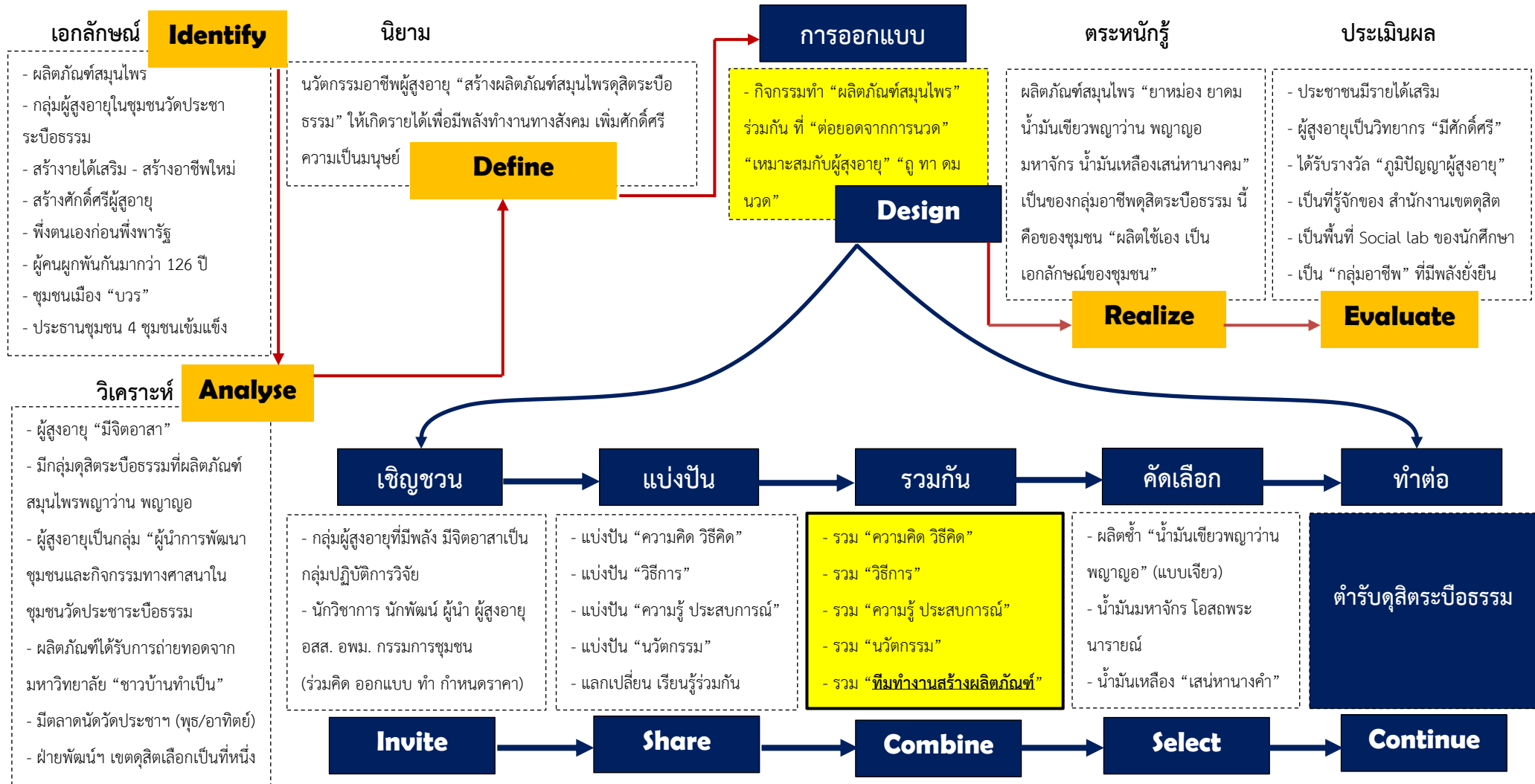

ภาพที่ 6.5 The steps in a co-creation process

ที่มา: Jotte I.J.C. De Koning, Marcel R.M. Crul, Renee Wever (2016)

เมื่อนำวิเคราะห์กับกิจกรรมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ให้เกิดขึ้นกับกลุ่มอุตสาหกรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ได้ผังภาพกระบวนการสร้างสรรค์ร่วมกัน (Co-creation Process) ดังนี้

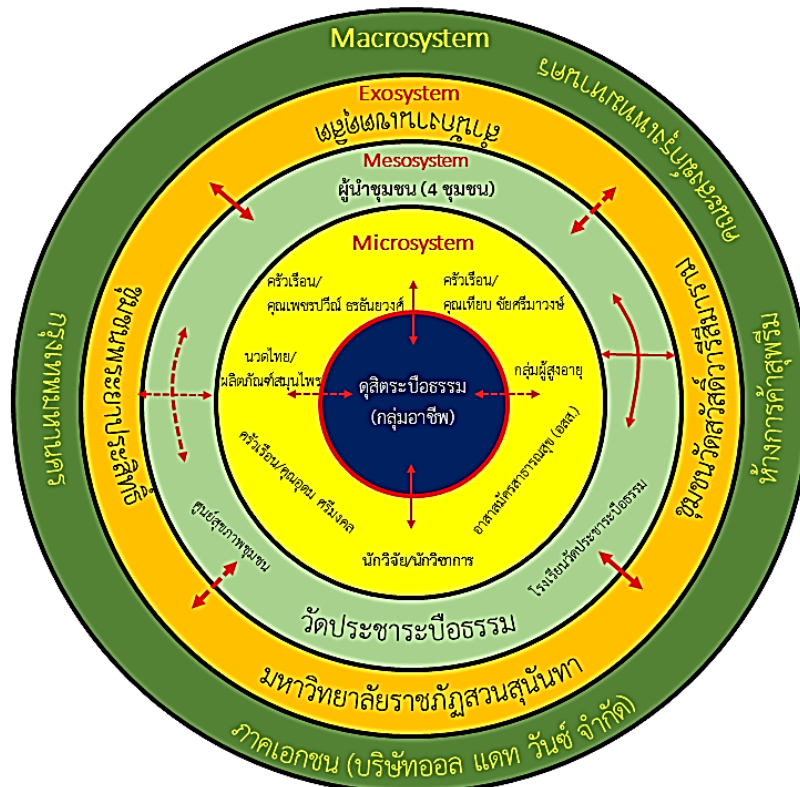
ตัวแบบนวัตกรรมการสร้างสรรคร่วมกันของผลิตภัณฑ์ดุสิตระบือธรรม (Dusitrabuedham Co-creation Process)

ภาพที่ 6.6 กระบวนการสร้างสรรค์ร่วมกันของผลิตภัณฑ์ดุสิตระบือธรรม (Dusitrabuedham Co-creation Process)

6.4.2 ทฤษฎีระบบนิเวศ (Ecological Systems Theory) โดย Bronfenbrenner (1994)

การวิจัยครั้งนี้นำเอามาประยุกต์ใช้รูปแบบระบบนิเวศ (Urie Bronfenbrenners Bioecological Model) โดย Bronfenbrenner (1994) กับการทำงานวิจัยในชุมชนวัดพระธาตุธรรม โดยคำนึงถึง ปัจจัยที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมของบุคคล และบุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวบุคคลมากที่สุด และขยายออกไป รอบ ๆ ตัวบุคคล Bronfenbrenner ได้แบ่งความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างระบบบุคคลกับสิ่งแวดล้อม แบ่งออกเป็น 4 ระดับ ประกอบด้วย (1) ระดับจุลภาคหรือระดับเล็ก (Microsystem) ประกอบด้วยตัวของบุคคล ได้แก่ ปัจจัยทางด้านชีวภาพ การเรียนรู้ อารมณ์ ความเชื่อและทัศนคติของบุคคล และบุคคลจะมีปฏิสัมพันธ์หรือมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมใกล้ ๆ ตัวบุคคล (2) ระดับกลาง (Mesosystem) เป็นความสัมพันธ์ที่อยู่ถัดออกมาจากตัวบุคคล เป็นความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน (3) ระดับภายนอก (Exosystem) เป็นระดับของความสัมพันธ์ที่อยู่ถัดออกมาอีกชั้นหนึ่งได้แก่ หน่วยงานที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับชุมชน (4) ระดับมหภาคหรือระดับใหญ่ (Macrosystem) เป็นความสัมพันธ์ที่อยู่นอกสุด ได้แก่ นโยบายรัฐ กฎหมาย การเมือง การปกครองของรัฐบาล เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เห็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์จากบุคคลเชื่อมโยงจากจุดเล็ก ๆ ขยายขอบเขตออกไปสู่ความกว้างใหญ่มากขึ้น ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 6.7 รูปแบบระบบนิเวศสัมพันธ์บุคคลกับบริบทสังคมแวดล้อมชุมชนวัดพระธาตุธรรม
ที่มาจาก Bronfenbrenner (1994) ผู้วิจัยประยุกต์รูปแบบระบบนิเวศ (Bioecological Model)

บทที่ 7

สรุป และอภิปรายผลการวิจัยด้วยแนวคิดวิชาการรับใช้ท้องถิ่นและสังคม (Social Engagement) และข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง “การออกแบบนวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุแบบบูรณาการบนความร่วมมือของชุมชนวัดประชากระปือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร” ซึ่งในการวิจัยได้สังเคราะห์จากข้อมูลบริบทชุมชนที่เกิดขึ้นจากการสำรวจ การสัมภาษณ์ แบบสอบถาม การสนทนากลุ่มเพื่อค้นหาปัญหา ความเหลื่อมล้ำ จัดกิจกรรมอบรมผลิตภัณฑ์สมุนไพร และการประชุมถอดบทเรียนภาคีเครือข่าย โดยการสรุปและอภิปรายผลผู้วิจัยนำเอากรอบแนวคิดวิชาการรับใช้ท้องถิ่นและสังคม (Social Engagement) มาอภิปรายไว้ดังนี้

- 1) การมีส่วนร่วมและการยอมรับของท้องถิ่นและสังคมเป้าหมาย
- 2) สภาพการณ์ของท้องถิ่นและสังคมก่อนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น
- 3) กระบวนการที่ทำให้ท้องถิ่นและสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น
- 4) ความรู้หรือความเชี่ยวชาญที่ใช้ในการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง
- 5) การคาดการณ์สิ่งที่จะตามมาหลังจากการเปลี่ยนแปลงได้เกิดขึ้นแล้ว
- 6) การประเมินผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากความรู้
- 7) แนวทางการติดตามและธำรงรักษาพัฒนาการที่เกิดขึ้นให้คงอยู่
ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

7.1 การมีส่วนร่วมและการยอมรับของท้องถิ่นและสังคมเป้าหมาย

การวิจัยครั้งนี้มีสิ่งบ่งชี้ถึงการมีส่วนร่วมและการยอมรับของท้องถิ่นและชุมชนวัดประชากระปือธรรม ที่เป็น “พื้นที่วิจัย” แบ่งเป็น (1) การมีส่วนร่วมของชุมชนวัดประชากระปือธรรม (2) การยอมรับของฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ดังต่อไปนี้

(1) การมีส่วนร่วมของชุมชนวัดประชากระปือธรรม

การลงพื้นที่เก็บข้อมูลพื้นฐานชุมชน ปัญหาและความต้องการกับกลุ่มเป้าหมายวิจัย “ผู้สูงอายุ” และกลุ่มอาชีพกัญชพัฒน์ กลุ่มอาชีพตุลิตระปือธรรม มีคุณอุดม ศรีมงคล (ป้าตม) และทีมอาชีพ มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับชุมชนที่เป็นคณะกรรมการชุมชนได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่งจากผู้นำชุมชน หรือประธานชุมชน ได้แก่ นายสิทธิชัย เลิศอนันต์ ประธานชุมชนวัดประชากระปือธรรม 1 จำสิบเอกมนัส สุวรรณพานิช ประธานชุมชนวัดประชากระปือธรรม 2 นางวันสนันท์ เต็มวงศ์ ประธาน

ชุมชนวัดประหาระปือธรรม 3 และนางศุภมาส รุกขชาติ ประธานชุมชนวัดประหาระปือธรรม 4 ซึ่งได้รับการมีส่วนร่วมวิเคราะห์ข้อมูลต้นไม้ปัญหา (Problem tree) และวิเคราะห์เหตุ-ผล ฟังก้างปลา (Fishbone Diagram) ด้วยการจัดประชุมกลุ่มย่อยและเวทีชาวบ้าน ซึ่งพบข้อมูลที่เป็นปัญหาแท้ของชุมชน คือ ชุมชนวัดประหาระปือธรรม เกิดปัญหาที่เป็น “ช่องว่างของความรู้” ที่นักวิจัยต้องเติม “องค์ความรู้” หรือทำวิจัยให้สอดคล้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นหลุมดำที่สามารถเข้าถึงได้และเป็นความถนัดของนักวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ได้แก่ (1) ผู้ที่อยู่ในชุมชนวัดประหาระปือที่ทำงานระหว่างวันจำนวนมากมี“อายุมาก” ทำให้เกิดช่องว่าง “ขาดโอกาส” ที่จะทำงานสร้างรายได้ (2) หน่วยงานที่มีบทบาทส่งเสริมอาชีพในชุมชนวัดประหาระปือธรรมให้ความรู้ไม่ครบวงจร ไม่ผ่านกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมและเป็นความรู้ที่ขาดการสร้างนวัตกรรมให้ทันสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง มักจะเป็นอาชีพซ้ำ ๆ เดียวกันทั่วไป และ (3) ผู้สูงอายุที่เป็นกำลังสำคัญที่มีพลังในการขับเคลื่อนกิจกรรมการพัฒนาชุมชน การแก้ไขปัญหาชุมชนด้านสังคม เศรษฐกิจ สุขภาพล้วนเป็นผู้สูงอายุที่มีจิตอาสา ไม่มีรายได้ ชี้ชัดว่าการแบก “ภาระหน้าที่หลักในการดูแลชุมชน” กลายเป็นหน้าที่หลักของผู้สูงอายุที่มีบทบาทพัฒนาชุมชนมีภาระมาก กลับพบว่า “มีรายได้น้อย” ซึ่งย้อนแย้งกับภาระหน้าที่ที่สมควรได้รับ “ความเหลื่อมล้ำทางรายได้กับบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาชุมชนไม่สอดคล้องกัน”

ภาพที่ 7.1 การมีส่วนร่วมระดมปัญหาและความต้องการของพื้นที่ชุมชนวัดประหาระปือธรรม

(2) การยอมรับของฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตดุสิต

กรุงเทพมหานคร

การได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่งจากสำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร โดยมีการทำบันทึกความเข้าใจ (MOU) ร่วมกันลงนามบันทึกความเข้าใจมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทากับสำนักงานเขตดุสิต โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนนักศึกษาของมหาวิทยาลัยให้ศึกษาเรียนรู้และฝึกปฏิบัติงานร่วมกับสำนักงาน ช่วยเหลือและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านวิชาการ การเรียนการสอน การวิจัย บริการวิชาการ เมื่อวันที่ 7 มิถุนายน 2565 ที่สำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ทั้งนี้ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม ได้เข้ามาเป็น “ผู้ช่วยวิจัยท้องถิ่น” และ “วิทยากร” ถ่ายทอดความรู้ด้านการตั้งกลุ่มอาชีพดุสิตระบือธรรม ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 7.2 การทำบันทึกความเข้าใจ (MOU) ระหว่างมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทากับสำนักงานเขตดุสิต

7.2 สภาพการณ์ของท้องถิ่นและสังคมก่อนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

สภาพการณ์กายภาพชุมชนวัดประหาระปือธรรม

126 ปีที่แล้วพื้นที่ราบลุ่มและเป็นทุ่งหญ้า มีลำคลอง 1 ลำคลองเรียกว่า “คลองบางกระปือ” และยังมีหมู่บ้านเล็กๆ อีก 1 หมู่บ้านชื่อว่า “หมู่บ้านบางกระปือ”

พ.ศ. 2450 สร้างวัดสำเร็จให้ชื่อว่า “วัดบางกระปือ” ตามชื่อตามลักษณะเด่นที่มีคลองบางกระปือโดยรอบบริเวณวัด ชาวบ้านนำกระปือมาเลี้ยงกันมาก และเรียกคลองนี้ว่า “คลองบางกระปือ”

พ.ศ. 2475 โรงเรียนประชาบาล ถนนนครไชยศรี ปัจจุบันชื่อโรงเรียนวัดประหาระปือธรรม

พ.ศ. 2516 สร้างสะพานคอนกรีตถนนทางเข้าวัดประหาระปือธรรม “เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ของชุมชนเป็นการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ เปลี่ยนจากทางดิน คูคลองร่องน้ำในสวนกลายเป็นถนนคอนกรีตการพัฒนาชุมชนเริ่มมากขึ้น

พ.ศ. 2538 จึงเกิดเป็นชุมชนอย่างเป็นทางการขึ้น โดยเริ่มแรกแบ่งออกเป็น 3 ชุมชนก่อนได้แก่ ชุมชนวัดประหาระปือธรรม 1 -3

พ.ศ. 2540 ก็เกิดขึ้นอีก 1 ชุมชนคือ ชุมชนวัดประหาระปือธรรม 4

ภาพที่ 7.3 แผนที่จากคำบอกเล่าของผู้อาวุโสในชุมชนวัดประหาระปือธรรมเมื่อ 100 ปีที่แล้ว

ภูมิสังคมวิถีชุมชนเมือง

ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง ค้าขาย รับราชการ ลูกจ้างหน่วยงานของกรุงเทพมหานคร หน่วยงานรัฐและพนักงานบริษัทเอกชน วิธีการบริโภคอาหารของประชาชนในชุมชนด้วย คนส่วนใหญ่ต้องทำงานนอกบ้าน การรับประทานอาหารมักจะไม่เป็นเวลาตายตัว เน้นความสะดวกของแต่ละบุคคลเป็นหลัก ส่วนอาหารจะเป็นอาหารตามสั่ง ประเภทอาหารจานเดียว ได้แก่ ผัดกระเพรา ข้าวผัด ผัดคะน้าหมูกรอบ ลักษณะสภาพทั่วไปของบ้านเรือนจะสร้างติดกันซึ่งมีลักษณะเป็นทั้งอาคารพาณิชย์ (พักและค้าขาย) และลักษณะเป็นบ้านเรือนไม้ 2 ชั้น (ที่พักอย่างเดียว) มีความเจริญมากอีกชุมชนหนึ่งในเขตดุสิต เช่น โทรศัพท์สาธารณะ ตู้ไปรษณีย์ในชุมชน ระบบไฟฟ้าในชุมชน ระบบน้ำประปาที่ใช้ในชุมชน ร้านของชำ, ร้านอาหารตามสั่ง, ร้านซ่อมและร้านซักรีด มีศูนย์สุขภาพประจำชุมชนและศูนย์สุขภาพผู้สูงอายุ และการเป็นดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนเมืองใหญ่ ประชาชนมักเกิดการใช้ชีวิตแบบคนเมืองตามแบบสมัยนิยมอย่างชัดเจนมีให้เห็นมากขึ้นเสมอ มีการใช้วัตถุนิยมทันสมัยมากขึ้น ดิตความเป็นผู้บริโภคนิยมสูงขึ้นตามลำดับพัฒนาการของเทคโนโลยีที่หลังไหลเข้าสู่ชุมชน ทำให้วิถีชีวิตของแต่ละครัวเรือนตกอยู่ในลักษณะต่างคนต่างอยู่ ต่างคนต่างต้องดิ้นรนทำมาหากิน พยายามให้พลังกาย พลังปัญญาของตัวเองเลี้ยงชีพจนละเลยความเป็นวิถีชีวิตแบบไทยแบบวิถีชีวิตทางสายกลางของพุทธศาสนา แบบวิถีชีวิตพอเพียง อิงการใช้ชีวิตประจำวันด้วยการอาศัยความทันสมัยของเทคโนโลยีเข้ามาแทนที่ในการดำเนินชีวิตของประชาชนจนทำให้สิ่งดั้งเดิมเลือนหายไปจากคนในชุมชนเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน ทั้งนี้มักเกิดลักษณะการควบคุมทางสังคมของคนในชุมชนเมืองจะยากขึ้นในอนาคตเนื่องมาจากหลายสาเหตุดังนี้ (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2552)

ร่องรอยก่อนเกิดกลุ่มอาชีพ “ดุสิตระบือธรรม”

พ.ศ. 2552 ทีมนักวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา “ปึกหมุดวิจัยชุมชนเมือง” ด้วยโครงการวิจัยการศึกษาวิถีชีวิตชุมชนวัดพระเชตะวันธรรม 1-4” พบว่า วิถีชีวิตของประชาชนส่วนใหญ่เป็น “วิถีคนเมือง” ที่เห็นปรากฏการณ์ทุกวันคือเข้าตู่ผู้คนวัยทำงานที่เป็นพ่อแม่ตื่นเช้ารีบออกไปทำงาน พอถึงช่วงเวลาสายจะเห็นปู่ตายายออกมาส่งลูกหลานไปโรงเรียน และจะเห็นผู้สูงวัยที่เป็นกลุ่มผู้นำชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุข (ออส.) และมีการธุรกิจค้าขายในชุมชน พร้อมกับทำงานพัฒนาชุมชนที่อยู่ระหว่างวัน ถึงช่วงเวลาบ่าย ๆ ปู่ตายายจะไปรับลูกหลานแล้วทานข้าวเย็น พอช่วงมืดพ่อแม่จะกลับเข้าบ้าน ส่วนวันหยุดเสาร์อาทิตย์จะไม่ค่อยออกมาจากบ้านถือเป็นช่วงพักผ่อนของครอบครัว วิถีชีวิตของคนในชุมชนจะหมุนวนไปในลักษณะแบบนี้ตลอดวัน สัปดาห์ เดือน และปี

พ.ศ. 2554 ทีมนักวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา “วิจัยลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม” ด้วยโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาและแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกรุงเทพมหานคร ขึ้น เพื่อการศึกษา และวิเคราะห์สภาพปัญหาอย่างลึกซึ้ง โดยใช้กระบวนการการรวบรวมข้อมูลภาคสนามในลักษณะของการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ประเมินผลโดยใช้บันไดคุณภาพชีวิต และกระบวนการมีส่วนร่วม

ร่วม AIC (Appreciation Influence Control) พบว่าปัญหาที่ชุมชนวัดประจักษ์ปือธรรมต้องการให้แก้ไขอย่างเร่งด่วนคือ ปัญหาความยากจน และสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน

พ.ศ. 2555 คณาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ได้บูรณาการผลการศึกษาวิจัยและการเรียนการสอน ในรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้บริการวิชาการ โดยมีโครงการส่งเสริมอาชีพการนวดแผนไทยประยุกต์ ซึ่งเป็นโครงการถ่ายทอดองค์ความรู้ในศาสตร์การนวดแผนไทยประยุกต์ โดยอาจารย์วิทยาลัยสหเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ได้เป็นวิทยากรถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับชาวบ้านของชุมชนวัดประจักษ์ปือธรรม และยังมีอีกโครงการหนึ่งที่เป็นโครงการสร้างแนวทางการแก้ไขปัญหาค่าความเหลื่อมล้ำดังกล่าวอีกหนึ่งโครงการ คือ โครงการประยุกต์หลักธรรมตามวิถีชีวิตเยาวชน 84 คนพอเพียงเพื่อความสุขอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นโครงการการสร้างความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การประยุกต์ใช้ในระดับบุคคล

พ.ศ. 2556 กลุ่มชาวบ้านที่สนใจมีส่วนร่วมของชุมชนวัดประจักษ์ปือธรรม เข้าร่วมเป็นสมาชิกจัดตั้ง “กลุ่มอาชีพนวดกดจุดฝ่าเท้า วัดประจักษ์ปือธรรม”

พ.ศ. 2557 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาจึงก่อตั้ง “ศูนย์การเรียนรู้ วิจัย บริการวิชาการ และถ่ายทอดนวัตกรรมสู่การพัฒนาชุมชนเมือง วัดประจักษ์ปือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร”

พ.ศ. 2558 มีวางแผนการดำเนินงานบูรณาการองค์ความรู้จาก แนวทางการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในชุมชนเมือง โดยการจัดกิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้การรวมกลุ่มผลิต “ยาหม่องพญาวาน” พร้อมทั้งออกแบบบรรจุผลิตภัณฑ์ภายใต้แบรนด์ “ดุสิตระปือธรรม” ซึ่งสามารถใช้ผลิตภัณฑ์ยาหม่องพญาวานนี้สำหรับการนวดของกลุ่มอาชีพ และจำหน่ายเป็นของที่ระลึกเพื่อสร้างรายได้เสริมให้กับกลุ่มอาชีพนี้อีกด้วย ในฐานความรู้ “การรวมกลุ่มอาชีพผลิตยาหม่องพญาวาน”

พ.ศ. 2559 สร้างฐานความรู้ที่เพิ่มขึ้น คือ “ฐานการนวดตัวเพื่อผ่อนคลาย”

พ.ศ. 2560 เพิ่มองค์ความรู้เทคนิคการให้บริการเพื่อให้ผู้รับบริการประทับใจ

พ.ศ. 2561 ได้ดำเนินการสำรวจความต้องการ พบว่า สมาชิกกลุ่มนวดกดจุดฝ่าเท้าและชาวบ้านในพื้นที่มีความต้องการเป็นสมาชิกกลุ่มนวดกดจุดฝ่าเท้าของชุมชนและต้องการที่จะเรียนรู้วิธีการนวดกดจุดเพื่อผ่อนคลายเบื้องต้นด้วยตนเอง เพื่อฝึกฝนทักษะการรักษาสุขภาพเบื้องต้นด้วยตนเองได้ ซึ่งมหาวิทยาลัยได้บูรณาการกับการเรียนการสอนรายวิชา ทัศนเวชกรรม 1 นำมาสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ คือ “การทำหลักสูตรการนวดกดจุดฝ่าเท้า”

พ.ศ. 2562 “การผลิตยาต้มสมุนไพร” เพื่อสร้างรายได้จากอาชีพเสริม ซึ่งองค์ความรู้ดังกล่าวมีการต่อยอดไปสู่พื้นที่ชุมชนวัดสวัสดิ์วารีสีมาราม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ถ่ายทอดองค์ความรู้โดยอาจารย์วรรณี พรหมดาว สาขาแพทยแผนไทยประยุกต์วิทยาลัยสหเวชศาสตร์

พ.ศ. 2563 “กระบวนการจัดการวัสดุพิบัติภัณฑ์จากสมุนไพร” ได้นำแนวคิดมาจาก Zero Waste คือ แนวคิดการทำให้อะไรเหลือศูนย์ ด้วยการเลือกใช้วัสดุที่สามารถนำมาแปรรูปใช้ได้อีก ลดปริมาณของเสียที่จะทิ้งให้เหลือน้อยที่สุด โดยต้องหมุนเวียนทรัพยากรกลับมาใช้ใหม่ให้เกิดประโยชน์ ทั้งนี้ผลิตภัณฑ์ของศูนย์การเรียนรู้ วิจัย บริการวิชาการฯ ชุมชนเมือง วัดประหาระปือธรรม มี 2 ชนิด ได้แก่ ยาหม่องสมุนไพรน้ำมันพญาวาน ชนิดเจล ชนิดน้ำ จากผลิตภัณฑ์ดังกล่าวจะเหลือเศษสมุนไพรที่ผ่านการคั้นน้ำจำนวนมาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด จึงจุดประกายความคิดในการนำเศษสมุนไพรดังกล่าวมาผลิตเป็น “ยาตมสมุนไพรพญาวาน” โดยเพิ่มส่วนผสมอย่าง ดอกจันทร์ ลูกกระวาน กานพลู พริกไทยดำ อบเชย และยาหอมเพื่อให้อกลิ่นหอมสดชื่นมากยิ่งขึ้น

พ.ศ. 2564 พัฒนาการกระบวนการขั้นตอนการผลิตสมุนไพร ยาหม่องเจล ยาหม่องน้ำ ยาตม และน้ำมันเขียว ให้ครบวงจร โดยการมีส่วนร่วมของ อสส. ผู้สูงวัย นักเรียนโรงเรียนวัดประหาระปือธรรม และนักศึกษาสาขาวิชาการจัดการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มรภ.สวนสุนันทา เป็นเครือข่ายร่วมพัฒนาและวิพากษ์ผลิตภัณฑ์ พิสูจน์และพัฒนาผลิตภัณฑ์ รวมถึงการขาย การค้นหาผลิตภัณฑ์ที่ดึงดูดใจลูกค้าที่เข้ามาวัดและข้าราชการที่มาใช้บริการกับทางศูนย์ฯ โดยทำโครงการวิจัย “การยกระดับศักยภาพกลุ่มอาชีพในชุมชนวัดประหาระปือธรรมตามบริบทชุมชนเมือง กรุงเทพมหานคร” และได้จัดตั้ง “กลุ่มอาชีพผลิตระปือธรรม” อย่างเป็นทางการ มีการจำหน่าย “น้ำมันเขียวพญาวานพญาญอ” トラบาจนปัจจุบัน

ภาพที่ 7.4 ศูนย์การเรียนรู้ วิจัย บริการวิชาการและถ่ายทอดนวัตกรรมสู่การพัฒนาชุมชนเมือง

7.3 กระบวนการที่ทำให้ท้องถิ่นและสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น

การวิจัยครั้งนี้ได้ใช้กระบวนการสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นในชุมชนวัดประชาระบือธรรมให้ดีขึ้นในมิติผู้สูงอายุพึ่งตนเองได้ สร้างรายได้เสริม เพิ่มศักดิ์ศรี มีภาคีเครือข่าย ได้อาชีพ ผลิตภัณฑ์สมุนไพรใหม่ ด้วยวิธีปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนและภาคีหน่วยงาน โดยการสร้างคน สร้างความรู้ สร้างเรียนรู้ และใช้ความรู้ บูรณาการกรอบการวิจัยแบบ CBR ดังมีรายละเอียดดังนี้

(1) กระบวนการสร้างคนในรู้จักชุมชน

- การหาคนสร้างทีมเข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัยที่เริ่มจากสำรวจชุมชน ซึ่งการวิจัยได้ผู้นำชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุข (ออส.) และกลุ่มอาชีพภักพัฒนาวัดประชาระบือธรรม

- ให้คนรู้จักชุมชน พบว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างวันช่วงการพัฒนาชุมชนและกิจกรรมของชุมชนจะมี “ผู้สูงอายุ” เท่านั้นที่มีบทบาทสำคัญในการ “ทำงาน” นอกจากดูแลครอบครัว ลูกหลานแทนวัยทำงานแรงงานหลักแล้วยังต้อง “แบกภาระรับผิดชอบชุมชน” และส่วนใหญ่ทำงาน “จิตอาสา” ไม่มีรายได้ตอบแทน ปัญหาทางสังคม ความขัดแย้งของคนในชุมชน พรรคพวก ยาเสพติด การพนัน ขยะ และขาดรายได้เสริม แต่อย่างไรก็ตามชุมชนมีความเป็น “บวร” ที่เกื้อกูลกันและขับเคลื่อนชุมชนไปพร้อมกัน

- คนในเข้าถึง “ทุนชุมชน” ที่มีความผูกพันกันมานานหลายชั่วอายุคน และหลายครอบครัวไม่คิดจะย้ายจากชุมชนวัดประชาระบือธรรม ทำให้คนรักชุมชน คนมีมิตรต่อกัน ช่วยเหลือพึ่งพากันในยามวิกฤติได้ และมีการแบ่งปันทุนให้กิจกรรมชุมชน การพัฒนาชุมชน วัด และโรงเรียน

- คนคิดโจทย์ วิเคราะห์ปัญหาร่วมกันกับภาคีเครือข่ายผู้นำชุมชนทั้ง 4 ชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุข (ออส.) อาสาพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) นักศึกษานักวิชาการ นักพัฒนาชุมชนของฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตดุสิต ด้วยการวิเคราะห์ด้วยต้นไม้ปัญหา (Problem tree) และวิเคราะห์เหตุ-ผล ฟังก้างปลา (Fishbone Diagram)

(2) กระบวนการสร้างความรู้

- การมีส่วนร่วมในการทำแผนชุมชนวัดประชาระบือธรรม เพื่อกำหนดทิศทางการสร้างกิจกรรมให้เกิดรายได้แก่ผู้สูงอายุ สร้างศักดิ์ศรี มีอาชีพผลิตภัณฑ์สมุนไพร มีเครือข่ายที่ยั่งยืน

- การมีส่วนร่วมจัดกิจกรรมผลิตซ้ำทำผลิตภัณฑ์สมุนไพรยาหม่อง ยาต้ม น้ำมันเขียว พญาว่านพญาอุอ (ผลิตภัณฑ์สมุนไพรแบบเจียว) เพื่อจำหน่ายและใช้ประกอบการนวดผ่อนคลาย

- การมีส่วนร่วมอบรมเชิงปฏิบัติการกิจกรรมเพิ่มผลิตภัณฑ์ใหม่ ผลิตภัณฑ์สมุนไพร: สเปรย์น้ำมันมหาจักรวัดประชาระบือธรรม (ผลิตภัณฑ์สมุนไพรแบบต้ม)

- การมีส่วนร่วมอบรมเชิงปฏิบัติการกิจกรรมเพิ่มผลิตภัณฑ์ใหม่: เสน่หานางคำ (ผลิตภัณฑ์สมุนไพรแบบหมัก ดอง) โดยชาวบ้านเรียกว่า “น้ำมันเหลือง”

- การมีส่วนร่วมในการค้นหาสมุนไพรชนิดดั้งเดิมที่มีชื่อพ้องกับชื่อชุมชนวัดประชา
ระบือธรรม คือ **กระปือเจ็ดตัว** โดยปรากฏในตำรับพระโอสถพระนารายณ์ 64 มหาจุลพิทย์ 66 น้ำมัน
มหาวิศกรรมราชไศล

ชื่อสมุนไพร กระปือเจ็ดตัว

ชื่ออื่นๆ/ชื่อท้องถิ่น บัวลา, บัว, กระทุ้ (ภาคเหนือ), ลิ่นกระปือขาว, ลิ่นควาย, ตาตุ่มนม
(ภาคกลาง), ใบทองแดง (จันทบุรี), กระปือ (ราชบุรี)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Excoecaria cochinchinensis* Lour. Var. *cochinchinensis*.

ชื่อพ้องวิทยาศาสตร์ *Excoecaria cochinchinensis* Lour, *Antidesma bicolor* Hassk.,
Excoecaria bicolor (Hassk.) Zoll. ex Hassk., *E. orientalis* Pax & K.Hoffm., *Sapium*
cochinchinense (Lour.) Kuntze

ชื่อสามัญ Chinese croton, Jungle fireplant, Blindness tree, Picara, Buta buta
วงศ์ Euphorbiaceae

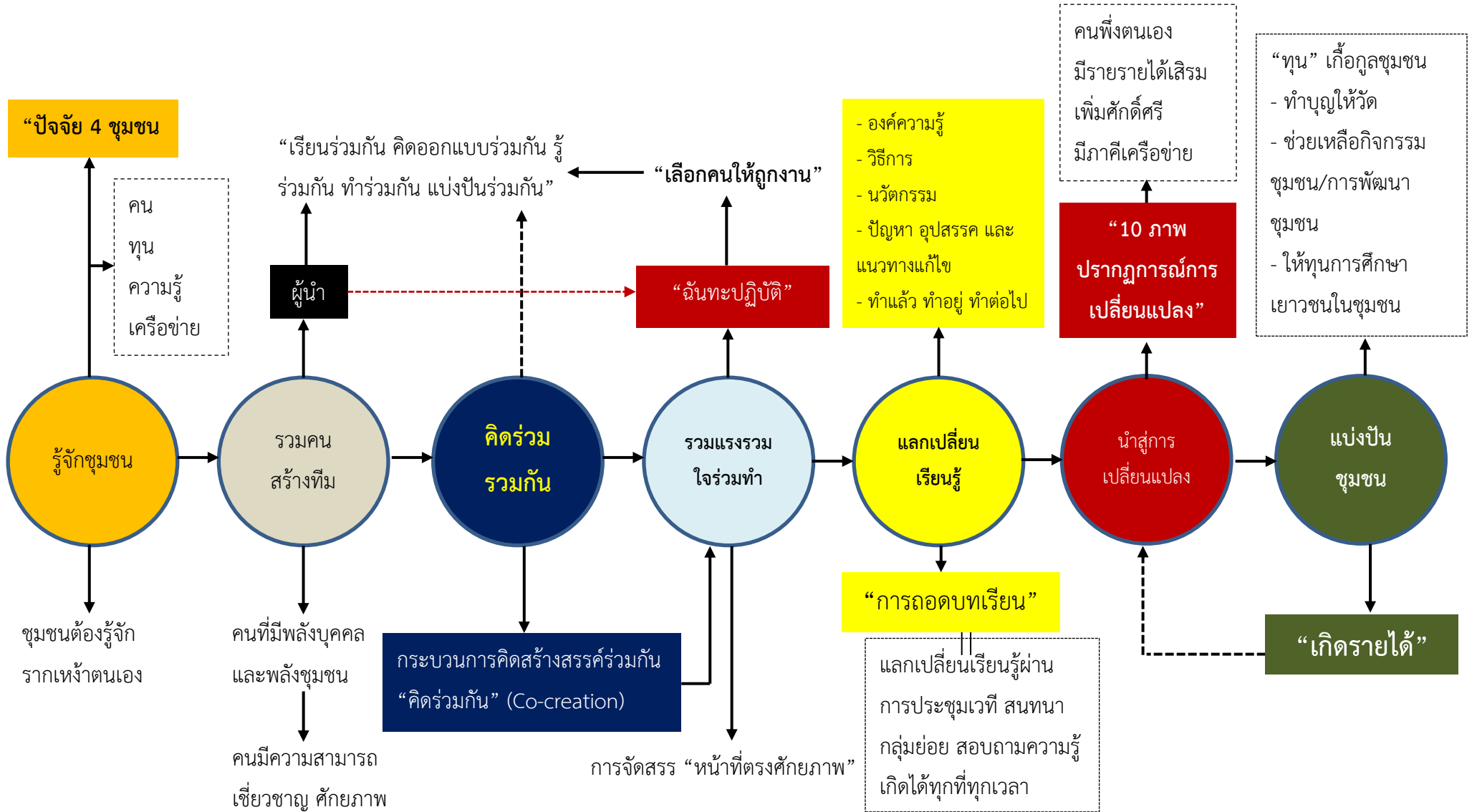
ในประเทศไทย สามารถพบกระปือเจ็ดตัวทุกภาคของประเทศแต่จะพบได้มากในภาคกลาง
และภาคเหนือมากกว่าภาคอื่นๆ โดยมีการนำกระปือเจ็ดตัวมาใช้ประโยชน์ต่างๆ เช่น ใช้ปลูกเป็นไม้
ประดับตามบ้านเรือนและอาคารสถานที่ต่างๆไป เพราะมีสีของใบ(ด้านหน้าและท้องใบ) ตัดกัน
สวยงามและยังมี “การนำใบของกระปือเจ็ดตัวมาผสมกับใบกะเพราและหญ้าตีนกาทำลูกประคบ”

ลักษณะกระปือเจ็ดตัวจัดเป็นไม้พุ่มขนาดเล็กที่มีการแตกกิ่งก้านสาขามาก และมีความสูง
ตั้งแต่ 0.5-2 เมตร โดยตามกิ่งจะมีรูอากาศ และมีน้ำยางสีขาวเหมือนน้ำมันอยู่ตามกิ่งก้าน ใบเป็น
เดี่ยว ออกเรียงสลับรอบกิ่งหรืออาจออกตรงข้าม ลักษณะใบเป็นรูปไข่กลับ หรือ รูปใบหอก กว้าง
2-5 เซนติเมตร ยาว 5-13 เซนติเมตร ปลายใบแหลม โคนใบสอบขอบใบหยักเป็นฟันเลื่อยตื้น หลังใบ
เรียบเป็นมันมีสีเขียวเข้ม ส่วนท้องใบเรียบเป็นสีม่วงแดง ดอกเป็นแบบช่อกระจะจะเป็นแบบแยกเพศที่
อยู่บนต้นเดียวกัน โดยจะออกตามงามใบปลายยอด และปลายกิ่ง ซึ่งดอกจะมีขนาดเล็กสีเหลืองอม
เขียว ผลมีลักษณะค่อนข้างกลม ฐานตัด ปลายผลเว้าเข้าแต่มีขนาดเล็ก ประมาณ 7-8 มิลลิเมตร โดย
ผลจะมีพู 3 พู และเป็นผลแห้ง เมื่อแก่จะแตกออกได้เป็น 3 ส่วน เมล็ดเกือบกลมขนาดเล็กมี
ศูนย์กลางประมาณ 2-3 มิลลิเมตร

ประโยชน์และสรรพคุณกระปือเจ็ดตัว ได้แก่ ใช้ขับเลือดเน่าเสีย ช่วยขับเลือดพิษ แก้สั
นิบาดเลือด ช่วยทำให้เลือดกระจาย ช่วยนำคาวปลาให้สะอาด แก้สันนิบาดหน้าเพลิง (บาดทะยักใน
ปากมดลูก) แก้อักเสบบริเวณปากมดลูก ใช้ดับพิษร้อน ช่วยถอนพิษไข้ แก้กษัย แก้บวมพอกฆ่า ด่าเขียว
แก้พิษบาดทะยัก แก้ประจำเดือนขัดข้อง แก้พิษสำแดง แก้อ่อนภายใน แก้คางทูม แก้ไข้ แก้อ่อนใน
กระหายน้ำ แก้ท้องทอมซิลอักเสบ แก้อาการออกหัด แก้ปวดตึงกล้ามเนื้อต่างๆ (คณะเภสัชศาสตร์

(6) นำสู่การเปลี่ยนแปลง “การเปลี่ยนแปลงมักเกิดขึ้นเสมอเมื่อลงมือทำ” ดังนั้น การขับเคลื่อนการวิจัยมาจากปีที่ 1 เข้าสู่ปีที่ 2 ผู้วิจัยเห็นที่แตกต่างจากอดีต เป็นภาพปัจจุบันที่เป็น “10 ภาพปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลง” ขึ้นในชุมชน (1) ชุมชนมีกลุ่มอาชีพที่เป็นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน (2) ชุมชนมีผลิตภัณฑ์ที่คนนอกชุมชนรู้จัก “นวดไทย และยาหม่องสมุนไพร” (3) ผู้นำชุมชนวางแผนกลุ่มอาชีพและผลผลิตที่เกิดขึ้นไว้ให้กับชุมชน (ออกตัวปกป้องเมื่อเกิดปัญหาจากคนที่อิจฉา) (4) ผู้นำมีส่วนร่วมกิจกรรมเสมอ ถ้าไม่ว่างจะส่งตัวแทนคณะกรรมการชุมชนมาร่วมทุกครั้ง (5) ประชาชนมีรายได้ทุกเดือน (6) ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตดุสิต ยกย่องกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนวัดพระชาระปิธธรรมเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร (7) สำนักงานเขตดุสิตเลือกกลุ่มดุสิตระปิธธรรมออกบูธแสดงผลผลิตเพื่อสร้างรายได้ให้ประชาชน ทั้งตลาดย้อนยุค และสร้างงาน ส่งเสริมอาชีพฟื้นฟูเศรษฐกิจชุมชนเขตดุสิต (8) เป็นพื้นที่เรียนรู้การพัฒนาอาชีพชุมชนให้นักศึกษาที่ฝึกงานเข้าเรียนรู้ของสำนักงานเขตดุสิต (9) เป็นห้องเรียนชุมชนในการสร้างกลุ่มอาชีพแบบครบวงจรสำหรับของนักศึกษา แขนงวิชาการจัดการพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา (10) ผู้นำขับเคลื่อนกลุ่มดุสิตระปิธธรรมเป็น “วิทยากร” ถ่ายทอดความรู้ด้านการนวดไทย และการผลิตผลิตภัณฑ์สมุนไพรให้กับนักศึกษา และประชาชนทั่วไป ซึ่งการเปลี่ยนแปลงให้คนพึ่งตนเอง มีรายได้เสริม เพิ่มศักดิ์ศรี มีภาคีเครือข่าย

(7) แบ่งปันชุมชน “เกิดรายได้” รู้จักตระหนักในการช่วยเหลือชุมชน ใส่ใจสังคมรอบข้างจัดสรรแบ่งปัน “ทุน” เกื้อกูลให้ชุมชนทั้งในรูปแบบผลิตภัณฑ์และรูปแบบเงินร่วมกิจกรรมส่วนรวม เพื่อการอยู่ร่วมกัน ถ้อยที่ถ้อยอาศัยจะการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพชุมชนเมืองได้อย่างความยั่งยืน

ภาพที่ 7.5 7 กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนวัดประหาระบือธรรม

(4) กระบวนการการใช้ความรู้

“การใช้ความรู้” เป็นสิ่งสำคัญที่สุดเพราะปลายทางหรือเป้าหมายของความรู้ที่เกิดขึ้นจากการวิจัย “ต้องมีมูลค่าและคุณค่าเกิดประโยชน์” ซึ่งเบื้องต้นการใช้ความรู้จากการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ผู้ใช้ประโยชน์จากการวิจัยมักจะมีเป้าหมายการใช้ความรู้ 5 ระบบนิเวศการใช้ความรู้ (knowledge ecosystem) เทียบกับทฤษฎีระบบนิเวศ (Bronfenbrenner’s ecological system theory) ดังนี้

(4.1) Egosystem หรือ Individual (ตัวตน) การใช้ความรู้เพื่อตนเอง รู้จักคิด ทำ แก้ไข รักษาดูแล และพึ่งตนเอง ซึ่งในทางพุทธศาสนามีสุภาษิตว่า “อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ-ตนแลเป็นที่พึ่งของตน” ความรู้ที่เกิดขึ้นจากอายตนะภายในทั้ง 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ จะต้องถูกใช้ความรู้หรือประโยชน์ผ่าน 5 อาตยนะภายนอกเช่นเดียวกัน คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ ซึ่งคนต้องใช้ความรู้จากการมองเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การลิ้มรส การสัมผัส การรู้สึก ใจนึกคิด ซึ่งกลุ่มอาชีพอุตสาหกรรมที่มีสมาชิกกลุ่มป่าตม ป่าเทียบ ป่าอ้อด และผู้นำชุมชนสามารถนำความรู้ไปใช้ได้ทันทีกับตนเองเพราะการอบรมการทำผลิตภัณฑ์สมุนไพรต้องให้ชาวบ้านทำเอง นักวิจัยและวิทยากร เป็นเพียง “พี่เลี้ยง” เท่านั้น ซึ่งยังใช้ความรู้ในการสร้างรายได้ตนเอง มีเงินจับจ่ายใช้สอยเฉพาะตนเองได้ในเวลาจำเป็นเร่งด่วนไม่ต้องพึ่งคนอื่น

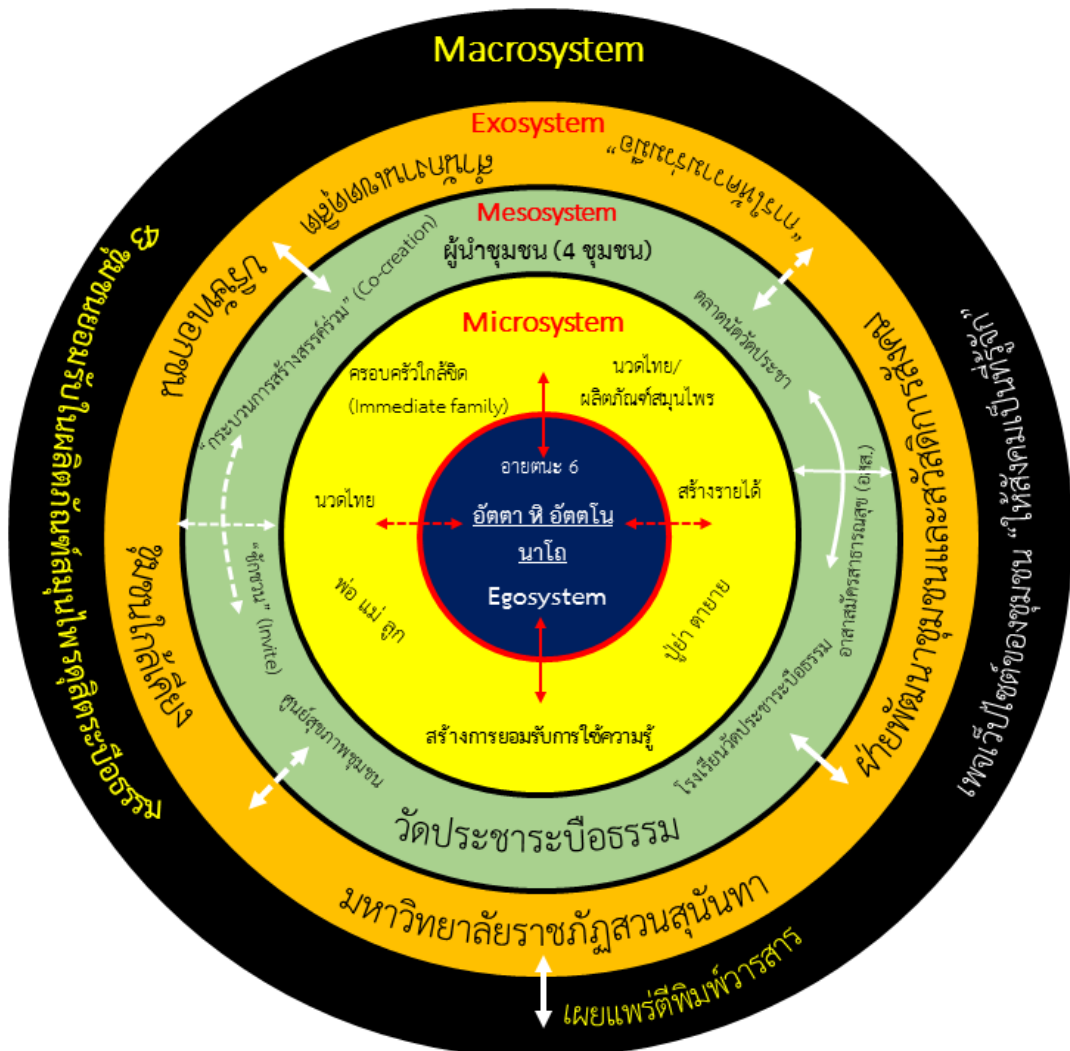
(4.2) Microsystem หรือ ระดับเล็กเป็นจุดที่เชื่อมต่อกับปฏิสัมพันธ์ชีวิตในครอบครัว ใกล้ชิดกัน “พ่อ แม่ ลูก ปู่ย่า ตายาย” พูดคุยสนทนา เล่าเรื่องราวความรู้ ที่ได้ทำมา มีวิธีการ พบเจอ ใครบ้าง ใช้ประโยชน์อย่างไร และมีรูปธรรมที่เป็น “ผลิตภัณฑ์สมุนไพร” ไปฝากให้ใช้ในครอบครัว และครอบครัวใกล้ชิด (Immediate family) เป็นการ “สร้างการยอมรับการใช้ความรู้” ที่ดีที่สุด

(4.3) Mesosystem หรือ ระดับกลางเกิดการบอกกล่าวสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ในชุมชนหรือองค์กรที่คุ้นเคย “ชุมชน บ้านเรือน วัด โรงเรียน ที่ทำงาน ที่ตลาดนัด” การยื่นคุย นั่งลง สนทนาถ่ายทอดความรู้ ประชาสัมพันธ์ถึงความรู้ นวัตกรรมใหม่ที่ได้รับมา ความน่าสนใจ เกิดการ “ชักชวน” (Invite) มาร่วมกิจกรรมเพื่อให้เกิด “กระบวนการสร้างสรรค์ร่วม” (Co-creation) ที่ดีที่สุด

(4.4) Exosystem หรือ ระดับภายนอกแต่มีความใกล้ชิดหรือมีบทบาทช่วยเหลือสนับสนุน มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับการทำกิจกรรมทางสังคมในชุมชนหรือกลุ่มตนเองที่มีความมักคุ่น “ชุมชนใกล้เคียง ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขต มหาวิทยาลัยลัยย์ บริษัทเอกชน” โดย “การให้ความร่วมมือ” กับองค์กรหรือหน่วยงานที่เข้ามาร่วมกันพัฒนาชุมชนหรือกลุ่มอาชีพอุตสาหกรรม อาทิ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา มาร่วมทำ “วิจัย” และใช้เป็น “ห้องเรียนชุมชน” (Social Lab) หน่วยงานรัฐ ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตดุสิต มานำผลิตภัณฑ์ชุมชนไปจัดจำหน่าย ออกร้านค้า มาหนุนเสริมอาชีพ และยกย่องให้เป็น “ภูมิปัญญาผู้สูงอายุ” ทุกสิ่ง

เป็นการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่ย้อนกลับมาใช้ประโยชน์ให้แก่ชุมชนในฐานะเป็น “ผู้สร้างชื่อเสียง” ให้กับชุมชนนั่นเอง

(4.5) Macrosystem หรือ ระดับใหญ่ การใช้ความรู้สู่กว้างจะเป็นการสร้างเพจเว็บไซต์ของชุมชน “ให้สังคมเป็นที่รู้จัก” ตราโลโก้คุณิตรีระปิธธรรมไปสู่สังคมทั่วไปประเทศ ให้เป็นที่ “ยอมรับในการตกลงร่วมกัน” ใน 43 ชุมชนว่า “ผลิตภัณฑ์สมุนไพรคุณิตรีระปิธธรรม” ของชุมชนวัดประหารระปิธธรรม เป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนอันดับหนึ่งของชุมชนในเขตคุณิตรี นอกจากนี้การใช้ความรู้ส่งผ่านทางนักวิจัยไปสู่การเผยแพร่บทความในระดับนานาชาติที่เป็นที่ยอมรับของวงการวิชาการระดับโลก

ภาพที่ 7.6 5 ระบบนิเวศการใช้ความรู้ (knowledge ecosystem)

7.4 ความรู้หรือความเชี่ยวชาญที่ใช้ในการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

เมื่อการวิจัยครั้งนี้ใช้องค์ความรู้เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง ดังนี้

1. การวิจัย CBR (Community base Research) เป็นแนวคิดตั้งต้นที่มีฐานรากการสร้างคน สร้างความรู้ และสร้างการเปลี่ยนแปลง ผ่านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการวิจัย และเงื่อนไขอยู่ที่ “การใช้ภาคีหุ้นส่วนในการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคม” มุ่งไปที่การแก้ปัญหาให้ตรงจุด หรือที่นักวิจัยเรียกว่า “เกาให้ถูกที่คัน” การใช้ชุมชนเป็นพื้นฐาน (CBR) เป็นการแก้ปัญหาจากรากฐาน (กาญจนา แก้วเทพ, 2563)

2. แนวคิดเชื่อมโยงการมีส่วนร่วม (Participation) มี 4 องค์ประกอบได้แก่ (1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (4) การมีส่วนร่วมประเมินผล เป็นกระบวนการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของผู้คนในชุมชน ผู้นำ เจ้าหน้าที่รัฐ และคนภายนอกด้วย (Cohen, J. & Uphoff, N., 1977; 1980) โดยมีการเชื่อมต่อกับกระบวนการมีส่วนร่วมมี 7 กระบวนการสำคัญได้แก่ (1) กระบวนการระดมความคิด (2) กระบวนการที่สองร่วมออกแบบความคิด (3) กระบวนการที่สามร่วมวางแผน กำหนดเป้าหมาย เลือกคน (4) กระบวนการที่สี่ร่วมลงมือทำงาน (5) กระบวนการที่ห้าร่วมกันรับผลลัพธ์ (6) กระบวนการที่หกร่วมประเมินผลและใช้ประโยชน์ (7) กระบวนการสุดท้ายร่วมกันถอดบทเรียนและติดตามต่อเนื่อง (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2562)

3. แนวคิดทุนชุมชน (Community Capitals) โดยทุนชุมชนมีหลากหลายรูปแบบของทุนในสังคมจะมีทุนเศรษฐกิจ ทุนสังคม ทุนวัฒนธรรม สัญลักษณ์ ความรู้และทุนประสบการณ์ (Bourdieu, 1977; 1986) ทั้งนี้ยังจำแนกทุนชุมชนได้ 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ทุนมนุษย์ (human capital) 2) ทุนสังคม (social capital) 3) ทุนกายภาพ (physical capital) 4) ทุนธรรมชาติ (natural capital) 5) ทุนการเงิน (financial capital) และ 6) ทุนวัฒนธรรม (cultural capital) (Akkaraseranee, 2012) ในประเทศไทยมีสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ(สศช.) ได้มีการระบุไว้ในรูปแบบ เชิงวิธีการคิด (Cognitive) หมายถึง บรรทัดฐาน (Norms) คุณค่า (Value) ความไว้วางใจ (Trust) ทศนคติ (Attitudes) และความเชื่อ (Belief) และคำว่าทุนทางสังคมเกิดจากการร่วมตัวร่วมคิดร่วมทำ บนฐานของความไว้วางใจ สายใยผูกพันและวัฒนธรรมที่ดีงามของสังคมไทยผ่านระบบความสัมพันธ์ที่มีการสะสมในลักษณะเครือข่ายขององค์ประกอบหลักได้แก่ คน สถาบัน วัฒนธรรม และองค์ความรู้ซึ่งจะเกิดเป็นพลังในชุมชนและสังคม (สุวรรณณี คำมั่น และคณะ, 2551) ส่วนหน่วยงานรัฐที่ทำงานกับชุมชนได้กำหนดทุนที่อยู่ในชุมชนเป็นทั้งทุนที่เป็นเงินตรา ประเภทเงินกองทุน เงินทุนที่เกิดขึ้นจากการออม การสะสมทรัพย์ งบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ และทุนที่มิใช่เงินตรา ได้แก่ (1) ทุนมนุษย์ (Human Capital) หมายถึง ความรู้

ความชำนาญด้านต่างๆ ของคนทุกเพศทุกวัยในชุมชน (2) ทุนสังคม (Social Capital) หมายถึง ทรัพยากรทางสังคมที่ประชาชนใช้เพื่อการดำรงชีพรวมทั้งความไว้นื้อเชื่อใจ การยอมรับซึ่งกันและกันของคนในชุมชน กลุ่มองค์กร เครือข่ายภาคประชาชน ภาคประชาสังคมที่มีความสัมพันธ์ต่อกันตลอดจนความเชื่อถือศรัทธา และวัฒนธรรมที่สืบทอดมายาวนาน (3) ทุนกายภาพ (Physical Capital) หมายถึง สิ่งที่มีมนุษย์ได้สร้างขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกต่อการดำเนินชีวิต หรือเป็นปัจจัยพื้นฐานในการผลิตที่สนับสนุนการดำรงชีพของประชาชน และ (4) ทุนธรรมชาติ (Natural Capital) หมายถึง ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่เป็นตัวกำหนดศักยภาพในการดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพของประชาชนในชุมชน (สำนักสนับสนุนขบวนการองค์กรชุมชน สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน), 2558)

4. แนวคิดผลิตภัณฑ์ชุมชน ที่เชื่อมโยงให้เกิดนวัตกรรมอาชีพ ที่อาศัยปรัชญาพื้นฐานของการเกิดขึ้นของสินค้า OTOP ทั้ง 3 ประการ คือ (1) ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่สากล (Local yet Global : Think Globally, Act Locally) คือ การผลิตสินค้าที่คงไว้ซึ่งวัฒนธรรมท้องถิ่น และอัตลักษณ์ของชุมชน (2) การพึ่งพาตนเองและคิดอย่างสร้างสรรค์ (Self – reliance and Creativity) คือ การปลูกจิตสำนึกในการพึ่งพาตนเอง ให้ประชาชนในท้องถิ่นเป็นผู้ตัดสินใจเพื่อพัฒนาท้องถิ่นของตนเองกิจกรรมต่างๆ ต้องมาจากความต้องการของคนในชุมชน (3) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development) คือ การส่งเสริมพัฒนาบุคลากรในท้องถิ่นให้สามารถเรียนรู้ค้นคว้า พัฒนาได้ด้วยตนเองกระตุ้นและส่งเสริมให้ทำในสิ่งใหม่ๆ ที่ท้าทายความสามารถ และมีความคิดสร้างสรรค์เพราะผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนให้ท้องถิ่นเกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน คือ ผู้นำชุมชนและประชาชนในท้องถิ่น (ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ, 2556; Jaiborisudhi, 2013; สำนักส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิสาหกิจชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2558) ซึ่งเห็นว่าผลิตภัณฑ์ชุมชนเกิดขึ้นจากทุนทางปัญญา ทุนมนุษย์ ทุนสังคมวัฒนธรรม ทุนทรัพยากรในชุมชนท้องถิ่นโดยนำมาสู่การสร้างผลิตผลหรือผลิตภัณฑ์ให้เกิดขึ้น และพัฒนาไปสู่การสร้างมูลค่าและคุณค่าให้สูงขึ้นได้ประโยชน์เป็นของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน เมื่อนำมาใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนเขตดุสิต ที่เป็นชุมชนเมืองต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ต้องอาศัยศักยภาพของความหลากหลายของทุนปัญญาและทุนมนุษย์เชื่อมโยงกับองค์ความรู้ของมหาวิทยาลัยมาช่วยในการออกแบบในการสร้างผลิตผลหรือผลิตภัณฑ์ให้เกิดขึ้นด้วยอัตลักษณ์ของชุมชนเมืองแต่ละพื้นที่ตามบริบทสังคม (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด และคณะ, 2565)

5. แนวคิดเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Philosophy) ที่เป็นฐานคติให้กับประชาชนที่เข้าร่วมวิจัยโดยให้เกิด “ความตระหนักในวิถีพอเพียง” จะคิดทำอะไรให้มีเหตุผล มีความพอประมาณ และการศึกษาให้ถี่ถ้วนเป็นภูมิคุ้มกัน

โดยมี 3 ห่วง ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล ความมีภูมิคุ้มกันที่ดี และ 2 เงื่อนไข ได้แก่ ความรู้วิชาการ และคุณธรรม ซึ่ง“หลักเศรษฐกิจพอเพียง” จะถูกนำไปใช้ตั้งแต่เริ่มกระบวนการคิดมีเหตุ ผล เป็นเหตุเป็นผล รู้จักค้นคว้าหาความรู้อยู่เสมอในทิศทางใหม่ ๆ มีรูปแบบวิจัยใหม่ ๆ เพื่อชุมชนจะได้เกิดการเรียนรู้อย่าง “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ได้ เมื่อเข้าสู่การลงมือปฏิบัติจริงจะต้องรู้สึก และประหยัดในวัตถุดิบที่ใช้ รู้จักประยุกต์แทนกันได้ ไม่ติดตำรา ทำแบบคนจน และรู้จักนำไปใช้แล้วถอดบทเรียนให้ได้ ทดลองตลาดได้ จำหน่ายผลิตภัณฑ์ได้ พอมีรายได้ต้องรู้จักการเก็บออม แบ่งจ่าย ให้มีความพอประมาณและสามารถเป็นภูมิคุ้มกันเราได้

6. ทฤษฎีระบบนิเวศ (Ecological Systems Theory) โดย Bronfenbrenner (1994) เป็นการศึกษาพฤติกรรมของบุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวบุคคลมากที่สุด จากปฏิสัมพันธ์จากจุลภาคไปมหากาเป็น 4 ระดับ ได้แก่ (1) ระดับจุลภาคหรือระดับเล็ก (Microsystem) (2) ระดับกลาง (Mesosystem) (3) ระดับภายนอก (Exosystem) (4) ระดับมหากาหรือระดับใหญ่ (Macrosystem) นอกจากนี้มีการใช้ความรู้ในด้าน “การสร้างสรรค์ร่วมกัน” (Co-creation) ในการร่วมออกแบบนวัตกรรมอาชีพและผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม

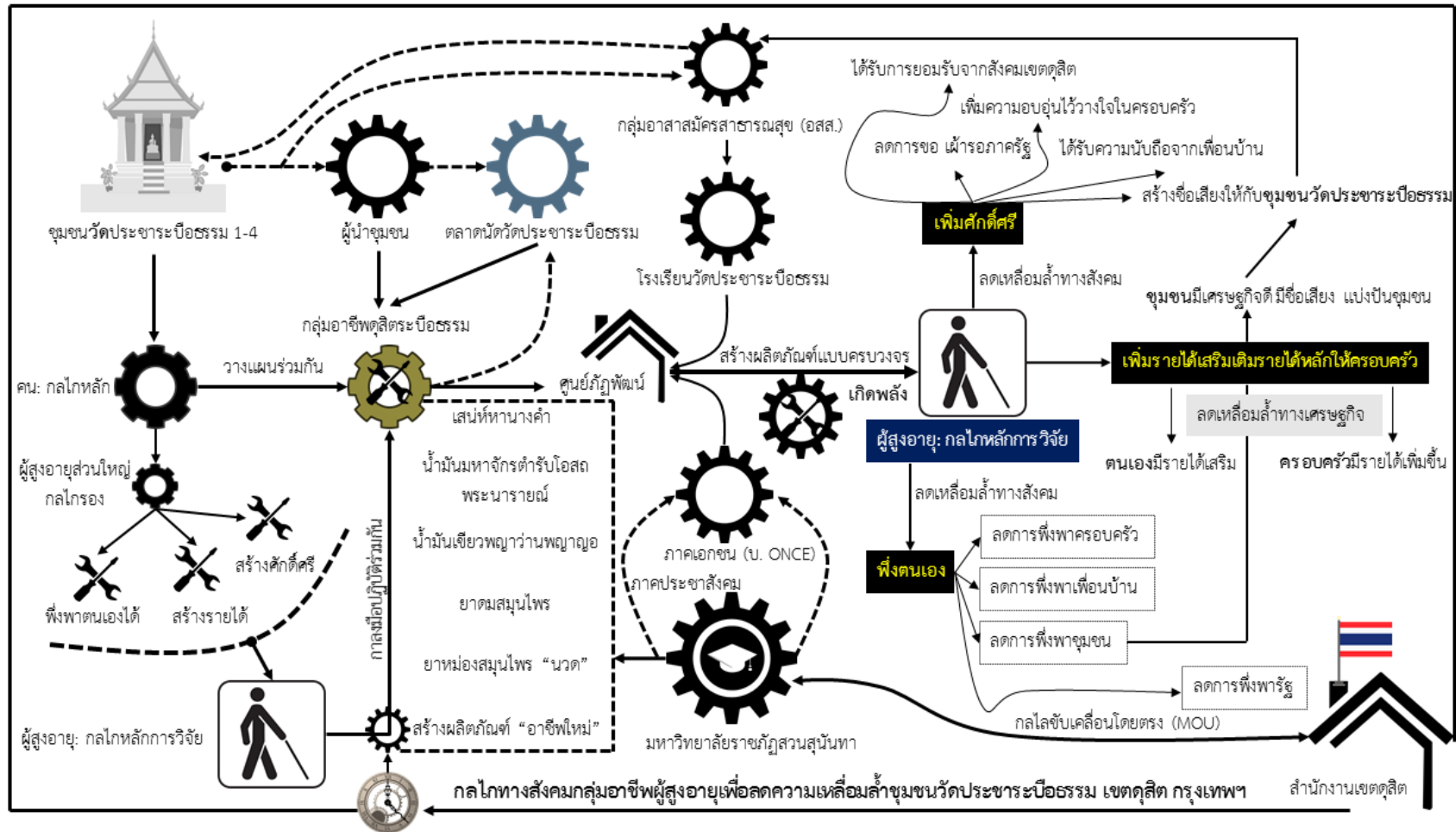
7.5 การคาดการณ์สิ่งที่จะตามมาหลังจากการเปลี่ยนแปลงได้เกิดขึ้นแล้ว

1) การเปลี่ยนแปลงตามมิติความเหลื่อมล้ำที่เป็นรูปธรรม

1.1) ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ประกอบด้วย ผู้สูงอายุรู้จักการพึ่งตนเองได้ และเพิ่มศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุ ได้รับการยอมรับนับถือมากขึ้น

1.2) ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์สมุนไพรสร้างมูลค่าได้สร้างรายได้และขายได้ นอกจากนี้ยังเกิดกลุ่มอาชีพใหม่ “การสร้างผลิตภัณฑ์สมุนไพรตำรับอุตสาหกรรม” เพื่อรองรับการสร้างมูลค่าเพิ่มในการออกขายที่ตลาดนัดวัดพระชาระปิธรรม ตลาดสินค้ากิจกรรมของสำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร รวมถึงร่วมจัดการออกแสดงสินค้ากับมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

2) สิ่งที่คาดหวังภายหลังการเปลี่ยนแปลง คือ รูปแบบการทำงานวิจัย CBR จึงให้ความสำคัญไปที่ฐานรากชุมชนวิถีคนเมือง เนื้อหาวิชาการจึงเป็น “การเสริม เชื่อมต่อ ผสม ผสาน ประสาน สืบสาน ต่อยอด เปลี่ยนแปลง แบ่งปัน” มิใช่เป็นการรื้อ เปลี่ยนใหม่ โละทิ้ง เป็น “กลไกการขับเคลื่อนงานตามยุทธศาสตร์การพัฒนาของหน่วยงานในพื้นที่ ชุมชนวัดพระชาระปิธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร” ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 7.7 ผังภาพกลไกทางสังคมกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในชุมชนวัดพระซางระปือธรรม

7.6 การประเมินผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากความรู้

1) กระบวนการวัดการเปลี่ยนแปลง

ถอดบทเรียน: สังเกตแบบมีส่วนร่วมและสัมภาษณ์ภาคีเครือข่าย การวิเคราะห์กระบวนการวัดการเปลี่ยนแปลง คือ “ถ้าไม่มีเราทำวิจัย จะไม่มีการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้”

1.1) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการเปลี่ยนแปลง คือกลุ่มผู้สูงอายุที่ทำงานพัฒนาชุมชนในระหว่างวันของชุมชนวัดประหารระบือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร กลุ่มผู้สูงอายุที่มีพลัง คือ กลุ่มผู้สูงอายุที่ “อาสา” เข้ามาพัฒนาชุมชนโดยไม่มีค่าตอบแทน หรือมีค่าตอบแทนน้อยที่ไม่สามารถแบ่งเบาภาระของครอบครัวได้ ซึ่งผู้สูงอายุเหล่านี้ “ซ่อนตัว” อยู่ในกลุ่มต่าง ๆ ได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มอาชีพภักดิ์พัฒนา กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข (อสส.) คณะกรรมการชุมชน กลุ่มอาสาพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) และชมรมผู้สูงอายุ

1.2) ภาคีเครือข่ายในการวิจัย CBR ชุมชนวัดประหารระบือธรรม โดยยึดภาคีเครือข่ายที่เข้าร่วม “เวทีพูดคุย ถ่ายทอดความรู้วิจัยรับใช้สังคมและชุมชนภาคีเครือข่าย” มี 14 ภาคีเครือข่าย แบ่งเป็นเครือข่ายภายในชุมชน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชนวัดประหารระบือธรรม 1-4 กลุ่มผู้สูงอายุ (กลุ่มปฏิบัติการวิจัย) วัดประหารระบือธรรม โรงเรียนวัดประหารระบือธรรม ศูนย์ภักดิ์พัฒนาวัดประหารระบือธรรม ตลาดนัดวัดประหารระบือธรรม อาสาสมัครสาธารณสุขประจำชุมชน (อสส.) ทั้ง 4 ชุมชน และอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) และเครือข่ายภายนอกชุมชน ประกอบด้วย สำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร (MOU) แขนงวิชาการจัดการพัฒนาสังคม ภาคสังคมศาสตร์ ฝ่ายวิจัยและบริการวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา คณะกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าตำบล สภาองค์กรชุมชนเขตดุสิต และบริษัท ออล แดท วันซ์ จำกัด

1.3) การสร้างแผนที่ผลกระทบ (impact mapping) ประกอบด้วย (1) ปัจจัยนำเข้า (input) (2) กิจกรรม (activity) (3) ผลผลิต (output) (4) ผลลัพธ์ (outcome) และ (5) ผลกระทบ (impact) โดยคำว่า ผลลัพธ์ทางสังคม (Social Impact) คือ คุณค่าทางสังคมที่เกิดจากการดำเนินโครงการวิจัย ซึ่งการสร้างผลลัพธ์ทางสังคมก็คือการสร้างการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตั้งแต่เริ่มต้นจนหลังดำเนินโครงการวิจัย ดังแผนที่ผลกระทบทางสังคมโครงการวิจัยการออกแบบนวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุแบบบูรณาการบนความร่วมมือของชุมชนวัดประหารระบือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 7.8 แผนที่ผลกระทบทางสังคมการวิจัยการออกแบบนวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุของชุมชนวัดประจำระบือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

2) ผลที่เกิดขึ้นเป็นรูปธรรม ชุมชน “มี” ดังนี้

2.1) มีผลิตภัณฑ์สมุนไพร 5 ตำรับดูสัตรีระปือธรรม ได้แก่ ยาหม่อง ยาดม น้ำมัน เชียวพญาว่านพญาญอ น้ำมันมหาจักร (ตำรับโบราณ) น้ำมันเสน่หานางคำ (วิจัย) ยังมีการใช้ นวัตกรรมดาวฤกษ์ (แสงสว่าง) คือนวดไทย และสมุนไพรกระปือ 7 ตัว (ยังอยู่ระหว่างการหาแนวทางการผสมให้เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ให้เป็น “เอกลักษณ์ชุมชนที่มีรากสังคมจากชื่อ กระปือ”)

2.2) นวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุ “การสร้างผลิตภัณฑ์สมุนไพรตำรับดูสัตรีระปือธรรม” เป็นการต่อยอดอาชีพจากนวดไทย ออกมาเป็นการสร้างอาชีพให้คนส่วนใหญ่ที่มีศักยภาพเข้าถึงได้ง่ายโดยไม่ต้องใช้ใบประกอบวิชาชีพ โดยมีกลุ่มดูสัตรีระปือธรรม เป็นฐานรองรับอาชีพใหม่นี้

2.3) ร้านแบบรถเข็นขายของ “ผลิตภัณฑ์สมุนไพร” เป็นการออกแบบเบื้องต้นไว้ให้กับชุมชนและจะมีการต่อยอดร่วมกับบริษัทเอกชน (บริษัท ออล แดท วันซ์ จำกัด) ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 7.9 (ร่าง) ตัวแบบร้านแบบรถเข็นขายของ “ผลิตภัณฑ์สมุนไพร”

3) ผลที่เกิดขึ้นกับผู้ใช้ประโยชน์โดยตรง (User) คือ กลุ่มผู้สูงอายุ มีดังนี้

- (1) ฟังตนเองได้
- (2) สร้างรายได้ ผลิตภัณฑ์ขายได้
- (3) เกิดอาชีพใหม่ “การสร้างผลิตภัณฑ์สมุนไพรตำรับดุสิตระบือธรรม”
- (4) เพิ่มศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุ ได้รับการยอมรับนับถือมากขึ้น

4) ผลการใช้ประโยชน์จากหน่วยงานยุทธศาสตร์ในพื้นที่ ดังนี้

4.1) ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ได้ใช้พื้นที่กลุ่มอาชีพดุสิตระบือธรรม และกลุ่มภักฐพัฒน์วัดประหารระบือธรรมที่อยู่ภายใต้การเชื่อมโยง “งานวิจัย” นี้ให้เป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ในการศึกษาดูงานให้กับนักศึกษาและประชาชนทั่วไป และให้การคัดเลือกเป็นกลุ่มอาชีพ หรือผลิตภัณฑ์เสมือนของเขตดุสิต หรือที่ผู้วิจัยเรียกว่า “ดุสิตแบรนด์”

4.2) โรงเรียนวัดประหารระบือธรรม ได้ใช้พื้นที่วิจัยเป็น “ห้องเรียนท้องถิ่น” ในการเรียนการสร้างอาชีพของผู้สูงอายุในชุมชนวัดประหารระบือธรรม

4.3) บริษัทเอกชน ได้เล็งเห็นผลการวิจัยที่เป็นผลิตภัณฑ์สามารถนำไปต่อยอดและพร้อมที่จะให้ดารานักแสดงมาช่วยเหลือในการโปรโมทให้กับชุมชน “ฟรี”

4.4) มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ได้ทำ MOU ไว้กับสำนักงานเขตดุสิตในการใช้พื้นที่และผลการวิจัยให้นักศึกษาได้เข้าไปเรียนรู้ เป็น “ห้องเรียนชุมชน” ให้ผู้สูงอายุเป็น “วิทยากร” ถ่ายทอดความรู้ให้นักศึกษาสาขาวิชาการจัดการพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

5) ความร่วมมือกับหน่วยงานภาคีในพื้นที่

5.1) การตอบสนองปัญหาและความต้องการของชุมชน พบว่า การตื่นตัวของ “ผู้นำชุมชน” กับปัญหาของผู้สูงอายุที่ต้องการสร้างอาชีพให้มีรายได้เสริมเต็มรายได้หลัก จึงเป็น “ผู้นำพาเข้าหาปัญหาแท้จริงของชุมชน” ไม่นิ่งดูตายที่จะร่วมคิด ได้ตอบ ผู้วิจัยเห็นแววดาอันเป็นประกายของผู้นำชุมชนวัดประหารระบือธรรม 1 ทำให้เห็น “พลัง” ที่ซ่อนอยู่ในแรงปรารถนาที่จะร่วมวิจัยเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของชุมชนได้ ทั้งนี้ปัญหาของชุมชนจุดประกายให้เกิดโจทย์วิจัยให้กับนักวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาได้ร่วมทีมวิจัย นักศึกษาเพื่อพัฒนาโจทย์วิจัยนำองค์ความรู้วิชาการลงสู่กระบวนการทำงานร่วมกับผู้นำชุมชนและประชาชนเป้าหมายโดยไม่นิ่งดูตายหรือปล่อยผ่านไปและไม่ทำงานตามตัวชี้วัด แต่ทำงานเพื่อช่วยเหลือชาวบ้านอย่างแท้จริง

5.2) ความเชื่อมโยงบทบาทหน่วยงานในพื้นที่ที่มีเป้าหมายร่วมกัน คือ **บันทึกความเข้าใจ (MOU)** ระหว่างมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา กับสำนักงานเขตดุสิต ที่ระบุไว้อย่างชัดเจนในกรอบและแนวทางความร่วมมือข้อที่ (2.1) ว่า “มหาวิทยาลัยและสำนักงานจะให้ความร่วมมือด้าน

งานวิชาการ การบริการวิชาการและความร่วมมือในการปฏิบัติงานร่วมกัน อาทิ การทำโครงการงานวิจัย การฝึกอบรม การจัดการทางวิชาการกับสำนักงาน” ลงนามในวันที่ 6 มิถุนายน 2565

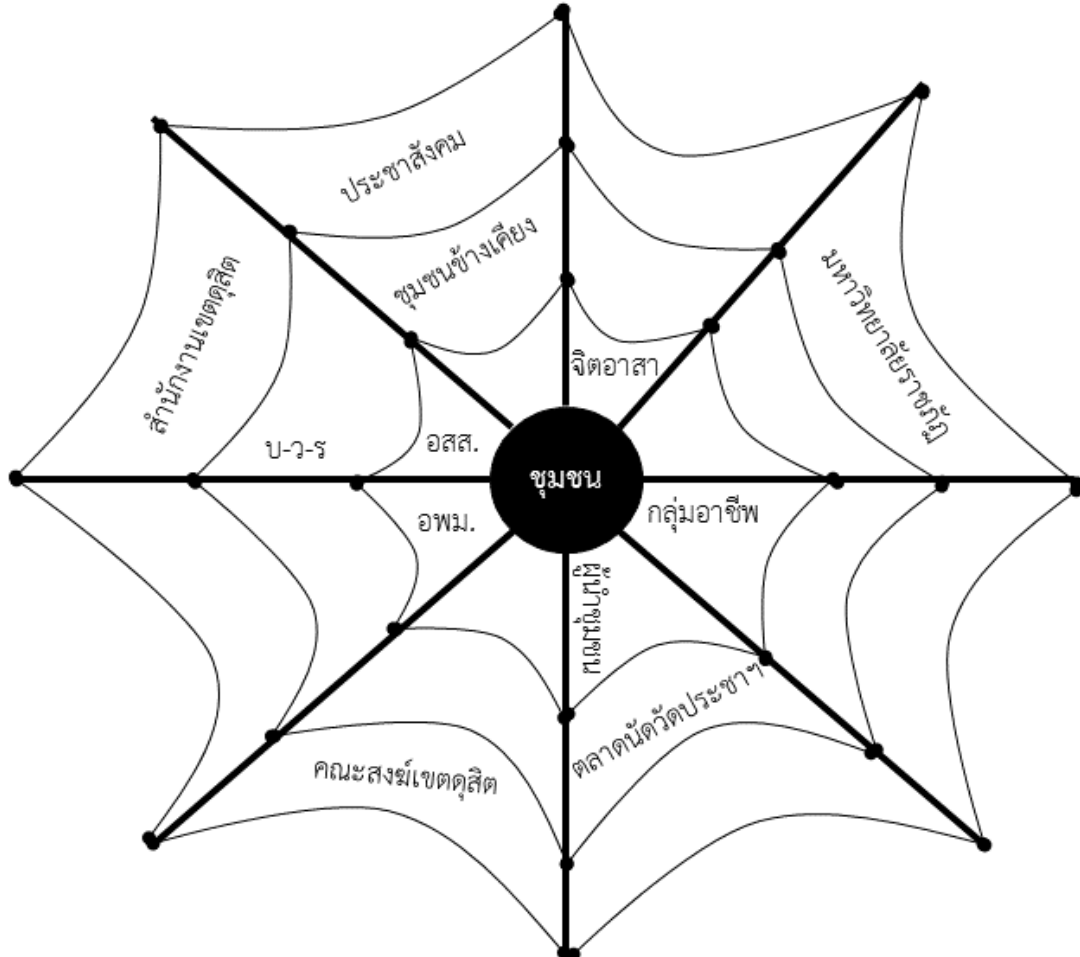
5.3 ชุมชนร่วมกับหน่วยงานและมหาวิทยาลัยสร้างความรู้และนำความรู้ไปใช้ ผ่านกระบวนการ CBR แก้ปัญหาจากฐานราก สร้างคน สร้างความรู้ สร้างการเปลี่ยนแปลง ด้วยการใช้กระบวนการสร้างสรรค์ร่วมกัน (Co-creation) ดังนั้นคำว่า “ความรู้จึงเป็นสิ่งที่สั่งสมมาจากการศึกษาเล่าเรียน การค้นคว้า ประสบการณ์ ผ่านการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนจากอายตนะทั้ง 6” ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ ความรู้ ได้แก่ (1) กระบวนการวิเคราะห์เชิงเหตุ-ผลของปัญหาชุมชน (2) วิธีการทำผลิตภัณฑ์สมุนไพรเพื่อสร้างรายได้ (3) การออกแบบนวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุด้วยการสร้างสรรค์ร่วมกัน (Co-creation) (4) กระบวนการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพคุณสุจริตะปิยะธรรม และ(5) กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน

7.7 แนวทางการติดตามและธำรงรักษาพัฒนาการที่เกิดขึ้นให้คงอยู่

การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดแนวทางการติดตามและธำรงรักษาพัฒนาการที่เกิดขึ้นให้คงอยู่ไว้ 5 แนวทางสำคัญ ดังนี้

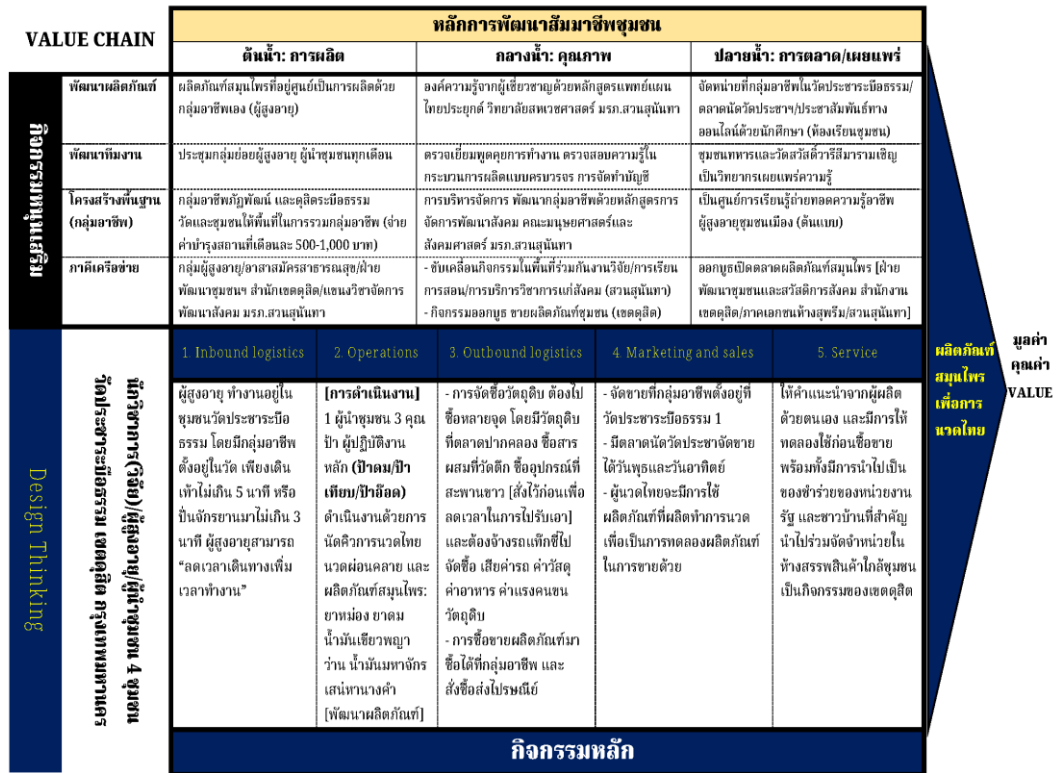
- (1) นักวิจัยกำหนดหน้าที่เป็น “ที่ปรึกษา หรือ พี่เลี้ยง” ให้ผู้นำชุมชนวัดประหาระปิยะธรรม
- (2) การวิจัยได้จัดตั้ง “กลุ่มอาชีพคุณสุจริตะปิยะธรรม” เชื่อมโยงกับ “กลุ่มอาชีพภักุพัฒนาวัดประหาระปิยะธรรม” ที่นักวิจัยขับเคลื่อนมาแล้วกว่า 1 ทศวรรษ และได้จัดตั้งกรรมการขับเคลื่อนกลุ่มอาชีพและสานต่อกลุ่มอาชีพทุกปีร่วมกับฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร
- (3) พื้นที่ชุมชนวัดประหาระปิยะธรรม และ 2 กลุ่มอาชีพเป็น “ห้องเรียนชุมชน” ของนักศึกษาแขนงวิชาการจัดการพัฒนาสังคม กลุ่มวิชาการจัดการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
- (4) การมี MOU ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาและสำนักงานเขตดุสิต ทำให้เกิด “การธำรงรักษา” ให้มั่นคงยั่งยืน
- (5) กำหนดแผนการวิจัยในอนาคตเพื่อสร้าง “ชุมชนต้นแบบพหุพลังสัมมาอาชีพ” โดยบูรณาการความร่วมมือของภาคีความรู้ของกลุ่มอาชีพคุณสุจริตะปิยะธรรม กลุ่มอาชีพภักุพัฒนาวัดประหาระปิยะธรรม ผู้นำชุมชน กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) กลุ่มอาสาพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) บวร (บ้าน วัด โรงเรียน) ภาคเอกชนในชุมชน (ตลาดนัดวัดประหาระปิยะธรรม) คณะสงฆ์เขตดุสิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา และสำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

การธำรงรักษาพัฒนาการที่เกิดขึ้นให้คงอยู่ ผู้วิจัยใช้แนวคิดใยแมงมุมหุ้มชุมชน (Community Spiderweb) ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 7.10 ใยแมงมุมหุ้มชุมชน (Community Spiderweb)

การวิจัยครั้งนี้เกิดห่วงโซ่คุณค่าขึ้นกับชุมชนวัดพระเชตะวัน เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ไว้อย่างชัดเจนโดยการมีกิจกรรมหลัก 5 ประการและกิจกรรมเสริม 4 ประการในการกำหนดขอบเขตให้เกิดผลิตภัณฑ์ที่สร้างรายได้เสริม เติมรายได้หลัก รู้จักพึ่งตนเอง เพิ่มศักดิ์ศรี มีคุณค่าสร้างชื่อเสียงให้กับชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ในปัจจุบัน ดังภาพ VALUE CHAIN ดุสิตระบือธรรม ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 7.11 VALUE CHAIN คูสิตระปือธรรม

7.8 ข้อเสนอแนะ

ภาคีเครือข่ายภายนอกขาดพลังในการเข้ามาจับบทบาทการร่วมกิจกรรม พัฒนาชุมชนวัดประชารัฐธรรม เนื่องจากชุมชนต้องร้องขอไปถึงจะมีโอกาสได้เข้ามาร่วมกิจกรรม ซึ่งเครือข่ายภายนอกเป็นฝ่ายตั้งรับกับปัญหาและความต้องการของชุมชนมากกว่าเชิงรุกเข้าสู่ชุมชนเพื่อค้นหาปัญหาและความต้องการ ยกเว้น “มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา” ที่เป็นเชิงรุกเข้าถึงชุมชนและพัฒนาไปปรับกับชุมชนเนื่องจากมีองค์ความรู้ที่จะเข้าไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันได้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปที่สร้างให้เกิดความยั่งยืน คือ การบริหารจัดการชุมชนต้นแบบพหุพลังสัมมาอาชีพบนฐานความร่วมมือประชารัฐ

บรรณานุกรม

อ้างอิงภาษาไทย [APA]

- กรมการพัฒนาชุมชน. (2561). **แนวทางการสร้างสัมมาชีพ ปี 2561**. สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน.
- กรรณญา ทิมา. (2565). **ข้อมูลการเปิดพื้นที่ตลาดนัดวัดประชาระบือธรรมและแนวทางการร่วมมือในการใช้ประโยชน์สถานที่ในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์สมุนไพรของกลุ่มอาชีพดูสิดระบือธรรม (นวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุ)**” ชุมชนวัดประชาระบือธรรม [เอกสารที่ไม่มีการตีพิมพ์]. สาขาวิชาการจัดการพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. (2565). **ทุนพัฒนาอาชีพและนวัตกรรมที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน ปี 2565**. กสศ. <https://www.eef.or.th/fund/community-base/>
- กาญจนา แก้วเทพ. (2538). **เครื่องมือการทำงานแนววัฒนธรรมชุมชน**. สภาคทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2563). **คู่มือความรู้การวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR) กับความเหลื่อมล้ำในสังคม**. วนิตการพิมพ์.
- กิตติ สัจจาวัฒนา. (2565). **สถานการณ์ความยากจนในระดับพื้นที่และกลไกการพัฒนาระดับพื้นที่**. หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (สอวช.).
https://www.pier.or.th/files/forums/2022/pier_forums_2022_06_kitti.pdf
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2549). **ผู้ชนะ 10 คิด** (พิมพ์ครั้งที่ 5). ชัคเชส มีเดีย.
- เกษม วัฒนชัยและจรรยา อิศรางกูร ณ อยุธยา. (2555). **CSR ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**. ดาวฤกษ์ คอมมูนิเคชั่นส์.
- คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. (2539). **หนังสือสมุนไพรสยลีรุกขชาติ “กระบือเจ็ดตัว”** (พิมพ์ครั้งที่ 2). คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). **หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**. (ท.ป.ม.).
- _____. (2550). **การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง**. (ม.ป.ท.).
- จิตติ มงคลชัยอรัญญา, วีรบูรณ์ วิสารทสกุล, เกศกุล สระแก้ว และเศรษฐภูมิ บัวทอง. (2563). **คุณค่าและมูลค่า จากงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น**. วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์.

- จิรพรรณ นฤภัทร. (2559). เครือข่ายทุนทางสังคมกับปัจจัยความไว้วางใจ. **วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์**, 24(1), 47-71.
- โชติกา ภาชีผล. (2560). เปิดประเด็น Issues Raising: การประเมินผลตอบแทนทางสังคม Social Return on Investment (SROI). **วารสารเศรษฐศาสตร์**, 45(4), 343-353.
https://lib.edu.chula.ac.th/FILEROOM/CU_FORMJOURNAL/DRAWER001/GENERAL/AL/DATA0017/00017179.PDF
- ดิเรก ฤกษ์ห่อราย. (2524). **การพัฒนาชนบท: เป็นหลักการพัฒนาลังคมและแนวความคิดจำเป็นพื้นฐาน**. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นงรัตน์ อีสโร. (2562). **วิศวกรสังคม (Social Engineer)** [เอกสารการนำเสนอ]. สรุปผลการอบรมเชิงปฏิบัติการ สำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาประเทศ.
- _____. (2562). **วิศวกรสังคม คนของพระราชชา ข้าของแผ่นดิน** [เอกสารที่ไม่มีการตีพิมพ์]. การอบรมเชิงปฏิบัติการโครงการวิศวกรสังคม.
- _____. (2564). **คู่มือพัฒนานักศึกษาเพื่อการพัฒนาประเทศ**. อมรินทร์.
- _____. (2564). พระบรมราโชบายด้านการศึกษากับภารกิจของกลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏในการเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น. **วารสารทหารพัฒนา**, 45(2), 53-63.
- นพรัตน์ ภูมิวุฒิสาร. (2543). **การจัดการส่งเสริมการตลาด**. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นาทพงศ์ หนูสวัสดิ์. (2560). **การประเมินผลตอบแทนทางสังคม**, 45(4), 343-353.
- นายสรารุช กลิ่นกุสม และไพบุลย์ ช่างเรียน. (2559). ประชากรแฝงกับคุณภาพชีวิต กรณีศึกษาเทศบาลเมืองรังสิต. **บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยดุสิต**, 12(1), 83-91.
<http://www.graduate.dusit.ac.th/journal/index.php/sdujournal/article/view/128/102>
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2539). **สังคมไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลง**. คณะกรรมการการเผยแพร่และส่งเสริมการพัฒนา.
- บัญญัติ แก้วส่อง. (2562). **ยุทธศาสตร์การวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR)**. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) <http://www.tsdf.nida.ac.th/elctfl/articlefile/article-file-10181.pdf>
- บัวพันธ์ พรหมพักพิง และสุวิทย์ อีระศาสตร์. (2546). **ทุนทางสังคม : มรดกเก่าจะนำเราไปรอดจริงหรือ**. สำนักพิมพ์คลังน่านานาวิทยา.
- บัวพันธ์ พรหมพักพิง. (2546). **โครงการ การก่อเกิด การผลิตซ้ำ การขยายตัวทุนทางสังคมในเขตพื้นที่สถาน**. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

- ประเวศ วะสี. (2550). **เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม**. หมอชาวบ้าน.
- _____. (2554). **ระบบการศึกษาที่แก้ความทุกข์ยากของคนทั้งแผ่นดิน** (พิมพ์ครั้งที่ 2). ศูนย์จิตตปัญญาศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล.
- ปราโมทย์ ประสาทกุล และคณะ. (2562). **โครงการ “ศึกษาประชากรที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย”** [รายงานการวิจัยที่ไม่มีการตีพิมพ์]. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ปึงปอนด์ รักอำนวยการและศิริพงศ์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา. (2562). ความหลากหลายของกลุ่มผู้ย้ายถิ่นในประเทศไทย: มุมมองทางประชากรและสังคม. **พัฒนาการเศรษฐกิจปริทรรศน์**, 13(2), 84-122. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/NER/article/download/213524/148547/676531>
- ปิ่นณพงศ์ วงศ์ณาศรี. (2559). **ทุนทางสังคมกับข้อเสนอเชิงนโยบายของการบูรณาการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น**. **Asian Journal of Arts and Culture**, 16(1), 99–114. Retrieved from <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/cjwu/article/view/95384>
- ผู้จัดการออนไลน์ (MGR Online). (2560). **สวทช.ภาคเหนือจัดงานโชนวัตกรรมเพื่อชุมชนสู่อาชีพ**. <https://m.mgronline.com/science/detail/9600000019364>
- พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. (2566). **กลไก**. <https://dictionary.orst.go.th/>
- พรทิพย์ เต็มวิเศษ, ธนาธิป ฉิมแพ, บุชราภรณ์ ธนสีลังกูร, ขวัญเรือน จันที. (2555). **ประมวลสรรพคุณสมุนไพรไทย 1** (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักงานกิจการโรงพิมพ์ องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- พรทิพย์ เรืองธรรม. (2560). **ทฤษฎีการออกแบบ** (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 3). คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ผังเมืองและนฤมิตศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พัฒนพงศ์ สุกิจปาณีนิจ. (2552). **ทุนทางสังคมกับการพัฒนาประเทศ** [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทที่ไม่มีการตีพิมพ์]. หลักสูตรปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พาศนา ตันต์ลักษณ์. (2526). **หลักศิลป์และการออกแบบ**. วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา.
- ฟ้าลั่น กระสังข์. (2562). **ทุนชุมชนกับกระบวนการมีส่วนร่วมสู่การเป็นชุมชนพึ่งตนเอง: ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชุมชนรางหวาย และหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี**. **วารสารรังสิตบัณฑิตศึกษาในกลุ่มธุรกิจและสังคมศาสตร์**, 5(2), 61-73. <https://rsujournals.rsu.ac.th/index.php/jrgbs/article/download/537/967/>

- ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา. (2552). คำพ่อสอน: ประมวลพระบรม
 ราชโองการและพระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง/มูลนิธิพระดาบส (พิมพ์ครั้งที่ 8).
 โรงพิมพ์กรุงเทพ.
- ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, เพ็ญญา ปาละปิ่นและคณะ. (2563). การวิจัยและพัฒนาสังคมรากหญ้า
 เศรษฐกิจภูมิปัญญา ประชากรมีส่วนร่วมผลาน นวัตกรรมอีสานบูรณาการท่องเที่ยว
 วัฒนธรรมลดความเหลื่อมล้ำอย่างยั่งยืน [รายงานการวิจัยที่ไม่มีการตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัย
 ราชภัฏสวนสุนันทา.
- ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, สุวริย์ ยอดฉิมและคณะ. (2563). การพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเชิง
 สร้างสรรค์บนฐานอัตลักษณ์ชุมชนตลาดน้ำคลองลัดมะยม [รายงานการวิจัยที่ไม่มีการ
 ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด. (2552). การมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนเขตดุสิต
 กรุงเทพมหานคร [รายงานการวิจัยที่ไม่มีการตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- _____. (2552). การศึกษาวิถีชีวิตชุมชนวัดประหารระบือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร
 [รายงานการวิจัยที่ไม่มีการตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- _____. (2555). การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนของ
 ประชาชนในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร [รายงานการวิจัยที่ไม่มีการตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัย
 ราชภัฏสวนสุนันทา.
- _____. (2555). วิถีคนเมืองกับการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
 [รายงานการวิจัยที่ไม่มีการตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- _____. (2558). ตามรอยพ่อ...อยู่อย่างพอเพียง. ดี-วิทย์.
- _____. (2558). เอกสารประกอบการสอนรายวิชา SIM2110 เศรษฐกิจสังคมตามแนว
 พระราชดำริ (Social-Economics under the Royal Initiatives) [เอกสารที่ไม่มีการ
 ตีพิมพ์]. แขนงวิชาการจัดการพัฒนาสังคม สาขาวิชาการจัดการสังคมและวัฒนธรรม
 ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- _____. (2559). แนวทางการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิต
 ของประชาชนตลาดน้ำสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร
 [รายงานการวิจัยที่ไม่มีการตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- _____. (2559). เศรษฐกิจสังคมตามแนวพระราชดำริ [เอกสารที่ไม่มีการตีพิมพ์]. สาขาวิชา
 การจัดการนวัตกรรมสังคม ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

- ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด. (2560). การพัฒนาสังคมแห่งความสุขตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง บนพื้นที่ผลกระทบนาข้าวและนาเกลือด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชน อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี [รายงานการวิจัยที่ไม่มีการตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- _____. (2560). แนวทางการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของ ประชาชนอาเซียน กรณีศึกษานครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชน ลาว [รายงานการวิจัยที่ไม่มีการตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- _____. (2561). กระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อม ล้าทางสังคมของประชาชน 3 จังหวัดยากจนในภาคเหนือภายใต้หลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง [รายงานการวิจัยที่ไม่มีการตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- _____. (2562). การพัฒนาชุมชนวิถีประชาธิปไตยตามหลักธรรมาภิบาล: หลักความ โปร่งใสและหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่เขตคูสิต กรุงเทพมหานคร [รายงาน การวิจัยที่ไม่มีการตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- _____. (2562). บริการวิชาการรับใช้สังคม [เอกสารที่ไม่มีการตีพิมพ์]. แขนงวิชาการจัดการ พัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ สวนสุนันทา.
- _____. (2562). นวัตกรรมที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในครอบครัวของหมู่บ้านต้นแบบ เศรษฐกิจพอเพียง [คู่มือที่พิมพ์ที่ไม่ได้มีการตีพิมพ์]. หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา การบริหารการพัฒนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- _____. (2562). รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์เพื่อก้าวพ้นจากความยากจนสู่ “ระดับความ พอเพียง: สบายดีอีสาน” ภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนกลุ่ม จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 [รายงานการวิจัยที่ไม่มีการตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- _____. (2563). การสร้างพลังชุมชนวัฒนธรรมแห่งความดีสู่การเชื่อมโยงวิถีชีวิตคนสองนาม หานครแห่งการท่องเที่ยวอีสานตอนบน [รายงานการวิจัยที่ไม่มีการตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัย ราชภัฏสวนสุนันทา.
- _____. (2564). การยกระดับศักยภาพกลุ่มอาชีพในชุมชนวัดประหาระบือธรรมตามบริบท ชุมชนเมือง กรุงเทพมหานคร [รายงานการวิจัยที่ไม่มีการตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวน สุนันทาและสำนักงานวิจัยแห่งชาติ (วช.).
- _____. (2564). นวัตกรรมการบริหารจัดการการมีส่วนร่วมเครือข่ายชุมชนเมือง กรุงเทพมหานครเพื่อการท่องเที่ยวระดับโลก [รายงานการวิจัยที่ไม่มีการตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

- ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด. (2565). การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนเมืองในการออกแบบผลิตภัณฑ์จากความหลากหลายของทุนทางปัญญาและทุนมนุษย์เพื่อสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวที่พอเพียง [รายงานการวิจัยที่ไม่มีการตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- _____. (2565). แนวคิดของวิศวกรสังคม [เอกสารที่ไม่มีการตีพิมพ์]. สำนักวิชาการศึกษาทั่วไปและนวัตกรรมการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนดและคณะ. (2565). การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากบนวิถีความหลากหลายของทุนทางปัญญาเพื่อยกระดับผลิตผลชุมชนเมืองเชิงคุณค่าสู่การสร้างมูลค่าของผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์ดุสิตแบรนด์ [รายงานการวิจัยที่ไม่มีการตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนดและเพ็ญภา ปาละปิ่น. (2564). วิศวกรสังคม (Social Engineers) [เอกสารที่ไม่มีการตีพิมพ์]. สำนักวิชาการศึกษาทั่วไปและนวัตกรรมการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนดและไพรินทร์ ชัดธิพงษ์. (2555). โครงการวิจัยพัฒนาและแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกรุงเทพมหานคร ชุมชนวัดประหาระปิธรรม 1-4 เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร [รายงานการวิจัยที่ไม่มีการตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- มนตรี แยมกสิกร. (2546). การพัฒนารูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาการคิดเชิงระบบของนิสิตระดับปริญญาตรี สาขาเทคโนโลยีการศึกษา [ดุสิตนิพนธ์ที่ไม่ได้มีการตีพิมพ์]. สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2566). หน่วยสนับสนุนวิชาการรับใช้สังคม.
<https://www.se.cmu.ac.th/>
- มูลนิธิชัยพัฒนา. (2550). เศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่. อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- _____. (2557). เศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่. อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ไมตรี อินทรีย์ยะ. (2560). ทุนทางสังคม. *Social Capital*, 9 (2), 14-25. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/nakboot/article/download/104774/83551/266665>
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2536). หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท. อนุเคราะห์ไทย.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2560). ประกาศ กพอ. เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รอง ศาสตราจารย์และศาสตราจารย์ พ.ศ. 2560 (2560, 31 ตุลาคม). เล่ม 134 ตอนพิเศษ 265 ง., 60.
- _____. (2564). ระเบียบกรุงเทพมหานคร ว่าด้วยชุมชนและกรรมการชุมชน พ.ศ. 2564. เล่ม 138 ตอนพิเศษ 114 ง, 27 พฤษภาคม, 9-33.
<http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER9/DRAWER041/GENERAL/DATA/0008/00008668.PDF>

- ราชกิจจานุเบกษา. (2565). ประกาศ ก.พ.อ. เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์ พ.ศ. 2564. เล่ม 139 ตอนพิเศษ 4 ง, 22. <https://ratchakitcha.soc.go.th/documents/17193313.pdf>
- _____. (2565). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570), เล่ม 139 ตอนพิเศษ 258 ง, 1 พฤศจิกายน 2565, 97-98. https://www.nesdc.go.th/download/Plan13/Doc/Plan13_Final.pdf
- ลีลาภรณ์ บัวสาย (บ.ก.). (2549). เศรษฐกิจพอเพียง ร่วมเรียนรู้ สถานข่าย ขยายผล. อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- วรเดช จันทรศร. (2554). การจัดการภาครัฐตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- วสวัตดี สุตัญญาภรณ์. (2558). จากชนบทสู่เมือง : ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อและผลกระทบจากการย้ายถิ่น. KASEM BUNDT JOURNAL, 16(1), 102-112. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jkbu/article/view/34695>
- วัฒนาพร อิมสุรธรรม์ และคณะ. (2553). แนวทางการพัฒนาทุนชุมชน. สำนักพัฒนาทุนและองค์กรการเงินชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน.
- วันชัย ธรรมสัจจาร และคณะ. (2565). ทุนชุมชนและศักยภาพในการจัดการตนเอง เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนท้องถิ่น. วารสารนาคบุตรปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, 14(1), 22-32. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/nakboot/article/download/255221/175040/958130>
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2545). การออกแบบ. คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). (2565). การอพยพ (Migration) ในคำศัพท์ทางมานุษยวิทยา. <https://www.sac.or.th/databases/anthropology-concepts/glossary/88>
- ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ (TCDC). (2556). คู่มือการใช้งานตราสัญลักษณ์ OTOP (OTOP Manual & Guideline). <http://resource.tcdc.or.th/ebook/OTOP-Manual.pdf>
- สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร. (2559). การวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR: Community Based Research). งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร. <https://rdi.snru.ac.th/wp-content/uploads/2016/12/CBR-.pdf>
- สมศักดิ์ สามัคคีธรรม. (2554). การสถาปนาอำนาจของผู้ไร้อำนาจ. มาถลอกคุณ ซีเอสบี จากัด.

สมศักดิ์ สามัคคีธรรม. (2564). แนวคิดของเกลน แลฟเวอแรค ว่าด้วย “การเสริมพลังชุมชน”.

วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, 29(1), 1-30.

http://journal.innovtalk.com/upload_files/journal/journal_id_39_114.pdf

สรารุช กลิ่นกุสุม และไพบุลย์ ช่างเรียน. (2559). ประชากรแฝงกับคุณภาพชีวิต กรณีศึกษา เทศบาลเมืองรังสิต. **บัณฑิตวิทยามหาวิทยาลัยดุสิต**, 12(1), 83-91.

<http://www.graduate.dusit.ac.th/journal/index.php/sdujournal/article/view/128/102>

ศักดิ์ สแสงฉาย. (2557). ทูทางสังคมกับการพัฒนาชุมชน บางนางลี่ อำเภออัมพวา จังหวัด

สมุทรสงคราม. **Area Based Development Research Journal**, 6(3), 79-92.

<https://so01.tci-thaijo.org/index.php/abcjournal/article/view/96962>

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2544). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่เก้า (พ.ศ.2545-2549)**. กรุงเทพฯ:คุรุสภาลาดพร้าว.

_____. (2550). **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**. ๒๑ เซ็นจูรี่.

สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ. (2563). **SROI Calculator**. <https://sroi-calculator.nia.or.th/>

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2552). **กลไก**. บทวิทยุรายการ “รู้ รัก ภาษาไทย” ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2552.

<http://legacy.orst.go.th/>

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2564). **ประชากรแฝงในประเทศไทย พ.ศ. 2563**. กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.

สำนักส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิสาหกิจชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย.

(2558). **คู่มือการดำเนินงาน ผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP รายใหม่ พ.ศ. 2558**. บีทีเอสเพรส.

สำนักสนับสนุนขบวนการองค์กรชุมชน สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). (2558). **คู่มือ**

สนับสนุนการพัฒนาระบบเศรษฐกิจและทุนชุมชน. https://web.codi.or.th/wp-content/uploads/2019/05/book_Economic041258.pdf

สิทธิธัญ ประพทุธนิตสารและคณะ. (2559). **โครงการ การพัฒนาคุณค่าของอัตลักษณ์ทางกายภาพ**

และสังคมวัฒนธรรมบนความร่วมมือเพื่อนำไปสู่พิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิตย่านวัดเกต เมืองเชียงใหม่ [รายงานการวิจัยที่ไม่มีการตีพิมพ์]. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นและมหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สิทธิศักดิ์ ธัญศรีสวัสดิกุล. (2529). **ออกแบบลวดลาย (พิมพ์ครั้งที่ 2)**. โอเดียนสโตร์.

สุดาตวง เรืองรุจิระ. (2538). **นโยบายผลิตภัณฑ์และราคา**. รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์

- สุพรรณ เอี่ยมวิจารณ์. (2561). ระบบ กลไกและการประเมินกระบวนการ : แนวคิดเพื่อพัฒนาผลของการบริหารหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษาไทย. *วารสารบัณฑิตศึกษา*, 15(68), 1-15.
<https://so02.tci-thaijo.org/index.php/SNGSJ/article/view/71972/97486>
- สุพรรณ ไชยอำพร. (2560). ทูทางสังคมกับการเสริมสร้างทุนมนุษย์ในเขตเมืองชายแดน กรณีศึกษาเปรียบเทียบประเทศไทยกับกัมพูชา. *วารสารพัฒนาสังคม*, 19(2), 53-67.
- สมาลี สันติพลวุฒิ และคณะ. (2550). **โครงการการจัดทำระบบฐานข้อมูลและตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อพัฒนายุทธศาสตร์การเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง**. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2541). การดำเนินชีวิตในระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ใน **วารสารน้ำ** สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียง, ธ.ค. 2541-ม.ค. 2542, 16.
- สุวรรณ คำมัน และคณะ. (2551, 29-30 พฤศจิกายน). “**สู่การเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน**” ใน **กลุ่มทุนมนุษย์ “ทูทางสังคมกับการพัฒนาทุนมนุษย์”** [เอกสารนำเสนอ]. การสัมมนาวิชาการประจำปี 2551 จัดโดย มูลนิธิชัยพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และมูลนิธิ สถาบันการวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- อิภัทร์ สันทรโก, อัดติยาพร ไชยฤทธิ์ และนพพร ชุนคำ. (2563). ผลกระทบและแนวทางการแก้ไขปัญหาประชากรแฝงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา เทศบาลตำบลเทพราช อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา. *วารสารราชพฤกษ์*, 18(2), 119-127.
<https://so05.tci-thaijo.org/index.php/Ratchaphruekjournal/article/download/234005/167398/853495>
- อภิชัย พันธเสน (บ.ก.). (2555). **เหลียวหลังเพื่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในทศวรรษหน้า (2556-2565)**. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- อรรถัย ก๊กผล. (2552). **คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน สำหรับนักบริหารท้องถิ่น**. จรัญสนิทวงศ์การพิมพ์.
- อรพินท์ สฟโซคชัย. (2538). **การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน**. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2541). **การระดมทุนเพื่อสังคม**. สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- อารี สุทธิพันธ์. (2527). **ศิลปะและการออกแบบ**. คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อุมพร ทานรุ่งชโรทร. (2551). การเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชน. วารสารพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2 (ฉบับพิเศษ), 1-5.

อ้างอิงภาษาอังกฤษ [APA]

Akkaraseranee, N. (2012). **Threats of creative economy** (Volume 3). Knowledge Management and Development Office. (Public Organization).

Barnes, M., Rodger, R., & Whyte, C. (1997). Empowerment through community development in recreation and leisure. **Journal online** at <http://www.adp.lin.ca/resource/html/Vol24/v24n1a7.htm>

Bevlin, Marjorie Elliott. (1980). **Design through discovery**. Holt, Rinehart, and Winston.

Boissevain, J., & Mitchell, C. J. (1973). **Network analysis: Studies in human interaction**. Mouton and Company.

Bourdieu, P. (1986). **The forms of capital**. In: Richardson, J., **Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education**. Westport, CT, Greenwood, 241-58.

<https://www.socialcapitalgateway.org/sites/socialcapitalgateway.org/files/data/paper/2016/10/18/rbasicsbourdieu1986-theformsofcapital.pdf>

Brinkkemper, S. (1996) Method engineering: engineering of information systems development methods and tools, **Information and Software Technology**, 38 (4), 275-280.

Bronfenbrenner U. (1994). Ecological models in human development. In T. Husén & T. N. Postlethwaite (Eds.). Oxford, UK: Pergamon. **The international encyclopedia of education**, 2(3), 1643-47

https://impactofspecialneeds.weebly.com/uploads/3/4/1/9/3419723/ecological_models_of_human_development.pdf

_____. (1994). Ecological models of human development. In **International Encyclopedia of Education**, Vol, 3, 2nd. Ed. Oxford: Elsevier. Reprinted in:

Gauvain, M. & Cole, M. (Eds.), **Readings on the development of children**, 2nd Ed. (1993, 37-43). Freeman.

https://impactofspecialneeds.weebly.com/uploads/3/4/1/9/3419723/ecological_models_of_human_development.pdf

- Cheytim, A. (2017). **Happiness of The Elderly in The Senior Citizens Club in Bangkok** [Unpublished master's degree thesis, Silpakorn University].
<http://www.sure.su.ac.th/xmlui/handle/123456789/25983>
- Cohen, D., & Prusak, L. (2001). **In good company: How social capital makes organizations work**. Harvard Business School Press.
- Cohen, J. & Uphoff, N. (1977). **Rural development participation: Concept and measures for project design implementation and evaluation**. Rural Development Committee Center for International Studies, Cornell University.
- _____. (1980). **Participation's place in rural development: Seeking clarity through specificity**. *World Development*, (8), 213-235.
- Cook, D.J., Mulrow, C.D., & Haynes, R.B. (1997). Systematic reviews: synthesis of the best evidence for clinical decisions. *Ann Intern Med*, 126(5), 376-80.
- Erwin, William. (1976). **Participation Management: Concept, Theory and Implementation**. Georgia State University.
- Foundation of Thai Gerontology Research and Development Institute. (2020). **Situation of the Thai Elderly 2019**. Institute for Population and Social Research Mahidol University.
- Gibson, J. M. (1991). A Concept Analysis of Empowerment. *Journal of Advanced Nursing*, (16), 354-361.
- Gochhayat, S. (2010). 'Social Engineering by Roscoe Pound': Issues in Legal and Political Philosophy. *SSRN Electronic Journal*. 10.2139/ssrn.1742165
- Goldstein, B.D. (1968). "Hematotoxicity in humans", *J. Toxicol Environ Health Supply*. (2), 69-105.
- Government Gazette. (2003). **The Elderly Act B.E. 2546** (Volume 120, Part 130 Kor, p. 1, December 31, 2003).
<http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER23/DRAWER076/GENERAL/DATA0000/00000074.PDF>
- Israel, B.A., Checkoway, B., Schulz, A., & Zimmerman, M. (1994). Health education and community empowerment: conceptualizing and measuring perceptions of individual, organizational, and community control. *Health Educ Q*. Summer, 21(2), 149-70. doi: 10.1177/109019819402100203. PMID: 8021145.

- Jaiborisudhi, W. (2013). **A Study on One Tambon One Product (OTOP) Project and the Product Discourse**. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/easttu/article/view/82708/65715>
- Jotte I.J.C. De Koning, Marcel R.M. Crul, Renee Wever. (2016). **Models of Co-creation**. <https://www.researchgate.net/publication/303541138>
- Laverack, G. (2007a). **Health Promotion Practice: Building Empowered Communities**. Open University Press.
- _____. (2007b). **Health Promotion Practice: Power and Empowerment**. Sage Publications.
- Laverack, G., & Labonte, R. (2000). A planning framework for community empowerment goals within health promotion. **Health Policy and Planning**, 15(3), 255-262.
- Maurya, A. (2023). **Social Engineering**. <https://www.legalserviceindia.com/legal/article-10706-social-engineering.html>
- Merriam-Webster Dictionary. (2023). **Mechanism**. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/mechanism>
- Mulrow, C.D., Cook, D.J., & Davidoff, F. (1997). Systematic reviews: critical links in the great chain of evidence. **Ann Intern Med**; 126(5), 389-91.
- Oakley, P. & Marsden, D. (2533). **Approaches to participation in rural development** [แนวทางในการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา] (นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, ผู้แปล). กองแปลและวิเทศสัมพันธ์ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- Östlund, D. (2007). "A knower and friend of human beings, not machines: The business career of the terminology of social engineering, 1894–1910". **Ideas in History**. 2 (2): 43–82. ISSN 1890-1832. Retrieved 2016-09-05.
- Perkins, D.D., & Zimmerman, M.A. (1995). Empowerment theory, research, and application. **American Journal of Community Psychology**, 23(5), 569-579.
- Phukamchanoad, P. (2009). **The Participation of Community Committee in Sub-community Development in Dusit District, Bangkok**. Suan Sunandha Rajabhat University.

- Phukamchanoad, P. (2022). "The innovative approach to sufficiency economy in Thailand's Northeastern region provinces," **Journal of Community Positive Practices, Catalactica NGO**, (1), 20-33.
- Phukamchanoad, P. (2022). Community-based tourism product development based on the community identity of Klong-Lad-Ma-Yom floating market, Bangkok, Thailand. **Turyzm/Tourism**, 32 (1), 59–76. <https://doi.org/10.18778/0867-5856.32.1.03>
- _____. (2023). Urban community study on design thinking: A case study of product development in Wat Pracharabuedham community 1–4, Dusit District, Bangkok, Thailand. **Kasetsart Journal (Social Sciences)**, 044(1), 61-72. DOI: doi.org/10.34044/j.kjss.2023.44.1.07
- Pierre Bourdieu. (1977). **Outline of a theory of practice**. Great Britain, Cambridge University Press.
- Popper, K. (1971). **The Open Society and Its Enemies Princeton**. Princeton University Press
- Putnam, R. D. (1993). **The Prosperous Community-Social Capital and Public Life**. *American Prospect* (13), 35-42.
- Reeder, Williams W. (1963). **Some Aspects of the Information Social Participation of Farm Families in New York State**. Cornell University.
- _____. (1974). **Some Aspects of the Informal Social Participation of Focus Families In New York State** [Unpublished Ph.D. Dissertation]. Cornell University.
- Reggiani, A., H. (2007). **God's Eugenicist: Alexis Carrel and the Sociobiology of Decline**. Berghahn Books.
- Sangaimsak, P. (2018). Customer's Purchasing Requirements of Creative Products from Thai Wisdom. **Journal of Rangsit Graduate Studies in Business and Social Sciences**. 4 (2). July-December 2018, 157-173. <https://doi.org/10.14456/jrgbsrangsit.2018.28>
- Senge, P. M. (1990). **The Fifth Discipline: The Art and Practice of the Learning Organization**. Doubleday Currency.

- Stanford d.school. (2021). **Steps of Design Thinking Stanford University**.
<http://dschool.stanford.edu/dgift/>.
- Tiwari, K.S. (2023). **Roscoe Pound Theory of Social Engineering**.
<https://www.legalserviceindia.com/legal/article-10837-roscoe-pound-theory-of-social-engineering.html#:~:text=According%20to%20Pound%2C%20%22Law%20is, resolving%20individual%20and%20social%20problems.%22>
- Treevanchai, S. (2003). " **Social Capital and the Performances of Savings Groups: A Case Study in Songkhla** [Master Degree Thesis]. Faculty of Economics (English Program), Thammasat University.
- UNESCO. (1998). **Technical Working Group Meeting on Community Learning Centre Chiang Rai, Thailand**. UNESCO Principle Regional Office for Asia and the Pacific.
- Wikipedia. (2023). **Social engineering (political science)**.
https://en.wikipedia.org/wiki/Social_engineering_%28political_science%29
- World Bank. (1999). **Social Capital, Household Welfare and Poverty in Indonesia**. Working Paper, no.6, Washington, April.
- Yodphet, S. (2006). **Welfare for the elderly. Concepts and methods of social work practice**. Mr. Copy.
- Yvonne (Bonnie) Wichtner-Zoia. (2013). **What are community capitals?**. Michigan State University Extension.
https://www.canr.msu.edu/news/what_are_community_capitals#:~:text=Community%20capitals%20are%20resources%20and%20characteristics%20identified%20with%20successful%20and%20sustainable%20communities.
- Zimmerman, M. and Rappaport, J. (1988). Citizen participation, perceived control and psychological empowerment. **American Journal of Community Psychology**.16 (5). <https://doi.org/10.1007/BF00930023>

ภาคผนวก ก

หนังสือเชิญ

โครงการวิจัยเรื่อง “การออกแบบนวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุแบบบูรณาการบนความร่วมมือของชุมชน
วัดประชาราษฎร์บวรธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร”

๒๗ มีนาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญร่วมกิจกรรมวิจัย “เวทีพูดคุย ถ่ายทอดความรู้วิจัยรับใช้สังคมและชุมชนภาคีเครือข่าย”

เรียน ผู้อำนวยการเขตดุสิต

ด้วยแผนงานการวิจัยและพัฒนาวิชาการรับใช้สังคมและท้องถิ่นเพื่อลดความเหลื่อมล้ำโดยมหาวิทยาลัยในพื้นที่ ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๕ เรื่อง “การออกแบบนวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุแบบบูรณาการบนความร่วมมือของชุมชนวัดประชาราษฎร์บวรธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร” โดย รศ.ดร.ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด อาจารย์ประจำแขนงวิชาการจัดการพัฒนาสังคม กลุ่มวิชาการจัดการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ได้รับมอบหมายจากอธิการบดีให้รับผิดชอบเป็นหัวหน้าโครงการวิจัยและดำเนินการวิจัยตามปีงบประมาณ ๒๕๖๕ จนแล้วเสร็จ

บัดนี้การวิจัยใกล้เสร็จสิ้นแล้วเพื่อสร้างภาคีเครือข่ายการพัฒนาเชิงพื้นที่ร่วมกัน ทางโครงการวิจัยฯ จึงขอเรียนเชิญ “ผู้อำนวยการเขตดุสิต หรือตัวแทน” เข้าร่วมกิจกรรม “เวทีพูดคุย ถ่ายทอดความรู้วิจัยรับใช้สังคมและชุมชนภาคีเครือข่าย” และ “กลไกขับเคลื่อนเครือข่าย วิจัย พัฒนาอาชีพชุมชนสู่เศรษฐกิจดี ชีวิตพอเพียง ฐานรากมั่นคง ชุมชนยั่งยืน” สู่การใช้ประโยชน์การวิจัยในเชิงพื้นที่ร่วมกัน ใน **วันศุกร์ ที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ ที่ ศูนย์วัดประชาราษฎร์บวรธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ตั้งแต่เวลา ๐๙.๐๐-๑๒.๐๐ น.**

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

(รองศาสตราจารย์ ดร.ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด)
หัวหน้าโครงการวิจัย

หนังสือเชิญ

โครงการวิจัยเรื่อง “การออกแบบนวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุแบบบูรณาการบนความร่วมมือของชุมชน
วัดประชากรบือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร”

๒๗ มีนาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญร่วมกิจกรรมวิจัย “เวทีพูดคุย ถ่ายทอดความรู้วิจัยรับใช้สังคมและชุมชนภาคีเครือข่าย”

เรียน ผู้นำชุมชนวัดประชากรบือธรรม ๑-๔

ด้วยแผนงานการวิจัยและพัฒนาวิชาการรับใช้สังคมและท้องถิ่นเพื่อลดความเหลื่อมล้ำโดยมหาวิทยาลัยในพื้นที่ ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๕ เรื่อง “การออกแบบนวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุแบบบูรณาการบนความร่วมมือของชุมชนวัดประชากรบือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร” โดย รศ.ดร.ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด อาจารย์ประจำแขนงวิชาการจัดการพัฒนาสังคม กลุ่มวิชาการจัดการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ได้รับมอบหมายจากอธิการบดีให้รับผิดชอบเป็นหัวหน้าโครงการวิจัยและดำเนินการวิจัยตามปีงบประมาณ ๒๕๖๕ จนแล้วเสร็จ

บัดนี้การวิจัยใกล้เสร็จสิ้นแล้วเพื่อสร้างภาคีเครือข่ายการพัฒนาเชิงพื้นที่ร่วมกัน ทางโครงการวิจัยฯ จึงขอเรียนเชิญ “ผู้นำชุมชนวัดประชากรบือธรรม ๑-๔” เข้าร่วมกิจกรรม “เวทีพูดคุย ถ่ายทอดความรู้วิจัยรับใช้สังคมและชุมชนภาคีเครือข่าย” และ “กลไกขับเคลื่อนเครือข่าย วิจัย พัฒนาอาชีพชุมชนสู่เศรษฐกิจดี ชีวิตพอเพียง ฐานรากมั่นคง ชุมชนยั่งยืน” สู่การใช้ประโยชน์การวิจัยในเชิงพื้นที่ร่วมกัน ใน **วันศุกร์ ที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ ที่ ชุมชนวัดประชากรบือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ตั้งแต่เวลา ๐๙.๐๐-๑๒.๐๐ น.**

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

(รองศาสตราจารย์ ดร.ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด)
หัวหน้าโครงการวิจัย

หนังสือเชิญ

โครงการวิจัยเรื่อง “การออกแบบนวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุแบบบูรณาการบนความร่วมมือของชุมชน
วัดประชาราษฎร์บวรธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร”

๒๗ มีนาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญร่วมกิจกรรมวิจัย “เวทีพูดคุย ถ่ายทอดความรู้วิจัยรับใช้สังคมและชุมชนภาคีเครือข่าย”

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดประชาราษฎร์บวรธรรม

ด้วยแผนงานการวิจัยและพัฒนาวิชาการรับใช้สังคมและท้องถิ่นเพื่อลดความเหลื่อมล้ำโดยมหาวิทยาลัยในพื้นที่ ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๕ เรื่อง “การออกแบบนวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุแบบบูรณาการบนความร่วมมือของชุมชนวัดประชาราษฎร์บวรธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร” โดย รศ.ดร.ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด อาจารย์ประจำแขนงวิชาการจัดการพัฒนาสังคม กลุ่มวิชาการจัดการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ได้รับมอบหมายจากอธิการบดีให้รับผิดชอบเป็นหัวหน้าโครงการวิจัยและดำเนินการวิจัยตามปีงบประมาณ ๒๕๖๕ จนแล้วเสร็จ

บัดนี้การวิจัยใกล้เสร็จสิ้นแล้วเพื่อสร้างภาคีเครือข่ายการพัฒนาเชิงพื้นที่ร่วมกัน ทางโครงการวิจัยฯ จึงขอเรียนเชิญ “ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดประชาราษฎร์บวรธรรม” หรือตัวแทนเข้าร่วมกิจกรรม “เวทีพูดคุย ถ่ายทอดความรู้วิจัยรับใช้สังคมและชุมชนภาคีเครือข่าย” และ “กลไกขับเคลื่อนเครือข่าย วิจัย พัฒนาอาชีพชุมชนสู่เศรษฐกิจดีชีวิตพอเพียง ฐานรากมั่นคง ชุมชนยั่งยืน” สู่การใช้ประโยชน์การวิจัยในเชิงพื้นที่ร่วมกัน **ในวันศุกร์ ที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ ที่ ศูนย์วัดประชาราษฎร์บวรธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ตั้งแต่เวลา ๐๙.๐๐-๑๒.๐๐ น.**

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

(รองศาสตราจารย์ ดร.ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด)
หัวหน้าโครงการวิจัย

หนังสือเชิญ

โครงการวิจัยเรื่อง “การออกแบบนวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุแบบบูรณาการบนความร่วมมือของชุมชน
วัดประชาราษฎร์บวรธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร”

๒๗ มีนาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญร่วมกิจกรรมวิจัย “เวทีพูดคุย ถ่ายทอดความรู้วิจัยรับใช้สังคมและชุมชนภาคีเครือข่าย”

เรียน ศูนย์กัญพัฒนาวัดประชาราษฎร์บวรธรรม

ด้วยแผนงานการวิจัยและพัฒนาวิชาการรับใช้สังคมและท้องถิ่นเพื่อลดความเหลื่อมล้ำโดยมหาวิทยาลัยในพื้นที่ ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๕ เรื่อง “การออกแบบนวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุแบบบูรณาการบนความร่วมมือของชุมชนวัดประชาราษฎร์บวรธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร” โดย รศ.ดร.ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด อาจารย์ประจำแขนงวิชาการจัดการพัฒนาสังคม กลุ่มวิชาการจัดการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ได้รับมอบหมายจากอธิการบดีให้รับผิดชอบเป็นหัวหน้าโครงการวิจัยและดำเนินการวิจัยตามปีงบประมาณ ๒๕๖๕ จนแล้วเสร็จ

บัดนี้การวิจัยใกล้เสร็จสิ้นแล้วเพื่อสร้างภาคีเครือข่ายการพัฒนาเชิงพื้นที่ร่วมกัน ทางโครงการวิจัยฯ จึงขอเรียนเชิญ “ศูนย์กัญพัฒนาวัดประชาราษฎร์บวรธรรม” หรือตัวแทนเข้าร่วมกิจกรรม “เวทีพูดคุย ถ่ายทอดความรู้วิจัยรับใช้สังคมและชุมชนภาคีเครือข่าย” และ “กลไกขับเคลื่อนเครือข่าย วิจัย พัฒนาอาชีพชุมชนสู่เศรษฐกิจดี ชีวิตพอเพียง ฐานรากมั่นคง ชุมชนยั่งยืน” สู่การใช้ประโยชน์การวิจัยในเชิงพื้นที่ร่วมกัน ใน **วันศุกร์ ที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ ที่ ศูนย์วัดประชาราษฎร์บวรธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ตั้งแต่เวลา ๐๙.๐๐-๑๒.๐๐ น.**

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

(รองศาสตราจารย์ ดร.ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด)

หัวหน้าโครงการวิจัย

หนังสือเชิญ

โครงการวิจัยเรื่อง “การออกแบบนวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุแบบบูรณาการบนความร่วมมือของชุมชน
วัดประหารระเบิดธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร”

๒๗ มีนาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญร่วมกิจกรรมวิจัย “เวทีพูดคุย ถ่ายทอดความรู้วิจัยรับใช้สังคมและชุมชนภาคีเครือข่าย”

เรียน ผู้ดูแลตลาดนัดวัดประหารระเบิดธรรม

ด้วยแผนงานการวิจัยและพัฒนาวิชาการรับใช้สังคมและท้องถิ่นเพื่อลดความเหลื่อมล้ำโดยมหาวิทยาลัยใน
พื้นที่ ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๕ เรื่อง “การออกแบบนวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุแบบบูรณาการบนความ
ร่วมมือของชุมชนวัดประหารระเบิดธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร” โดย รศ.ดร.ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด อาจารย์ประจำ
แขนงวิชาการจัดการพัฒนาสังคม กลุ่มวิชาการจัดการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะ
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ได้รับมอบหมายจากอธิการบดีให้รับผิดชอบเป็น
หัวหน้าโครงการวิจัยและดำเนินการวิจัยตามปีงบประมาณ ๒๕๖๕ จนแล้วเสร็จ

บัดนี้การวิจัยใกล้เสร็จสิ้นแล้วเพื่อสร้างภาคีเครือข่ายการพัฒนาเชิงพื้นที่ร่วมกัน ทางโครงการวิจัยฯ จึงขอ
เรียนเชิญ “ผู้ดูแลตลาดนัดวัดประหารระเบิดธรรม” หรือตัวแทนเข้าร่วมกิจกรรม “เวทีพูดคุย ถ่ายทอดความรู้วิจัย
รับใช้สังคมและชุมชนภาคีเครือข่าย” และ “กลไกขับเคลื่อนเครือข่าย วิจัย พัฒนาอาชีพชุมชนสู่เศรษฐกิจดี ชีวิต
พอเพียง ฐานรากมั่นคง ชุมชนยั่งยืน” สู่การใช้ประโยชน์การวิจัยในเชิงพื้นที่ร่วมกัน ใน **วันศุกร์ ที่ ๓๑ มีนาคม**
พ.ศ. ๒๕๖๖ ที่ ชุมชนวัดประหารระเบิดธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ตั้งแต่เวลา ๐๙.๐๐-๑๒.๐๐ น.

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

(รองศาสตราจารย์ ดร.ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด)

หัวหน้าโครงการวิจัย

หนังสือเชิญ

โครงการวิจัยเรื่อง “การออกแบบนวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุแบบบูรณาการบนความร่วมมือของชุมชน
วัดประชากรบือธรรม เขตคูสิต กรุงเทพมหานคร”

๒๗ มีนาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญร่วมกิจกรรมวิจัย “เวทีพูดคุย ถ่ายทอดความรู้วิจัยรับใช้สังคมและชุมชนภาคีเครือข่าย”

เรียน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำชุมชน (อสส.) ทั้ง 4 ชุมชน

ด้วยแผนงานการวิจัยและพัฒนาวิชาการรับใช้สังคมและท้องถิ่นเพื่อลดความเหลื่อมล้ำโดยมหาวิทยาลัยในพื้นที่ ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๕ เรื่อง “การออกแบบนวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุแบบบูรณาการบนความร่วมมือของชุมชนวัดประชากรบือธรรม เขตคูสิต กรุงเทพมหานคร” โดย รศ.ดร.ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด อาจารย์ประจำแขนงวิชาการจัดการพัฒนาสังคม กลุ่มวิชาการจัดการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ได้รับมอบหมายจากอธิการบดีให้รับผิดชอบเป็นหัวหน้าโครงการวิจัยและดำเนินการวิจัยตามปีงบประมาณ ๒๕๖๕ จนแล้วเสร็จ

บัดนี้การวิจัยใกล้เสร็จสิ้นแล้วเพื่อสร้างภาคีเครือข่ายการพัฒนาเชิงพื้นที่ร่วมกัน ทางโครงการวิจัยฯ จึงขอเรียนเชิญ “อาสาสมัครสาธารณสุขประจำชุมชน (อสส.) ทั้ง 4 ชุมชน” เข้าร่วมกิจกรรม “เวทีพูดคุย ถ่ายทอดความรู้วิจัยรับใช้สังคมและชุมชนภาคีเครือข่าย” และ “กลไกขับเคลื่อนเครือข่าย วิจัย พัฒนาอาชีพชุมชนสู่เศรษฐกิจดี ชีวิตพอเพียง ฐานรากมั่นคง ชุมชนยั่งยืน” สู่การใช้ประโยชน์การวิจัยในเชิงพื้นที่ร่วมกัน ใน วันศุกร์ ที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ ที่ ชุมชนวัดประชากรบือธรรม เขตคูสิต กรุงเทพมหานคร ตั้งแต่เวลา ๐๙.๐๐-๑๒.๐๐ น.

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

(รองศาสตราจารย์ ดร.ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด)

หัวหน้าโครงการวิจัย

โทร. ๐๘๓-๑๑๗-๕๕๗๓๓

หนังสือเชิญ

โครงการวิจัยเรื่อง “การออกแบบนวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุแบบบูรณาการบนความร่วมมือของชุมชน
วัดประชาราษฎร์บือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร”

๒๗ มีนาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญร่วมกิจกรรมวิจัย “เวทีพูดคุย ถ่ายทอดความรู้วิจัยรับใช้สังคมและชุมชนภาคีเครือข่าย”

เรียน ประธานอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.)

ด้วยแผนงานการวิจัยและพัฒนาวิชาการรับใช้สังคมและท้องถิ่นเพื่อลดความเหลื่อมล้ำโดยมหาวิทยาลัยในพื้นที่ ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๕ เรื่อง “การออกแบบนวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุแบบบูรณาการบนความร่วมมือของชุมชนวัดประชาราษฎร์บือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร” โดย รศ.ดร.ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด อาจารย์ประจำแขนงวิชาการจัดการพัฒนาสังคม กลุ่มวิชาการจัดการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ได้รับมอบหมายจากอธิการบดีให้รับผิดชอบเป็นหัวหน้าโครงการวิจัยและดำเนินการวิจัยตามปีงบประมาณ ๒๕๖๕ จนแล้วเสร็จ

บัดนี้การวิจัยใกล้เสร็จสิ้นแล้วเพื่อสร้างภาคีเครือข่ายการพัฒนาเชิงพื้นที่ร่วมกัน ทางโครงการวิจัยฯ จึงขอเรียนเชิญ “ประธานอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.)” เข้าร่วมกิจกรรม “เวทีพูดคุย ถ่ายทอดความรู้วิจัยรับใช้สังคมและชุมชนภาคีเครือข่าย” และ “กลไกขับเคลื่อนเครือข่าย วิจัย พัฒนาอาชีพชุมชนสู่เศรษฐกิจดี ชีวิตพอเพียง ฐานรากมั่นคง ชุมชนยั่งยืน” สู่การใช้ประโยชน์การวิจัยในเชิงพื้นที่ร่วมกัน ในวันศุกร์ที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ ที่ ศูนย์วัดประชาราษฎร์บือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ตั้งแต่เวลา ๐๙.๐๐-๑๒.๐๐ น.

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

(รองศาสตราจารย์ ดร.ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด)

หัวหน้าโครงการวิจัย

โทร. ๐๘๓-๑๑๗-๕๕๗๓๓

หนังสือเชิญ

โครงการวิจัยเรื่อง “การออกแบบนวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุแบบบูรณาการบนความร่วมมือของชุมชน
วัดประชาระบือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร”

๒๗ มีนาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญร่วมกิจกรรมวิจัย “เวทีพูดคุย ถ่ายทอดความรู้วิจัยรับใช้สังคมและชุมชนภาคีเครือข่าย”

เรียน ประธานคณะกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าตำบล

ด้วยแผนงานการวิจัยและพัฒนาวิชาการรับใช้สังคมและท้องถิ่นเพื่อลดความเหลื่อมล้ำโดยมหาวิทยาลัยในพื้นที่ ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๕ เรื่อง “การออกแบบนวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุแบบบูรณาการบนความร่วมมือของชุมชนวัดประชาระบือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร” โดย รศ.ดร.ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด อาจารย์ประจำแขนงวิชาการจัดการพัฒนาสังคม กลุ่มวิชาการจัดการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ได้รับมอบหมายจากอธิการบดีให้รับผิดชอบเป็นหัวหน้าโครงการวิจัยและดำเนินการวิจัยตามปีงบประมาณ ๒๕๖๕ จนแล้วเสร็จ

บัดนี้การวิจัยใกล้เสร็จสิ้นแล้วเพื่อสร้างภาคีเครือข่ายการพัฒนาเชิงพื้นที่ร่วมกัน ทางโครงการวิจัยฯ จึงขอเรียนเชิญ “ประธานคณะกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าตำบล” เข้าร่วมกิจกรรม “เวทีพูดคุย ถ่ายทอดความรู้วิจัยรับใช้สังคมและชุมชนภาคีเครือข่าย” และ “กลไกขับเคลื่อนเครือข่าย วิจัย พัฒนาอาชีพชุมชนสู่เศรษฐกิจดี ชีวิตพอเพียง ฐานรากมั่นคง ชุมชนยั่งยืน” สู่การใช้ประโยชน์การวิจัยในเชิงพื้นที่ร่วมกัน ในวันศุกร์ที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ ที่ ชุมชนวัดประชาระบือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ตั้งแต่เวลา ๐๙.๐๐-๑๒.๐๐ น.

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

(รองศาสตราจารย์ ดร.ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด)

หัวหน้าโครงการวิจัย

หนังสือเชิญ

โครงการวิจัยเรื่อง “การออกแบบนวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุแบบบูรณาการบนความร่วมมือของชุมชน
วัดประชาราษฎร์บือธรรม เขตคูสิต กรุงเทพมหานคร”

๒๗ มีนาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญร่วมกิจกรรมวิจัย “เวทีพูดคุย ถ่ายทอดความรู้วิจัยรับใช้สังคมและชุมชนภาคีเครือข่าย”

เรียน ประธานสภาองค์กรชุมชนเขตคูสิต

ด้วยแผนงานการวิจัยและพัฒนาวิชาการรับใช้สังคมและท้องถิ่นเพื่อลดความเหลื่อมล้ำโดยมหาวิทยาลัยในพื้นที่ ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๕ เรื่อง “การออกแบบนวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุแบบบูรณาการบนความร่วมมือของชุมชนวัดประชาราษฎร์บือธรรม เขตคูสิต กรุงเทพมหานคร” โดย รศ.ดร.ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด อาจารย์ประจำแขนงวิชาการจัดการพัฒนาสังคม กลุ่มวิชาการจัดการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ได้รับมอบหมายจากอธิการบดีให้รับผิดชอบเป็นหัวหน้าโครงการวิจัยและดำเนินการวิจัยตามปีงบประมาณ ๒๕๖๕ จนแล้วเสร็จ

บัดนี้การวิจัยใกล้เสร็จสิ้นแล้วเพื่อสร้างภาคีเครือข่ายการพัฒนาเชิงพื้นที่ร่วมกัน ทางโครงการวิจัยฯ จึงขอเรียนเชิญ “ประธานสภาองค์กรชุมชนเขตคูสิต” เข้าร่วมกิจกรรม “เวทีพูดคุย ถ่ายทอดความรู้วิจัยรับใช้สังคมและชุมชนภาคีเครือข่าย” และ “กลไกขับเคลื่อนเครือข่าย วิจัย พัฒนาอาชีพชุมชนสู่เศรษฐกิจดี ชีวิตพอเพียง ฐานรากมั่นคง ชุมชนยั่งยืน” สู่การใช้ประโยชน์การวิจัยในเชิงพื้นที่ร่วมกัน ใน **วันศุกร์ ที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ ที่ ศูนย์วัดประชาราษฎร์บือธรรม เขตคูสิต กรุงเทพมหานคร ตั้งแต่เวลา ๐๙.๐๐-๑๒.๐๐ น.**

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

(รองศาสตราจารย์ ดร.ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด)
หัวหน้าโครงการวิจัย

ข้อมูลการนำผลงานวิจัยและงานสร้างสรรค์ไปใช้อันก่อให้เกิดประโยชน์

คำชี้แจง ขอความอนุเคราะห์นักวิจัยและผู้มีผลงานสร้างสรรค์ แจ้งข้อมูลการใช้ประโยชน์จากผลการวิจัย/งานสร้างสรรค์เพื่อการรวบรวมข้อมูลประกอบการรายงานผลการปฏิบัติงานด้านการวิจัย และพัฒนางานวิจัยของมหาวิทยาลัยต่อไป (โปรดอ่านคำอธิบายหน้า 2)

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเจ้าของผลงาน

1. ประเภทงาน งานวิจัย งานสร้างสรรค์
2. ชื่อผลงาน การออกแบบนวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุแบบบูรณาการบนความร่วมมือของชุมชนวัดประชาระบือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร
3. แหล่งทุนที่สนับสนุนงบประมาณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
4. ชื่อผู้ดำเนินโครงการ รองศาสตราจารย์ ดร.ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด หน่วยงาน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
5. ระยะเวลาการดำเนินงาน ตั้งแต่ 1/ พฤษภาคม/ 2565 ถึง 30/เมษายน/2566

ส่วนที่ 2 ข้อมูลการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. หน่วยงาน/บุคคล ที่นำผลงานไปใช้ประโยชน์ โดยตรง คือ ชุมชนวัดประชาระบือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร และภาคีเครือข่ายของชุมชนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ตามลำดับความเหมาะสม
2. ประเภทการนำผลงานไปใช้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม
 - 1) ประโยชน์เชิงสาธารณะ (เช่น นำไปใช้ประโยชน์แก่สาธารณชน ในเรื่องต่างๆ ที่ทำให้คุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจดีขึ้น)
 - 2) การใช้ประโยชน์เชิงนโยบาย (เช่น นำไปประกอบเป็นข้อมูลการประกาศใช้กฎหมาย หรือกำหนดมาตรการ กฎเกณฑ์ต่างๆ)
 - 3) การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ (เช่น นำไปสู่การพัฒนาสิ่งประดิษฐ์ / ผลิตภัณฑ์ซึ่งก่อให้เกิดรายได้ / เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต)

การเรียนการสอน การวิจัย

การพัฒนาที่ยั่งยืน

มหาวิทยาลัย ประชาชน รัฐ-เขตอุตสาหกรรม

พัฒนาสังคมที่ผสมผสานศาสตร์ ที่ใช้ชุมชนเป็นฐานผ่านกระบวนการวิจัยแบบผสมผสาน บูรณาการการเรียน การสอนที่นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติที่ Social Lab อดอ๋องข้าว (Soap) ที่มีความยั่งยืนด้านอาชีพและวิชาการ บริการวิชาการสู่การบริการวิชาชีพที่ Seed Money สนับสนุนราคา ประชาชนได้ประโยชน์ ไร้อาชีพที่ยั่งยืน แบบ ปันชุมชน สืบคน จนพัฒนาสู่ความยั่งยืน "ปัจจัยของความยั่งยืน คือ การมีส่วนร่วม-แบบจับ-สองมืออย่างมีธรรม" @[HTTPS://ELFHS.SRU.AC.TH/PHUSIT_PH/](https://elfhs.sru.ac.th/PHUSIT_PH/)

4. ระยะเวลาการใช้ประโยชน์ (ปีงบประมาณ พ.ศ. 2565) ตั้งแต่ 1/ พฤษภาคม/ 2565 ถึง 30/ธันวาคม/2566
ขอรับรองว่าข้อมูลข้างต้นเป็นความจริงทุกประการ

ลงชื่อ.....
(รศ.ดร.ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด)

2023
ออกบูธ
"ทดสอบตลาด"
RESEARCH

บุญงศก

ผลิตภัณฑ์สมุนไพร

วิจัยลดเหลื่อมล้ำ
"ดุสิตบิโอรรม"
ชุมชนวัดประหารบิโอรรม
เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

กลุ่มอาชีพผลิตบิโอรรม

"รายได้ คัดค้านิโอรรม ความรู้"

วิจัยลดเหลื่อมล้ำ
ชุมชนวัดประหารบิโอรรม
เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

[@HTTPS://ELFHS.SSRUI.AC.TH/PHUSIT_PH/](https://elfhs.ssrui.ac.th/phusit_ph/)

พุดนพขงผู้สูงอายุที่ทำงาน
ระหว่างวัยเจ็ดอาสากรพัฒนา
ชุมชนวัดประหารบิโอรรม ได้มี
ส่วนร่วมทำวิจัย สร้างรายได้
เสริม เติมรายได้หลัก สร้าง
คัดค้านิโอรรม กระจายเป็นผู้หา
และผู้ให้ จากคนทั่วไปถึงักขากกร
ที่มีภูมิความรู้เป็นภูมิปัญญาผู้สูง
อายุ เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

3. หลักฐานอ้างอิง (เช่น รายงานการประชุม ภาพถ่ายกิจกรรม เอกสารสรุปการดำเนินการ หรืออื่นๆ ที่แสดงให้เห็นถึงการนำผลงานวิจัย งานนวัตกรรม งานสร้างสรรค์หรืองานวิชาการไปใช้ประโยชน์อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม พร้อมแนบไฟล์รูปประกอบ 3-5 รูป)

วิจัยลดเหลื่อมล้ำ S4C
ชุมชนวัดประหาระบือธรรม
เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

...เป็นช่วงที่ต้องลงพื้นที่ไปเตรียมการ "กลุ่มอาชีพผู้ดูแลระยะบือธรรม" ที่จะนำองค์ความรู้ด้านการนวดไทย และผลิตภัณฑ์สมุนไพร ไปออกบูธ "สร้างรายได้ ถ่ายทอดความรู้" ณ ศูนย์การค้าสุขุมคอมเพล็กซ์ เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร เมื่อวิจัยออกมาต้องไป "ทดสอบตลาด" จริง "การซื้อ ค่าน้ำ-น้ำ ความรู้สึก รายได้ที่เกิดขึ้นจริงจากลูกค้า" จะเป็นเครื่องชี้วัดผลลัพธ์ระดับก้าวหน้า...

10 ปีชุมชนที่ยั่งยืน

ปีที่ 2
 โครงการย่อย ภายใต้แผนภาคกลาง

@[HTTPS://ELFHS.SSRUI.AC.TH/PHUSIT_PH/](https://elfhs.ssrui.ac.th/phusit_ph/)

ภาคีหน่วยงาน	บทบาทการทำงานร่วมเพื่อเป้าหมายการวิจัย
	สื่อสารประชาสัมพันธ์กลุ่มอาชีพและผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ เพื่อสร้างช่องทางให้เกิดการสร้างรายได้
(3) อาสาสมัครสาธารณสุข (ออส.) ผู้สูงวัย	เป็นผู้ขับเคลื่อนปฏิบัติการวิจัยหลักในการออกแบบอาชีพใหม่ และทำผลิตภัณฑ์ใหม่แบบครบวงจร
(4) ผู้นำชุมชนวัดพระธาตูปะชาระบือธรรม 1-4	- เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และร่วมวิจัยในการปฏิบัติการวิจัยในชุมชน (ผู้นำสำคัญมากในชุมชนวัดพระธาตูปะชาระบือธรรม) - เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับผลการวิจัยตั้งแต่ต้นน้ำสู่ปลายน้ำจนเกิดอาชีพใหม่และเกิดรายได้ ร่วมกับกลุ่มอาชีพภักุพัฒนาวัดพระธาตูปะชาระบือธรรม สร้างร้านแบบรถเข็นขายของ “ผลิตภัณฑ์สมุนไพร”
(5) กลุ่มอาชีพภักุพัฒนาวัดพระธาตูปะชาระบือธรรม	ปฏิบัติการวิจัยทำอาชีพใหม่เป็นกลุ่มที่เริ่มต้นแบบที่เริ่มทำอาชีพใหม่ ในรูปแบบร้านแบบรถเข็นขายของ “ผลิตภัณฑ์สมุนไพร” อยู่ประจำตลาดนัดวัดพระธาตูปะชาระบือธรรม
(6) ชมรมผู้สูงอายุวัดพระธาตูปะชาระบือธรรม 43 ชุมชน	- เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนองค์ความรู้แต่ละกิจกรรมไปสู่ผู้สูงอายุในชุมชนทั้ง 43 ชุมชน - เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านผู้สูงอายุ และค้นหาผู้สูงอายุที่มีกำลังและกล้าตัดสินใจร่วมสร้างอาชีพใหม่ในชุมชนวัดพระธาตูปะชาระบือธรรม
(7) วัดพระธาตูปะชาระบือธรรม	เป็นพื้นที่สนับสนุนให้ชาวบ้านในชุมชนประกอบอาชีพ
(8) สาขาการจัดการพัฒนาสังคม ภาคสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มรภ.สวนสุนันทา	เข้าร่วมเป็นทีมภาคสนามและกลไกทำงานวิจัยเชื่อมโยงระหว่างนักวิจัย ภาครัฐ และประชาชน และใช้เป็นพื้นที่ห้องเรียนชุมชน ช่วยผู้สูงอายุในการทำผลิตภัณฑ์และร่วมออกแบบอาชีพใหม่ที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุตามความต้องการของชุมชน
(9) ตลาดนัดวัดพระธาตูปะชาระบือธรรม (พุทธอาทิตย์)	เป็นพื้นที่ทดลองขายและตั้งรถเข็นขายผลิตภัณฑ์สมุนไพร
(10) การทำงานร่วมกับโหนด CBR	ที่ปรึกษาในการแก้ไขปัญหาเชิงพื้นที่ เฉพาะกรณีที่เกิดปัญหาในระยะยาว

ผลลัพธ์รายปี ดังนี้

ลำดับ	ปีที่ส่งมอบผลลัพธ์ (ระบุ ปี พ.ศ.)	ผลผลิตที่จะส่งมอบ		
		ผลที่คาดว่าจะได้รับ	จำนวน หน่วยนับ	รายละเอียดผลลัพธ์
1.	2566	อาชีพ “การผลิต ผลิตภัณฑ์สมุนไพรของ ผู้สูงอายุในชุมชน”	1	พัฒนาให้องค์ความรู้ด้านการผลิต ผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่อยู่กับกลุ่มอาชีพ ขนาดจุดจุดผ้าทำให้ผลิตภัณฑ์เป็น อาชีพหลักของผู้สูงอายุอีก 1 อาชีพ ใหม่ของชุมชนวัดประหาระบือธรรม
2.	2566	ร้านแบบรถเข็นขาย ของ “ผลิตภัณฑ์ สมุนไพร”	1	พื้นที่ชุมชนวัดประหาระบือธรรมมี ตลาดนัดวัดประหาระบือธรรมทุกวันพุธ และ วันอาทิตย์ การมีหน้าร้านแบบรถเข็น ขายของ ที่เป็น “ผลิตภัณฑ์สมุนไพร อาชีพใหม่ของชุมชน” จะทำให้สร้าง มูลค่าเพิ่มกลุ่มอาชีพ และยังส่งผลต่อ การสร้างความสำเร็จให้กลุ่มขนาด จุดจุดผ้าให้วัดประหาระบือธรรม

บทบาทภาคีหน่วยงาน (Stakeholder Analysis) รวมทั้งการทำงานร่วมกับโหนด CBR ด้านใดบ้าง
นำมาออกแบบการทำงานร่วมกัน เพื่อให้บรรลุผลที่คาดว่าจะได้รับ

ภาคีหน่วยงาน	บทบาทการทำงานร่วมเพื่อเป้าหมายการวิจัย
(1) ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร	- เป็นผู้ร่วมให้แนวคิด ให้ข้อมูลในการวิจัยด้านพัฒนาอาชีพ - เป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้อาชีพ และสร้างรายได้ - เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการพัฒนากลุ่มผู้สูงอายุ ร่วมทำงานขับเคลื่อนกลุ่มอาชีพใหม่และผลักดันผลิตภัณฑ์ ใหม่ ๆ ให้มีชื่อเสียงในระดับเขตดุสิต
(2) โรงเรียนวัดประหาระบือธรรม	ร่วมให้ข้อมูลสำคัญ และนำการพัฒนาเยาวชน นักเรียน มาร่วมกิจกรรมพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ และใช้เครื่องมือการ

การรายงานผลงานวิจัย งานนวัตกรรม งานสร้างสรรค์หรืองานวิชาการที่นำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนา
ผลิตภัณฑ์หรือสร้างรายได้ลดรายจ่ายหรือพัฒนาประชาชนและชุมชนให้เข้มแข็งและยั่งยืน
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565

คำชี้แจง ขอความอนุเคราะห์นักวิจัยแจ้งข้อมูลการนำผลงานวิจัย งานนวัตกรรม งานสร้างสรรค์หรืองานวิชาการ
นำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือสร้างรายได้ลดรายจ่ายหรือพัฒนาประชาชนและชุมชนให้เข้มแข็ง
และยั่งยืน ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 **ซึ่งต้องเป็นผลงานย้อนหลังไม่เกิน 3 ปี**

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเจ้าของผลงาน

1. ประเภทงาน งานวิจัย งานสร้างสรรค์ นวัตกรรม งานวิชาการ
2. ชื่อผลงาน การออกแบบนวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุแบบบูรณาการบนความร่วมมือของชุมชนวัดประชา
ระปิอธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร
3. แหล่งทุนที่สนับสนุนงบประมาณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
4. ชื่อผู้ดำเนินโครงการ รองศาสตราจารย์ ดร.ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด หน่วยงาน คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
5. ปีที่ผลิตผลงาน (ย้อนหลังไม่เกิน 3 ปี) 2566

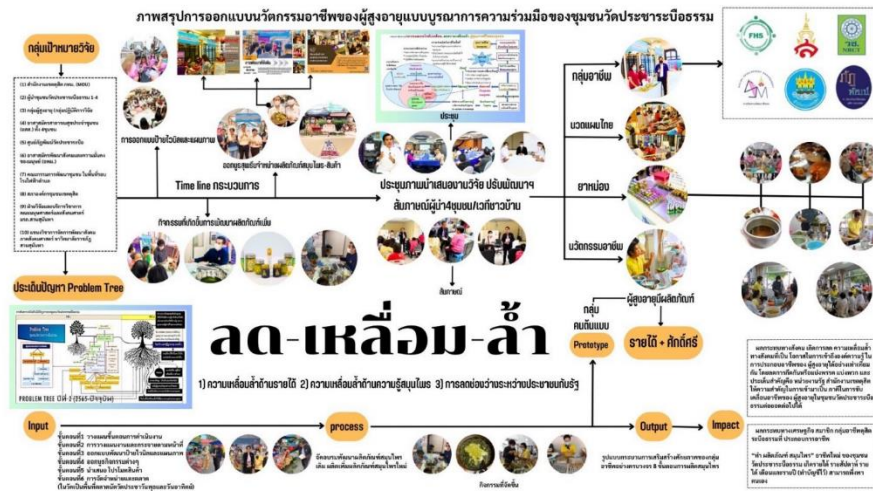
ส่วนที่ 2 ข้อมูลการนำผลงานวิจัย งานนวัตกรรม งานสร้างสรรค์หรืองานวิชาการไปใช้ประโยชน์

1. หน่วยงาน/ชุมชน ที่นำผลงานไปใช้ประโยชน์ ชุมชนวัดประชาระปิอธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร
2. ประเภทการนำผลงานไปใช้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม
 - 1) ประโยชน์เชิงพัฒนาผลิตภัณฑ์ (เช่น มีการพัฒนาปรับปรุงผลิตภัณฑ์ตรงตามความต้องการของ
ประชาชนและก่อให้เกิดผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์)
 - 2) การใช้ประโยชน์สร้างรายได้ลดรายจ่าย (เช่น กิจกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้หรือลดรายจ่าย การตัดแปลง
การผลิตของกินของใช้ที่อยู่ในครัวเรือนมาทดแทนหรือการนำของเหลือกินเหลือใช้มาเพื่อเพิ่มมูลค่าและจำหน่าย)
 - 3) การใช้ประโยชน์พัฒนาประชาชนและชุมชนให้เข้มแข็งและยั่งยืน (เช่น กิจกรรมที่นำกระบวนการ องค์
ความรู้ไปพัฒนาประชาชน ชุมชน ท้องถิ่นพื้นที่ ไปใช้ประโยชน์ขยายผลต่อชุมชนท้องถิ่นและสังคมอื่น)

☑ 4) การใช้ประโยชน์ทางอ้อมของงานสร้างสรรค์ (เช่น สร้างคุณค่าทางจิตใจ ยกกระดับจิตใจ ก่อให้เกิดสุนทรียภาพ สร้างความสุข)

☑ 5) อื่นๆ (ระบุให้เห็นเป็นรูปธรรม).....ตัวอย่าง “ต้นแบบให้กับชุมชน 43 ชุมชนในเขตคูสิตใต้.....”

3. หลักฐานอ้างอิง (เช่น รายงานการประชุม ภาพถ่ายกิจกรรม เอกสารสรุปการดำเนินการ หรืออื่นๆ ที่แสดงให้เห็นถึงการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ไปใช้ประโยชน์อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม พร้อมแนบ)

4. ระยะเวลาการใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ 1/ พฤษภาคม/ 2565 ถึง 30/เมษายน/2566

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นความจริงทุกประการ

ลงชื่อ.....

 (รศ.ดร.กรทิษฐ์ ภูคำชะโนด) ผู้รายงาน

หมายเหตุ : การลงนามผู้รับรองว่างานวิจัยสามารถใช้ประโยชน์ได้จริง ให้ผู้ลงนามรับรองการใช้ประโยชน์โดยตรง หรือโดยอ้อม หรือเป็นประโยชน์ที่จะสามารถใช้ในอนาคตได้ เป็นผู้ลงนามรับรอง ผู้รับผิดชอบหน่วยงาน หรือตัวแทน สามารถลงนามรับรองได้

FM-MD-01 REV 01

คำรับรองการใช้ประโยชน์
(สำหรับหน่วยงาน/บุคคล ที่ได้รับประโยชน์)

ลงชื่อ นางสาว นิตยา ผู้รับรอง
(นางสาว นิตยา กิตติภักดิ์)
สำนักงานเขตคูสิต กรุงเทพมหานคร

ลงชื่อ ดร. นริศ ผู้รับรอง
(ดร. นริศ นริศนิต) (รองศาสตราจารย์)
ผู้นำชุมชนวัดประจักษ์นันทาราม 1

ลงชื่อ ดร. นริศ นริศนิต ผู้รับรอง
(ดร. นริศ นริศนิต)
โรงเรียนวัดประจักษ์นันทาราม

ลงชื่อ ดร. นริศ นริศนิต ผู้รับรอง
(ดร. นริศ นริศนิต) (รองศาสตราจารย์)
ผู้นำชุมชนวัดประจักษ์นันทาราม 2

ลงชื่อ ดร. นริศ นริศนิต ผู้รับรอง
(ดร. นริศ นริศนิต)
ฝ่ายวิจัยและบริการวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ลงชื่อ ดร. นริศ นริศนิต ผู้รับรอง
(ดร. นริศ นริศนิต) (รองศาสตราจารย์)
ผู้นำชุมชนวัดประจักษ์นันทาราม 3

ลงชื่อ ดร. นริศ นริศนิต ผู้รับรอง
(ดร. นริศ นริศนิต) (รองศาสตราจารย์)
แผนกวิชาการจัดการพัฒนาลิ่งคม ภาควิชาสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ลงชื่อ ดร. นริศ นริศนิต ผู้รับรอง
(ดร. นริศ นริศนิต) (รองศาสตราจารย์)
ผู้นำชุมชนวัดประจักษ์นันทาราม 4

กำหนดการ

โครงการวิจัย: การออกแบบนวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุแบบบูรณาการบนความร่วมมือของชุมชนวัดประชากระบือธรรม
เขตคูสิต กรุงเทพมหานคร

“เวทีพูดคุย ถ่ายทอดความรู้วิจัยรับใช้สังคมและชุมชนภาคีเครือข่าย”

วันศุกร์ ที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2566

ณ กลุ่มอาชีพคูสิตระบือธรรม ชุมชนวัดประชากระบือธรรม เขตคูสิต กรุงเทพมหานคร

เวลา	กิจกรรม
08.30-09.00 น.	ลงทะเบียนร่วมกิจกรรม
09.00-09.15 น.	กล่าวต้อนรับผู้เข้าร่วม “เวทีพูดคุย ถ่ายทอดความรู้วิจัยรับใช้สังคมและชุมชนภาคีเครือข่าย” - (1) สำนักงานเขตคูสิต กรุงเทพมหานคร (MOU) - (2) ผู้นำชุมชนวัดประชากระบือธรรม 1-4 - (3) กลุ่มผู้สูงอายุ (กลุ่มปฏิบัติการวิจัย) - (4) โรงเรียนวัดประชากระบือธรรม - (5) ศูนย์กัญชาพัฒน์วัดประชากระบือธรรม - (6) ตลาดนัดวัดประชากระบือธรรม - (7) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำชุมชน (อสม.) ทั้ง 4 ชุมชน - (8) อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) - (9) คณะกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าตำบล - (10) สภาองค์กรชุมชนเขตคูสิต - (11) ดำรวจส้มพันธ์ชุมชน สถานีตำรวจสามเสน - (12) บริษัท ออล แดท วันซ์ จำกัด - (13) ฝ่ายวิจัยและบริการวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มจร.สวนสุนันทา - (14) แขนงวิชาการจัดการพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
09.15-10.00 น.	เปิดเวทีพูดคุยเรื่อง “กลไกขับเคลื่อนเครือข่าย วิจัย พัฒนาอาชีพชุมชนสู่เศรษฐกิจดี ชีวิตพอเพียง ฐานรากมั่นคง ชุมชนยั่งยืน” สำนักงานเขตคูสิต กรุงเทพมหานคร
10.00-11.00 น.	นำเสนอ “กิจกรรม ผลการวิจัยรับใช้สังคมและชุมชนภาคีเครือข่าย” โดย รศ.ดร.ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด
11.00-12.00 น.	เปิดเวทีแลกเปลี่ยนและลงนามการรับรองผลการใช้ประโยชน์ของการวิจัยร่วมกัน ผู้ดำเนินรายการ: รองศาสตราจารย์ ดร.ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด
12.00 น.	ปิดเวทีแลกเปลี่ยน

*กำหนดการเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสมเชิงพื้นที่

[การวิจัยและพัฒนาชุมชนวัดประชากระบือธรรม]

ภาคผนวก ข

วันที่ 3 มิถุนายน 2565 ได้ยื่นขอรับการพิจารณาด้านจริยธรรมของการวิจัยในมนุษย์ ต่อ คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา (Suan Sunandha Rajabhat University Ethics Committee) เรียบร้อยแล้ว

Certificate of Exemption in the Consideration of Research Ethics

Certificate Number: COE.2-354/2022

This research proposal was already considered by Suan Sunandha Rajabhat University Ethics Committee. Ethics Committee agreed to implementation of the proposal of this research without review by Suan Sunandha Rajabhat University Ethics Committee.

Protocol Title: Design of Innovative Occupations for the Elderly in the Community of Wat Pracharabuedham, Dusit District, Bangkok

Study Code: 65-381-2-1

Institution: Suan Sunandha Rajabhat University

Principal Investigation: Phusit Phukamchanoad, Pennapa Palapin and Wannee Promdao

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'Yothin Sawangdee'.

Sign.....

(Assoc.Prof.Yothin Sawangdee)

Chairman of Ethics Committee Panel 2

ภาคผนวก 3 งบประมาณ

งบประมาณโครงการ

โครงการการออกแบบนวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุแบบบูรณาการบนความร่วมมือของชุมชนวัดพระชะเอม
ธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

1. งบประมาณโครงการ 300,000 บาท (สามแสนบาท) จำแนกเป็น

- ค่าตอบแทนนักวิจัย รวมจำนวน 30,000 บาท
- ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน (ค่าจ้าง ค่าใช้สอย ค่าวัสดุ และอื่นๆ) รวมจำนวน 255,000 บาท
- ค่าธรรมเนียมอุดหนุนสถาบัน รวมจำนวน 15,000 บาท

หมายเหตุ : ถัวจ่ายได้ ยกเว้นค่าตอบแทนนักวิจัย และค่าครุภัณฑ์

2. การแบ่งจ่ายงวดเงิน

ในการเบิกจ่ายเงินอุดหนุนการวิจัยและนวัตกรรม ผู้รับทุนจะต้องขอเบิกค่าใช้จ่ายตามแผนงานโครงการที่ได้รับทุนเป็นงวดๆ ตามกำหนดเวลาดังต่อไปนี้

งวดที่	สัดส่วน งบประมาณ	จำนวนเงิน	หักเงินประกัน	คงเหลือเบิกจ่าย	เงื่อนไขการโอน
งวดที่ 1	จำนวน 30%	จำนวน 90,000 บาท (เก้าหมื่นบาทถ้วน)	จำนวน 5% ของงวดที่ 1 เป็นจำนวน 4,500 บาท (สี่พันห้าร้อยบาทถ้วน)	จำนวนเงิน 85,500 บาท (แปดหมื่นห้าพันห้าร้อยบาทถ้วน)	เมื่อผู้รับทุนเปิดบัญชีโครงการและทำสัญญาเรียบร้อยแล้ว
งวดที่ 2	จำนวน 30%	จำนวน 90,000 บาท (เก้าหมื่นบาทถ้วน)	จำนวน 5% ของงวดที่ 1 เป็นจำนวน 4,500 บาท (สี่พันห้าร้อยบาทถ้วน)	จำนวนเงิน 85,500 บาท (แปดหมื่นห้าพันห้าร้อยบาทถ้วน)	เมื่อผู้รับทุนส่งรายงานความก้าวหน้าการวิจัยและนวัตกรรมภายใน 3 เดือน
งวดที่ 3	จำนวน 40%	จำนวน 120,000 บาท (หนึ่งแสนสองหมื่นบาทถ้วน)	1.จำนวน 5% ของงวดที่ 3 เป็นจำนวน 6,000 บาท (หกพันบาทถ้วน) 2.ค่าบำรุงสถาบันจำนวน 15,000 บาท (หนึ่งหมื่นห้าพันบาทถ้วน)	จำนวนเงิน 99,000 บาท (เก้าหมื่นเก้าพันบาทถ้วน)	เมื่อผู้รับทุนส่งรายงานความก้าวหน้าการวิจัยและนวัตกรรมภายใน 6 เดือน
งวดที่ 4				จำนวน 15,000 บาท (หนึ่งหมื่นห้าพันบาท)	เมื่อผู้รับทุนส่งรายงานการวิจัยและนวัตกรรม

ภาคผนวก 2 รายละเอียดการส่งมอบงาน

รายงาน	รูปแบบตามที่ วม.กำหนด โดยมีรายละเอียดเนื้อหา ประกอบด้วย
รายงานวิจัยและนวัตกรรมเบื้องต้น	<ol style="list-style-type: none"> 1. ข้อมูลสถานการณ์ปัญหาความต้องการของกลุ่มเป้าหมายในชุมชนวิจัย (เป็น Baseline Data) <ul style="list-style-type: none"> - วิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาและความต้องการด้วย Problem tree ตั้งเป็นคำถามการวิจัย - บทบาทหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย 2. จัดทำ Logical Framework (สำหรับการจัดทำ Outcome Mapping โครงการของภาค) 3. ทบทวนวรรณกรรมและเอกสารงานวิจัย ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ทำวิจัยเท่านั้น) เพื่อนำมาสร้าง “กรอบความคิดการวิจัย”
รายงานความก้าวหน้าการวิจัยและนวัตกรรม	<ol style="list-style-type: none"> 1. กิจกรรมและผลการดำเนินงานตามกิจกรรมของโครงการวิจัย ที่นำไปสู่ Output 2. แผนปฏิบัติงานของชุมชนแบบมีส่วนร่วมกับหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย <ul style="list-style-type: none"> - กิจกรรมดำเนินงานของชุมชน - กระบวนการดำเนินงาน - กลุ่มเป้าหมายที่ร่วมกิจกรรม - ระยะเวลาดำเนินงาน - ผลที่คาดว่าจะได้รับ - วิธีการวัดผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากดำเนินงาน 3. ผลการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 4. ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไข 5. ร่างฐานข้อมูลโครงการย่อย
รายงานการวิจัยและนวัตกรรมฉบับสมบูรณ์	<ol style="list-style-type: none"> 1. output outcome impact 2. การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอื่นๆ 3. ผลการสังเคราะห์การลดความเหลื่อมล้ำในชุมชน 4. กลไกที่ทำให้เกิดความยั่งยืน/ต่อเนื่องในชุมชน 5. ฐานข้อมูลโครงการย่อย

ภาคผนวก 1 รายชื่อทีมวิจัย

รายชื่อคณะผู้วิจัย

โครงการการออกแบบนวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุแบบบูรณาการบนความร่วมมือของชุมชนวัดพระเชตะวัน
ธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย

1. รศ.ดร.ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300
โทร. 083-1775973 E-mail : phusit.ph@ssru.ac.th
ผู้ร่วมวิจัยประเมินตามตัวชี้วัดของมหาวิทยาลัยเท่านั้น ไม่มีสัดส่วนในการวิจัย ดังต่อไปนี้
2. ผศ.ว่าที่ร้อยตรีหญิงเพ็ญภา ปาละบิน
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300
โทร. 095-7128525 E-mail : pennapa.pa@ssru.ac.th
3. อาจารย์วรรณิ์ พรหมด้าว
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300
โทร. 099-2293639 E-mail : wannee.pr@ssru.ac.th
4. ผศ.ดร.สุมิตรา นวลมีศรี
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300
โทร. 063-5953992 E-mail : sumitra.nu@ssru.ac.th
5. ผศ.ดร.นัทนิชา โชติพิทยานนท์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300
โทร. 090-6639999 E-mail : natnicha.ch@ssru.ac.th
6. อ.ดร.ศิริมาลย์ วัฒนา
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300
โทร. 099-2602525 E-mail : siriman.wa@ssru.ac.th
7. อ.นิติวดี ไช้สวัสดิ์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300
โทร. 099-0649624 E-mail : nithiwadee.ko@ssru.ac.th
8. อ.จีรนนท์ แสงศรีจันทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300
โทร. 090-9135286 E-mail : jeeranan.sa@ssru.ac.th
9. อ.พิพัฒน์ ศักดิ์ศิริเกษมกุล
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300
โทร. 092-092-6531 E-mail : jeeranan.sa@ssru.ac.th

ข้อ 7 หากมีค่าภาษีอากร ค่าใช้จ่ายอื่นใดที่เกิดขึ้นจากการได้รับเงินอุดหนุนตามสัญญาฯ หรือ ค่าใช้จ่ายใดๆ ที่เรียกเก็บโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรัฐบาล ให้เป็นความรับผิดชอบของผู้รับทุนแต่เพียงฝ่ายเดียว และไม่ถือว่าเป็นค่าใช้จ่ายที่อยู่ในข่ายได้รับการสนับสนุนเงินทุนภายใต้สัญญาฯ

ข้อ 8 ผู้รับทุนจะรับผิดชอบโดยลำพังต่อการละเมิดต่อบทบัญญัติแห่งกฎหมายหรือสิทธิใดๆ ในทรัพย์สินทางปัญญาของบุคคลภายนอก ซึ่งผู้รับทุนนำมาใช้ปฏิบัติงานตามแผนงานในสัญญาฯ

สัญญาฯ ทำขึ้นสองฉบับมีข้อความตรงกัน คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายได้อ่านและเข้าใจข้อความใน สัญญาฯ ทลอคแล้ว จึงได้ลงลายมือชื่อพร้อมทั้งประทับตรา (ถ้ามี) ไว้เป็นสำคัญต่อหน้าพยานของแต่ละฝ่าย และต่างเก็บไว้ฝ่ายละฉบับ

ลงชื่อ ผู้ให้ทุน
 (นายวิฑเอก สว่างจิตร)
 ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย
 มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

ลงชื่อ ผู้รับทุน
 (รศ.ดร.ภูสิทธิ์ ภูคำขงโมด)
 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ลงชื่อ พยานผู้ให้ทุน
 (ผศ.ดร.วิยดา เหล่มตระกูล)
 คณบดีคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

ลงชื่อ พยานผู้รับทุน
 (ผศ.ว่าที่ร้อยตรีหญิงเพ็ญภา ปาละปิ่น)
 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

4.1 รายงานความก้าวหน้าโครงการวิจัย ตามแบบที่ผู้ให้ทุนกำหนด ในรูปแบบเอกสาร จำนวน...10...(สิบ)...ชุด พร้อมข้อมูลรายงานการวิจัยและนวัตกรรม ในรูปแบบไฟล์ Microsoft Word และ PDF/Adobe Acrobat ในแผ่นบันทึกข้อมูล จำนวน...2...(สอง)...แผ่น และรูปแบบเอกสาร จำนวน...10...(สิบ)...ชุด ภายใน...6...(หก)...เดือน นับแต่วันลงนามสัญญาการทำกิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรมของโครงการตามสัญญานี้แล้ว

4.2 ร่างรายงานการวิจัยสมบูรณ์ ตามแบบการเขียนรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ที่ผู้ให้ทุน กำหนดพร้อมแบบสรุปผลงานวิจัย/แผนงานวิจัย 1 หน้ากระดาษ A4 (สำหรับประชาสัมพันธ์) และสรุปผลงานวิจัย/แผนงานวิจัย 5 บรรทัด ในรูปแบบไฟล์ Microsoft Word และ PDF/Adobe Acrobat ในแผ่นบันทึกข้อมูล จำนวน...2...(สอง)...แผ่น และรูปแบบเอกสาร จำนวน...10...(สิบ)...ชุด ภายใน...12...(สิบสอง)...เดือน นับแต่วันลงนามสัญญาการทำกิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรมของโครงการตามสัญญานี้แล้ว

4.3 รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ตามแบบที่ผู้ให้ทุนกำหนด พร้อมแบบสรุปผลงานวิจัย/แผนงานวิจัย 1 หน้ากระดาษ A4 (สำหรับประชาสัมพันธ์) และสรุปผลงานวิจัย/แผนงานวิจัย 5 บรรทัด (อยู่ในส่วนภาคผนวก) และรูปแบบเอกสาร จำนวน...2...(สอง)...ชุด ให้แล้วเสร็จภายใน...1...(หนึ่ง)...เดือน นับแต่วันครบกำหนดการทำกิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรมของโครงการตามสัญญานี้แล้ว

4.4 แบบประเมินผลการวิจัยในการนำไปใช้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรมตามแบบที่ผู้ให้ทุนกำหนด จำนวน...2...(สอง)...ชุด โดยให้จัดส่งเอกสารดังกล่าวพร้อมรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ และภายในวันที่ 30 กันยายนของทุกปี ภายในระยะเวลา 2 ปี (สอง) ปี นับจากวันครบกำหนดการทำกิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรมของแผนงานตามสัญญานี้แล้ว

ข้อ 5 ในกรณีที่ผู้รับทุนละทิ้งงานตามโครงการในสัญญานี้ หรือไม่ปฏิบัติตามสัญญาข้อใดข้อหนึ่งผู้ให้ทุนจะมีหนังสือแจ้งให้ผู้รับทุนทราบโดยจะกำหนดระยะเวลาพอสมควรเพื่อให้ผู้รับทุนปฏิบัติให้ถูกต้องตามสัญญาหากผู้รับทุนไม่ปฏิบัติตามระยะเวลาที่กำหนดดังกล่าว ผู้ให้ทุนมีสิทธิบอกเลิกสัญญาได้ทันที ในกรณีที่ดังกล่าวผู้รับทุนจะต้องชดใช้คืนเงินทุนอุดหนุนทั้งหมด หรือบางส่วนตามที่ผู้ให้ทุนเห็นสมควร รวมทั้งดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ...7.5...(เจ็ดจุดห้า)...ต่อปี ภายใน...30...(สามสิบ)...วัน นับแต่วันที่ผู้ให้ทุนมีหนังสือแจ้งให้ผู้รับทุนทราบ ทั้งนี้ในกรณีเกิดความเสียหายอย่างใดอย่างหนึ่งแก่ผู้ให้ทุน ผู้ให้ทุนมีสิทธิที่จะเรียกค่าเสียหายอย่างใดอย่างหนึ่งจากผู้รับทุนอีกด้วย

ในกรณีที่ผู้รับทุนไม่สามารถดำเนินการตามโครงการต่อไปได้ หรือไม่อาจทำให้แล้วเสร็จได้และประสงค์จะขอยุติแผนงานที่ได้รับทุน ผู้รับทุนต้องยื่นคำร้องในกรณีดังกล่าวต่อผู้ให้ทุน และถือว่าผู้รับทุนผิดสัญญา ซึ่งผู้รับทุนต้องรับผิดชอบตามความในวรรคหนึ่งด้วย

ในกรณีที่ผู้ให้ทุนพิจารณาเห็นว่า การดำเนินการตามโครงการของผู้รับทุนจะล่าช้าเกินกว่าระยะเวลาที่กำหนดตามสัญญานี้ หรือเนิ่นนานเกินกว่าระยะเวลาตามโครงการที่รับทุนอุดหนุนอันเป็นเหตุให้โครงการของผู้รับทุนจะไม่เป็นประโยชน์อีกต่อไป ผู้ให้ทุนมีสิทธิจะระงับการจ่ายเงินอุดหนุนและบอกเลิกสัญญาตามวิธีการที่ระบุไว้ในวรรคหนึ่ง ทั้งนี้ ผู้รับทุนต้องดำเนินการและรับผิดชอบตามความในวรรคหนึ่งด้วย

ข้อ 6 ผู้รับทุนรับรองว่าบรรดาเอกสารหรือข้อความใดๆ อันปรากฏในเอกสารซึ่งผู้รับทุนได้ยื่นเพื่อขอรับทุนหรือปล่อยใดๆ ซึ่งผู้รับทุนได้แจ้งแก่ผู้ให้ทุนเพื่อขอรับทุนตามสัญญานี้ รวมทั้งเอกสารในรายงานการทำกิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรมของแผนงานที่เสนอต่อผู้ให้ทุนเป็นความจริงทุกประการและยินยอมให้ตรวจสอบได้

**สัญญารับทุนอุดหนุนการทำกิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรม
ประจำปีงบประมาณ 2565
ภายใต้แผนงานวิจัย “การวิจัยและพัฒนาวิชาการรับใช้สังคมและท้องถิ่น
เพื่อลดความเหลื่อมล้ำโดยมหาวิทยาลัยในพื้นที่”
สนับสนุนโดย สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)**

สัญญานี้ทำขึ้น ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง เลขที่ 119 ตำบลชมพู อำเภอ เมือง จังหวัดลำปาง เมื่อวันที่ 18 เดือน พฤษภาคม พ.ศ.2565 ระหว่าง มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง โดย รองศาสตราจารย์ กิตติศักดิ์ สมุทธารักษ์ อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ซึ่งได้มอบหมายให้ นายวิฑูรย์ สว่างจิตร อาจารย์ สังกัดคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง เป็นดำเนินการแทน ซึ่งต่อไปนี้เรียกว่า “ผู้ให้ทุน” ฝ่ายหนึ่ง กับ รองศาสตราจารย์ ดร.ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด สังกัดคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300 และคณะผู้วิจัยที่มีรายชื่อดังปรากฏ ในผนวก 1 แนบท้ายสัญญานี้ ซึ่งต่อไปในสัญญานี้เรียกว่า “ผู้รับทุน” อีกฝ่ายหนึ่ง

โดยผู้ให้ทุนมีวัตถุประสงค์ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการแก้ปัญหา พัฒนาทางวิชาการ หรือนำไปใช้ในการพัฒนาประเทศ จึงได้จัดสรรเงินอุดหนุนการวิจัย โดยมีรองศาสตราจารย์ ดร.ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด ผู้รับทุนอุดหนุนการวิจัย เพื่อดำเนินการวิจัยให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์แห่งสัญญานี้

คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายจึงได้ตกลงกันดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ผู้ให้ทุนตกลงให้ทุนและผู้รับทุนตกลงรับทุนอุดหนุนการทำกิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรม ประจำปีงบประมาณ 2565 ภายใต้แผนงานการวิจัยและพัฒนาวิชาการรับใช้สังคมและท้องถิ่นเพื่อลดความเหลื่อมล้ำโดยมหาวิทยาลัยในพื้นที่ **เรื่องการออกแบบนวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุแบบบูรณาการบนความร่วมมือของชุมชนวัดพระขรรค์บือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร** เป็นจำนวนเงิน 300,000 บาท (สามแสนบาทถ้วน) ที่ได้รับการพิจารณาอนุมัติจากผู้ให้ทุนแล้ว ดังปรากฏใน ผนวก 1 แนบท้ายสัญญา ซึ่งต่อไปในสัญญานี้ เรียกว่า “โครงการ”

ข้อ 2 เอกสารแนบท้ายสัญญาดังต่อไปนี้ ให้ถือเป็นส่วนหนึ่งของสัญญานี้

2.1 ผนวก 1 รายชื่อผู้ร่วมรับทุน

2.2 ผนวก 2 รายละเอียดการส่งมอบงาน

2.3 ผนวก 3 งบประมาณโครงการที่ได้รับอนุมัติทุนอุดหนุนการทำกิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรมและการแบ่งจ่ายงวดเงิน จำนวน 2 (สอง) หน้า

2.4 ผนวก 4 ข้อเสนอโครงการ

ความใดในเอกสารแนบท้ายสัญญาที่ขัดแย้งกับข้อความในสัญญานี้ ให้ใช้ข้อความในสัญญานี้บังคับ และในกรณีที่เอกสารแนบท้ายสัญญาขัดแย้งกันเองหรือมีได้กล่าวไว้ ผู้รับทุนจะต้องปฏิบัติตามคำวินิจฉัยของผู้ให้ทุน โดยผู้รับทุนไม่มีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายหรือค่าใช้จ่ายใดๆ จากผู้ให้ทุน

ข้อ 3 ผู้รับทุนจะต้องเริ่มดำเนินการตามโครงการทันทีนับแต่วันลงนามสัญญานี้ หากผู้รับทุนมิได้ดำเนินการโครงการภายใน 7 (เจ็ด) วัน นับจากวันลงนามสัญญา ผู้ให้ทุนมีสิทธิบอกเลิกสัญญาได้

ข้อ 4 ผู้รับทุนมีหน้าที่ส่งรายงานผลการดำเนินงานการตามโครงการแก่ผู้ให้ทุนตามรายการดังต่อไปนี้

งวดที่	สัดส่วน งบประมาณ	จำนวนเงิน	หักเงินประกัน	คงเหลือเบิกจ่าย	เงื่อนไขการโอน
					ฉบับสมบูรณ์ ภายใน 12 เดือน
ค่าบำรุง สถาบัน				จำนวน 15,000 บาท (หนึ่งหมื่นห้า พันบาทถ้วน)	เมื่อผู้รับทุนส่ง บัญชีของสถาบัน
รวมงบประมาณ				300,000 บาท	

3. การใช้จ่ายเงิน ผู้วิจัย/ผู้รับทุน ต้องมีหลักฐานการจ่ายเงินและเก็บไว้ เพื่อให้สำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน
ตรวจสอบ และสรุปรายการเงินส่งแผนงานทุก 6 เดือน

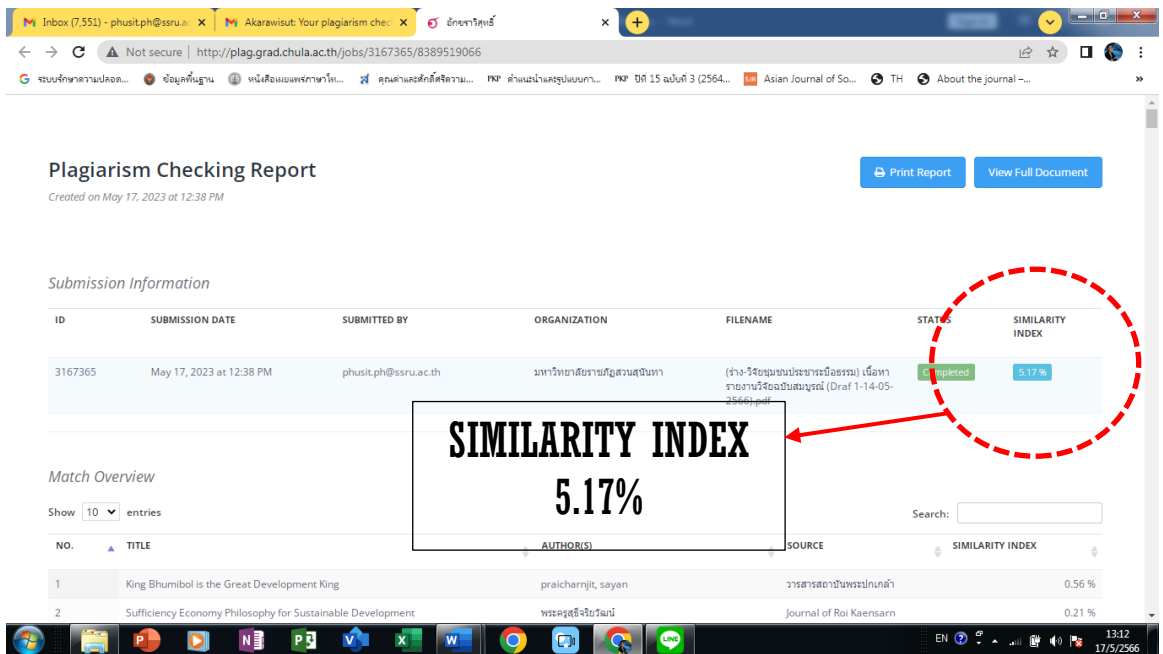
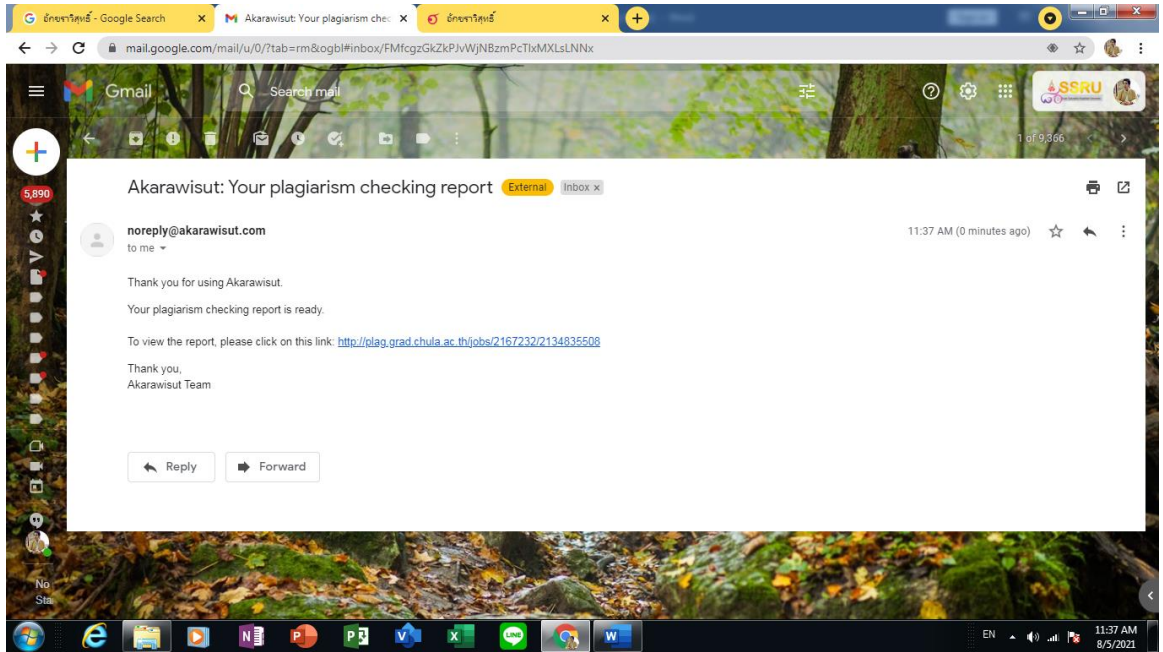
ว.ด.ป.	รายการ	เลขที่ อ้างอิง	รายรับ	รายจ่าย				รวม/ คงเหลือ
				ค่า ตอบแทน	ค่าจ้าง	ค่าใช้จ่าย	ค่าวัสดุ	
รวม								

4. การจัดซื้อและกรรมสิทธิ์ในครุภัณฑ์ที่จัดซื้อโดยทุนอุดหนุนการวิจัยและนวัตกรรม

4.1 ต้องดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างตามระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้างและการ
บริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560

4.2 กรรมสิทธิ์ในครุภัณฑ์หรืออุปกรณ์การวิจัยเป็นของสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ

ภาคผนวก ค

Plagiarism Checking Report
Created on May 17, 2023 at 12:38 PM

Plagiarism Checking Report

Created on May 17, 2023 at 12:38 PM

Submission Information

ID	SUBMISSION DATE	SUBMITTED BY	ORGANIZATION	FILENAME	STATUS	SIMILARITY INDEX
3167365	May 17, 2023 at 12:38 PM	phusit.ph@ssru.ac.th	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา	(ร่าง)วิจัยชุมชนประเภทวิจัยกรณีศึกษาเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาชุมชน (Draft 1-14-05-2566).pdf	Completed	5.17 %

Match Overview

NO.	TITLE	AUTHOR(S)	SOURCE	SI IN
41	The Roles of Local Government Organization and Local Community in Promoting Tourism Management for Elderly Tourists : A Case Study of Sridonchai Community, Chiang Khong District, Chiang Rai Province	Inthep, Arunee	วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏ เชียงราย	
42	https://www.vet.cmu.ac.th/web/med/adminvet/document/se2/portfolio.pdf	vet.cmu.ac.th	vet.cmu.ac.th_nutch	
43	Strategy for Enforcing the Law for Solving the Extinction Problem of Siamese Rosewood	ไชยเดือน, คมเดช	วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี	
44	Social Capital and Community Development Wat Samrong Nakhon Chai Si District Nakhon Pathom Province	สุภาวดี, พระปลัดประพนธ์	วารสารบัณฑิตศึกษา ปรีชญานันท์ มจร	
45	Reinforcement Process for Community - Based Research in Urban Area, Bangkok	Phannan, Pasrin	วารสารพัฒนาสังคม	
46	Factors Influencing Food Security of the Elderly in Raman District, Yala Province	นุสสัยมาญกุล, อธิลดา	วารสารวิชาการสาธารณสุขชุมชน	
47	บทบรรณาธิการ	แซ่บร้อย, สุจิตญา	วารสารการบริหารและนวัตกรรมการศึกษา	
48	Social Capital and Economic Strength of Chinatown Community	Saewang, Orawan	วารสารพัฒนาสังคม	
49	Comparative English Loanwords in the Royal Institute Dictionary 2011 and Matihon Dictionary	Singsawat, Penprapa	วารสารภาษากับสังคม	
50	Glenn Laverack's Approach to Community Empowerment	Samukketum, So msak	วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์	

ภาคผนวก ง

แบบฟอร์มสรุปผลงานวิจัย/โครงการวิจัย 1 หน้ากระดาษ A4 (สำหรับประชาสัมพันธ์)
(อยู่ในส่วนภาคผนวก)

1. **ชื่อผลงาน/โครงการ**. การวิจัยเรื่องการออกแบบนวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุแบบบูรณาการบนความร่วมมือของชุมชนวัดประชาระบือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร (Integrated Innovative Design for Elderly Professions towards Public Participation: A Case Study of Wat Pracharabuedham Community, Dusit District, Bangkok.)
2. **ชื่อ - นามสกุล นักวิจัย** รองศาสตราจารย์ ดร.ภูษิต ภูคำชะโนด
3. **ที่อยู่ติดต่อได้** แขนงวิชาการจัดการพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา **เบอร์โทรศัพท์** 083-177-5973 **E-mail**. phusit.ph@ssru.ac.th
4. **ชื่อหน่วยงาน** มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
5. **ปี พ.ศ. ที่ดำเนินการเสร็จ** 2566
6. **คำค้น keyword** นวัตกรรมอาชีพผู้สูงอายุ (Innovative Design for Elderly Professions), ทุนชุมชน (Community Capital), การมีส่วนร่วมของชุมชน (Public Participation), ชุมชนเมือง (Urban Community).
7. **อ้างอิง** (https://elfhs.ssru.ac.th/phusit_ph/)
8. **รูปภาพ หรือภาพเคลื่อนไหว** (สามารถแยกไฟล์ หรือใส่รวมไว้ในเนื้อหาได้)
9. **คำอธิบาย 1 หน้ากระดาษ A4** (font Tahoma ขนาด 10 แบบ Regular) (สรุปรายละเอียดผลงานวิจัย/โครงการวิจัย มีความยาว 1 หน้ากระดาษ A4 เนื้อหาครอบคลุมถึง ความสำคัญของงานวิจัยชิ้นนี้ วัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินงาน ผลการดำเนินงาน และประโยชน์ของผลงานวิจัย)

การวิจัยมีเป้าหมายเพื่อออกแบบอาชีพให้กับผู้สูงอายุในชุมชนวัดประชาระบือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานครให้มีรายได้ มีศักดิ์ศรี รู้จักพึ่งตนเองในทางเศรษฐกิจได้ ซึ่งเกิดขึ้นจากปัญหาที่พบเจอปรากฏการณ์ของผู้สูงอายุที่มีสาเหตุว่า ในระหว่างวันผู้สูงอายุต้องออกจากบ้านมาพัฒนาชุมชนในฐานะเป็นจิตอาสา เป็นกรรมการชุมชน เป็นอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) เป็นอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) นอกจากรายได้น้อยหรือบางตำแหน่งไม่มีค่าตอบแทนซึ่งย้อนแย้งกับภาระหน้าที่ที่สมควรได้รับ "ความเหลื่อมล้ำทางรายได้กับบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาชุมชนไม่สอดคล้องกัน" จนเกิดช่องว่างขึ้นซึ่งยังไม่มีหน่วยงานใด เพราะส่วนใหญ่จะไม่มีองค์ความรู้เฉพาะและเหมาะสมตามที่ชาวบ้านต้องการ แม้จะทำอาชีพแต่ไม่ยั่งยืน หลายหน่วยงานที่ทำตามตัวชี้วัดของหน่วยงานก็จบไปรายประจำปีทำให้ผู้สูงอายุจำนวนมากในชุมชนไม่มีรายได้หลัก ยกเว้นรับสวัสดิการของรัฐ เบี้ยผู้สูงอายุ รายได้น้อย แต่ต้องรับภาระหน้าที่หลักในการพัฒนาชุมชน "จิตอาสา" ทำให้ "ขาดโอกาส" ที่จะทำงานสร้างรายได้เสริมของตนเองและเติมรายได้หลักของครอบครัว ภาพลักษณ์ศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุน้อยลงไปในสายตาของลูกหลานที่พึ่งตนเองไม่ได้ในทางเศรษฐกิจ การวิจัยกำหนดวัตถุประสงค์ 3 ประการ ที่

ต้องการออกแบบนวัตกรรมอาชีพสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนวัดประหาระบือธรรมที่เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่อาศัยความร่วมมือกับภาคีหน่วยงานในพื้นที่ออกแบบพัฒนาหลักสูตรสนับสนุนกลุ่มอาชีพรวมถึงการพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้

กำหนดการวิจัยด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมชุมชน (CBR: Community base Research) ที่มีเครื่องมือในการเก็บข้อมูลที่หลากหลาย ได้แก่ การลงพื้นที่สำรวจ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสนทนากลุ่มย่อย การสัมภาษณ์ การจัดกิจกรรมออกบูธทดลองตลาด จัดอบรมทำผลิตภัณฑ์สมุนไพรใหม่ ต่อยอดจากอาชีพพวดเพื่อสุขภาพ จัดอบรมกลุ่มอาชีพอย่างเป็นทางการ และจัดประชุมเพื่อถ่ายทอดความรู้สู่เครือข่ายวิชาการรับใช้สังคม (Social Engagement)

ผลผลิตจากการวิจัย

(1) สร้างผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้องกับสุขภาพของผู้สูงอายุที่ทำ 1 อย่างได้ผลลัพธ์ 4 อย่าง คือ ทำ 1 ผลิตภัณฑ์ ได้ 3 อย่างคือ ได้ผลิตภัณฑ์ ได้รายได้เสริม ได้กลุ่มอาชีพ ได้ศักดิ์ศรี โดยปีที่ 2 ได้ต่อยอดผลิตภัณฑ์จากอาชีพพวดไทย (องค์ความรู้แรกจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา) ที่ได้ใบประกอบวิชาชีพจากกระทรวงสาธารณสุขแล้ว 3 คน สามารถเป็นวิทยากรให้ความรู้ในชุมชนได้พร้อมกับประกอบอาชีพสร้างรายได้แล้ว ต่อยอดด้วยการสร้างผลิตภัณฑ์สมุนไพรเพิ่มเติมให้เกิดความหลากหลาย (องค์ความรู้เพิ่มเติมจากนักวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา) ยาหม่อง ยาดม ยอดน้ำมันเขียว น้ำมันเขียวพญาวัน พญาญอ (ปีที่ 1) น้ำมันมหาจักรด้ารับไอศภพระนารายณ์ (โบราณ) น้ำมันเหลืองเสนหานางคำ (งานวิจัย) และอีก 1 ผลิตภัณฑ์ (ภูมิปัญญาที่ใช้ "ต้นกระบือเจ็ดตัว" มาเป็นส่วนผสม/อยู่ระหว่างศึกษาข้อมูล) กำหนดไว้เดือนมีนาคม 2566 (ปีที่ 2) โดยองค์ความรู้ที่นำไปถอดช่องว่าง "การขาดโอกาสทำงานเพื่อสร้างรายได้" ให้กับกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชน

(2) การจัดการกลุ่มอาชีพ ต้องสามารถบริหารจัดการตนเองได้ ฟังพาดตนเองได้ ฟังพารัฐให้น้อยลง มีส่วนประกอบ 3 ส่วนสำคัญ ได้แก่ 1) การจัดการคน (1.1) ตั้งทีมงาน ได้แก่ คนทำงาน (ประชาชนในชุมชนที่เป็นสมาชิกกลุ่ม) ผู้นำชุมชน ที่ปรึกษาเป็นนักวิชาการกับฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม (1.2) จัดตั้งกลุ่มอาชีพกับสำนักงานเขตดูแลอย่างเป็นทางการ 2) การจัดการความรู้และกระบวนการกลุ่ม และ 3) การพัฒนาที่ยั่งยืน ต้องฟังพาดตนเองได้ กลุ่มต้องมี "เงินออม"

และมีการ "แบ่งปันชุมชน" เวลาที่ชุมชนวัดประหาระบือธรรมมีกิจกรรมเช่น ให้ทุนกิจกรรมวันเด็ก ช่วยเหลือชุมชนที่เปิดรับบริจาคช่วยคนไฟไหม้บ้าน ทำบุญกับวันในงานบุญหลวงพ้อ ทอดกลืน ช่วยผู้นำชุมชนในการออกโรงทานทำบุญในกิจกรรมสาธารณะของชุมชน ซึ่งเมื่อตัวเองอยู่ได้ กลุ่มอยู่รอด เมื่อการได้รายได้มาของกลุ่มอาชีพส่วนหนึ่งเฉพาะที่จำเป็นต้องดำเนินกิจการเพื่อสังคมไปพร้อมด้วย

(3) "นวัตกรรมอาชีพ หมายถึง อาชีพที่ก่อให้เกิดรายได้จริงเพื่อให้ผู้คนได้ทำหน้าทางสังคม พัฒนาชุมชนพร้อมกับเกื้อหนุนให้เกิดสุขภาพชุมชนให้คนเปลี่ยนพฤติกรรม สร้างมิตรภาพก่อให้เกิดคุณค่าในความเป็นมนุษย์สร้างสัมพันธ์ภาพกับความเป็นเมือง" และคำว่า "นวัตกรรม" ในการวิจัยนอกจากผลิตภัณฑ์ใหม่ที่เกิดขึ้นในการสร้างอาชีพที่ต่อยอดจากความรู้เดิม ยังเป็นการสร้างกระบวนการจัดการตนเองบนความรู้เดิมที่เติมความรู้ใหม่ พร้อมกับเกิดระบบความรู้ใหม่บนฐานความรู้ของเหตุผล การมีส่วนร่วม การผสมผสาน จนเกิดความยั่งยืน

(4) 7 กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนวัดประหาระบือธรรมต้องก่อให้เกิดความรู้ ทักษะ ทัศนคติ พฤติกรรม จำเป็นเริ่มต้นที่ (4.1) รู้จักชุมชน (4.2) รวมคนสร้างทีม (4.3) คิดร่วมรวมกัน (4.4) รวมแรงรวมใจร่วมทำ (4.5) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ (4.6) นำสู่การเปลี่ยนแปลง (4.7) แบ่งปันชุมชน

(5) ศักยภาพของผู้สูงอายุในการเรียนรู้การบริหารจัดการกลุ่มอาชีพในชุมชนวัดประชาระบือธรรมได้รับการพัฒนาใน 3 ศักยภาพหลักที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพ ผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบผสมผสานของ Passive Learning (ตั้งรับ) ส่งผ่านประสบการณ์เดิมที่เกิดขึ้นจากอ่าน ฟัง ศึกษา แสวงหาความรู้ จนเกิดเป็นทักษะชีวิตความเชี่ยวชาญเฉพาะบุคคลขึ้น และ Active Learning (เชิงรุก) ส่งผ่านการวิจัยแบบมีส่วนร่วมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ที่มีเป้าหมายเพื่อให้เกิดอาชีพใหม่ในการสร้างรายได้เสริม ไปเติมรายได้หลักของครอบครัว เป็นการเรียนรู้ร่วมกันในห้องศความรู้แบบจับต้องได้ มีแนวทางที่จะสร้างอาชีพสร้างรายได้ “ได้จริง” จนเกิด “การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม” ให้ผู้สูงอายุเกิดการพึ่งตนเอง มีรายได้เสริม เพิ่มศักดิ์ศรี มีภาคีเครือข่าย

ประโยชน์ของผลงานวิจัย ได้แก่ ผู้สูงอายุขับเคลื่อนกิจกรรมพัฒนาชุมชนด้วยการตระหนักในการพึ่งตนเอง เกิดนวัตกรรมอาชีพให้ผู้สูงอายุเป็นผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่สร้างรายได้เสริมให้กลุ่มอาชีพ เพิ่มศักดิ์ศรี และการลดความเหลื่อมล้ำในมิติสังคมในชุมชนวัดประชาระบือธรรม

แบบฟอร์มสรุปผลงานวิจัย/โครงการวิจัย 5 บรรทัด
(สำหรับเผยแพร่ในระบบ EXPLORE ผ่านทางเว็บไซต์ www.thai-explore.net)

(อยู่ในส่วนภาคผนวก)

1. **ชื่อผลงาน/โครงการ.** การวิจัยเรื่องการออกแบบนวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุแบบบูรณาการบนความร่วมมือของชุมชนวัดประชาระบือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร (Integrated Innovative Design for Elderly Professions towards Public Participation: A Case Study of Wat Pracharabuedham Community, Dusit District, Bangkok.)
2. **ชื่อ - นามสกุล นักวิจัย** รองศาสตราจารย์ ดร.ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด
3. **ที่อยู่ติดต่อได้** แขนงวิชาการจัดการพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา **เบอร์โทรศัพท์** 083-177-5973 **E-mail.**
phusit.ph@ssru.ac.th
4. **ชื่อหน่วยงาน** มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
5. **ปี พ.ศ. ที่ดำเนินการเสร็จ** 2566
6. **คำค้น keyword** นวัตกรรมอาชีพผู้สูงอายุ (Innovative Design for Elderly Professions), พูนชุมชน (Community Capital), การมีส่วนร่วมของชุมชน (Public Participation), ชุมชนเมือง (Urban Community).
7. **คำอธิบาย 5 บรรทัด** (font Tahoma ขนาด 10 แบบ Regular) (สรุปรายละเอียดผลงานวิจัย/โครงการวิจัย มีความยาวไม่เกิน 5 บรรทัด อธิบายด้วยภาษาง่ายๆ เข้าใจได้ง่าย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้งานทุกระดับ)
การลดความเหลื่อมล้ำในมิติสังคมในชุมชนวัดประชาระบือธรรมมุ่งสร้างความรู้ให้ผู้สูงอายุที่มีพลังในการขับเคลื่อนกิจกรรมพัฒนาชุมชนด้วยการตระหนักในการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ เกิดนวัตกรรมอาชีพให้ผู้สูงอายุเป็นผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่สร้างรายได้เสริมเติมรายได้หลักให้กลุ่มอาชีพ เพิ่มศักดิ์ศรีสร้างการเรียนรู้ 7 กระบวนการร่วมกัน ของชุมชนวัดประชาระบือธรรมก่อเกิดความรู้ ทักษะ ทักษะคิด พฤติกรรม เริ่มต้นจาก (1) รู้จักชุมชน (2) รวมคนสร้างทีม (3) คิดร่วมรวมกัน (4) รวมแรงรวมใจร่วมทำ (5) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ (6) นำสู่การเปลี่ยนแปลง และ(7) แบ่งปันชุมชน
8. **สรุปงานวิจัยในรูปแบบ info graphic** โดยให้มีตราสัญลักษณ์ของ วช. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

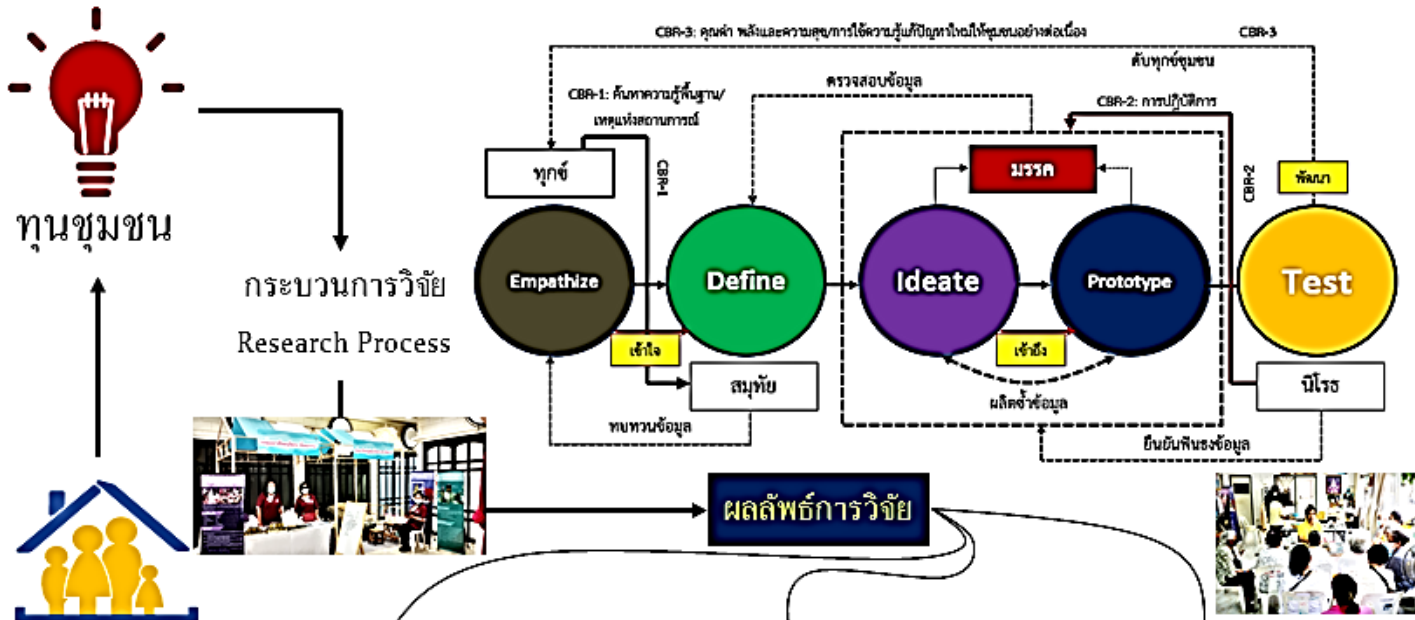
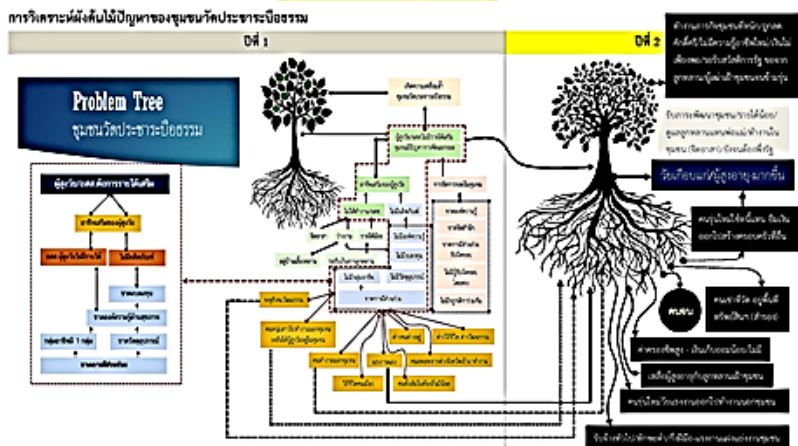

การวิจัยเรื่องการออกแบบนวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุแบบบูรณาการ บนความร่วมมือของชุมชนวัดประชาราษฎร์บ่อธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร
 (Integrated Innovative Design for Elderly Professions towards Public Participation: A Case Study of Wat Pracharabuedham Community, Dusit District, Bangkok.)

วิจัยปีที่ 1 [ต่อยอด]

PROBLEM TREE

ผลลัพธ์ 1

สร้างผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้องกับสุขภาพของผู้สูงอายุที่ทำ 1 อย่างได้ผลิตภัณฑ์ 4 อย่าง คือ ทำ 1 ผลิตภัณฑ์ ได้ 3 อย่างคือ ได้ผลิตภัณฑ์ ได้รายได้เสริม ได้กลุ่มอาชีพ ได้ศักดิ์ศรี โดยปีที่ 2 ได้ต่อยอดผลิตภัณฑ์จากอาชีพพวดไทย ได้แก่ นำมันมหาจักรตำรับโอสถพระนารายณ์ (โบราณ) นำมันเหลืองเสปทานางคำ (งานวิจัย) และอีก 1 ผลิตภัณฑ์ (ภูมิปัญญาที่ใช้ "ดินกระบือเจ็ดตัว")

องค์ความรู้ที่นำไปสู่ช่องว่าง **"การขาดโอกาสทำงาน เพื่อสร้างรายได้"** ให้กับกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชน

ผลลัพธ์ 2

การจัดการกลุ่มอาชีพ บริหารจัดการตนเองได้ ฟังพาดตนเองได้ ฟังภาครัฐให้น้อยลง มี 3 ส่วนสำคัญ

- 1) การจัดการคน
- 2) การจัดการความรู้และกระบวนการกลุ่ม
- 3) การพัฒนาที่ยั่งยืน ต้องฟังพาดตนเองได้ กลุ่มต้องมี "เงินออม" และมีการ "แบ่งปันชุมชน"

ผลลัพธ์ 3

7 กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนวัดประชาราษฎร์บ่อธรรมต้องก่อให้เกิดความรู้ ทักษะทัศนคติ พฤติกรรม ช้าเป็นเริ่มต้นที่

- (1) รู้จักชุมชน
- (2) รวมคนสร้างทีม
- (3) คิดร่วมรวมกัน
- (4) รวมแรงรวมใจร่วมทำ
- (5) แลกเปลี่ยนเรียนรู้
- (6) นำสู่การเปลี่ยนแปลง (7) แบ่งปันชุมชน

แบบฟอร์มประเมินผลการวิจัยในการนำไปใช้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม

ที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ชื่อแผนงานวิจัย/ชื่อโครงการวิจัย...การออกแบบนวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุแบบบูรณาการบนความร่วมมือ.....
 ของชุมชนวัดประหารระเบิดธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร.....

ชื่อนักวิจัย.....รองศาสตราจารย์ ดร.ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด.....หน่วยงาน.....มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.....
 งบประมาณที่ได้รับการสนับสนุน.....300,000.....(บาท) ปีงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุน.....2565.....

วัน/เดือน/ปี ที่ดำเนินการวิจัยแล้วเสร็จ.....30 เมษายน 2566.....

เป้าหมายดำเนินการ.....ผู้สูงอายุมีอาชีพใหม่สร้างรายได้ พึ่งตนเอง เพิ่มศักดิ์ศรี.....

พื้นที่การใช้ประโยชน์.....ชุมชนวัดประหารระเบิดธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร.....

ส่วนที่ 2 ผลการวิจัยและการนำไปใช้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม

2.1 การนำไปใช้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม (สามารถตอบได้มากกว่า 1 มิติ)

มิตินโยบาย หมายถึง การมีเอกสารแสดงความสนใจ ความต้องการ หรือการนำข้อมูลและแนวทางแก้ไข
 ซึ่งได้จากผลงานวิจัย สิ่งประดิษฐ์และนวัตกรรมมาใช้ประกอบการแก้ไขปัญหาสำคัญและปัญหาเร่งด่วนของ
 ประเทศในองค์กร หรือหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน

- ปัญหาสำคัญ/ปัญหาเร่งด่วนของประเทศ คือ.....พัฒนาเศรษฐกิจชุมชน.....
- ชื่อองค์กร หรือหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ที่นำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์.....สำนักเขตดุสิต และภาคี
 เครือข่ายในชุมชนภายในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร.....
- ช่วงเวลาที่นำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ (วัน/เดือน/ปี).....1 พฤษภาคม 2565-30 มิถุนายน 2566.....
- ลักษณะการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ (โปรดให้คำอธิบาย พร้อมแนบเอกสาร/ภาพประกอบ).....
การทำความร่วมมือในการขับเคลื่อนการทำงานพัฒนาท้องถิ่นร่วมกัน และการนำอาชีพ
 ผลิตภัณฑ์ไปจัดออกตลาดสร้างรายได้ให้ผู้สูงอายุ โรงเรียนวัดประหารระเบิดธรรมให้นักเรียนเข้าร่วม
 กิจกรรมเลวดาวเรียนเพิ่มเวลารู้ และนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ร่วมกิจกรรมสร้างอาชีพกับ
 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ร่วมกิจกรรมสร้างอาชีพกับ
 ผู้สูงอายุเป็นห้องเรียนชุมชน.....
- การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อองค์กร หรือหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน (โปรดให้คำอธิบาย พร้อม
 แนบเอกสาร/ภาพประกอบ).....หน่วยงานคัดเลือกผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่เกิดขึ้นจากงานวิจัยพัฒนา
 อาชีพชุมชนวัดประหารระเบิดธรรมเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีชื่อเสียงที่สุดของเขตดุสิต และคัดเลือกชุมชน
 วัดประหารระเบิดธรรมให้เป็นต้นแบบในการศึกษาดูงานให้กับนักศึกษาที่เข้ามาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ
 ในฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม.....

- มิติวิชาการ** หมายถึง การมีเอกสารแสดงถึงการอ้างอิง (Citations) บทความวิจัย ที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารวิชาการระดับนานาชาติ ซึ่งมี Peer-review (โปรดแนบเอกสาร/หลักฐานอ้างอิง).....
- มิติเชิงสังคม/ชุมชน** หมายถึง การมีเอกสารแสดงความคิดเห็น หรือความต้องการเข้ารับการถ่ายทอดความรู้ของชุมชน ท้องถิ่น หรือองค์กร (ไม่ใช่หน่วยงานต้นสังกัดของนักวิจัย/หน่วยงานให้ทุน) ที่แสดงให้เห็นถึงการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ และรูปแบบการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อชุมชน ท้องถิ่น องค์กร

สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

ผนวก ๔

- ชื่อชุมชน ท้องถิ่น หรือองค์กร ที่นำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์.....ชุมชนวัดประชาระบือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร.....
- ช่วงเวลาที่นำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ (วัน/เดือน/ปี).....1 พฤษภาคม 2565-30 มิถุนายน 2566.....
- ลักษณะการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ (โปรดให้คำอธิบาย พร้อมแนบเอกสาร/ภาพประกอบ).....ผลิตภัณฑ์สมุนไพรครบวงจรต่อยอดจากอาชีพการนวดไทย และจัดตั้งกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์ธรรมชาติเพื่อเป็นศูนย์กลางในการรวมกลุ่มของชุมชนวัดประชาระบือธรรม และเป็นห้องเรียนชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.....
- การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อชุมชน ท้องถิ่น องค์กร (โปรดให้คำอธิบาย พร้อมแนบเอกสาร/ภาพประกอบ).....เกิดอาชีพ มีรายได้ทุกวัน. เพิ่มศักดิ์ศรีได้รับรางวัลภูมิปัญญาผู้สูงอายุ กรุงเทพมหานคร. ได้แบ่งปันเงินรายได้บางส่วนให้กิจกรรมวันเด็ก. กิจกรรมทอดกฐิน. กิจกรรมพัฒนาชุมชนวัดประชาระบือธรรม.....

สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

ผนวก ๔

2023
ออกบูธ
"ทดสอบตลาด"
RESEARCH

บทบาท

ผลิตภัณฑ์สมุนไพร

วิจัยลดเหลื่อมล้ำ
"ดูดีระดับธรรม"
ชุมชนวัดประสาระบือธรรม
เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

วิจัยลดเหลื่อมล้ำ S4C
ชุมชนวัดประสาระบือธรรม
เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

...เป็นช่วงที่ต้องงัดฟันที่ไปเตรียมการ "กลุ่มอาชีพพดูดีระดับธรรม" ที่จะนำองค์ความรู้ด้านการนวดไทย และผลิตภัณฑ์สมุนไพร ฟอออกบูธ "สร้างรายได้ ถ่ายทอดความรู้" ณ ศูนย์การค้าสุพรรณคอมเพล็กซ์ เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร เมื่อวิจัยออกมาต้องไป "ทดสอบตลาด" จริง "การซื้อ ค้าและนำ ความรู้สึก ราชวิถีที่เกิดขึ้นจริงจากลูกค้า" จะเป็นเครื่องชี้วัดผลลัพธ์ระดับก้าวหน้า...

10 ปีชุมชนที่ยั่งยืน

ปีที่ 2
โครงการย่อย ภายใต้แผนภาคกลาง

@[HTTPS://ELFHS.SSRUI.AC.TH/PHUSIT_PH/](https://elfhs.ssrui.ac.th/phusit_ph/)

- มิติพาณิชย์** หมายถึง การมีเอกสารแสดงความสนใจ หรือความต้องการในการนำผลงานวิจัย สิ่งประดิษฐ์ และนวัตกรรมไปพัฒนา/ปรับปรุง กระบวนการผลิตและจำหน่ายในภาคการผลิตและภาคอุตสาหกรรม
- ภาคการผลิต/ภาคอุตสาหกรรม ที่นำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์.....
 - ช่วงเวลาที่นำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ (วัน/เดือน/ปี).....
 - ลักษณะการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ (โปรดให้คำอธิบาย พร้อมแนบเอกสาร/ภาพประกอบ).....
 -
 -
 - การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อภาคการผลิตและภาคอุตสาหกรรม (โปรดให้คำอธิบาย พร้อมแนบเอกสาร/ภาพประกอบ).....
 -
 -

2.2 ทรัพย์สินทางปัญญาที่เกิดจากงานวิจัย (โปรดระบุเดือน/ปี ที่ยื่นขอและได้รับ)

.....

.....

2.3 ผู้ได้รับผลประโยชน์อย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม (โปรดระบุหน่วยงาน บุคคล หรือพื้นที่ที่นำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์)

-(1) ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร
-(2) นายสิทธิชัย เลิศอนันต์ ประธานชุมชนวัดประหารระเบิดธรรม.1
-(3) นางอุตม ศรีมงคล (ผู้ดูแลกลุ่มอาชีพกัญพัฒนาวัดประหารระเบิดธรรม และกลุ่มอาชีพพุทธศิลปะระเบิดธรรม)
-(4) แขนงวิชาการจัดการพัฒนาสังคม กลุ่มวิชาการจัดการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม ภาคสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
-
-

2.4 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานวิจัย (งานวิจัยที่แล้วเสร็จ)

ไม่มีปัญหาและอุปสรรค

มีปัญหาและอุปสรรค (โปรดระบุสาเหตุ)

-(1) ผู้สูงอายุที่มีพฤติกรรมที่จะร่วมกันขับเคลื่อนกิจกรรมงานวิจัยตลอด.1. มีมีน้อยและทยอยลดตัว.....
-(2) วิทยทำงานที่เป็นผู้ใหญ่มากตอนต้นไม่ค่อยให้ความสำคัญเนื่องจากเป็นงานที่ได้รายได้เล็กน้อย และต้องใช้เวลาในการสร้างงานสร้างอาชีพจนวนเวียนไปจากวิจัย. วิชาการสู่วิชาชีพ. และต้องสร้างตลาด. ทำให้วิจัยไม่ทันใจของวิทยผู้ร่วมทำงาน.....
-(3) ผู้สูงอายุมักเป็นผู้รับจากลูกหลานเป็นส่วนใหญ่. “หากคนร่วมงานวิจัยและสร้างรายได้ยากมาก” และคนในเมือง. “มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเมืองด้วยจิตอาสาไม่น้อยมาก”. ลักษณะวิถีชีวิตต่างคนต่างอยู่. มีความเป็น. “ปัจเจกบุคคลมาก”.....
-(4) นโยบายของกลไกภาครัฐมักเปลี่ยนแปลง. ตัวชี้วัดมักไปหามิติความท้าทายใหม่. จนทำให้งานในพื้นที่เดิม

สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

ผนวก ๔

ไม่ต่อเนื่อง ทำให้ชาวบ้านชาวโลกสับสน เริ่มไม่แยกท่งวงร่วมกับภาค รัฐ นักวิชาการ เพราะเหมือนเมทัว.1.ไปจนแล้วหายไป ควรท่งวงวิจัยและท่งวงงานเชิงพื้นที่ให้เกิดความต่อเนื่อง ต้องไปท่งวงพัฒนาไปทีละก้าว ออกแบบท่งวงร่วมกันไปทีละขั้นทีละตอน

- (5) วัตถุประสงค์ที่เป็นสมมุติหรือตั้งถ้อยแถลงใจต้องสร้างพื้นที่อนุรักษ์อย่างเร่งด่วน
- (6) เงื่อนไขภาควิจัยน้อยเกินไปไม่เพียงพอต่อการต่อยอดทำร้านควมเนกรกขึ้นให้กับชุมชนได้ออกผลผลิตนวัตกรรมประชาวะมือธรรม (การมีงบประมาณต่อเนื่องในด้านการตลาดออนไลน์และออนไลน์)

2.5 ผลกระทบจากการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ (งานวิจัยที่แล้วเสร็จ)

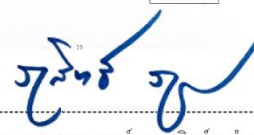
ไม่มีผลกระทบ

มีผลกระทบ (โปรดระบุสาเหตุ)

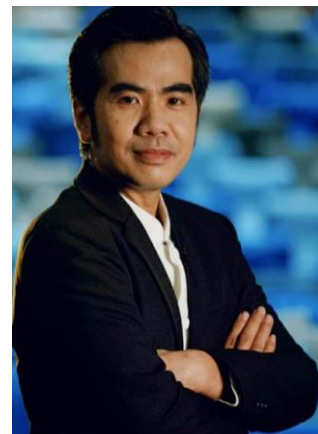
- (1) ลูกค้วและคนทั่วไปรู้จักผลิตภัณฑ์สมมุติหรือ "ตุลิตระมือธรรม" มากขึ้นข้อมูลจากกลุ่มลูกค้าที่ตุลิตระมือธรรม และสำนักงานเขตตุลิต
- (2) นักศึกษาได้ลงพื้นที่ "ทำโครงการท่งวงสังคมพัฒนา content จับคนสูงวัยสู่ออนไลน์ ออนไลน์เวิลด์" ของแขนงวิชาการจัดการพัฒนาสังคม กลุ่มวิชาการจัดการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
- (3) พระสงฆ์ในวัดประชาวะมือธรรมได้ช่วยประชาสัมพันธ์ให้กับผลิตภัณฑ์สมมุติหรือตุลิตระมือธรรมไปยังพระสังฆาธิการของเขตตุลิต กรุงเทพมหานครให้เป็นรู้จักอย่างกว้างขวาง

ผู้การเวทีประชุมภาคีเครือข่ายได้ทำการ "ลงนามยืนยันการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย"

ลงชื่อ (รองศาสตราจารย์.ดร.ฤทธิณี ฤคำชะโนด...)
ตำแหน่ง.....หัวหน้าโครงการวิจัย/รายงาน.....

ประวัติผู้เขียนวิจัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1) ประวัติส่วนตัว

- ชื่อ-นามสกุล: ดร.ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด
- ตำแหน่ง: รองศาสตราจารย์
- สังกัด: แขนงการจัดการพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
- วัน/เดือน/ปี เกิด: 16 ธันวาคม 2521 อายุ 44 ปี
- ที่อยู่ปัจจุบัน 227 หมู่ 11 บ้านโนนเมือง ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี
- เบอร์โทรศัพท์มือถือ 083-177-5973 E-mail: phusit.ph@ssru.ac.th
- อายุงาน 12 ปี

2) ประวัติการศึกษา (เรียงจากสูงสุด)

- มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ปีที่จบการศึกษา.....2562.....
วุฒิที่ได้รับ.....ปร.ด..... สาขาวิชา การบริหารการพัฒนา (การบริหารงานภาครัฐและเอกชน)
- สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า) ปีที่จบการศึกษา.....2551.....
วุฒิที่ได้รับ.....ศศ.ม..... สาขาวิชา การพัฒนาสังคม
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีที่จบการศึกษา.....2545.....
วุฒิที่ได้รับ.....พธ.บ..... สาขาวิชา การบริหารการศึกษา (เกียรติคุณอันดับหนึ่ง)
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ปีที่จบการศึกษา.....2545.....
วุฒิที่ได้รับ.....นศ.บ..... สาขาวิชา นิเทศศาสตร์

3) ประวัติการทำงาน

3.1 ประสบการณ์ทางด้านงานบริหาร (ตั้งแต่อดีต - ปัจจุบัน)

วัน เดือน ปี	ตำแหน่งบริหาร	หมายเหตุ
2555-2556	ผู้ช่วยคณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา	
1 กุมภาพันธ์ 2556 -	รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา ฝ่ายบริการ	

2560	วิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา (วาระที่ 1)	
1 กุมภาพันธ์ 2560 - 28 ธันวาคม 2563	รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา ฝ่ายบริการ วิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา (วาระที่ 2)	
24 พฤศจิกายน 2564 ถึงปัจจุบัน	คณะกรรมการสภาวิชาการ (กรรมการกรรมการประเภท ผู้บริหารหรือคณาจารย์ประจำจากคณะมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์)	

3.2 ประวัติการศึกษาดูงาน (ตั้งแต่อดีต - ปัจจุบัน)

วัน เดือน ปี	การศึกษาดูงาน	หมายเหตุ
4-7 สิงหาคม 2558	Gather advocation Academics Management towards ASEAN มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว (National University of Laos (NUOL))	
21-25 ธันวาคม 2558	ศึกษาดูงานการบริหารจัดการเมืองฮอกไกโด ประเทศ ญี่ปุ่น	
15-17 กันยายน 2559	โครงการศูนย์ดิจิทัลชุมชน กิจกรรมพัฒนาเครือข่าย แกนนำผู้นำการเปลี่ยนแปลงดิจิทัล ประเทศสิงคโปร์	
18-21 พฤษภาคม 2560	ดูงานการทำงานร่วมมือการเรียนการสอน งานวิจัย การบริการวิชาการ การพัฒนาบุคลากรในการ เสริมสร้างการพัฒนาคุณภาพชีวิต คณะวิทยาศาสตร์ สังคม มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว (National University of Laos (NUOL))	
21-24 กรกฎาคม 2560	โครงการขยายเครือข่ายความร่วมมือกับต่างประเทศ ณ Vinh University สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม	
16-20 พฤศจิกายน 2560	"ผู้บริหารงานวิชาการรับใช้สังคม" มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สถาบันคลังสมองของชาติ ประเทศไทย	

3.3 ประสบการณ์ในการสอนระดับอุดมศึกษา.....12..... ปี

4) ผลงานด้านการสอน (5 ปีย้อนหลัง) *

วิชา	ระดับปริญญาตรี	ระดับบัณฑิตศึกษา	หมายเหตุ
SDM1201 กระบวนการทัศน์พัฒนาสังคมพื้นฐาน	ปริญญาตรี	-	2560-2564
SDM2205 เศรษฐกิจสังคมตามแนวพระราชดำริ	ปริญญาตรี	-	2560-2564
SCM1104 พหุสังคมวัฒนธรรมประชาคมอาเซียน	ปริญญาตรี	-	2560-2564
SIM4309 นวัตกรรมสู่วิสัยทัศน์เพื่อการจัดการนวัตกรรมสังคม	ปริญญาตรี	-	2560-2562
SDM3212 ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์	ปริญญาตรี	-	2561
SCM1103 หลักการจัดการสังคมและวัฒนธรรม	ปริญญาตรี	-	2561-2562
SDM2208 ชุมชนศึกษา	ปริญญาตรี	-	2562-2564

5) ผลงานทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน (5 ปี) ย้อนหลัง *

ผลงานทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน	ปี พ.ศ.
ผลงานทางวิชาการ	
- หนังสือ ตามรอยพ่ออยู่อย่างพอเพียง	2558
- หนังสือ นวัตกรรม วิถีพัฒนา ภูมิปัญญาภูมิทัศน์	2564
บทความวิจัย	
Scopus and SJR	
- Phukamchanoad, P. (2023). Urban community study on design thinking: A case study of product development in Wat Pracharabuedham community 1-4, Dusit District, Bangkok, Thailand. Kasetsart Journal (Social Sciences) , 044(1), 61-72. DOI: doi.org/10.34044/j.kjss.2023.44.1.07	2023
- Phukamchanoad, P. (2022). Community-based tourism product development based on the community identity of Klong-Lad-Ma-Yom floating market Bangkok, Thailand". <i>Turyzm/Tourism</i> , 32 (1): 59-76 E-ISSN 2080-6922, ISSN 0867-5856, URL: https://doi.org/10.18778/0867-	2022

5856.32.1.03	
- Phukamchanoad, P. (2022). The innovative approach to sufficiency economy in Thailand's Northeastern region provinces. Journal of Community Positive Practices, XXII(1) 2022, 20-33 ISSN Print: 1582-8344; Electronic: 2247-6571, URL: https://doi.org/10.35782/JCPP.2022.1.02	2022
- Chandhasa, R.; Yordchim, S.; Phukamchanoad, P. (2018). The Community Needs to Research Problem Development in Areas Under the Responsibility of Suan Sunandha Rajabhat University. <i>(co-author)</i> . Asian Social Science; Vol. 14, No. 12; 2018 ISSN 1911-2017 E-ISSN 1911-2025, URL: https://doi.org/10.5539/ass.v14n12p1	2018
International Journal and TCI: 1	
- ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด. (2563). The Model of Public Participation in Social Development Based on The Philosophy of Sufficiency Economy Affecting Paddy Fields and Rock Salt Fields in Ban Dung District, Udon Thani Province, Thailand. (วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ปีที่ 15 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2563, หน้า 293-312)	2563
- ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด. (2563). 54 ผู้นำหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงภาคอีสานกับการก้าวพ้นความยากจนสู่ความพอเพียงตามศาสตร์พระราชา. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร. ปีที่ 8 ฉบับที่ 5 (กันยายน-ตุลาคม 2563 หน้า 1803-1815)	2563
- Phukamchanoad, P. (2020). Sufficiency Economy based Community Development Management for Reducing Inequality among the Poor Households. Journal of MCU Peace Studies Vol.8 No.1 (January-February 2020, pp.32-44)	2020
- Phukamchanoad, P. (2019). Sufficient Way-Method of Life Based on The Sufficiency Economy Philosophy of ASEAN People: Vientiane, Lao Pdr. (International Journal of Management and Applied Science, ISSN: 2394-7926 Volume 5, Issue 8, Aug. 2019, pp.17-21)	2019
- Phukamchanoad, P. (2019). Guidelines for Social Network Development Towards Environmental Conservation and Ways of People' Lives at Floating Market for Sustainable Tourism in Taling-Chan	2019

District, Bangkok. (International Journal of Management and Applied Science, ISSN: 2394-7926 Volume 5, Issue 8, Aug. 2019, pp.22-26)	
- ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด. (2562). การพัฒนาชุมชนวิถีประชาธิปไตยตามหลักธรรมาภิบาล: หลักความโปร่งใสของประชาชนในพื้นที่เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ 8 ฉบับที่ 4 ตุลาคม - ธันวาคม 2562, pp.278-293.	2562
ผลงานวิจัย	
ปี พ.ศ. 2565 (ทუნ ววน.) โครงการวิจัยเรื่อง การออกแบบนวัตกรรมอาชีพของผู้สูงอายุแบบบูรณาการบนความร่วมมือของชุมชนวัดประชาระบือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ระยะเวลา 1 ปีงบประมาณ (1 พฤษภาคม 2565 - 30 พฤษภาคม 2566)	2565
- ปี พ.ศ. 2565 (ทุน ววน.) โครงการวิจัยเรื่อง การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากบนวิถีความหลากหลายของทุนทางปัญญาเพื่อยกระดับผลิตผลชุมชนเมืองเชิงคุณค่าสู่การสร้างมูลค่าของผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์ดุสิตแบรนด์ ระยะเวลา 1 ปีงบประมาณ (1 ตุลาคม 2564 - 30 กันยายน 2565)	2565
- ปี พ.ศ. 2564 (ทุน ววน.) โครงการวิจัยเรื่อง นวัตกรรมการบริหารจัดการการมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายชุมชนเมืองกรุงเทพมหานครเพื่อการท่องเที่ยวระดับโลก ระยะเวลา 1 ปีงบประมาณ (1 ตุลาคม 2563 - 30 กันยายน 2564)	2564
- ปี พ.ศ. 2564 (ทุน วช.) โครงการวิจัยเรื่อง โครงการ “การยกระดับศักยภาพกลุ่มอาชีพในชุมชนวัดประชาระบือธรรมตามบริบทชุมชนเมือง กรุงเทพมหานคร” ระยะเวลา 1 ปีงบประมาณ (1 ตุลาคม 2563 - 30 กันยายน 2564)	2564
- ปี พ.ศ. 2563 (ทุน ววน.) โครงการวิจัยเรื่อง การพัฒนาพื้นที่ผลกระทบนาเกลือและนาข้าววัดวิถีสู่ทะเลอีสาน อาหารวัฒนธรรมเพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจคู่ขนานคุณค่าทางสังคม “วิถีวิถีบ้านดุง” ระยะเวลา 1 ปีงบประมาณ (1 ตุลาคม 2562 - 30 กันยายน 2563)	2563
- ปี พ.ศ. 2563 (ทุน ววน.) โครงการวิจัยเรื่อง การวิจัยและพัฒนาสังคมรากหญ้า เศรษฐกิจภูมิปัญญา ประชากรมีส่วนร่วมผสมผสานนวัตกรรมวิถีอีสานบูรณาการท่องเที่ยววัฒนธรรมลดความเหลื่อมล้ำอย่างยั่งยืน ระยะเวลา 1 ปีงบประมาณ (1 ตุลาคม 2562 - 30 กันยายน 2563)	2563
- ปี พ.ศ. 2562 (ทุน วช.) โครงการวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุมชนวิถีประชาธิปไตย	2562

ตามหลักธรรมาภิบาล: หลักความโปร่งใสและหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ระยะเวลา 1 ปีงบประมาณ (1 ตุลาคม 2561 - 30 กันยายน 2562)	
- ปี พ.ศ. 2562 (ทุน วช.) โครงการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์เพื่อก้าวพ้นจากความยากจนสู่ “ระดับความพอเพียง: สบายดีอีสาน” ภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 ระยะเวลา 1 ปีงบประมาณ (1 ตุลาคม 2561 - 30 กันยายน 2562)	2562
- ปี พ.ศ. 2561 (ทุน วช.) โครงการวิจัยเรื่อง กระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประชาชน 3 จังหวัดยากจน โชนภาคเหนือภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ระยะเวลา 1 ปีงบประมาณ (1 ตุลาคม 2560 - 30 กันยายน 2561)	2561
- ปี พ.ศ. 2560 (ทุน วช.) โครงการวิจัยเรื่อง การพัฒนาสังคมแห่งความสุขตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงบนพื้นที่ผลกระทบนาข้าวและนาเกลือด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชน อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ระยะเวลา 1 ปีงบประมาณ (1 ตุลาคม 2559 - 30 กันยายน 2560)	2560

* หากมีข้อมูลมากให้จัดพิมพ์เป็นเอกสารแนบ

ตอนที่ 2 แนวทางการส่งเสริมคุณภาพการจัดการเรียนการสอน

องค์ประกอบที่ 1 องค์ความรู้ (Knowledge)

1.1 ความรู้ในศาสตร์สาขาวิชา (ผลการเชื่อมโยงความรู้ในศาสตร์ของตนกับศาสตร์อื่นที่เกี่ยวข้อง และทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่แท้จริง)

ความรู้เฉพาะ: ศาสตร์สาขาวิชาการจัดการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรมต้องเป็น “เอตทัคคะการพัฒนา”

กรอบแนวคิด: นักศึกษาต้องรู้กรอบแนวคิดและหลักการของการพัฒนาที่มีหัวใจสำคัญอยู่ที่ศาสตร์พระราชา โดยนักศึกษาต้องมี 2 หลัก 1 ทฤษฎี 1 วิธีการ กล่าวคือ 2 หลัก ได้แก่ (1) หลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (2) หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 1 ทฤษฎี ได้แก่ ทฤษฎีใหม่ และ 1 วิธีการ ได้แก่ เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา

กระบวนการวิธีสอนนักศึกษา: ยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาดังนั้นการเรียนการสอนจึงยึดนักศึกษาเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ แม้จะมีการสอนที่เน้นทฤษฎีในห้องเรียนร้อยละ 30 โดย

ตลอดภาคเรียนนักศึกษาต้องได้รับมอบหมายงานในการลงพื้นที่จริงในชุมชนเมืองเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ที่โดยใช้เครื่องมือการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ร้อยละ 30 มีการศึกษาด้วยตนเอง ร้อยละ 30 มีการวัดผลประเมินผลที่หลากหลายร้อยละ 10 โดยนักศึกษาเชื่อมโยงกับ 4 ทักษะวิศวกรรมสังคมสอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ ทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงเหตุผล ทักษะการสื่อสาร ทักษะการประสาน และทักษะการสร้างนวัตกรรม เป็นศาสตร์ที่นักศึกษาราชภัฏทั้ง 38 แห่งต้องได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

ยกตัวอย่าง: รายวิชาเศรษฐกิจสังคมตามแนวพระราชดำริ ผู้สอนนำแนวคิดทฤษฎีใหม่ขั้นต้นที่มีการแบ่งพื้นที่ใช้ประโยชน์มาจัดการแบ่งน้ำหนักที่เน้นการพัฒนาการเรียนการสอนให้กับรายวิชาเพื่อออกแบบการเรียนรู้ของนักศึกษา ดังนี้

- (1) ร้อยละ 30 เรียนรู้ในชั้นเรียนในที่ตั้งในภาวะปกติ และเรียนรู้โดยใช้ระบบออนไลน์ (Online) แบบผสมผสาน (Online/Onsite)
- (2) ร้อยละ 30 เรียนรู้ด้วยตนเอง ได้รับโจทย์ให้มีการถกเถียงเพื่อเกิดตะแกรงร้อนความรู้และให้นักศึกษารับโจทย์ไปสู่การศึกษาด้วยตนเองทั้งในการสนทนากลุ่มย่อยกันเอง และเข้าห้องสมุดในมหาวิทยาลัยหรือหอสมุดแห่งชาติที่อยู่ใกล้กับมหาวิทยาลัย
- (3) ร้อยละ 30 ลงพื้นที่จริงเพื่อให้นักศึกษาได้เรียนรู้ เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา ชุมชนได้เชิงประจักษ์กับปัญหาที่แท้จริง (Pain Point) วิถีชีวิต ความพอเพียงในเมืองทั้งนี้สามารถบูรณาการกับการวิจัยและบริการวิชาการของอาจารย์ผู้สอน
- (4) ร้อยละ 10 การประเมินผลนักศึกษา 100 คะแนนให้เกิดความหลากหลายมีฐานสำคัญคือ การมีวินัยและความรับผิดชอบ 15 คะแนน เก็บคะแนนรายกิจกรรม 45 คะแนน สอบกลางภาค 20 คะแนน และสอบปลายภาค 20 คะแนน

1.2 ความรู้ในศาสตร์การสอนและการเรียนรู้ (ผลการพัฒนาศาสตร์การสอนและการจัดการเรียนรู้ การถ่ายทอดเกี่ยวกับศาสตร์การสอน วิธีการวัดและประเมินผล แก่เพื่อนอาจารย์ ภายในหรือภายนอกสถาบัน)

การพัฒนาศาสตร์การสอนและการจัดการเรียนรู้: 3 ห่วงองค์ความรู้ ได้แก่ (ห่วงที่ 1) ด้านวิจัย (ห่วงที่ 2) การเรียนการสอน (ห่วงที่ 3) บริการวิชาการแก่สังคม และ 2 เงื่อนไข ได้แก่ (1) การใช้ห้องเรียนชุมชน ให้เป็น Social Lab กับ (2) ศูนย์ภูมิพัฒน์วัดประชาราษฎร์ เขตดุสิต กรุงเทพมหานครที่เป็นการพัฒนากลุ่มอาชีพให้กับผู้สูงวัยในเมืองให้นักศึกษาลงสู่ชุมชนท้องถิ่นได้เรียนการสร้างอาชีพ การจัดการกลุ่มอาชีพ การบริหารรายได้ การจัดทำบัญชีครัวเรือนแบบง่าย การผลิตภัณฑ์สร้างรายได้

กระบวนการวิธีการถ่ายทอดศาสตร์: “ครูทำให้เชี่ยวชาญจึงสอนศิษย์ลงมือทำตาม” มีกระบวนการเรียนรู้ไปสู่ 5 ภาคีหุ้นส่วนสำคัญ ดังนี้

ภาคีหุ้นส่วน	วิธีการถ่ายทอดและเรียนรู้
ผู้สอน (ตนเอง)	<p>“ทำทันที” เมื่อคิด ออกแบบ ได้กระบวนการวิธีแล้วจึง (1) ลงมือทำทั้งการ เรียนรู้ด้วยตนเอง การทำวิจัยพัฒนาองค์ความรู้ต้องทำทุกปีตลอดระยะเวลาการทำงาน และบริการวิชาการแก่สังคมต้อง (2) ลงพื้นที่เพื่อค้นหาโจทย์ใหม่ ๆ กระบวนการลงพื้นที่ในชุมชนเมืองและชุมชนชนบทเพื่อนำมาสอน นักศึกษาในชั้นเรียน และสื่อสารด้วยการ (3) ลงข้อมูลในสังคมออนไลน์ ใช้ช่องทางไลน์กลุ่มห้องเรียน เฟซบุ๊กสร้างองค์ความรู้สั้นกระชับเน้นคำสำคัญ เฉพาะทางของศาสตร์เพื่อเข้าถึงนักศึกษารุ่นใหม่ ๆ ที่เปลี่ยนไปตามการพัฒนาของเทคโนโลยีที่ก้าวหน้า</p>
นักศึกษา	<p>“นักศึกษาเป็นหัวใจสำคัญที่สุด” ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ ตรงตามสังคมศาสตร์ การออกแบบการสอนให้มีเทคนิควิธีความหลากหลาย กลายเป็นพหุวิธี</p> <ol style="list-style-type: none"> (1) การบรรยาย (2) ถาม-ตอบ (3) วิธีสอนแบบอภิปรายถกเถียง (Discussion) <p>ที่มีการให้นักศึกษาลงพื้นที่ให้ไปเรียนรู้ด้วย</p> <ol style="list-style-type: none"> (4) วิธีสอนแบบบทบาทสมมติ (Role Playing) และสถานการณ์จริง (5) การสอนแบบโครงสร้างความรู้ (Graphic Organizer) โดยให้เชื่อมโยงโครงสร้างสังคมชุมชนจริง (6) วิธีสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ (7) วิธีสอนแบบแบ่งกลุ่มทำงาน (Committee Work Method) (8) กระบวนการสอนแบบโครงงาน (Project Method) ที่มุ่งเป้า เสริมสร้างการพัฒนาทักษะของผู้เรียน (9) ใช้เทคนิคการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) มาประยุกต์ใช้ในการเก็บข้อมูลชุมชน
คณาจารย์	<p>- ใช้เทคนิคการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ การสอนทั้งในมหาวิทยาลัย และออนไลน์ของ 3 ศาสตร์ ได้แก่</p> <ol style="list-style-type: none"> (1) สังคมศาสตร์ (ผศ.ว่าที่ตรีหญิงเพ็ญนภา ปาละปิ่น)

	(2) วิทยาศาสตร์สุขภาพ (อ.พท.ป.วรรณิ พรหมด้าว) (3) วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี (ไอที) (ผศ.ดร.สุมิตรา นวลมีศรี) นอกจากถ่ายทอดความรู้ เทคนิควิธีการสอน ยังมีการวิจัย การบริการวิชาการในชุมชนพื้นที่จริงของเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร - โดยมีการพูดคุยสนทนาอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง หรือขึ้นอยู่กับประเด็นปัญหาที่พบมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
คณาจารย์ภายนอก	ได้ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้การสอน การวิจัย และบริการวิชาการแก่สังคมกับ ดร.ชัยมงคล สุพรรณอินทร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรีเพื่อนำมาสู่การพัฒนา นักศึกษาเป็นการแลกเปลี่ยนด้วยการโทรศัพท์และออนไลน์
ผู้นำชุมชน/ประชาชน	ได้ทำการสื่อสารแลกเปลี่ยนความรู้ “ เท ค นิ ค ก า ร เ ช้ า ชุ ม ช น เ มี อ ง ” นอกจากนั้นยังให้เทคนิคเตรียมความพร้อมให้ผู้นำพบกับนักศึกษาเพื่อนำมา พัฒนาศาสตร์พัฒนาสังคมให้นักศึกษาลงพื้นที่ได้อย่างถูกต้อง ปลอดภัย และสามารถถ่ายทอดให้นักศึกษาสอนนักศึกษาด้วยกันได้รุ่นพี่สู่รุ่นน้อง

องค์ประกอบที่ 2 สมรรถนะ (Competencies)

2.1 ออกแบบและวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ (ผลงานการเป็นที่ปรึกษา/วิทยากรที่มีส่วนชี้แนะ ถ่ายทอดเกี่ยวกับการออกแบบการเรียนรู้ให้แก่อาจารย์ ภายในหรือภายนอกสถาบัน)

การออกแบบจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีการบูรณาการเทคนิควิธีการออกค่ายอาสาเพื่อให้นักศึกษาและคณาจารย์ในศาสตร์ลงพื้นที่นำรายวิชากับกิจกรรมบูรณาการร่วมกัน โดยผู้สอนเป็นผู้รับผิดชอบโครงการคนสังคม CSR Leader Camp ให้กับนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ทุกปีงบประมาณไปร่วมเรียนรู้การเป็นผู้นำสร้างค่ายอาสาพัฒนาสังคมในพื้นที่ต่างจังหวัดที่ห่างไกล และในพื้นที่ที่เป็นชุมชนนวัตกรรม อาทิ ศูนย์การเรียนรู้บ้านสารภี จังหวัดสมุทรสงคราม

2.2 ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ผลการกำกับดูแล ติดตาม ผลการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ การใช้นวัตกรรมการสอนและการวิจัยมาพัฒนาการจัดการเรียนรู้)

(1) ผู้สอนกำหนดให้นักศึกษาเข้าสู่ระบบการเรียนการสอน เชื่อมโยงการวิจัยและบริการวิชาการแก่สังคมรวมถึงเชื่อมเป็นส่วนหนึ่งของโครงการยุทธศาสตร์ราชภัฏ เมื่อปี พ.ศ. 2561-2563

(2) เป็นที่ปรึกษาบทความของนักศึกษาเพื่อประชุมวิชาการระดับชาติ พ.ศ. 2562 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

(3) ติดตามการเรียนรู้นักศึกษาในพื้นที่ห้องเรียนชุมชน หรือ กิจกรรม Social Lab ที่ ศูนย์ภูมิตัดวงจรประหารชีวิต เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ที่มีผู้นำชุมชน ผู้จัดการกลุ่มอาชีพ ภูมิตัดวงจรประหารชีวิต

(4) ให้ผู้เรียนเป็นทีมวิจัยในฐานะผู้ช่วยในภาคสนามเพื่อเรียนรู้กระบวนการในการเก็บข้อมูลชุมชนและศึกษาชุมชนเพื่อการเข้าถึงวิถีชีวิตของผู้นั้นในสังคมให้มากขึ้นแล้วนำมาปรับและออกแบบนวัตกรรมการสอนการเรียนรู้บูรณาการ

(5) การประเมินผลของนักศึกษายึดมั่นศักยภาพตรงที่เกิดขึ้นเป็นความรู้ที่อิงเกณฑ์รายบุคคล และอิงกลุ่มที่เป็นศักยภาพความรู้จากการลงพื้นที่จริงนำมาอธิบายการสอบกลางภาคและปลายภาค

2.3 เสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้และสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียน (ผลการริเริ่ม เปลี่ยนแปลงและการจัดบรรยากาศการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียน)

แนวคิดใหม่ที่มีการกระทรวงศึกษาธิการนำมาใช้กับนักเรียน คือ การลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ แต่ผู้สอนได้นำมาประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนของระดับอุดมศึกษาเนื่องจากนักศึกษาต้องออกไปสู่ภาคอาชีพในอนาคตการที่จะบ่มเพาะศาสตร์เฉพาะทางในช่วงการเรียนชั้นปีที่ 3-4 จะเป็นการล่าช้าไม่ทันต่อสถานการณ์ที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป จึงได้สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้เป็น “การลดทฤษฎีเพิ่มภาคปฏิบัติ ปรับวิธีคิดเปลี่ยนวิถีทาง สร้างวิถีวิธีนักศึกษาแบบมีอาชีพ” เริ่มตั้งแต่ชั้นปีที่ 1 จนไปฝึกประสบการณ์ในหน่วยงานของรัฐและเอกชน

“เล่าเรื่องจริง” เป็นสิ่งที่นักศึกษาสนใจฟังมากเป็นการสร้างบรรยากาศที่ดีมาก อาทิ การลงพื้นที่เก็บข้อมูลวิจัย 43 ชุมชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร การลงศึกษาชุมชนเมืองเขตดุสิต การลงพื้นที่วิจัยในชุมชนบทบาท การสร้างอาชีพกลุ่มผู้สูงอายุ ประสบการณ์นักศึกษารุ่นที่ฝึกประสบการณ์วิชาชีพ การเล่าเรื่องค่ายอาสาที่จัดทุกปี การเล่าเรื่องของคนต้นแบบ “ในหลวงรัชกาลที่ 9” ที่ทำโครงการพัฒนาแผ่นดินไทย กว่า 4,810 โครงการทั่วประเทศ เป็นต้น

“เรื่องเล่าระหว่างทาง” เป็นการสนับสนุนให้นักศึกษาเล่าเรื่องที่ผ่านทางสายตาปรากฏการณ์ทางสังคม ตั้งแต่ออกจากที่พักถึงมหาวิทยาลัย เป็นความรู้ระหว่างทางที่นักศึกษาเดินทางเข้ามาในห้องเรียน ผู้สอนเรียกว่า “ไถ่ข้อมูลทางสังคม มากล้นกรองเป็นความรู้ในชั้นเรียน”

2.4 วัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน พร้อมทั้งสามารถให้ข้อมูลป้อนกลับอย่างสร้างสรรค์ (ผลการประเมินวิธีการวัดและประเมินผลเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน หรือ ออกแบบการวัดและประเมินผลระดับหลักสูตร)

(1) การวัดประเมินผลการเรียนรู้ทั้งหมดอย่างเป็นทางการผู้เรียนสามารถประเมินในระบบทะเบียนและประมวลผล โดยสามารถประเมินผลผู้สอนและป้อนข้อมูลกลับให้อาจารย์พัฒนาการสอนได้ อาทิ ภาคเรียนที่ 1/2564 รายวิชา SDM2204 เศรษฐกิจสังคมตามแนวพระราชดำริ มีค่าเฉลี่ย 4.40 และมีข้อเสนอแนะความคิดเห็นที่ 1 การเรียนการสอนแบบออนไลน์ให้อาจารย์รับฟังความคิดเห็นของนักศึกษาเพิ่มขึ้น เข้าใจนักศึกษาให้มากขึ้น ส่วนภาคเรียนที่ 2/2563 รายวิชา SDM2208 ชุมชนศึกษา มีค่าเฉลี่ย 4.50 มีข้อเสนอแนะความคิดเห็นที่ 3 อยากให้มีการนำสื่อทางออนไลน์เช่นคลิปวิดีโอมาประกอบการสอนเพื่อสื่อให้เห็นภาพมากขึ้น และความคิดเห็นที่ 3 อาจารย์ใจดีเป็นกันเองมาก เป็นต้น

(2) การถาม - ตอบ หลักจากเรียนเสร็จทุกรายวิชาที่สอนทั้งในห้องเรียน และระบบออนไลน์สามารถตอบได้ในกล่องข้อความ อาจารย์ผู้สอนประเมินผลความรู้ความเข้าใจนักศึกษาหลังเรียน และเปิดพื้นที่ให้ถกเถียงเพื่อเกิดตะแกรงร่อนความรู้จนนำไปสู่ปัญญาที่แหลมคมของนักศึกษาในรายวิชาได้

(3) การสอบวัดผลเป็นรายบุคคลผ่านระบบ google form จะมีการออกข้อสอบให้มีตัวเลือก 7 ตัวเลือกทุกรายวิชาสอนและผลคะแนนจะเกิดขึ้นหลังจากที่มีการ Submit ทันทีเป็นการเปิดเผยข้อมูลให้นักศึกษาแต่ละคนได้นำไปพัฒนาตนเองต่อไป

(4) เปิดห้องเรียนกลุ่มไลน์ตามรายวิชาเพื่อให้นักศึกษาเข้าถึงอาจารย์ได้ตลอดที่มีข้อคำถาม เหมือนเป็นชั่วโมงที่ปรึกษา (Office hours)

องค์ประกอบที่ 3 ค่านิยม (Values)

3.1 คุณค่าในการพัฒนาวิชาชีพอาจารย์ และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง (ผลการพัฒนาตนเองในการจัดการเรียนรู้ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาวิชาชีพอาจารย์ในสถาบันและส่วนรวม)

(1) ยึดมั่นการบูรณาการองค์ความรู้ 3 ห่วงแห่งการพัฒนานักศึกษา ได้แก่ ห่วงที่ 1 การเรียนการสอน ห่วงที่ 2 การวิจัย ห่วงที่ 3 การบริการวิชาการสู่วิชาชีพ

(2) ยึดมั่น 2 หลัก 1 ทฤษฎี 1 วิธีการ ได้แก่ หลักการทรงงาน หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทฤษฎีใหม่ และเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา

(3) วิจัย คือ หัวใจของนักวิชาการ

(4) เป็นผู้นำให้ทำก่อน จึงสอนผู้น้อยให้คล้ายตาม (คณาจารย์ต้องทำให้เป็น เก่งให้ได้ นำไปสอนให้เหมาะสม โดยสอนทั้งนักศึกษาและเพื่อนคณาจารย์ที่สนใจ)

(5) ยึดมั่นหลักประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

(6) ยึดแนวทางของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ที่กล่าวว่า “มองทุกอย่างที่ฉันทำ จดทุกอย่างที่ฉันทพูด สรุปลสิ่งที่ฉันทคิด”

3.2 อารงไว้ซึ่งจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพอาจารย์ (ผลการปฏิบัติตนเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณในวิชาชีพเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน และชี้แนะเพื่อนอาจารย์)

(1) ผู้สอนยึดมั่นอารงตามพระบรมราโชบายด้านการศึกษา ในหลวงรัชกาลที่ 10 การศึกษาต้องมุ่งสร้างพื้นฐานให้แก่ผู้เรียน 4 ด้าน 1. มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง 2. มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง มีคุณธรรม 3. มีงานทำ มีอาชีพ 4. เป็นพลเมืองที่ดี

(2) ยึดมั่นทั้งจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพครู และจรรยาบรรณของนักวิจัยที่ดี

(3) รักและเมตตาต่อศิษย์ด้วยความเท่าเทียมเป็นธรรม

(4) ถ่ายทอด อบรม สั่งสอนความรู้ไม่ปิดบัง

(5) มีวินัยมั่นคงในหน้าที่

(6) ซื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบหน้าที่

(7) เป็นผู้มีกัลยาณมิตรที่ดี น่ารัก น่าเคารพ น่าเจริญใจ พูดอย่างมีเหตุผล อดทนต่อถ้อยคำ แกล้งเรื่องกล้าสู้ได้ และไม่ชักนำเรื่องเหลวไหล

ตอนที่ 3 ผลงานการพัฒนานักศึกษา หรือสร้างการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับนักศึกษาให้ประสบความสำเร็จจากการจัดการเรียนการสอน มีหลักฐานประกอบ

(1) บทความนักศึกษาศาขาวิชาการจัดการพัฒนาสังคมที่นำเสนอการประชุมวิชาการ และนำเสนอผลงานระดับชาติของนักศึกษา ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครั้งที่ 2 วันที่ 19 มกราคม 2562

(2) เป็นผู้ช่วยนักวิจัยลงพื้นที่ภาคสนามเก็บข้อมูลกับประชาชน

(3) เป็นทีมยุวชนภักดีพัฒนาพื้นที่จัดเวทีชาวบ้านผู้นำ 43 ชุมชนเขตดุสิต

กรุงเทพมหานคร

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าข้อมูลดังกล่าวข้างต้นเป็นความจริงทุกประการ